Dansöz

-Hoşgeldiniz değerli misafirler; bugün "Er meydanı"nda son derece aktüel bir konuyu tartışacağız. Bir süre önce yetiştirme yurtlarından birinde bir yılbaşı eğlencesi yapıldı ve bu eğlence esnasında dansöz oynatılması haberi bomba gibi patladı.

Şimdi bu konudaki görüşlerini almak üzere ilk sözü Demokratik hayatı destekleme derneğinden Şermin Hanım'a veriyorum.

-Teşekkür ederim Ali Bey; bu son derece önemli olayı gündeme getirdiğiniz için sizi özellikle kutlamak istiyorum çünkü gerici güçler, dansöz meselesini dillerine dolayarak demokratik hak ve özgürlüklerimizi kısıtlamak, ülkeyi ortaçağ karanlığına taşımak için fırsat kollamaktadırlar!

-Yalan söylüyor, söz istiyorum Ali Bey; ben öyle demedim!

-Ama size bir sataşmada bulunmadı ki efendim, genel anlamda konuşuyor Şermin Hanım!

-Olsun; ben onun ne maksatla konuştuğunu bilmez miyim; tırsımasalar, çocuklara demokratik hayat diye rakı da içirecek bunlar...

-Sözümü kesmezseniz konuşayım efendim. Ali Bey, biliyorsunuz bu ülkede 75 sene önce bir Menemen vakası yaşandı...

-Ne ilgisi var Menemen'le, saptırıyor Ali Bey!

-Dansöz oynatmak suç mudur soruyorum size beyefendi; bu ülkede yüzlerce gazinoda her gece şakır şakır dansöz oynuyor, binlerce insan seyrediyor; suçsa suç deyiniz.

-Ben en iyisi sözü bir başka misafirimize vereyim. Gazino emekçileri konfederasyonu genel başkanı Burhan Bey, söz sizin..

-Ali Bey sağolun, efendim gazino çalışanlarını öcü gibi göstermekten kim ne fayda umuyor anlamıyorum. Nitekim o öğrenci yurduna davet edilen sanatçı kardeşimiz de konfederasyonumuzun bir üyesidir. Bakınız diyor ki, "ben hanım hanımcık gösterimi yapıyordum; pencere açıktı, rüzgar elbisemin üst kısmını uçurdu" diyor. Bu tamamen bize bir provokasyondur Ali Bey. Bizler sanatçıyız ama bu kafayla sanat gelişmez maalesef. Bizimki bir ekmek parası neticede...

-Özür dilerim Burhan Bey, telefonla katılmak isteyen bir misafirimiz var. Yurdun bulunduğu ilçenin emniyet âmiri Zeki Bey, öncelikle şunu sormak istiyorum. Eğlencede dansöz oynatılacağı duyumunu almış mıydınız önceden?

Doğrudur Ali Bey; evvela bütün katılımcılara başarılar dilerim. Biz öyle bir duyum almadık, alsak bile AB'ye uyum yasaları çerçevesinde dansözü gösteriden alıkoymak gibi bir selahiyetimiz yoktur âmirim, yani Ali Bey.

-Teşekkür ediyoruz Zeki Bey'e, kim söz istiyordu; evet siz, Marduk gezegeni felaketinde sağ kalacaklar derneği sözcüsü Buse Hanım'a veriyorum sözü; siz olayı nasıl karşıladınız efendim?

-Ayol Ali Bey, bunlar teferruat; bakınız ben buraya çok ciddi bir mesaj vermeye geldim. Marduk öööle geliyor şey gibi.. çarpacak ayol, lâmı cimi yok. Gümm. Bakınız arkadaşlar hâlâ dansözün eteğini, hırkasını tartışıyorlar. Aşkolsun efendim, tartışınız bravo!

-Peki ne yapmalarını tavsiye edersiniz Buse Hanım?

-Hazırlık yapsınlar efendim. Survival diye bir kavram var. Yerin derinliklerine beton korunaklar inşa edilsin, su, bisküvit, pil şaapalım oraya..

-Anladım Buse Hanım, katkılarınız için teşekkürler. Muhalefeti temsilen Halkın Ürperişi Partisi genel sekreteri Veli Bey söz istiyorlar, buyrunuz!

-Ali Bey, size bir şey söyleyim mi; bu iktidarın günleri değil, saatleri bile sayılıdır. Her şeyi ellerine yüzlerine bulaştırıyorlar bunlar. Bakınız iç borçların gayrısafi milli hasılaya nisbeti nedir biliyor musunuz?.. Yaa, bilmiyorsunuz; çünkü bilmeniz hükümetin işine gelmiyor. Bunlar tertiptir efendim tertip, bizi boş gündemlerle oyalarken malı götürüyorlar, ooh..

-Utan utan siyaset yapılacak yer mi burası, git meydanda miting yap!

-Yer verdiniz de yapmadık mı be, çıkışımızı engelleyemezsiniz, gümbür gümbür geliyoruz gümbür gümbür...

-O gümbürtü, sizden geliyor, içinizin boşluğundan..

-Beyler lütfen, Şermin Hanım yeniden söz istiyor. Buyrunuz!

-Bakınız Ali Bey, dansöz meselesi unutuldu gitti; halbuki çok önemli bir konudur. Yirmili yıllarda bir Afife Jale örneği vardı. Yobazlar bu sanatkâr Türk kızına sahne vermemek için direndiler...

-Ne ilgisi var yahu Afife Jale'yle; Kantocu Şamram olsa neyse hadi!

-Kesmeyiniz beyefendi, onu da anlatacağım, o kurslarda, o yurtlarda çocukların beynini nasıl yıkadığınızı da anlatacağım, belgeleri var elimde. Bir yere kaçamazsınız.

-Asıl sen misyonlerle nasıl işbirliği yaptığınızı anlat bakalım. AB fonlarıyla ne filimler çevirdiğinizi herkes biliyor herkes,

---

-Kardeşlerim Marduk kıyameti yaklaşıyor, lütfen, hazırlık yapalım!

-Halkın Ürperişi Partisi hazırdır efendim; Marduk değil isterse erken seçim gelsin; süpürüp götüreceğiz hepsini..

-Değerli tartışmacılar lütfen, olmuyor ama. Şermin hanım o sürahiyi bırakır mısınız efendim, kırılırsa tehlikeli olabilir. Zeki Bey, lütfen rakibinizin bel altına vurmayınız, fauldür biliyorsunuz. Enseden de çekmeyiniz. Güzel. Buse Hanım'a iki teknik puan verilmesini teklif ediyorum efendim, kabul edenler... Teşekkür ederim. Burhan Bey, bir hanıma uçan tekme atmadan önce pantolonunuzun yırtılabileceğini hesaplamalıydınız, sizi diskalifiye ediyorum. Evet, ilk turu başarıyla tamamlamış bulunuyoruz. Şimdi biraz ara veriyor ve Reklamlar diyoruz.

Hayatla sanat arasında iki karakter: Nâzım ve Âkif

N. Hikmet, hayatı ve şahsiyeti ile "işte evlâdım, sen de Nâzım Amcan gibi ol; onun karakterini ve şahsiyetini taklid et. İnsanlarla, sevdiklerinle onun gibi ilişki kur" şeklinde tavsiye olunabilecek biri değildir. M. Akif ise bir seciye âbidesidir.

Sanatçıların sanatı ile şahsiyeti arasındaki ilişki meselesi tartışmalıdır; sanat camiasına "sanatsever" sıfatıyla katılmış bulunan kamuoyu, genellikle sanat eserini ve sanatı öne koyarak, eser tamamlandıktan sonra onu meydana getiren ile ilişkisinin kesildiğini kabul eder. Bu mânâda sanat, sanatçının şahsiyetinden koparak kendi başına bir gâye haline gelir ve şahsiyet arkaya itilir. Onlara göre sanat, varoluşun en yüksek tecellilerinden biridir; sanatçının kendini var etme, hayatı anlamlandırma idealinin en yüksek formu sanatın bizatihi kendisi haline gelir.

Sanatı, hayatın en yüksek mânâsı olarak kabul eden bu bakış açısı, ilk bakışta pek saygıdeğer bir yaklaşım gibi görünmesine rağmen, derinliklerine inildiğinde seküler (lâdini) bir mahiyet taşıyor, çünkü insanı bütünlüğünden kopararak sanatı, hayatın önüne geçiriyor; halbuki insan, hayatının tamamından sorumludur. Bir sanatkâr, sadece ürettiği sanat eserlerinden değil, hayatının geride kalan kısımlarından da mesuldür ve bu görüşü paylaşanlar için -bir insan olarak- sanatçı, eserleriyle, şahsiyetiyle, sanatıyla, yaşadıklarıyla ve bilcümle yapıp ettikleriyle bir mânâ ifade eder.

Bu nazari meseleyi anlaşılır hale getirmek için, bugünlerde yeniden konuşulmaya başlayan Nâzım Hikmet'i örnek gösterebiliriz. Nâzım Hikmet, Türkiye'de genellikle lâdini hayat felsefesinisavunanların, medhinde birbirleriyle yarış ettiği sembol isimlerin başında gelir. Ölümünden bu yana neredeyse yarım asır geçmiş olmasına rağmen her sene kamuoyunda bir ucunda Nâzım Hikmet'in bulunduğu kısır tartışmalar açılır; nitekim bugünlerde Nâzım Hikmet'e vatandaşlık hakkının iadesi için açılan bir dâvâ, ilgi çekici bir boyut kazandı. Habere göre, Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, şair Nâzım Hikmet'in, Türk

vatandaşlığından çıkarılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararı ile bu kararın nüfus kütüğüne tescili işleminin iptali istemiyle açılan davayı reddeden Danıştay 10'uncu Dairesi'nin bu kararını oyçokluğuyla bozdu. Bozma kararıyla, Nâzım Hikmet'e vatandaşlık için yeşil ışık yakılmış oldu. Kararda Nâzım Hikmet'in sanatına dair şu değerlendirme yapılmış: "Nâzım Hikmet Ran, Türk dünyasının ve 20. yüzyıl dünya edebiyatının en büyük şairlerindendir. Nâzım Hikmet, Türk ve doğu halklarının şiirini büyük ölçüde etkilemiş, şiirde yeni yollar açmış, geçmiş ve gelecek yüzyılların ebediyen yaşayacak klasiğidir."

Mahkemenin "edebî" nitelikte bir karar verme yetkisiyle donanmış olup olmadığı ayrı bir münakaşa konusudur, çünkü adalet bu gibi meselelerde zâhire göre hüküm verir; dâvâcının veya dâvâlının subjektif nitelikleri kararın niteliğine tesir etmez; yâni, bu karar, aynı hukuki statüde bulunan herkes (genellik ilkesi) için emsâl niteliği taşımalıdır. Bu bakımdan önümüzdeki günlerde Danıştay kararının televizyonlarımızda sabahlara kadar tartışılması beklenebilir.

Biz konuya başka açıdan yaklaşarak sanat ve şahsiyet arasındaki tutarlık meselesine dönelim: Nâzım Hikmet'in sanatı ile şahsiyeti, bana göre aynı kapsamda değerlendirilmeliydi. Onun Türk vatandaşlığı sıfatını mahkeme kararıyla kazanıp kazanmaması saded haricidir ama Nâzım Hikmet, sanatı, şahsiyeti ve hayatı ile meselâ evlatlarımıza örnek gösterebileceğimiz biri midir sualine cevap arayalım. Çeşm-i insâf ile düşünüldüğünde takdir olunacaktır ki Nâzım Hikmet, hayatı ve şahsiyeti ile "işte evlâdım, sen de Nâzım Amcan gibi ol; onun karakterini ve şahsiyetini taklid et. İnsanlarla, sevdiklerinle onun gibi ilişki kur" şeklinde tavsiye olunabilecek biri değildir. Nâzım Hikmet'i pek takdir eden bir anne, günün birinde, gözünden çok sevdiği kızının Nâzım Hikmet gibi biriyle hayatını birleştirmesini gönül rahatlığı ile dileyebilir mi; hangi baba, oğlunun Nâzım gibi bir karaktere bürünmesine peşinen rıza gösterir? Onların verdiği cevabı biliyoruz: "Ama büyük sanatçıydı; biz onun sanatına saygı gösteriyoruz"

Mesele de orada zaten!

Ben, sanatın hayata fedâ edilecek kertede önemsenmesi gereken bir haslet olduğu fikrinde değilim; bu fikrimi desteklemek için İslâm dünyasından pek çok delil gösterebilim ama bir Batılı sanatçının, Oscar Wilde'ın sözlerini hatırlatmakla yetineceğim: "Şerefle tamamlanması gereken en büyük vazife hayattır!"

Şimdi aynı nazarla dikkatlerimizi Mehmet Âkif Ersoy'a çevirelim: Mehmet Âkif merhum, Nâzım Hikmet'le kıyası mümkün olmayan çok farklı bir dünya görüşüne sahipti. O da şairdi; öyle şair ki, Türkiye'de şiirle hiç ilgisi olmayanlar bile Âkif'ten birkaç mısraı ezbere bilir. Şairliğinin edebî kıymeti üzerinde tartışılabilir ama Âkif'in şahsiyetini tamamlamakta hayatını, kahramanca tasarruf ettiği noktasında, onu hiç sevmeyenler bile hakkını teslim etmişlerdir. O bir seciye âbidesidir ve onu nazarımda güzel kılan vasfı, İstiklâl Marşımızın ve

Safahat'ın yazarı olmaktan çok ötede, hayatını seciyesine fedâ edercesine kahramanca yaşamış olmasıdır. Böyle bir insanı evlatlarıma örnek gösterebilirim; kızımı, Âkif'teki seciyenin yarısını hâmil bir adama gözüm kapalı verebilir, oğluma gönül rahatlığı ile, "yaşayacaksan Âkif gibi yaşa ve onun gibi öl" diyebilirim.

Şahsiyetle sanat arasındaki münasebette temel yaklaşım bu olmalıdır; evet, bu ahlâkçı bir yaklaşımdır, sanatı ikinci plâna iter ve hayatın bütün cüzleriyle bir bütün olarak yaşanması gerektiğini vurgular. Özündeki mükemmeliyetçilik endişesi sebebiyle hayal kırıklıklarına yol açması da muhtemeldir ama insanlar, kendi hayatlarını sanat derecesinde mükemmelleştirmek yolunda Hacc'a giden karınca gibi davranmalılardır; o istikamet gözden hiç kaçırılmamalıdır.

Sanattan değil, şahsiyetten ve hayattan bahsettik; bahsedilmesi gereken de odur zaten. Bu noktadaki tercihler, farklı dünya görüşlerine kapı aralıyor.

Öyleyse herkes kendi kahramanını seçsin.

AKLINIZDA BULUNSUN: TÜRK ŞİİRİNDEN PORTRELER

Velûd araştırmacı yazar Mehmet Nuri Yardım, Türk Şiirinden Portreler başlıklı yeni eserinde, şiirimizin son asrına çok öğretici bir bakış açısı getiriyor. Tasviri yazılar, tahliller, anketler, ve şairlerle yapılan konuşmalardan mürekkep kitapta şiirimizin nerelerden nereye geldiğini takib edebilirsiniz. Türk düşünce dünyasının şiir üzerinden akışını gösteren faydalı bir çalışma. (Nesil yayınları, İst. 2005, 415 s.)

YİNE BİR "ÇAPANOĞLU" ÇIKTI

"Çapanoğlu" tabirini duymayan yoktur. Sanat tarihçisi Prof. Dr. Hakkı Acun, "Tüm Yönleri ile Çapanoğulları ve Eserleri" isimli eseriyle Anadolu'da Âyanlık devrinin en ünlü sülalelerinden Çapanoğulları'nı yıllarca süren bir araştırma neticesinde okuyucuya sunuyor. İstanbul merkezli tarihçilik anlayışımızı, Çapanoğulları gibi asimetrik araştırmalarla sınamadan geçirmek fırsatı veren bu gibi çalışmalar, tarihçiliğimiz bakımından büyük önem taşıyor. Meraklılarına duyurmayı zevk bilirim.

'Çekincesiz' iştirak!

"Çankaya'dan balans ayarı" diye vermiş bir gazetemiz, bir diğeri, "Zehir zemberek yeni yıl mesajı" demiş, "Hükümete yüklendi" diyen de var, "Ana muhalefet lideri gibi" yakıştırması yapan da.

Cumhurbaşkanının yeni yıl mesajından bahsediyoruz.

Özal'ın bıraktığı kötü âdetlerden biri olan "Ulusa sesleniş" de dahil, bu kabil beylik konuşma ve mesajları hiç merak etmem ama son yıllarda Sayın Devlet Başkanı'nın mesaj ve açıklamalarına hassaten alâka duyduğumu ifade etmek isterim: Esasen Devlet Başkanı'nın

dünya görüşünü, temel yaklaşımlarını, hatta hangi kavramı hangi kelimelerle ifade edeceği artık sır olmaktan çıktı. Bunca "mâlum" içinde neyi merak eder insan?

Anayasaya göre Cumhurbaşkanı "yürütme"nin başı; yürütmenin başı sıfatıyla sonu "..melidir, ...malıdır" ile biten cümlelerin gerçek muhatabını siz merak etmez misiniz; meâlini ancak satır arası okumasıyla anlayabileceğimiz gerginliğin tezahürleri bunlar. Cumhurbaşkanı, hükümetten hazetmiyor ve onlarla aynı paralelde görünmemeye de âzami dikkat gösteriyor. Halbuki Anayasa'nın verdiği yetkiye müsteniden dilediği zaman Bakanlar Kurulu'nu toplantıya çağırıp başkanlık edebilir; dilediği an Başbakan veya bakanlarla dilediği kadar görüşebilir. Bu yola tevessül etmek yerine umûma açık mesajlarla iletişim eylemek merak edilesi bir üslûp meselesi olarak dikkatimi çekiyor.

Peki, "zehir zemberek konuştu, hükümete yüklendi, verdi veriştirdi" başlıklarını doğrulayacak ne söylemiş diye takriben on sayfalık yeniyıl mesajını okudum ve o gazete editörleri ile aynı metni okuyup okumadığım konusunda tereddüde düştüm. Bu hususta dikkatliyimdir, Cumhurbaşkanı'nın mesajlarını hep "cankaya.gov.tr" sitesinden takib ederim çünkü.

Bilinen şeyler, mâlum ikazlar; ama ilginç noktalar da yok değil hani...

Bana yeni gibi görünen şeylerden biri, TÜSİAD toplantısında yaptığı % 10'luk "seçim barajı düşürülsün" teklifinin esbâb-ı mucibesini teşkil eden cümlelerdi meselâ. Bir de "üniter devlet" yerine "tekil devlet" ibâresini tercih etmesi. Bu arada Anayasa metnindeki "kayıtsız şartsız" ibâresini "kayıtsız koşulsuz" şeklinde tercüme etmesi de benim açımdan heyecan vericiydi. Bugünlerde Atatürk'ün Türkçesi'ni tercüme etmek moda haline geldi; Atatürk'ün kelimelerinin eskidiği kabul ediliyor ama prensiplerinin eskimeyeceğine inanılıyor; garip nükte! Kendisine bırakılsa eminim "Cumhurbaşkanı" kavramını da hemen değiştiriverirdi. "Devlet başkanı" karşılığını tercih edeceğini sanmam, "devlet" Arapça menşe'lidir çünkü. Kaldı ki "cumhur" ne kamu demektir ne de devlet; resmen ve alenen "ahâli", daha doğrusu yönetilenler. Cumhuriyet de mâlum, yönetilenlerin yönetimi!.

Ha, bir de yargı bağımsızlığını, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun özerkleştirilmesine rabteden bildik teklif tekrarlanıyor. Bu kurula Adalet Bakanı'nın ve müsteşarının iştiraki, yargı bağımsızlığını, dolayısıyla hukuk devleti ilkesini zedeliyormuş. Bir an için bu nokta-i nazarın çok doğru olduğu vehmiyle bir sadece vatandaş sıfatıyla sormak isterim: Bu iki zâtın, kuruldan çıkarılması ile yargımız hakikaten bağımsız olacak mıdır, siz buna samimiyetle inanıyor musunuz? Eğer bu iddia hakikaten doğru ise ve Bakan ile müsteşar, Türkiye'nin en yüksek vicdanlı mümtaz zâtlarını ifsâd edecek kadar tehlikeli kişiler ise, bu zatların kurullardan uzaklaştırılmakla kalmayıp vatandaşlıktan da ıskatı gerektiğini düşünmez misiniz?

"Yasama dokunulmazlığı kalksın" teklifini de seslendirmiş Cumhurbaşkanımız. Niçin kalkacakmış? Özü itibariyle 82 Anayasası'nın 83. maddesi, 1924 Anayasası'nın

dokunulmazlık düzenlemesinden (Masuniyeti teşriiyye- 17. Madde) farklı değil ki? Üstelik Atatürk'ün Anayasasıdır 1924 tarihli Teşkilatı Esasiye Kanunu. "Kalksa ne olmuş olacak yani?" sualini de ilave etmemize izin buyurulsun ayrıca!

Sonunda ise şöyle diyor: "Yeni yılın herkese, başarı, sağlık, mutluluk getirmesini diliyorum."

İşte bu cümleye aynen ve üstelik "çekincesiz" iştirak ediyorum ben de!

'Bunalım'a eyer vurmak!

Bazen gazete editörlüğü damarım kabarıyor; "ben olsam filanca haberi manşetten görürdüm" diye hayıflanmalara uğruyorum. Pazartesi günkü Zaman'ın Ekonomi sayfasındaki, "1,5 milyon kişi çiftçiliği bıraktı" haberini okuyunca yine aynı hisse kapıldım.

Haber metni hayli uzun ve belli ki birden fazla editörün katkısıyla kaleme alınmış; evvela haberin rûhunu teşkil eden satırları birlikte okuyalım:

"Avrupa Birliği'ne girişle birlikte tarımın ekonomideki ve istihdam üzerindeki ağırlığının azalması beklenirken, sektör istihdamındaki çözülme hızlandı. Son bir yılda tarımda çalışan sayısındaki azalış 1 milyon 561 bin kişiyi buldu. 2004 yılının Temmuz-Eylül dönemini kapsayan üçüncü çeyreğinde tarımda çalışanların sayısı 8 milyon 222 bin kişi düzeyindeyken, Eylül 2005 itibarıyla 6 milyon 661 bin kişiye geriledi. Buna rağmen gelişmiş ülkelerde yüzde 2-3 seviyesine kadar inen tarımın payı Türkiye'de hâlâ yüzde 30 seviyesinde bulunuyor. Son bir yılda tarımın toplam istihdam içindeki payı yüzde 35,9'lardan yüzde 29,5'e kadar indi."

Rakamlarla düşünmek mahsus bir yaklaşım biçimidir ve gazete okuyucusu genellikle bu kadar rakam geçen metni sevimli bulmayacaktır. Öyleyse "havalandıralım"; Orta Anadolu yöresinde bir şiiri bestelemeyi, gelenekten yetişen âşıklar "havalandırmak" diye tâbir ediyorlar. Anladığım kadarıyla şudur:

Bir sene içinde toplum nüfusun yüzde 2,5'u, binlerce yıldan beri süregelen an'anevi üretim ve geçimlik tarzını terk ederek sektör değiştirmiş. Bu tek kelimeyle muazzam bir hareketliliği işaret eder; üstelik tarımda işsizleşen nüfus sadece bir seneye mahsus değil; 1950'den beri bu akış devam ediyor. Bu tip hareketlilikler dünyanın neresinde olursa olsun bünyede yüksek hararetin (kriz) ortaya çıkmasına sebep olur.

Tarımda istihdam edilen nüfus, son bir yılda 5 puanlık düşüşle % 29,5'a inmiş. Batılı ülkelerde bu oran 2-3 civarında olmasına rağmen bu küçük yüzdenin verimliliği bizden çok fazla.

Bir yılda 1,5 milyon kişinin tarımı terk etmesi demek, diğer sektörlerde istihdam yaratılması mecburiyeti anlamına geliyor. Hükümete göre istihdamda kıpırdanma var ama yeterli ve sağlıklı değil. Türkiye'de pek çok genç, ayda 300-400 YTL'lik gelir teklifini tatminkâr buluyor; tatmin edici olduğundan değil, iş kıtlığından. Açık işsizlerin yüklenebileceği tek

alan, büyük şehirlerdeki kayıt altına girmeyen sektörler. Meselenin tek boyutu istihdam da değil, bu rakamlar muhtelif defalar izah etmeye çalıştığımız "köylülük" probleminin, Türkiye'de ne kadar yaman seviyelerde seyrettiğinin de göstergesi.

Köylülük, Türkiye'nin her meselesiyle doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı bir mesele. Kimlik tartışmaları, AB ile ilişkilerimiz, Milli eğitim ve YÖK'le ilgili sıkıntılar, Güneydoğu problemi, siyasi kültürün sığlığı, yargı-siyaset ilişkileri, partilerin hakiki bir tabandan mahrum oluşları, hatta çoğumuza "artık halledilemez" gibi görünen başörtüsü meselesi etrafındaki laik- dindar çatışması bile, bir şekilde nüfusumuzun iç bünyede çok hızlı deveran etmesinin kışkırttığı dengesizliğin kanlı sivilceleri. Mukayese olsun diye kaydetmek gerekir ki Batı Avrupa ve Birleşik Devletler'de, senede 1,5 milyon kişinin çiftini-çubuğunu terk edip şehirlere yığılmasına benzer hareketlilikler, takriben bundan bir asır önce durulmuş, sükûnete kavuşmuştu. Bu mânâda Batı tarihini, geleceğimizden haber veren bir kehânet kitabı gibi okumak mümkün ve şart.

Yüksek hareketlilik her bünyede "nöbet"e sebep olur; Türkiye gibi muhataralı bir jeopolitik mevkiide her tabii nöbet, iki misli yüksek ateşe tekabül ediyor. Bu hummâlı hareketlilik, -normal şartlar altında- tahminen tarım sektöründe toplam nüfusun % 5'lere inmesini takib eden 30 ilâ 50 sene arasında yatışacaktır.

Krizle yaşamayı öğreneceğiz, başka yolu yok!

Öpen, öpülen...

Bir Hollywood yıldızı, bizim yerli dizilerden birinin erkek karakterini rol icabı öpmüş ve galiba o dizi, gazetenin bağlı bulunduğu yayın kuruluşunun televizyonunda yayınlanmakta imiş.

Çoktandır bizim seyirci "dizi" ile hayatı fena halde birbirine karıştırmaya başladı zaten. Zâhiren anlaşıldı ki bu bir reklâm, moda tabirle "tanıtım" kampanyasıdır. Lâkin insaf, "öpen ve öpülen" ne kadar şöhretli olursa olsun bu kumaştan çıkacak elbise miktarı mahduttur. Elbette biraz da gazetenin haber tarzına, dünyaya bakışına bağlı bir keyfiyet. Böyle haberleri fevkalade önemli bulan bir okuyucu kitlesi de zamanla "yetiştirildi" ama böyle kıytırık bir magazinden, neredeyse bir ay süreyle her gün üzerinde durulmaya lâyık bir fenomen çıkar mı? Nitekim gazetenin okuyucuları bile isyan ve protesto mektupları göndermeye başlamışlar.

"Elalemin gazetesinden sana ne; istedikleri gibi habercilik yaparlar" diyeceksiniz, haklısınız ama bende sanki bu tür habercilikte ısrar edilmesi, yeni bir âlet icat eden birilerinin, "bakalım iyi çalışıyor mu" diye bir deneme üretimi yapıyormuş hissini uyandırdı da...

Mümkündür, belki de hassasiyet ile paranoya arasındaki ince bölmeyi karıştırmaya başlamışımdır...

Hatırlarsınız, bir ay kadar önce Türkiye'yi sarsan, gündemi sallayan, pek çok aklı başında laikçi vatanseverlerde bile, "Türkiye İran'a mı dönüyor; çağdaş hayat standartlarından geriye mi düşüyoruz" korkusu uyandıran bir "içki yasağı" kampanyası vardı. Sokaktan, kaldırımdan, sade vatandaş gözüyle bakıldığında böyle bir meselenin varlığı hissedilmiyordu ve bu sütunlarda "gelen içiyor, giden içiyor" başlığıyla bu şaşkınlığımı sizlerle paylaşmıştım. Sonra bazı belediyelerin bir İçişleri genelgesine dayanarak şehirlerde "kırmızı çizgili" bölgeler oluşturmaya kalkıştığı haberleri yayıldı. Ardından Antalya gibi mukaddes bir turizm mâbedinde bile kırmızı bölge uygulaması yapılacağı dedikodusu patladı.

Yok daha nelerdi yahu?

Şimdi o tür haberlere pek rastlamıyoruz; ne oldu, genelge iptâl mi edildi; yoksa muhafazakâr belediyeler, "azı karar, çoğu zarar bu meretin" fehvâsıyla içkiye bakış açılarını revizyona mı tâbi tuttular?

Ne o ne öteki; değişen bir şey yok aslında!

Bugünlerde bir başka türlü haber mühendisliği ile karşı karşıyayız zannındayım (paranoya kötü iptilâ; hânelerden ırak!). Mesele şu: Bizimkiler, bir Amerikalı albayı don-gömlek soyup, Süleymaniye'deki hadisenin rövanşını aldılar mı almadılar mı?

Almamış iseler pek içerleyeceğiz ve bir an evvel buna benzer bir intikam fırsatı yakalamak için hudutlarda gözümüzü dört açacağız; Amerikalı albayı hakikaten çağdaş bakımsız tarzan kostümsüzlüğü ile cezalandırmış isek eskilerin tâbiri ile şâd ü handân olacağız, yüreğimiz soğuyacak; ele güne karşı, "bize yanlış yapanı affetmeyiz" diyerek hep bir ağızdan "Deniz üstünde gezeriz / Düşmanı arar buluruz / Öcümüz komaz alırız / Bize Hayreddinli derler" diye başlayan o eski levend türküsünü söyleyeceğiz.

Bu arada bazılarımız da, haberlere bakıp "âlet fena değil ama şu kısmını biraz daha takviye etmek lâzım, falanca aksâmı ise fevkalâde randımanlı çalışıyor; hâcet olduğunda yeniden kullanabiliriz" diye haber fizibilitesi etüdü yapıyorlar mı diye pimpiriklenmelerdeyim.

Büyük ihtimâlle vehimlerimin aslı-astarı yoktur ve paranoyak şüphelerimin asıl sebebi "densizlik" değil "yersizlik"ten, pardon haber kıtlığından kaynaklanmaktadır!

Bizde öyle şey olmaz; necib Türk matbuatı, "manipulativ" haber şablonlarını, laboratuvar şartlarında test etmeden insanlar üzerinde uygulamaya kalkışmaz; zaten onun zaferlerle süslü tarihinde bu kabil kötü örneklere rastlamak da gayrıkabildir.

Öyleyse uslu olalım; haberi haber gibi okumaya devam edip, "bu haberi yayınlamakla acaba kimler, hangi taşları kımıldatmayı murat etmiş olabilirler?" diye gazete keyfini berbad etmeyelim.

Zaten topu topu kaç gazete satılıyor ki şu ülkede?

Niçin?

İçme şu mereti Muhlisciğim, elbette bir bildiğimiz var yav; vara yoğa bu meşrubatı içiyorsun, sanki başka içecek yokmuş gibi. Ayran iç, limonata iç, su iç, kızılcık şerbeti iç ama bunu içme. Niçin biliyor musun?

Geçen gün internette gördüm. Bunun bir bardağının içine orta boy bir somun-cıvata atıyorsun, kırk gün sonra n'ooluyor? Yaa, bilmezsin tabii? Adamın soyunu-sopunu kurutuyor bu Muhlis, aklını başına al. Haa, bak aklıma nerden geldi: Hazır yiyecekler var ya o marketlerde satılan... Kat'iyyen abicim, bizim yeğenin kimyager arkadaşı var, fabrikasında çalışıyor, yemin-billah etmiş, "almayın, sakın yemeyin" demiş. Niye, çünkü bir bildiği var çocuğun. Tam kırkiki türlü maraza sebep oluyor Muhlis, inanmayacaksın. Al mesela margarin, ne var margarinde diyeceksin sen şimdi değil mi? Ne yok ki dostum, neler yok ki? Damar sertliği, tansiyon, ülser, sarılık. Bir nesli bunlarla mahvettiler Muhlis. Al meselâ beni, niçin okuyamadım ben, ortaokul ikiden terk ettim tahsili; işte bu zıkkımdan. Hatırlarsın biz küçükken kahvaltılarda yemeklerde filan teneke teneke bunlardan kullanılırdı. Peki n'ooldu? Haa, şimdi sen diyeceksin, gâvurun başka işi gücü yok, bizi böyle tüketecek? Gülersin tabii. Bunlar bizim bileğimizi er meydanında bükebildiler mi? Yok. Dayarsın hidrojende dondurulmuş katı yağları, necib milletimizin istikbâlini mahvedersin. Adamın acelesi yok ki Muhlis, elli sene yüz sene önemli değil bunlarda. Adamlarda kafa var kafa. Bak meselâ geçenlerde Amerikan generali, bakanı şusu-busu geldi Ankara'ya, niçin geldi? Babasının hayrına gelmedi. Bunlar hep bir planın parçaları. Bizimkileri kafaya alacaklar, borç paçadan akıyor zaten, atacaklar üç beş kuruş, sonra bizim üslerden Suriye'yi İran'ı vuracaklar; suç bizim üstümüzde kalacak. Hesapları bu; adamların askeri kıymetli kardeşim. Herifin turisti Antalya'da meselâ mide fesadına uğruyor, trak helikopteri hazır, kapıp Avrupa'ya götürüyorlar. Adam kendi askerine kıymak yerine Müslüman'ı Müslüman'a vurduracak. İçme şunu diyorum Muhlis, garson oğlum, beye benden bir soda getir, ayran getir olmazsa. Burada bir şey anlatıyoruz Muhlis, sana gargara geliyor. Herifler cayır cayır Türkiye'den arsa alıyor sen lâfla gargara yaparken, niçin? Babasının hayrına almıyor, güneşse İspanya'da Yunanistan'da da var, denizse deniz, kumsal dersen kumsal, yoo, buradan alacak. Niçin? Haçlı seferi oğlum aklını kullan, Haçlı seferi. Buş ne dedi dört sene evvel? Haçlı seferi yapacağız demedi mi? Basıyor parayı, aziz vatanı azar azar kapatıyor. Aloo, bak buraya yazıyorum, yirmi sene sonra evimizin önüne maydanoz ekmeğe bir evlek yer bulamayacağız. Gülersin, iki gün sonra çangır çungur çan sesleriyle uyanırsan görürsün gününü. Senin gibiler yüzünden iflâh olmuyoruz biz ya neyse! Rusya gazı kesti bak Ukrayna'ya; keyfinden mi kesti, sen öyle san; bak altından neler çıkacak? Sebepsiz kuş kanadını kımıldatmıyor Muhlis, kapıma kadar doğalgaz geldi diye yatıyorsun yanının üstüne, yarın sana da "kestim" deyince söküp pencere kasalarını mı yakacaksın? Bir düşün be bir düşün! Evlerimizde soba borusu deliği bile bırakmadı herifler!.. Yaa, dank etti değil mi? Bunlar hep kompile oğlum kompile. İnternette öyle şeyler var ki,

benim bildiğimi bilsen korkundan yatağında yatamazsın. İsviçre'nin eti ne budu ne ki Türkiye'ye kafa tutmaya başladı, de bana?.. Ermeni meselesi diye yol açtılar, arkasından diyecekler ki verin Anadolu'nun şark vilayetlerini. Şimdi söyleyemiyorlar tabii; İsveç'in dayılanması da o sebepten netekim. Bunların akıl babası da İngiliz ha! Bakma sen bugün Amerika'nın peşkirini tutar gibi görünüyor ama İstanbul'u almadan rahat etmez bunlar. Mafya kendi başına mı iş çeviriyor zannediyorsun, şaşarım aklına. Mafyanın ipleri bunların elinde. Verdiler elimize birer cep telefonu, oyuncak gibi oynuyoruz. Bomba kardeşim bu telefonlar bomba! İstediği an uydudan emir gönderiyor bom! Geçen gün bir arkadaş söyledi; bizim cep telefonlarıyla bunlar yirmidört saat dinliyorlar bizi. Şaka değil ha! Pilini çıkarsan da faydası yok. Üstüne de kıyamet gibi para vermemiz de cabası. Sen resim çekiyorsun, tak, anında Amerika'da o resim. Hele bir madenler meselesi var ki ne sen sor, ne ben söyleyim. Bizim bor madeninden bir kaşık koyuyorsun uzay aracına, seksen sene pili tükenmeden gidiyor uzayda. Atom vızıltı diyorum Muhlis. Daha adını bilmediğin yüz bin maden yatıyor buralarda. Biz hâlâ petrolün davasındayız. Petrol bitti kardeşim, petrol bitti. Herifler niye gelip bizim rafineriye müşteri oluyor: Rafinerisi yok mu gâvurun, vaar. Sebep? Sebep şu Muhlis, bize üç beş kuruş çakıyorlar ki bu Türkler uyanmasın, yan gelsin yatsın. Dağ taş araba doldu; millet kırıp sarıp araba alıyor; alma kardeşim kaldırımlarda yer kalmadı. Peki bu gavur niçin ucuzlatıyor bunca arabayı? Bildiği var, hesabı var; çalışıp biriktirdiğin üç beş kuruşu böyle çekecek geriye. Millete harıl harıl kredi kartı dağıtıyorlar, niçin? Canın o plastik kartın ucunda kardeşim, faizi de cabası. Almayacaksın, ne kadar ekmek, o kadar köfte! Yok veresiye! Üç kazan, beş harca. Nerden gelecek bu değirmenin suyu? Aloo! Muhlis? Nereye kayboldun be? Oğlum garson, masada bir arkadaş vardı demin karşımda, gördün mü? Orta boylu, bıyıklı, deri montlu?.. Vay be, kaçarsın tabii, gerçekler acıdır Muhlis, sen hele kaç bakalım kaç!

İki dünya mabeyninde titreşen bir kararsızlık

Çok iyi bildiğimiz, bizzat yaşadığımız ama hikâye etme zevkini ihmâl ettiğimiz şey, bayramların, tam da hayatın ortasından geçen bir iyimserlik, yaşama ümidi ve sevincini çoğaltan bir pembe oyun olduğu gerçeğidir.

Edebiyatımıza, sanatımıza bir de o gözle baktığınızda göreceksiniz ki bayram neş'esini çoğaltıp, hattâ abartmakta somurtkan bir ihtiyatkârlık göstermişizdir. Fotoğraf kamerasına bakarken de öyleyizdir; gülümsememiz gerektiğini birilerinin ille de hatırlatması lâzımdır. Vesikalıklarımızın hep o birbirine benzer yorgun, ciddi ve endişeli yüz ifâdesiyle dolu çehreler koleksiyonunu andırması tesâdüf mü?

Küçük bir deneme yapalım: "Noel (yılbaşı) filmleri" desem aklınıza neler gelir? Ya Noel şarkıları, Noel hikâyeleri, Noel âdetleri?.. Kastettiğim aşağı yukarı bu mânâdır işte. Charles Dickens'in "A Christmas Carol" (Bir Yılbaşı Şarkısı) isimli hikâyesindeki kara atmosferin Noel iyimserliği ile mavileşmesi de aynı cümledendir. Bir ucu Hıristiyan esâtirine, eski

İskandinav ve Pagan inançlarına yaslanırken diğer ucu muazzam bir tüketim endüstrisine dönüşen yılbaşı (Noel) kültünün bütün dünyada müşteri ve seyirci bulması, elâlemin Hıristiyan geleneklerine ayılıp bayıldığından değil, her birinin esasta yaşama sevincine adanmış iyimser ve beyaz hikâyeler olmasından kaynaklanıyor.

Kutup Ekspresi diye bir film yapılmıştı önceki senelerde; o filmi seyredenler, bir bayram sabahının nasıl bir şey olması gerektiğini hatırlayacaklardır meselâ.

Her toplum gibi bizim de bayramlarımız, benzer geleneklerimiz var ve biz onları hayat için yorumlamak yerine iki dünya mâbeyninde titreşen bir kararsızlıkta algılamayı tarz edinmişiz. Dini bayramlarımızda hep biraz mağmum bir hava vardır; millî bayramlar ise resmi ideoloji taraftarlarının berbat yorumu yüzünden soğuk bürokratik gösterilere dönüşmüş ve resmi tâtil hatırına katlanılır bir devlet ritüeli şekline bürünmüştür.

Bayram, ille de hayata tutunmak, bir ucundan da olsa hayata asılmak demektir: Çok iyi bildiğimiz, bizzat yaşadığımız ama hikâye etme zevkini ihmâl ettiğimiz şeyden kastım bu işte. Yaşamakla hikâye etmek arasında doldurulması gereken yerler var: Çocuklarına yeni elbise, ayakkabı alamadığı için mevcudu yıkayıp ütüleyen, boyasını tazeleyen ana-babanın hüznü, çocukları adına yaşama sevinciyle takas edilmiş bir inkisardır. Şer'an mükellef olmadıkları halde borç edinip kurban kesenlerin içindeki tatmin hissi de aslında hayatı çoğaltmaya dair değil mi? Variyetli insanlara sorunuz, en unutamadıkları bayram, herhalde en zaruret içinde bulundukları, kederin en kesif haliyle insanın omzuna yüklendiği günlere denk gelen günlerdekiler olacaktır. Yoksa bazı yörelerimizde "yas bayramı" diye paradoksu, getirip bayram neş'esinin ortasına diker miydik? Tam da demin izah etmeye çalıştığım, "hayatı iki dünya mâbeyninde titreşen bir kararsızlıkta algılamak" misâlinin numûnesidir yas bayramı; iki bayram arasında yakınını kaybedenlerin evi ziyaret edilir ama rahmetliden bahsedilmez pek, alelâde şeyler konuşulur ki, onda bile hayata tâzimin ağırbaşlı bir görüntüsü vardır.

Sanat ve edebiyatımıza bayramların hayatı çoğaltıcı veçhesini iyi aksettirebilseydik, Bolu-Kaynaşlı gişeleri önünde durup dururken 5 km'lik araba konvoyu birikir miydi dersiniz? Kimden kaçıyoruz; kendi hakikatimizden mi, İstanbul'un yorucu ve gerici atmosferinden mi, yoksa artık tatsız bulmaya başladığımız bayram geleneklerinden mi?

Bizim bayramlarımız, sair bayramlara göre daha çok emek, daha çok insânî katkı gerektirmesi bakımından farklıdır. Bütün okuyucularıma içinden hayatın bütün neş'esiyle coşup aktığı ve her günün bayram güzelliği ile geçtiği günler diliyorum.

Kitap estetiği meselesi: Nur üstüne nur!

Kitaba en çok yaraşan, elbette ilk plânda güzel bir ciltle kapaklanmış olmasıdır. Cildin sırt kısmı işlenmiş ince keçi derisinden "tambura" adı verilen oval bir şekilde olur ki, sayfaları açılıp masa üstüne bırakıldığında kitap açık kalabilsin.

Bir kitaptan bahsediyorsak eğer, büyük ihtimâlle kitabın içinde yazılı şeyleri konu ediyoruz demektir; yani "kitap" demekle zarfı değil mazrufu kasdederiz. Nâdiren kitabın kağıt cinsi, sırt tutkalı, kapak kompozisyonu, sayfa düzeni veya kitapta kullanılan harf karakteri (font) dikkatimizi çeker; halbuki bir kitapsever için kitap sadece okunacak bir nesne değil, aynı zamanda bir kolleksiyon nesnesi olduğu için onun fiziki özellikleri de göz önüne tutulması gereken bir ayrıntıdır.

Kitabın bir de zarfı vardır; yani elle tutulan, gözle görülen kısmı; kitap o aksâmıyla da güzeldir, daha doğrusu güzelliği hak eder. Kitap estetiği dediğimiz şey.

Kitaba en çok yaraşan, elbette ilk plânda güzel bir ciltle kapaklanmış olmasıdır. Cildin sırt kısmı işlenmiş ince keçi derisinden "tambura" adı verilen oval bir şekilde olur ki, sayfaları açılıp masa üstüne bırakıldığında kitap açık kalabilsin. Bu iş için forma dikişi de önemlidir. Kezâ cilt kapaklarının mukavva kısmı zamanla içe veya dışa doğru mukavves bir tarzda kıvrılmamalı, düz kalmalıdır. Osmanlılar bu yüzden kitaplarını bizim gibi dikine değil, bütün yan yüzeyi rafa değecek biçimde yan istiflemeyi tercih ederlerdi ve Osmanlılar kitap kadri bilir her topluluk gibi seyri insana değişik bir haz veren güzellikte enfes ciltler imâl etmişlerdi; erbâbının mâlumudur, klasik tarzda yapılmış bir Osmanlı cildi, sade görüntüsüne rağmen vakur bir zevkin mâmulü olarak başlıbaşına bir sanat eseridir. Genç kuşaklara sadece kitap okuma zevkini değil, bizatihi kitap zevkini telkin etmek, ne kadar pratikten uzak bir ayrıntı gibi görünüyor; ama medeniyet denilen birikim, böyle ayrıntıların farkına varılıp yeniden üretilmesiyle varlığını koruyabilecektir. Öyleyse şu sualle karşı karşıyayız: Bir gence, kitaplığımızdaki hangi kitabı, "İşte güzel bir kitabın dış görünüşü böyle olur!" diye misâl gösterebilecek durumdayız?

Eski kitap alıp satan sahaflara yolu düşenlerden iseniz, orada kimbilir hangi kitap meraklısının vaktiyle bu işe hayli zaman ve para ayırarak bütün kitaplarını aynı tarzda ciltlettiğini görmüş olmalısınız; hatta karton kapaklı kitaplar bile aynı işlemden geçirilir ama kitabın karton kapağı, sonradan mukavva cildin üzerine yapıştırılırdı. Böyle kitapların müşterek vasıflarından biri de kapakta altın yaldızla sahibinin isminin bulunmasıdır. Benim de kütüphanemde böyle itina ile ciltletilmiş özel kütüphane işi kitaplardan birkaç tane var. Kitap zevki ölmedi, kitap estetiğine dikkat gösterenler belki dün nisbet itibariyle daha fazlaydı; sayıca az olsalar bile bugün de tükenmiş sayılmazlar.

"Kitabın modası geçiyor" diye düşünebilirsiniz; internet sitelerinde daha şimdiden yüzlerce, binlerce kitap "e-Kitap" formatında bedava temin edilebiliyor ama küçük bir kusuru var: Ekrandan kitap okumak göz sağlığı için pek tavsiye edilir bir usul değil. Sadece e-Kitap okumak için tasarlanmış özel, hatta esnek bilgisayarlar üretildiğini duyuyoruz; onlar da aynı mahzurun esiridir. Şu bizim bildiğimiz kâğıttan mâmul sayfalar üzerine basılı kitap cinsi öyle kolay kolay ortadan kalkmayacak.

Bir ara dergi kolleksiyonlarından bazılarını ciltletmek için iyi bir mücellit soruşturmuştum; Ankara ve İstanbul'da cilt işini sanat derecesinde iyi yapan birkaç usta kaldığını söylediler. Tahminen bu tarz bir cilde ödeyeceğiniz para, bugün ortalama bir kitabın fiyatını geçecektir; dolayısıyla sanatkâr derecesinde iyi cilt yapan bir ustaya sipariş vermeden önce, kütüphanede böyle ciltletilmeğe lâyık kitap olup olmadığına bakmak gerekir. Oysa ki ben sıra işi, eli yüzü düzgün, orta halli cilt istiyordum; öylesini bulmak da kolay değilmiş meğerse. Eskiden her matbaanın bir köşeciğinde mütevazı bir mücellithane ünitesi bulunurdu. Münhasıran ciltçilikle uğraşan müstakil bir dükkan işletildiğine hiç şahit olmadım; birkaç metrekarelik bir alanda mücellit, evvelâ matbaanın işlerini gördükten sonra dışarıya iş yaparak evine ekmek parası götürürdü. Demek ki son kırk-elli senede bir mücellidin sırf cilt yaparak ev geçindirmesi ihtimali neredeyse tamamen tükenmiştir. Sebebi mâlum; "karton kapak çıktı mertlik bozuldu" değil elbette; asıl sebep forma şeklinde basılıp katlanan kitap baskılarının, sırt tutkalı çekme makinalarıyla çok ucuz ve zahmetsiz bir teknolojiyle üretilmesi. Böylece kitaplık rafları, sırtından kesilerek tutkallanıp karton kapağa yapıştırılan o harcıâlem kitap cinsiyle doldu; istisnâlar haricinde her kitaplığı, aynı teknikle yayınlanan kitaplar süslüyor.

Geçenlerde TÜBİTAK yayınlarının bir seri kitabı dikkatimi çekti. Bazı kitapları mukavva kapak ve cilt bezi ile ciltleyip üzerine şömize parlak kağıttan astar çekerek pek güzel bir kıyafetle satışa sunmuşlar. Fiyatı da hayli ucuz. İsmini hatırlamıyorum ama "Bilim tarihinde meşhur tartışmalar" konusunda kaleme alınmış bir eserdi ve aynı tarzda ciltlenmiş başka kitaplar da vardı. Hemen satın aldım ve bir kitabın fiziki altyapısının ne kadar önemli olabileceğini bir kere daha farkettim.

Çok hoşuma gitti, kitabın âdeta sevimli bir kedi yavrusunu veya bir oyuncağı sever gibi cana yakın bir hâli vardı.

Kitabın, fiziki hâliyle insanda zevk uyandıran bir nesne olduğunu yeniden hatırlamak güzel şey. Hangi kitapsever, kütüphanesinin iyi ciltlenmiş, iyi tertiplenmiş, rahat okunur kitaplarla dolu olmasını istemez ki?

Belli ki TÜBİTAK bu kitap dizisini, cilt makinesi kullanan bir basımevine sipariş vermiş. 4.5 YTL'ye okuyucuya sunulduğuna göre mukavva ciltli kitap üretmek, hiç de astronomik maliyetler gerektirmiyor demektir. Bundan sonra özel yayınevlerinden de aynı estetik endişeyi göstermelerini beklemek hakkımız değil midir? Yayıncılar kitabı hiç de küçümsenmeyecek paha ile satıyorlar. Bir noktaya kadar haklarıdır da; ama kitapseverler için en azından mukavva cilt kapaklı özel baskılar yapmayı düşünmenin zamanı gelmiştir bence. Duyduğumuz kadarıyla Avrupa ve ABD'de önemli kitaplar, yıllardan beri her zevke ve keseye hitab eden muhtelif baskılar yapıyorlarmış. Bizde denendi mi bilmiyorum ama en geniş mânâda yayıncılıktan para kazananların, kitabın altyapısına daha ziyade itina göstermelerini bekliyor ve diliyoruz.

Çünkü kitap güzeldir!

YAYINCILARA SİTEM: DİPNOT MESELESİ!

Kitaptan söz açılmışken bazı yayınevlerinin sapıverdiği bir kolaycılığı da eleştirmek isterim. Hemen sayfa altında verilmesi gereken dipnot veya açıklayıcı notların uzun bir liste halinde kitabın son sayfalarına atılması neredeyse gelenekleşmek üzere. Kitabın mizanpajını hazırlayan teknik elemanların savsaklamasından ileri geldiğini zannettiğim bu kolaycılıktan bir an evvel vazgeçilmesini beklemek en tabii hakkımızdır. Bazı okuyucular, açıklayıcı notlara göz atmayı gereksiz bulabilirler ama böyle bir usul, en azından okuyucuya karşı saygısızlık anlamına gelir. Her sayfada birkaç kere kitabın sonuna gidip, karınca duası ebadında dizilmiş numaraları takib ederek gerekli notlara ulaşmak, 'kitap okuma'nın bütün zevkini öldürüyor. Halbuki metin işleyen yeni bilgisayar programlarıyla bir kitabın notlarını uygun sayfalara dağıtmak çocuk oyuncağından da basit bir işlem haline geldi.

Köy yumurtası efsanesinin sonu

Kuş gribi vakalarını aksettirirken yayın organları, işin ciddiyeti ile çatışan bir abartı üslûbunu tercih etseler de, meselenin esas tabiatından sûretler gösteriyorlar.

Haberi görünür kılmak mecburiyeti, çoğu zaman ifrat manzaralarına dönüşüyor. Neredeyse bir haftadan beri televizyon ekranları tavuk kümesine döndü; haber saatlerinde ortalığı velveleye veren gıdaklamalar, sağa sola kaçışan ördek ve kaz görüntüleri o kadar abartıldı ki, içlerinden bazılarının beyaz ekrandan sıçrayıp odanın ortasında kanat çırptıktan sonra, gaddar itlâf ekiplerinin hışmından kurtulmak için kanepenin altına gizleneceğini zannetmeye başladık.

Görünen odur ki meselenin vahâmeti geç de olsa anlaşılmış ve gerekli tedbirler alınmaya başlamıştır. Bundan sonra her nevi özel besiciliğin sıkı kayıt altına alınarak engelleneceğine ve hayvan yetiştirilmesinde endüstriyel standartlara uygunluk şartı aranacağına genel hatları itibariyle kesin gözüyle bakabiliriz. Salgın başladığında hemen herkes tavuk eti ve yumurta sektörünün darboğaza gireceğini tahmin edebiliyordu; krizin aşılmasından sonra bu piyasada endüstriyel üretim yapan firmaların daha büyük bir pazarı kontrol ederek ciro artıracağı muhakkak gibidir. "Köy yumurtası" efsânesi son salgınla birlikte tarihe karışmış bulunuyor. Bazılarımızın emeklilik hayâllerini süsleyen, bahçe içinde bir köşeyi telle çevirip tavuk ördek yetiştirme plânları artık yapılamayacaktır.

Musibetlerin bile çift yüzü var.

Türkiye, kuş gribi tehlikesi vesilesiyle köylülüğünün bir kısmını tasfiye etmek imkânını yakaladı. Salgın tehlikesi iyice hafifledikten sonra seyrek de olsa şehirlerin kenar mahallelerinde sokakta gezinen ördek, kaz, hindi manzaraları görülebilecektir fakat esas

tüketici kitlenin gözü fena halde korkutulmuştur. Bundan sonraki safhada, varoşlardaki küçükbaş hayvan besiciliğinin tamamen tasfiyesi beklenebilir. Tabii, bu noktada kuş gribine benzer bir başka virütik salgının sahne alıp almayacağını biz kestiremeyiz ama böyle bir gelişmeyi şimdiden tahmin etmek pek de zor değildir.

Kuş gribi salgını ile şehirlerde sürdürülen köy alışkanlıklarının bir kısmı tasfiyeye uğruyor ve her nevi ev üretimi faaliyeti, endüstriyel üretim lehine kayıt dışı ekonomiden çekiliyor; meselenin ekonomiye akseden yüzü müsbettir; ne var ki köylülüğün bir algılama ve problem çözme tarzı olarak tasfiyesi daha uzun zaman alacaktır. İstanbul'un üç ilçesinde salgın yüzünden karantina uygulamasına gidilmesi, altı ilçenin ise gözlem bölgesi ilân edilmesi, Türkiye'nin en büyük metropolünde bile köylülüğün ne kadar derinlere nüfuz ettiğinin en taze misâlidir. Öte taraftan kuş gribi kadar vitrinde görünmeyen sair köylülük alâmetleriyle yıllardır iç içe yaşamaktan dolayı teşhis zorluğuna uğruyoruz. Geçenlerde siyasi eğilim ve kanaatleri ölçen bir anket sonucu ile karşılaştım; siyasi eğilim ve meşrep itibariyle herhangi bir kanaat belirtmeyenlerin miktarı, yanlış hatırlamıyorsam % 30'un çok üzerinde görünüyordu. Kuş gribi görünür bir âfettir ama siyasi kanaatsizlik, ondan daha çok endişe uyandırıcı bir maraz tablosudur. Sair zamanda belirli istikamette siyasi eğilim tezahürü göstermeyen bu mühim kitlenin, seçim sandığı yaklaştıkça hangi partilere meyledebileceğini kestirmek çok zor değildir de, siyaset bilimi nokta-i nazarından kanaatsizlik, öngörülemez olduğu için endişe verici bir olgudur; öyle ki kanaatsiz kitlenin istikrar ihtiyacı üzerinde ittifak etmesine bile güvenemezsiniz. Bu gibi ülkelerde her sabah, hakikaten tâze bir günün başlangıcıdır: Tâze ve belirsiz!

Dershane tâbiriyle ünitenin ana fikrini teyid etmek için mânidar bir sualle konuyu noktalayalım: Tarımda istihdam edilen % 3-4 nisbetindeki nüfusun yüksek verim altyapısı ile ülke ihtiyaçlarını karşıladığı ülkelerde kuş gribi niçin görülmüyor?

Medya"tik"!

Dünün gazeteleri, Ağca'nın tahliyesini aksettirişleri bakımından ilginç bir gruplaşma tavrı içindeydiler; kısaca "Kaatil aramızda" başlığını seçmişlerdi ve bu başlığın etrafı, meselenin mânâ ve ehemmiyetini vurgulayan yorumlarla süslenmişti.

Manşetlere hükmedenlerin çifte standardından bahsetmek, suların alçağa aktığı keşfinde bulunmak kadar sıradan bir gerçektir; onlar bunu hep yaparlar ve yumurtanın kabuğu derecesinde azlık teşkil eden ama aynı derecede tayin edici bir mevkii tutan ticaret burjuvazisi ile yüksek bürokrasi muhitlerinin dışında kaale alınmazlar. Mânidar bir koro halinde seslendirdikleri "Kaatil aramızda" feryâdı, aslında gayrimeşru kimlik taşıyanlara yöneltilmiş samimi bir tepkiden ziyade, halk arasında "tik" diye bilinen, seğirme türü, irade dışı bir refleksten ibarettir. Bu seğirmenin miktar itibariyle ne kadarının "hubb-ı Ali", ne kadarının "buğz-ı Muaviye" eseri olduğunu kendileri bile çıkaracak durumda değillerdir. Ezcümle onlar,

ceza ve infaz felsefimizi (?) eleştirmek, Adliye'nin bazı "derin" konularda garip davranışlar sergilediğini ileri sürmek veya Ağca'nın vaktiyle mensup bulunduğu ileri sürülen ülkücü camiaya dahletmek gibi her biri diğerinden mühim nüanslarla ayrılan farklı konuların tamamını birbiriyle iç içe sokarak irade dışı bir refleks sergilemiş bulunuyorlar.

Hükümet ise, hiç hesapta yok iken önüne konulan tahliye meselesinden ötürü fena halde ürkmüşe benziyor. Adalet Bakanı'nın "Yargıtay'a konuyu incelemesi için hemen yazı yazdım; başka ne yapabilirim ki" tavrına ilaveten bir devlet bakanının, -üstelik üzerine hiç de vazife olmadığı halde- fevkalade "tırsak" bir beyanda bulunarak medya korosu ile aynı telden tınlamaya itina göstermesi, seğirme hâletinin yaygınlığına işaret ediyor. Halbuki bundan yirmi sene önce devrin başbakanına parti kurultayında silahlı suikastta bulunan kişinin birkaç senede salıverilmesi, benzeri türden bir genel "vâveylâ"ya yol açmamıştı. Kezâ, bazı sağlık sebepleri bahâne gösterilerek şimdiki Cumhurbaşkanı tarafından affedilip salıverilen silahlı sol eylemcilerin, tahliyelerinin akabinde yine benzeri eylemlerde yakayı ele vermeleri de necib matbuatımızın dikkatini çekmemişti; halbuki bunlar bir kereliğe mahsus talihsizlikler değil, kerrât ile tekrarlanan, eski tâbir ile "temâdi eden" türden talihsizliklerdi!

Ağca'nın tahliyesi ile ortaya çıkan yeni durumda tartışılmaya lâyık görünen iki husus var: İlki, hukuk felsefemizin sık aralıklarla af çıkarma "tik"inden ötürü varlığından şüphe duyulacak derecede bunalıma girmiş olması, ki Adalet Bakanı da o konuya gerekli vurguyu yapmıştı. İkincisi ise derin komplo teorileri kurmak yerine 12 Eylül öncesinde sağ ve sol eylemcileri yönlendiren derin mekanizmaların karmaşıklığıdır; öyle ki hapiste geçirdiği onca yıl boyunca uzun uzadıya düşünmüş olsa bile, bizatihi Ağca'nın bile, nasıl bir kumpasın son ayağı olabildiği hakkında aydınlatıcı bir fikre ulaşabileceğini zannetmiyorum. Dolayısı ile "bir konuşsa yer yerinden oynar" nevinden bir bilgiye sahip olabileceği çok düşük ihtimâldir.

Haber editörlerinin yaklaşımıyla, kuş gribi salgınının yavaşlamasıyla pörsüyen gündeme, Ağca'nın tahliyesi ilâç gibi geldi ve artık unutulduğunu zannettiğimiz gayriirâdi "tik"lerin, aslında derin bir kış uykusunda pusulandığını öğrenmiş olduk. Ağca "ülkücü" değil de aşırı sol örgütlerden birinin mensubu olsaydı, aynı "tik" seğirmesi ile bunca garezi yeniden uyandırabilir miydi, merak konusudur.

Ağca'ya sempati duymak için hiçbir sebebim yok; yaptığı ileri sürülen işleri de asla tasvip etmedim ama şöyle bir düşünüyorum da, şu bölücübaşını idamdan kurtaran TCK düzenlemesi yapıldığında bile, necib matbuatımız bu kadar müşterek feverân göstermemişti.

Medyanın düşmanı olmak, milletin düşmanı olmaktan kötüdür ey halkım; kıssadan hisse!

Picasso

Eğer İstanbul'da ikamet ediyor olsaydım, ne yapıp eder Picasso Sergisi'ne gitmenin bir yolunu bulurdum; çünkü orada seyre değer çok sayıda obje bulunduğu muhakkaktır: İlki Picasso'nun

yaptığı resimler elbette; ikincisi ise resimleri seyredenler. Ah, kim bilir ne zevkli, ne öğretici ve ibret verici dakikalar geçirirdim o sergide!

Onun bir ressam olduğunu anlamam için History Kanal'da Picasso'nun hayatı ve sanatı hakkında yapılmış hayli düzgün ve tatminkâr bir belgeseli seyretmem gerekiyormuş. Resimden anlayanların tâbiriyle "akademik" resim yaptığı dönemlerde, (yani, resimlerine bakınca Picasso'nun ne resmi yaptığını herkesin fark edebildiği o ilk günlerde) Picasso'nun kabiliyetli, hatta dehâ eseri gösteren bir ressam olduğu hissediliyordu. Ne var ki Picasso, sanatında bir ileri safhaya geçip de kübizm, ekspresyonizm gibi esrarengiz limanlara demir attığı demden itibaren üstâdın sanatı hakkında bana göre en gerçekçi yorumu, -kulakları çınlasın- sâbık Cumhurbaşkanlarımızdan ve genelkurmay başkanlarından Kenan Evren Paşa'mız yapmıştı. Kısaca şöyleydi;

- Bunlardan ben de yaparım yahu!

Sanat tarihine yanlış kayıt düşmemek için bu sözün meâli itibariyle hatırımda kalan kısmını yazdığımı ifade etmem lâzım. Kenan Paşa haksız değildi. Sanatının olgunluk dönemindeki bir Picasso tablosunu kopya etmek için, uzun uzadıya sanat ve resim eğitimi almak gerekmez; şöyle eli iyi fırça tutan bir badanacı olmak kâfi görünebilir. Bu hükmün doğruluğunu isbat için şöyle bir farazi deneme yapabiliriz: Hepinizin mâlumu olduğu üzre, camcılarda, çerçevecilerde ve bazı kırtasiye dükkânlarında reprodüksiyon tarzı (yani bir resmin aslı yerine fotoğraf baskısı) resimler satılır; sorunuz bakalım Picasso veya sair ekspresyonistlerin resmi mi çok satılıyor, yoksa o hep bildiğimiz, "ağlayan çocuk" veya "deniz kıyısında batan akşam güneşinin suya vurmuş aksi" mi?

Efendim Picasso üstâdın sanat değerini takdir etmek, elbette bizim gibi yarı cahil takımına düşmez; yarı cahilliğimi şuradan kestirebilirsiniz ki ben, Picasso'nun henüz delikanlıyken yaptığı (e, delikanlılık da budur işte!) ve herkesin anlayabileceği neviinden resimler yapmasından sonra kötü yollara düşmesini, resim sanatı nâmına ziyan sayan bir zevkin mensubuyum. Ne var ki yine de her şeyi anlamamız gerekmez ve bazı karışık fikirler gibi birtakım sanat eserleri de, ortalama insanın seviyesinden çok yukarıda mânâlar ifâde edebilir.

Eyvallah: Mânâ âlemi derin; dal dalabildiğin kadar!

Yine Kenan Paşa'nın Picasso değerlendirmesine dönüyoruz; Paşa, "bunlardan ben de yaparım yahu" demekle kalmamış, bilfiil tuvalin başına geçerek, -üstelik- daha da iyisini yapmıştı. Hâlâ resimle uğraşıyor mu bilmiyorum ama o günlerdeki gazete haberlerinden gördüğümüz kadarıyla Kenan Paşa'nın çalıştığı tarzın tutkunları, o resimleri -üstelik para verip satın almak suretiyle- edinerek koleksiyonlarının mümtaz köşelerini ziynetlendirmişlerdi.

Kenan Paşa, bilgisayar teknolojisindeki son değişmelerden haberdar mıdır bilmem; bugünlerde akıllı programlar çıktı piyasaya. Meselâ vesikalık resminizi tarayıcıda taratıp

makineye veriyorsunuz, program o fotoğrafı meselâ "Van Gogh yapsaydı nasıl yapardı?" mantığından hareketle resme dönüştürüveriyor. Yine de yakından ilgilendiğim bu gibi programların Picasso'nun dehâ dehlizlerine kadar nüfuz edebileceğini sanmıyorum; üstâdın İspanyol iç harbi esnasında Guernica köyünün bombalanmasını tasvir ettiği bir meşhur tablosu vardır. Resme şöyle göz kısarak bakınca insanın "burada fena birtakım şeyler olmuş ama ne olmuş"tan başka hüküm verebilmesi pek zordur ve zannımca bu tablonun sanat değerini takdir etmek için yıllarca özel eğitim almış olmak filan gerekecektir. Kendi nefsime ben, Picasso'yu olgörüp bir türlü anlayamadığı için komplekse kapılan takımından değilimdir. Bu gibi hallerde "herkesin zevki kendine" der, daha da bunalırsam, "zevkler ve renkler tartışılmaz" özdeyişine sığınarak işin içinden sıyrılırım. Ne var ki insanoğlu, anlamadığı şeylere perestiş etmekte müştereken garip bir meleke geliştirmiştir.

Picasso sergisine niçin gitmek istediğimi şimdi daha iyi anlıyor olmalısınız. Üstâdın birbirinden nefes kesici eserlerini seyreden İstanbulluların kendi aralarında fısır fısır konuşarak tablolar hakkında hangi kelimelerle fikir yürüttüklerini öğrenmek için onca zahmete değerdi elbette.

Muhafazakâr bunalım-1

Laik, bu dünyada olup bitenlere, bu dünyadan derlenmiş bilgi birikimi ile akıl erdirmek alışkanlığına sahip kimse olarak insan aklını yücelten ve her türlü dogmatizmi reddeden biridir. Bizde ise resmî ideoloji dogmatik tuğlalarla tahkim edilmiştir ve laik dünya görüşünü savunduğunu zannedenler, farkında bile olmadan mutaassıp bir edâ ile kendi dogmalarına titizlikle sahip çıkmak ihtiyacını duyarlar.

Muhafazakâr hayat tarzı" diye bir şeyden bahsetmek bugün ne kadar anlamlıdır sorusuyla işe başlayabiliriz; bu soruyla yola çıkmak anlamlıdır çünkü, toplumsal değerlerin yeniden üretildiği yerler, birkaç asırdan beridir "muhafazakârlar"ın iktidarının uzağına düşmüş bulunuyor. Sayı itibariyle büyük çoğunluk teşkil etmelerine rağmen geleneksel-muhafazakâr hayat tarzı içinde kendilerini rahat hissedenler, "belirleyicilik" vasfını kaybettiler. Son asır içinde yazılı, sözlü ve görüntülü basın organları, siyaset ve ekonomi gibi geleneksel iktidar odaklarının üzerine eklemlenen yeni bir iktidar sahası oluşturdular ve iktidar değerlerini yeniden belirlediler; bu, başlangıçta bir sınıf çatışması değildi ama batı burjuvazisinin dünya görüşünü propaganda eden bir öncü azınlınlığın, rekabet kabul etmeyen propaganda üstünlüğü ile iktidar mevkilerinde kolayca tutundu ve kökleşti.

Cumhuriyet'in kurucuları, batılı burjuva dünya görüşünü ve hayat tarzını "çağdaşlık" adıyla niteleyince, izah etmeye çalıştığımız mesele, tez zamanda bir rejim ve ideolojik problem görüntüsüne büründü. Muhafazakârlar, Sultan II. Mahmud zamanından beri kontrolünü elden kaçırdıkları her nevi iktidar alâmetinden büsbütün ırağa savruldular. XX. Yüzyıl başlarında Osmanlı toplumunun en avangarde (öncü) ve en batılılaşmış kesimi, tarih kitaplarının

ahmakça bir sâfiyetle tekrarladığı üzre bürokraside ve dağlarda hürriyet için çarpışan "ilerici" azınlık değil, tam aksine Osmanlı Hânedanı'nın yaşadığı saraylar ve muhitlerdi. Osmanlı ihtilâlcileri başlangıçta hayat tarzından ziyade siyasi iktidar mücadelesi veriyorlardı. Sarayın önderlik ettiği hayat tarzı, -muhafazakârlık ne kelime?- artık geleneksel bile değildi; dolayısıyla Osmanlı Sarayı'nın siyaseten tasfiyesi esasında ileri bir hamle sayılmaz; sadece yeni iktidar elitlerinin hangi zümreden geleceğini ve hangi ideolojiyle iktidarda tutunacağını belirlemiştir ve böylece Türkiye'nin yeni egemenleri, saray ve çevresindeki zaten pek yufka Osmanlı aristokrasisi'nden değil, merkeze karşı çevreyi teşkil eden taşralı öncülerin arasından çıkmaya başlamıştır.

Yeni egemenler, dünya görüşü olarak kendilerine tutarlı bir menşe bulmak ve olgunlaşmış bir dünya görüşüne yaslanmak konusunda gerekli altyapıya sahip değillerdi. Bu yüzden devlet yönetiminde Osmanlı tortusundan kurtulmak için isâbetli birer araç olarak cumhuriyetçilik ve laiklik yorumunu benimserken şahsi plânda bir dünya görüşü ihtiyâcını aynı enstrümanlarla tamamlamak kolaycılığına kapıldılar. Cumhuriyet'in yerleşme yıllarında "Cumhuriyetçi ve laikçi" olmak bir dünya görüşü olarak yeterli, hattâ mükemmel zannedildi. Gerçek ihtiyaca cevap vermese de yeni egemenler, her adımda çelişkiye düştüklerini bile pek farketmeksizin ama daima egemen pozisyonlarını korumak için alabildiğine dikkat ve atılganlık göstererek varlıklarını korudular. Tek partili hayattan demokratik uygulamalara geçiş bu yüzden Türkiye'de çok sancılı cereyan etti ve halen bu sürecin içinde yaşamaktayız.

Bu noktada, "batılı burjuva dünya görüşünü birebir sahiplenmek niçin işe yaramadı?" sorusuna cevap vermekte zorlanmıyoruz, zira burjuvazi, Avrupa'nın tarihi derinliklerinde neredeyse yedi asırdan beri halden hale geçerek bizden bambaşka bir seyir içinde kendi bütünlüğünü ikmâl etmiş bir sınıftır ve burjuva dünya görüşünün her bedene ve topluma uyması gerektiği gibi bir varsayım bütünüyle saçmadır. Meselâ laiklik, burjuva dünya görüşünün ayrılmaz ve esaslı parçalarından biridir ama onun yegâne mânâsı "dinle devlet işlerini ayırmak"tan ibaret de değildir. Laik, bu dünyada olup bitenlere, bu dünyadan derlenmiş bilgi birikimi ile akıl erdirmek alışkanlığına sahip kimse olarak insan aklını yücelten ve her türlü dogmatizmi reddeden biridir. Bizde ise resmî ideoloji dogmatik tuğlalarla tahkim edilmiştir ve laik dünya görüşünü savunduğunu zannedenler, farkında bile olmadan mutaassıp bir edâ ile kendi dogmalarına titizlikle sahip çıkmak ihtiyacını duyarlar.

Yeni egemenlerin niçin toplumda büyük müştereği bulunan değerlerden yola çıkmadığı da merak edilmeye lâyık bir husustur; esasen kendilerine bir dünya görüşü bulmak ihtiyacındaki egemenler, toplumsal müştereklerin "çağdaşlaşmaya" peşinen engel teşkil edeceği zehabında idiler. Onlar çağdaşlaşma tabiriyle hem batılı gündelik hayat tarzının bütün alâmetleri ile yerleşmesini, hem de Türkiye'de egemen sınıfın yapıp-ettiklerine milletlerarası platformda meşruiyet verilmesini anlıyorlardı. Bu kavramın 21. yüzyılda bile Türkiye'de bu derece sıklıkla telaffuz edilmesi, onun daha ziyade sosyolojik değil politik muhtevası ile

anlaşılmasıyla izah edilebilir. Kısaca geleneksel değerler, egemenlerin bakışıyla hiç "şık" durmadığı gibi, burjuva dünya görüşünün temel enstrümanlarıyla kabil-i te'lif de görünmüyordu. Bu tahlilde haklılık payı büyüktür çünkü geleneksel diye adlandırdığımız değerler bütünü, tıpkı batı tarihinde görüldüğü gibi varlığını ve ilhamını büyük nisbette "din"den alıyordu ve o birikimde "iyi ve kullanışlı" gibi görünen şeyleri bile dinden ayrıştırarak bir başka iklimde yeniden kullanışlı kılmanın zahmeti göze alınmıyordu. Bu yüzden pek çok zahmet, sabır ve emek sarfıyla yeni muaşeret ve toplumsal kurallar üretmek yerine tamamı yok sayılarak burjuva muaşeret ve hayat tarzı kabullenildi. "Amerika'yı yeniden keşfetmenin ne anlamı var?" yaklaşımı bu gibi açmazlarda sihirli bir fonksiyon icra etmiştir ve etmektedir.

Bu gelişmeler karşısında geleneksel ve muhafazakâr dünya görüşüne sahip büyük kitlenin ne türlü davranışlar ve tepkiler geliştirdiğini ve ne türlü tutarsızlıklara düştüğünü bir sonraki yazıda ele almak gerekiyor.

Doğrular, yanlışlar

Anavatan Partisi Genel Başkanı Erkan Mumcu, bayram günlerini Pakistan'ın felaket günlerine tahsis ederek çoğumuzun kalbinden geçen hayırhah bir iş yaptı. Bu ziyaret vesilesiyle bize kadar akseden Pakistan haberleri ile Türk Kızılayı'nın orada övgüye değer çalışmalarda bulunduğunu öğrenip gururlandık.

Muhalefet liderlerinin varlık sebebini, sadece bir kenarda bekleyip hükûmetin tökezleyeceği anları kollamanın yanında ufuk açıcı ve dikkat tazeleyici hamleler de teşkil etmeli. Ana muhalefetin lideri Deniz Baykal ise, şu mâhut tahliye olayı sebebiyle hükûmeti yargı işlerine müdahaleye davet etmesi ile kendinden söz ettirdi; gerekçesi ilginç: "Müdahale yasağı, yargı sağlıklı işlediğinde geçerli. Yargı tartışmalıysa, itiraz 'müdahale' diye susturulamaz. Adalet bürokrasisi hesabı nasıl yapıyor? Devlette bazı güç odaklarının durduğu anlaşılıyor."

<!--more-->

Bu mantıktan hareketle Adalet Bakanlığı'nın, fazladan hapis yattığı gerekçesiyle Adliye bürokrasisini ikaz ettiğini ve bu müdahale neticesinde mâlum kişinin tahliye edildiğini farz ediniz bir an... Sayın Baykal aynı prensiplerin savunuculuğunu yapar mıydı?

Her neyse, devlette bazı güç odaklarının varlığını işaret etmek de az-buz tesbit değildir hani.

Türkiye'de futbol cemaatinin yeni yöneticisi seçilecek. Bazı televizyonların normal yayın akışını keserek adayların basın toplantılarına bağlanacak derecede abartılı bir tarzda önemsediği bu hadise hakkında bugüne kadar yapılmış en eli yüzü düzgün ve mâkul yorumu,

Zaman yazarlarından Ahmet Çakır yaptı; yazının canalıcı cümlesi bence şöyle: "Gelgelelim, 75 milyonluk toplumun bu alanlarda sanki hiç insan yetiştirmediği gibi bir utanç da gizlidir bu doğrunun içinde. Milli Takım denildiğinde Fatih Terim, Mustafa Denizli; federasyon başkanlığı söz konusu olduğunda Şenes Erzik-Haluk Ulusoy... Bu, utanılacak bir tıkanıklık değil midir?

Futbol cemaati deyip geçemeyiz; siyaset dünyamızı bunaltan fiili oligarşi, futbol işlerinde de aynen câridir. Olup bitenleri, futboldan tecrid ederek sadece güç hırsı içinde mücadele eden, gruplaşan ve ileriyi hesaplayarak bugünden pozisyon alan insanların iktidar dansı gibi seyredebilirseniz öğrenirken eğlenmeniz bile mümkündür.

Ahmet Çakır, futbol diye bir oyun hiç icad edilmemiş olsaydı bile yine var olabilecek bir kalem adamıdır; futbol edebiyatımızda onun yanına koyabileceğimiz kaç kişi sayabilirsiniz ki?

Arafat faciasının ardından Suudilere ağız dolusu eleştirilerde bulunmak isteyenlere gün doğmuş görünüyor. Suudi hanedanına minnet ve sempatiyle yaklaşmak gibi bir önyargım yoktur (hatta bilakis...) ama insaf elden kaçırılıyor. Arafat faciaları, sadece Suudilerin değil, İslâm dünyasının müşterek ayıbıdır; oralara gidip görmeyen, durumu bütün vecheleriyle gözlemeyen birinin anlaması çok zor. Diyelim ki yüz bin kişinin daracık bir yerde sâlim ve intizamlı tarzda hareketini yönetmek sadece yönetici marifeti değil; topluluğun da iştiraki gerekir. Trafiği, neticede her noktada polisler yönlendirmez, trafiğe çıkan insanların disiplin ve nezaket gibi duygularla harekete geçen özdenetimleri nizamı işler halde tutar. İbadet vecdinin, sabırsızlık ve fiziki şartların zorlaması sebebiyle galeyana dönüştüğü anda ortaya çıkan kitle taassubunun ne kadar yıkıcı olabileceğini defalarca yaşamış biri olarak söylüyorum: Hac ibâdeti esnasında yaşananlar, İslâm dünyasının ahvâliyle birebir aynıdır; ne ise o. Ezcümle Hacc, artık şahsi ve vicdâni bir muhasebe olmak boyutuna ilâveten "medenî" bir mesele (meydan okuma) olarak karşımıza çıkıyor ve bu mesele başkalarının hukukuna saygı, temizlik, nezâket, nefsî disiplin ve hilm gibi teker teker tanıdığımız ama bir araya geldiğini nâdiren gördüğümüz basit icapları tazammun ediyor.

Ümitsiz evkadınları

Elimde istatistik rakamları yok ama bu gerçeği hepimiz biliyor, hissediyor, dokunuyoruz. Gençlerin evlenme yaşı otuz sınırlarına dayandı, belki geçti.

Ortalama bir yetişkin erkeğin toplumun beklentilerine cevap verecek derecede iş ve variyet sahibi olması önünde yığınla engel var: Eğer yüksek öğretim yolunu seçmişse, mezuniyetten sonra başarmak zorunda olduğu imtihanlar, staj, yüksek lisans ve askerlik gibi engelleri

aşmak, hepsinden daha önemlisi, kız babalarının tasvibini görecek ağırlıkta bir iş bulmak zorunda. Bugünlerde fotoğrafçı vitrinlerine baktığınızda alnı ve şakakları açılmış, belli ki otuzlu yıllara merdiven dayamış damat fotoğraflarının hiç de az olmadığını fark edeceksiniz.

Meseleye evlenmeye ehil erkekten başlamamız tabii karşılanmalı; her ne kadar değiştik, ilerledik diye böbürlensek de Türk toplumunda yuvayı hâlâ erkek kuruyor; kız tarafı ise gelenek ve göreneklere uygun tarzda hâlâ "nasibini" bekliyor.

Evlenecek çağa gelmiş genç hanımların durumu üzerinde ne kadar tartışılsa yeridir. Kızların okullaşma oranı son yıllarda çok arttı; sınıflarda çoğunluğu artık kızlar teşkil ediyor ve erkek öğrencilere göre daha azimli ve kararlı bir eğitim hayatı geçiriyor, daha başarılı oluyorlar. Mezuniyetten sonra erkeklerin de tabi olduğu kariyer basamaklarına yöneliyor ve askerlik mecburiyetleri olmadığı için daha kolay ve seri "istihdam edilebilir" duruma gelerek hayata atılmanın ilk basamağında erkek yaşıtlarına oranla bir adım önde gidiyorlar. Bu arada ebeveynlerin neredeyse büyük çoğunlukla desteklediği, "dünyanın binbir türlü hali var; iktisadi bağımsızlığını kazanmalı, koluna meslek bileziği takmalısın" ideolojisinin baskısını da önemle vurgulamalıyız.

Etrafınıza bakınız; iş arayan gençler büyük çoğunluğu teşkil ediyor; onlardan daha az oranda haklı olarak kariyer peşinde didinen, imtihandan imtihana koşuşturan gençleri göreceksiniz. Hiçbirinde fiilen evlenip yuva kuracak maddi imkân ve cesaret yok. Şöyle veya böyle evlenme imkânı bulduklarında, "davul dengi dengine" ideolojisi harekete geçtiği için kendileri gibi çalışan ve kariyer yoluna koyulmuş hayat arkadaşları seçiyorlar. Neticesi şudur: Genellikle bir, en fazla iki çocuk sahibi (iki çocuk meselesi de ayrı bir efsânedir ya!) olabiliyor ve ancak anne-babaların desteği ile ayakta durabilen bir yoğun hayata mahkûm ediliyorlar.

Bu arada gençlerin "evlenmeden önce her şeyimiz tamam olmalı" ideolojisinin tahribatını da kaydetmeyi unutmayalım. Bir tencere, iki kat yatak ile samanlığın seyran olduğu devirler geçti. Evlilik öncesi âdeta bir şirket kurarcasına, meseleye soğukkanlı ve hesabî yaklaşmak âdet oldu; bu dahi evlilik yaşını yükselten ve gençleri genç yaşta ihtiyarlatan bir saik olarak hesaba katılmalı.

Saydığım "ideolojik" faktörler haricinde geç evlilik problemini büyülten yegâne elle tutulur unsur işsizliktir ama o ideolojiler de gençlerin hayatını büsbütün bunaltıyor, çünkü onlar da bu ideolojik gerekçeleri tabiat kanunu sanıyorlar.

Geçenlerde kızına iş arayan bir ebeveyne, "inşallah bulursunuz ama bir genç kız için en hayırlısı, temiz süt emmiş bir nasibi ile evlenip yuvar kurmaktır" diyecek oldum; nezaketleri müsaade etseydi beni dövebileceklerini hissettim. Anne, "ekonomik bağımsızlık çok önemli ama.." diye üsteledi; zihnindeki hikâye, eminim ki, "ben çektim, o çekmesin" yollu bir düşünceden kaynaklanıyordu.

Aynı fikri paylaşanlar çoğunluk teşkil edebilir ama ben gençlerin bu kadar geç evlenmesini, hiç hesapta olmayan bir toplum meselesi olarak görüyor ve evliliği geciktiren zihni faktörlerin gözden geçirilmesi gerektiğine inanıyorum. Bu konuda modern telakkilere fazlaca kapılmak, yakında batıda olduğu gibi bizde de "ümitsiz evkadınları" ordusunun çoğalmasına hizmet edecektir.

Kar yağdı da böyle oldu

İşte bu öyle bir gün; haber cazgırları bir haftadan beri "İstanbul'a kar yağacak, estek olacak, köstek olacak" diye ortalığa velvele saladursun, "lütûf" önceki gün gecenin erken saatlerinde, yağış alâmetlerini hâmil öncü ve nemli rüzgârlarını gönderdikten sonra kurdun kuşun sofra başında toplandığı gaflet saatlerinde yeryüzüne iniverdi.

Sade arz değil içimiz aydınlandı, gece rûşen oldu. Koyu gri ile beyazımsı bir pembe sarmaş dolaş olup kar saltanatının gökkubbesini üzerimize örttüler.

...

Kardır yağan üstümüze geceden, / Yağmurlu, karanlık bir düşünceden, / Ormanın uğultusuyla birlikte / Ve dörtnala dümdüz bir mavilikte / Kar yağıyor üstümüze, inceden.

...

Hiç yağmayabilirdi değil, hiç olmayabilirdi; izahı şaşırtıcı derecede kolaydır; "Göğün yüksekliklerinde soğuk hava katmanı ile karşılaşan su buharı kristalleşerek..." Anladık, dolu da aşağı yukarı aynı tarzda oluşuyor ama kar yağışındaki ihtişamlı estetik doluda yok. Dolu hışım gibi iner, vurur, incitir, onbeş dakikada yağmamışa döner.

Kar, pâdişahların tahta cülûs etmesi gibi iniyor, incitmiyor örtüyor; kırmıyor, muhafaza ediyor ve bize eşyâdan bir başka sûret gösteriyor.

...

Sesin nerde kaldı, her günkü sesin, / Unutulmuş güzel şarkılar için / Bu kar gecesinde uzaktan, yoldan, / Rüzgâr gibi tâ eski Anadolu'dan / Sesin nerde kaldı, kar içindesin!

...

Gevrek çam dallarını ağırlığıyla kırılma raddelerinde esnetecek raddelere geldi; resmen "tozuyor" ve Karacaoğlan'ın bir mısra'da kuruverdiği o müthiş iklime sürüklüyor hepimizi; kar değil ibret yağıyor, "bakışınızı değiştirin, hayâl gücünüzü kamçılayın, sâkinleşip durulun, eşyânın bir de bu türlü hâli var" diye fısıldıyor.

Dışardan gençlerin, çocukların sevinç çığlıkları aksediyor içeriye. Camlarda kar buğusu. Demliğin emziğinde çay suyu Elif Elif diye sızlanmakta.

...

Ne sabahtır bu mavilik, ne akşam! / Uyandırmayın beni, uyanamam. / Kaybolmuş sevdiklerimiz aşkına, / Allah aşkına, gök, deniz aşkına / Yağsın kar üstümüze buram buram...

...

Çocukluğumuza dönüyoruz; gök yine gri kızıl. Beraber yaşadığımız ağaçlar dallarına ilişen kar öbekleri gelinlik midir, kefen mi, düşünmeden kar saltanatının yeryüzüne yaydığı muhteşem otağın altında parmak uçları morarıp "buyana" kadar bir beylik umûrunu bölüşüyoruz. Bugünün sultanı odur. Elma gibi kızarmış çocuk yanaklarının hanelere götürdüğü odur; hayatın güzelliğine dair bir ince fasıl.

...

Buğulandıkça yüzü her aynanın / Beyaz dokusunda bu saf rüyanın / Göğe uzanır -tek, tenha- bir kamış / Sırf unutmak için, unutmak ey kış! / Büyük yalnızlığını dünyanın.

...

Siz, her kar tanesinde ille de bir toz zerreciği bulunduğunu biliyor muydunuz meselâ ve her tanenin ille de altı kollu, ille de muntazam açılarla birbirinden ayrılıp budaklanan ikiyüz farklı buz kristalinden mürekkep bir yapı sergilediği, bu yapının onda dokuz itibariyle havadan ibaret olduğunu ve ille de her birinin ötekinden parmakizi gibi farklı karakterde biçimlendiğini?

...

Türkçe'nin en güzel kar şiirini kaleme alan Ahmet Muhib Dranas'a rahmet vesilesi olsun; ihtişâmı tek mısrâda yakalayan Karacaoğlan da rahmet istemektedir her kar yağışında.

Kar yağdı da böyle oldu; hepimize göz aydınlığı.

Güzin dayı!

"Ahmet ağabey, başınızı ağrıttım asıl soruya geliyorum. Biz hayata demir almaya başlayan delikanlılar olarak arkadaşlarla 'geyik' nev'inden konuşurken; evlilikle ilgili bir meselede takılıp kalıyoruz.

Evleneceğimiz bayanın böyle kitaptır, ilimdir, irfandır vs.. meselelere ilgisi olmazsa; bir arkadaşımın tespitiyle şöyle oturup Birinci Dünya Harbi'nin sebeplerini karşılıklı konuşamazsak acaba o evlilik yürür mü? Yani biz 'Hadi hanım seninle bir Mostar gezisi yapalım' deyince hanım da 'Bana ne Mostar'dan, bana bilezik al, mutfak robotu al, şunu al, bunu al' derse halimiz nice olur? Yanlış anlamayın öyle millete tepeden bakan 'aydın, entel'

geçinen insanlardan olmaktansa zır cahil dağda çoban olmayı yeğleriz de diğer türlü de bu işkence olmaz mı?"

...

İşin bu noktaya geleceği belliydi; daha işin başında, gençlere beni "Güzin Abla" gibi gösterecek derecede cesaret vermemem, gönderdikleri e-mektupları okumadan yırtıp atmam (!) ve nadiren onlarla birebir sohbet imkânı hâsıl olduğunda ağırbaşlı pozlar takınıp, sorduklarına hemen cevap vermek yerine uzun uzun düşünüyor gibi yaptıktan sonra tek heceli cevaplarla iktifa etmem gerekirdi, yapamadım ve yapmadım. Şimdi konuya geçiyor ve benden beklenen "bilirkişilik" görevini, -ilk ve son olması dileğiyle- yerine getiriyorum.

Efendim, daha şimdiden ev kurma, çoluk-çocuğa karışma hayalleri kuran okuyucumu, iyimser hayallerinden ötürü tebrik ediyorum. Bu zor şartlarda meseleyi nasıl olup da evlilik kıvamına getirecekleri hayli müşkil muamma ise de neticede kendilerinin bilecekleri iştir. Lâkin bu okuyucumuza verebileceğim en iyi ve en faydalı cevap, kısaca "evlenin ve ötesini kurcalamayın"dan ibaret kalacaktır.

Ne var ki bunlar gençtir, ille de hem dünyanın en güzel, en vâriyetli, en becerikli ve hamarat, en müşfik ve en entelektüel hanımıyla izdivaç eylemek isterler. Nasıl söylemeli bilmem; bu vasıfları şahsında cemetmiş bir erkek ferd-i vâhid yoktur ki böyle bir hanım bulunabilsin! İlle de birtakım eksikler olacaktır; esasen evlilik, ideal şartların ve unsurların bir araya gelmesi demek değildir. Bana göre evlilik "kerâmetli" bir iştir ve "nikâhta kerâmet vardır" diye boşuna buyurulmamıştır. Haricen dünyanın en âhenksiz çifti gibi görünen iki kişi, dünyanın en âhenkli ve mutlu evliliğini yapabilirler pekâlâ; tersi ise, yani uyumlu gibi görünen iki kişinin ömür boyunca birbirlerini törpüleyip durmaları daha fazla ihtimâl dahilindedir. Evlenecek kişinin bu hususta yapması gereken şey, sair ön şartları kabaca tahkik ettikten sonra hulûs-i kalb ile "baht açıklığı" konusunda dua ve niyazda bulunmasıdır. Bu arada unutulmaması gereken konu, dua ve niyaz esnasında, "zengin olsun, akıllı da olsun, zengin de olsun, entelektüel de olsun, birlikte oturup Birinci Dünya Harbi'nin sebeplerini ve Modernite'nin sonuçlarını tartışabilelim" yollu ilâve taleplerde bulunmamaya zinhar itina etmektir.

Bugüne kadar yapılan bütün araştırmalar (öyle bir araştırma var mıdır bilmem ama ben şimdilik kafadan atıyorum), evlilik ortamında entelektüalitenin uzun ömürlü olmadığı, hatta hiç yaşama şansı bulamadığı merkezinde yoğunlaşmaktadır. Bu durumda bir evliliği marazasız yürütebilmenin en iyi yolu, eşlerden biri ezkazâ entelektüel semptomlar ("belirtiler" desem de olurdu ama böylesi daha havalı mı oluyor nedir?) göstermesi halinde dilini ve elini tutarak aile ortamında bu zaafını ortaya koyacak davranışlardan şiddet ve dikkatle kaçınması olacaktır. Doğru olan, kültürel meseleler gündeme geldiğinde "televizyon kültürü" noktasında bir araya gelmek, orada ittifak etmek ve geçimin yolunu bulmaktır. Son günlerde yapılan bir

araştırma (yok öyle bir şey tabii!), mutlu bir evliliğin yegâne formülünün aynı anda aynı televizyon kanalını birlikte seyretmekten geçtiğini isbat etmiştir.

Sevgili okuyucu bilmelidir ki ortalama bir hanımını Mostar'a gitmeye can attıracak en sıcak sebep, bu isimde bir süpermarketin açılmış olması ve bu süpermarketin reyonlarında indirimli ve birbirinden cazip mutfak robotu, mikser, ütü modellerinin vs. bulunması olacaktır. Bu arada aynı ismi taşıyan bir kuyumcu veya giyim eşyası dükkânına gitme davetiniz de müstakbel eşinizde benzer türde olumlu etkiler husûle getirir. Beni yanlış anlamaya müheyyâ okuyucu hanımları teskin maksadıyla ilâve etmeliyim ki, "Mostar'da çok güzel çarşılar, marketler, kuyumcular varmış, haydi üç-beş günlüğüne Mostar'a gidelim" şeklinde arz olunacak bir gezi daveti de, ev hanımlarının kahir ekseriyeti tarafından olumlu tarzda kabul görecektir.

Böylece okuyucumun sualini cevaplamış ve "geçim ehli" olması için bütün öğütleri art arda sıralamış bulunuyorum; nasihatlerimi tutarsa evliliği boyunca başının derde girmeyeceği muhakkak gibidir. Zira mutlu evlilik, sadece iki insanın aynı kanalı seyretmesi değil, ev erkeğinin, evin hanımının tensib ettiği televizyon kanalını seyretmeye rıza göstermesidir.

Sakın ikinci televizyonu almaya kalkışma ey okuyucu! Faydası yoktur; boşuna masraftan başka bir işe de yaramaz.

Muhafazakâr bunalım-2

Sanat, spor, siyaset veya basın dünyasında bir yeri geçtikten sonra, bu dünyanın yerleşik ve egemen değer yargılarının hükümranlığına temas edilir. Bu alanda hükümfermâ olan değerler, sessiz çoğunluğun itibar ettiği değerlerden farklıdır ve çoğunluğu itibariyle çatışma halindedir.

Bu dünyanın değerlerini vaktiyle inşâ edenler, ille de toplumun yerleşik değer yargılarına muhalif olmak gibi bir tavrın gerekliliğini savunurlar ve kendilerini, toplumu, "doğru gördükleri" istikamette değiştirmek ve yönetmekle yetkili görürler. Fikir ve siyaset hayatımıza Meşrutiyetle birlikte giren "ilerici-gerici" zıtlığının varlık sebebi, işbu iktidar sahasının paylaşılmasından kaynaklanıyor. Egemenler, kendi değer yargılarının tartışma konusu olmaktan çıkarak baskın nitelik kazanması için kelimelerin anlam yükünü çarpıtmak pahasına kendi değerlerini "ilerici", buna muhalif gibi görünen diğerlerini "gerici" diye adlandırmışlardır; esasen bu sınıfın iktidarı, temelde kavramları tarif etmek ve isimlendirmekteki üstünlüklerinden gelir.

Bu otoriteye meydan okumanın en hafif bedeli, kabaca "gerici" kategorisinde görünmek, dışlanmak ve bunun muhtemel sonuçlarına katlanmaktır. Yüksek yerlerde uzun süre kalmayı düşünenler için bu hiç de az bir bedel değildir.

Siyasetin, diğer iktidar alanlarından farkı, seçmen ve toplum desteği ile en yüksek yerlere kadar yükselme imkânına müsaade etmesidir ve Türkiye'de muhafazakâr siyasetçilerin yükselişi, daima toplumun müşterek değerlerine saygılı bir seçmen kitlesinin desteğiyle mümkün olmuştu. Siyasette hızlı yükselişler ve inişler pek tabiidir ve bu yüzden siyasetin yüksek mevkilerinde tutunmak, kalıcı ve belirleyici olmak için seçmen desteği kifâyet etmeyebilir. Bu gibi hallerde siyasetçi, sadece seçmen desteğinin yetmediğini, sair iktidar sahiplerinin de tasvibini, en azından düşmanlığını kazanmamak için, anayasada yazılı olmayan iktidar odaklarına "açılmak" lüzumunu hisseder.

Ve dram burada başlar.

Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanlığı yaptığı yıllarda, iştirak ettiği bir batı müziği konserindeki açılış konuşması, bu zaviyeden bakıldığında bir dünyadan öteki dünyaya, yani muhafazakârların değerler âleminden muktedirlerin değerler âlemine katılma âyinine benzetilebilir. Süleyman Demirel bu konuşmasında, arkasında duran senfoni orkestrasını ve yaptıkları müziği işaret ederek, "işte çağdaşlık bu" demişti. Bu cümledeki anahtar kavram çağdaşlıktır; konuşmanın, konser salonunu dolduran "klasik batı müziğini seven" kitleye hitaben yapılmış olması, itirafın veya dramatik dönüş hamlesinin hakiki muhatabını gösteriyordu. O dönemde Süleyman Demirel, 28 Şubat dönüşümünü destekleyen kararları ile de dikkat çekmişti.

Bu dramatik gösterinin ikinci kere cumhurbaşkanı seçilmek için Süleyman Demirel'e yetmediğini söyleyebiliriz; bu yaklaşımlarıyla toplum çoğunluğunun değerlerinden ayrıldığı hissini telkin eden Süleyman Demirel, o günden beri siyasete yeniden atılmak için can atan, ama buna fırsat bulamayan bir eski siyaset figürü olarak kaldı. Halbuki birbiri ardı sıra başbakanlık yaptığı dönemlerde Demirel, sonradan sıyrılmak lüzumunu hissettiği toplumsal değerlere bağlılığını hissettirmek için özellikle seçim dönemlerinde abartılı gösterileriyle hatırlanmaktadır.

Yeni bir cumhurbaşkanlığı seçiminin yaklaştığı şu günlerde, "muhafazakâr bunalım" adını verebileceğimiz "arınma" çabaları yeniden sahneye gelebilir. Hükümete mensup bir bakanın bazı ilginç davranış ve demeçleri, özellikle başkaca bir vesile yok iken sıkça özel hayatını vurgulayan magazin türü haberlerin temasını teşkil etmesi bende böyle bir intiba uyandırıyor. Meselâ, "şarabın tadını bilmem ama onun hakkında bilinmesi gerekenleri bilirim" mealindeki beyanatı, bu çerçevede yorumlanacak olursa her iki değer alanına mânidar göndermelerde bulunan ilginç mesajlar taşıyor. Bir televizyon programında beğendiği şairler arasında Nazım Hikmet'i de zikretmesi ve Ahmet Muhip Dranas'ın "Fahriye Abla" isimli şiirini ezberden okuması, sıkça sinemaya gitmekten zevk aldığını söylemesi ve aile hayatında sıradan muhafazakârlardan farklı, modern usullere riayet ettiğini açıklaması dikkat çekiciydi.

Basın dünyasından bir başka ismin "muhafazakâr bunalım"ı ise daha açık ve doğrudan verilen mesajlarla kamuoyunu hayli meşgul etti. Daha önce tanınan ve sevilen bir haber sunucusu iken, sadece gazetecilik çerçevesinde kalmayıp, dünya görüşü itibariyle de bir başka düzleme geçmeyi tercih eden bu gazeteci, dönüşüm sürecini günlük yazılarıyla adım adım hikâye ederek belgeledi. Yazılarındaki "dışavurumcu" ifâde ve üslûp, iki farklı karakter taşıyor: Bir taraftan aslında değişmediğini, şahsiyetinin temel nirengilerinde eski çizgileri takib ettiğini ısrarla vurgularken yeni okuyucularına ise içinden geldiği dünyanın temel kavramlarını ve kavrayış biçimlerini "tercüme" etmek suretiyle "muhafazakâr bunalım"ını aşmaya çalışmakta.

İş dünyasında muhafazakâr bunalım örnekleri şüphesiz sayıca daha fazla; iş hayatında başarı kazanan bazı muhafazakâr kökenli iş adamları, yükselen hayat ve tüketim standartları ile günlük hayatlarını ve alışkanlıklarını âhenk içinde yürütmekte zorlanıyorlar ve bu kesim içinde bunalım daha ziyade ikinci evlilik ve boşanma şeklinde su yüzüne çıkıyor.

İnsanların değişimi elbette tabii bir durumdur ve tabiatın üzerine çıkılamaz. Muhafazakârların bunaldıkları nokta, esas itibariyle kendi çizgilerini koruyarak yeni hayat, gelir ve tüketim tarzını sürdürmek konusunda yol gösterici örneklerden mahrum oluşlarıdır; bu yüzden onlar çığır açıcıların yanılgıları ve avantajları ile yüz yüze yaşıyor, deneyerek öğreniyor ve yeni hayat tarzlarındaki her tökezlemeyi daha derin boyutlarda yaşıyorlar. Yeni muhafazakâr burjuvaların bir "sınıf göreneği" oluşturabilmeleri için hayli zaman, en azından birkaç insan ömrünü kaplayacak kadar geçmesi gerekiyor; hâlbuki her insanın bir hayatı var. Bunalım da bu yüzden yaşanıyor zaten.

Basın nereye koşuyor?

Birkaç gazeteden mürekkep basın gücünün, daha önce işaret ettiğimiz "seğirme refleksi" netice verdi; yargı kararıyla salıverilen mahkûm, yine bir başka yargı kararıyla yeniden "kodes"e konuldu.

Kodes lâfına dikkat edilmelidir, argodur ama aşağılayıcı argo lugâtinden. Basın nazarında itibarlı, en azından itibarı, Cumhuriyet'in itibarı ile eş tutulacak derecede "mükerrem ve muhterem" sanıklar kodese atılmazlar, tutukevine konulurlar. Matbuat ise adı üstünde "beşinci kuvvet"liğini göstererek "katil"i, yeniden "kodes"e "tıktırdı".

Tâbirler bu kadar önemli mi? Zannedildiğinden daha çok!

Az-buz muvaffakiyet değildir. Türkiye, her nevi iktidar gösterisinin kanun, hakkaniyet, nısfet gibi temel kavramları kırma raddesinde esnetmek pahasına alenen icrâ edildiği bir ülke haline geldi. Gücü ve itibarı olan ağları parçalayıp kudretini ibrâz ediyor; eğer "beşinci kuvvet"in gözünde makbul birisi ise meşruiyet dairesinde kalıyor, değilse "kodes"e.

Bu muhakeme tarzını güvenilmez buluyorsanız küçük bir faraziye oyunu oynayalım: Abdi İpekçi "sağ" tandanslı bir gazeteci olsaydı... Noktaların yerini siz gönlünüzce doldurabilirsiniz. Nitekim faili meçhule kurban giden veya yakalandıktan sonra af kanunlarından istifadeyle kısa sürede tahliye edilen "solcu olmayan" gazeteciler de öldürülmüştü vaktiyle; sâbık başbakanlardan biri de intikamcı sol çetelerin infazına uğramıştı; sanık veya mahkûmların isimleri bir tarafa, âkıbetlerini hiç merak eden olmuş mudur?

Türkiye'de basın, amme vicdânının değil, mensup olduğu birkaç yüz ailelik bir kabilenin sesidir. İçtimâi bir sınıf değil ama bir iktidar tekeli olmak bakımından bir dayanışma ve çıkar zümresi. Başlıca iddiası hâkim değer üretmek ve bu değerleri egemen kılmak; ne var ki değer üretmekte başarısızdır çünkü ürettiği değerleri yaslayabileceği -isabetli veya yanlış- bir felsefi zemini yoktur. Rüzgâr gülü gibi davranır; sair zamanlarda -mânâsını pek bilmese de- Hümanist geçinir, Modernite alâmetlerine kudsiyet izâfe eder, solcu ve sosyal adaletçi yaklaşımlar sergilemeye çabalar ama icab ettiğinde Faşizan karakterde yayına geçip savaş kışkırtıcılığı. Militarizm meddahlığı veya Totaliter uygulama savunuculuğu da yapar. Bazıları Türk basınını çifte standartlı davranmakla itham eder ama "çifte"si bile fazladır çünkü ona standart izafe etmek bile tartışılır bir hüküm olur. Böyledir, çünkü temel dâvâsı omurga edinmek veya prensip mücadelesi yürütmek değil, güç tepişmesinde üstte kalmaktır. Çıkarları gerektirirse bir günde laikliğe, militarizme, hukukun üstünlüğüne, hatta Cumhuriyet'e bile karşı pozisyon almakta tereddüd etmez. Basın tarihinde örnekleri iknâ edecek derecede boldur.

Geleneği yoktur; tabii prensipsizliği gelenek saymazsak!

Artık maskelerinden ve kostümünden sıyrılarak âşikâr hale getirilmiş bir güç oyunu seyrediyoruz; isimlerin önemi yok, gözünüzü kısıp figürleri silikleştirerek olup-bitendeki temel kavram ve kurumları fark etmeyi başarabilirseniz seyri eğlenceli bir oyun bu; meselâ iktidarın meşru temsilcisi sayılmak lâzım gelen çoğunluk partisinin ve hükümetin bu oyunda nasıl sık sık açık düştüğünü ve hadiselerin dümen suyunda sürüklendiğini hatırlayınız. Adalet cihazı bile amansız bir medyatik baskı altında şaşırtıcı, güven telkin etmeyen davranışlar sergileyerek merkezi rolünü kaybetmek üzeredir. "İlle de adalet reformu yapılmalıdır" taleplerini esasta doğru bulsak bile ciddiye almakta mazuruz çünkü adli mekanizmamız, hiç bu kadar "güç oyunları"nda edilgen ve etkisiz durumda kalmamıştı.

Basının, teorik sınırları kat be kat aşmaya başlayan gücünü kim, nasıl kontrol edecek? Adalet cihazındaki soru işaretleriyle birlikte ele alındığında bu, devlet olmanın temel lâzımelerini askıda bırakan bir tesbit sualidir.

Bilene, seyircilik gibisi yoktur!

İktidar uğruna mücadele edenleri seyretmenin bir zevki vardır; sadece Nail-i Kadim'in dediği üzre "Her birini bir özge temâşa ile geçmek" kaydıyla.

Beytin tamamını şerhetmeden mânâ anlaşılmayacak, diyor ki şair,

"Mestâne nukûş-ı sûver-i âleme bakdık;

Her birini bir özge temâşâ ile geçdik"

(Dünyânın nakışla süslenmiş tasvirlerine, hâllerine bakdık da her birini şöyle gözucu ile geçip kayda değer bir şey görmedik). İktidar hırsının teorik yapısını bilenler için her yeni olguda taze heyecanlara kapılmakta şaşırtıcı bir şey yoktur ama ezelî meselelerin her dem yeni bir çehre ile görünmesinde zevk bulmak kabildir.

Meselâ pek terütâze bir meseleye bir de bu gözle bakalım.

Adam "profesyonel futbol seyircisi". Gazetelerin dediğine göre bunlar yöneticilerin kesesinden seyahat eder, maçları bedavaya getirmenin ötesinde paylarına düşen bedava biletleri satarak para dahi kazanırlarmış. İrili ufaklı her takımın böyle belâlı bir taraftar kitlesi mevcut. Sair zamanda ne iş yaparlar, neyle geçinirler; içlerinde evli-barklı olanların çocuğu, "baban ne iş yapıyor" sualine nasıl cevap verir bilinmez (Gazetelerimizin spor yöneticileri bu konulara pek girmezler, çekindiklerinden midir bilmem, halbuki tam araştırmacı gazetecilik konusudur.); onlar "iktidar"a, seyircilerle oyuncuları birbirinden ayıran parmaklıkların öte tarafından ellerini uzatarak dokunmaya çalışırlar. Gazetelerin spor servisleri üzerinde etkili oldukları biliniyor zaten, hatta kendi aralarında dayanışma kooperatifine benzer örgütlenmelere de giderek, internet siteleriyle resmen baskı grubu halini almış durumdalar.

Bunlardan birkaçı, uçağın içindeki futbolcuyu dövmeye kalkışmış; rezâlet! Hadiseden sonra araya girip işi yatıştırmaya kalkışan yöneticinin tavrı ise rezâleti, katmerli eğlenceliğe çeviriyor. Osmanlılarda Ulemâ veya sair yüksek bürokrat zümrelerinin de böyle ayak takımından oluşan bir "taban" kuvvetleri vardı. İçlerinden geçeni açık söylemek yerine taban aracılığı ile seslendirmeyi tercih ederlerdi. Pek çok yeniçeri ayaklanmasında, esnaf ve işsiz takımının da katıldığı böyle garip "tavan-taban" işbirliğinin açık izleri vardır. Monarşiden temsili demokrasiye geçmekle güç oyunlarının mahiyeti değişmiyor; siyaseti ve iktidar mücadelesini bir de bu pencereden seyretmeyi denerseniz eğlenirsiniz, garanti!

Futbol Federasyonu seçimleri işte bu bakış açısıyla tam festivaldi meselâ; sanki çok mühim hadiseymiş gibi naklen yayınlanan seçim kulislerini seyrederken canım fena halde çekirdek çıtlatmak çekti nedense. Adam üç dakikalık konuşmasının orta yerine engelliler için spor vaadini yerleştirince bir mânâ veremedimse de "bakalım ardından ne çıkacak" diye keyiflendim; meğer engelliler için sporun seçimde dört oyu varmış!

Siz olsanız gülmez miydiniz?

Küçük bir hatırlatma; kendinden söz ederken üçüncü tekil şahıs sigâsı kullananlara dikkat ediniz; kazanan başkan adayı hep öyle atıfta bulundu kendisine. Özgüven fazlalığı bir maraz mıdır; psikolog arkadaşlara sormak lâzım.

Meseleyi ve örnekleri çeşitlendirmek mümkün; kıssanın hissesi şudur bence: Oyuncu yerine iyi seyirci olmanın da teselli-bahş bir yanı vardır. "Gördüm ve imâ ile geçiyorum" demenin zevkine, "farkındayım ama aldırmıyorum" diyebilmenin keyfini ilâve etmek az şey sayılmaz çünkü insanlar iktidar peşinde hırsla koşarken kaçınılmaz şekilde maskelerini bir kenara bırakıyor ve asli tabiatlarına dönüyorlar. Muktedirliğin bedeli çıplak kalmaktır, ödülü ise iktidar hazzı; seyirci olarak kalmak -hele ihtiyâri ise, bile isteye tercih edilmişse- daha kârlı ve eğlenceli.

Seyirciliği küçümsemeyin; Yunan tiyatrolarının duvarlarında şöyle yazıldığını duymuştum: "Ahlaksızlığı gülerek cezalandırıyoruz!"

Densizlikten değil efendim...

"Efendim bunlar BOP'un bir parçası; plan adım adım tahakkuk ettiriliyor" lâflarına gülüyorum.

Birkaç sosyetik hanım, caminin son cemaat mahallinde saf tutup başı açık namaz kılmışlar da, "allâme"nin biri yorum diye böyle garip lâflar ediyor. BOP, mâlum Büyük Ortadoğu Projesi demek. Projenin Amerikalı kurmayları, Türkiye'de ılımlı İslâm'ı yaygınlaştırmak için güyâ böyle şeyler tezgâhlıyor imişler!

Sebebi o değildir efendiler; "muhafazakâr bunalım"dandır. Otuz sene öncesinin "mücahit"leri "mütâyit" olunca, maddi dünyayı kavrama ve yorumlama tarzları da sarsıntıya uğrayacaktı elbette. Siyasi planda nikelajı çoktan dökülmüş üç beş sloganla tatmin bulan gençlik heyecanları, orta ve ileri yaşlarda iyi para kazanmaya başlayınca pörsümüş ama yerini muhafazakâr kulvarda yükselişe geçen kariyer arayışlarına terk etmiştir. "Birtakım basın" kalemşörlerinin hissettiği ama altyapı eksikliğinden derûnuna nüfuz edemediği, "Sosyolojizm" ile uğraşan bilim erbâbının hiç farkında olmadığı esaslı bir olgudur bu. Bunalım sadece iyi para kazanan erkeklerle sınırlı değildir; aile hayatlarına, eş ve çocuklara da aksetmiştir ve sahip oldukları kültür, bu tarz dünyevileşmeyi massederek geleneğin yardımıyla yeniden yoğurmaya elverişli değildir; sığdır. Buna, zâhiren birkaç unsuru benziyor diye, "protestan İslâm, İslâmi Calvinizm" adı vermek de aynı sığlık cümlesinden sayılır; belki "dünyevîleşme buhranı" demek daha uygun.

Çok dikkat çektiği için sadece zenginleşmiş Müslüman- muhafazakarları kapsıyor gibi görünüyor ama tüketim kalıbı değiştiğinde ve gelir seviyesi eskiye göre yükseldiğinde yüz yüze gelinen yeni meydan okumalara doğru cevap vermek herkesin meselesidir; hatta geliri fiilen artmayanların bile; çünkü onlar da aynı yorum fukaralığının zebûnu durumundadır.

Popüler kültürün temel kışkırtmalarından biri de her ferdi daha yüksek bir tüketim dilimine terfi için zorlamasıdır.

Erkeklerin bir noktaya kadar bunalımdan vücut çalımıyla kurtulması mümkün olabiliyor ve geleneğin biçimlendirdiği erkek egemen kültür, bu gizlenişe yardım ediyor ama kadınların "eskiv" imkânı erkeklere nazaran daha sınırlı. Geçim endişesini çoktan aşmış bir hanımı düşünün; elindeki maddi imkânı nasıl yorumlayacak, hayat tarzında nasıl ve ne dereceye kadar değişikliğe müsamaha gösterebilecektir? Giyim, takı, güzelleşme, tatil, eğlence, eğitim, sosyalleşme, kendi ferdiyetini keşfetme gibi önemli hususlarda hangi geleneği, nasıl takib edebilme imkânı var? Popüler kültürün ve modernleşmenin baskın câzibesine, insanı tüketim haylazlığına dâvet eden kışkırtıcılığına direnmek öyle kolay değil. Misâllerini siz canlandırınız gözünüzde.

Konunun bir de şehir kültürü cephesi var; insanları tek tek suçlamak mânâsız. Türkiye'de bugün durulmuş, sükûnetini bulmuş bir şehir kültürü birikimi yok. Yılda ortalama bir milyona yakın insanın şehirleştiği ama şehirlileşemediği, coşkun bir yatay ve dikey hareketlilik içinde insanların şuraya buraya savrulması çok tabiidir. Bu basit bir görgüsüzlük meselesinden ibaret değil. Yeni tüketim seviyesinin ve kalıbının davranışlar çerçevesinde yeni ve sâkin dengelere ulaşması zaman meselesidir. Köylü kızlarının birkaç ayda muaşeret dersi alarak, zengin ve şımarık sevgililerinin takdirini kazanması, ancak eski yerli filmlerimizde kalmış bir parodiden (gülünesi-acınası taklit) ibarettir. Herkes başörtüsü meselesine gereğinden fazla takıldı ama her faaliyete başörtüsü ile iştirak etmek neticede meseleyi çözmüyor işte. Bu noktada devreye girmesi gereken dini tefekkür faaliyetinin dahi şehirli (medenî- bâdiye'nin aksi) bir mahiyet birikimine vâsıl olması lâzım.

İki ilâcı var bu bunalımın: zaman ve emek!

Hikâye

Bir vardı, bir yoktu. Bundan kırk sene kadar önce her şey güllük gülistanlık iken, pireler berber iken ve üstelik durup dururken ülkemiz gençliği öyle birdenbire, kendiliğinden ikiye ayrılıverdi: Bir tarafta iyi ve uslu çocuklar, öbür tarafta kötü ve yaramaz çocuklar vardı.

İyi çocuklar, derslerini muntazaman çalışıp her yemekten sonra dişlerini fırçalayan, büyüklerinin sözünden çıkmayan, büyüklerine karşı saygıyla, küçüklerine iyilik ve şefkatle yaklaşan, tırnaklarını uzamaya fırsat vermeksizin güzelce kesen ve ağızlarından kötü bir söz çıkmayan çocuklardı. Kötü çocuklar ise iyi çocukların tam tersiydi ve sanki iyi çocukların değeri anlaşılsın diye ortaya çıkmışlardı.

Uzatmayalım, iyi çocuklara o günlerde "solcu" denirdi. Solcu olmak adam olmak demekti, iyi çocuklar da adam oldukları için solcu olmuşlardı. Aslında kendi aralarında konuşurken sosyalist tabirini kullanmayı tercih ediyorlardı. "Siz kimsiniz, necisiniz, solculuk nasıl bir

şey?" diye sual edildiğinde, "tabii ki çok iyi bir şey; iyilik sevmek, insan sevmek, zulme ve sömürüye karşı olmak demek" cevabını veriyorlardı. İyi çocukları en çok basın seviyordu; onlar da aslında iyi çocuktular ama daha önceleri iyi olmak yasak edildiği için içlerinde ukde kalmıştı. Bürokrasi de çok severdi iyi çocukları, üniversite hocaları da. Zaten iyi çocuklar 27 Mayıs'ta el ele verip darbe yapmış ve zalim bir hükümeti devirmişlerdi. O günden beri birbirlerinin kadrini biliyor ve yükselme yollarında birbirlerine destek oluyorlardı.

İyi çocuklar, basın, bürokrasi ve üniversite çevrelerinin desteğiyle giderek güçlenirken, a bir de baktılar ki şurdan burdan kötü çocuklar peydahlanmaya başlamış.

Bir kötü oldular, bir kötü oldular ki sormayın!

Ve derhal kötülere, kötülüğe karşı mücadele başlattılar. Uzaktan seyreden birisi, onları, kötü çocuklara değil de sıtma sineğine veya zararlı böceklere karşı savaşan haşaret ekibi zannederdi.

Gelelim kötü çocuklara!

Onlar, -bu mânâda- iyilik nedir, kötülük nedir pek bilmezlerdi aslında; öteden beri kendi hallerinde yaşayıp giderlerdi. Ekserisi yoksul Anadolu çocuğu idi. Küçük yaşlarında Kur'an kursuna gitmişler veya ebeveynlerinden dini bilgiler, aile terbiyesi almışlardı ve bu çok fena bir şeydi. Üstelik bunlar, üzerlerine vazife imiş gibi vatanı, memleketi, milleti, milli değerleri sevdiklerini ileri sürüp duruyorlardı ki, iyi çocukların en ziyade katlanamadığı bu idi.

Kötü çocuklar vaziyetin farkında değillerdi ama tesadüfen okumaya geldikleri büyük şehirlerde kendilerine "iyi çocuklar" tarafından "Faşist" denildiğini farkedince şaşırdılar. Faşist de ne demekti şimdi? Üstelik bu lâfı küfür gibi kullanıyordu iyi çocuklar; "hırsız, nâmussuz filan" gibi.

Tez zamanda ağız dalaşları, kaba kuvvet kavgalarına dönüştü. Kötü çocuklar, sevilmedikleri ve istenmedikleri bir muhitte yaşamak zorunda olduklarını farkedince bir araya gelip dayanıştılar. Ağızlarının pek lâf yaptığı ileri sürülemezdi ama iş kavga-dövüşe gelince onların da elleri ıspanak doğramıyordu yani.

Neticede iş çığırından çıktı. İyi çocuklar, kötü çocukları fakültelerine almamaya, hatta o semtten bile geçirmemeye kalkıştılar. Meseleye siyasetçiler sahip çıktılar; bir kısmı iyileri, bir kısmı fena çocukları himaye etmeye başladı. İlk olarak "iyi çocuklar" yani solcular, kötü çocuklara ateş edip öldürdüler, bazılarını işkence edip okulun yüksek katlarından atarak ortadan kaldırdılar. Bu arada iyi çocuklar, birtakım geçimsizlikler yüzünden kendi arkadaşlarını da katledip suçu kötü çocuklara atmaya kadar vardırdılar işi. İş o raddeye geldi ki çığırından çıktı, karşılıklı cinayetler, vuruşmalar yürüdü gitti.

Bu esnada gerek basın, gerek üniversite hocaları ve gerekse yüksek bürokrasi hep iyi çocukları kollamakla meşgul idiler. Ülkenin çocukları arasında resmen taraf oluyorlar, adı var

kendi yok Faşizm'i lanetleyip cübbelerine bürünerek yürüyüşler yapıyorlar, hükümetler de dahil beğenmedikleri kim varsa, onları Faşist diye niteliyorlardı. Tez zamanda "iyi çocuklar"ın yaptığı fenalıklara göz yummayan polis, asker, jandarma kim varsa, onlar da faşist diye anılır oldu. Hatta çorbalarından sinek çıksa onu bile faşistlerden bilir oldular.

Garip bir durumdu. Ülkede iyi çocuklar ve onları destekleyenler hariç, geride kalan herkes Faşist olup çıkıvermişti.

Sonraları 12 Eylül'de asker amcalar, "yeter gaari ettiğiniz be bebeler" deyip idareye el koydu; iyi çocuk-kötü çocuk ayırdetmeden yakaladığını hapishaneye atıp becerebildiği kadar yargıladı. Ortalık duruldu; bu arada aynı koğuşlarda aynı kaderi paylaşan iyi ve kötü çocuklar birbirleriyle konuşmaya, birbirlerini dinlemeye başladılar. O günler bu bakımdan güzeldi ama fazla uzun sürmedi. Çocuklar tam da "yok birbirimizden farkımız, hepimiz de memleket evladıyız" diye düşünmeye başlamışken basın, kötü çocuklar aleyhindeki kan davasının peşini asla bırakmadı. Her fırsatta kötü çocukların aleyhinde bulunmayı, onları suçlamayı ve geçmişte işlenmiş ne kadar kötü eylem varsa onlardan bilmeyi sürdürdü.

Hâlâ sürdürüyor.

Kötü çocuklar da şöyle düşünüyorlar şimdi: "Bu adamlar bizi bu derece sevmediğine ve nefret ettiğine göre biz galiba o kadar da kötü çocuklar değiliz."

Bence haklılar; ya sizce?

...

Doğalgazın kokusu yokmuş!

Doğalgaz meselesindeki bilgim sıradan seviyesinin de altında sayılır; dolayısı ile bilgi ve rakam konuşturacak ehliyette değilim.

Gördüğüm şudur: Çevre dostu olması ve kullanım rahatlığı sebebiyle doğalgaz giderek daha fazla tercih edilen bir enerji durumuna geldi. Türkiye ise, günün birinde doğalgazı neyle ikame edeceğini pek hesaplamadan, enerji politikasında doğalgaza ağırlık veren adımlar atıyor ve taahhütlerde bulunuyor. Vergilendirilmiş fiyatlarla dünyanın en pahalı akaryakıtını halkına tükettiren hükümetler, vaktiyle yapılan anlaşmalardaki yüksek fiyatları da aynı tarzda tüketiciye aksettiriyorlar. Pahalılığı bir yana, sıradan tüketici için doğalgaza geçmek, bir noktada bütün ikame kapılarının kapatılması anlamına geliyor. Enerji politikamızı kendi elimizle esneklikten uzak, uzun vadeli taahhütlerle sımsıkı bağlı dönülmez bir kulvara sokuyoruz. Günün birinde başka cinsten bir enerji politikasına geçiş için yine müthiş altyapı masraflarına girmek zorunda kalacağımızı tahmin etmek hiç de zor değil. Nitekim doğalgaz boru hatları Anadolu'da giderek yaygınlaşmakta, ısınma sistemleri değiştirilmekte ve bu yüzden her aile hatırı sayılır miktarda altyapı harcaması yapıyor. Bu işle uğraşan şirketler için

yeni ve çok hareketli bir piyasa açıldı. Yavaş yavaş dönülmez noktaya gidiyoruz ve bu yüzden Rusya'nın, İran'ın veya başka üretici ülkelerin enerjide kısıtlamaya gitmesi veya politik sebeplerle vanayı kısması, beynelmilel etkileri bir tarafa, herkesi ilgilendiren bir boyut taşımaya başladı.

Peki, B planımız, C planımız nedir; duyanınız var mı? Petrol yataklarının ömrü kısaldı, doğalgaz yatakları da ilânihâye gaz fışkırtacak değil; tabii sebeplerle olmasa bile yakın zamanlarla yeni "gaz krizleri"nin çıkması kimseyi şaşırtmaz. Bizim B plânımız, "sobaları kaldırıp atmayın, kömürlükte dursun, belki lâzım olur"dan mı ibarettir? Hidroelektrik enerjinin zannedildiği gibi "beyaz" olmadığını, ülkenin klimasını bozduğu gibi tarım alanlarının ve tabii dengelerin canına okuduğunu, üstelik baraj diplerinde mil birikmesi sebebiyle fazlaca uzun ömürlü olmadığını biliyoruz artık. Yerli linyit yataklarının hâlini erbâbı bilir; benim bildiğim kömürde de Ukrayna ve Rus linyitlerine bağımlılığımızın giderek yükseldiğidir. Nükleer enerjiye gelince yedek enerji planları listesinde hangi harfle kodlandığını bilenimiz yoktur. Yıllardan beri nükleer enerjinin pis, pasaklı ve tehlikeli olduğuna dair etkili bir efsâne bu ülkede hükümfermâdır. Çernobil kazasından sonra nükleer enerji, Türkiye'de iyiden iyiye öcü muamelesine tâbi kaldı. Santralimiz yok, santral kurma irâdemiz hiç yok; halbuki "gelişmiş" Batılı ülkelerde nükleer santraller takır takır -üstelik "yerli"- enerji üretip durmakta.

Hükümetler galiba sadece, doğalgaz piyasasından hangi şirketin ne kadar piyasa payı kapacağını tanzim etmekle yükümlü sayıyorlar kendilerini; şu anda Yüce Divan'da yargılanan eski başbakan ve bazı bakanların suçlanma sebeplerinden biri de doğalgaz meselesiyle alâkalıdır. Pazar payları üleştirilirken, gelecekteki muhtemel krizler de, muhtemel ikame ihtimâlleri de hesaplanmalıydı. Ne yazık ki artık, "nasıl olsa hesaplanmıştır canım; bizim düşündüğümüzü, koca devletin aklıevvel bürokratları düşünmezler mi?" iyimserliğini terk etmiş bulunuyoruz.

"Doğalgazın kokusu yoktur; çabucak farkedilsin diye ona biz koku maddesi katıyoruz" diyor uzmanlar; isabetli bir şey yaptıkları muhakkak. Ne var ki, gaz anlaşmaları ve taahhütleri imzalanırken aynı kokulandırıcı katkı maddesinin bürokratlarda ikaz tesiri uyandırmadığı da âşikâr gibi.

Daha şimdiden kokusu burun düşürüyor çünkü!

Her sözden vecize olmaz

Mustafa Kemal Atatürk, 1923'de İzmit'te İstanbul basınının en önemli temsilcilerine kısmen ambargolu bir mülakatta bulundu. İşte Meclis zabıt katipleri tarafından kaydedilen ve gazetecilerin ambargo sebebiyle sansürüne uğrayan paragraflardan bazıları...

Mustafa Kemal Paşa, bundan tam 83 sene önce 1923'de İzmit'te, İstanbul basınının en önemli gazetecilerine kısmen ambargolu bir mülâkatta bulundu. Bu toplantıya İstanbul Mebusu Adnan (Adıvar), Halide Edib Hanım, Vakit gazetesinden Ahmet Emin (Yalman), Tevhid-i Efkâr'dan Velid (Ebuzziya), İleri gazetesinden Subhi Nuri (İleri) ve Kılıçzade Hakkı (Kılıç), İkdam'dan Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Tanin'den İsmail Müştak (Mayakon), Akşam'dan Falih Rıfkı (Atay) Beyler katıldılar. Mülâkata, iki gün boyunca uzun görüşmeler halinde devam etti ve toplantının zabıtları BMM zabıt katipleri tarafından ânında kaydedildi. Zabıtların orijinal nüshasının Anıtkabir Arşivi'nde, fotokopilerinin ise Genelkurmay ve Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunduğunu da belirtmeliyiz. Bu bilgileri ve aşağıda vereceğim konuşma metinlerini, Kaynak yayınları tarafından neşredilen, "Mustafa Kemal / Eskişehir-İzmit Konuşmaları" isimli kitaptan iktibas ettim (II. Baskı, İstanbul, 1998). Kitaba Doğu Perinçek'in yazdığı önsözden öğrendiğimize göre bu konuşmalar daha önce birkaç defa yayınlanmış ancak bu yayınlarda, mahzur doğuracağı endişesi ile bazı paragraflar sansür edilmiştir. Perinçek önsözünde, "gizlenen belgeleri bulmak için yoğun çaba gösterdiklerini ve en sonunda fotokopilerini elde ettikleri"ni belirtiyor ve bu zabıtların bugüne kadar sır gibi gizlendiğini ve araştırmacıların incelemelerine açılmadığını da ilave ediyor. Başta da işaret edildiği gibi gazeteciler, bu görüşme hakkında kendi gazetelerinde yazı yazmışlar ancak kısmî ambargo şartına riayet etmişlerdir.

Kitapta, ufaltıldığı için yer yer zor okunsa da tutanakların eski yazılı fotokopileri de bulunmaktadır (s. 251 vd).

Bu açıklamalar yapıldığında Cumhuriyet henüz ilan edilmemişti; Lozan görüşmeleri devam ediyordu ve Milli Mücadele'yi yürüten BMM, henüz dağıtılmamıştı. Savaş bitmiş ancak devletin yeni şekli ve üslûbu kararlaştırılmamıştı. Dolayısıyla Mustafa Kemal Paşa'nın söylediklerini, işte bu tarihî ve psikolojik çerçeve içinde değerlendirmek gerekir.

(Dünya Harbi'ni değerlendiriyor) "...Esasen memleketi müdafaaya gayr-i kâfi olan kuvvetlerimiz Galiçya'ya, Makedonya'ya, İran ovalarına gönderilerek serserîlik etmişlerdir. Bu sebeple idare-i harbde tadâd olunamayacak kadar hatalar vardır. Bu hataların mes'ul-i yegânesi Enver Paşa'dır. Enver Paşa'dan başka mesul aramak lazım gelirse milletin kendisidir." (A.g.e., s. 86)

...

"Garbî Trakya hakkındaki maddeyi Misâk-ı Milliye ithal edenler hiçbir şey düşünmemişlerdir. Bunu koyan ben değilim. Bu madde sonradan ithal edilmiştir (...) Garbî

Trakya'nın bize geçmesi kuvvet midir, zaaf mıdır? Bunu düşünmek icab eder. Benim nokta-i nazarıma göre zaaftır. Garbî Trakya'nın şimalinde Bulgaristan, cenubunda deniz, garbında Yunanistan vardır. Bu arazi bu suretle iki düşman arazisine doğru uzanmıştır. Orasını elde tutmak için sarfolunacak kuvvet, oradan elde edilecek istifadeye tekabül etmez. Anavatanın selâmeti nokta-i nazarından Garbî Trakya'dan sarf-ı nazar etmek lâzımdır. Garbî Trakya hakkında muhtariyet ve sair suretle ortaya atılan nazariyat, muvakkat mahiyeti haizdir. Meselenin hakiki olarak çare-i halli, burasını Yunanistan'a bırakmaktır." (s.90, yayıncı bu pasajların vaktiyle sansür edildiğini, ilk defa kamuoyuna açıklandığını ileri sürüyor)

...

"Musul bizim için çok kıymetlidir; birincisi civarında nâmütenâhi servet teşkil eden petrol menbâları vardır. İkincisi bunun kadar mühim olan Kürtlük meselesidir.. İngilizler orada bir Kürt hükümeti teşkil etmek istiyorlar. Bunu yaptıkları takdirde bu fikir bizim hududumuz dahilinde Kürtlere sirayet edebilir. Bu fikre hail olmak üzere hududu cenubdan geçirmek lâzımdır. Bununla beraber Musul'u almamakla muharebeye devam mı edeceğiz? Hatta sizlere soruyorum: Her şey oldu bitti, Musul için harbe devam makul bir şey midir?" (s.94 vd.)

...

"Mâlumualiniz bizim hudûd-ı milliyemiz dahilinde mevcut Kürt anasır o suretle tavattun etmiştir ki, pek mahdut yerlerde haiz-i kesâfettir (...) Binaenaleyh başlıbaşına bir Kürtlük tasavvur etmekten ise bizim Teşkilât-ı Esasiye Kanunu mucibince zaten bir nevi mahalli muhtariyetler teşekkül edecektir. O halde hangi livânın ahalisi Kürt ise onlar kendi kendilerini muhtar olarak idare edeceklerdir (...) Ayrı bir hudut çizmeye kalkışmak doğru olmaz." (s.104, yayıncı bu ibarenin de vaktiyle sansürlendiğini belirtmiştir)

...

"Bu memlekette nüfus beslenmemekten ölüyor değildir, fakat bu halkı yegâne öldüren cehâlettir. Ve bilhassa evinde, köyünde, memleketinde çalışmaktan mahrumiyettir. Onun için mühim tedbirlerden biri de fikr-i fütuhattan vazgeçmek ve askerlik yükünü milletin üzerinden biraz tahfif etmek.." (s.114)

...

(Yeni hükümetin dini olacak mı sualine cevaben) " Vardır efendim; İslam dinidir. İslam dini hürriyet-i efkâra maliktir (...) Millet dinsiz değildir, mütedeyyindir ve dini, din-i İslâmdır. Yani Komünistlik gibi dini reddeden ortada bir meslek yoktur." (s. 136)

...

(Şer'iye ve Evkaf vekâleti'nin lüzumu üzerine konuşuyor) "O halde şer'i bir takım umur olunca bunları rü'yet edecek makam lazımdır. O makama Şer'iye vekili deyiniz, her ne

derseniz deyiniz. Bence mevzubahs edilmesi lâzım gelen husus, bu vekil heyet-i hükümetin içinde bulunsun mu, bulunmasın mı? Ayrıca bir büro yaparız. İşte imamları filan tayin eder! Bittabii hükümetin emrinde..." (s. 140)

...

"Ben hocaları sevmem (yayıncı kelimeyi sehven "havace" imlâsıyla yazmıştır). Yalnız camide namaz kıldıranların sarık sarmağa hakkı yoktur. Namaz kıldırabilmek içün sarığın lüzumu da yoktur. Bu millette yoktur (...) Beyler (gazetecilere hitab ediyor), siz bu memlekete merbutsunuz. Bu memlekette hocaların ne kadar kıymetsiz olduğunu ve milletin hocalardan ne kadar nefret ettiğini biliyorsunuz." (s.144)

...

"Bugün Lozan Konferansında ve cihanda Yeni Türkiye'nin bir kredisi varsa, o da şekl-i sâbıkı ilgâdan, imhâdan neş'et etmektedir" (s.162)

...

(Gazeteci A. Emin Yalman, eski siyasi partilerin yeniden faaliyet gösterip gösteremeyeceklerini soruyor) " Öyle bir şey tanımıyorum (...) Çıkamazlar, çıkmak istemek, kendi aleyhlerinedir" (s.164)

...

(İsmail Müştak, BMM'nin kendisini seçim kararına muhalefet etmesi halinde nelerin olabileceğini soruyor) "O zaman görürsünüz ki, millet kararını verir (...) Evet, millet, hukukunu suiistimal edenlere karşı otomatikman hareket eder. Yani millet bu meclise karşı isyân eder." (s.166)

Şubat

"Birbirinden yüzükara evlatlarım"

Kültürümüzde bir insana gelirini veya maaşını sormak hoş karşılanmaz; "parayla imanın kimde olduğu bilinmez" lâfı da bu hükmü destekler.

Başbakan dünkü açıklamasında işte bu kültür kalıbına dolaylı göndermelerde bulunarak, yargı ve tahkikat gibi özel haller dışında kimsenin servet beyanının açıklanamayacağını hatırlatmak lüzumu duydu ve mal bildirimi konusundaki kanun düzenlemesini hatırlattı.

Kültürümüzdeki bir başka nâhoş kalıp ise başkalarının malını-mülkünü merak etmektir, "zenginin malı, züğürdün çenesini yorar" lâfı da bu hükmü destekler. Özellikle hayat standardında ani yükselişler görülenler hakkında dedikodu etmenin zevki dayanılmaz raddelerdedir. Toplumumuzda bu bakımdan en çok dedikodu celbeden zümre, bürokratlarla

siyasetçilerdir. Bu merakı "dedikodu iştihâsı" ile izah edip geçmek mümkün ama meselenin demokrasi kültürü ve şeffaflık ile yakın ilgisi var; dolayısı ile bürokratların itâ amirlerine, siyasetçilerin Meclis Başkanlığı'na veya ilgili kurumlara vermek zorunda olduğu servet beyanının gizliliği aslında pek mühim bir rol ifâ etmiyor; ülkemizde pek câri bulunan "zümre dayanışması" faktörü hesaba katıldığında servet beyanının, aslında pek de "beyân" vasfı taşımadığı açıktır. Başbakan dünkü açıklamasında bu kanuni nükteye ilticâ ederek, kamuoyu beklentisinin aksine şahsi serveti hakkında sükûtu tercih ederken, CHP'nin İş Bankası hisselerini gündeme getirdi ve basına, "işte size malzeme; biraz da bununla oyalanın bakalım" meâlinde imâlarda bulundu.

Parti kurmayları, günü kurtarmak ve gündemi değiştirmek adına bunun iyi bir kontratak taktiği olduğunu telkin etmiş olabilirler; mümkündür. Bu yıl boyunca, buna benzer gündem değiştirme hamleleriyle sıkça karşılaşacağımızı söyleyebiliriz. Neticede kamu görevlilerine ait servet beyanlarının şeffaflaştırılması yönünde kimsenin adım atmaya istekli olmadığını da göreceğiz. "Gelin şu kanun düzenlemesini beraber yapalım; her türlü dokunulmazlığı kaldıralım" yollu çağrıların, "getirin Meclis'e, desteklemezsek şöyle-böyle olalım" üslubunda yiğitlenmelerle massedildiğine defalarca şahit olmadık mı?

Kültürümüzdeki paraya dair bir başka yargı kalıbı ise, "şimdi rağbet güzel ile zengine" meâlindedir; bu değerin samimi açılımı şöyle yapılabilir: Biz, kendi hizamızda gördüğümüz kişilerin sebepsiz zenginleşmesini fark ettikçe huzursuz oluruz ama o zenginlik, her nevi güç alâmetine dönüştüğü andan itibaren sebepsiz zenginleşen kişilere saygı ve hayranlık duymaya da başlarız. Muktedire hayranlık, bir nevi ibrâ, yani aklama mekanizmasıdır ve o noktadan sonra sebepsiz zenginleşen kişinin servet kaynağı hakkında şüphe beslemek ayıplanmaya başlanır. Zengin olduğu vehmolunan kişinin (veya kurumun) aslında ekmeğe muhtaç derecede züğürt çıkması ise fevkalade hayal kırıklığına yol açar ki tâze misâli, Galatasaray kulübünün hâlidir: Galatasaray sportif başarısını zenginliğe dönüştüremediği için yerden yere vurulmakta, taraftarlar ise kendilerini ihânete uğramış gibi hissetmektedir; buna mukabil Fenerbahçe kulübü taraftarları öteden beri "bizim takımda para kum gibi, kimi istesek alırız!" tarzında takımın yöneticileri ile garip bir aynîleşme tavrı sergileyerek, aslında kendileriyle hiç ilgisi olmayan kurum zenginliğine psikolojik planda dokunmak ve bu olgudan şahsi bir pay sahibi olmak isterler.

Kültürel kalıplar, çoğu defa ikiyüzlü hükümler de ihtiva ederler ve tarif edici özellikler taşırlar; kimin tarif edildiğini meraka hâcet var mı: Biziz. "Dostla alışveriş edilmez" sözüne bakalım meselâ, bal gibi "aksi takdirde dostsuz kalırsın!" ihtarını hâvidir; nasıl bir dostluk anlayışıdır ki bu?

Bu meselede iktidar ve muhalefet sözcülerini, esasen bizim çelişik sûretlerimizi maske olarak kullandıkları için eleştirecek miyiz şimdi?

Bence müdür haklı!

Haberi duymayan kalmadı. TRT Çoksesli Korosu, Yunanistan'da bir konser verdikten sonra Ankara'ya dönerken otobüste Pavorotti çalınınca, koronun müdürü, "Bu kadar gâvur müziği yeter, kapatın lan bu gâvur müziğini..." demiş ve ertesi gün hırsını alamayıp koronun günlük çalışma saatlerini üçten sekize çıkarmış!

Duyunca, "olmaz böyle şey, inandırıcı görünmüyor, bunda bir bit yeniği var ama ne?" diye düşünmeme fırsat kalmadan çoksesli müziğin amigoları neşriyata başladılar. Tekrarlanmaktan ötürü vıcık vıcık olmuş, inandırıcılığı kalmamış bir çağdaşlık edebiyatı. Bir dakika, neresi çağdaştır bu çoksesli müziğin? Böyle değer yargısı olur mu? Başlangıcı Rönesans asırlarına dayanan bir müzik tekniği nasıl hâlâ çağdaş kalır; resmen "tarihî"dir. Diğer taraftan müziğin çağdaşı, eskisi yok; iyisi kötüsü var; hatta onun da içinde daha ciddi bir klasman teşkil etmek üzere iyi icrâ edilen veya kötü seslendirilen müzik olgusuna kadar inmek lâzım. Bizde ise çoksesli batı müziği taraftarlığı din gibi bir şeydir; içimizden bazıları illâ bu inanca sâlik olmamız gerektiğini iddia eder ve özellikle Türk Musikisine yapılan devlet yatırımlarına ve bizatihi musikimizin kendisine çelme takıp dururlar.

Bu zevat yüzünden anlı-şanlı Türkiye Cumhuriyeti'nde Türk Musikisi konservatuarı, Cumhuriyet'in 50. yılında değil, 53. yılında açılabildi; üstelik ne engellemelere, ne cazgırlıklara, ne şirretliklere rağmen.

Bu gecikme, Türk kültür tarihinin utancıdır!

Türk müziği dediğimiz, çamaşır leğeninin kenarına deynekle vurularak icrâ edilen folklorik temalı basit tıngırtılardan üretilmiş elektronize varyasyonlar değil ki; dünya musikisinin ihtişamlı ekollerinden biri, mübalağasız "müthiş bir birikim"; son derece değerli bir kültür varlığı, bir sistem. Bırakınız utanmayı, iftihar etmemizi gerektiren bir medeniyet hamlesi. Böyle bir birikimin konservatuarı nasıl yarım asır geciktirilir?

Çoksesli müzik, -hepsinin değil- bazı Batılı ülkelerde büyük kompozitörler tarafından geliştirilmiş bir müzik üslûbudur; evrensel filan da değildir. İllâ her şeyde evrensellik arayanların gidebileceği yegâne adres bugün "endüstriyel müzik" dediğimiz Pop türüdür. Kaldı ki müzik tarzlarını ve ekollerini birbiriyle yarıştırmakta mânâ yok; her biri sevenlerince makbul ve muhterem. Senin müziğin sana, benimki de bana netice itibariyle.

Dertlerinin başka olduğu sonradan fark edildi. Efendim, tab'an ses sanatçılarının günde ancak azami üç saat temrin yapma imkânı varmış, halbuki yeni müdür (yani bu hadise bahane edilerek başı koparılmak istenen TRT yöneticisi) sekiz saat mesaiyi şart koşmuş. Sendika yetkilisi de çıkıp diyor ki, "böyle şey olmaz!"

Olmaması gereken işte böyle sendikacılık anlayışıdır.

Bana göre bu uygulama son derece tabiidir; Kamu görevlileri, İş Kanunu'na göre her gün sekiz saat mesai yaparlar. Üç saat ses temrini yaparsın; artakalan zamanda ise oturur, sair hazırlıklarını ikmal edersin; mesela Musiki tarihi okursun. Yeni müdür herkese, "yevmiye sekiz saat herkes dik Kürdî perdesinden nefes açmak zorundadır" dememiş ki?

Basınımızın "sazan" kalemleri, bu "fabrikasyon" habere fena atladılar; ben hiçbir gazetede suçlanan müdürün ifadesini görmedim; bir de ona sorunuz, "Audi alterem partem" yahu! Çıkan haberlere göre müdür fena halde homongolos, bir otobüs dolusu sanatçı ise fena halde mağdur. Sizin burnunuza bir yanık kokusu gelmiyor mu?

Bu arada "memleket memleket olalı böyle zulüm görmedi" fıkralarının menbaından da bahsetmeden geçmek olmaz; emsâli çoksesli korolardır ve şu cahil millet, çağdaş ve ilerici aydınlarının anlamadan övdüğü şu caanım müziğin kadrini bir türlü anlamamıştır. Nankör müdür nedir?

Yalan söylüyorsam versinler TRT-1'de bir konser, aynı saatte TRT-2 de Hüsnü Şenledirici'nin programını yayınlasın; bakalım izlenme oranlarına!

Efendim.., iyi anlaşılmıyor!.. Aloo..

Yorgunluk!

Günün birinde dünyanın bütün erkeklerinin fena halde yorulup greve gittiklerini düşünelim. Düşünemiyorsunuz değil mi? Haklısınız, tahayyülü bile zor mesele.

Dünyanın bütün erkekleri o sabah evlerinden çıkıp işlerine gitmiyorlar; hiçbir şey yapmıyorlar. Trenler, otobüsler, taksiler, dolmuşlar, gemiler, uçaklar çalışmıyor. Bütün işyerleri ve fabrikalar duruyor, trafik ürkütücü derecede tenhalaşıveriyor; tarlalar yüzüstü bırakılıyor, haberleşme araçları susuyor.

Dünya öylece kalakalıyor!

Öğleye doğru kadınlar, "n'ooluyoruz yahu!" diyerek erkeklerin toplu grevine karşı grevkırıcılığı görevini üstleniyorlar. Radyolarda, televizyonlarda görev yapan hanımlar, bayan şoförlerin kullandığı otobüs vesaire ile işyerlerine geliyorlar ama şansa bakınız; enerji sektöründe çalışan erkekler de işi terk ettiği için elektrikler kesiktir.

Kadınlar hemen bir araya gelip, "biz bu düzeni erkekler olmadan da işletebiliriz" kararlılığı ile ayağa kalkmayı deniyorlar ama ellerinde işaret dumanından ve bisikletten başka haberleşme aracı olarak kullanabilecekleri hiçbir şey yoktur. Üstelik bütün dünyada tamirat sektörü erkekler tarafından ayakta tutulduğu için patlayan bisiklet lastiği karşısında bile çaresiz kalıyorlar. Bir cam kırılacak olsa değiştirilemiyor.

O günün akşam üstü vaziyetin ne kadar vahim olduğunu fark eden hanımlar, "bir erkeğin yaptığı her işi bir kadın da yapabilir" iddiasından yarımağız vazgeçerek erkeklere mütareke teklif ediyorlar. Bir televizyon istasyonunun teknisyenleri geçici olarak işbaşı yapıyor ve erkeklerin genel greve gitmesi neticesinde ortaya çıkan anarşik ve mahvedici yeni oluşumu tartışmak üzere her iki cinsin temsilcileri stüdyoda bir araya geliyorlar. Erkekler, tartışmayı bir kadının yönetmesini kabul ediyorlar. Yönetici ilk olarak erkek temsilcilerine şunu soruyor:

- Böyle bir eyleme niçin karar verdiniz ve bunun anlamı nedir?

Kaş göz işaretleriyle erkekler kendi aralarından bir konuşmacı seçiyorlar ve erkek konuşmaya başlıyor:

- Saygıdeğer bayanlar; grevimizin sizlere karşı hiçbir özel anlamı yoktur. Biz herhangi bir şeyi protesto ediyor değiliz, sadece yorulduk. Dinlenmek istiyoruz!
- Yoruldunuz mu, nasıl yani; ne demek yorulmak?
- İzah edeyim; bizim yorgunluğumuz bugünün, bu senenin veya son yılların yorgunluğu değil; biz ezelden beri yorgunluk çekiyoruz. Şöyle bir düşününüz: Daha ateşi keşfetmemizden çok önceleri avcılık ve toplayıcılık devirlerinde ailenin ve toplumun korunması, geçindirilmesi, yiyecek içecek temini, güvenliği bizim sorumluluğumuzdaydı. Ateş keşfedilip günlük uygulamaya konulunca işimiz daha çok arttı. Günün birinde tarım hayatına geçince biraz rahat ederiz zannettik çünkü artık yiyecek peşinde gece-gündüz, dere-bayır dolaşmaktan kurtulacağımızı sanıyorduk, nerdee? Hasat zamanlarını tayin etmek, tarlaları sürmek, hayvanları evcilleştirmek, sınırları korumak, sulama kanalları kazmak, kalıcı barınaklar inşa etmek işi yüzünden eski günleri mumla arar olduk. Bu defa sınır ihtilâfları başgösterdi, bazı yağmacı göçebeler tarlalara bostanlara saldırmaya kalkışınca koruyucu sınıf teşkil etmek yükü yine bizim üzerimize yıkıldı. Konu komşu arasındaki ihtilâfları halletmek için oturduk, hukuk kuralları koyduk; tabii bu esnada yazıyı da icad etmemiz gerekiyordu. Neticede küçük yerleşimler halinde öbeklenmeye başlayınca yönetim mecburiyeti ortaya çıktı; çaresiz yine bizler yönetici olduk. Anlaşmazlıklar çözülemeyecek raddelere gelince değneği baltayı alıp düşmanlarla kavga etmemiz gerekiyordu. Bu arada yazı ve diğer gerekli bilgileri öğretmek için okullar açmamız icab etti; yine bizler öğretmen, dülger, taş ustası olarak göreve koşulduk...
- Bir saniye, bu arada kadınlar yan gelip yatmadı, onlar da size yardım etti herhalde?..
- Yardım ettiler elbette; onların hakkını inkâr edemeyiz, herkes üzerine düşen rolü yerine getirdi. Biz daha güçlü yapıdaydık, o yüzden işin büyük kısmı bize düştü. Yorulduğumuz şey de o roldür işte... Sözümü ikide bir kesmezseniz kalanını da anlatırım...
- Tabii buyrunuz.

- Zamanla işler büyüdü; gündelik olarak halledilmesi gereken ağır ve tehlikeli işlerin % 80'i bizim üzerimizdeydi. Medeniyet yolunda ne kadar yıpratıcı, tehlikeli, ağır ve pis iş varsa seve seve üstlendik; hatta bundan ötürü gurur bile duyuyorduk. Kendimize aile reisi, baba, ağabey filan gibi pohpohlayıcı unvanlar vererek acılarımızı uyuşturduk. Elbette ağır ve pis işleri biz yapacaktık, çünkü biz toplumun temel direği idik, vesaire gibi bahaneler...
- Anlıyorum,
- Hayır anlayamazsınız; günlük hayatı sürükleyen veya grev yaptığımız için öylece kalakalan ne varsa bunları biz yaptık; Maalesef medeniyet denilen şey bizim eserimizdir. Akıllı veya üstün olduğumuzdan değil, o roller hep bize verildiğinden veya bizim o rolleri enayice sahiplenmemizden... Biz olmasaydık dünya şüphesiz daha iyi olurdu. Ne Endüstri devrimi, ne Fransız ihtilâli, ne sömürgecilik, ne kıtalararası yolculuklar ve coğrafi keşifler, icatlar, ne de kimin ne işine yaradığını hâlâ kimsenin anlayamadığı savaşlar...
- Haklısınız galiba?
- Elbette haklıyız ama siz böyle zırt-pırt sözümü keserseniz daha konuşmam, haberiniz olsun!..
- Özür dilerim ama bu haftalık yeriniz bitmiş bulunuyor; haftaya devam edelim isterseniz

-Haydi öyle olsun bakalım!

Siyasi hayatta laikliğin yeri ve önemi hakkında bir belge

Şeytan, şerrin sembolü. Bu demektir ki, bugünkü dünya şerrin cenderesinde kıvranıyor. Bugünkü dünyayı şeytan yönetiyor. Sebep, elbette ki insanın tembellikleri, şehvetleri, suçları, gafletleri, dalaletleri, hıyanetleri, nankörlükleridir.

Genel seçimler, bir ihtimâle göre bu sene, değilse gelecek sene yapılacak. Seçim arefesinde kapınıza şöyle (tam metni yan taraftadır) bir seçim beyannamesi bırakılsa veya bir miting kürsüsünde bir siyasi liderin şöyle bir konuşma yaptığına şahit olsanız neler düşünürsünüz?

Sizin düşüncenize saygılı olmak zorundayım; benim kanaatlerim şu merkezdedir: İsmini iki nokta ile gizlediğim parti, Türkiye'nin problemlerini dinî bir üslupla anlatmayı tercih etmiş ve siyasi hayatta olup biteni "şer-hayır", "Haçlı-Müslüman", "Şeytani-Rahmani" kutuplaşması ile açıklamaya çalışmıştır. Doğrusu yanlışı bir yana, şahıslar çerçevesinde olsa bu izah tarzına dahi saygı duyulması gerekir ancak bir siyasi parti, Türkiye'nin ve dünyanın temel meselelerini din diliyle değil, dünyevi bir dille seçmenlerine anlatmak durumundadır. Çünkü bildirinin üslubuna göre meselelerin çözümü için yapılması gereken şey, -kendiliğinden- bu iki kutup arasından doğru olanı seçmekten, yani tercihimizi "Rahmani, İslâmi ve hayır"

ekseninden yana kullanmaktan ibaret kalacaktır. Bunun için yapacağımız yegâne şey, bu partiye ve liderine güven göstermektir!

Laiklik, dünyevi işleri, dünyevi bir lisanla kavramak, o lisanın kavramlarıyla düşünmek ve çaresini de o dille izah etmektir. Siyaset bilimi teolojinin kavramlarını reddetmez ama tahlilde ve kavramlaştırmakta kullanmaz; siyasetin kullandığı temel kavramlar ekonominin, hukukun, jeopolitiğin, istatistiğin, tarihin, eğitimin, coğrafyanın, tarihin, sosyolojinin hâsılı sosyal bilimlerin diliyle ifade edilir. Teolojinin, yani İlahiyatın kavramlaştırması ile siyaset yapılmaz.

Bu bildiri 6 Ocak 2006 tarihinde yayımlanmış ve basın-yayın organlarında mühim bir aksiseda uyandırmadan arşivdeki yerini almıştır. Ben bu bildiriden, bu siyasi partinin e-posta adresime gönderdiği e-mektup vasıtasıyla haberdar oldum ve gerçekte laik siyasetin, siyaset biliminde ve siyasi süreçlerde laik mantığa itaat edilmesinin ne derece lüzumlu olduğunu göstermek maksadıyla harfine bile dokunmadan iktibas ettim.

Karar sizin!

İşte o basın bildirisi

Neden ..P? Çünkü ..P, siyaseti şeytanî üslup ve ölçüler içinde yapmıyor. O halde, şeytanî siyasetlerden şikâyeti olanların seçeneği ..P olacaktır.

Bugünkü dünya şeytanın cenderesinde kıvranıyor. Şeytan, şerrin sembolü. Bu demektir ki, bugünkü dünya şerrin cenderesinde kıvranıyor. Bugünkü dünyayı şeytan yönetiyor. Sebep, elbette ki insanın tembellikleri, şehvetleri, suçları, gafletleri, dalaletleri, hıyanetleri, nankörlükleridir. Şimdi, Tanrı, insanlığın ne yapıp nasıl bir tavır sergileyeceğine bakıyor. Sergilenecek tavra göre, yarınlar ya daha kahırlı olacak yahut da mutlu. Ama bu şekilde asla devam etmeyecek. Evet, yeni milenyum iki ihtimalden birine gebe: Ya daha kahırlı bir dünya, yahut da mutluluk, rahmet ve berekete açılmış bir dünya. Üçüncü ihtimal yok. Şeytan, dünyayı kitlelerin başına geçirdiği piyonlarıyla yönetir. Şeytanın dostluğunda ileri derecelerde olmak, Rahman'a ve insana düşmanlıkta yükselmiş olmakla eşanlamlıdır.

Büyük düşünür Muhammed İkbal, Avrupalı sömürgecilerin oluşturduğu kuvvetler birliğine 'İblisler Parlamentosu' diyordu. İkbal, insanlığın kahır kaynaklarından biri olarak 'fî sebîlillah fesat' üreten ikinci bir şeytanî kuvvet odağından da söz etmiştir: Hurafe ve aldatma dininin baronlarınca oluşturulan saltanat. Onun deyimiyle, mollalar saltanatı.

İşte, dünyayı bugün bu iki şeytanî güç polaritesi (karşı kutuplu güçler sistemi) yönetmektedir. Farkları şu: Birisi Haçlı, birisi sarıklı. Ortak yanları da şu: İkisi de şeytanın taşeronu, ikisi de insanın mutluluğuna musallat.

Bugün bu iki güç odağı, İkbal'in zamanından çok daha kuvvetli durumda. Bunu, İkbal'in günündeki gibi Avrupa ile sınırlamak yanlıştır. Bugün buna, bir kutupta ABD ve peykleri, öteki kutupta ise koca bir Arap-Acem dünyası eklenmiş bulunuyor. Bu gücün başını süper etki noktalarında oturan şeytanî kurmaylar çekiyor. Bunlar, tarihin amansız ve büyük zalimleri, şeytanın unutulmaz işbirlikçileridir. Bir de bunlara bağlı, bunların piyonu ve hizmetçisi olarak iş gören ikinci, üçüncü, dördüncü sınıf taşeron şeytancılar var. Taşeron şeytancıların en yamanları, İslam coğrafyalarında mekân tutmuş despot riyakârlardır. Bu imansız ve irfansız şeytan yamakları, gücü, parayı, bazen de oyu müslüman kitlelerden almakta, ama hizmet ve sadakatlerini Haçlı kurmaylara arz etmektedirler. Bunlar için İslam, Haçlı kurmayların onayladığı kadarıyla dindir. Bunların dini, Haçlı kurmayların onayı varsa var, yoksa yoktur. Çünkü bunların her türlü eksiklerini (güç, para, eğitim, siyaset, strateji, propaganda, barınma, siperlenme ve gerekirse silah) Haçlı efendileri ikmal etmektedir. Bunların din adına en becerikli oldukları şey, İslam'ın, Haçlı kabulleri dışında kalan kısmının 'o kadar da önemli olmadığı' yolunda delil hazırlamaktır.

Bunlar; müslümanı kandırma döneminde, Haçlı dünyanın temsil ettiği ve ürettiği tüm değerlere saldırmak suretiyle duygusal müslüman kitleleri kandırıp avlamakta, Haçlıların güç ve imkânlarıyla su başlarına geldikten sonra ise müslümanı hor görmekteler.

Son yıllarda Türkiye, bu taşeron şeytancılar alanına girmekle kalmadı, bu alanın en önde giden coğrafyalarından biri oluverdi. Çünkü Türkiye, son çeyrek yüzyılda, tarihte eşi az görülebilecek bir riya saltanatının kucağına oturtulmuş bulunuyor. Türkiye bir riya yurdu haline getirildi. Ekonomiden dine, tarımdan ticarete, diplomasiden medyaya her şey sanal, her şey yalan ve her şey maskeli...

Türkiye'yi âdeta riya (ikiyüzlülük, namertlik) güdüyor. Müslüman kitleler, öz dinleriyle vuruluyor. İslam ülkelerinde, o arada Türkiye'de, mâbet, Allah'a ibadetin yeri olmaktan çok, Allah ile aldatmanın dokunulmazlık verilmiş beyin yıkama laboratuvarı gibi iş görmektedir. Haçlılar bunu sağladıkları için, tüm müslüman ülkelerin birer din devleti yapılmasını ölüm-kalım meselesi biliyorlar. Müslümanları mahvetmek için bundan daha ucuz, daha etkili bir silah olamayacağını anlamış bulunuyorlar.

Tek istisna, Atatürk Cumhuriyetinin Türkiyesi'dir. Haçlı Batı, işte bu 'istisna'yı yarattığı için Atatürk'ü asla affetmiyor, ona duyduğu kin ve nefreti bir türlü dizginleyemiyor.

Dünya, şeytanın cenderesinden çıkabilecek mi? Bunun hesabını yapmak bize düşmüyor. Bize düşen şu soruyu sormak: Türkiye şeytanın cenderesinden çıkabilecek mi? "Bekleyelim ve görelim" diyenler olacaktır. Biz, şöyle diyoruz: "Beklemeyelim, çocuklarımıza bırakacağımız ülkedeki dışarıdan güdümlü şer tasallutunu aşmak için eylem yapalım." Eylem bugün için bilgili, dirayetli ve ilkeli siyasettir.

Bu nitelikte bir siyasetin yeri de bugün için, Türkiye'nin tek seçeneği olan ... Partisi'dir.

Zayiat bilançosu: Yine kaybettik!

Karikatür hadisesi bir "sehiv"den, bir anlık gaflet veya yanılgıdan ibaret değil; sistematiktir ve İslâm âleminin tepki vereceği öngörülerek belirli aralıklarla tekrarlanmıştır. Nitekim 5 Kasım 2005 tarihinde, "Evet şimdilik iyi gidiyor da" başlıklı yazıda bu konuya değinmişiz.

Bazı İslâm ülkeleri ile birlikte Türkiye de Danimarka'yı kınayan mektuba imza koymuştu bundan üç ay önce. Şimdi öğreniyoruz ki bazı karikatüristlere bu konu sipariş edilmiş. Çizilen karikatürler daha sonra başka gazetelerde yeniden yayınlanmış.

Kaza değil yani, taammüd.

Maksadları hâsıl olmuştur. Müslümanlar bu gibi hezeliyata tepki gösterirler ve tepki esnasında açık düşerler. Görüntülere bakınız, kimisi bayrak yakıyor, kimi cezbeye tutulmuş gibi haykırıyor, diplomatik temsilciliklere hücum ediliyor vb. Bu resimleri üst üste koyup düşününüz ve şu soruya cevap veriniz, "Müslümanlar nasıl tepki gösterirler?"

Karikatürlerin maksûdu bu idi ve Müslümanlar bu oyuna tıpış tıpış iştirak ettiler; yarın yine ederler. Bizim tepkiyi ifade tarzımız genel hatlarıyla budur (bizde ara sıra cuma günleri cami önlerinde düzenlenen tertipli gösterilerdeki "Ortadoğulu" bahâratını hatırlayınız). Batılılar ise bu gibi krizler karşısında daha hesabi, daha soğukkanlı ve daha uzun vadeli tepki göstermek eğilimindedir. Karikatürlerin vücut diliyle gösterdiği mesaj şu: "Bunlar başka bir âlemin, çok farklı bir kültürün, kavramamıza imkân olmayan bir inancın mensupları ve algıları ile tepkileri arasında düşünmeye imkân vermeyecek bir acûlluk sergiliyorlar!"

Tahrik sistematik sûret gösterince bu terbiyesizliği "medeniyetler çatışması"nı körüklemek isteyenlerin tertiplediğine ben de kanaat getirdim; çünkü tepkilerin ortak üslûbu gösteriyor ki, en genel görüntüsüyle İslâm dünyası, Batılılardan farklı bir algı ve tepki cihazına sahiptir. Biz "İslâm medeniyeti" derken genellikle tarihi bir modele atıf yaparak konuşuyoruz; Batılılar ise aynı kavrama, televizyonlarda gördüklerini üst üste koyarak mânâ veriyorlar; bir nevi "gelişmemişlik, nâkıs kalmışlık" görüntüsüdür bu.

"Ne yani tepki göstermeyelim mi" değil; tepkinin üslûbundaki acûlluk, kabalık ve sığlıktır mesele. Ticari boykot çok etkili ve aptalından entelektüeline kadar bütün Batılıların rahatça anlayıp etkileneceği cinsten bir protestodur meselâ; hatta boykot eylemlerinin, hükümetlerin teşvikiyle değil, "sivil inisiyatif" eseriyle gerçekleşmesi daha müessir olurdu ve o çirkin karikatürleri çizen de çizdiren de nasıl rezilce bir halt işlediğini daha iyi fark ederdi.

Yumuşak karnımızın koordinatları bir kere daha tesbit edilmiştir; artık onlar da biz de biliyoruz ki, ne zaman benzeri bir karikatür yayınlansa, bayraklar ve kuklalar yakılacak, elçiliklere saldırılacak, cami önlerinde tekbir çekilecek. Bu davranış biçimi, uzaktan da

yakından da "kültürel bir kod" olarak zihinlere nakşedildi; uygun zamanda yeniden devreye sokulacaktır.

Zayiat bilançosu yapalım: Kazandık mı; hayır, kaybettik. Varlığına inandığımız müşterek medeniyetimizin "tarihi bir atıf"tan ibaret olduğunu hissettirdik; heyecan ve sinir uçlarından tutularak yönlendirilebilir bir "gürûh" olduğumuzu ifşâ eyledik.

Bu arada dikkat çekici bir noktaya işaret etmek isterim; içinizde o çirkin karikatürlerden birini olsun göreniniz var mı? Becerebildiğim kadar adı verilen Batılı gazetelerin web sitelerini araştırdım, göremedim. Basınımız da yerinde bir davranışla bu karikatürleri yayınlamadı. Yani biz neticede görmediğimiz ama Peygamberimiz'e hakaret edildiği söylenen şeylere öfkelendik. Bu bir psikolojik barajdır ve günün birinde aynı kitlelerin, işin aslını tahkike hâcet görmeden sokağa döküleceğini ihtar eder.

"Çatışma tezi kimin işine yarar" sorusuna cevap bulalım şimdi; güçsüzün, zaafa uğramışın işine gelmeyeceği açık. Güçlüler ise her zaman el altında bir "suyumu bulandırıyorsun ama" kartının bulunmasını tercih ederler.

Dinime dahleyleyen bari sanatçı olsa...

Nihayet şu mâhut karikatürleri gördüm; okuyucular sağolsun, karikatürlerin yayınlandığı sitelerin linklerini göndermek nezaketinde bulundular. Bazıları da, "bu kadar basit bir şeyi nasıl yapamazsınız; falanca arama motoruna filan falan yazıver, hemen birsürü site gelir" diye notlar ilave etmişler.

Netice değişmiyor; göstericilerin kısm-ı âzâmı hâlâ, neyi protesto ettiklerini bilmiyorlar.

Ben kanaatimi söyleyeyim; karikatürleri gördüm; neredeyse hepsinin kaba, sığ ve zekâ ürünü olmaktan uzak şeyler olması dikkatimi çekti. Karikatüristler, "Müslümanları nasıl kızdırırız" varsayımıyla masaya oturup hayâlhânelerini kurcalamışlar ama sonuçta ben bir Müslüman ferd-i vahid olarak kendimi, inançlarımı, peygamberimi hakarete uğramış gibi hissetmedim.

Sebebi basitlikti; menfi mânâda basitlik. Adamların çizdiği şeyler, bizden çok kendilerini tarif ediyor; zihinlerinin en kirli yerinde hâlâ o bilinen oryantalist önyargılarla mülemmâ teşbihler. Onlara hissettirmek gereken şey, yaptıkları şeyin lüzumsuzluğu yanında pek primitif bir sanat ve espri anlayışında kalmış olmalarıdır.

Meselâ bir Müslüman karikatüriste, "otur falanca dinin peygamberi hakkında aleyhtar bir şeyler çiz" diye ricada bulunup, üstüne de 100 küsür dolar sıkıştırsanız, onun hayâlhanesi asla böyle bir kabalığa ve sığlığa yardımcı olmayacaktır. "Bizde dinine dahleden çıkmaz" demiyorum, ölçüm şu; bu kadar iptidai nükteler üreten bir karikatüriste, zagon itibarıyla en liberal medya patronu bile kolay iş vermez.

Basit ama hatırlanması çok elzem bir nükte: Biz, dini eğitim verirken başka inançlara hakareti öğretmiyoruz, bizim kültür altyapımızda böyle bir hezeliyatı destekleyecek altyapı malzemesi bulunmuyor. Bırakınız semavi dinleri, iptidai putperest akidelerini ve kutsallarını bile aşağılamıyoruz. Önemlidir, çok önemlidir.

Tekrar ediyorum; ben kendimi ve akîdemi incinmiş hissetmedim; herkes aynı fikirde olmayabilir ve saygıyla karşılarım. Benimki biraz "estet" tavrı galiba. Bizim karikatürist takımının haylicesi -hafif tâbirle- Hümanist takılırlar, yani dünya görüşü itibarıyla Danimarkalı meslektaşlarıyla üç aşağı beş yukarı hemâhenk sayılırlar ama bizde inananı-inanmayanı ile böyle sıradan imaj ve esprilerle bir başka dinin kutsalına dahletmeye kalkışan biri çıkmaz; Kültürel kod farkı işte bu. Asıl önemlisi bizimkilerin espri anlayışı onlardan kat be kat yüksektir.

Konuya bu açıdan yaklaşamadık; çünkü karikatürlerin ne menem şeyler olduğunu hâlâ çoğumuz bilmiyor. Onlara şöyle bir mesaj verebilseydik, herhalde elçilik yakmaktan daha yakıcı bir tepki vermiş olurduk gibime geliyor:

- Evet anafikri itibarıyla çirkin ve iptidai şeyler ama bu karikatürleri ciddiye almamızı beklemeyin; en azından sanat dili itibarıyla sıradan, espri itibarıyla kaba çizgiler bunlar. Resmen hayal kırıklığına uğramış durumdayız. Psikolojik destek ve tedavi isterseniz yardımcı olabiliriz.

Bunlar sadece anlamı itibarıyla, tekniği itibarıyla, taşıdıkları sanat değeri itibarıyla kötü karikatürler; ciddiye almak tenezzül meselesidir. Onları ancak böyle bir tepki şaşkınlığa uğratır, hattâ sersemletirdi. Vurgulamak istediğim mânâ budur. İslâm âlemi, yazarıyla, çizeriyle, entellektüeli, politikacısı ile "ezber bozucu" bir hamle üstünlüğü sergileyemiyor. Nihai çare olarak karnına dinamit bağlayıp tekbir getirerek kalabalıkların içine giren "canlı bomba" tepkisi, o ân için olsa bile inisiyatifi ele geçirmek mânâsına gelmiyor; elçilik binasını ateşe vermek hiç değil.

Bir sinir harbinde galebe etmek için sinirleriniz çelik gibi olmalı; rakib ne yapacağınızı önceden kestiriyorsa dövüşmenin de faydası yoktur.

Babam sağolsun!

Yorumun gereksiz kaldığı haller vardır; hadisenin kendisi, yoruma ihtiyaç bırakmayacak kadar berraktır çünkü. Bu yüzden bugün Danıştay'ın son kararını irdelemek yerine dünkü Hürriyet'te yayınlanan Nur Batur haberinden uzun alıntılar yapmakla yetineceğim.

Haberin başlığı şöyle; "Kürsüde aç pazarda tak kabul edilemez"

Ve şöyle devam ediyor:

"YÖK Başkanı Prof. Erdoğan Teziç'le konuştum. Teziç, hukuki açıdan haklı çıkmanın rahatlığı içindeydi. 'Bir kör dövüşü içinde bir kapı açmaya çalıştılar. Yargı yakaladı.' diye söze başladı ve 'Hukuki açıdan yol kesildi. Artık hukuku zorlamamaları lazım.' diye ekledi.

Peki 3 Şubat'ta başlayan başvurular ne olacak? Teziç, 'Hiçbir anlamı yok. Duracak.' dedi.

(...)

Anaokulu öğretmeninin sokakta türban takmasına karşı çıkan karara gelince. Belki bu, imam hatip kararından da önemli. Peki bu karar kamusal alan kavramını genişletmiyor mu? Sokakta türban takan bir kadına müdahale imkanı yaratmıyor mu?

'Hem evet hem de hayır.'

Teziç, önce temel bir kamusal alan tanımı yapıyor:

'Yolda yürüyorsunuz. Tesettürlü bir kadınsınız. Polis sizi tanımakta güçlük çekiyorum dediği zaman yüzünüzü açmak zorundasınız. Sizi tanımakta güçlük çekiyorum dediği anda orası kamusallaşır.'

Eviniz olsa bile mi? 'Evet' diyor Teziç ve ekliyor:

'Ama polis teşekkür ederim deyip gittikten sonra yine özel alan olur.'

Ya anaokulunda görev yapan öğretmen? Danıştay, neden sokakta taktığı türbana karışıyor?

'Laik demokratik cumhuriyette kamusal hizmet bir kişinin tarafsız kimliğini yansıtır. Dini ve siyasi sembol taşımasını engeller.'

Özel hayatında da mı? 'Evet' diyor Teziç ve daha da çarpıcı konuşuyor:

'Bir yargıç kürsüde başı açık olup, pazara türbanlı gidemez. Bu benim inanç alanım, özgür alanım diyemez. Anayasa Mahkemesi başkanımızı pazarda türbanlı görmek devleti sarsar. Bir öğretmen de okulda başı açık, pazara çıkınca türbanlı olamaz.'

Teziç'ten çarpıcı bir tahlil daha: 'Çocuk, kadınlığından utanarak türban takan öğretmenini görüp, acaba annem ayıp mı yapıyor, diye sormaya başlar.'

İnanca dayalı değerler mi daha kutsal? Yoksa laik demokratik cumhuriyetin oluşturduğu temel ilkeler ve hukuk düzeni mi? Teziç, 'Tabii ki, inanca dayalı değerler kutsaldır.' diyor. Ama hiç tereddüt etmeden de ekliyor:

'Onun kadar kutsal olan, kamu görevlileri için kamunun yarattığı hukuk düzenidir. Sokaktaki insan 'benim kamu görevlilerim ayrım yapmaz' diyebilmelidir. Cumhuriyeti içtenlikle taşımak gerekiyor.'

İşte türban ve imam hatip kavgasında geldiğimiz son nokta bu."

Evet, yorum yapmayacağım; sadece hayret etmek hakkımı kullanmakla yetiniyorum. Nur Batur'a, yaptığı güzel habercilikten ötürü teşekkürlerimi sunuyorum. YÖK Başkanı Sayın Teziç'e de bu derece açık konuştuğu ve anayasa hukuku konusundaki birikimlerini bu derece berrak ve anlaşılır bir üslupla kamuoyuyla paylaşma inceliği gösterdiği için şükran duyuyorum.

Diyeceksiniz ki, böyle yazarlığı babam da yapar; ben de aynı fikirdeyim zaten: Babam sağolsun!

Yorgunluk (2)

-Hatırlayacağınız gibi tarih boyunca çalışıp didinmekten yorulan erkek cinsinin, aniden pasif direnişe geçip gündelik hayatı durdurmasının sebeplerini anlamak için bir açıkoturum düzenlemiştik; geçen hafta kaldığımız yerden sohbete devam ediyoruz sevgili seyirciler; buyrunuz efendim söz yine sizde.

- Teşekkür ederim hanımefendi; bizim grevimiz, kadınlara karşı protesto tavrı taşımıyor, "biz yorulduk da, gündelik işleri artık Feministler yürütsün" diye kahırlanıyor da değiliz. Biz sadece bugüne kadar neler yaptığımızı, nasıl didinip yorulduğumuzu herkesin fark etmesini istiyoruz. Fark edilsin ki gerçek âhengin iki cins arasındaki saygı, sevgi ve anlayışa dayanan işbirliği ile kurulabileceği hakikati iyice belirginleşsin.
- Başkaca eklemek istediğiniz bir şey kalmış mıydı?
- Hayır, mesaj anlaşılmıştır diye düşünüyoruz.
- Teşekkür ederim. Değerli seyirciler, yorulan erkek cinsinin temsilcisini dinledik. Buna mukabil kadın cinsini temsilen söz almak isteyen var mı? Evet siz, beyaz kazaklı hanımefendi, sözü size veriyorum.
- Beyefendiyi dinledik; kısaca insanlığın medeniyet namına üst üste koyduğu her şeyin erkek cinsinin eseri olduğunu söyledi. Bunlar daha önce de seslendirilmiş fikirler. Hemen belirtelim ki hayat mücadelesinde hiçbir cinsin kendi başına yorulmak gibi bir lüksü bulunmuyor. Unutulmasın ki bizler de binlerce yıldan beri çalışıyor, didiniyoruz. Üstelik bize düşen işlerin en ağırı. Aile kurumunu ayakta tutan bizleriz; hamuru biz yoğuruyoruz, ekmeği biz pişiriyoruz. Çocukları büyütüp yetiştiren de bizleriz. Binlerce yıldır biz de tarlada, bahçede erkeklerle yan yana çalışıp ürettik. Evi erkekler yapar ama onu güzelleştiren, yuva haline getiren bizleriz. Erkekler bir de işe şu açıdan bakmalı; ya günün

birinde bizler de 'yorulduk' deyip kenara çekilirsek ne olur, bu hiç düşünülmüş müdür acaba?

- Evet, hanımefendi hepimiz adına çok güzel şeyler söyledi, başka?..
- Bir saniye, ben de söz istiyorum bir kadın olarak!
- Buyrunuz efendim
- Az önce konuşan hemcinsime katılmıyorum; erkeklerin binlerce yıllık medeniyet birikiminde baskın rol oynaması yaradılıştan gelen tabii özelliklerin değil, erkek cinsinin baskıcı ve bencil dayatmalarının eseridir. Erkekler bizim tarihi ve medeni fonksiyonumuzu baskı altına alarak güdükleştirdiler. Beyefendi dedi ki, "erkekler çarpıştı, kadınlar evde oturdu'. Ama bilmiyor ki kadınlar karar mevkiinde olsaydı, savaş diye bir şey hiç olmayacaktı...
- Niçin efendim kadınlar hiç kavga etmez mi, başkasına karşı öfkelenip, nefret beslemezler mi? Kavga etmek niçin sadece erkeklere has bir davranış olarak görülüyor? Protesto ediyorum bir erkek olarak!
- Karşılıklı tartışmayalım efendim, ben söz verince konuşursunuz!
- Bir dakika, ben de konuşacağım; evde de öyle oluyor zaten; ne zaman iki çift lâf söylemek istesem araya kaynıyor. Değerli arkadaşlar, biz bu boykotu sürdürmeliyiz çünkü insanlığın geleceği söz konusudur. Buradan ne şiş yansın ne kebap türünden bir sonuçla çıkıp yarın işbaşı yaparsak, bizim asırlardan beri sürüp gelen ezilmişliğimiz, sömürülmemiz yine devam edecek. Niçin hep kadınlar mağdur cins olarak gösteriliyor? Pazumuz daha güçlü, daha çok sorumluluk üstleniyoruz diye niçin aşağıdan alıyoruz? Yeter artık arkadaşlar, artık anlayın; geçen hafta açılış konuşmasını yapan arkadaşıma katılmıyorum. Biz hiçbir meselede son karar verici olmadık tarih boyunca; bizi hep kadınlar yönetti. Dışardan bakılınca biz hakim cins gibi görünüyoruz ama gerçekten öyle miyiz? Bizi kimler eğitti, yetiştirdi düşünün; kadınlar eğitti bizi. Bize toplum içinde baskın rol üstlenmeyi kadınlar öğretti, annelerimiz, kardeşlerimiz, ninelerimizden öğrendik. Kadınlar bizi hem yönetti, hem de yönetiliyormuş gibi görünmeyi başardılar hep. Bir düşünün, hangi evde o evin kadınının arzusu hilafına bir karar alınabilir? Arkadaşlar belki sizler cesaret edemezsiniz ama ben bağıra bağıra söylüyorum işte; toplumumuzda çok vahim ve yaygın bir kılıbıklık olgusu vardır; en kılıbık olanımız ise kendini 'kazak' zanneden saf hemcinslerimizdir..
- Ee, ne yapalım peki öyleyse?
- Şu işin garipliğine bakar mısınız; erkekler grev yapıyor, açıkoturumu yine bir kadın yönetiyor. Bence yapılacak şey, 'dünyanın bütün ezilen erkekleri birleşin' diye

haykırmaktır. Çünkü zincirlerimizden başka kaybedecek bir şeyimiz yok. Biz bu dünyanın ve medeniyetin lokomotifi değil, kırbaç altında inim inim inleyen köleleriyiz aslında!

- İtiraz ediyorum sayın yönetici, arkadaş edebiyat yapıyor; biz kadın hakları hareketi olarak...
- Bir dakika arkadaşlar; bu tartışmanın sonu gelmez; böyle netice alamayız çünkü herkes haklı, herkes dertle yüklü. Biz yanlış yapıyoruz..
- Ee, ne yapalım öyleyse hanımefendi, emriniz üzerine yeniden işbaşına mı koşulalım?
- Estağfurullah; böyle kinayeli konuşmaları bırakalım. Ben bu açıkoturumun amacına ulaştığını düşünüyorum. Erkeklerin grev eylemiyle meseleye farklı yönlerden bakma imkanı bulduk; düşündük, farklı görüşler dinledik, tartıştık, konuştuk. Yaşadığımız dünya cins ayrımcılığı üzerinde değil, cinslerin işbirliği ve uyumu ile ayakta duruyor. Bu bana şu örneği hatırlatıyor, kapılara anlam veren menteşeleridir ama kimse kapı kavramının içinde bir de menteşe, kilit, kol gibi önemli ayrıntıların bulunduğunu ilk elde görmez. Tartışmayı kapatıyor ve işimizin başına dönmemizi teklif ediyorum çünkü hayat bizi bekliyor!

Emanuelle Tarkan'a karşı: "Danıştay kararıyla"

Aile çevremizde hayli öğretmen vardı; henüz başörtüsünün rejim meselesi ve "politik sembol" sayılmadığı yıllarda öğretmen hanımlar, yıllarca işlerine başlarını örterek gittiler, öğretmen odasında örtüleri çıkarıp dolaplarına koydular ve sınıflarına girdiler.

Öğrencilerinin içinden birileri çıkıp, "öğretmenimiz bize kötü örnek oluyor" diye düşünmüş müdür, zannetmem; ama bundan sonra öğrenciler, "Danıştay kararıyla" böyle düşünmeye şartlandırılmış oldular. Meselâ derslerinde başarısız bir öğrenciye sebebi sual edilse de, ol dahi,

"Öğretmenimi okuldan iki sokak ötede başı örtülü gördüm; çok fena etkilendim; moralim bozuldu, zihnim dağıldı" diyecek olsa çocuğa, yine "Danıştay kararıyla",

"Haklısın çocuğum; sana kamusal alanlarda bu zulmü reva gören öğretmen utansın" mealinde hak vermek zorunda kalacağız.

Efendim bu "Danıştay kararıyla" lâfı 70'li yıllarda pek bir modaydı; o devri yaşayanlar bilirler; bu lâf evvelâ Emmanuelle diye filmin sinemalarımızda gösterilmesiyle gündeme geldi. Film -nasıl denir- hâşâ huzurunuzdan açık saçıkça bir şeydi ve savcılıklar da o günlerde yürürlükte olan kanun hükümlerince bu tarz filmlerin gösterilmesine yasak getirirlerdi. Bunun üzerine sinema sahipleri -o zaman henüz idari mahkemeler olmadığı için- doğrudan Danıştay'a başvururlar, Danıştay'ın ilgili daire mensupları da filmi tedkik ve itkan ile, "umumi ahlâka mugayir" bir vaziyet olup olmadığı hakkında karara varırlardı. Emanuelle hanımın bir kısım cüretkâr sahneleriyle müzeyyen bu film neticede, sinema binasının cephesini neredeyse

boydan boya kaplayan ve üzerinde irice, "Danıştay kararıyla" yazılı bez bant ile sanatsever sinema seyircilerine ilan edildi.

Bu afiş büyük sükse yaptı; sinema salonları doldu boşaldı. Sanatseverler, en yüce bir hukuk kurumunun verdiği san'at icazetiyle bu sinema olayına şahitlik etmekten mest ü şâdî oldular.

Ne var ki kısa bir süre sonra Emanuelle hanım, geceyi gündüze katarak filmin devamı mahiyetinde yapımlarda da görünmeye başladı; "Emanuelle'nin Dönüşü, Emanuelle Tarkan'a karşı..." vb gibi hesnâ ve müstesnâ kordelâlar birbiri ardına sökün etti. Uzatmayalım; savcılar yasak koydular, sinemacılar Danıştay'a gittiler; afişçiler "Danıştay Kararıyla" yazılı bezbant yetiştirmek için geceyi gündüze katmaya başladılar.

Doğru mudur, yanlış mıdır bilemedik; bir ara bize öyle geldi ki sanki bazı filmler, ihtiva ettiği bir takım hayat-ı hakikiyye sahneleri sebebiyle öyle pek "Danıştaylık" bir vehâmet sergilemeseler bile üzerlerinde "Danıştay Kararıyla" yazısı ile sinemaseverlere takdim edilir oldular. Bu konuda sinema işletmecilerinin vebâlini almak istemem doğrusu; belki de hakikaten her sanat filmine hakkıyla karar çıkarttırmışlardır.

Sanat uğruna ne mücadeleler verildi şu memlekette çocuklar; siz nereden bileceksiniz!..

O günlerde bir şey daha dikkatimizi çekerdi; sağ ve sol tandanslı hükümetlerin birbiri ardı sıra iktidar oldukları dönemlerde hemen sağcı ve solcu memurların tayin furyası başlar, memurlar da Danıştay'a başvururlardı. Solcu memurların neredeyse bir hafta içinde yürütmeyi durdurma kararı alabilmelerine mukabil gariban sağcılar, "sittin sene" denilmese bile, "belki bir sabah geleceksin, lakin vakit geçmiş olacak" şarkısını hatırlatan hayli âheste zamanları sabırla öğüterek adaletin tecelli etmesini umarlardı da kimse sebebini bilmezdi.

Nerden aklıma gelir bu münasebetsiz hatıralar bilmem; zihin, absürd olgular karşısında bazen böyle kısa devre yapıyor işte.

Haa sahi, konuyla ilgisi yok ama söyleyivereyim dedim: Efendim hiçbir müessese, kendinden veya kanundan menkul teşvik ve zorlamalarla itibarlı olmaz; onları mûteber ve muhterem kılan âdil kararlarıdır.

Benimki de lâf işte!..

Bir kitap hikâyesi

Ömrünü kitaplara adamış bir insanı, günün birinde maddeten ödüllendirecek bir mekanizma yok ülkemizde. Bu bakımdan kitapsever olmak, maddi mânâda kör yatırımdır. Ne var ki kitapları, "günün birinde satar, bir hâcetimi gideririm" fikriyle edinmiyoruz. Kitapla alıcısı arasındaki ilişki, bu cinsten kâr hesaplarından âzâde, eski tâbirle "hasbî" bir münasebettir; biraz gönül işlerini andırır.

Kitap estetiğini konu alan yazıya anlamlı iki okuyucu mektubu aldım; bunlardan ilki, bir öğretim üyesine aitti ve değerli kitaplarını imkânları elverdiğince yurtdışında ciltlettirdiğini, batıda bu işle uğraşan ciddi firmalar olduğunu belirtiyordu. Meseleye aynı açıdan yaklaşan, kitabın cildinden şirazesine ayrıca bir sanat eseri niteliği taşıdığını bilen birinin varlığı bana mutluluk verdi; inşallah sayımız çok daha fazladır.

<!--more-->

İkinci mektup ise kısaca, "bir yiğit kitaplığını satışa çıkarırsa" diye özetlenebilecek bir mâhiyet taşıyor. Okuyucu yıllardan beri harçlıklarından kısarak satın aldığı ve biriktirdiği 2500 kitaptan 2200'ünü, ihtiyacı sebebiyle satılığa çıkarmış; ne var ki ikibin küsür kitabına 4 bin liraya müşteri bulamamış. İkinci el kitap işiyle uğraşan bir satıcı, yekûn 2 bin lira teklif etmiş. Okuyucu ise haklı olarak, "İçinde 700-800 sayfalık ciltli eserler, bazı dergi koleksiyonları bulunan kitaplarımı tanesi 175 kuruşa satamadım." diye yakınıyor.

"Oysaki" diyor mektubun devamında, "Bu ülkede her gün üç dört kitabevi açılıyor, her gazete kitap eki veriyor, her yıl binlerce kitap basılıyor. Bu veriler, Türkiye'de artık bir kitap piyasasının oluştuğunu gösterir ama öyle değilmiş. Demek ki insanlar kitapları kitaplığına koyup saklamak için değil, tüketmek için alıyor. Halbuki sahaflık demek, baskısı bulunmayan veya baskısı bulunduğu halde eski baskısı veya kullanılmış nüshası en azından yenisinin üçte bir fiyatına alınıp satılan yer demektir." diyor ve sözlerini şöyle noktalıyor: "Bu mektubu yazan kişi olarak öldüğümde, geride kalan kitaplarım ya bir sahaf veya kendine 2. el kitapçı diyen biri tarafındah ya bedavaya veya 100-200 liraya alınıp götürülecek!"

Allah gecinden versin fakat okuyucunun haksız olduğu noktalar var; dünyanın her yerinde toplu halde satışa çıkarılan kitaplıklar değerini bulmaz (velev ki ünlü birinin, "işe yarar" diye bilinen evrakı veya antik değeriyle dikkat çeken kitap koleksiyonları olsun; geçenlerde bir Mason'un evrakı hayli yüksek bir fiyatla müzayedeye konulmuştu) bunun haricinde kitabın eski bir yorgan kadar "taban fiyatı" yoktur. Kitabın fiyatı, pek çok 2. mal eşyada olduğu gibi alıcı ile satıcı arasında belirleniyor. İşin ticaretini yapan birisi, elbette her kitaba tek tek fiyat vermez; tecrübeli gözlerle şöyle bir taradıktan sonra satabileceklerini ve rafta bekleyecekleri hızlıca hesap edip düşük bir rakam teklif eder. Sahafların meseleye bakışı budur ve bu bakış açısı kendince haklıdır. "2. el kitap piyasası" diye bir şeyin olmadığı da doğru; okuyucunun hayal kırıklığı, bu gerçekle bizzat yüzyüze kalmış olmasından kaynaklanıyor. Biraz insafsız bir gerçek ama ne yapılır? Ömrünü kitaplara adamış bir insanı, günün birinde maddeten ödüllendirecek bir mekanizma yok ülkemizde. Bu bakımdan kitapsever olmak, maddi mânâda kör yatırımdır. Ne var ki söz açılmışken şu noktayı da sorgulamalıyız; kitapları, "günün birinde satar, bir hâcetimi gideririm" fikriyle edinmiyoruz. Kitapla alıcısı arasındaki ilişki, bu cinsten kâr hesaplarından âzâde, eski tâbirle "hasbî" bir münasebettir; biraz gönül işlerini andırır.

Kitapların devredilebileceği en iyi "2. el", elbette, kitap kadri bilen hayırlı evlâtlardır; o olmazsa bir kütüphaneye bağışlamak çok daha güzel. Her hâl ü kârda kitabın, kadirbilir ellere düşmesi temenni edilir.

Tabii, bu noktada "kitap" derken meseleyi genelleştirmekteyiz; benim için değerli bir kitap, bir başka kitapsever için aynı kıymeti ifade etmeyebilir pekâlâ. 2. el kitap satan dükkânların depolarını veya dükkânın önüne dönüp tanesini 1-2 liradan satışa çıkardıkları şeylerin niteliğini görünce ister istemez siz de aynı şeyleri düşünürsünüz.

Ne olursa olsun bir yiğidin (hanımlar da aynı kapsamdadır), günün birinde kitaplarına elveda demek zorunda kalması iç burkucu bir hadise. O zaman farkedilecektir ki, kitaplığımızda duran her kitabın kendince bir hikâyesi var ve biz bu hikâyenin bir kısmına müşterek olabiliyoruz. Biraz daha düşününce göreceğiz ki, "benim kitabım" diye bir şey yok; bize ait hiçbir şey yok aslında.

Çabucak tahribe uğramasına bakıp aldanmamalı; kitaplar insanlardan daha çok yaşıyor ve bizim kitaba bakışımız netice itibariyle onu, bir dünya nimeti olarak görmektir. Bütün dünya nimetlerinden kopup hayata veda ettiğimiz gün, onlardan da ayrı düşeceğiz.

Bütün mesele doğru kitapları doğru okuyup, doğru anlamak ve doğru uygulayabilmekte değil midir?

AKLINIZDA BULUNSUN:

BİR "MÜTEFEKKİR" MİMAR; BİR "MUHALLED" ESERİ!

Eski dilde böyle eserlere "muhalled", yani "kalıcı, zaman durdukça kıymetini yitirmeyen" eser derlerdi. Yaşayan en değerli mütefekkir mimarlarımızdan Doç. Dr. Turgut Cansever, Albaraka Türk'ün katkılarıyla irfanımıza çok değerli bir eser daha armağan etti: Mimar Sinan. "Prestij kitap" formatında basılan eserin kıymeti, yazarının mimarlık, İslâm Sanatı ve İslâm Mimarlığı hakkında "manifesto" değerinde etraflı bir giriş kaleme almasından kaynaklanıyor. Bu metindeki yaklaşım ve fikirlerin, sanatçılar ve özellikle mimarlar arasında hararetli ve verimli tartışmalara yol açmasını ümid ediyorum.

Mimar Sinan kitabı, Sinan eserlerini listeleyen bir katalog çalışması değil; Mimar Sinan'ın sanatını anlamaya çalışan, onun malzemeye, mekâna, arza nasıl baktığını ve hangi felsefi düşüncenin idaresinde biçimlendirdiğini izah eden bir eser. Mimarlık literatüründe bu yaklaşımı benimseyen orijinal ve yerli müellif adedinin pek fazla olduğunu zannetmiyorum. Bunun haricinde eser, usta elinden çıkmış fotoğraflar ve özellikle fotoğrafları yorumlayan zengin resimaltları ile derinliklerine zevkle yuvarlanabileceğiniz bir mahiyet taşıyor.

Aziz mütefekkir-mimarımıza "ellerinize, zihninize sağlık" demek yetişmez; müsaadenizle, kendisine bu eserden dolayı duyduğum şükran ve minnet hissini, "ellerinizden öperiz; eser veren elleriniz dert görmesin" niyazıyla ifade etmek isterim.

Bir sıkımlık diş macunu

Galibası yok, şöyle bir tehlike durumu tasavvur ediliyor:Ülkede sayıca az asker, hukukçu, bürokrat ve burjuva, laik rejimi korumak için bütün dikkatlerini seferber ederek gergin bir vaziyette beklemekte ve aykırı gelişmeleri ânında bastırarak rejimin balans ayarlarının bozulmasına izin vermemekte, gerektiğinde uluslararası hukuk kurallarını ve adâlet duygusunu zedelemek pahasına sert tedbirlere yönelmekten çekinmemektedir.

Buna mukabil sayıca daha fazla bir kemmiyet teşkil eden toplum, laikliği bir türlü benimsememiş haldedir. Bulduğu ilk fırsatta laik nizamı köşesinden kenarından kemirmekte, sulandırmakta ve laikliğin kalesinden bir tuğla koparmayı kâr saymaktadır.

Öyle midir? Mesele bu kadar kaba-saba bir tasvire kadar ircâ edilebilir mi?

Laiklik taraftarları, pratikte modern hayat tarzını savunduklarını ileri sürüyorlar; bu iddia, laikliği eleştirenlerin modern hayata tab'an muhalif oldukları varsayımını kapsıyor. Ömürlerini laiklik uğruna mücadeleye hasreden bürokrat, asker, hukukçu, akademisyen veya burjuva takımı, esasında kifâyetsiz ve kısır bir ideolojik lugâtle ayakta durmaya çabalıyorlar ve fikirlerini nakzeden olgular karşısında yürüttükleri tartışmanın bir üst seviyesine terfî edemiyorlar. Sebebi açıktır: Modern hayat tarzı, artık laikliğin alâmet-i farîkası olmaktan çıkmış, bir tüketim kalıbı sûretine bürünmüştür. "Asrîlik-gerilik" dikotomisi bugünün değil, (Yakın Türk tarihi esas alındığında), Meşrutiyet öncesi zamanların tahlilinde kullanılabilecek, modası geçmiş bir araçtır. Aynı vâsıtayı 21. asrın Türkiyesi'ne uygulayarak sosyal tahlil yapmak gülünç oluyor; hastanelerin kan servislerinde hijyene uygun tıbbî setler kullanmak yerine, boynuzla hacamat yapmaya kalkışılmasından farksız.

Modernlik herkesi kapsıyor; matah bir netice diye söylemiyorum; muhalifi yok ki lüzûmundan veya rejim için ne kadar gerekli olduğundan bahsedebilelim: Modernlik, bir tüketim kalıbı olarak mezralardan, korunaklı büyük burjuva sitelerinde yaşayanlara kadar herkese aynı derecede hükümfermâ.

Niçin bu elverişsiz araçta ısrar edilir; bu biraz da "Sünnetçinin vitrini" hikâyesine benziyor. Vaktiyle "Bunlar otobüslere haremlik-selamlık getirecekler; kadınların başı açık gezmesini yasaklayacaklar" paranoyası propaganda edilmişti, gülünçtü. Laiklikten hazetmediği varsayılan kalabalıklar, modernizmin en sıkı müşterisidir bugün. Başını örtenler, evlerinin ötesinde çılgınca bir ritimle akan ve değişen hayata katılmayı talep ediyorlar; onlar da en az laikçiler kadar iyi tüketici ve şüphesiz laikçilerden daha fazla liberal bir bakış açısına sahipler; "bir lokma, bir hırka" felsefesiyle tüketim kalıplarını lânetlemiyorlar, sadece satın alırken kendi kriterlerini öne çıkarıyorlar ve kaçınılmaz bir sûrette dünyevîleşiyorlar. Onlar da iyi meskenlerde, villalarda oturmak istiyor, süpermarketlerde marka stantlarının önünde

duraklıyor, imkân nisbetinde yaz tatili programı yapıyor, pahalı mücevher takınıyor, iyi arabalara biniyorlar.

Peki, modernlik, laikliğin kaçınılmaz bir cüzü değilse nedir Laiklik?

Laikliğin kitabî târifinden herkes usandı, öyleyse bir başka târif yapalım: Laiklik, Türkiye'de egemen zümrelerin lüzumundan fazla asıldığı ve abandığı bir ideolojik paroladır; bir nevi hâkim sınıf ideolojisi; üstelik gereksiz abanmalardan ötürü fena halde "bel vermiş" durumda.

İnanmazsanız şu havuz problemini çözmenizi tavsiye ederim: Birer kamu alanı olan câmilerde, birer kamu ajanı mevkiindeki din görevlilerinin yevmiye beş kere dinî âyin ve ritüel idare ettiği bir memlekette laiklik veya kamu alanı kavramları ne mânâya gelir?

Doğru cevaplar arasında çekilecek kurada kazanan talihliye...

İş başına!

Karikatür edepsizliğine her seviyeden tepki hâlâ devam ediyor. Bu tip tahkirlerin doğurduğu tepkileri denetlemek çok zordur ama yönlendirilmesi pekâlâ mümkün. Geçenlerde bir caddeye asılmış hayli irice bir pankart gördüm, "Canlar sana fedâdır Ya Resulallah" yazıyordu; birkaç firma bir araya gelip böyle bir protesto üslûbu bulmuşlar.

Elçilik basmaktan, kukla ve bayrak yakmaktan evlâdır; en azından temkin ve oto kontrol ifâde eden bir tarzı var. Bu noktadan hareketle ifâde ve mesaj gücü daha yüksek, daha sanatlı, daha ince ifâde şekillerine ihtiyacımız var. Meselâ çok zarif, icabında çerçeveletip evlere asılacak derece sanat değeri yüksek posterler çıkmalıydı ortaya ve o posterlerde "Efendimiz" uğruna canımızı fedâdan daha sofistike bağlılık ve sadâkat ifâdeleri yer almalıydı. Grafik sanatında memleketimizin vaziyeti ortanın hayli üstündedir; çok iyi yetişmiş sanatkârlarımız var; bu gibi posterlerin masrafını karşılamaya hazır esnaf ve işadamı miktarı ise kıyâmet gibidir. İstenirse son derece güzel çalışmalar ortaya konulabilir. Meselâ bir işadamı çıkar, bu mânâyı ihtiva eden bir afiş yarışması açar; kazananların ödüllerini ânında hayır kurumlarına bağışlayacağını duyurur, bir başka firma slogan yarışması açar (Mesela, Shakespeare'in Hamlet'inden bir cümle ile afiş tasarlayacak arkadaşlara bir slogan teklifinde bulunabilirim: "Çürüyen bir şey var Danimarka Krallığı'nda!"); bir yayın kuruluşu afişleri bastırır, kargo şirketleri dağıtır. Hattatlarımız klasik tarz üzre yeni levhalar hazırlarlar, müzehhiplerimiz tezhîb ederler. Radyolar cıngıllar yayınlar. Bir başkası protestoyu ifâde eden (farz edelim ki bir beyaz kordela fiyongu veya bir gül silueti) bir yaka rozeti tasarlar. Kompozitörlerimiz, edepsiz karikatürcülerle dalga geçen hoş parodiler bestelerler. Ezcümle protesto, bir toplumu veya bayrağı atış tahtasına çivilemek yerine hedefi küçülterek kendi muhitinden izole eder. Barbarca bir çirkinliğe gayet zarif ve medenî bir mukabelede bulunulur.

Çoluğun-çocuğun eline "ebeveyninize söyleyin, şu firmaların mallarını satın almasınlar" listesi tutuşturmak da bir eylem şekli ama biz İslâm dünyasının en batıdaki uç beyi topluluğuz; bizden daha fazlası, daha iyisi, daha sanatkârânesi sâdır olmalı idi.

Eylemin en güzeli ise, musibetten nasihat hissesi çıkarıp, toplumda Peygamber bilgisini, işlek bir şuur katına çıkarmak olmalıdır. Kendini "ben Müslüman'ım" diye tarif eden herkes, Peygamber'inin davranış tarzını, sîretini, problemleri göğüsleme, algılama ve çözümleme biçimini bilmelidir. Bu fırsattan istifade ile Efendimiz'in ahlâkını, en sade dille, ilkokul çocuklarının bile anlayabileceği yumuşaklık ve güzellikte öğrenmek, öğretmek, tâlim etmek gerekiyor.

Şu anda elimde, yazarının bundan dört sene evvel kendi elleriyle zarif bir takdim yazısı yazıp imzaladığı mükemmel bir kitap duruyor; adı, "Peygamberimiz'in Şemâili". Yazarı Prof. Dr. Ali Yardım. Ömrünü İslâm'a, İslâm medeniyetine ve memlekete fedâkârane hizmetlerle tezyin eden bu değerli bilim ve gönül adamımız, karaciğer yetmezliği sebebiyle organ nakli ameliyatı için sıra beklerken yeni yılın ilk günlerinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştu (eserleri için) adresine bakılabilir. Dikkatli okuyucular, bu satırlarda organ nakli ile ilgili küçük notu hatırlayacaklardır. Bu çağrıda isminin zikredilmemesini hassaten rica etmesi, onu hakkıyla târif eden son zarif nükte, -lakin bizler için ukde- olmuştu. Cenab-ı Hakk'ın rahmeti üzerine olsun; bilvesile hepinizden hocamızın rûhuna Fâtiha göndermesini istirhâm ederim.

Kitap, işte o kitap; Damla Yayınevi tarafından defalarca basıldı; Danimarka'ya lânet okumak yerine böyle güzel ve nezih eserlerin çoğalmasına, çoğaltılmasına, okutulmasına, tartışılıp anlaşılmasına vesile olmaktan daha hayırlı ne olabilir ki?

Haydi, iş başına!

Münevver Teyze ile Sadık Amca

Basınımızda son zamanlarda çok eğlenceli bir âdet çıktı; genellikle spor sayfalarında tesadüf ettiğimiz bu yeni basın geleneğine göre yazar, sanki bir başkası kendisine soru soruyormuş da o da ayaküstü, alelacele cevaplandırıyormuş gibi sütun dolduruyor. Sorular siyah harflerle, cevaplar da italik dediğimiz eğik tarzda basıldığı ve bü tün yazı konuşma dili üzerine kurulduğu için sanki röportaj havası veriliyor. Okuyucu da sıkılmadan rahatça okuyor.

Valla iyi fikir; bugün ben de öyle yapacak ve çok hassas, nâzik bir mesele hakkında "meçhul" bir gazeteci tarafından yöneltilen sorulara "ayaküstü" cevap vereceğim.

-Aradan bir hafta zaman geçti ama yine de soralım; Sevgililer günü hakkında ne düşünüyorsunuz?

-Öhhö öhhö... Ben Fenerli Nobre'nin centilmenlik dışı hareketi hakkında soracaksınız zannediyordum, nereden çıktı bu sevgili filan şeysileri?

-Cevap verecek misiniz; istediğiniz soruyu cevapsız geçme hakkınız var ama cevap yerine soru işareti koyuyoruz, ona göre!

-Tamam, bundan önceki cevabı sil teypten, yeniden başlayalım. Evet, efendim... Sevgililer günü bence hem iyi hem kötü bir şeydir.

-Nasıl yani?

-Şöyle: Kötüdür çünkü, ortaokul çağındaki çocuklar bile havalara girip bir ay öncesinden birilerine hediye almak için para biriktirmeye başlıyorlar. Lan bacaksız, ne zaman adam oldun da sevgili peydahlamaya kalkışıyorsun? Değil mi ama?

-Lan dediniz de; bu kelimeyi Başbakan'ın söylediği mânâda mı kullanıyorsunuz?

-Yok yav, lan demek bizim Anadolu'da "yavrum, evladım, arkadaşım, dostum, koçum, yiğidim" gibi birçok anlama gelir. Meselâ bakınız bazı dedeler torunlarını severken "vay felanoğlu felan, gel seni bir öpeyim" derler. Torununa ne diyor bak; felanoğlufilan, peki kendisi ne oluyor; felan her kimse ta kendisi. Anladın, ona benzer bir durum yani?

-Sevgililer gününe dönersek,

-Dönmesek!.. Şaka şaka. Efendim bacak kadar çocukların bu havalara girmesi iyi değil elbette. Peki bacak kadar çocuk değil de "felan" kadar genç ise ne olacak? Bu durumu hoşgörüyle mi karşılayacağız? Öyle elâlem sanki illa bir mecburiyet imiş gibi kendisine bir sevgili mi tedarik etmek zorunda? Yook! Hani aksâta açılsın, esnaf üç beş kuruş fazla ciro yapsın diye icad edilmiş bir numara...

-Üstelik Hıristiyan âdeti değil mi?

-Onu bilmem; Noel de Hıristiyan âdeti ama kırılmış gibi kutluyor millet; üstelik tramvayı da Hıristiyanlar icad etti ama biniyoruz pekâlâ.

-Peki, iyi tarafı nedir bu günün?

-İzah edeyim; iyi tarafı şu: Meselâ Sadık Amca 61 yaşında, eşi Münevver Teyze de diyelim 54'ünde. Şimdi bunlar o yaşa kadar aşk-meşk nedir bilmeden gül gibi geçinip gitmişler. O güne kadar bir vesile ile "Ben seni seviyorum Münevver" veya "Ben sana âşıkım Sâdık" demek akıllarına gelmemiş. Derkeeen Sâdık Amca, "Yav bugün sevgililer günüdür; bizim Münevver'e şuradan bir çiçek alayım bari." diyor ve çiçeği akşam eve götürüyor. Peki, n'ooluyor?

-Bilmem, n'ooluyor?

-Münevver Teyze mest oluyor mest. Saadetten ağlıyor ve ağlaması kesilince Sadık Amca'ya, "Aşkolsun Sadık Bey, yıllardır bu ânı bekledim, son zamanlarda ümidim iyice kesilmişti ama şimdi beni çok mutlu ettin. Allah ne muradın varsa versin!" diye dua ediyor.

-Ee!

-Daha n'oolsun yav? İyi bir şey işte. Münevver Teyze mutlu oldu; çünkü gençliğinden beri kendini ilk defa filmlerde, romanlarda olduğu gibi kocasının sevgilisi, en değer verdiği kişi gibi hissetti, onurlandı.

-Peki Münevver Teyze, Sadık Amca'ya hediye vermedi mi?

-Vermez olur mu? O da hemen ölümlük-dirimlik sandığına koşup, bohçanın dibinde sakladığı kenarı nakışlı âlâ bir Bursa havlusunu çıkardı ve "Sadık Bey, azımı çoğa tut; gönlümden daha fazlası geçti ama halimizi biliyorsun; bu havlunun kenarlarını kendi elimle nakışladım. Benden sana muhabbetimin nişanesi olarak kabul et." dedi.

-Sadık Amca ne dedi?

-Sâdık Amca'yı aniden öksürük nöbeti tuttu. Bir şeyler söyleyecekti ama beceremedi. Sanki o anda konuşamazmış, boğulmak üzereymiş numarası yaparak, eliyle eşinin sırtına tasdik, yani "sağol, aldım kabul ettim, çok duygulandım" makamında pat pat yaparak dokundu.

-Vay bee... Sonra ne yaptı abi?

-Ağır ol hoop, bakıyorum konu pek sardı seni?

-Şey özür dilerim.

-Tamam affettim; şimdi durumu bir kere daha gözden geçiriyoruz. Bir insanın edep-erkân dahilinde sevdiği kişi her kim ise, "ben seni seviyorum ey fişmekân; neyse ki bu mânâsız geçen hayatımda senin gibi güzel bir parantez var" demesinde ne mahzur olabilir ki?

-Bilakis, ne güzel bir şey olur!

-Değil mi? Binaenaleyh iki cihan serveri Efendimiz dahi, "Sevdiğinizi sevdiklerinize hissettiriniz" buyurmamış mıdır? Mesele bu muvacehede telakki olunur ise ne âlâ ne hoş; yalnız bu müsamaha bacak kadar çocukların oyuncağı da edilmemelidir binaenaleyh!

-Çok teşekkür ederim efendim, sizi seviyorum efendim!..

-Keh keh; ben de, ben de...

Nükleer enerji ve bilim üzerine düşündüklerim

Türkiye'de bugün "akademik bilgi" denilen bilgi türü, tıp alanları dışında itina ve hürmet gören bir mevkiide bulunmuyor. Bence bu problem, akademik bilginin niteliğinden ziyade akademik kimliğin pekişmemesinden kaynaklanıyor. Ülkemizde sekseni aşkın üniversite var ama bunca akademisyenin topluma kabul ettirebildiği bir akademik kimliğinin olup olmadığı tartışılır.

Kış mevsiminin en güzel günlerinden biri; kar, bütün ufukları kapatmış, insana, eşyayı hergünkü hâlinden farklı gösteren bir keyif vaadiyle lâpa lâpa yağıyor. Hani öyle yerler vardır ki, bir amatörün de eline en sıradan fotoğraf makinesi tutuştursanız güzel fotoğraflar çekebilir (meselâ Kadıköy iskelesi gibi, meselâ güz yapraklarının kızıldan sarıya, yeşilden külrengine cümbüş eylediği sonbahar ormanları gibi); böyle bir havada kötü fotoğraf çekmek için özel eğitim görmüş olmak gerekir; işte öyle güzel yağıyor. Hani o insanda işi gücü boşverip sokaklarda gezinmek, resim yapmak, şiir yazmak arzusu uyandıran bir kışkırtıcı edâ.

Benim çook eski model, taşınabilir bir televizyonum var; siyah-beyaz tüplü, ekranı doksan derece dönebilen, yirmi yaşını çoktan geçmiş bir tv alıcısı. İşyerimde anten olmadığı için bu âleti sadece üzerindeki basit anten aracılığı ile kullanabiliyorum; ekranı pek küçük, görüntü parazitli; televizyon yayınlarını seyretmekten çok radyo niyetine dinlemeye müsaade eden bu küçük cihaz, neredeyse günün her saatinde açıktır.

Dışarda kar yağıyor, çayımı demlediğim küçük tüp ocağı hafif bir fışırtı ile odaya inceden su buharları püskürtüp durmakta.

Televizyon NTV. Günlerini bilmiyorum, öğleden sonraları "sorun söyleyelim" meâlinde bir program yapılıyor. Haber spikerlerinden birisi, günün dikkat çeken olayları ile ilgili olarak konunun uzmanlarını çağırıyor; meraklılar da muhtelif vasıtalarla sorularını göndererek bilmediklerini öğrenmeye çalışıyorlar.

Yarım kulak dinliyorum.

Tarih 13 Şubat Pazartesi. Günün konusu, nükleer enerji. Türkiye'de nükleer santral yatırımları bir kere daha tartışmaya açıldığı için mesele dikkat çekiyor. Programın sunucusu iki öğretim üyesi davet etmiş stüdyoya. Bazılarının yaptığı (ve hayrettir takdir gördüğü) gibi sunucu, davet ettiği kişilerle tartışmıyor, azarlamıyor veya taltif ederek taraf durumuna girmiyor. Mümkün olan en kısa zamanda soruları yönelterek cevap almaya çalışıyor.

Özetleyeyim: İki öğretim üyesi neredeyse temel kavramlar da dahil olmak üzere hiçbir konuda fikir birliğine varamıyorlar. Bütün dikkatimi bu tartışmaya yoğunlaştırıyorum. İçlerinden birisi (isimlerini öğrenemediğim için hem sizden hem bilim adamlarından özür dilerim), "televizyon ekranında iki bilim adamının en basit verilerde bile uzlaşamayarak saç saça, baş başa bir kavga görüntüsü vermesinden" rahatsız olduğunu dile getiriyor, hem de iki kere; ne var ki program canlı yayınlanıyor.

Birisi nükleer enerjiden yana bir tavır koyuyor, "riskleri vardır ama bütün dünya kullanıyor; üstelik nükleer enerji, toplam enerji ihtiyacının ikame yollarından biridir. Türkiye bu alana girmekte çok gecikti, şimdi de gecikirsek, otuz sene sonrasını kaybederiz" diyor. Öteki ise meslektaşını açıkça yalanlayarak tam tersini söylüyor, "kirlidir, pahalıdır, biz hiç bulaşmayalım vb." Rüzgâr enerjisinden bahis açılıyor; bu enerjinin birim mâliyeti konusunda

bile birbirinden beş kat farklı rakamlar telâffuz ediliyor. Sunucu ustalıkla tartışmadan ziyade seyirci sorularına cevap almaya çalışmakta.

Nükleer enerji aleyhtarı olan, o hep bildiğimiz "zinhar; sakın ha" frekansında konuşuyor. Durum anlatılanın tam tersidir; "batı ülkelerinde bile nükleer santrallar kapatılmaya başlanmıştır vb..."

Her an birbirlerinin yüzüne su bardağı fırlatacaklar veya yayın esnasında kavga etmeye başlayacaklar diye endişeleniyorum ama iş o raddeye kadar varmıyor. Sunucu sâkin ve tecrübeli müdahalelerle konuyu rayından çıkarmamaya itina ediyor. Bir saat bile dolmadan program bu minval üzre sona eriyor.

Kar hâlâ yağıyor. Kafam karışıyor, televizyonu kapatıp pencereden dışarıyı seyrediyorum, düşünüyorum, "televizyon seyircisi bu tartışmadan ne mânâ çıkarır?"

Mâlumdur, televizyon tartışmalarında birbirine zıt görüş savunanlar davet edilir ki, hafif tabirle "maraza çıksın", tartışma alevlensin, seyircilerin dikkati celbedilsin. Muhalif görüşleri dinlemenin faydası da âşikârdır ama; çoğu defa gerçek, iki farklı görüş birbiriyle çatışırken büründüğü sisten sıyrılarak kendini hafiften gösterir. Gerek habercilikte, gerek televizyon yayıncılığında 'karşı görüş'e yer vermek, nâmus gibi kaidedir. Bilim meselelerinde de farklı düşünmenin son derece tabii olduğunu biliyoruz; bilim tartışmayla gelişir ve yeni bakış noktalarına ulaşır.

Nükleer enerji konusunda farklı görüşlerin varlığını biliyoruz; bunlar bir dereceye kadar mâkul, ciddiye alınabilir gerekçeler ihtivâ ediyor ama iki bilim adamının tartışması, bu sınırı aşıyor; birbirlerini tekzib ederken kullandıkları üslûptan şöyle bir yanlış kanaate varmamak işten değil: Bu iki kişiden en az biri, -belki ikisi birden- konusunu bilmiyor; ihtisas dalında yeterli değil! Eğer insafı elden bırakıp üstünkörü bir hüküm vermek gerekirse bu tartışmayı dikkatle izleyen birinin kafakarışıklığından başka bir fayda sağlaması bile mümkün görünmüyor.

Kar biraz şiddetini azalttı, bulutlar hafiften yükseldi ama, havadaki o baştan çıkarıcı ve nemli kar kokusu hâlâ terâvetini kaybetmedi. Bu iyi.

Yine düşünüyorum; nükleer enerji konusu 'değerler alanı'na giren bir mesele değil ki; eğitimi tartışmıyoruz, başörtüsünü tartışmıyoruz, tartışılan şey önce fizik biliminin geniş kapsamına giriyor, daha sonra nükleer teknolojiyi ilgilendiriyor. Her iki bilim adamının da en azından bir yerlerde buluşması, müşterek bir çıkış noktasından sonra nizâ etmeleri beklenirdi.

Sahi, niçin kavga ettiler ki?

Galiba sebep ideolojik; soğuk savaş yıllarında nükleer bomba denemeleri dünyada büyük tepkiyle karşılanırdı. Daha sonra 1986'da Ukrayna'nın Çernobil şehrindeki santralin infilak edip zararlı tesirlerini kıtalar ötesinde bile hissettirince atom enerjisi iyice itibarını kaybetti.

Diğer taraftan batılı ülkeler, bütün mahzurlarını bilmelerine rağmen mevcut santralleri işletiyorlar, hatta yenilerini kuruyorlardı. Bizde ise nükleer lobi aleyhtarları, tam bir "istemezükçü" tavrıyla nükleer enerjinin sözünü bile ettirmediler.

Bugün Türkiye'de enerji profili değişiyor; her yıl öncekileri göre yüzde 8 miktarında daha fazla enerji kullanacakmışız. Özellikle ısınmakta doğalgaz ağırlık kazanmaya başladı. Doğalgaz yaygınlaştıkça dışa bağımlılımız da artmakta. Enerji Bakanı işte bu günlerde ABD'de nükleer enerji santralleri ile öngörüşme yapmak üzere ABD'yi ziyaret etti. Nükleer enerji üreten firmalar ve ülkelerin çok etkili bir lobiye sahip olduğu tahmin edilir ama anti-nükleer lobi de boş durmuyor.

Kar sâkinleşti, soğuk başladı; hep öyle olur zaten.

Meselenin daha çok derinleştirilmesi gereken boyutunu ihmâl ettik aslında: Türkiye'de bugün "akademik bilgi" denilen bilgi türü, tıp alanları dışında itina ve hürmet gören bir mevkiide bulunmuyor. Bence bu problem, akademik bilginin niteliğinden ziyade akademik kimliğin pekişmemesinden kaynaklanıyor. Ülkemizde sekseni aşkın üniversite var ama bunca akademisyenin topluma kabul ettirebildiği bir akademik kimliğinin olup olmadığı tartışılır. En can alıcı noktada, yani bilginin yöneleceği istikamet ve bizatihi bilginin ne olduğu konusunda "epistemik" hassasiyetin kıtlığı, en mühim akademik meselemizdir; hal böyle olunca, emeklilik çağı gelmiş bilim adamlarının bile epistemik, yani bilim felsefesiyle ilgili şahsi ve saygıdeğer bir vaziyet alış ve duruş geliştirmeden, yani iz bırakmadan gelip geçtikleri en sık rastladığımız durum haline geliyor.

Bilmeliyiz ki, bilginin ne idüğüne dair esaslı bir kanaati olmayanın bilim adamlığı, sadece teknisyenlik seviyesinde kalır. Yüksek öğretim kurumlarının toplamda pek az saygı uyandırabilmiş olmasının temelinde hep bu kahredici eksiklik var.

Sağda solda tek-tük lâmbalar yanmaya başladı. Çam dallarına yüklenen kar örtüsü açık maviden eflâtuna dönüşmekte.

Akşamdır.

...Gibi!

"Geçen hafta bir Avrupa devleti büyükelçisinin evinde yemeğe davetliydik. O ülkenin üst düzey yetkilileri, Türkiye'yi ziyaret ediyorlardı, bizlerle de bir buluşma tasarlamışlardı. Önce, yeni tanışan insanlar arasında adet olduğu üzere hoş beş edildi, ortak noktalar aranmaya çalışıldı. Sonra can alıcı konu birdenbire açılıverdi. Türkiye ve AB ilişkileri, İslâm, kimlik vs.

Masada Türkiye'den beş kişi vardı: Biri gazeteciydi, üçü akademisyen, bir de bendeniz. Başladık konuşmaya. Bir süre sonra masadaki konuşma sadece Türkler arasında geçmeye

başladı. Birbirimizle İngilizce konuşuyor olmamız, sadece yabancı heyetin de tartışmayı anlaması içindi."

Yukardaki paragraflar bir başka yerden alıntı; müsaade ederseniz gerisini gönlümce ben tamamlayayım...

Büyükelçi'ye dedim ki, "nedir bu şeyler filan; ayıp oluyor!" Önce anlamadı ve sofra masasındaki "hors d'oeuvre" tabaklarından birkaçını imâ ettiğimi sandı. "No Sir" dedim, "ikram -nasıl derler?- pörfekt; ben asıl Hamas ziyaretine hükümetinizin gösterdiği yaygaracı tepkiyi anlamakta zorluk çekiyorum."

Büyükelçi fevkalade zeki ve tecrübeli bir diplomattır. Bölge politikalarını inceleyen dâhiyâne analizleriyle uluslararası entelektüel çevrelerde hâlâ başvuru kitabı olarak değerini koruyan "Pinwheels of The Middle East" adlı eseri Türkiye'de pek bilinmez. Neyi imâ ettiğimi derhal anladığını, gri gözlerinde bir an çakıp sönen çelik ışıltısından farketmiş olduğumu hissettirmeden sözlerime devam ettim:

"Bizimkiler, en azından sizinkilere diplomatik muaşeret çerçevesinde nâzik bir information sunmadan böyle bir davete kalkışmazlar! Bu ülkede Atatürk'ün koyduğu diplomatik prensipler hâlâ yazısız anayasa hükmü gibidir; anlıyorsunuz?"

Gözlerinden geçen anlam frekanslarını radar gibi ânında çözümlediğimi farkedince bakışlarını kaçırarak, "Oh, may be" diye mırıldandı; sözü nereye getireceğimi merak ediyordu besbelli.

Muhatabımın âsâbını denetlercesine uzun bir suskunluk koydum araya. İkimiz de garsonun getirdiği martini kadehinin temizlik derecesiyle ilgilenir gibi görünüyorduk. Büyükelçinin sinirleri, bir Steinway Piyano teli gibi gergin ama bir o derece dayanıklıydı. Sonunda denetim altına almaya çalıştığı sun'i bir tebessümle,

- Bizim Yorkshire taraflarında sürek avına çıkıldığında dedi, "çalılara gizlenen sülünleri ürkütmek için başvurulan av taktikleri vardır!" Piposundan kısa bir nefes çekerek dağıttı, "anlıyorsunuz?"

Büyükelçi'nin zarif eşi gerginleşen havayı dağıtmak için misafirlerini rezidansın resim galerisi olarak düzenlenmiş bölümüne davet edince bu ilginç diyaloga son vermek zorunda kaldık. Sürrealist dalganın az bilinen ama önemli örneklerinin sergilendiği bu mini galeri, bana nedense dostum Soljenitshin'in Moskova banliyölerinin kuytuluklarına gizlenmiş daçkasındaki o gösterişsiz ama fevkalade entelektüel simgelerle bezeli dağınık çalışma odasındaki Litvanyalı sanatçının suluboyalarını hatırlattı.

Bazen düşünüyorum da, uluslararası intelijansiyanın mensupları olarak bizler, her yeni güne başlarken herhangi bir ulus devletin pasaportunu taşıyor olmaktan ilerigelen manevi yükü tolere etmek için, birbirimizin varlığını hatırlamaya muhtaç bir avuç insan kimliğiyle ne kadar yalnız, ne kadar savunmasız ve garip bir topluluk teşkil etmekteyiz. Evren, sonsuzlukta bir nokta; uluslararası intelijansiya ise bu noktanın varlık bilincini dillendiren bir öncü müfrezesi gibi...

Gecenin geç saatlerinde Kadillak'ımla Maslak'ın iyice tenhalaşmış yollarında iken bir uluslararası entelektüel olarak o zorlu açmazı burgulayan soru işaretleriyle hesaplaşıp duruyordum; hangimiz daha çok yalnızdık: Türkiye mi, yoksa bizzat ben mi?

Siyasette zigzag, hürmette devamlılık

Televizyon haberlerinde doğru duyup duymadığımı kontrol etmek için Milli Gazete'nin pazartesi nüshasına bir kere daha baktım. Hiç tanımadığım ve karşılaşmadığım halde öteden beri gıyâbî bir muhabbet ve sempati duyduğum Recai Kutan Beyefendi'nin sözlerini aynen iktibas ediyorum:

"..Şimdi 'Medeniyetlerarası Yakınlaşma', 'Dinler Bahçesi' savunucularına sesleniyoruz. Bu gaflet uykusundan ne zaman uyanacaksınız? (...) Bizim için AB sevdasından vazgeçmenin zamanı gelmiştir. AB üyesi olarak Avrupa ile birlikte yaşayamayacağımız her geçen gün daha da belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Avrupa ve Batı dünyası bu haksız adaletsiz uygulamaları ile kendini bitirmektedir. AB'nin peşine takılıp gitmektense, İslâm dünyasının başına geçip yeniden doğmak, yeni bir dünyanın kurucusu olmak, bizim için daha onurlu bir davranış olacaktır."

Bu sözlerinden sonra Recai Kutan Beyefendi'yi sevmekten ve hürmet duymaktan vazgeçmiş değilim; çünkü Sayın Kutan'a gıyabî muhabbetim, onun siyasî fikriyatından kaynaklanmıyordu; bilakis halim tavırları, babacan yaklaşımları ve temkinli hâli ile o Recai Bey bana hep aziz bir aile büyüğü gibi görünmüştür. Saadet Partisi'nin pazar günü Çağlayan semtinde yapılan mitinginde yaptığı konuşmaya geçmeden önce basınımızın katılım miktarı konusundaki tutarsız rakamlarına dikkat çekmek isterim. SP yönetimi, o geleneksel abartılı yaklaşımıyla o gün İstanbul'da bulunan her on beş kişiden birinin, yani bir milyon insanın mitinge katıldığını ileri sürüyor. Basında ise 50 ilâ 100 bin arasında değişen rakamlar telâffuz edildi. Rakamın önemi şurada: Saadet Partisi'nin İstanbul'da (ortalamasını alırsak) birkaç yüzb in kişilik miting düzenleyecek derecede güç kazanması, en ziyade AK Parti yöneticilerini enterese etse gerektir; zira bu iki parti hâlâ aynı seçmen tabanı üzerinde siyasette var olma mücadelesi sürdürüyorlar.

Beni asıl şaşırtan, Recai Kutan gibi önemli bir ismin ağzından, "Bizim için AB sevdasından vazgeçmenin zamanı gelmiştir" sözünün çıkmış olmasıdır. Halbuki çok yakın zamanlara

kadar Milli Görüşçüler, AB'ye girmenin Türkiye için pek hayırhah sonuçlar doğuracağına kail idiler. Ondan bir önceki Milli Görüş retoriği ise kısaca "Batı kulüüüp!" diye adlandırılan menfi yaklaşımla özetleniyordu. Şimdi yeniden AB aleyhtarı çizgiye gelinmesini ne ile yorumlamalı?

Son günlerde nedense hep aleyhte tecelli eden AİHM kararları bu ani rota değişikliğine tesir etmişe benziyor; bu arada Saadet Partisi'nin yükselişini, AK Parti'nin kan kaybına bağlayan partili mantığını da unutmamak lâzım. Hükümetin AB yanlılığı ile kendini tarif ettiği bir ortamda SP'nin kendini aynı çerçevede tarife kalkışması pek de mantıklı olmazdı. Neticede her iki parti de, aynı seçmen tahterevallisinde siyaset yapıyor.

SP'nin AB konusundaki yeni tavrı, bana tutarsızlık gibi görünüyor ama parti kurmaylarının kendi tabanına aslında bunun ne kadar tutarlı ve doğru bir davranış olduğunu kesinlikle izah edeceğine eminim. Dolayısı ile Sayın Kutan'ın "Medeniyetlerarası Diyalog", "Dinler Bahçesi" vesaire mevzularındaki eleştirilerini, AB meselesinde SP'nin gösterdiği tutarlılık mihengine vurmak pek mânidar bir tahlil biçimi olmayabilir; yine de "diyalog" kelimesini edenlere ağız dolusu sebb ü şetmedildiği bir ülkede ehl-i şütûm yanında saf tutmanın da dayanılmaz bir câzibesi olmalı.

Ey siyâset!.. Ne diyeyim...

Lakin tekrar ihtiyacındayım; Recai Bey'e hürmetim, onun siyasî vasıflarından vâreste bir keyfiyettir!

Cemal Kutay'ın vârislerine çağrı

Tarihçi-yazar Cemal Kutay vefat etti; Allah taksiratını affetsin. Bu cümledeki "tarihçi-yazar" ibâresindeki tarihçilik, tanıyanlarının yakından bildiği üzere popüler tarihçi mânâsında anlaşılmalıdır. Onu, "akademik" tarzda tarihçiliğe iltifat etmediği için -hele hele vefatının ardından- itham etmek edepsizlik olur.

Bir yerde 180 küsur eser bıraktığını okudum; belki fazlası bile vardır ve onun 20 ciltlik "Türkiye'de Hürriyet ve İstiklal Mücadeleleri Tarihi" -ki, 1957-62 yılları arasında yayınlanmıştı- dahi, hiçbir akademisyen tarihçinin kolay kolay cesaret edemeyeceği devâsâ bir neşirdir. Ne var ki Cemal Kutay, popüler tarihçilik tarzını, haddinden fazla nev'i şahsına münhasır tarzda yorumlamakla şöhret bulmuş çalışkan bir yazardı. Muazzam külliyatı içinde bir tarihçinin referans olarak kullanabileceği sayfalar, birtakım belgelerin fotokopilerinden öteye geçmez, geçemiyor. Cemal Kutay çok kitap ve makale yayınladı ama onun 20. yüzyıl Türk tarihçiliğine katkısı, eserlerinin hacmi ile doğru orantılı değildir; bu şekil, Cemal Kutay'ın tarzıydı ve onu seçtiği tarz yüzünden eleştirmenin hakşinaslık olmadığını bir kere daha tekrar ediyorum.

Cemal Kutay uzun bir ömür sürdü; bir yüzyılın başlarında doğup öteki yüzyılın başlarında vefat edecek derecede uzun yaşaması, onun en büyük talihiydi ve bu talihini çok iyi kullandığını teslim etmek lâzımdır. Özellikle Meşrutiyet ve Cumhuriyet'in kuruluş devrinin önemli şahitleriyle şahsen temas edebilmesi, bilahire bu şahitlerin mirasçıları ile iyi ilişkiler kurarak onların edebî ve siyasî terekelerinden istifade edebilmek fırsatını iyi değerlendirmesi, Cemal Kutay'ı önemli kılıyor. Eserlerinin bir kısmıyla olsun tanışanların vereceği ortak hüküm de bu merkezde olacaktır: Cemal Kutay, ömrü boyunca sürdürdüğü yayın faaliyetini, hususi arşivine dayanarak gerçekleştirebiliyordu. Yakın devrin önemli tarihî şahsiyetlerinden bazılarının Cemal Kutay'a şahsî vesikalarını, hatıralarını, fotoğraf kabilinden özel vesikalarını emanet ettiği öteden beri tarihçiler arasında konuşulur, sohbeti edilir. Onun evrak ve kaynak biriktirmekteki hassasiyet ve kabiliyeti imrenilecek seviyededir lâkin esef edilecek husus tam olarak şudur ki, Cemal Kutay'ın sağlığında yayınladığı her monografik veya genel çalışma, "yeniden" yayınlanmaya muhtaç bir eksiklik sergilemektedir; çünkü az önce ifade edildiği gibi Cemal Kutay'ın neşriyatı, geneli itibariyle kendi güvenilirliğine herkesi itimada davet eden şahsî ve -elbette keyfî- bir nitelikle mâruftur.

Şimdi çok önemli bir görev, meselenin taraflarınca fedakârlık gösterilmesini bekliyor: Cemal Kutay'ın hususi arşivi, bir an önce kamuoyuna açılmalı, özellikle tarih araştırmacılarının ve akademisyenlerin istifade edebileceği bir tarzda yeniden yayın faaliyetlerine konu teşkil etmelidir. Cemal Kutay'ın muhterem vârislerine (Sayın Zeynep Sırma, Ayşe Mine, Ömer Faruk, Kübra Nilgün ve Süreyya İnci) açık çağrıda bulunuyor ve babalarının hususi arşivini bir an evvel seçecekleri ciddi bir araştırma kurumuna, Türk Tarih Kurumu, İnkılap Tarihi Enstitüsü veya Atatürk Araştırma Merkezi'ne bağışlamalarını bekliyorum zira bu evrak, Cemal Kutay'ın veya kanuni vârislerinin şahsî mülkü olmaktan ziyade milletin müşterek hâfızası hükmündedir. Bu meyanda yukarda adı geçen kurum yöneticilerini de harekete geçmeye davet ediyorum. Cemal Kutay ismini vefatından sonra bir "sadaka-i câriye", yani "sürüp giden, kesilmeyen, tükenmeyen hayır" güzelliği ile birleştirecek olan adım bence budur. Böylece araştırmacıların bu arşivden istifade ettikten sonra kullandıkları belgeyi niteler mahiyette zikredecekleri "Cemal Kutay Arşivi'nden" kaydı, en hâlisinden hayır dua yerine geçecektir.

Maçta...

Aydınlar kabaca ikiye ayrılır: Sedire yan gelmiş aydınlar ve ötekiler. Bu, "Sedire Yan Gelmiş Aydınlar" da kim ola ki diye sormakta haklısınız! Vaktiyle George Suffert diye bir adamın kaleme aldığı kitabın Türkçe tercümesidir. Kitabı okumadım ama seksenli yıllarda pek popülerdi ve eğer yanılmıyorsam sedire yan gelmiş yatan aydın takımını fena halde hicvediyordu.

Şimdi, "nasıl oluyor da okumadığın bir kitabın muhteviyatından bahsedebiliyorsun" diye merak edersiniz; efendim sedire yan gelmiş aydın takımından olmanın bir güzelliği de budur işte!

Lâfı uzatmayacağım, yukardaki sınıflandırmada "ötekiler"in hangi vasıfları taşıdığını bilmiyorum; bildiğim şudur: Yazarınız, kendini "ötekiler"den saymıyor; o sedire yan gelip yatanlar takımındandır ve eğer lütfedip onu da "aydın" makûlesinden sayıyorsanız bu satırların yazarı, sedire yan gelip yatmanın çok esaslı ve ciddi bir aydın tavrı sayılması gerektiğini savunuyor. Niçin diyeceksiniz; çünkü aydın, -o her kimse- bütün işi gücü, olup biteni seyretmek ve bundan mânâ çıkarmak durumundaki adamdır. Kenarda durur, seyreder ve bu işi yaparken rahat, "comfortable" bir mevkide bulunması gerekmektedir; "sedir", koltuk veya şezlong, bu bakımdan en ideal aydın mevziini teşkil ederler.

Teorik çileniz sona ermiş bulunuyor; şimdi esas meseleye geçiyorum: Mâlumunuzdur, basınımızda çok meşhur bir geyik mevzuu türemiş bulunuyor; futbol yazarları bizzat maça mı gitmeli, yoksa evinde oturup paşa paşa maçı televizyondan mı seyretmeli?

Bu satırların yazarı, aklıbaşında bir okur-yazar olarak elbette evde oturup paşa paşa maç seyretmenin, teorik planda son derece mükemmel bir seçim olduğuna kalıbını basanlar arasında yer alıyor. Teoriyle fazlaca meşgul olmanın güzelliği de budur zaten; başka insanların tecrübelerinden ibret almak yani. Ne var ki geçen hafta tarihte ilk defa cereyan eden bir hadise ile karşı karşıya geldim ve bu olay bütün teorik hesaplılığımı altüst etti: Bu, Galatasaray futbol takımının Sivas'ta ilk resmî deplasman müsabakasını oynayacak olmasıydı. Entelektüel tarafım, "deli misin, evinde otur, paşa paşa..." diye tepinip dururken, içimdeki serseri, "kaçırılacak fırsat mı; git ve şu tarihî hadiseye şahit ol" diye iğvâya sürükledi beni.

Yedi sene kadar önce yine bir maça gitmiş, neticede dayak yemediğime şükürler edip, "bir daha bu stada gelenin.." diye başlayan öfkeli temennilerle eve dönmüştüm; lâkin yeminimi çiğnememi gerektiren gelişmeler olmuştu bu arada. Stadyum tamire alınmış, numaralı yerler tahsis edilmiş ve tribünler onarılarak ışıklandırma kuleleri ilave edilmişti. Şimdiki stat, benim ".. gelenin" diye kasem ettiğim stattan başka bir şeydi yani...

Maçtan bir buçuk saat evvel, kâffesi GS'lı akraba gençlerinden oluşan bir heyet ile Sivasspor tribünlerinin en merkezî yerinden satın alınmış biletler cebimizde, çenemizi tutmamız konusunda birbirimizi ikaz edeceğimize söz vererek turnike kapılarına dayandık. Uzuun bir kuyruk vardı ve nerede başladığını kestirmek imkânsızdı. Ben tecrübî melekelerimi kaybetmişim; gençler hemen hatırladılar ve kuyruğun birkaç kat olduğu yerde duraklayıp geriye dönerek,

-Kaynak yapmayalım, ayıp oluyor arkadaşlar! diye bağırıp çağırmaya başladılar; a, demek âdet böyleymiş; neticede kuyruğun niçin kımıldamadığını da anlamış oldum; çünkü her gelen, "kaynak yapmayalım, ayıp oluyor" diye bağırıyor ve kuyruğa kaynak yapıyordu.

Karanlık merdivenleri dikkatle tırmanıp ışık cümbüşü içindeki seyircilerin arasına karışınca ne kadar akıllı olduğum için kendimi tebrik ettim; bu "ambiance" ile TV başında hımbıl hımbıl oturmak bir tutulabilir miydi?

Numaralı yerlerimizi on dakikalık bir araştırma neticesinde bulabildiğimizde hayal kırıklığına uğradık; çünkü plastik oturaklar kar-buz içindeydi ama biz hazırlıklıydık. Oturakları, gazetelerin pazar ilaveleri ile temizleyip üstüne piknik minderlerini sererek maçın zevkini çıkarmaya hazırlandık ama nâfileydi. Oturarak görebildiğimiz yegâne şey, önümüzdekilerin sırt ve kalça nâhiyelerinden ibaret kalıyordu. Garip bir şeydi; herkese bir yer ayrılmış olmasına rağmen kimse oturmuyordu. Neticede çâresiz iki saat boyunca, bir A4 kağıt büyüklüğündeki kalın buzla kaplı yere ayakkabılarımızı sıkıştırmak suretiyle ayakta kaldık. O anda bazı seyircilerin plastik oturakları niçin sökerek sahaya fırlattıklarını anladım; çünkü insanların yerini daraltmaktan başka bir şeye yaramıyorlardı.

Maç başlar başlamaz, özellikle GS'lı futbolculara karşı etrafımdan yükselen protesto cümlelerini buraya yazmama basın kanunu müsaade etmez ama emniyet görevlisi arkadaşlar sanki güzel bir espri yapılmış gibi gülerek seyirci olunca, kırk seneden beri bir şey değişmediğini anlamış oldum. (Yazarınız bu staddaki ilk resmî maçı 1967 yılında seyretmiş idi.) Yeminimi çiğnememe beni pişman ettiren en önemli hadise ise, hemen önümdeki seyircinin beş-altı yaşındaki çocuğunu kucağında maça getirmiş olmasına rağmen maç boyunca en galiz küfürleri makine nizamıyla sarf etmesi oldu.

Maça gelince arz edeyim efendim; tuhaf bir şeydi. Ev sahibi takım daha ikinci dakikada serbest vuruşları yarım saatte kullanma arzusuyla bir puana razı olduğunu deklare ederken, misafir takımın yedek kulübesinde maçın 80. dakikasına kadar gördüğümüz şey, battaniye altında birbirine sokularak ısınmaya çalışmaktan başka kıpırtı göstermeyen yedek futbolculardı. Daha da garibi, GS on kişi kaldıktan sonra ev sahibi takımın daha fazla hücum etmek yerine, kendi kalesi civarında daha çok müdafaa siperi kazması, misafirin ise oyunu daha çok kontrol altına almasıydı. Böyle bir garipliği daha önce görmemiştim. Neticede o eski yeminimi yeniden gözden geçirerek aydın sorumluluğunu yeniden üstlenmeye ve her nevi maçı koltuğumdan seyretmeye bir kere daha ahd ü peyman eyledim. Bu kararımı güçlendiren bir başka olgu ise, Sivasspor'un bu çağdışı futbol anlayışını devam ettirdiği sürece önümüzdeki sene GS'ın Sivas deplasmanına gelmek zorunda kalmayacağını tahmin etmemdi.

Hiç aklımızdan çıkmayan ayetler ve Kur'an kültürü

Farklı bakış açılarıyla, farklı beklentilerle, birbirinden farklı dikkatlerle farklı âyetlere yoğunlaşıyor olmamız son derece tabiidir. Anket de o farklılıkları merak ediyor zaten ama bana göre bu sevimli soruşturmanın arka planda duran gerçek maksadı, Kur'an kültürünün oluşmasına ve mevcut birikimlerin seviye ve kalite kazanmasına hizmet etmektir.

Yeni Şafak Gazetesi bir süre önce güzel bir anket düzenlemiş ve bazı tanınmış kişilere şu soruyu sormuş, "Hiç aklınızdan çıkmayan âyetler nelerdir?" Anketin özelliği şu; cevap vermek için 'Kitab'a bakmak yok, "aklınızdan" çıkmayan âyetler soruluyor, yani zihninizde tuttuğunuz, sizinle beraber gezen hep hatırlanan...

Anket fevkalâde isabetli bir soruyu gündeme getiriyor; bir mânâda herbirimizin şahsen Kur'an'la nasıl alâka kurduğumuzu, O'ndan neleri zihnimizde tuttuğumuzu ve altını çizdiğimizi sorguluyor. Öyleyse hemen şimdi siz de, yazının bundan sonrasını okumadan önce suale kendi cevabınızı veriniz, imtihan değil, isterseniz "kopya" bile çekebilirsiniz, samimiyetinize kalmış bir şey.

Hiç aklınızdan çıkmayan âyetler nelerdir?

Burada elbette ilk planda âyetin meâli kasdediliyor; Arapça'ya vukufu yüksek olanlar için mânâ orijinal ibâre halinde de hatırlanabilir; belki çoğumuz bu gibi âyetlerin aslını da ezberlemişizdir ama kasdedilen meâl.

Düşünüyoruz, şu anda sizlerin yaptığı gibi ben de düşünüyorum; şüphesiz içimizden çoğu ibadet kasdıyla Kur'an okuyor, meâl de okuyoruz ve yine şüphesiz bazı âyetlerde duraklıyor, daha geniş bilgi edinmek ihtiyacı duyuyoruz çünkü meâl çalışmalarının kendine mahsus bir tabiatı var; meâllerin her biri, sadece yazarını bağlayan birer 'tercüme-yorum'dur. Kelime-be-kelime esasına göre hazırlanan meâller, Kur'anî Arapça'nın yoğun belâgatinden ötürü çoğu zaman ayrıca parantez açılmak suretiyle anlamca zenginleştirilmek, daha önce geçen atıfları yeniden hatırlatılmak gibi zaruretlere mâruz kalıyor. Bundan dolayı bazen hangi kelimenin parantez içinde kaldığını veya dışarıya taştığını anlamak kolay olmuyor; bazen de meâl sahibinin birkaç cümle boyutunda izah etmek için uğraştığı bir kavramın, Kur'an'da bir veya birkaç kelime ile verildiğini farkediyoruz. Bu ayrıntıyı bilmenin gereği şurada bence; Kur'an okurken hepimiz doğrudan doğruya aslî ve som mânâyı, mümkün mertebe yoruma uğratılmamış haliyle tanımak, bilmek ve anlamak arzusundayız. Bu gayretleri tek kelime ile "Allah'ın kelâmına temas etmek, ona zihnimizle dokunmak" diye tarif etmek mümkün.

Ah, ne zevkli, ne bereketli ve feyizli bir meşgaledir bu...

Ve o temas ânında farklı bakış açılarıyla, farklı beklentilerle, birbirinden farklı dikkatlerle farklı âyetlere yoğunlaşıyor olmamız son derece tabiidir. Anket de o farklılıkları merak ediyor zaten ama bana göre bu sevimli soruşturmanın arka planda duran gerçek maksadı, Kur'an kültürünün oluşmasına ve mevcut birikimlerin seviye ve kalite kazanmasına hizmet etmektir.

Bu gayeyi şevkle ve hararetle desteklemeliyiz; zira "Kur'an kültürü" diye adlandırdığımız kavram, kişinin gündelik hayatında Kur'anla temas ve "iltisak" noktalarını çoğaltmak ve derinleştirmektir; dinî eğitimin ciddiye alındığı ve belirli bir seviyenin üzerinde gerçekleştirildiği eski yıllarda okur-yazarların Kur'an kültürü ile pek tabii ve sıcak bir ilgi

kurdukları, pek çok âyeti aslı ve meâli ile ezbere bildikleri için, gündelik konuşma dilinde rahatlıkla kullandıklarına dair çok güzel örnekler vardır. (Yandaki kutu içinde bu örneği en güzel şekliyle hikâye eden bir kıssa okuyacaksınız. Bu örnek maksadı çok iyi ifade ettiği için aynen iktibas ettim.)

Şimdi yeniden, başka bir bakışla Kitab'a yeniden eğilebiliriz; orada aklımızdan hiç çıkmayacak, daima bizimle beraber yaşayacak ve şüphesiz hayata aksedecek âyetleri, sanki sadece bizim için nâzil olmuş gibi yeni bir dikkatle okuyabilir, anket sorusuna kendi cevaplarımızı verebiliriz.

KUR'AN VE DESTANLAR DÖNEMİNDEN BİR DESTAN

Tebe-i Tâbiîn neslinden Abdullah ibn Mübarek hazretleri anlatıyor: Hacca gidiyordum. Irak-Suriye topraklarından geçerken yalnız bir kadına rastladım. Selâm verdim; selâmımı "Söz olarak Rahîm bir Rabden selâm sözüdür onların duyacağı" (Yâ-Sîn: 58) âyetiyle aldı. "Buralarda ne yapıyorsun?" diye sordum. "Allah kimi yoldan çıkarmışsa, ona yol bulduracak yoktur" (A'râf: 186) âyetini okudu. Anladım ki, yolunu kaybetmiş. Nereye gittiği soruma "Bir gece kulunu Mescid-i Haram'dan alıp Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah'ı tesbih ederim" (İsrâ: 1) âyetiyle karşılık verdi. Anladım ki, geçtiğimiz hacc mevsiminde haccını tamamlamış, Kudüs'e gidiyor.

"Ne zamandan beri böyle yolunu kaybettin?" dedim. "Tam üç gece (yani üç gündür)" (Meryem: 10) dedi. Yiyecek verme teklifinde bulundum. "Sonra orucunuzu gün batıncaya kadar tamamlayın" (Bakara: 187) âyetini okudu. "İyi de Ramazan'da değiliz" dedim. "Kim Allah için nafile bir hayır yaparsa, Allah her hayrın karşılığını verendir, her şeyi hakkıyla bilendir" (Bakara: 158) âyetiyle cevap verdi. "Yolculukta oruç açılabilir" dedim. "Ama orucu tutarsanız, bu hakkınızda daha hayırlıdır" (Bakara: 184) âyetini okudu.

Niye benim gibi konuşmadığını sordum. "Ağzından tek bir söz bile çıkmasın ki, yanında onu gözleyen ve o sözü kaydetmeye hazır bir gözcü bulunmamış olsun" (Qâf: 18) dedi. "Kimlerdensin?" diye sordum. "Bu konuda bilgin yok (ailemi söylesem de tanımazsın). Sonra göz de, kalb de (görmeden, kesin bilgiye dayalı olmadan verdiğin her hükümden) sorumludur" (İsrâ: 36) âyetiyle cevap verdi. "Hata ettim, hakkını helâl et!" dedim. "Bugün size kınama yok. Allah, sizi bağışlasın" (Yusuf: 92) dedi. Deveme bindirip kafilesine ulaştırma teklifinde bulundum. "Hayır adına ne işlerseniz Allah onu bilir" (Bakara: 215) âyetiyle mukabele etti. Devemi yanına getirdim. Binecekken, "Mü'min erkeklere söyle, bakışlarını sakınsınlar" (Nûr: 30) âyetini okudu. Gözlerimi çevirdim; binecekken deve ürküp kaçtı, bu arada elbisesi az yırtıldı. "Başınıza musibet olarak ne gelirse, bu bizzat işleyip, onu hak etmeniz sebebiyledir" (Şûrâ: 30) âyetini mırıldandı. "Sabret, deveyi bağlayayım!" dedim. "Bu hususta Süleyman'ı anlayışlı ve daha isabetli davranır kıldık" (Enbiyâ: 79) âyetini okuyarak, devemi yönlendirme konusunda benim daha başarılı olduğumu kasdetti. Deveye

bindi ve "Bunu bize baş eğdiren Allah'ı tesbih ederim; yoksa bunu biz başaramazdık. Ve sonunda şüphesiz Rabbimize döneceğiz!" (Zuhruf: 13-14) âyetlerini okudu. "Haydi!" diye deveyi hızlandırdım. "Yürüyüşünde (ve davranışlarında) vakur ol ve sesini yükseltme. Seslerin en çirkini, (bağıran) eşeğin sesidir!" (Lokman: 19) mukabelesinde bulundu. Yürürken şiir okumaya başladım. "Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun!" (Müzzemmil: 20) dedi. "Şiir okumak haram değil ki!" dedim. "Bu hususu ancak gerçek idrak ve basiret sahipleri düşünüp anlar!" (Bakara: 269) cevabını verdi.

Bir süre gittik; sonra evli olup olmadığını sordum. "Ey iman edenler! Cevabı verildiğinde sizi üzecek meselelerden sormayın!" (Mâide: 101) âyetini okudu. Derken kafilesine ulaştık ve "Kafile içinde kimsen var mı?" dedim. "Mal ve evlât dünya hayatının süsüdür!" (Kehf: 46) dedi. Anladım ki, evlâdı var. İsimlerini sordum. "Allah İbrahim'i dost edindi; Allah Musa ile konuştu; Ey Yahya, Kitab'a kuvvetle tutun!" (Nisâ: 125, 164; Meryem: 12) âyetlerini okudu. "Ey İbrahim, ey Musa, ey İsa!" diye kafileye seslendim. Nur yüzlü üç genç "Buyur!" diye çıkageldi. Onlara para verip, "Bununla içinizden birini şehre yollayın! Yemeklerin helâl ve temiz olanına baksın ve size bir yiyecek getirsin. Dikkatli davransın!" (Kehf: 19) dedi. Yiyecek gelince bana, "Geçmiş günlerinizde yaptıklarınızın karşılığında şimdi afiyetle yiyip için!" (Hâqqa: 24) dedi. Çocuklara, "Annenizin bu durumunu bana söylemezseniz bu yemekten yemem!" dedim. "Annemiz" dediler, "Ağzından Cenab-ı Allah'ın gazabını çekecek yanlış bir söz çıkar korkusuyla 40 yıldır böyle sadece Kur'an'la konuşur."

İbn Mübarek, bu hadiseyi Kur'an'da her şeyin bulunduğuna delil olarak anlatırdı.

(Ali Ünal'ın 02.01.2006 tarihinde Zaman gazetesinde yayınlanan köşe yazısından)

Lüks değil havayic-i asliyye

Irak'ta baş gösteren mezhep çatışmaları, cins itibariyle Batı dünyasının mâşeri şuurunda artık silikleşmiş bir tarih hâtırasıdır. Kuzey İrlanda'da izleri hâlâ canlı ise de kara Avrupası'nda, meselâ Katolik-Protestan ihtilâfının sokak vuruşmaları, kalleş suikastleri şeklinde tezahürü neredeyse anakronik bir ihtimâl olarak ortadan kalkmış görünüyor; buna mukabil İslâm dünyasında mezhebî gerginlik, özellikle Afganistan ve Pakistan'a ilâveten Irak'tan gelen fecî haberlerle varlığını, unutmaya çalışsak bile zorla hatırlatıyor.

Bu coğrafyada mezhep çatışması çıkarmak -şekilde de görüldüğü üzere- son derece basit fakat âhengi ve kolektif dayanışmayı temin çok zordur. Tam da bu safhada Şii-Sünnî çatışmasının kendiliğinden çıktığını kabul etmek için hayli safdil olmak gerekiyor. İşgalci güçlerin Irak'taki operasyonu tamamlamak için yedekte tuttuğu son fitne ihtimâllerinden birisi mezhep çatışması idi; diğer ihtimâl Kürtlerle Arapları birbirine düşürmek olabilir. İşgal altındaki Irak, akla gelebilecek her fitne operasyonuna müsait bir tarzda istikrarsızlaştırıldı. Bundan böyle yakın ve orta vadede Irak'ın Saddam devrini hatırlatır bir "huzur ve birlik!" sûreti göstermesi

bana artık imkânsız gibi görünüyor; Irak'a bakarken daha şimdiden parçalanmış bir ülkeyi seyrettiğimizi bilmeliyiz.

İşin esef duyulacak tarafı Şia ve Sünnilik arasındaki mezhebî farklılığın, bölgede hâlâ en ufak bir kıvılcımla tutuşacak derecede canlılığını korumasıdır. İki sebepten ötürü Türkiye'de yaşayan Müslümanların anlamakta çok zorlanacakları türden bir gerilim yaşanıyor Irak'ta; ilki "Şiâ" hakkındaki kanaat ve mâlumatımızın sathîliğidir; kitâbî bilgimiz dahi işe yarayacak derecede kavi olmamakla birlikte Şiâ'nın pratiği, kültürel ve siyâsî tezahürleri hakkındaki donanımımız dahi acınacak durumdadır (İran'daki 79 ihtilâlinden sonra Türkiye'de akıllı geçinen pek çok devlet adamı, gazeteci ve akademisyenin "ya ihtilâl Türkiye'ye de sıçrarsa" diye uyku-tünekten olduklarını tebessümle hatırlarım hep). Kaldı ki Türklerin Sünnîlik kavrayışı ile Irak, Lübnan, Pakistan, Afganistan ve Kuzey Afrika'daki Sünnîlik neredeyse tamamen farklı şeylermiş gibi görünen kültürel ve politik değişkenlere sahip. Türkiye'de Şia ile Anadolu Aleviliği arasında ciddiye alınır derecede tefrik analizi yapabilen dahi azdır ve nihâyet 70'li yılların sonlarında Çorum, Sivas ve Kahramanmaraş'ta meydana gelen mezhep çatışmalarının, sözünü ettiğimiz Şii-Sünnî ihtilâfı ile (müşterek "cehâlet" motifinden başka) hemen hemen hiç benzer tarafı yoktur.

Günü kurtarmak adına hiçbir kıymet-i harbiyesi olmayan ama paslı mıh gibi zihinde tutarak cevabını didiklememiz gereken sual şudur bence; İslâm dünyasında mezhebî ihtilâfları tolere edecek medenîlik seviyesini ne zaman gösterebileceğiz? Bu bir medenîlik meselesidir, çünkü neredeyse iki farklı akîde gibi duran inanca sahip toplulukların yan yana, iç içe ve birbirine güven duyarak yaşamaları gereken bir sulh ve selâmet ortamından bahsediyoruz. Şu hengâmede sual kadar cevabı da hayli lüks görünüyor; halbuki lüks değil, eskilerin tâbiri ile "havâyic-i asliyye", yani asli ihtiyaç zümresinden sayılmak lâzım gelen bir medeniyet irtifâsıdır bu.

Karikatür tahrikçilerinin yaptığı da bu işte; en zayıf, en dayanıksız ve en düşkün yanımıza kalleşçe, faullü darbeler indiriyorlar ve hayli etraflı -haydi "küresel" diyelim de fiyakalı olsun!- bir imaj kampanyası yürütüyorlar. Günün birinde (belki yarından da yakın), Müslümanların kendini idareye ehil bir topluluk olmadıkları, behemehal siyasî vesâyet altında tutulmaları, Okyanusya ve Amerika'nın kadim yerlileri gibi silik bir figür haline getirilmeleri fikrini işleyen tartışmalar duyarsak şaşırmayacağız.

Protest tavır lâzım fakat yetmez; üzerine yapıcılığı, inşâ ediciliği de koymak lâzım.
Mart

Yargının mehâbeti

Adolf A. Berle, ülkemizde pek kadri bilinmeyen "İktidar" isimli eserinin girişinde iktidarın kanunlarını sıralarken diyor ki: "İktidar, istisnasız bir fikir veya felsefe sistemine dayanır.

Böyle bir sistem veya felsefe bulunmazsa iktidar için elzem olan müesseseler, güvenilir olmaktan çıkarlar, iktidar tesirini kaybeder ve sonunda iktidarı elinde tutan kimse devrilir." Dördüncü kanun ise ona göre şöyle: "İktidar, müesseseler kanalıyla yürütülür ve müesseselere dayanır. Bu müesseseler varlıklarıyla iktidarı sınırlar, kontrol eder ve sonunda iktidarı bahşederler veya geri alırlar" (Meseleye geçmeden bu kitabın 1979'da Tur Yayınları tarafından neşredildiğini ve bir süre önce kaybettiğimiz rahmetli Nejat Muallimoğlu'nun zengin Türkçesiyle tercüme edildiğini de belirtmeliyim).

Bu varsayımlardaki iktidar kelimesini "devlet"le değiştirerek yeniden okursanız mânâ sâkıt olmuyor.

Cumhuriyet'in kuruluşu ile radikal bir iktidar değişikliği vuku buldu. Yeni muktedirler, iktidarlarını yeni bir fikir veya felsefe sistemine dayandırdılar ve yeni kurumlarla iktidarı pekiştirmeye çalıştılar. Bu fikirler ve kurumlar, bugün anayasanın teminatı altındadır ve devlet elitlerinin ağzında -çok kullanılmaktan ötürü- giderek tesirini kaybeden bir diskura dönüşmektedir. Doğru veya yanlış, isabetli veya berbat olduklarını tartışmıyorum; fikir ve kurum olmak itibariyle teoride berbat ve yanlış dahi olsalar doğru uygulamalarla yine iş görürlerdi. Ne var ki kurucu felsefeye ve temel kurumlara karşı fiilen gösterilen inançsızlık artık bir devlet krizi şeklinde tecelli etmeye başladı. "İnançsızlık" kavramını bilerek tercih ettim çünkü devlet elitlerinin kurucu felsefeye ve temel kurumlara yaptıkları göndermeler, samimi inançtan mahrum oldukları intibâını veriyor. İnanılmadan savunulan değerler, Berle'ün tâbiriyle güvenilir ve saygı duyulur olmaktan çıkıp pörsüyorlar.

Bugün tam o yerdeyiz işte.

Çeteci olduğu ileri sürülen kişilerin telefon konuşmaları çarşaf çarşaf yayınlanmakta; o edâya dikkat ediniz, o konuşma edâsı, imâlar ve atıflar önemlidir: Adam, devletin en yüksek ve en itibarlı yargı kuruluşunda milyon dolar cinsinden rüşvetle iş çözebileceğinden bahsediyor; belki de dolandırma kasdıyla bu kelimeleri telaffuz etmiştir, belki de bir kısım yüksek yargıçlara gıyâblarında iftira etmektedir ama bu gibi şeylerin telmihi bile çürütücü, kokutucu bir tesir yapıyor. Mahkemelerin mehâbeti çok geniş bir kavram olarak idrak edilmeli; sadece duruşma salonundaki disiplin ve otoriteden ibaret değildir mehâbet. Kara bir gecede kara bir taşın altındaki kara bir karınca bile yargıdan söz ederken sesinin rengine ve tonuna huşû ve edeb libâsı bürümek zorunda hissetmelidir kendini.

Balık nasıl baştan kokuyorsa, devletin zevâli de yargıdan başlar; bu hükmün lâmı-cimi yok.

Şimdi herkes, "hükümet pisliklerin üzerine gitsin, siyasi irâde koysun ortaya" akılları vermekle meşgul. Hükümet bir anayasal kurum olarak ancak kendi zaaflarından sigâya çekilebilir. Yargıyı, devletin rüknü ve temeli cinsinden bir anayasal kurum olarak yüceltmek ve herkesin samimi hürmetine muhatap kılmak, evvelemirde yargı mensuplarının sorumluluğu ve ızdırâbı olmalıdır. Tam bu noktada "vicdanla cüzdan" yakınmaları yapıldı;

hiç hoş olmadı. Yargı mensubu sıradan kamu ajanı değil; bu sıradışılık elbette ücrete de aksetmelidir ama bunun yanında yargı mensuplarında kapalı, sıradışı, hatta neredeyse aristokrat bir zümre gibi üstün bir sınıf teşkil ettikleri bilinci de yerleştirilmelidir. Adliye binalarımız lâfla değil, hakkıyla "saray" olmalıdır ve bu kurum yasama ve yürütme gibi sair iktidar alanlarında müessir olmak yerine sadece adaletin terazisini omuzlamalıdır.

Böyle bir reforma kimin niyeti varsa, biz onlarla beraberiz.

Rest!

Başbakan'ın "Basın bize kabine değişikliği telkin edemez; gerekirse biz yaparız, aksi takdirde memleket zarar görür" resti hoş görünmüyor.

Belirgin bir asabiyet hâlinin tezahürleri bunlar. Hele, "Ve bunun bir şeyler karşılığında olduğunun biz farkındayız. Bakın bu konuda bu kadar ağır söylüyorum. Bugüne kadar gelmiş iktidarlardan bir iktidar değiliz" lâfı hayli ağır. Bu gibi tansiyonlu hamlelerle siyasette inisiyatif ele geçirmek mümkün değil; netice itibariyle hükümet, bu kabil sözlerle güçlü olduğu kanaatini kuvvetlendirmiş olmuyor, bilakis zaaf işareti gibi algılanıyor ve dışarıdan bakıldığında bu çıkış, bir şeylerin başlangıcı gibi görünüyor.

AK Parti'nin tarihi, henüz bir elin parmakları adedini bile doldurmadı; kuruluşundan bir sene sonra tek başına iktidar şansını yakalayan bir partinin, iş görecek kadroları oluşturmakta seri davranması ve bu esnada ismen hatalı bazı tercihlerde bulunması kaçınılmazdı. Başbakan, kadro zaafiyetleri konusunda dışarıya karşı ketum davranmakta ısrar ediyor; aynı konuda yakın çevresiyle yaptığı samimi fikir alışverişinde bir özeleştiri yapıp yapmadığını tabiatıyla bilmiyoruz. "Biz iyisini biliriz, bize güvenin" yaklaşımı, şahsi tercih meselesidir ama normal şartlarda gelecek sene yapılacak seçimlere hazırlanan bir partinin, kadro zaafiyetleri konusunda daha açık ve samimi davranması beklenir. İktidar partisi özellikle belediyelere lâyık gördüğü insanların seçimi yüzünden, zayiatı şimdiden ölçülemeyecek derecede hasar aldı. Oysaki Milli Görüş partileri mahalli yönetimlerde gösterdikleri başarılarla kamuoyu nezdinde itibar ve güven kazanarak genel seçimlerde atılım yapabilmişlerdi; AK Parti'nin resmen aynı çizgiyi takib etmediği, farklı bir tüzel şahsiyet sergilediği itirazı tabiidir ama fiilen aynı beşeri kaynaktan istifade ederek siyaset yaptıklarını da unutmamalı.

Bana göre bir seçimlerin erkene çekilmesi, normal takvimden daha yüksek bir ihtimâldir ama öyle görünüyor ki seçimin normal vaktinde yapılması, hükümeti yıpratmaya yönelik siyasi suiistimallerden sonuç umanlara da zaman kazandırmış olacak, her hâl ü kârda AK Parti, şu anda yumuşak karnını teşkil eden kadrolarından ötürü daha yoğun biçimde eleştirilere muhatap kalacaktır.

İnsaflı olmak için her partiye neredeyse eşit miktarda dağılmış siyâsete müheyyâ insanların (kadroların) genel niteliklerini de gözden uzak tutmamak lâzım; netice itibariyle her parti,

aynı insan kaynağından istifâde ediyor; bu noktada hükümetlere düşen görev, muhalefetteki diğer partilerden farklı olarak aksaklıkların üzerine süratle gitmek ve daha hızlı arınma operasyonları yapma dirayetini göstermek olmalı.

Seçim anketleri -çok sağlıklı yapılmış olsalar bile- hâl i hâzırı gösteriyor; geleceği değil. Dolayısıyla hâl i hâzırı mânidar bir veri kabul ederek seçim hesabı yapmanın eksikliği ortadadır. Türkiye'de gündem çok hızlı değişebiliyor; kamuoyunun hâfızası ise bırakınız seneleri, ayları bile kapsamayacak derecede sınırlı. Bu bakımdan seçim barajı sınırındaki partilerin göstereceği birkaç puanlık performans değişikliği ile seçim anketlerinin iyimser tahminleri, pekâlâ şaşırtıcı kriz tablolarına da yol açabilir.

Maliye Bakanı'nın durumu konusunda Başbakan'ın hayli sıkıntı geçirdiği açıktır; ondan feragat edemeyecek derecede sert tutum takınarak basınla bile karşı karşıya gelmeyi göze alması, bana göre seçimlerin beklenenden daha öne alınabileceğini gösteriyor. Maliye Bakanı ise tek yanlı şahsi kararıyla istifa edip hükümeti bu konuda rahatlatabileceği sınırı çoktan geçti; bir mânâda köprüler yıkıldı, zarlar atıldı. Âkıbeti hep birlikte göreceğiz.

Bıçak

Eskilerin "âhir zaman" dedikleri bir gariplikler devrine geldik; adam tabanca yakalatıyor, siz bilemediniz ertesi gün serbest; trafik kazası yapıyor, insanlara zarar veriyor, beş-on gün sonra dışarda. Adam bununla da yetinmiyor, devleti dolandırıyor, cinayet işliyor, nitelikli hırsızlık yapıyor, çete kuruyor, dövüyor, vuruyor, kırıyor, bir zaman sonra bakıyoruz ki elini kolunu sallaya sallaya dolaşmakta.

Lâfı nereye getireceğim: Eskiden polis, ceza, kanun, mahkeme, karakol gibi kavramlardan herkesin ödü patlardı ve mesela silah yakalatan bir sene paşa paşa hapishanede gün sayardı. Sonra silah ruhsatı diye bir şey çıkardılar; benim gördüğüm ne kadar mazarrat ve cürme mütemayil eşhas varsa (eski dille yazıyorum ki kimleri kasdettiğim anlaşılmasın, araya kaynasın!) kırıp-sarıp birer ruhsat satın aldılar. Satın aldılar çünkü silah ruhsatı almanın görünürdeki en müşkil faslı, ruhsat parasını denkleştirmekten ibaret gibiydi. Netice itibariyle devletin bu ruhsat meselesinden bir miktar kârı olmuştur ama bizim aleyhimize oldu; eskiden de silah sevmezdik, şimdi yine "boş" gezmekteyiz. Sert erkekler âleminde adamdan sayılmasak yeridir yâni.

Bitmedi, bir de taklit silah furyası başladı. Şahsen vitrinlerde seyretmeyi seviyorum; tıpkı orijinali gibi; hatta bazen cesaretimi toplayıp "silahçı" dükkânına girerek,

-Şu tabancalara dokunabilir miyim, diye izin aldıktan sonra saflığa vurup, "sahici mi yoksa" diye kendimce dalgamı geçiyorum. Aslı kadar ağır, aslı kadar korkutucu ve aslı kadar da öldürücü.

Öyleymiş, namlunun bir yerlerini tesviye ediyorlarmış, sahte merminin attığı çekirdek suntayı bile deliyormuş!

Ben, birer mekanik şaheser olarak tabancaları severim; hele uzun namlulu, toplu tabancalara (hani şu kovboyların belindeki cinsten) bayılırım ama platonik bir alâka benimki; hani gençken sinema artistlerine âşık olan ümitsiz gençlerin vaziyetine benzeyen bir durum bu. Zengin olsam koleksiyonunu yaparım ama o kadar.

Peki, gerçeğinden ayırdedilmeyen bu silahların çarşıda, dükkânda, çoluk-çocuğun elinde işi ne? Kimse oyuncak demesin; öyle oyuncak da eksik olsun. İçişleri bakanlığı bu taklit silahları yasaklamak için niçin bekler, bilinmez.

Meseleye gelelim: Tabancaya karşıyım ama bıçağa muhabbetim ziyadedir. Niçin diyeceksiniz? Çünkü bıçak insanlığa en yararlı, en kullanışlı âletlerden biridir. Teknoloji Tarihi'ni açıp bakınız, bıçağı baş köşede göreceksiniz. Müzelerdeki en eski âletler de çakmaktaşı dediğimiz sert kayaçların kenarları kırılarak keskin ağız haline getirilmeye çalışılan bıçaklardır; ondan sonra ikinci sırayı balta alır. Balta deyip geçmeyelim; etrafta hiçbir âletin olmadığı bir devirde bir balta sahibi olmak çok itibarlı bir ayrıcalık olmalı! Bıçağa dönelim; tabanca ile sadece mermi atılır; onunla mesela otomobil lastiği değiştiremezsiniz, lehim yapamazsınız, baston gibi kullanamazsınız; sadece belinize takar sağı-solu korkutursunuz ama bıçak çok fonksiyonlu, faydalı bir araçtır; sanatkârlardan ev hanımlarına, tabiplerden kunduracılara kadar herkesin eline yakışabilen yegâne araçtır belki de; ormanda da işe yarar, şehirde de.

"Efendim hangi devirde yaşıyoruz, modası geçti böyle şeylerin" diyemez kimse. Şöyle düşünün bir; bıçak hiç icad edilmeseydi, etrafımızda neler, hangi nesneler, hangi hizmetler eksilirdi (bu arada tırpan ve orağın da bir nevi bıçak olduğunu unutmayınız lütfen!)

Hani "mübârek bir âlettir" diyeceğim de fazlaca ileri gitmekten çekiniyorum.

Bu durumda küçükken niçin elimi ve parmaklarımı gün aşırı kesip durduğumu tahminde zorlanmayacağınızı ümid ediyorum; benim hep -en az- bir bıçağım olmuştur ve onunla her zaman bir şeyler kesmekten zevk almıştım. Filmlerde de öyle olur, canı sıkılan jön elindeki bıçakla bir söğüt dalını yontar durur; küçümsemeyiniz! Bu lüzumsuz gibi görünen meşgaleden nice zenaat dalı türediğini tahmine çalışınız sadece.

Vaktiyle arkadaşın birine bıçak hediye etmiştim de önce bıyık altından, sonra da resmen bıyık üstünden gülmüş, "başka şey bulamadın mı?" mânâsında istihzâlı polümler yapmıştı. Halbuki o bıçak sıradan bir şey değildi; usta elinden çıkmıştı, özel yaptırmıştım. Bu hadiseden sonra kimseye bıçak hediye etmemeye karar verdim, artık bıçaklarımı kendime saklıyorum. Ayıptır söylemesi mütevazı bir koleksiyonum bile var.

Bıçak dedimse Samuray kılıcı değil yahu; çakı! Geçen bayramda Bursa'nın Bıçakçılar sokağını gezerken Samuray kılıcı da gördük vitrinlerde fakat bize yaramaz; turist işi imitasyonlar; birinde Denizli mâmulü eski bir yatağan gördüm, müşteri oldumsa da satmadılar; meğer kıymetini bilirlermiş!

Bu arada bıçakçı vitrinlerini dolduran kaba-saba, çirkin ve bir işe yaramaz ecnebi bıçaklarını tümden kınadığımı ithalatçı firmaların bilmesini isterim; yerli bıçak üreticilerimizi de hayalgücü fukaralığı ile suçlasam yeridir hani. Hiçbir cazibesi olmayan, çiftçi-bağcı işi bıçaklar yapsınlar ama bizim gibi meraklıların zevkine hitab eden sanat eserleri de üretsinler: Nerede birbirinden zarif kınlı hançerlerimiz, nerede hattatların kamış yontmak için kullandıkları bıçaklar, nerede o müthiş yatağanlar, süvari kılıçları, nerede harikulade çakı çeşitleri? Kendim için istiyorsam neyim, turistler için!...

Hakemin saati doğrudur!

"Akşam aşıp gidiyor / Fikrim şaşıp gidiyor / Ela gözlü sevdiğim / Dağlar aşıp gidiyor" diye başlayan Kayseri türküsü, "amaan keklik" nakaratıyla devam ediyor. Bu türkü sözlerindeki "aşmak" ve "şaşmak" fiilleri, dikkat buyrulursa "zengin" kafiye teşkil etmekteler.

Zengin ve aşmak kelimeleri yan yana gelince, insan ister istemez, "zengin arabasını dağdan aşırır, fakir düzgün yolda yolun şaşırır" sözü geliyor. Lâf türküden açılmışken, "Aşamadım Bergama'nın ilinden / Kahve içerken fincan kaydı elimden" mısralarını hatırlamamak mümkün mü? İlk mısra ile ikincisi arasında bir mânâ bağlantısı yok ama türküler de biraz hayata benzer, mantığın zorlandığı anlar vardır; meselâ adam Bergama'nın ilinden aşmış olsaydı, ikinci mısra var olabilir miydi?

Devam edelim: "Eğil dağlar eğil üstünden aşam / Yeni tâlim çıkmış varam alışam" türküsündeki "aşmak" temennisi hicrânı ifâde ederken "Ayaş yollarından aştım da geldim / Boyunu boyuma ölçtüm de geldim" türküsünde görüldüğü gibi aşmak istediği menzili bir punduna getirip aşanlar da yok değildir.

Bir de "zaman aşımı" vardır ki, bununla ilgili şarkı, türkü sözü veya mâni bulabilmiş değilim; eski dilde "mürûr'üz zaman" derlerdi. Gençlere bu hukuk kavramını izah etmek için ambalajlı gıda maddelerinin üstünde bulunması gereken "son kullanma tarihi"ni örnek verebiliriz; son kullanma tarihi geçmiş ürünler zaman aşımına tâbi oldukları için satılamazlar; ama siz ille de daha dört başı mâmur bir tarif isterseniz arz ediyorum: "Zamanaşımı, yasada öngörülen belli bir sürenin geçmesiyle davayı ve cezayı düşüren bir nedendir. Zamanaşımı, dava ve ceza zamanaşımı olarak ikiye ayrılır. Dava zamanaşımı belli bir sürenin geçmesiyle ceza davası açılmaması, dava açılmışsa açılan davanın düşmesi sonucunu doğurur. Ceza zamanaşımı ise kesinleşmiş ceza mahkumiyetinin yasada öngörülen süre içinde yerine getirilmemesi durumunda, mahkumiyeti infaz edilemez hale getirir."

Anlaşılmayacak bir şey yok; son derece berrak bir tarif ama şekil A'da olduğu gibi esrarengiz meseleler karşısında ne kadar işe yarar bilemem; "erbâbı" bilir.

Diyelim ki dükkândan bir paket süt aldınız; bakkal, paketleri soğutucu vitrine dizdi; müşterinin biri de gelip paketlerdeki son kullanma tarihi etiketini farklı bir etiketle değiştirerek sütü zamanaşımına uğramış gibi gösterdi. Siz de bu paketi satın aldıktan sonra evde tarihine bakıp bakkalın sizi aldattığına hükmettiniz; ne olur?

Çok şey olabilir ama bizim buralarda olacağı şudur; süt çürür!

Kabul ediyorum bu pek iyi bir örnek olmadı; aslında zamanaşımı kavramını çok daha iyi izah eden bir hadise var aklımda ama nedense bir türlü hatırlayamıyorum; biraz zihninizi zorlayınız, günün gazetelerini elden geçiriniz; duruma uyan en iyi örnek neyse biliniz ki odur işte.

"Olmuyor ama, yazar görevini okuyucularına yüklüyor; neyse açık-seçik yazınız ki bilelim" diyeceksiniz; demeyiniz. Bunlar izâfi meselelerdir; meselâ zaman her yerde aynı hızda akmaz, bazen çok hızlı geçer, bazen duraklar. Kenardaki gözlemciler zamanın nasıl aktığı, veya "aştığı" konusunda esaslı fikir sahibi olamazlar. Nitekim şair buyurmuştur ki,

"Şeb-i yeldayı müneccimle muvakkıt ne bilür;

Mübtelâ-yı gâma sor kim giceler kaç saat?"

O bilmez, bu bilmez; peki kim bilir zamanın nasıl aşıp gittiğini? Aslında kimse bilemez, çünkü zaman olduğu yerde durmaz, değişir. Bu arada bizim hadiseyi nasıl gördüğümüz, ne mânâ çıkardığımız, nasıl anladığımız hiç ama hiç önemli değildir.

Bir maçta en doğru saat hakemin saatidir.

Coğrafya algımızı kökten değiştiren bir program

Arama motoru ile bütün dünyada bilgisayar kullanıcılarının vazgeçilmezi haline gelen Google, bugünlerde Google Earth programı ile zihnimizdeki coğrafya kavramını yeniden düzenleyecek derecede radikal yenilikler ihtiva ediyor.

Google şirketinin ekonomik boyutlarını, kendi sektöründe nasıl bir pazar payı tuttuğunu bilmiyorum ama daha şimdiden dünya devleri arasına girdiği muhakkak. Hakkında çıkan haberler muhtelif ve bu haberler genellikle, şirketin müşteri bilgilerini Amerikan Hükümeti ile paylaştığı yönünde. Bazı ülkeler Google'ın hareket imkânlarını daraltıcı tedbirler aldılar; ne var ki bu şirket 21. yüzyılın mâhiyetini tek başına tarif edecek derecede etkili ve temsil edici bir farklılık gösteriyor.

Önceleri arama motoru ile bütün dünyada bilgisayar kullanıcılarının vazgeçilmezi haline geldi; bugünlerde ise "earth.google" isimli programı ile rekabet kabul etmeyen bir yeni yolda

tek başına yürüyor ve bu program zihnimizdeki coğrafya kavramını yeniden düzenleyecek derecede radikal yenilikler ihtiva ediyor.

Bu programın iki versiyonu var; ilki internet üzerinden bedava indirilebiliyor; ikinci versiyon 400 dolar verilerek kullanılabiliyormuş. Bedava programın özelliği şu: Program açıldığında uzay boşluğu ortasındaki mavi gezegenimizi görüyoruz. Ekranın hemen altındaki hareket ettirme butonları ile yeryüzü küresi üzerinde istenilen noktaya yaklaşmak ve görüntüyü büyütmek mümkün oluyor. "Dünyanın her yeri için mi?" diye sorabilirsiniz; evet, dünyanın her yerine, sınır, engel, pasaport gibi şeylere takılmadan sadece butonları ve farenin imlecini kullanarak rahatça ulaşabilirsiniz ama dünyanın her yeri aynı netlikte görüntülenemiyor. Meselâ Türkiye'de İstanbul ve Ankara dışında kalan yerlerin görüntüsü, fazla detaya izin vermeyen bir flulukta izlenebiliyor. İstanbul ve Ankara'da ise tanıdığınız binaların çatısını seçebilecek derecede detaylar seçilebiliyor.

Aklımın erdiği kadarıyla sistem şöyle kurulmuş: Uyduların çektiği fotoğraflar, üç boyutlu, kürevî bir model üzerine parsel parsel yapıştırılmak suretiyle zâhiri (sanal) bir yerküre fotoğrafı oluşturulmuş. Programın kullandığı esas veri, uydu fotoğrafları. Yani bu hesaba göre dünyayı, bundan birkaç yıl önce çekilmiş uzay fotoğrafları aracılığı ile seyrediyoruz.

Uçak yolculukları artık ucuzladı ve bir mânada demokratikleşti; çok yukarılardan yeryüzüne bakıldığında insanın tabiatı nasıl farklı bir çehreyle algıladığı mâlumdur. Bakış açısı değişince anlam da değişiyor; hele hele ömrü boyunca dünyayı ortalama 1.5 metre yükseklikten seyretmeye alışkın olanlar için uçak penceresinden bakış, yeryüzü algımızı, tabiat idrakimizi değiştiriyor. Meselâ benim uçaktaki ilk gözlemlerimden birisi, yetiştirmek için onca gayret ve sabır sarfettiğimiz ormanların, çok yükseklerden kısa boylu otlar, baraj ve göletlerin ise çeşme kenarındaki su birikintileri gibi görünmesiydi. Bakış açısıyla birlikte, gözlediğimiz nesne ile aramızdaki mesafe de anlamı farklılaştırıyor. Bu yüzden gökkubbemizin dışındaki gezegenler ve yıldızlar hakkındaki algımız, sağda solda gördüğümüz fotoğrafların oluşturduğu yuvarlak kanaatlerden öteye geçemiyor.

Earth (Yeryüzü) programı ile adeta bir uydu penceresinden hızla dünyaya inercesine yeryüzü şekillerinin büyümesi ilk planda dünya hakkındaki bilgilerimizi pekiştiriyor ve galiba en mühimi, kimseye bağlı kalmadan bir uzay yolcusu gibi atmosferin muhtelif yüksekliklerinde sanal gezinti yapmamıza imkân veriyor. Yükseklerden yere doğru yaklaştıkça netleşen coğrafi şekiller ve yeryüzü arızaları ile belki de öğrencilik hayatı boyunca hissedemediğimiz derecede coğrafya olgusu ile temas ediyoruz. Belki değil muhakkak, bundan sonra okullarda coğrafya dersleri, bu ve benzeri programlardan faydalanmak suretiyle bildiğimiz haritalarla değil, yeryüzünün sanal görüntüleriyle yapılacak. Meselâ Kızılırmak'ı anlatmak için İmranlı'daki Kızıldağ üzerine gidip, ırmağın başlangıç kaynağı belirlendikten sonra sanki bir helikopterle uçuş yapıyormuş gibi mecrâı izleyerek tâ Bafra'ya kadar geçiş güzergâhını, ırmağın uğradığı şehirleri, etrafındaki dağları ve barajları izlettirmek mümkün olacak.

Programın bedava reklâmını yapıyoruz gibi görünüyor ama bundan sonra coğrafi şuuru, Earth programı ve benzerleri tamamen değiştirecek; programın ilave kolaylıkları da var; yandaki listeler işaretlenmek suretiyle siyasi sınırlar, havaalanları, ibadet yerleri, meskûn mahal isimleri, göller, ırmaklar, karayolları, hatta otel ve lokantaların yerlerini bile tepeden görmek mümkün. "Tepeden" kelimesi yeterince izah edici değil; bir başka butonu kullanmak suretiyle yatay açıya geçebiliyorsunuz. Böylece yüksek çözünürlükte taranmış Tokyo, New York, Londra veya Büyük Kanyon gibi yerleri üç boyutlu tarzda, dilediğiniz hızla helikopterden gezermiş gibi izleyebiliyorsunuz. Programın paralı versiyonunda ise daha ince detaylara inilebildiğini tahmin ediyorum.

Belki yakın bir gelecekte, dünyanın her yerinden kuşatan uydular aracılığı ile yeryüzünden canlı, yani o ânın görüntüsünü almak mümkün olacak ve bu program, daha şimdiden bazı otomobillere konulan Navigation, yani uydu aracılığı ile yer ve yol belirleme sistemi ile birleştirilerek yeryüzünün her köşesi, avuçiçi büyüklüğünde bir ekrana sığabilecek. İşyerimizdeki ekrandan evimizin bulunduğu sokağı veya binlerce kilometre ötede evinin balkonuna çıkmış yakın akrabamızı ânında görebileceğiz.

Her yeni icat gibi bu programı şu anda oyun niyetine, eğlenmek maksadıyla kullanıyorum ama araladığı geleceği de görüyorum. Kısa süre öncesine kadar istihbarat servislerinin ve büyük devletlerin tekelinde bulunan yüksek teknoloji artık ticarileşiyor, ucuzluyor ve demokratik bir nitelik kazanıyor.

Meseleye bir de şöyle bakmak lazım galiba; 17 ve 18. asırda denizciler ve hükümetler, sağlıklı bir harita çizdirmek, daha önemlisi gemilerin denizde hangi noktada bulunduğunu ölçmeye yarayacak boylam bilgileri elde etmek için akıl almaz gayretler ve paralar sarfetmişler, müsabakalar açmışlardı. Bugün çantacı işporta tezgâhlarında birkaç liraya satın alınabilen pilli saatlerin gördüğü hizmet, bundan üç dört asır önce, bugünün parasıyla milyonlarca dolarlık bir değer ifade ediyordu.

Coğrafya bilincimizin yeni ufuklara açılması kozmik şuurumuzu da bir üst dereceye terfi ettirmeli; bana göre bu kıssanın hissesi böyle olmalıdır.

Sıradaki gelsin

"Tabii hakim" prensibinden hareketle Türkiye'de bir ilin başsavcısı, bir kuvvet komutanı aleyhine iddianame kaleme aldı ve ortalık karıştı.

Teorik açıdan her şey olağan; kuvvet komutanı da olsa her vatandaş yargı dairesinin dışında değildir ve yargı hükûmetlerden bağımsız işleyen tarafsız bir güçtür. Olağandışı olan, Anayasa ve kanunlarda belirlenen teorik durumların müşahhas vakalara uygulanabilirlik safhasına gelmiş olmasıdır. Bazı çevrelerin verdiği benzer tepkileri yan yana koyduğumuzda sanki İtalya'da Savcı Di Pietro'nun başlattığı "Temiz Eller" operasyonunu andıran bir arınma

hamlesinin ilk adımı atılmış gibi görünüyor. Bu iyimserliğe kapılmak için henüz erken olabilir. Daha akla yatkın ihtimâl, önümüzdeki dönemde güç dengelerinin oluşumuna birilerinin müdahalede bulunma niyetlerinin varlığıdır. İtham altındaki kuvvet komutanı, normal şartlar altında altı ay sonra Genelkurmay Başkanlığı'na atanması kesinleşmiş bir askerdir ve bu durum, iddianameyi kendiliğinden metin harici okuma sevkitabiisine sürüklüyor.

Dolayısı ile bu gelişmeleri bir nevi normalleşme belirtisi saymak; bu noktadan hareketle esas teşkilat hukukunu yeniden tanzim edercesine köklü bir devlet reformuna gidilebileceğini ummak safdillik olur. Bu patırtıdan bir reform çıkmaz ama seçim sath-ı mailinin yaklaştığı şu ortamda bol miktarda dedikodu malzemesi, komplo nazariyesi ve politik krizler beklenir.

Takriben birbuçuk sene içinde genel seçimler yapılacak, Cumhurbaşkanı ve Başbakan yanında Genelkurmay başkanı da değişecek. Güneydoğu sınırımızın her iki yakası da derin problemlerle mâlul; bazı güçler daha şimdiden sıkı para ve kur politikasının yumuşatılmasını talep eden dayatmalar dillendirmeye başladılar. AB, NATO ve ABD ile ilişkilerimiz her an sarsılması muhtemel bir matlık seyri takib ediyor. Hâsılı bu ve buna benzer yeni hadiselerin zuhuru bundan sonra an değilse de gün veya hafta meselesidir.

İktidarın az hasarla seçimlerden yine önde çıkacağı beklentisi, kargaşadan fayda umanların daha sert kriz senaryosu üretmelerine yol açacak. Türkiye'de kriz üretmek için sahici ve derin sebepler üretmeye ihtiyaç yok; krize dönüşmeye hazır onlarca çıban kabuğu, kaldırılmayı bekliyor. En basit örneği, kamuoyunda hayli dalgalanmalar doğuran yargı kararlarıdır: Yurtdışına tayin edilen öğretmen eşinin başörtülü olması yüzünden tayin durdurma kararını haklı gören veya çarşı-pazarda başörtüsü ile gezdiği halde okuluna girerken başını açan bayan öğretmenin itirazını reddeden mahkeme kararları, öngörülmesi imkânsız kriz sebeplerinden sadece birkaçıdır. İdeolojik tavırlar hâlâ gereğinden fazla önemseniyor ve hükümetin bu gibi krizlerin üstünde kalacak esnekliği bulunmuyor. CHP tipi muhalefet ise, ideolojik unsurlar üzerinden kriz tırmandırmak konusunda yarım asrı mütecaviz bir tecrübeye sahiptir ve Büyükanıt Paşa iddianamesinde gösterdiği abartılı tepkiyi, muhtemel krizlerde de tekrarlayacağından kimsenin tereddüdü olmamalıdır. Bundan sonraki günlerde bürokratik muhalefetin zengin hayal gücünden doğmuş başkaca krizlerin bir yerlerde beklemekte olduğundan kimse şüphe etmemeli.

Küçük gölge oyunlarının cazibesine kapılıp gitmektense perde gerisindeki büyük figürlerin niyetini anlamaya çalışmak daha doğru olur. Türkiye'nin yakın geleceği, Ortadoğu mıntıkasındaki Amerikan varlığına ve İsrail değişmezine bağlı görünüyor. İç politika arenasındaki küçük taraftarlık hevesleri ve kısa vadeli siyasi hesaplar, daha geniş çaplı dış etkenler karşısında Türkiye'yi zayıf ve müdafaasız bırakıyor; iddianame krizini ben bu kapsamda değerlendiriyor ve fazlaca ciddiye almamak gerektiğini düşünüyorum.

Devlet zaafiyeti bu

Bana, "artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak; yeni bir dönem başlıyor" dedirten sarsıcı hadise Susurluk filan değildi, 17 Ağustos depremiydi. Bir sene geçmeden depremle ilgili her şey eski üslûp ve âhengine bürününce, kamu düzenimizi hiçbir şokun ıslah edemeyeceğine kanaat getirdim.

O büyük yıkımın altında sadece insanlar kalmadı, kamu düzeni ve bizatihi "devlet" de enkaz altında kaldı. Felâkete uğradık ama icabını yerine getirmedik.

Yeri gelince kıdemi ve derinliği ile övündüğümüz o devlet geleneğini, niçin Türkiye Cumhuriyeti gibi modern bir yapılanma esnasında hayata geçiremediğimiz uzun uzadıya sorgulanmalıdır. Hangi temel kurumu ele alsanız dökülüyor; işte şimdi bültenlere düşen bir haber: Ağrı'da aralarında tabib ve eczacıların da bulunduğu bilmem kaç kişi, aralarında örgütlenerek külliyetli miktarda yolsuzluk yapmışlar; iddia böyle. Bu kaçıncı vakadır ki tedbiri bulunamamıştır? Defalarca tekerrür eden bir yolsuzluk şablonudur bu. Akıbetleri ne olur bilmem; galib ihtimâl uzman bilirkişi ve yargı sürecinde zamanla unutulur, pörsüyüp gider. Devletin en büyük ilâç tüketicisi olduğu bir fiili durumu sosyal devletin icabı ile te'lif etmeyi bir türlü başaramıyoruz. Yolsuzluğa adı karışanların bir kısmı devlet görevlisi, soruşturanlar da öyle ve genellikle bu gibi hallerde netice alınamıyor. Kurum dayanışması, mesleki dayanışma vesaire, uzun ve etkisiz mahkeme safahatı derken soruşturmalar lâçkalaşıyor, devlete duyulması gereken güven köreliyor.

En çok güvenilen kurum anketlerinde birinci gelen orduda bile durum pek farklı değil. Bursa'da İl Jandarma Komutanı'nın da adının karıştığı hadise münferit sayılabilir mi? "İnsan faktörüdür, böyle şeyler olur; önemli olan soruşturma neticesinde haklıyı haksızdan ayıracak dirayeti göstermektir" mütalâası ile geçiştirilecek gibi değil: Olumsuzluk bizatihi ordunun kendisinden kaynaklanmıyor, bütün kamu kurumlarına bulaşan zaaftan ordu da payını alıyor. Kolay değil, ordu, yirmi küsur seneden beri Güneydoğu'da doğru dürüst adı konulamamış, sınırları belirsiz ve nizami harp mantığının işe yaramadığı bir mücadelenin içindedir ve bu gibi berelenmelere uğraması kaçınılmaz bir haldir. Bir siyasi kriz olarak Güneydoğu meselesinin -neredeyse- sürüncemede kalmış gibi görünmesi bile başlı başına bir "devlet aklı" zaafı teşkil ediyor.

YÖK'ün Milli Eğitim Bakanlığı'na, öğretmen adaylarına pedagojik formasyon kursu düzenlemeye hakkı olmadığına dair son itirazından haberiniz var mı bilmiyorum. Bu mantığın bir adım sonrası, Bakanlığın bizatihi YÖK tarafından yönetilmesi veya düpedüz YÖK'e bağlanması olacak galiba. İki esaslı devlet kurumu arasındaki yetki ihtilafının bu derece muğlak tarzda tecellisi inanılır gibi değil.

Yargının durumu mâlum; neredeyse kurumu yeniden inşâyı gerektirecek ölçüde bir devlet zaafı söz konusu. Meseleyi, bakan ve müsteşarının HSYK'dan çıkarılmasından ibaret gören mantıkta üstünkörülük var ama işaret etmeye çalıştığımız devlet zaafına atıf yok.

Zâhirde devletin gereğinden fazla sahibi varmış gibi görünüyor; halbuki devlet adına en sert lâf edenler meyânında işbu devlet zaafının varlığına ve nasıl aşılabileceğine dair bir vizyon görünmüyor. Devletin çağdaşlığını temin etmek, anayasanın dibâcesine parlak sözler yazmakla sağlanamıyor. Kuruluşundan bu yana devlet elitlerinin temel dâvâsı, daha işin başında geri ve ekseriyetle mürtecî olduğu varsayılan ahalinin çağdaşlaştırılması idi. Çağdaş devlet, idealar âleminde gezinip duran bir hayâl-i muhâl değil ki, yaşayan onlarca örneği var. İşin başında devleti ve devlet elitlerini mürebbî, ahaliyi ise ıslaha muhtaç bir şüpheliler topluluğu farz etmek bize pahalıya mal oluyor.

Günün birinde bir uluslararası kuruluş böyle örnekleri sıralayıp, "siz devlet cihazı kurup işletmeye ehil değilsiniz" ithamında bulunursa...

Şeref tribününde

Peşinen belirtmem lâzım ki, pek demokrat ruhlu bir adam sayılmasam da, resmi kurumların birbirlerini ağırlamak için düzenledikleri protokol geleneği bana hep, uzaktan seyretmesi daha eğlenceli bir uygulama gibi görünmüştür.

Daha eğlenceli olanı, protokole dahil zevâtın nasıl olup da bu esnada hallerinden memnun ve mutlu görünebildikleridir. Bana kalsaydı protokol düzeni uygulanan bütün merasimlerde, iştirakçilere fazla mesai veya "yıpranma tazminatı" cinsinden ekstra ödemeler yapmak gerekirdi.

İtiraf ederken zorlanıyor, yüzüme ter bastığını hissediyorum ama bu vicdâni yükü taşımam artık mümkün değil; evet, geçen hafta sonu yazarınız, görünüşte sırf ibret ve görgü dağarcığı zenginleşsin diye fakat aslında reddedemeyeceği bir davete icabet etmek zorunda kaldığı için birkaç saatliğine de olsa, olayların protokol sıralarından nasıl göründüğünü tecrübe etmiş bulunuyor.

Uzun lâfın kısası geçen pazar, şehir stadyumunun şeref tribünü sâkinlerinden birini de ben teşkil ettim. Şeref tribününe uzaktan bakanlar için, benim protokol tribünündeki varlığımın fark edilmediğine eminim; fıstıkî yeşil renginde bir pardösü giymiş olsaydım durum elbette farklı olurdu ama ben, maçtan yirmidört saat öncesinden başlayarak fena halde kasıntıya uğradığım için ertesi gün fevkalade resmi giyinmenin doğru olacağına kendimi ikna etmiştim.

Maça gitmek gibi alışkanlığı olan okuyucular, başlama vuruşu yapılmadan bir dakika önce henüz stadyum dışında olduğumuzu ama 30 saniyede içeriye girip, otobüs koltuğu gibi rahat ve sıcak bir yere oturarak gözlüklerimi silmeye başladığımı söylersem vaziyetin olağanüstü

niteliğini derhal fark edeceklerdir. Önceleri bu giriş rahatlığının, stadyum görevlilerinin şahsıma duydukları sevgi ve saygıdan kaynaklandığını zannederek gururlanmıştım ama gerçekler çok acıydı; onlar bana değil, beni maça davet eden şahsa itibar ediyorlardı. Bir önceki maça girebilmek için kuyrukta yarım saat ayaküstü dikilmiş ve sağa sola, "kaynak yapmayalım, ayıp oluyor!" diye bağırıp çağırmış biri olarak bu gerçeği kabullenmekte fazla zorluk çekmedim ve işin keyfini çıkarmaya karar verdim.

Biz yerimize oturunca hakemin başlama düdüğünü üflediğini görünce, memleket büyüklerinin teşrifini beklemek konusunda hakemin ne kadar ince bir duyarlık gösterdiğini takdir edecektim ama skor levhasındaki saatin tam 14'ü gösterdiğini fark edince "el emrü fevk'el edeb" sözünü bir daha hatırlamadan edemedim.

İlk yarım saat boyunca çevremde kimlerin oturduğunu görmek için kıpırdamadan oturdum desem yeridir; hatta ilk gol atıldığında bile sevincimi son derece ölçülü vücut hareketleriyle ifadeye titizlik göstererek İngiliz centilmenleri gibi sadece birkaç kere alkışlamakla yetindim. Etrafı kolaçana cesaret edemeyişimin sebebi, şüphesiz, "aa senin burada ne işin var, yürü kalearkasına" diyebilecek bir tanıdığın çıkabilme ihtimâli idi. Yine itiraf edeyim ki, o dakikalarda bir görevli omzuma dokunup, "siz protokole mensup değilsiniz, lütfen dışarı çıkınız" diye ikazda bulunmuş olsaydı bütün yapacağım, "haklısınız" deyip tıpış tıpış tribünü terk etmek olacaktı. Neyse ki kimse böyle bir ikazda bulunmadı ve ben giderek duruma ve protokol psikolojisine alışmaya başladım. İkinci golde ben de herkes gibi zemberekten boşanmışçasına havalara fırlayıp şapkamı salladım; üçüncü golde ise hemen sağımda oturan yüksek kamu görevlisiyle "çaak" yapıp kucaklaşacak kadar laubalileşmiş ve protokol tribününün havasına adapte olmuş bulunuyordum.

Hava açık ve güneşliydi; zemin futbol oynamaya müsaitti. Şeref tribününde hep koyu renk takım elbise giymiş ve kravat düğümlerini, boğazlarının ademelması çıkıntısına oturtacak derecede iyi sıkıştırmış adamlar oturuyordu. Bizim takım havasındaydı ve bu defa lige iyiden iyiye tutunacaklarını gösteren akıllı ve hesaplı bir oyun sergilemişlerdi. Maçın bitimine doğru fazlaca demokrat olmayan karakterim, neredeyse, "maç dediğin şeref tribününden, protokole dahil zevâtın olduğu yerden seyredilir birâder" fikrini alkışlayacak derecede aristokratik bir temayül göstermeye başlamıştı.

O anda, "bir hadisenin anlamı, baktığınız yere göre değişir" diyen adamın ne dediğini daha iyi kavradığımı hissettim. Daha onbeş gün önce iki saat boyunca buzun üstünde ayakta dikilerek maç seyrettiğim "avami tribün"ler, bulunduğum yerden ayrıntıları seçilmeyecek derecede küçük ve önemsiz görünüyordu.

"Bizim tribün"de kimse hakem ve misafir oyuncular hakkında kötü söz sarf etmedi, özel hayatları hakkında yorumda bulunmadı ama stadyumun tamamını kaplayan Meksika dalgasına da iştirak etmedi, tezahüratta da bulunmadı. Öyle olması gerektiğini neden sonra

fark ettim. Bu tribündekiler devleti kuran iradenin, sağduyunun, ağırbaşlılığın ve hadiselere panoramik bakmayı öğrenmiş serinkanlı aklın en ziyade yoğunlaştığı kişilerdi!

Evet, öyle olmasına öyleydi de niçin kendimi orada, elâlemin düğününe hırsızlama girmiş bir davetsiz misafir gibi hissetmiştim? Maçtan sonra tribünü terk edip sıradan kalabalığın arasına karıştığımda, her şeye rağmen böyle bir ibret tecrübesini bir daha tekrarlamamak gerektiğini düşündüm. Az kalsın huyum değişecekti çünkü; işin doğrusu, sıradan kalabalıkların arasında durup sıradan kalabalıkları ve protokol tribününde oturanları iğnelemekti galiba..

Nurettin Topçu ile akraba mıyım?

Geçenlerde yolu taşraya düşmüş bir yayıncı ile tanıştım; gençti, yüksek öğrenim görmüştü, şimdiye kadar iki kitap yayınladığını ama işi genişletmeyi düşündüğünü anlattı. Dereden tepeden sohbet ederken dikkati dolabın üstünde duran büyük boy fotoğrafa takılmış olmalı ki,

-Bu şahıs kimdir, yakınınız mı, diye sordu. Aralarında rahmetli dayımın da bulunduğu birçok fotoğrafın durduğu yerde hangi fotoğrafı kasdettiğini anlamak için dönüp baktım,

-Nurettin Topçu, dedim.

-Akrabanız mı?

"Nerde o şans" diye geçirdim içimden; "hayır akrabam değil, tanımıyor musunuz?"

Tanımıyormuş. Birkaç cümle ile kim olduğunu, ne yaptığını, resmin niçin orada durduğunu anlatmaya çalıştım (aslında "öğrencilerim merak etsin, sorsun, tanısın" diye koymuştum resmi oraya; neye niyet, neye kısmet!)

Yaşı otuzu geçmiş, yüksek tahsilli, üstelik yayıncılığı kendine meslek seçmiş birisi nasıl tanımaz Topçu'yu diye düşünüp duruyorum ama misafir hukukuyla odamda bulunan birini takaza etmek de nezakete uygun değil. Birdenbire aklıma geldi,

-Peki Cemil Meriç adını hiç duydunuz mu?

Cevap olumsuz. Belki görünce hatırlar diye bu defa karşı duvardaki fotoğrafı gösteriyorum.

-Yoo, kimdir, yazar mı?

Okuyucularımın çoğu, "yok daha neler, mümkün değil" diye düşünebilirler...

-Peki, Erol Güngör?

-...?

Fark ettiğim kadarıyla yayıncı misafirimle aynı dünya görüşünü paylaşmıyoruz; bu son derece tabii bir şey. Zaten misafirim de, "bu şahısları tanımam ama şunları tanırım, onları okurum;

mesafe gereği tanıyamamış olmam tabiidir" demiyor, tepki de vermiyor. Belki de beni derin hayretlere sürükleyen o sükûtun taşıdığı tepkisizlik anlamı.

Peki, bu hadise, çok sıra dışı bir istisnâ mıdır; cevaplanması gereken asıl sual bu gibi görünüyor bana.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Türk ve dünya klasiklerinden 100 eser seçerek öğrencilere tavsiye etmesi boşuna değil. Mesele "edebiyat ve dil zevki"ni aşıyor; resmen ilgisizlik ve bilgisizlik. Bazen mezuniyet demine gelmiş öğrencilere sorduğum olur,

-Bana tanıdığın beş sosyal bilimcinin adını söyleyebilir misin?

Genellikle cevap ikiyi-üçü geçmez. "Son okudukları kitap", çerez gibi kolay tüketilen kaldırım romanı veya bilimkurgu neviinden şeylerdir. En çok ümidimi kıran şey ise, boş imtihan kağıdının -"boşluk korkusu" sevkitabiisiyle olsa gerek- en sol üst köşesinden başlayarak kargacık, burgacık bir yazıya işe koyulmaları.

Üniversiteye giriş çetrefilliğine öyle kilitlenmişiz ki, eğitimin asıl gâyesi buharlaşıp uçmuş. Erol Güngör'ü, Cemil Meriç'i tanımadan yaşlanan üniversite mezunlarını, sırf bu sebeple istisnadan saymayalım; sayıları vahim derecede yüksektir. Bırakınız okunaklı el yazısı, okunaklı rakam yazmakta bile zorlananların sayısı hiç de az değil; üstelik, "okunaklı, özene-bezene yazınız" diye önceden ikaz edilmelerine rağmen. Son yıllarda bilgisayar eğitimine önem vermek bir modern hurafe haline geldi; halbuki etkisi bârizdir, klavye ile erkenden tanışan çocuğun el yazısı gelişmiyor.

Pedagojik formasyon kursunu YÖK mü versin, MEB mi meselesi, bu vehâmet karşısında ne kadar da mânâsız görünüyor!

"Diyalog" üzerine: Tanımak affetmektir!

Diyalog fikrinden dehşete kapılmak sağlık eseri değildir; insanlar farklı yaratılmışlardır ve bu 'Yaradan'ın murâdıdır. Diyalogu reddetmek evvela bu murada muhalefettir. Bize benzemeyen herkesi "sinsi düşman" saymaya hakkımız var mı?

Dünyanın gidişatı farklılıkları giderek daha fazla içiçe yaşamaya zorluyor; Avrupa'da İslâm nüfus itibariyle ikinci din oldu. Farklı kültürler, inançlar ve fikirler düne nazaran daha ziyade yanyana yaşamak zorunda; diyalog tehlikeli ise yerine ikame edeceğimiz şey nedir? Farklılıklara karşı kaskatı kesilip sipere girmek mi?

Sekiz-on seneden beri Türkçe'de "diyalog" kelimesi özel bir anlam kazandı; özel, muğlak ve sisli bir peçeye büründürüldü. Meselâ, kavramın "O mu, iyi tanırım, diyalogcudur" cümlesindeki kullanılışı böyle bir mânâ ile yüklü. Böyle mâsum ve üstelik isâbetli bir kavramın muğlaklık sisiyle perdelenmesine 11 Eylül saldırıları, Irak'ın işgali, Danimarkalı

birkaç edepsizin kışkırttığı karikatür krizi gibi bazı dış hadiseler de yardımcı oldu. Neticede diyalogdan söz edenler ve bu gayreti samimiyetle yürütenler psikolojik baskı altına alınmaya gayret ediliyor; Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın yürüttüğü diyalog çalışmaları, belirli çevreler tarafından sistematik hücuma uğratılıyor ve hemen ardında başka emeller gizliymiş gibi gri propagandaya âlet ediliyor.

"Ne olursa olsun, herşeye rağmen diyalog" niyeti, diyalog kurma arzusundan başka bir şeydir. Kavramın anlam çerçevesi, bize eşit şartlar altında, karşılıklı anlayışın yükselmesi ve yoğunlaşması için sürdürülen bir faaliyeti hatırlatır. Bir mânâda diyalog kurma arzusundaki her iki taraf arasında -fiilen kullanılmasa bile- bir telefon hattının bulunması ve icabında kullanmaya hazır tutulması bile diyalogun kapsamına girer.

Bu kavram puslandırılmamalıdır.

Son altı sene içindeki gelişmeler, başlatıcı ve sürdürücüsü kim olursa olsun dinler, medeniyetler, toplumlar ve devletler arasındaki diyalog ihtiyacının en yüksek derecede hissedildiğini gösteriyor, çünkü kamplar sertleşiyor, karşılıklı önyargı ve anlayışsızlıklar batı dünyası ile genel mânâda doğuyu birbirinden uzaklaştırıyor. Yeni bir gerginlik ve kutuplaşma biçimi ihdâs ediliyor. İslâm'ın batı dünyasındaki anlam imajı, önceki yıllara göre geriledi. Örnekleri sıralamaya gerek yok, son karikatür edepsizliği ile bir kere daha farkettik ki, kötü niyetliler için diyalog, mutlaka berhava edilmesi gereken bir ilişki biçimidir. Berhava edilmelidir çünkü diyalog karşılıklı bilgilenme ve anlayışlılığı artırıyor.

"Tanımak affetmektir" sözünü sosyal ilimlerle uğraşanlar iyi bilirler; bilgilendikçe kesin yargıya ulaşmakta zorlanırsınız çünkü hadiseler tek boyutla değil, bazen binbir çehre ile algılanmayı gerektirir. Bilgisizlik ise kesin ve küt hükümlerin yaygınlaşması için en elverişli durumdur. Diyalog aleyhtarı tutum ve propagandalar, en nazik ifadeyle "ilmî" değildir. Avuç içi kadar ufalmış bir dünyada yaşıyoruz artık; rakiplerimiz, komşularımız, dostlarımız veya düşmanlarımızla alâkayı kesmek, bilgilenme kulvarlarını kapatmak neticede bizi sadece uluorta hüküm, peşin yargı, tahmin ve inşâ edilmiş imajlarla siyaset belirlemeye götürür. Eski hükümdarları önemli devlet kararlarının arifesinde müneccimlere danıştığı için eleştiririz; diyalogdan kaçınmakla müneccimleri bilgi bankası gibi kullanmak arasında ne fark var?

Diyalog çalışmaları da tenkid edilebilir elbette; eğer izzetinefsi örseleyen, aşağılanmayı kabul eden bir ruh haliyle yola çıkmışsanız eleştirilirsiniz; karşı tarafa hayran ve peşinen teslim bir

edâ, yanlış olduğu gibi kendi değerlerinize karşı güvensizlik hissi içindeyseniz diyaloga ehil değilsiniz demektir. Diyalog odur ki, neticede her iki taraf da süreçten aşağılanma ve aldatılma endişesine uğramaksızın çıkarlar; diplomasinin daha samimi bir biçimidir ve karşılıklı güveni artırmıyorsa sürdürülmesinde mânâ görülmez.

Böyle bir riskle mi karşı karşıyayız; yoksa diyalog kelimesi bir hakaret kırbacı gibi şaklatılarak ucuz siyasete âlet mi edilmektedir?

Altı yıl önce aynı konuda bir okuyucu mektubunun düşündürdükleri üzerine kaleme aldığım bir yazıdan bazı pasajlar aktarmak istiyorum; diyalog meselesinde geçen altı yıl zarfında ne kadar mesafe alındığı hakkında bir fikir verebilir: Yazının başlığı şöyleydi: "Herkes sipere girsin; diyalog başlıyor!"

Bir okuyucu "diyalog paranoyası" sayılabilecek mektubunda özetle diyor ki, "Diyalog tehlikelidir. Hazreti İbrahim'de buluşurken 'Efendimiz'i ıskalamış olmuyor muyuz? Kaldı ki onlar son peygambere inanmıyorlar; inansalar zaten Müslüman olurlardı. Muharref Tevrat ve İncil gerçeği ortada dururken diyalog diye birşey olamaz. Ortalık papaz ve haham ve misyoner kaynıyor. Musevi ve Hıristiyanlar samimi olsalardı Müslüman olmaları gerekirdi. Üstelik bu diyalog çağrısını yapanların yetkisi nedir; Üç din arasında ortak payda aramak bu üç dini aynı kefeye koymaktır; biz aynı kefeye girmeyiz."

(...)

Diyalog fikrinden dehşete kapılmak sağlık eseri değildir; insanlar farklı yaratılmışlardır ve bu 'Yaradan'ın murâdıdır. Diyalogu reddetmek evvela bu murada muhalefettir. Bize benzemeyen herkesi "sinsi düşman" saymaya hakkımız var mı? Dünyanın gidişatı farklılıkları giderek daha fazla içiçe yaşamaya zorluyor; Avrupa'da İslâm nüfus itibariyle ikinci din oldu. Farklı kültürler, inançlar ve fikirler düne nazaran daha ziyade yanyana yaşamak zorunda; diyalog tehlikeli ise yerine ikame edeceğimiz şey nedir? Farklılıklara karşı kaskatı kesilip sipere girmek mi?

Diyalog denilince galiba bazı çevreler, cümleten İslâm'ı terkedip tanassur edileceğini düşünüyorlar; bu düşüncenin içinde meknûz bir başka tedirginlik ise diyalog sürecinde Hristiyan ve Musevilerin bize güleryüz göstererek arkamızdan hançerleyecekleri: "Ortalık haham ve papaz kaynıyor; misyonerler her tarafta cirit atıyor" cümlesinin ardındaki endişe budur. Demek ki bizim milletimiz, misyoner diskuruna hemen kanıverecek kadar cahil. Bu fikir, millete güvensizliğin, onun üç-beş kuruş menfaat veya birkaç süslü sözle aldatılabilecek ölçüde mânen dayanıksız olduğunun itirafı. Söyler misiniz, bu derece güvenilmez bulduğunuz bir toplumu, dünyadan tecrid ederek, fikir alışverişinden, fikir ve inanç hürriyetinden mahrum bırakarak mı korumayı düşünüyorsunuz?

"Diyalog kurulursa dinimizden oluruz" korkusu itiraf edilmiyor ama satır aralarında gizli; diyalog, üç dinin "tevhid edilmesi" anlamına gelmiyor; tam aksine "tevhid" eksenli bir iletişim ortamını murad ediyor. Bu çerçevede, "Hazreti İbrahim'i ön plana çıkarmak son Peygamber'i görmezden gelmek değil midir?" suali mânâsızdır; okuyucunun "din kültürü" bakımından yetersizliği âşikâr: Kur'an'da geçen Hz. İbrahim fasıllarından ve özellikle "Salli ve bârik" dualarında zikredilen "Âl-i İbrahim" kavramının anlamından haberdar olması gerekirdi halbuki; biz o duayı, "Efendimiz" öyle dua ettiği için muteber tutmuyor muyuz?

Tevrat ve İncil, bizim nokta-i nazarımızdan muharreftir ama bu gerçek onları mukaddes bilen milyonlarca insanı hakir görmemizi gerektirmiyor; onların Kur'an ahkâmına itaat etmelerini beklemiyoruz; samimi bir diyalog için karşılıklı saygı ve anlayış yeter. "Eğer samimi olsalardı nübüvvetin son bayrağı altında toplanmaları gerekirdi" hükmü, Müslüman olmayan herkesi güvenilmez saydığı için paranoyaktır.

İfade aynen şöyle, "Dinlerarası diyalog çok tehlikeli birşeydir. Buna öncülük eden kişi, İslamiyetin temsilcisi midir? Halife-i rûy-i zemin midir? Bütün müslümanların başı mıdır; nedir?" Konuşmak, anlayış ve dostluk bağları kurmak için ille bir 'halife-i rûy-i zemin'in veya bir başka merciin müsaadesi mi gerekiyor, hangi devirde yaşıyoruz?

"Diyalog" kavramının ufak çaplı da olsa bu kadar telâş ve hiddet yaratması aslında çok mânidar; işin acınacak tarafı, farklı din mensuplarının "diyalog" için gösterdiği samimi niyeti, birbirimizden esirgiyor oluşumuz!

(Nisan 2000)

"Tanımak affetmektir" demiştik; siperin kuytuluğunda ve ılıklığında yaşamayı tercih edenler için tanımak ve bilişmek lüks.

Ordu ve ben

Ertuğrul Özkök dünkü yazısında, dövizle askerlik yapan tanıdık bazı gençlerin şikayetini dile getirdi ve ülkesine samimi bir sadakatle bağlı bu gençlerin, kendilerine verilen doktriner eğitimden yakındıklarından bahsetti.

Ayrıca "yazıp yazmamak konusunda" hayli düşündüğünü de ilave ediyor.

Bu duyguyu iyi biliyorum; Silahlı Kuvvetler'le ilgili tariz veya sitem kabilinden bir şey yazarken gırtlağın dokuz boğum olduğunu fark etmişimdir hep. Varlığına ve gerekliliğine inandığınız bir kurumu eleştirmenin üslûbunu kurmak kolay değildir; zira o konuda söylenecek sözlerin en azından iki farklı yüzü ve anlamı olduğunu bilirsiniz. Bunca çelişkinin

içinden etkili ama âdil hüküm çıkarmak zordur. Bu zorluğun bir başka boyutu ise, gerek şahsen, gerek kurum kimliği sıfatıyla yaşadığımız çelişkilerdir.

Neyi kasdediyorum; bilinen şeyler aslında!

Bizim de tanıdığımız gençler askerden gelirler, "ne ümitlerle gitmiştim; şimdi büyük hayal kırıklığı içindeyim" derler. Ayrıntıları sormam bile, üç aşağı beş yukarı benzer şeylerdir: Kötü söz ve davranış, aşağılanma, inanca hürmetsizlik vb. Yazmam, yazamam, elim gitmez. O haldeki bir genci nasıl teselli edebilirseniz edersiniz; "Ordusu olmayan milletin izzeti olmaz; birkaç kötü örneğe bakarak tamamı hakkında hüküm verme" deriz. Ertesi gün bir emekli paşamız çıkar, "ordu peygamber ocağı filan değildir, nereden çıkarıyorsunuz bunları" diye kantarın topunu kırarcasına konuşur, "ayıp oluyor paşam" meâlinde kırık-dökük itirazdan ötesine dilimiz gitmez.

Şahsım adına söyleyim; militer ruhlu olduğumdan değildir lakin Pasivist de sayılmam; ordu üzerinden darbe ve ihtilal heveslisi takımından olmadığımızı cümle-âlem bilir. Biz devletin askerini de polisini aile terbiyesi, tabii muhit terbiyesi iktizasınca severiz. Devletin sivil aksâmına daha yüksek perdeden yönelttiğimiz eleştiriler, cihet-i askeriye söz konusu olunca pes perdeye düşer. Tekrâren: Korkaklıktan, cesaretsizlikten değildir, Adalet Bakanı'nın tâbiriyle, "yedeği olmayan kurum"lardan olduğu içindir. Bir nevi devlet terbiyesi muktezâsındandır. Ordunun doğrudan siyasetle uğraştığı tarihi devirleri iyi okumuşuzdur; bunun ne menem bir fitne, ne yaman bir zaafiyet olduğunu biliriz. Gönlümüz kırılır, kalbimiz burulur, dilimiz ses vermez.

Cihet-i askeriye'de şu bizim hassasiyet nokta-i nazarımızı anlayan, bilen hisseden, paylaşan ve hak veren var mıdır; doğrusu pek merak ederim.

Bugün olmuş, bu satırların üzerine yazılı olduğu gazete, askeri mahfillere göğsünü gere gere giremez. Bilgilendirme toplantıları olur, biz haberleri ikinci el kaynaklardan öğreniriz. Neyse kabahatimiz, nice zamandır akreditasyon listelerinde esâmimiz okunmaz.

Belki de bize mahsus yanlış bir intibâdır; evlâdımız askeri okullara heves edecek olur, acı acı gülümser, genç dimağını allak-bullak etmemek için susar, başka ihtimallerin daha gerçekçi olduğundan dem vururuz.

Doğrudur, cihet-i askeriyenin Ertuğrul Özkök'ü rahatsız eden "doktriner" retoriği ile benim fikirlerim arasında esaslı farklar vardır ama ben bu fikir ayrılıklarından sistematik, köklü bir ordu düşmanlığı çıkarmam, çıkaramam; gönlüm elvermez ve çelişkiyi bir adım daha öteye taşıyarak hem TSK'ya yönelen bilinçli hınç kampanyalarına samimi bir tepki gösterirken, dilimin döndüğü kadar eleştirmekten de geri durmam.

Bu duruş yerimin başkalarınca nasıl algılandığı başka bir meseledir ama durum budur: Türk ordusu, devletin bel kemiğidir; ona ârız olacak zaafiyet bütün heyetimizi kötületir. Bu ordu 27

Mayıs ve akabindeki 22 Şubat, 21 Mayıs bâdirelerinden büyük zararla çıkmıştır; sonraki her darbe ve muhtıra teşebbüslerinde hep o kâbus ihtimâli akla gelir; gündelik siyaseti takib eden ordunun güvenilirliği zayıflar ve muhariplik kudreti aşınır. Ben ise ordumun herkese güven ve saygı telkin etmesini isterim;

Daima!

Si faller sum*

Eğer "başarı"dan murad edilen seçim kazanmaksa, hükümetin başarılı olmak için yatırım projeleri yapmasına, kaynak bulmasına, bürokrasiyi verimli işletmesine filan lüzum yok; bu hükümet başarılı olmaya mahkûm zaten.

Rejimin laikçi rahipleri, hükümetin başarısız görünmesine asla müsaade etmiyorlar, etmeyecekler.

Merkez Bankası'nın yeni başkan vekilinin eşi başörtülü imiş. Laikçi rahiplerin dudakları uçukladı; bir plan dahilinde devletin kilit yerlerine eşi başörtülü olanlar getiriliyormuş!

Aziz peder, bilmediğiniz nokta şu: Siz bu nokta-i nazardan hükümete vurduğunuzu sandıkça, hükümetin seçmen tabanı genişliyor. İçlerinde kararsız olanları, kararını hükümet partisi lehine pekiştiriyor; önceki seçimlerde oy verenler de sizin gibilerin tepkilerini gözleyerek, "aferin bana, eğer bu adam karşı çıkıyorsa hükümet mutlaka iyi bir şey yapmıştır" fehmiyle kendini tebrik ediyor.

Acı fakat gerçek!

Sâye-i ruhbâniyetinizde siyasi performans denilen şey teknik niteliklerinden sıyrıldı, yapışkan ve faydasız bir ideolojik göstergeler sanatı haline dönüştü. Ehliyet, liyakat, sicil, mesleki kabiliyet gibi vasıfların değeri gölgelendi. Halbuki "laik siyaset" kavramının muhtevası ve maksadı son derece isabetlidir aslında: Kamu hizmetinin her nevi kudsiyetten, dini sembol ve muhtevadan, mistifikasyondan ve benzeri dönüştürücülerden arındırılarak maliyet, fayda, genellik, maksada uygunluk, verimlilik vb. gibi sadece teknik nitelikleriyle öne çıkarılması demektir ve bu kavram, bu çerçevede kaldığı sürece sizin gibi kudsiyeti kendinden menkûl laikçi ruhbanların elâleme, hangi istikamette neye inanmaları gerektiğini telkin etmenize de müsaade etmez.

Hem işinizi düzgün yapmayıp laikliğin haysiyetini on paralık ediyor, hem de nefret ve alerjinizi gizlemeye lüzum görmediğiniz hükümete durduğu yerde yüksek puanlar ihsân ediyorsunuz. Millet bu gibi hallerde bir size, bir de hükümet erkânına bakıyor, "bunların hatası, şunların doğrusundan yeğdir" kavliyle iktidar partisi ve kadrosunu daha sempatik görüyor.

Anladık, kısa vadede hesabınız reisicumhura basın yoluyla işmarda bulunarak yeni Merkez Bankası vekilinin atanmasını engellemektir. En tabii hakkınızdır, saygı duyarım lakin aleyhteki delil ve iddialarınızın tamamen teknik mahiyette serdedilmesi beklenirdi.

"Eşi başörtülü; iki sene önce ise açıktı, öyleyse takiyye yapıyorlar" zu'muyla kudsî köşenizden "inquisition" iddianameleri savurup durmanızı ciddiye alıyor değiliz fakat hükümeti kolaycılığa alıştırmanız bakımından memlekete zararınız dokunuyor. Hani "su içsem yarıyor kardeş" yollu bir yakınma vardır ya, sizin yüzünüzden hükümet, oturduğu yerde sempati kazanıyor. Siz neticede belki bir vekil kararnâmesini engellemiş olacaksınız ama mukabilinde bu hizmetiniz, iktidarın seçim karnesine birkaç puanlık artı kabilinden yansıyacak.

Taassubunuz yüzünden siyasetin kalitesi bozuluyor aziz peder; mesele bu!

Meselenin bir de "eş" üzerinden dedikodu yapma boyutu var ki, ne ruhbâniyetiyle te'lifi kabildir, ne mertlikle, ne de bizatihi sizin hususi vaziyetinizle. Başkalarını "eş durumundan" mağdur etmeye kalkışırken, "eş durumundan" âbâd olanların en azından sükûtu tercihi beklenir.

Bir kişiyi sadece verdiği hizmetin teknik kalitesi ile değerlendirmek kıstasını boşa koymayalım muhterem peder; onca yıl köşe yazdınız; yazılarınızı uç uca koysak boğaza tünel olur. İmdi ol kadar yazıyı "laikçi misyon"undan sıyırıp, sadece "fikri, edebi ve siyasi" niteliği ile kantara vursak, kaç okka gelir tahmin edersiniz?

Yaa... laiklik bu yüzden iyidir efendim; bu kantara ruhban kıyafetinizle çıkamazsınız. Ne iseniz ondan ibaret görünürsünüz. İki gün sonra ardınızdan "iyi yazardı" demezler mesela, "üstad öyle bir üfürürdü ki" filan derler.

Neyse lâfı uzattık; ne demişti Aziz Aguistinus: "Si faller sum".

Ömür boyu yanılarak yaşamak nedir bilir misin peder?

(*) Lat.: "Yanılıyorsam varım"

Ağır delikanlı

Pazar sabahı, sabah on suları. Pazar keyfinin ayrılmaz rüknü haline gelen ince çekilmiş pide ve bol miktarda gazete tedariki için fırına doğru yürürken farkettim onu. Hizamı geçinceye kadar doğrudan bakmaya cesaret edemedim, siz bunu rahatlıkla "çekindim" diye yorumlayabilirsiniz. Adımlarımı ağırlaştırdım, kitapçı vitrinini seyreder gibi yaptım ve ancak gerisine düşünce kaldırımın kenarına dikilip onu uzun uzun seyrettim.

Saçlarını, neredeyse subay tıraşı diye tabir ettiğimiz tarzda kısa kestirmiş bir delikanlıydı o. Yüzünü pek iyi seçemedim ama benzerlerinden tahmin ediyorum ki mutlaka son derece ciddi, hatta kaygılı bir bakış takınmıştı çehresine. Vietnam ormanlarında Kızıl Vietkong çetelerinin

baskınına uğramamak için etrafı kolaçan ederek adım adım ilerleyen bir kahraman Amerikalı komando çavuşunun tedirginliği, sırtından bile anlaşılmaktaydı neredeyse.

Ellerini uzun pardösüsünün ceplerine sokmuştu veya ben öyle zannettim. Pardösünün kemeri bel hizasından arkaya doğru başıboş bırakılmıştı. Sahibine göre bol bir pardösüydü bu. İçindeki şahısla pardösü arasına sanki birkaç tane tam otomatik piyade tüfeği, sekiz on şarjör, on onbeş tane tabanca, hatta birkaç roketatar veya dörtçekerli jip sığdırılabilirmiş izlenimini veren bollukta bir kesimi vardı pardösünün.

Elbisesi koyu renkliydi, pantolonu ütülüydü. Yirmi yaşlarında var-yoktu.

Yürüyüşünün kendi sınıfına mahsus, özel bir âhengi vardı. "Yaylanıyordu" desem mübalağa olur; "attığı her adımla yeryüzüne büyük şeref bahşeder bir edâ ile yürüyordu" desem gerisini siz zihninizde canlandırabilir misiniz?

Yirmi yaşlarında göründüğüne göre sakalı-bıyığı da terlemiş olmalıydı; hani o çağlardaki delikanlıların çenelerinde ve dudak üstünde, çöl yeknesaklığındaki şaşırtıcı çalılıkların varlığını andıran karartılar belirir ya!

Bakışlarını bir an görebildim: Aşılmaz Bizans surlarının en zayıf yerini kestirmeye çalışan bir Osmanlı topçu zabitinin gözleri nasıl enine bir çizgi halinde kısılarak bir ciddiyet suretine bürünürse aynen öyleydi.

Gelelim ayakkabılarına!

Tahmin edersiniz; ayakkabısı bana göre topuğu ile dizi arasındaki mesafeye denk gelecek bir uzunluğa sahipti; vaktiyle Boğaz'da süzülen zâdegân kayıkları gibi ince, uzun ve uç kısmı itibariyle yukarı doğru kalkıktı. Ayakkabıcı vitrinlerinde henüz yeni tesadüf etmeye başladığım bu yeni ayakkabı modelinin olgörüp nasıl müşteri bulabildiği yolundaki çocuksu merakım, böylece sahici bir örnekle yatışmış oldu. Yine de bu iki uzun kayığa benzer ayakkabıyla adım atarken kendisini nasıl olup da çelmelemediğini anlamak için yürüyüşünü dikkatle ve uzun uzun seyrettim.

Elinde, birkaç kere kendi üzerinde kıvrılarak dört parmağa geçirilmiş ve fırıl fırıl döndürülüp duran parlak taşlı bir tesbih vardı. Gençliğimde ben de bu tesbih numarasını yapabilmek için hayli uğraşmıştım ama bu seriliğe asla ulaşamadığımı utançla hatırlıyorum.

Nereye gidiyordu? "Galip ihtimalle bir kahveye!" diye cevaplandırdım bu suali. Mesaiye yetişir gibi bir hali yoktu, üstelik zaman mesai değiştirilen vardiya saatlerine de denk gelmiyordu.

Anladım; bu "ağır delikanlı" türünden bir gençti. Belki henüz ağır abi olamamıştı ama zaman ve fırsat meselesiydi; bu gidişle o da bir ağır abi olacaktı.

Yaşlanıyor muyum nedir; tam köşeyi dönüp gözden kaybolurken, "bu çocuk sabah kahvaltısı yapmış mıdır acaba?" diye düşündüm; nedendir bilmem içim cız etti. Herhalde annesi, "evladım, bir bardak çay iç, iki kaşık çorba ye de öyle git" diye kapı ağzında yalvarmış ama o, "istemez, kahvede atıştırırım bir şeyler" diye homurdanarak kayığa benzeyen ayakkabılarının bağcıklarını düğümleyip ardına bakmadan sokağa atılmıştı.

Peki cebinde harçlığı var mıydı, harçlığı? Akşama kadar kahvede, internet dükkânlarında kendine benzeyen arkadaşlarıyla kendi üslupları üzerine yarenlik edip vakit öldürürken çay içecek, puaça atıştıracak, icabında arkadaşına bir şeyler ısmarlayacak kadar parası var mıydı; kaç paraydı? Yoksa o tavizsiz ağır delikanlı çehresinin ardında bir başka arkadaşının ikramını dört gözle bekleyen bir çaresizlik mi barınmaktaydı?

Bu haliyle onu herhangi bir eğitim kuruluşunun öğrencisi olarak tasavvur etmekte müthiş müşkülat çektim. Ağır delikanlı ve öğrenci! Olacak iş değil; peki ne iş yapar, vaktini nasıl geçirir, ne söyler, ne düşünür diye meraklandım bu defa: Böyle bir gencin garsonluk, çıraklık, öğrencilik, işçilik yapmasını havsalam almadı; bu kibirli ve gururlu eda, ancak bir oto galeri, bir kıraathane sahibinde tabii durabilirdi; henüz tüyü bitmekte olan bir delikanlıda değil.

Bir öğretmen arkadaşla sohbet ederken konu "ağır delikanlı"lara geldi,

-Oo dedi, bizim okulda bunlardan birkaç yüz tane çıkar; sen daha yeni mi farkettin? Mahalledekilerin ise sayısına bereket!

Sonra yüzüme doğru eğilip, donuklaşan bakışlarımın ardında samimiyet eseri ararcasına sordu,

-Ne yani, şimdi sen hiç Kurtlar Vadisi'ni seyretmedin mi yani?

Hurafe değil yarbayım inanç; "hususi inanç"

Çanakkale Harbi'nin 91. yıldönümü töreninde konuşan Kurmay Yarbay ilginç değerlendirmelerde bulunmuş, okuyalım: "Tarihi, kendi ideolojik görüşleri çerçevesinde ve kişisel çıkar elde etmek amacıyla hareket edenler tarafından yapılan tanıtımlarda akıl almaz tarihi yanlışlıklar yapılmaktadır.

Bazıları bu zaferlerin temelinde yaşanan gerçekleri doğaüstü olaylarla, hurafelerle izah etmeye kalkışsalar da gerçeği bizler değil savaştığımız o günkü düşmanlarımız kabul etmektedir."

Meğer bu sitemlerin asıl muhatabı Çanakkale ile ilgili dini mahiyetteki televizyon kanallarında yayınlanan çizgi filmler imiş.

Yarbay haklı. Demeye getiriyor ki, Çanakkale'de işin içine melekler, evliyalar, görünmez kuvvetler karışmadı; harbi tasvir ederken realizmden şaşmayalım, hadiseyi olduğu gibi görelim!

Öyle yapalım: Meselâ işe Çanakkale cephesinde onca Alman erkân-ı harp zâbitinin, Alman malzemesinin, neferinin ve silahının mevcudiyetini izah etmekle koyulalım; düvel-i muazzama birliklerini cepheyi terk etmeye zorlayan askeri baskının hangi bileşenlerden oluştuğunu da tahlil edelim. Von Der Goltz, Liman Von Sanders gibi Alman paşalarının nasıl olup da o esnada Beşinci ve Altıncı Osmanlı Ordusu Kumandanı sıfatlarını ihraz edebildiklerini de halkımıza izah edelim.

Hazır işe başlamışken üniversite mezunları da dahil olmak üzere bütün "okumuş ve okumakta olan" eğitimli çocuklarımız arasında anket yaptırıp, Çanakkale Harbi esnasında cepheyi bilfiil yöneten kumandanın adını soralım; doğru cevap verenlere (nasıl olsa beşi-altıyı bulmaz) birer Cumhuriyet altını verelim.

Sonra şey yapalım meselâ: Birkaç dakika sonra muhakkak vurulup öleceğini bile bile askeri sığındığı siperden fırlayarak taarruz emrine (yani ölüme) itaate sevk eden âmilleri araştıralım; araştıralım ki hiçbir hurâfe kalmasın ortalıkta. Elimiz değmişken Çanakkale'deki kara çatışmalarında Türk birliklerinin niçin çok yüksek ölüm oranıyla vuruşmak zorunda kaldığını da anlatalım.

Bu psikolojik faktörü bakınız, 19. Fırka Kumandanı Miralay Mustafa Kemal Bey, Maydos'tan 2 Temmuz 1915 tarihinde Fransız hanım arkadaşı Madam Corinne'e yazdığı mektupta şöyle izah ediyor:

"Gece gündüz her gün çeşitli toplardan atılan şarapneller ve diğer mermiler başlarımızın üstünde patlamaktan hali kalmıyor. Kurşunlar vızıldıyor ve bomba gürültüleri toplarınkine karışıyor. Gerçekten bir cehennem hayatı yaşıyoruz. Çok şükür, askerlerim pek cesur ve düşmandan daha mukavemetlidirler. Bundan başka hususi inançları, çok defa ölüme sevk eden emirlerimi yerine getirmelerini çok kolaylaştırıyor. Filhakika onlara göre iki semavi netice mümkün; ya gazi veya şehit olmak. Bu sonuncusu nedir bilir misiniz? Dosdoğru cennete gitmek. Orada Allah'ın en güzel kadınları, hurileri onları karşılayacak ve ebediyen onların arzusuna tabi olacaklar. Yüce saadet."

İşte, tâbir aynen böyle, "hususi inanç"; hurâfe filan değil! İşbu hususi inançtır ki, Osmanlı askerlerinin (artık "Mehmetçik" demiyoruz malumunuz olduğu üzre; kızıyorlar; "ne alâkası var" diyorlar!) Miralay Mustafa Kemal Bey'in tâbiriyle, "çok defa ölüme sevk eden emir"lere itaatlerini kolaylaştırmaktadır.

Şimdi sual şudur Yarbayım: Eğer bu askerleri bile bile ölüme sevk eden "hususi inançları" olmasaydı, bırakınız Çanakkale cephesini, en küçük eşkıya müsâdemesi bile kazanılabilir miydi?

"Ben hurâfeyi eleştiriyorum, inancı değil" diyebilirsiniz; bu memlekette hurâfeyle inancı birbirinden ayırmak çoğu kere imkânsızdır; o yüzden meselâ "Şehâdet"in nasıl bir şey olduğunu realist bir yaklaşımla askerinize izah edemezsiniz; isterseniz deneyiniz, biz de kenardan seyrederiz.

Realizm uzaktan hoş görünür ama onunla her şeyi izah edemezsiniz; realite, realizmi aşıp gidince bir başka hurâfe ile gedik kapamaya çalışırsınız vesaire vesaire...

27 Mayıs darbesinin zedelediği kurumlar

27 Mayıs darbesi sadece, söylenegeldiği gibi meşruiyetini kaybetmiş bir iktidara karşı ordunun tepkisini ifade etmekle kalmamıştı; bizzat ordu içinde de muazzam bir karmaşanın doğmasına yol açmış, efsanevi disiplin ve hiyerarşik nizam altüst olmuş, darbeden sonra yönetimi sahiplenen MBK, orduda düzeni yeniden sağlamak amacıyla 235 civarında general ve beş bine yakın subayı emekliye ayırmıştı. Bu tasfiye 31 Mart 1909 isyanından sonra yapılan tenkisatın ardından Türk ordusunun geçirdiği en mühim personel operasyonu olarak tarihe geçmiştir.

'Seçimler bilindiği gibi sonuçlanınca milli iradenin tam olarak gerçekleşmediği inancına varmıştık.'

Şu cümleyi bugün bir komedyenin ağzından duysanız gülmekten yere düşebilirsiniz ama bundan kırk küsur sene önce bu cümle komik değil, son derece ciddi ve dramatik etki uyandırıyordu. Cümle Talat Aydemir'e ait ama anlamı itibariyle şahsi ve hususi psikolojiyi aksettiren bir cümle değil; söylendiği tarihte bu cümlenin anlamını ciddiye alanların sayısı tahminlerin çok üstündeydi.

Albay Talat Aydemir, 27 Mayıs darbesi esnasında yurtdışında görevli olduğu için darbe sonrası dönemde gölgede kalmış ve darbenin nihai neticelerine ulaşmadığı düşüncesiyle 22 Şubat 1962'de askerî öğrencileri silahlandırarak yeni bir darbe teşebbüsünde bulunmuştu. Halkın ve ordunun desteklemediği bu darbe teşebbüsü İsmet İnönü'nün koalisyon hükümeti tarafından bastırıldıysa da Aydemir garip bir ısrarla, 21 Mayıs 1963'te bir darbeye daha kalkıştı, yine bastırıldı ve bu defa affedilmeyerek idam edildi.

Yeniden o cümleye dönelim: Albay Aydemir 15 Ekim 1961'de yapılan genel seçimleri kasdediyor. 27 Mayıs darbesinden sonra yapılan ilk genel seçimdi bu. Çift meclisli 600 üyeli parlamentoda CHP, Senato üyeleri de dâhil ancak 209 sandalye kazanabilmişti. Geride kalan 391 üyelik, İsmet İnönü'nün damadı, meşhur gazeteci Metin Toker'in tâbiri ile "27 Mayıs'a

karşı güçlerin egemenliğinde" bulunuyordu; kısacası seçmenler bu davranışlarıyla 27 Mayıs'ı tasvib etmediklerini göstermişlerdi. Talat Aydemir'in "milli irade tam olarak gerçekleşmedi" tesbiti, bu hadiseyi imâ ediyor.

Bizde 27 Mayıs meselesi, genellikle tarihî evveliyatından ve uzantılarından bağımsız olarak ele alınır ve değerlendirilir. Oysa ki 27 Mayıs'ın olumsuz anlamını daha da ağırlaştıran ve karartan olaylar dizisi, 15 Kasım 1960 tarihinde 14'ler hadisesi, 22 Şubat 1962 ve 21 Mayıs 1963 tarihlerinde tekrarlanan darbe teşebbüsleridir.

Bu darbeler hakkında tatminkar derecede hatıra ve inceleme yayınlanmış olmasına rağmen anlamı aynı tatminkârlık derecesinde belirginleşmemiş, bu hadiseler 27 Mayıs darbesinin ardçı sarsıntısı neviinden sayılarak gölgede kalmıştır. Bu darbe sadece, söylenegeldiği gibi meşruiyetini kaybetmiş bir iktidara karşı ordunun tepkisini ifade etmekle kalmamıştı; bizzat ordu içinde de muazzam bir karmaşanın doğmasına yol açmış, efsanevi disiplin ve hiyerarşik nizam altüst olmuş, darbeden sonra yönetimi sahiplenen MBK, orduda düzeni yeniden sağlamak amacıyla 235 civarında general ve beş bine yakın subayı emekliye ayırmıştı. Bu tasfiye 31 Mart 1909 isyanından sonra yapılan tenkisatın ardından Türk ordusunun geçirdiği en mühim personel operasyonu olarak tarihe geçmiştir. Albay Aydemir'in birbirini takib eden iki darbe teşebbüsünden sonra darbeye âlet edilen Kara Harp Okulu öğrencilerinin de orduyla ilişiği kesilmişti. Türk Silahlı Kuvvetlerinde bu yüzden 1963 çıkışlı subay bulunmadığı söylenir. Bu çerçevede 27 Mayıs'ın sadece DP iktidarına karşı bir silahlı kalkışma ve tasfiye hareketi teşkil etmediği, ordu içinde de hayli derin ve kapsamlı bir kadro değişikliğine yol açtığı hatırlanmalıdır. 15 Kasım 1960'da darbeyi gerçekleştiren Milli Birlik Komitesi üyelerinden 14 kişinin bir geceyarısı operasyonu ile enterne edilerek yurtdışına sürgüne gönderilmeleri hadisesi bile o dönemde işlerin nasıl çığırından çıktığını gösterir. Darbenin yapıldığı 27 Mayıs tarihinden o güne ancak altı ay geçmeden darbeci kadronun birbirine karşı tasfiye hazırlığına girişmesi, siyasetin genel tabiatına uygun olmakla birlikte TSK teamülleri bakımından inanılması güç bir ayrıntı teşkil ediyor.

27 Mayıs'ı takib eden iki darbe teşebbüsünün ayrıntılarından çıkarılacak genel sonuçların en önemlisi, subay kademesindeki ordu mensuplarının vahim derecede politize oldukları ve özellikle 63 tasfiyesine kadar geçen üç yıllık dönemde hayret uyandıracak şekilde küçük gruplaşmalara bölünerek mesleki disiplinden uzaklaşmalarıdır. 27 Mayıs ve ertesindeki dönemin, Türk tarihinin genel seyri içinde ancak olmaması gereken vahim bir parantez, en hafif tabiriyle bir dizi talihsizlikler silsilesi olarak kabullenilmesi gerekiyor. Halbuki 27 Mayıs 1960 darbesini sanki pek matah ve hayırhah bir hadise imiş gibi algılayan ve propaganda eden zümreler hâlâ mevcut. Bu devir, bütün kötü intibâ ve hâtıraları ile asla yüceltilmemeli, meşru gösterilmeye kalkışılmamalıdır çünkü 27 Mayıs'ın en büyük fenalığı, sanılanın aksine DP iktidarına değil, Türk Silahlı Kuvvetlerine dokunmuştu. O devirle ilgili hâtıra kitaplarında subayların birbirine silah çekmesi veya birbirlerinin aleyhinde bulunması, "vaka-i adiye"

sayılacak derece sıradan ve sık karşılaşılan olaylardandır. Türk ordusu 27 Mayıs'ta büyük bir travma geçirmiş ve darbenin menfi tesirlerinden uzun süre kurtulamamıştır. O derece ki, 12 Eylül 1980 darbesinin mimarları, işte bu yüzden daha sonraları 27 Mayıs'ta düşülen hataları tekrarlamadıkları için kendileriyle gurur duyabilmişlerdi!

27 Mayıs sadece DP iktidarını devirmekle kalmadı, vicdanları da tahrib etti; bu ağır sarsıntı altında kalan ve bir türlü doğrulamayan kurumların başında yüksek öğretimimiz ve akademisyenlerimiz gelir. Türkiye'de akademik geleneklerin bir türlü bağımsız ve bükülmez bir karakter kazanamayışında, 27 Mayıs'ın ertesi günü hukukçu profesörlerden oluşan bir heyetin darbeyi meşrulaştıran meşhur açıklamasının büyük ezikliği vardır.

Başta da ifade edildiği gibi kamuoyu, daha 1961 seçimlerinde darbeyi tasvib etmediğini göstermiş, 1965 seçimlerinde ise DP çizgisinde yürüdüğünü söylemekten çekinmeyen Adalet Partisi'ni tek başına iktidara getirmişti. 27 Mayıs, DP çizgisini tasfiye edemedi ama o büyük hengâmenin altında, Ordu, CHP muhalefeti, Üniversite, Basın gibi daha ciddi müesseseler kalmıştır.

AKLINIZDA BULUNSUN: Bir Divan Şiiri Albümü Ve Klasik Türkçe'nin Ses Tınısı

Konya Büyükşehir Belediyesi bir kitap/albüm yayınladı. "Bir Safâ Bahşedelim" isimli eser, Klasik Türk şiirinden seçme eserleri konu ediniyor. Önsöz ve izah faslından sonra kitap kısmında 25 seçme klasik şiir, tezhipli bir kompozisyona yerleştirilmiş ve karşı sayfaya şiirin açıklaması verilmiş. Albümde ise Dr. Mustafa Çıpan'ın sesiyle klasik müzik refakatinde şiirler seslendiriliyor.

İskender Pala, Divan şiirine dair ilgi çekici, sevdirici ve izah edici yayınlarıyla hayli zamandır fedâkâr bir serdengeçti gibi faaliyet gösteriyor ve böylece özellikle gençliğimiz klasik şiirle bir nebze olsun temas imkânı bulabiliyorlar. Dr. Mustafa Çıpan'ın derlediği ve seslendirdiği bu albüm/kitap ise klasik şiirin ses değerlerini hissettirmek konusunda benim gördüğüm ilk çalışmadır ve sırf bu vasfından ötürü dahi alkışlanmayı hak ediyor. Zira klasik şiirimiz bugün neredeyse tamamen bir metin sûretinde görünüyor; onun ses değerleri hakkında öğrenebileceklerimiz, edebiyat öğretmenlerinin arûz ve telâffuz kabiliyeti ile sınırlı kalıyor ve bu haliyle klasik Türkçe'nin ses ve telâffuz değerlerinin artık unutulmasını andırır bir kaderi paylaşıyor. Bu açıdan "Bir Safa Bahşedelim" isimli albüm kitabın hayırlı ve bereketli bir çığır açmasını temenni ediyor, klasik değerlerimize verdiği kıymetle dikkat çeken Konya Büyükşehir Belediyesi'nin şahsında bütün emeği geçenlere teşekkür ediyoruz.

"2 YTL'ye bütün bayilerde..."

"Canım Türkiyem" demek geldi içimden haberi okuyunca; duymadınız mı, 2002 yılında hazırlanan İç Güvenlik Strateji Belgesi, Sauna operasyonu kapsamında yapılan araştırmada çete liderinde yakalanmış.

Şimdi bazılarınız, "eyvaah gördünüz mü başımıza geleni, Saunacının eline geçen sırlar çoktan yabancı servislerin kulağına değmiştir!" diye telâşa kapılabilirler.

Herkes sâkin olsun; bir şey olmaz!

Bir şey olmayacağını tahminde rahat davranmam, vaktiyle şu veya bu yolla sözü edilen belgeyi okumuşluğumdan kaynaklanmıyor; üstelik buna benzer gizli belgeler görmüş de değilim.

Rahatım ve bu çok gizli evrakın, alâkasız bir şahsın cebinden çıkmış olmasıyla milli güvenliğimizin riske girmeyeceğini biliyorum. Çünkü bizde güvenlik konusunda konulmuş yasaklar, ekseriyeti itibarıyla rahmetli Mareşal Fevzi Çakmak zamanından kalma, tek parti devrinin ve iki dünya harbi arasında kalan yılların strateji ve taktik anlayışını aksettiren vehhâm bir endişenin ürünüdür. Rahmetli Çakmak'ın bazı sahil vilayetlerine demiryolu veya liman yapılmasına "güvenlik gerekçesiyle" karşı çıktığından bahsederler. Mareşal'in endişesi şu: Düşman bu noktaya çıkarma yapacak olursa bizim yolları ve limanları kullanarak harim-i ismetimize kadar nüfûz edemesin vb...

Vaktiyle hanımla Erzincan'a gidiyoruz otomobille. Kızıldağ'daki çeşmenin başında durup su içelim dedik. Peşinen belirtmeliyim ki çeşmeden su içilmesine müdahale edilmiyor ama o çeşmenin önünde hatıra fotoğrafı çektirmek yasak, çünkü arka planda uzakça bir yerde Jandarma Karakolu var. Telaşla yanımıza kadar koşup gelen nazik jandarma onbaşısı, vakıa bize cebinde devletin "Gizli Anayasa"sı çıkmış çete reisi muamelesi yapmadıysa da ona yakın bir sertlikte fotoğraf çekmememizi ihtar etmişti, oradan hatırlıyorum (lakin şu noktayı belirtmem insaf eseridir; o günlerde civarda yol kesen eşkıyalar da cirit atıyordu!).

Gelelim şu devletin gizli anayasasına; bu bir gazeteci tabiri, aslı Milli Güvenlik Kurulu Siyaset Belgesi. Niçin gizli? Çünkü devletin ileri gelenleri o belgede devletin dostu kim düşmanı kim, onu belirtiyorlar. Hangi mıntıkalara yığınak yapmak lazım, hangi askerî birlikleri hangi tip silahlarla desteklemek gerekiyor, gelecekte askere alma kanununda nasıl değişiklikler yapılması planlanıyor, bu gibi şeyler olmalı.

"İyi ama gazete okuyan herkes bunları üç aşağı beş yukarı bilir zaten" demeyiniz. Her devletin böyle gizlemeye ihtiyaç duyduğu bir siyaset belgesi vardır. Nitekim hep duyarız, yeni bakan atananlara MGK mensubu bir şahıs bu belgeyi imza karşılığında teslim eder, okuduktan sonra bakanlık kasasında saklı tutmasını istermiş.

E, peki bu kadar önemli bir belge "Sauna operasyonu" kapsamında nasıl olup da bir çete zanlısının yazıhanesinden çıkabiliyor? Bu sorunun cevabını merak etmiyorum; güvenlik zincirinin bir halkasının zayıflatıldığı açık. Yakında gazetenin biri, "Gazetemizle birlikte Milli Güvenlik Kurulu Siyaset Belgesi sadece 2 YTL'ye bütün bâyilerde" diye anonsa başlarsa da şaşmam.

Onun için "canım Türkiyem" deyip geçmek en iyisi.

Dün Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nden, "filan kişinin Merkez Bankası başkanlığına atanmasını öngören bir Bakanlar Kurulu taslağı bizde mevcut değildir" yollu bir açıklama yapıldı. Hükümet ise, "kararname taslağını gönderdik, lakin Cumhurbaşkanı'nın tembihi gereği, kesinleşene kadar isim açıklamıyoruz" mukabelesinde bulundu.

Meselenin gerçek mahiyetini bilemem ama anladığım kadarıyla, "bizde filancanın kararnamesi yoktur" demek, "elimizde bir kararname taslağı var ama, sözü edilen kişiye ait değil" şeklinde de yorumlanabilir. Nereden baksanız garip, devlet geleneklerini hafiften tahriş eden sıradışı bir vaziyet var ortalıkta.

Bakalım "sözlü tembih"i kim ıskalamış, birkaç güne anlarız!

Bu çocukları kim mahvediyor!

Okullarda şiddet olayları artınca Milli Eğitim Bakanı'nı sıkıştırmış gazeteciler; o da, "milyonlarca genç her sabah okula gidiyor, bu gibi vakalar olabilir" meâlinde kaçamak şeyler söylemiş.

Sayın Bakan suali ıskalamak yerine göğüslese daha iyi olurdu; meselenin altını çizmeli, dikkatleri celbetmeli ve hangi noktada bakanlığın âciz kaldığını yüksek sesle söylemeliydi. Bakan'ın problemi kabullenmesi, vebâli üstlenmek anlamına gelmez.

Bu tehlikeli tırmanışı, okullarda çıkan olay sayısıyla ölçmek büyük hatâ. Gençlerin okulda birbirini bıçaklaması, arkadaşlarından haraç alması, çete kurması buzdağının su üstündeki kısmı; aslında çocukları etkisi altına alıp sürükleyen o pis kabadayılık eğilimine dikkat kesilmeli.

Bir öğretmen arkadaşla konuştum, kalburüstü bir okulda görev yapıyor. "Her sınıftaki kabadayı taslaklarını bir sınıfta topladık, veliler baskı yapınca başka çare kalmadı." diyor. "Gariban dar gelirli çocuğu da değiller, bir eğilime kapılmış gidiyorlar; çareyi izolasyonda bulduk; çare değil ama ne yaparsanız?" "Diğer okullar nasıl?" diye sorunca, "Hiç sormasanız daha iyi." cevabını alıyorum.

Bir başka öğretmenin mektubunda daha acılı satırlar var: "Malum dizinin fahri artistleri arasında yer alan 7 ya da 8. sınıf öğrencileri biliyorum, aranınca cebinden bıçak çıkan; iki satır kompozisyon yazamayan, ama sorgulayınca tehdit ve takip edilme hikayeleri diziveren. Bir anne tanıyorum 60 lira alacağını istediği için bıçaklanıp öldürülen ilkokul arkadaşıma yanan, ne bayramı ne seyranı kalan (...) Bu gençler hızla yayılıyor ve önlerinde hiçbir engel yok. Bir zamanlar birbirine silah çeken vatan evlatları -Ben o zamanlar henüz kundaktaydım,

siz daha iyi bilirsiniz- iyi ya da kötü birer düşünceye istinat ediyorlardı, bunlarda o da yok. Yani diğer yırtıcı canlılar gibi."

Fatih Altaylı'nın dünkü Sabah'ta yazdıklarını destekliyorum; diyor ki: "Okullar mafya yatağı gibi. Hepsi birer küçük Polat Alemdar. Ben 'Bu dizi yasaklanmalı' derken RTÜK üç otuzluk esprilerle uğraştı ve Kurtlar Vadisi rezaletini görmezden geldi. İşte sonuçları. Gençler arasında artan şiddet eğilimi. Hem de 'Ben Polat Alemdar'ım' diyerek. Okul yönetimleri ise hem çaresiz, hem yetersiz. Kalbinden bıçaklanan çocuğun babası okula dilekçe vermiş; 'Oğlumu öldürecekler' diye. (...) Okullarda çeteler kol geziyor. Müdürler, öğretmenler çaresiz. Hatta onlar bile tehdit altında. Ama kimsenin umurunda değil. Acaba okulları Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alıp İçişleri Bakanlığı'na, hatta Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlamak çözüm olabilir mi?"

Eğitimciler çaresiz kalıyorsa, küfeyi üstlerine silkelemek yerine yardımcı olmayı düşünmeliyiz. Okulların problemleri dağ gibi. Ailede verilmesi gerekenleri, okuldan beklemek haksızlık. En azından şiddet ve kabadayılık ihtiva eden dizileri cezalandırarak meseleye bir ucundan sahip çıkabiliriz pekâlâ.

Dışarıdan bakınca kabadayılık gibi görünüyor, halbuki lumpenliğin, korkaklığın, sığlığın daniskası. Adı geçen dizinin filmi çekildi, sırf "film iş yapsın" diye bir basın grubuna bağlı gazeteler haftalarca reklâmını yaptılar. Benim değer ölçülerime göre sözü edilen dizi, İngilizcesi itibariyle "hard" (yani, "zalim, merhametsiz, kalpsiz, şefkatsiz; şiddetli, kötü, acı") klasmanında, eski dilde bu tâbirin tam karşılığı "istihcân"dır ("hücnet" kökünden, ayıp, noksan, bayağılık, soysuzluk). Müstehcen lâfzı, ille de cinsellikle ilgili değil ki, böyle boyutları da var.

Dizilere bakın, silahsız, "kafana sıkarım"sız, şiddetsiz bölüm kalmadı. Hipnotize edilmiş gibi bunları seyrediyoruz, çocuklar da seyrediyor ve etkileniyorlar. Misafirlikte mecburen bu dizinin bir bölümünü seyrettim, gülme krizlerine uğradım. Çok seyrediliyor, iyi reklam alıyormuş. Ticareti batsın; lâkin televizyon seyircisi denilen o tehlikeli cemaatin iyiyi kötüden ayıracak kertede kâmilleşmesini beklerken daha kaç kuşak kaybedeceğiz?

İmam

Hayır, "The İmam" değil (zaten filmi henüz görmedim bile), aslî imlâsiyle ve illâ bir harf-i ta'rif, yani artikel gerekiyorsa "El İmam" bugünkü dersimizin konusu.

Evvela bir imamın anlattıklarını dinleyelim de "İmam" kavramının, zihnimizde hangi türden tedailere yol açtığını bir kere daha gözden geçirelim:

"2001 yılında cami bahçesinde 2001 adet 33 çeşit lâle yetiştirdik. Külliye içinde Alvarlı Efe Hazretleri'ne tahsisen aldığımız kütüphanede hat dersleri verdiğimiz talebeler, lâle konulu 66

eser hazırladı. Bu eserler camiin girişinde ana tonozda sergilendi. Bu etkinliği hazırlarken müftülüğe sormamıştık. Ertesi sene 63 çeşit gül yetiştirdik. Efendimiz'in her bir yaşı için bir çeşit gül. Her birinin rengi, kokusu farklı. Yine talebelerimiz 92 tane gül konulu eser hazırladı. Bu kez müftülükten izin istedik. Cevap şöyleydi: "Cami bahçesinde gül sergisi açılmaz. Bu tür hevesleriniz varsa akademiye gidin..."

Hayır "öyle olsa kim bilir ne güzel olurdu" kabilinden ütopik bir pasaj nakletmiyorum sizlere. İnanması güç ama, eski tabirle "ayniyle vaki" cereyan eden hadiseler bunlar.

Devamı var, müftülük, "sanata gayretiniz varsa akademiye gidin kardeşim, camide bu işler bizi bozar" makamında cevap yolladıktan sonra bizim İmam yılmıyor. 63 gülü avludan çıkarıp saksılara yerleştiriyorlar ve programı Cemal Reşit Rey'e taşıyorlar.

"Kim bu imam" diyeceksiniz şimdi; yağma yok. Merak eden hikayenin gerisini 589 sayılı Aksiyon'dan okuyacak (Ülkü Özel Akagündüz'ün "Bir İmamın Sıradışı Mücadelesi" başlıklı haberi). Lakin dayanamayacağım, sözü edilen imamın sadece mücadelesi değil kendisi de sıra dışı: Hattat Hüseyin Kutlu.

Hikâye 1976'da Hüseyin Hoca'nın Hekimoğlu Ali Paşa Camii'ne tayini ile başlıyor. Hüseyin Kutlu İstanbul Üniversitesi'nde felsefe okuyup mezun olmuş; yakın çevresinin itirazlarına rağmen meslek olarak imamlığı seçmiş. Buna "meslek seçmek" denilmez aslında, "meşrep seçmek" demelidir. Bizde mesleğiyle meşrebini üst üste getirmek talih işidir, geçelim. Tayin yerine gelince bakıyor ki Hüseyin Hoca, koca camide öğle namazının 4 kişilik cemaati var. Camiin külliyesi harap. Kütüphane berduşhaneye dönmüş, avlusunda kurbanlık koyun alınıp satılmakta, sebil musluğu ise su görmeyeli sanki asırlar olmuş. Hazirededeki mezar taşları rastgele sağa sola yıkılmış.

"Nesin sen burada" diye sormuş kendine, el cevap "İmam", "Öyleyse Ali Paşa külliyesinden sorumlusun" "Peki seni kim sorumlu kılıyor?" "Ben kendimi sorumlu kılıyorum", "E, yetkin ne?", "Yetkim yok ama ben kendimi yetkili tayin ediyorum."

İstanbullu okuyucuların boynuna borçtur; bir fırsat icad edilip Hekimoğlu Ali Paşa Camii'ne gidilmeli, her bir şeyi dünya gözüyle görmeli, Yazar doğru mu yazmış, Hüseyin Hoca doğru mu söylemiş, eksik mi bırakmış tedkik edilmeli. İstanbullu olmayanlar ise (http://www.turkislamsanatlari.com) adresini tıklayıp, 1976 senesinde mütevazı bir imamın vazife şuuru ve emaneti "hüsn-i muhafaza" gayretiyle başlattığı çalışmaların hangi noktaya eriştiğine şahit olmalı.

Ve sonra oturup bir güzel düşünmeli; niçin din görevlilerimiz arasında kendini sigâya çekib de, durumdan vazife çıkaranların sayısı istisnâ kabilindedir? Eminim ki Hüseyin Hoca, emâneti hüsn-i muhafaza konusunda yalnız değil ama kalabalık oldukları da söylenemez.

Üstelik Hüseyin Kutlu Türkiye'nin kalburüstü hattatlarından; Konya doğumlu ama rûhen ve fıtraten doğma-büyüme İstanbul evlâdı. Başka türlü nasıl olur da bir imam, camiin bahçesinde (az buz da değil birader?) 33 çeşit lâle, 63 cins gül yetiştirmeye, avluyu botanik bahçesine, mescidin ana giriş koridorunu ise sanat galerisine çevirmeye kalkışır? Belli ki harab vaziyetteki Hekimoğlu Ali Paşa külliyesi ile genç imam Hüseyin'i buluşmaya sevk eden kader, iki verimkâr tohumu aynı toprağa düşürmüştür.

Öyledir, her cami Hekimoğlu Ali Paşa külliyesine benzemez; camilerimizin çoğu, en düşük seviyede tecelli eden bir "Hacıemmi" zevkinin zebûnu olarak yüzüne bakılmaz, içine girilmez, girilse de insanda bir an evvel vazifeyi edâ edip savuşmak hissi uyandıran mekânlardır. Avluyu geçerken abdesthane kokusu, içeri girerken ayakkabılıktan yükselen fecî kokulardan yeterince yılgınlık geçirmemiş iseniz, mescid hariminde halılara kadar sinmiş ucuz esans râyihası ile bedmest olmanız işten değildir. Cami avlusunda çiçek veyahut ıtırlı ağaç görmek, çölde vahâya rastlamak kadar zaif ihtimâldir fakat asıl ihyâ ve âbâd edilmesi gerekenler de kıyı-bucaktaki kötü nümûneler değil midir zaten?

Onlar hep kötü imajla tanıtıldılar; yeme-içmeye düşkün, cahil, tembel, mutaassıp, kurnaz diye bilindiler; hatta "Vurun Kahpeye" filminde Yunan işbirlikçiliğine bile lâyık görüldüler.

Eskiler, "yokluk adam yokluğu" derken doğru hedef kestiriyorlardı ama doğru adamı bulunca "git hevesini akademide gider" demek de bir başka boyutta adam kıtlığı çekmek değil midir? Ben bu imamı çok sevdim; gıyabında tanıyordum zaten, "hatt"ından biliyordum, şimdi eserleriyle de gönlüme girdi.

Lâle diken, Elif çeken, gül budayan ellerin dert görmesin hocam; Hakk'ı tavsiye eden dilin, insanları hayra ve güzelliğe davet eden sa'y ü gayretin artsın eksilmesin, taşsın dökülmesin.

Kum gibi

Şöyle soralım: Merkez Bankası'na Cumhurbaşkanı'nın veto etme ihtimâli çok yüksek birini arasaydınız kimi bulurdunuz? Soruyu şöyle de tertipleyebiliriz; Köşk'ten yeni bir veto daha çıkması için neyi, nasıl yapmak gerekiyordu?

Bu soruların imâ ettiği senaryonun gerçek olma ihtimâli, hayâl mahsulü sayılması ihtimâlinden daha fazla bana göre. Senaryonun çürük gibi görünen noktası şu; hükümet niçin, bir bürokrat ataması konusunda Cumhurbaşkanı'nın bir kere daha veto tavrı sergilemesini bekler? Senaryo yazmaya devam ediyoruz; çünkü genel seçimler ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri yaklaşırken, kendisine puan kazandıracak temel zıtlıkları bir kere daha vurgulamak istemektedir. Mâlum: Cumhurbaşkanı'nın şahsında mükemmel bir temsilci bulan bürokratik güçler koalisyonu, anayasal yetkilerini kullanarak hükümet tasarruflarını engelledikçe, hükümet, seçmen tabanı nezdinde mağdur duruma düşmekte ve seçmen tabanından daha fazla sempatik destek görmektedir.

Peki, hükümet, böyle bir senaryo ile yapmacık bir gerilim icad ederek seçmen tabanını sağlam tutmaya niçin ihtiyaç duymuştur; çünkü, bu satırların yazarına göre bir erken seçim ihtimâli kuvvetle muhtemeldir; Bugün itibariyle hükümet, fazla oy kaybına uğramamış görünüyorsa da, mevcut tabloda seçim barajını aşabilecek durumdaki diğer partilerin birkaç puanlık sıçrama göstermesi, milletvekili sayısında vahim düşüşlerin görülmesine yol açabilir; yani önümüzdeki seçimlerde % 34 civarında oy almış olsa bile, diğer partilerin yükselişiyle hükümet 80-100 civarında iskemle kaybına uğrayabilir.

Diğer taraftan böyle basit ama uzaktan bakılınca ideolojik gibi görünen gerilimlerin kaldırdığı toz duman arasında siyaset yapmak, sadece hükümetin değil merkezi bürokrasinin de işine geliyor. Yatırım kaynakları IMF denetimine gireli beridir Türkiye'de siyaset üretilebilir yegâne aralık ideolojik alandır. Şu başörtüsü meselesine bir de böyle bakmak lâzım. Başörtüsünü çözmek iki dakikalık iş ama problemin devamını sağlamak, siyasi açıdan daha verimli; muhalifiyle-muvafıkıyla herkes başörtüsü gibi saçma-sapan bir ihtilâftan nemâlanıyorsa altın yumurtlayan kazı kimse elden çıkarmak istemez. Bir hafta laiklik tartışırız, öteki hafta "faizsiz banka genel müdüründen MB başkanı çıkar mı" şamatasıyla ilgileniriz, sonra Şemdinli ve benzeri hadiselere dikkat kesilir, Genelkurmay seçimlerinin dedikodusunu yaparız. Bunların hepsi de, bütçeci tâbiriyle "masraf artırımına yönelik olmayan", uzaktan bakılınca fikrî imiş gibi görünen ama hissî algısı yüksek kamuoyunu pekâlâ oyalayan meselelerdir; plajlarda çocukların oynadığı kum yığınları gibi.

Merkez Bankası'na kimin atanacağı, fiiliyatta hiçbir önem taşımıyor. Türkiye'nin en azılı Marksistini, en radikal Milli Görüşçüsünü getirseniz bile hareket imkânı mahduttur. Dış borçları, alıcısını ürkütmeden çevirmek, mali ve ekonomik tablolarda AB standartlarını yakalamak için yapılması gerekenler belli zaten. Bu durumda Cumhurbaşkanı, davranış ve tepkilerinin önceden kesine yakın derecede kestirilebilir bir duruş sergilemesiyle aslında hükümet nokta-i nazarından güvenilir bir partner teşkil ediyor gibi görünüyor bana.

Derken gazetede, "dinine ve milliyetine bağlı olduğu için locadan ihraç edilen bir mason"un haberi gözüme takılıyor; bu garip tamlamanın zihnimde hangi çağırışımı uyandırdığını yakalamak için internet arşivine dalıyor ve moda tabirle "budur" dedirten o ünlü cümleyi buluyorum. Aynen şöyle: "Laik Türkiye Cumhuriyeti'nin Atatürkçü bir vatandaşı olarak Kur'an'a el basarım ki biz teknoloji kurbanıyız; âşık olduğum kadına tecavüz etmem".

Şimdi bu cümlenin Merkez Bankası atamasıyla ne ilgisi var diye sormayacaksınız; ârif olacaksınız!

Çanakkale geçilmedi!

Çanakkale Harbi'nin bizim nokta-i nazarımızdan ideolojik bir doğrultusu bulunmuyordu; mağlubiyet mukadder hale gelince "zalim ve cebîn" düşmana karşı savaşmanın en anlamlı

müştereği, siyasi istiklâl haline geldi. Milli Mücadele'den galip çıktığımız halde, kurucuların devlete istikamet olarak 'muasır medeniyet'i göstermesi bu bakımdan çok izah edicidir. Yendiğimiz düşmanın hayat tarzından başka alternatifimiz yoktu ortalıkta.

Bizim her 18 Mart'ta "Çanakkale geçilmez" diye yüksek sesle haykırışımız ne ifade ediyor, tahlil edelim.

Bu slogan, tarihî gerçeklik itibariyle doğru değil; Çanakkale geçildi; üstelik geçemeyeceklerini iddia ettiğimiz aynı güçler tarafından geçildi; Mondros Mütarekesi hükümlerince İtilaf güçlerinin donanması 13 Kasım 1918'de, yani bizim üzerine kutlamalar yaptığımız 18 Mart 1915 tarihinden 3 yıl 8 ay sonra Çanakkale'yi geçti. Düşman donanması, 3,5 sene önce devrin askerî teknolojisi bakımından en yüksek ateş kudreti ile zorlayıp yüzgeri edildiği sahil tabyalarının önünden, -galip ihtimâlle- ellerinde çay fincanları, güvertelerine kurdukları çay masasının çevresinde etrafı seyrederek ve birkaç yıl evvel yaşadıkları mağlubiyetin hâtıralarını yâd ederek geçtiler.

Çanakkale geçildi ama 3 küsur senelik gecikmeyle. Bizim kutlamalarımız bu durumda ne anlam ifade ediyor; bir gecikmeyi mi kutlamaktayız sadece?

Evet, netice itibariyle bir gecikmeyi kutluyoruz. Biz Çanakkale Boğazı'nda destanî bir müdafaa harbi yaparak harbin seyrini değiştirdik ama neticesini değiştiremedik. Tarih kitaplarımız, harp müttefikimiz Bulgaristan'ın teslimi üzerine bizim de teslim olmak zorunda kaldığımızı yazarlar; bu, hayli nazikleştirilmiş bir ifadedir. Bulgaristan teslim olmasa bile yenilgimiz mukadder görünüyordu.

1915'te İtilaf Donanması'nı Çanakkale'den yüzgeri etmekle savaşın seyrini değiştirdik ve pratikte bu zafer, harbin uzamasına sebep oldu. 1915'te düşman donanması Çanakkale'yi geçseydi, en yakın hedef olarak İstanbul'u işgal edecek, Osmanlı Hükümeti'ni ve meşruti monarşi'nin padişahını baskı altında tutacak, Osmanlı ordusunu terhise zorlayacak, meclisi dağıtacak ve Osmanlı topraklarının stratejik yerlerine asker çıkararak buraları işgal edecekti. Bunların hepsi dört sene sonra sırasıyla vuku buldu.

Tarih disiplininde, "şu şöyle olsaydı, bu böyle olmazdı" kabilinden ihtimâl hesaplarıyla uğraşanlara hoş nazarla bakmazlar; bu, gayrıciddi bir spekülasyon eylemi gibi görülür ve ayıplanır. Ne var ki abartılı tarih yorumlarının köpürttüğü romantizmi düzeltmek ve tarihî olayların gerçek anlam ağırlığına erişmek için, kısacası "tarih üzerine düşünmek" için farklı bakış açıları geliştirmek faydalı olabilir.

Aklı başında bütün Osmanlı stratejistleri, kumandanları, paşaları, politikacıları ve yazarları bu harbe girmememiz gerektiği konusunda neredeyse fikir birliği etmişlerdir; dönemle ilgili hangi hâtıratı açsanız benzer ifadelerle karşılaşırsınız fakat aynı görüş sahipleri, bu harbin dışında nasıl kalabileceğimizi tahlil edemezler. İşin doğrusu şudur; Osmanlı Hükümeti, açıkça

karşı çıksa bile bu harbe dahil edilecekti ve edilmiştir. Harbe Almanya'nın müttefiki olarak girmemizi akılsızlık olarak niteleyenler de hayli fazladır, halbuki o lüzumundan fazla Almancı görünen İttihat ve Terakki Hükümetleri'nin, tam da o demde İngiltere'ye yaklaşmak için ısrarlı politikalar yürüttükleri ama bilinçli bir şekilde bu ittifaka yaklaştırılmadıkları da gerçektir. Harp başladığı zaman İngiliz tersanelerinde iki savaş gemimiz (Sultan Osman ve Reşadiye zırhlıları) bitmiş haldeydi ve üstelik parası da ödenmiş bulunuyordu. Harbe Alman safında girmeyi düşünen bir hükümetin İngiliz tersanelerine sipariş vermesi elbette düşünülemez. Neticede İngiliz Hükümeti bu iki gemiye el koyarak hasmâne bir tutum takınmıştı.

Esasen bilmemiz gerekir ki bu harbin nihai maksatlarından biri, meşhur 'Şark Meselesi'nin, yani Osmanlı Devleti'nin tarihten ve coğrafyadan tasfiyesi idi ve biz istemesek de, verimli petrol yataklarına sahip Osmanlı toprakları işgale uğrayacaktı. Ortadoğu haritasının bugünkü haline bakarsanız, bu harbin en mühim neticesinin ne olduğunu derhal fark edersiniz!

Ve bu harpten galib çıkabilme ihtimalimiz de yoktu. Rus Çarlığı'nın ihtilâl sebebiyle erkenden harbden çekilmesi bile bu ihtimali artırmadı; dünyanın en güçlü armadasını Çanakkale'de mağlub etmek de işe yaramadı.

Çanakkale, bu zalim harp safâhatı içinde gururumuzu okşayan birkaç zaferden birisidir; şüphesiz bu zaferin askerî boyutu abartılmaya müstehaktır ama tarihî ve siyasi sonuçları itibariyle değil.

Eğer 1918'in sonbaharında Çanakkale'yi bir kere daha geçilmez kılabilmeye gücümüz yetseydi, o zaman bu harbin anlamı daha çok yüceltilmeyi hak ederdi; ne var ki Çanakkale geçildi, İstanbul işgal edildi, hükümet ve devlet başkanlığı baskı altına alındı, meclis dağıtıldı, daha harbin başlarında yapıldığı bilinen paylaşma ve işgal planları devreye sokuldu, pâyitahtımız düştü ve ordumuz terhis edildi.

Çanakkale'nin geçilmezliği kavramından anladığımız eğer, müstevlî, yani işgalci kuvvetler hayat tarzının, felsefesinin ve dünya görüşünün yüzgeri edilmesi fikriyse, o mânâda dahi Çanakkale'nin geçildiğini kabul etmemiz gerekiyor. Bu harp bizim için böyle dramatik bir anlam taşır; bu harpten -ezkazâ- galip çıksak bile yüzümüz yine 'garb'a dönük duracaktı. Osmanlı entellektüelleri arasında, mağlubiyeti takib eden utanç verici işgal esnasında bile, bir asır evvelinden zihinlerimizi işgale uğratmış Garb fikrine karşı esaslı bir muhalefet yükselmemiştir. Mütakere günlerinde önemli Osmanlı entellektüelleri, ciddi ciddi Amerikan mandaterliğinin himayesine girmeyi müzakere ederken, bir başka topluluk ise İstanbul'da İngiliz Muhibleri Cemiyeti'ne âzâ kaydetmekle meşguldü. Aynı ikircikli duruş Milli Mücadelemize de intikal etmiştir ve bu zorlu açmazı Mehmet Akif merhum, "Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar" mısraında ustalıkla dile getirmişti. Aynı ikircik motifini

meşhur Galatasaraylı şair Emin Bülend 'in (Serdaroğlu) Girit felâketinin ardından yazdığı "Kin" şiirinde de buluruz, der ki,

"Garb'ın cebîn-i zalimi affetmedim seni,

Türküm ve düşmanım sana kalsam da bir kişi"

Hâsılı bu harbin bizim nokta-i nazarımızdan ideolojik bir doğrultusu bulunmuyordu; mağlubiyet mukadder hale gelince "zalim ve cebîn" düşmana karşı savaşmanın en anlamlı müştereği, siyasi istiklâl haline geldi. Milli Mücadele'den galip çıktığımız halde, kurucuların devlete istikamet olarak 'muasır medeniyet'i göstermesi bu bakımdan çok izah edicidir. Yendiğimiz düşmanın hayat tarzından başka alternatifimiz yoktu ortalıkta.

Bizim bu mânâda bir Çanakkale'miz hiç olmamıştı zaten. 1915'te Çanakkale cephesini tutan Osmanlılar, harbe ideolojik değil, politik bir mânâ yüklemişlerdi; düşman geçmemeliydi; geçerse istiklâlimizi kaybedecek, esârete düşecektik, Osmanlı ülkesi darmadağın olacaktı!

"1915'te düşman donanması Boğazları geçseydi ne olurdu" tamamen ayrı bir fasıldır, bu türlü spekülasyonların kıymeti yoktur ama tarih, bugünü anlamak, yarını kestirmek için lâzımdır; onun hamâsete bulanmış bir sis perdesi altında, siyâk ü sibâkından tecrid edilmiş bir tarzda tekrarlanmasıyla tarih düşüncesini zenginleştirmiş olmuyoruz. Bu tarih telakkisi bugünü anlamak ve yarını kestirmek bâbında işe yaramaz bir slogan yığınından ibarettir.

Duvar

Birleşik Devletler'in Meksika sınırı takriben 2000 mil ve ABD yönetimi bu sınırın 700 millik kısmına bir duvar yapmak için harekete geçti; elbette Berlin'de Rusların veya Filistin'de İsrail'in çektiği türden bir duvar olup olmayacağını bilmeyiz.

Birleşik Devletler, bu duvarla Meksika'dan ABD'ye yönelen göçmen dalgasını kontrol altında tutmak istiyor. Bir asrı aşkın zamandan beri devam edegelen göç dalgası neticesinde, 2000 yılı itibariyle Meksikalı göçmenler, yabancı ülke doğumlu nüfusun % 28'ini oluşturuyorlar. Aynı yıl itibariyle ABD'de toplam nüfusun % 12'si "İspanikler"den meydana geliyor. 2002 yılında İspaniklerin mevcudu, iki sene öncesine göre % 10 artış göstermiş ve bu haliyle Latin kökenliler, şu anda siyahlardan daha kalabalık bir rakama ulaşmış durumdalar. 2050 yılında Hispanikler'in, daima yüksek doğum oranlarıyla (% 3) toplam nüfusun dörtte birini teşkil edeceği hesaplanıyor.

1986 yılında Amerikan yönetimi, şimdikine benzer bir kanuni düzenlemeye giderek illegal göçmenlerin durumuna meşruluk kazandırmış ve sonraki yıllardaki göç dalgasını kontrol

altında tutmayı planlamıştı ama göç durmadı. Böylece yeni bir sınırlama getirilmesi kaçınılmazlaştı.

Meselenin kültürel boyutu da var; İspanyolca bugün, ABD'de ikinci dil haline geldi. Çift dillilik, Hispaniklerin yerleştiği güney eyaletlerinde artık tabii karşılanan bir olgu. Tarihi açıdan mesele daha nazik boyutlar ihtiva ediyor: ABD kurulalıberi, bu devlette vatandaş veya göçmen statüsünde yaşayan hiçbir topluluğun ABD topraklarına yönelik bir hak iddiası vuku bulmamış. Meksikalılar ve Meksika kökenli Amerikalılar'a göre ise Meksika-Amerika savaşının sonuçlandığı tarihte (1848) Teksas'ın tamamı, New Mexico, Arizona, Kaliforniya, Nevada ve Utah, Meksika toprağı statüsünde idi. Meksikalılar, topraklarının neredeyse yarısının ABD tarafından ilhak edildiğine inanıyorlar ve bu topraklarda özel haklara sahip olduklarını düşünüyorlar. Bu durumu bir siyaset bilimci (Peter Skerry) şöyle ifade etmiş: "Diğer göçmenlerden farklı olarak Meksikalılar, vaktiyle ABD'nin askeri mağlubiyete uğrattığı bir komşu milletin mensuplarıdır. Şimdi çoğunlukla vaktiyle anavatanlarının bir parçası olan bölgelere yerleştiriliyorlar ve diğer göçmenlerden farklı olarak kendilerini biraz da kendi çöplüklerinde gibi hissediyorlar."

S. Huntington'un Nisan 2004 tarihli Foreign Policy dergisi için kaleme aldığı "İspanik Meydan Okuma" adlı makaleden kendi kelimelerimle derlediğim bu bilgiler, detayları itibariyle çok daha kışkırtıcı ve standart Amerikalı'yı rahatsız edici unsurlar taşıyor. Birleşik Devletler'de büyük protesto gösterilerine yol açan yeni düzenlemelerin nasıl sonuçlanacağını bilmeyiz fakat kendi tabirleriyle "bir üçüncü dünya ülkesi devletle" 2000 millik bir kara sınırında yaşamanın neticeleri artık gizlenemez boyutlardadır. 60'lı yıllarda ABD'nin en mühim iç problemlerinin başında Siyahiler geliyordu; halbuki şimdiki duruma nazaran Siyahiler, İspaniklere nazaran neredeyse Anglo-Sakson beyazlar kadar sistemin ve devletin asli unsuru gibi kabullenilmiş bir görüntü sergiliyorlar. Kaldı ki Siyâhiler, İspanikler gibi ABD üzerinde "tabii hak" iddiasında bulunmamışlar, sadece insan hakları mücadelesi vermişlerdi.

Meselenin iktisadi tarafı daha karmaşık; İspanikler'in sunduğu ucuz işgücü, işadamlarının gözünden kaçmıyor elbette ve tasarının karşısında duruyorlar. Buna mukabil yeni düzenleme, kaçak göçmenlere bir şekilde yardımda bulunmayı suç sayıyor.

700 mil, takriben 1000 km eder; dünyada bu uzunlukta bir başka duvar var mı bilmiyorum. Onca think tank kuruluşuna, dünyanın en seçme üniversitelerine oluk gibi para akıtan, en pırıltılı beyinlerinin istihdam edildiği bir ülke, problemini hududuna duvar örerek göğüslemeye kalkışıyorsa, tarihin tekerrür ettiği iddiasını da ciddiye almak gerekiyor.
Nisan

"Dur bakalım ne olacak?"

Taha Akyol, "Kürtler ayrılırsa!" başlıklı dünkü yazısında Diyarbakır merkezli gösterileri hayli farklı tarzda değerlendiren soğukkanlı bir tahlil yaptı; özeti şudur: Özellikle yatırımlar açısından bölgede durum iyileşmeye yüz tutmuşken son olaylarla yatırımcılar yeniden ürkütülmüştür; özel yatırımların azalması ile PKK'nın bölgeyi proleterleştirme hedefi geçerlik kazanmaktadır; halbuki Güneydoğulu iş adamları olayların karşısındadır.

Bu durumda Güneydoğulu burjuvazi ile ayrılıkçıların hesabı çatışıyor.

Neticesi ne olur? Akyol, PKK'nin proleterleştirdiği (daha doğrusu lumpen proleterya şeklini vermek istediği) bir kuşağın Kürtler için felâket olacağı tahmininde bulunuyor. Bu tahlil isabetlidir; geçim ve gelecek endişesini göğüslemek amacıyla hayata tutunanlar kolay kolay marjinalleşmezler. Ancak Filistin'de müşahede ettiğimiz gibi bir halkın neredeyse tamamı, aylığa bağlanmış dış yardımların adam başına bölüştürülmesi suretiyle "iaşe ve ibâte" olunursa, "aylık istihkakından başka kaybedecek bir şeyi kalmayan" her nevi aşırılığa açık ümitsiz kitlelerle şiddet politikalarına taban bulmak mümkün olacaktır. Kuzey Irak'taki Kürt yönetiminin iktisadi profili üç aşağı beş yukarı Filistin'e benzer bir manzara gösteriyor; işgal güçlerinin petrol gelirinden tahsis ettiği ödeneklerin teşkil ettiği fonlar, karşılıksız maaş gibi dağıtılmak suretiyle bölgede geçici bir istikrar sağlanmış durumda. Barzani yönetiminin Selahattin Üniversitesi'nde okumayı tercih eden gençlere verdiği bursun kaynağı da aynı mahreçtedir.

Meselenin siyasi boyutunu kasden ihmâl ederek söylüyorum; bir halka yapılacak en büyük kötülük, onu ianeye bağlayarak politik liderliklerin kölesi haline getirmektir; en büyük iyilik ise o halkı üretken, "meslek sahibi" ve geleceğe dair şahsi ümitler besleyen bir mevkie yükseltmek.

Diyarbakır Valisi'nin sözlerine dikkat ediniz: "Çocuklarınıza sahip çıkınız" diyor, döne döne tekrarlayıp altını çiziyor, çünkü sokak gösterilerinde en tehlikeli rol sabi-sıbyâna veriliyor. Sabah evden çıkarken hiçbir şey iken, öğleden sonra "şanlı bir kurtuluş savaşının isimsiz kahramanı olmak" ihtimâli bir delikanlı için daima hesaba alınacak bir seçenektir, çünkü onlar şahsi yoksulluklarının sebebini devletten bilerek büyütüldüler. Polis panzerini elindeki molotof kokteyli ile cayır cayır tutuşturan çocuğun o akşam "başardıklarını" nasıl gururla anlatacağını tahmin ediniz, belki ömrü boyunca anlatacak.

Devletin yıllar boyunca bölgeye aktardığı kaynakları tâdad etmenin, PKK tarafından yakılan şantiyelerden, öldürülen, kaçırılan teknik elemanlardan, ürkütülen yatırımcılardan bahsetmenin artık hiçbir anlamı yok: Eylemcilere göre onlar "lâ şey" hükmünde!

Belli ki bölgede psikolojik bir duvar yıkılmıştır; Vali'nin "çocuklarınıza sahip çıkınız" sözü, ebeveynlerin, yani çocuklara ve gençlere göre daha temkinli olması beklenen yaş grubunun da tehlikeli bir romantizme kaydığını gösteriyor. Bu gidişatın görünür âkıbeti, Taha Akyol'un ifadesiyle PKK taraftarlarının patolojik bir yapıya sürüklenmesidir. Birilerinden iane

bekleyip, iane sahiplerinin siyasetlerini canı pahasına desteklemeye kıstırılmış bir ömür! Türk askerini sömürge ordusu gibi değerlendirirken, Irak'taki işgalci koalisyon birliklerini neredeyse tebcil etmeye kalkışan bir idrâk ve basiret tutulması.

Takdir ediyorum; bugünlerde Kürt olmak hakikaten zor. Birkaç bin kişinin gösterdiği aşırılıktan, bunları paylaşmayan milyonlarca insanı ayırdetmek kolay değil, ama o milyonların da bu zihni karışıklığın düzeltilmesine yardım etmesi lâzım. "Dur bakalım ne olacak" şeklinde özetlenebilecek zâhiri ilgisizlik tavrının Güneydoğu meselesinde en büyük kanaat partisi haline gelmiş olması tehlikelidir.

Dur bakalım ne olacağı yok artık; en azından ABD Büyükelçisi böyle düşünüyor galiba!

Deve

"Aydın'ın Bıyıklı beldesinde her yıl geleneksel olarak düzenlenen deve güreşleri CHP'li belde belediyesi ile Bıyıklı Belde Güzelleştirme Derneği'nin organizasyonuyla 12 Ocak'ta gerçekleşti.

Deve Güreşi Komitesi 5 bin izleyiciye bir sürpriz yaparak, güreşen iki devenin üzerine CHP lideri Deniz Baykal ile partiden ihraç edilen Şişli Belediye Başkanı Mustafa Sarıgül'ün isminin yazılı olduğu kağıtlar astı. Bu olay izleyiciler arasında bulunan CHP Aydın milletvekilleri Mehmet Semerci ve Mesut Özakcan'ı da şoke etti."

2 Mart 2006 tarihli Akşam gazetesinde yayınlanan bu haberin, necib Türk matbuatında hak ettiği "ilgi ve alâka"yı bulamamış olmasına ne kadar teessüf edilse azdır. Türklerin siyasi hayatında kırk yılda bir kayda değer bir hadise vuku buluyor ve ondan da kimsenin haberi olmuyor.

Nerdeyse bir ay önce kestiğim kupürü bugüne kadar itina ile saklamamın sebebi, hadisenin kayda değer oluşundandı. Bu arada haberi kaleme alan Akşam muhabiri Dilek Gedik'in hakkını da teslim etmeliyiz; eğer o ıskalasaydı, hiçbirimizin haberi olmadan bu şenlikli hikâye, 'kaydedilmemiş olgular okyanusu'nda kaybolup gidecekti.

Meseleyi bütün boyutlarıyla kavrayabilmeniz için yeniden özetliyorum: Aydın'ın Bıyıklı beldesinde geleneksel deve güreşleri yapılıyor. CHP'li belde belediyesi ile Bıyıklı'yı Güzelleştirme Derneği (isimdeki isabete dikkat isterim!) el ele vererek "gün bugündür" deyip yörenin en namlı iki devesine iki politikacımızın ismi yazılı pankart asıyorlar. Seyirciler arasında bulunan iki CHP'li vekil, "amanin de bu ne iştir; genel başkan işitirse bizi kötületir ki nasıl" diyerek telaşa kapılıyorlar.

Bu arada müsabaka başlamıştır ve genel başkan adaylığı ile gündeme gelen Sarıgül pankartlı müsabık, ondan çok daha fazla genel başkan adaylığı ile gündemde kalan Baykal pankartlı müsabıkı fena halde sıkıştırmakta, tek kol denemelerinde bulunmakta, göğüs çaprazına

girmekte, hatta hakem heyetinin görmez tarafına getirip rakibinin ensesine elense niyetine okkalı tokatlar patlatmaktadır.

Ama o da ne! Bir anons:

"Dikkat dikkat, bir ki üç, füff, füüf, dikkat dikkat... Değerli Bıyıklılı hemşehrilerimiz; teknik bir sebepten ötürü müsabakaya ara verilmiştir. CHP'nin tek genel başkanı vardır, o da Deniz Baykal'dır."

Kafadan atmıyorum; sadece gazete kupüründe anlatılanları biraz daha mizansen yaparak tekrar ediyorum.

Müsabakalara ara verilince iki CHP'li vekil, konuyu derhal genel merkeze bildiriyorlar. Bu telefon muhaveresi esnasında ne türlü konuşmaların geçmiş olabileceğini canlandırmaya kalkışsak başımız ağrıyabilir. Sükût ile geçiyoruz.

Bunun üzerine Belediye Başkanı Abidin Arslan ile CHP Belde Teşkilatı üyeleri hakkında inceleme başlatılıyor. Bu incelemenin bugün hangi safhaya vardığını bilemem, muhtemelen, "bir daha böyle densizliğe kalkışmayınız" diyerek mesele kapatılmıştır. Nitekim deve güreşlerinde seyirci sıfatıyla bulunarak olaya müdahale eden Milletvekili Mehmet Semerci, "Mizansen bile olsa kimsenin kabul edeceği bir durum değil. Kötü niyetle yapılan bir eylem değil ama biz gereken tepkiyi gösterdik." yorumunu yaparak meselenin büyütülmemesi gerektiğini imâ ediyor.

Ne var ki bölgede "Başkan Devesi" olarak nam salan, savaşçı ve hırçın özellikleriyle bilinen ve daha önce bahsettiğimiz müsabakada Baykal'ın adının yazıldığı deve açısından bu dramatik hadise bir süre sonra tam bir trajediye dönüşüyor. Haberde tarihi verilmeyen bir sonraki mahalli müsabakada mezkûr deve, iklim şartlarını nazar-ı dikkate almamanın ceremesini çekerek yağmurlu sahada rakibini nasıl ıhtıracağını hesaplama gayreti içindeyken bir anlık dikkatsizlik neticesi kayıveriyor.

Ve haber şöyle bitiyor: "Beli kırılan deve telef oldu."

Devenin telef olması, şampiyonlara yaraşır bir cenaze töreniyle defnedilmesi anlamına gelmiyor elbette; haberde bu ayrıntıya yer verilmemiş ama görgü ve tecrübemize güvenerek eksik unsurları biz tamamlayabiliriz.

Efendim Anadolu'da başından kaza geçen evcil hayvanlara uygulanan bir "bıçak yetiştirme" olayı vardır; okuyucularımızın çoğu hatırlayacaklardır. Başına kaza gelen hayvan, eğer eti yenilir cinsten ise orada bulunanlar, "aman uşak bir bıçak yetiştirin, murdar olmasın" diyerek zaten son dakikalarını yaşayan hayvanı oracıkta tekbir getirerek boğazlayıverirler.

Bu hadise, köy ahalisi için vakitsiz bir kurban bayramı hükmündedir.

Efendim ben Mekke'de Kurban Bayramı'nın ilk günü deve etinin tadına baktım. Haşlamasını bilmem ama kızartması bayağı sert oluyor. Ege'nin güreş meydanlarına nam salan, rakiplerini tir tir titreten bir şampiyon devenin -velev ki fileto nâhiyesi olsun- etinin ne kadar sert olabileceğini tahmin edebiliriz.

Hâsılı mezkûr deve, ayağı kayarak belinin kırıldığı günün akşamına kalmadan yöre ahalisinin et yemeklerine katık olmuştur büyük ihtimâl.

İmdi bu haberi dile dolayarak halkımızın siyasi kültürü hakkında ahkâm kesmenin ve hatta işi bir adım daha ileri götürüp, "filancanın da akıbeti böyle olursa, meydan rakibine kalır" tarzında deve falına bakmanın âlemi yoktur.

Olan şampiyonla sahibine olmuştur; gerisi boş!

Eğitim-meğitim ayakları

Kardeşim gerici dediğin Vurun Kahpeye filmindeki imam gibi olur; Ali Şen'in tiplemesi fevkaladeydi meselâ! Ne bileyim 31 Mart Vak'ası'ndaki Derviş Vahdeti gibi olur. Resmini görsem tanımam ama adamın adı bile favüldür değil mi: Derviş Vahdeti! Ne bileyim Kubilay Hadisesi'nin Derviş Mehmed'i vardır meselâ; onun gibi olmalıdır gerici; bir elinde pala, ötekinde şeriat sancağı.

Sırtında yeldir yeldir bir cübbe, bacaklarında pis ve bol bir şalvar, mintanının yakası kirden meşine yüz tutmuş, sakalları pırasa gibi, konuştukça cezbesinden etrafa tükürük saçan bir anti-insan.

Gerici dediğin okulla eğitimle filan uğraşmaz kardeşim; gider adam gibi terör örgütü kurar, elemanlarına zikirden boş kalan zamanlarda bomba eğitimi, pusu atma pratiği filan verir, işkence taktikleri öğretir. Ne bileyim, İstanbul'un göbeğinde kurtarılmış mahalleler ihdas eder; aklına estikçe belediye otobüslerini tutuşturur, gıcık kaptığı esnafın dükkânını yağmalar, haraç toplar, yollara çöp tenekelerinden barikat kurup yüzleri maskelenmiş çoluk çocuğa gerillacılık antrenmanları yaptırır. O da olmadı, bigünâh insanların akşamüstü evlerine gitmek için bekleştiği kalabalık otobüs duraklarına A4 patlayıcı yerleştirip uzaktan kumanda ile patlatır.

Yahu insan en azından hırsızlık, soygunculuk, kapkaççılık filan yapar birader! Eşkıya çetesi kurup dağa çıkar, yedi düvelin gizli istihbarat servisine çengilik eder, asker vurur, jandarma vurur, polis vurur; onlara gücü yetmediği yerde öğretmen, teknisyen, hatta düpedüz şantiye işçisi öldürür.

Aa, bakar mısın bunların kafayı taktığı şeye; şu kıllı yobazların eğitim sektörüne yönelmesi ne demek kardeşim; biz hırsızdan, eşkıyadan, teröristten, hortumcudan korkmayız, alâmetleri bellidir. Ona göre tedbir alırsın, tanırsın.

Gericilerin çocuklarını okullara göndermediği o mutlu, o altın yıllar nerede yahu; şimdi bırakınız çoluk-çocuğu okutmayı, okul kuruyorlar okul. Çatır çatır derslikler, mektepler, kurslar, yurtlar açıyorlar, eğitim endüstrisini ele geçiriyorlar. Başarılı öğrencilerin yetişmesine katkı sağlıyorlar. Sen kimsin be yobaz, ne yapmak istiyorsun? Bırak bu eğitim-meğitim ayaklarını. Gericinin eğitimle, okulla, kitapla işi ne yahu; çatlayacağım burada resmen!

Bak mesela, Cumhuriyeti içerden oymak için bir sosyal bilimler lisesi açmış gâfil hükûmet. "Hoop hemşerim, nedir bu sosyal bilim lisesi filan" diyen yok; aymazlık diz boyu. Bak aha şuraya yazıyorum, buranın mezunları yarın askeri okullara, harpokullarına filan cayır cayır öğrenci yazılacak. Biz de seyredeceğiz tabur imamlarını. Kardeşim Cumhuriyet'i yıkmak için niçin sinsi sinsi okullara öğrenci yerleştiriyorsun; al silahı eline git eşkıyalık yap, banka filan soy adam gibi değil mi? Haa, diyeceksin ki, "el kadar sabi, al mektepte doğru yolu göster, gerici saplantılardan kurtar". Yoo monşer, öyle kolay değil. Adamlar senden-benden millîci bir kere. Atatürk'ü de iyi biliyorlar, anayasayı da. Hele yabancı ülkelerdeki okullarda bir öğrenci yetiştiriyorlar, gören çarpılıyor be; herbiri dünyayı, Türkiye'yi, Türk kültürünü, branşını gayet iyi öğrenmiş başarılı pırıl pırıl çocuklar. Yahu insafsızlar, insan bir iki tane de terörist yetiştirir, hırsız, kaatil filan yetiştirir. Bu kadar da olmaz ki!

Ah, nerde o caanım tek parti devirleri; bunların dedeleri Ulus'a poturuyla şalvarıyla giremezdi biliyor musun! Çoluk-çocuklarının olabileceği de sen bilemedin inşaatlarda işçi demirci filandı. Bunları o mübarek köy enstitülerine bile ayak bastırmazdık biz. Okullar bizim elimizdeydi o zaman.

Kapansın efendim bu okullar, yok sosyal bilim lisesi bilmem ne; ne lüzum var? Bu gericileri de daha ebe eline düştüğü dakikada kızgın demirle dağlayacaksın alınlarından ki öyle eğitim-meğitim ayaklarına yatarak kafa karıştıramasınlar bir daha.

Ezberimiz bozuldu yahu; bunaldık, öf!

Alet-edevat ve biz

Teknoloji terfi ettikçe, teknolojiye yabancılaşıyoruz. Her yeni ürün, bizi âlet kullanmak konusunda biraz daha beceriksiz kılıyor ve böylece gitgide üretim fikrinden uzaklaşarak, bütün marifeti "guide", kullanma rehberi okumaktan ibaret kalan pasif tüketiciler haline geliyoruz.

Siz de onlardan mısınız: Hani batı yapımı, özellikle Amerikan menşeli filmlerde hasetle seyrettiğimiz bir kalıp vardır: Aktör, otomobiliyle bitki türleriyle süslü tenha yollardan evine doğru ilerler, gayet bakımlı çiçekler ve ağaçların süslediği bir bahçenin önünde yavaşlayarak direksiyonu, evin bitişiğindeki iri garaj kapısına doğru çevirir; uzaktan kumanda cihazıyla kapıyı açar ve otomobil garaja girer. Garajın bir köşesi baştan başa takım-taklavat ile doludur;

daha çok bir tamirci dükkanını andırmaktadır. Aletler itina ile duvara yerleştirilmiştir, önünde de çalışmaya mahsus bir tezgâh.

Siz onlardan mısınız; "benim de orta sınıf Amerikalılar kadar imkânım olsa, evimin bir köşesini mutlaka âletlere ayırırdım" diyenlerden misiniz?

O filmlerde çok tekrarlanan bir klişe daha vardır: Evin erkeği ne zaman bozulan banyo musluğunu veya elektrik düğmesini tamire yeltense eşi yalvar-yakar araya girerek onu bir profesyonel tamirci çağırmak konusunda iknâya çalışır hani!

Alet sahibi olmak, her zaman o avadanlığı iyi kullanmak anlamına gelmeyebilir. Kabiliyet midir bilmem, bazıları mekanik arızaları çözmekte doğuştan yatkındır; on paralık hurda bir tel parçasıyla arıza giderir, kibrit çöpüyle mobilya tamir ederler. Bunun tam zıddını teşkil edenler ise, eşlerinin, "aman sen sakın evde tamire kalkışma, ben servisten adam çağırtırım" diye yalvardığı tiplerdir. İş görmeye bayılıp can atar ama her defasında ortalığı darmadağınık edip, söktükleri âletin artan parçasıyla ne yapacağını şaşırırlar. Ben kendi nâmıma her iki âlet kullanan (veya kullanmaya kalkışan) adamı sempatiyle karşılıyorum çünkü üçüncü bir sınıf daha vardır ki, çoğumuz o kategoride bulunuruz. Bunlar meseleye ilgisiz tiplerdir; ne evlerinde âlet bulundurur, ne de kullanmaya heves ederler; içlerinde tencereyi kapağı ile buluşturmayı beceremeyen, resmen 'âlet özürlü'ler bile vardır.

Bir dostum anlattı; arkadaşı bir yabancı hanımla evliymiş ve hanımı eşine her yaş gününde veya hediyeleşme vesilelerinde, bizim avadanlık dediğimiz âletlerden armağan edermiş: Bir pense, bir tornavida veya lokma takımı, bir budama makası...

Doğum gününüzde eşinizin veya bir başka yakınınızın size cicili bicili, kırmızı kordelalı bir paket içinde bir keser hediye ettiğini düşününüz; çoğumuz -eğer espri duygumuz yüksekse- bunu bir şaka kabul eder güleriz ama bu hediyeleşme tarzını hakaret telakki edenler de çıkacaktır aramızda. Bitmedi, o yabancı hanımın babası, her sene torunlarına, yaşadığı ülkeden buna benzer âlet setleri gönderip dururmuş.

Çocuklara mahsus mağazaların oyuncak bölümlerini seyretmeyi çok severim; orada çocuklar için plastikten mâmul İngiliz anahtarı, testere, tornavida benzeri oyuncaklar da görmüştüm fakat kendi işini bizzat görecek çağa gelmiş bir çocuğa, basit ev âletlerini -minyatürü olsa bile- hediye niyetine teslim edecek bir ebeveyn tahayyül edebilir misiniz? Bizde böylesi zor bulunur: Hemen, "şimdi bununla ya bir şeyleri kırıp döker veya kendine zarar verir" diye düşünür, öyle bir fikir aklımızdan geçse bile kolaylıkla vazgeçeriz. Doğrusu apartman cinsi meskenlerde yaşıyor olmak da bu konuda hayli caydırıcı tesir yapıyor.

Halbuki bu tür hediyeleşmenin mesajı ve anlamı açıktır; insan, âlet kullanan ve hatta âlet imâl eden (Homo Faber) bir yaratıktır. Vitrinlerde, gazete sayfalarında, televizyon ekranlarında görüp hayran olduğumuz her şey, her incelik, her teknolojik hüner ve tazelik, âlet yapan bazı

insanların eseri. Homo Faber, yani âlet yapan ve kullanan insan, çevresini ve hayat şartlarını değiştirebilme, onun üzerinde tasarrufta bulunabilme iktidarına sahiptir. Tam bu noktada âlet kullanan insanla (Homo Faber), olguları zihni mücahede ile kavrayan ve yorumlayan insanı (entellektüel) mukayese ederek birini tercih etmekte mânâ yoktur; açıktır ki bu iki temel insâni özellik, birbirini desteklemek ve bir arada bulunmak zorunda.

Meselenin bir başka dikkate değer tarafı ise, modern insan dediğimiz cinsin, giderek âlet kullanmaktan uzaklaşmakta olduğudur. Modern insan, önüne kapalı bir devre, tamamlanmış bir bütün halinde konulan hizmet paketini (kit) kullanır ve ona nüfuz etmeyi aklından bile geçirmez; esasen üretilen modern ürünleri pazarlayanlar, "sakın içini açıp bakma; bozulursa servisine götür; kurcalanan mal garanti kapsamından çıkar" yollu tehditlerle, evlerde âlet bulundurmayı lüzumsuz gibi gösteriyorlar. Böylece sıradan bir evde, işe en çok yarayan, en kullanışlı âlet telefon (veya internet) haline geliyor; bir telefonla tamir ettiremeyeceğiniz veya üstesinden gelemeyeceğiniz hiçbir ârıza yok gibidir.

Ne garip, ben artık telefon kullanmakta bile iyice beceriksizleşen bir kuşak içinde yerimi alıyorum; şaka değil, satıcının ifadesine göre birçok marifeti olan telsiz telefonu programlamayı beceremediğim için, onu yüz sene önce telefonun ilk icad edildiği günlerde olduğu gibi kullanıyorum; bilgisayarda işimi görmek için gün aşırı teknik akıl almam gerekiyor. Halbuki bundan beş-altı sene önce bilgisayarımı küçük parçalarına kadar söküp elektrikli süpürgeyle temizliyor ve sonra parça artırmadan bir araya getirip çalıştırabiliyordum. Bu faslın özeti şudur: Teknolojide terfi ettikçe, teknolojiye yabancılaşıyoruz. Her yeni ürün, bizi âlet kullanmak konusunda biraz daha beceriksiz kılıyor ve böylece gitgide üretim fikrinden uzaklaşarak, bütün marifeti "guide", kullanma rehberi okumaktan ibaret kalan pasif tüketiciler haline geliyoruz. Etrafımızda acentalardan, temsilcilerden, servis elemanlarından ve müşteri temsilcilerinden oluşmuş bir ordu ile yaşıyoruz; gerektiğinde onlar bizim işimizi yapıyorlar, biz ise onları bir telefon yakınlığında hissetmenin rahatlığı içinde giderek beceriksizleşip durmaktayız.

Türkiye'ye bir de bu gözle bakınız: Teknik eğitim neredeyse ikinci sınıf eğitim sürecine dönüştürülmüş durumda; pek çok kamu kuruluşunda "Ar-Ge" bölümlerinin lâf olsun kabilinden ayakta tutulduğu, kendisinden yaka silkilen problemli elemanların kızağa çekilmesi için ideal bir yer haline getirildiğini hatırlayınız. Sanayi sitelerimizde kendi âletini ve kendi takım-tezgâhını yapan usta sayısı parmakla sayılır derecede azaldı.

Alet tutan elimizin kötürümleşmesi demek değil midir bu?

Evlerimizde hangi âletleri bulundurduğumuza bakalım en iyisi; nedense hep ucuzcudan tedarik edilmiş, ilk kullanımdan sonra işe yaramaz hale gelmiş çekiç, tornavida, bazen bir testere gibi birkaç âlet vardır; bu listeye -meselâ bir matkap- ilâve edenleri saysak, liste hızla ufalıverir.

Gidişat mâlum, ama bir yerinden işe başlamak gerek; en anlamlı başlangıç noktası ise çocuklar. Onlara top, oyuncak araba, bilgisayar oyunu, bebek vesaire yerine kullanabilecekleri türden âletler hediye etmeyi âdet haline getirmemiz lâzım. Yeni ev yaptıranlara, yuva kuranlara, evlenenlere tabak çanak götürmek yerine el avadanlığı hediye etmeyi artık tabii fikir gibi görmeliyiz. "Amcasından evli çifte bir lokma takımı!" meselâ. Hediyeleşmek de şart değil elbette; işe çok daha mânidar bir yerden başlamak da mümkün.

Haydi, biraz da kendimizi şımartalım: En son kendinize ne zaman şöyle elli sene kullansanız aşınmaz cinsinden pırıl pırıl bir pense hediye etmiştiniz?

Polisin de yedeği yok!

İstanbul'un belirli yerlerinde, belirli mahallelerde yapılan kanundışı gösteriler, gerek basın kuruluşları, gerek polis tarafından mûtad karşılanıyor galiba; televizyonda bu sahneleri gördükçe, "İstanbul'da serbest mi?" diye meraklanıyorum. Yakılan kaçıncı belediye otobüsüdür bu?

Efsâne midir değil midir bilmem, derler ki, "bu memlekette polisten habersiz kuş uçmaz; dilediğini ânında yakalar". Aslında yakalanmayacak gibi de değil. Aralarında basın mensuplarının rahatça görüntü almasına müsaade edecek kadar "siyasi propaganda" eğitimli, şımartılmış, pervasız gruplar bunlar. Yüzlerinin örtülü olması anlam taşımıyor. İstanbul polisi, herkesin gözü önünde cereyan eden bir suç fiilinin sahibini ânında derdest edecek bir teşkilat geleneğine sahiptir esasen.

Anlıyoruz, bu pasif duruşun arka planında "Gazi Mahallesi olayları"nın tedirginliği var. Polis, Mart 1995'teki hadiselerin tek müsebbibi imiş gibi bir manzara ortaya çıktı bugün; üstelik mahallenin mezhep profili de o günlerde ön plana getirildi. O günlerden aklımda kalan en mânidar sahne, polisin geri çekilerek yerine askerî birliklerin getirilmesi üzerine başlatılan alkış sağanağı idi!

O günden beri bu mahalle ve çevresinde, çetelesi tutulacak sayıda kanunsuz gösteri yapıldı, polise taş, panzerlere molotofkokteyli atıldı. Belki haklarında takibat da yapılmıştır ama kamuoyu pek haberdar edilmedi. Mühim eksikliktir.

Derken, saldırganların tutuşturduğu bir otobüsün üç mâsumun üzerine devrilmesiyle sokak eşkıyaları, öteden beri pek üzerlerine gidilmeyen "yaramaz çocuk" statüsünden çıkarak resmen katil faili durumuna geçtiler ve Emniyet müdürü hemen beyanat vererek faillerin mutlaka yakalanacağını açıkladı. Yakalanacaklarından şüphe edilmez ama İstanbul'da kamu otoritesinin özellikle bazı mahallerde lâçkalaştığı da bir başka gerçektir.

Önceki gün ise çok daha ilginç bir gelişme yaşandı ve birdenbire, uygunsuz işler yaptıkları iddiası ile birtakım kırpık televizyon starlarının polis tarafından toplanarak gözaltına alındığı

haberleri yağmaya başladı. Böyle iştah açıcı bir polisiye-magazin haberine en ciddi haber televizyonlarının bile dayanabilmesi mümkün değildi.

Gündem aniden değişiverdi!

İşin hukuki vechesini bilenler, şu son fuhuş operasyonundan ciddi bir sonuç çıkmayacağını peşinen söylüyorlar. Bu operasyonun İstanbul'daki fuhuş sektörünü sarsabileceğini kimse beklemiyor ama zamanlaması doğrusu pek ilginçti.

Bir süreden beri Emniyet güçlerinin yeni kanun düzenlemeleri ile etkisiz bırakıldıkları yolunda sitemli çıkışlarını duyuyoruz; hatta yeni düzenleme ile bir "hakim devleti" modeline gidildiğini ileri sürenler bile var. Haklı veya haksız; bu tür sızlanmaları engellemek hükûmetin görevidir. Bazı zümrelerin suç işlemekte, hatta devlete dayılanmakta imtiyazlı gibi bir görüntü vermesi son derece yanlış. Bir başka yanlış ise haydut takımını mahallesinden kovalayan bazı gençlerin ve esnafların basın yoluyla alenen övülmesi. Bu "dost milis, düşman milis" ihdâsından yeteri kadar çekmiş bir toplumuz; acı hâtıralar daha dün gibi taze. Temelde haklı da olsa bu tip eylemler övülmemeli; tam aksine kolluk güçlerinin daha aktif görev yapmasına çalışılmalı.

Ordunun ve adaletin yedeği yok; ama emniyetin de yedeği yok; onu "pasif direniş" görüntüsünde sızlanan bir kanun gücü gibi göstermekle problemi çözmüş olmuyoruz; aksine her şey daha karmaşıklaşıyor. Emniyetin görev ve yetkilerini düzenleyen kanun vakit geçirilmeden ele alınmalı ve bu defa konu yapboz tahtasına dönmeden çözülmelidir.

Alkol ve bilim

Güneş tutulması herkesin dikkatini çekti; duyduğumuza göre bazı Karadenizli vatandaşlar eski bir geleneğe uyarak gökyüzüne silah sıkmışlar; daha eskiden ise teneke, davul çalınırmış.

Dinibütün olanlar, "Bütün tabiat hadiseleri, Rabb'imizi anmak ve yüceltmek için bir vesiledir" düşüncesiyle iki rekâtlık Küsûf (tutulma) namazı kıldılar, TRT naklen yayına geçerek tutulmayı Akdeniz kıyısından alıp Karadeniz sahiline kadar muhtelif illerden seyrettirdi ve bu arada yazarınızın yaşadığı şehri feci şekilde ihmâl etti. Yeri gelmişken TRT'yi kınayalım. Halbuki Sivas, tam güneş tutulmasının en iyi seyredildiği kuşak üzerinde bulunuyordu. Bu duruma yazarın hemşehrileri fena halde öfkelendiler, her zamanki gibi "memleketin sahibi yok ki kardeşim" diye yakındılar.

Siz o fıkrayı duymamış olamazsınız ama yeridir, hatırlatalım.

İstanbul'a göç etmiş Erzurumlu iki hanım, yolda karşılaşıyorlar, biri diğerine diyor ki,

-Bacıı duydun mu melmekete iki metre kar yağmış?

Öteki usanmış bir tavırla başını sallıyor,

-Yağar helbet, n'oolacak; sahapsız melmeket!

İnsanlar bir tuhaf doğrusu; güneş tutulmasını önemsiyoruz çünkü pek seyrek görülebilen bir hadise; ama astronomik bir harikuladelik olarak güneşin her gün doğu ufkundan yükselmesini kayda değer bulmuyoruz. Artık geceleri gökyüzüne bakmayı unutan bir topluluk olduk; güzelim samanyolunun (nâm-ı diğer "Kehkeşân"dır) emsalsiz manzarasını, o anda kestane fişeği gibi patlamış olsa bile bizim beş sene sonra haberdar olabileceğimiz kadar uzaklarda parlayan yıldızların cümbüşünü sadece çobanlar seyrediyor.

"Ne yani biz seyredemez miyiz?" diye sinirlenmeyiniz; iki sebepten ötürü buna imkân yok: Bir; şehir ışıkları, gökyüzü cisimlerinin görünmesini zorlaştırıyor, yani uyku-tüneği bırakıp balkondan sabaha kadar gökyüzünü seyretseniz bile işin tadına varmanız mümkün değil. İki; gökyüzü hakkındaki bilgimiz sıfır derecesindedir. İddia ediyorum, bir üniversite mezunu bile Çoban Yıldızı'nın yerini gösteremez, akşamları en erken doğan ve parlayan Venüs'ü tanımaz. Meselâ bu satırların yazarı lisede Astronomi diye bir ders okumuştur ve bilginin ona pratikte hiç hayrı dokunmamıştır.

Sadece gökyüzünde değil, her yerde, her an, öyle sıradışı ve harikulade tabiat olayları vukubuluyor ki güneş tutulması solda sıfır kalır. Misâl ağaçların tomurcuklanması, Meclis'te bir hatibin öngörülen sürede konuşmasını tamamlaması, Erman Toroğlu'nun Türkiye'de hâlâ televizyon starı olabilmesi, vesaire, vesaire...

Son harikulâde haber İngiltere'deki Jodrell Bank rasathanesinden geldi (haber asparagas koktuğu için araştırmacı yazar olarak hemen meseleyi inceledim; hakikaten böyle bir rasathane var, ancak benim araştırmacılığım haberin geri kalan kısmını doğrulamaya yetmez, herkes ayağını denk alsın!).

Efendim uzayın derinliklerinde 463 milyar km kadar uzakta dev bir alkol bulutu tesbit etmiş bu rasathanenin uzmanları. Diyorlar ki, bu alkol bulutu yıldızların nasıl oluştuğunu anlamaya yardımcı olabilirmiş.

Alkol ve yıldız arasında ne alâka olabilir ki; yıldızlar alkol kullanır ama her alkol kullanan yıldız olamaz (Bkz. Lise mantık dersleri). Sıradan bir insanın alkol yardımıyla yıldız olması için (tabii ki bir günlüğüne sadece) çakmak çaksan tutuşacak derece kafayı çekip otomobiliyle yola çıkması ve haber kameralarının ışığı altıda trafik kontrolü yapan bir ekibe yakalanması gerekiyor.

Ben bu gibi yıldızlara bayılıyorum; mutlaka sizin de çok hoşunuza gidiyordur. Haberciler, paşa paşa kabahatini kabullenip, "kesin cezamı, hakettim memur bey" diyenler ilişmiyorlar; onların uzmanlık alanı inkârcılar ve "sen benim kim olduğumu biliyor musun"cular.

Konuyu dağıtmayalım lütfen; Uzmanlara göre bu dev alkol bulutu çoğunluk itibarıyla metil-alkol, yani kısaca metanolden müteşekkilmiş. Yahu bu maddeyi bir yerlerden hatırlıyorum

ben; hani şu kaçak içki imal eden sektör erbâbının rakıya kattığı madde değil mi bu? Evet, derhal araştırıyor ve buluyorum; doğru: Uzaydaki metanol bulutu ile bizim kaçakçıların rakıya katıp milleti çatır çatır öldürdüğü, sakatladığı madde aynı.

Şimdi mesele şu: Ben bilimden filan biraz anlarım; öyle tesadüf olmaz. Nitekim bakınız haberi veren gazete bile bu madde için, "alkollü içkilerde bulunan etanol'ün akrabası" diyor. Bu durumda alkolün, yara pansumanı ve kolonya imalatı dışında kullanılmasının mübah olduğu bir başka alanla daha karşılaşmış oluyoruz: Yıldız imâlâtı.

Bu durum şüphesiz, arada bir çilingir sofrası kurup "içelim güzelleşelim" fehvâsıyla felekten ritmik aralıklarla gün çalan Bekri Mustafa ahfâdını hayli memnun edecek ve nihai tahlilde, "uzaydaki alkol bulutunun menşeini aramak için astronom kardeşlerimiz beyhûde kendilerini helâk etmesinler; o alkol bulutu, bizlerin çakırkeyf halde iken âsumâne yolladığımız ahların kesifleşmiş şeklinden ibarettir" diye kozmogonik bir tahlilde bulunacaklardır. Hatta içlerinden bazıları, "alkol bulutunun içinde yaşıyoruz kardeşim; bir kadehcik parlatmanın neresi günâh" diye çamura yatmaya dahi kalkışacak ve alkollü araba kullanmanın suç olmaktan çıkarılmasını savunacaklardır.

Aha şuraya yazıyorum; bilimde fazla derinleşmenin hayır getirmeyeceği belliydi zaten.

"Şehirlerde görmek istediğimiz türden hareketler"

Dikkatli okuyucular, bir süreden beri kültür sayfalarına akseden "Okuyan Şehir Sakarya" kampanyasından haberdar oldular; bir hadisenin haberi ile bizzat kendisi arasında mühim bir mesâfe var ve bu mesâfeyi kapatmak için haberin bir parçası haline gelmek gerekiyor.

Sakarya Valiliği başta olmak üzere, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Sakarya Büyükşehir Belediyesi ve Çocuk Vakfı Çocuk Edebiyatı Okulu'nun işbirliği ile düzenlenen "Okuyan Şehir" kampanyası faaliyetlerinin küçücük bir kısmına da olsa iştirak ederek bu göründüğünden de "derin" haberi içinden yaşama imkânı bulduğum için hakikaten çok bahtiyar oldum.

Doğrudan meselenin kalbine inelim; Sakarya Valiliği, diğer kuruluşların da yardım ve desteğiyle son 1,5 sene içinde Sakarya il hudutları içindeki öğrencilere tam 750 bin tane kitap dağıtmış bulunuyor. İlgililer, "bitmedi, dağıtım yine sürecek" diyorlar.

"750 bin kitap" kavramı, bir vilayet hududu içinde fikri bir rönesans kıvılcımı başlatmak için yeterince mânidardır. Bir şehre uçaktan paraşütlerle 750 bin kitap atmak bile buna benzer bir tesir yapabilir ama daha fazlasından bahsedildi. "Daha fazlası" denilince öğretmenlere hususi bir parantez açmak lâzım; kitapla öğrenci arasındaki en tabii yol gösterici öğretmendir çünkü. Öğrenci başına ortalama 7 kitap hediye edildiği gibi okul kütüphaneleri de bu kampanya

çerçevesinde destekleniyor, yeni kütüphaneler açılıyor, yakında faaliyet semt kütüphanelerine kadar yaygınlaştırılacak.

Okuyan Şehir kampanyasının bu sene kazandığı farklı boyut, kitapları öğrencilerin nezdinde daha elle tutulur bir anlama dönüştürmek gâyesiyle okuyucuları, yazarla buluşturmak oldu. 30'dan fazla yazar Sakarya'nın muhtelif okullarına dağılarak öğrencilerle tanıştılar, konuştular, kitap imzaladılar, hâtıra fotoğrafı çektirdiler, sorulara cevap verdiler, sohbet ettiler. Okudukları kitabın yazarıyla yüz yüze gelip onunla sohbet etmek bir öğrenci için nasıl bir mânâ taşır, bunu bilemem fakat bu karşılaşmanın bir yazar tarafından nasıl göründüğünü anlatabilirim: Okulun (Yenikent Anadolu ve Sakarya Lisesi) koridorlarına sergi nizamıyla yerleştirilmiş panolarda nereden ve nasıl temin edebildiklerine bir türlü akıl erdiremediğim fotoğraflar, çok eski tarihli yazı kupürleri ve öğrencilerin kaleminden çıkmış övgü dolu kompozisyonlarla karşılaşınca çok şaşırdığımı ve elbette sevindiğimi belirtmem lâzım; hele sohbet için hazırlanmış konferans salonuna girince karşılaştığım tezahüratın coşkunluğu karşısında mahcubiyetle karışık bir tedirginlik yaşadığımı itiraf etmeliyim. Aynı hadisenin bir hafta içinde onlarca kere tekrarlandığını düşününce Sakarya'da düzenlenen "Okuyan Şehir" kampanyasının şehirde ve okullarda nasıl bir hareketliliğe yol açtığını tasavvur edebilirsiniz. Vali Nuri Okutan'dan başlayarak ulaşım görevlilerine kadar kitap düşünen, kitap soluyan, kitap konuşan bir şehir iklimi, alışık olmadığımız bir muhit teşkil ediyor; çünkü Sakarya, üretim gücü itibariyle Türkiye sıralaması içinde bileğiyle hak ettiği yüksek dereceleri, eğitim ve sair sosyal istatistikler bakımından da yukarılara çıkarmanın arayışı içinde tatlı ve hummalı bir hareketlilik yaşıyor.

Kitaba, eğitime, insana yatırım yapmak bugünden yarına erişilecek bir mürüvvet değil, keşke öyle olsaydı. Okuyan Şehir kampanyasına -yarım ağızla değil- canla başla destek veren Vilayet ve Belediye yöneticileriyle, Milli Eğitim mensuplarıyla konuşurken bu mevzudan bahis geçti; elbirliği ile teslim ettik ki bu gibi yatırımlarda kitlevi bir rönesans beklemek aşırı iyimserliktir ama işin muhakkak tarafı, bugün atılan tohumların günün birinde mutlaka yeşereceğidir; beşte bir, onda bir, hatta yüzde bir. İnsana yatırım söz konusu olunca istatistiğin anlamı yok çünkü.

Sakarya'da çok güzel şeyler oluyor; darısı diğer vilayetlerimizin başına!

Bir haber (zihniyet) analizi

Eğer ben o gazetenin haber sorumlusu olsaydım, muhabirimi karşıma oturtur, "Bunun neresi haber, suç nerede, olay nerede, insanların bir araya gelip konuşması ne zamandan beri şüpheli hareket sayılmaya başlandı!" diye bir güzel azarlar ve en ucuzundan casusluk yapması yerine önce Türkçe cümle kurmayı öğrenmesi gerektiğini söylerdim.

Evvela sayfanın sağ tarafında yer alan iki kutu içindeki haberi sırayla okumanız gerekiyor; önce birinci kutuyu. Pek bir şey anlamayacaksınız, "ne kasdediliyor, ne garip şeyler bunlar, böyle haber olmaz" diye düşüneceksiniz. Birinci kutudaki metinde size nelerin garip göründüğünü bir köşeye not ettikten sonra ikinci kutuya geçmeniz gerekecek; bu kutudaki metin 17 Mart tarihli bir gazetenin internet sitesinden aynen iktibas edilmiştir. İkinci kutuyu okudukça, "işin rengi şimdi anlaşılıyor; işte şimdi taşlar yerine oturdu" diye düşünmeniz kuvvetle muhtemeldir.

Birinci kutudaki haber metnini ben değiştirdim ve bazı yer ve şahıs isimlerini, kavramları "kaydırdım"; ikinci kutudaki haberi ise dizgi ve imlâ hatalarına bile dokunmadan aynen yayınlamayı tercih ettim.

Şimdi kendimize bazı sorular soracağız ve samimi cevaplar vereceğiz: "Yan yana duran iki haberden hangisi, Türkiye şartlarına göre daha 'normal' görünmektedir?"

Muhtemel cevap herhalde "2. kutudaki haber" olacaktır; bu tip haberlerin normal karşılanması için kamuoyu, yıllardan beri eğitilmektedir. 2. kutudaki haber, ilkine göre bize daha mümkün, tabii, alışıldık ve muhtemel görünecektir.

Şimdi bir sonraki soruya geçebiliriz: "Bu iki haberden hangisinde güçlü suç unsurları göze çarpmaktadır?"

Üstünkörü ve alışageldik bakış açısı, hemen 2. kutudaki haberde ciddi bir suç emaresinin varlığından söz edildiğine kail olacaktır; çünkü haber, suçun yardımcı unsuru sayılacak ögelerle desteklenmiştir; sırasıyla: "Cübbeli.., hoca.., tarikat.., camii.., vaaz.., hava karardıktan sonra.., mürit.., sarıklı ve cüppeli.., dini kitap satıcıları.., gözcülük.., tesbih.., sarık.., tarikat toplantısı.., dikkat çekmemek için.., ev toplantıları.., takkeli çocuklar.., kara çarşaflı kadınlar..."

Üçüncü soru şu: Bunlar gerçekten kanunun suç saydığı unsurlar mı?

Bunlardan en vahim olanından başlayalım: Tarikat. Tarikat mensubu olmak suç mudur, -velev ki gizli olsun- tarikat toplantısına katılmak suç mudur, tarikat mensuplarının tek tek veya toplu halde bir camiye gitmeleri ve bunu tekrarlamaları suç mudur? Camide sohbet etmek, sohbet toplantısı düzenlemek, vaaz vermek ve dinlemek suç mudur?

Devam edelim: Cami çevresinde dinî kitap satmak veya satın almak suç mudur; diğer dükkânlar "hava karardı" diye kepenk kapatırken dinî kitap satanların işe devam etmeleri suç mudur? Ev toplantısı düzenlemek ve bunlara katılmak, bu toplantıları iki seans halinde düzenleyerek gündüz bölümüne takkeli çocuklar ve kara çarşaflı kadınları almak suç mudur?

Veya şöyle sormak lâzım aslında: Suç nedir? Eğer bunların herbiri suç ise Türkiye'de her gün kaç milyon kişi, kaç milyon kere bu suçları işlemektedir?

Açık konuşayım; bana göre bu haberde, -tabii iddia edildiği gibi ise- "yakışıksız" tek husus, belirli bir tarikata mensup olan kişilerin, toplanmak için Diyanet'in denetiminde bulunan bir camiyi seçmiş olmalarıdır. Camilerin toplumsal fonksiyonu ile ilgili fikirlerimi kendime saklayarak bu eylemi yakışıksız bulduğumu ifade edebilirim. Bu gibi toplantılar ticari, sportif maksatla veya eğitim maksadıyla düzenlenmiş olsaydı yine yakışıksız bulunur muydu, ayrı mesele.

Gazete haberinde iki de fotoğraf var: Gizlice ve alelacele çekilmiş gibi görünen bu resimlerin ilkinde mescid önünde el sıkışan sakallı iki adam görünüyor; diğerinde ise çarşaflı ve başörtülü iki hanım var, mekân tesbiti yapmak ise imkânsız. Eğer ben o gazetenin haber sorumlusu olsaydım, muhabirimi karşıma oturtur, yukarıdaki soruları sorardım ve neticede, "Bunun neresi haber, suç nerede, olay nerede; insanların bir araya gelip konuşması ne zamandan beri şüpheli hareket sayılmaya başlandı!" diye bir güzel azarlar ve en ucuzundan casusluk yapması yerine önce Türkçe cümle kurmayı öğrenmesi gerektiğini söylerdim.

Ama öyle olmamış; haber sorumlusu, bozuk imlâlı metni doğru dürüst redakte bile etmeden, yanındaki fotoğrafların haber niteliği taşımadığını bile denetlemeden yayınlayıvermiş. Keşke işini biraz daha ciddiye alsaydı ve basın meslek ilkelerini hiçe saymasaydı ve önemlisi, asıl işi tam tersine hizmet etmek iken kanaat terörizmine kol kanat germiş olmasaydı!

Bu haberi yapan muhabiri, kotaran ajansı, yayınlayan haber editörünü ve gazete yönetimini tebrik etmek lazım; mefhumu muhalifinden zorlayarak Türkiye'de şahsi ve kolektif hürriyetlerin alanını belirlemekte kötü örnek oldukları için elbette.

ÇEVRE VAKFI'NDA KÖPRÜYE HAYIR TOPLANTISI

Yakın dönemlerde yaptıkları "Boğaz'a üçüncü köprüye hayır" kampanyasıyla dikkat çeken ve radikal çevreci çıkışlarıyla tanınan T.N'ye bağlı sivil toplum kuruluşu üyeleri, Şişli'deki Çeçko Vakfı'nda haftanın belirli günleri biraraya gelerek seminerler düzenliyor. Buradaki eğitim programını ise T.N'ye yakın kişilerden B.C. veriyor. Genellikle Çarşamba ve Pazar günleri hava karardıktan sonra gerçekleştirilen bu toplantılara erkeklerin yanı sıra kadınlar da geliyor.

Erkekler, cadde tarafından girdikleri Çeçko Vakfı'na kadınlar ise arka taraftaki sokak kapısından giriyor. Saat 19.30'da gün batımından evvel vakıf binasına gelenlerin büyük bölümünün özel tişörtler ve bandanalar takması dikkatlerden kaçmazken, vakfın yan tarafında bulunan çevreci kitap satıcıları da bir anda hareketleniyor. Sivil toplum hareketi mensupları muhtemel polis baskınına karşılık vakfın çevresinde gözcülük yapıyor.

Gündüzleri büyük bölümü kapalı olan çevre kitapları satıcıları toplantıların olduğu çarşamba ve pazar günleri, toplantı bitene kadar dükkanlarını açık tutuyor. Hava kararmasına rağmen

hemen yanlarında bulunan diğer işyerleri kapatılırken çevreci kitap, tişört, bandana, fular satan işyerleri vakıf toplantısı bitinceye kadar müşteri bekliyor.

Toplantıya özel otomobilleriyle gelenler, dikkat çekmemek için araçlarını ara sokaklara park ediyor. Araç plakalarının O6 ve 34 il kodlu olduğu dikkatlerden kaçmıyor.

GÖREVDEN ALINMIŞTI

Bu çevrelerce 'Çevrecilerin üssü' olarak da adlandırılan Çeçko Vakfı'na bina yöneticisi olarak atanan B.C. 2002 yılında burada amaç dışı toplantılar yapıldığı iddiasıyla görevden alınmıştı.

B.C.'nin, Çeçko Vakfı yanı sıra yine hafta sonlarında Küçüksu, Erenköy, Göztepe ve Sarıyer ilçelerinde de düzenlenen ev toplantılarına katıldığı ileri sürülüyor. Bu toplantıların gündüz bölümlerine ise başına çevreci bandana takmış çocuklar ile kara tişörtlü ve dövmeli kadınların katıldığı gözlemleniyor.

Çekilen görüntülere rağmen, Çeçko Vakfı üst yöneticileri, binada haftanın belirli günlerinde çevreci toplantılar yapıldığına ilişkin iddiaları kabul etmedi.

CAMİDE TARİKAT SOHBETİ

17 AĞUSTOS Marmara depremi sonrasında yaptığı "Deprem faydan oldu diyen şeytandır" açıklamasıyla büyük tepki toplayan, 'Cüppeli Ahmet Hoca' olarak da bilinen Ahmet Mahmut Ünlü'ye bağlı tarikat üyeleri, Adapazarı'ndaki Mekke Camii'nde haftanın belirli günleri biraraya gelerek sohbetler yapıyor. Buradaki vaazları ise Cüppeli Ahmet Hoca'nın adamlarından Adem Şener veriyor. Genellikle Çarşamba ve Pazar günleri hava karardıktan sonra gerçekleştirilen bu toplantılara erkeklerin yanı sıra kadınlar da geliyor.

Erkek müritlerin cadde tarafından girdikleri Mekke Camii'ne kadınlar ise arka taraftaki sokak kapısından giriyor. Saat 19.30'da ezan okunmadan önce camiye gelenlerin büyük bölümünün sarıklı ve cüppeli olmaları dikkatlerden kaçmazken, caminin yan tarafında bulunan dini kitap satıcıları da bir anda hareketleniyor. Tarikat mensupları olası polis baskınına karşılık da caminin çevresinde gözcülük yapıyor.

Gündüzleri büyük bölümü kapalı olan dini kitap satıcıları tarikat toplantılarının olduğu çarşamba ve pazar günleri, toplantı bitene kadar dükkanlarını açık tutuyor. Hava kararmasına rağmen hemen yanlarında bulunan diğer işyerleri kapatılırken dini kitap, tesbih, cüppe, sarık satan işyerleri tarikat toplantısı bitinceye müşteri bekliyor.

Toplantıya özel otomobilleriyle gelenler, dikkat çekmemek için araçlarını ara sokaklara park ediyor. Araç plakalarının O6 ve 34 il kodlu olduğu dikkatlerden kaçmıyor. Tarikat toplantısını ise Cüppeli Ahmet Hoca'nın yakın adamı olan Adem Şener'in düzenlediği vaazlerı onun verdiği belirtiliyor.

GÖREVDEN ALINMIŞTI

Bu çevrelerce 'Mekke Mescidi' olarak da adlandırılan Mekke Camii'ne Sakarya Müftülüğü tarafından 'Fahri İmam' olarak atanan Adem Şener 2002 yılında burada tarikat toplantıları yapıldığı iddiasıyla görevden alınmıştı.

Adem Şener'in, Mekke Camii'nin yanı sıra yine hafta sonlarında Karasu, Kocaali, Karapürçek ve Ferizli ilçelerinde de düzenlenen ev toplantılarına katıldığı ileri sürülüyor. Bu toplantıların gündüz bölümlerine ise takkeli çocuklar ile kara çarşaflı kadınların katıldığı gözlemleniyor.

Çekilen görüntülere rağmen, Sakarya Müftülüğü yetkilileri Mekke Camii'nde haftanın belirli günlerinde tarikat toplantısı yaptığına ilişkin iddiaları kabul etmedi.

Biraz da Kürt burjuvazisi konuşsun!

"Demokrasi konuşmaktır" başlıklı dünkü makalesinde Sayın Şahin Alpay, klasik entelektüel refleksin yönettiği tekliflerde bulunuyor; özetliyorum:

Problemleri konuşarak çözmek sadece Batılı ülkelere mahsus olmayıp hemen bütün siyasi geleneklerde mevcuttur; Osmanlı ve Cumhuriyet tecrübeleri de bu geleneğin dışında kalmamıştır. Bütün aksaklıklara rağmen Türkiye dünyanın en eski demokrasilerinden biriyse bu, geleneğimizdeki medeni yaklaşımın, barbar geleneklerine galebe etmesiyle mümkün olmuştur. Başbakan ve hükümeti de, hedeflerinin çağdaş uygarlığı yakalayarak demokrasiyi geri dönülmez şekilde yerleştirmek olduğunu ifade ettiklerine göre, ülkenin en önemli problemini teşkil eden Kürt meselesini tartışarak ve konuşarak çözme gayretinde kararlılıkla sebat etmelidir. Kürt meselesinin konuşularak çözülmesinde Erdoğan'ın asıl muhatapları, meşru siyasi faaliyet gösteren bütün partilere mensup Kürtler ve öncelikle bölgenin en büyük partisi DTP temsilcileridir. DTP'liler de zaten ülkede barışı kalıcı kılmak, şiddeti gündemden çıkarmak ve ülke birliğini korumak niyetiyle hükümetle diyalog kurmak istiyorlar. Başbakan bu talebe olumlu cevap vermelidir. Terörü etkisiz hale getirmenin yolu budur. Kaldı ki Hamas'la görüşerek kendini ABD nezdinde riske atan hükümet bilmelidir ki, DTP, Hamas ve PKK'nın aksine AB ve ABD'nin terörist saydığı bir örgüt değildir.

Bu mantığın akıcılığına tâbi olmak için, aradaki bütün hüküm cümlelerini tartışmaksızın doğru saymak gerekiyor; halbuki pürüz aradaki hüküm cümlelerinden kaynaklanıyor. Meselâ DTP'nin, "ülkede barışı kalıcı kılmak, şiddeti gündemden çıkarmak ve ülke birliğini korumak" gibi konularda samimi olduğunu düşünenler için, Kürt meselesini halletmek, insanda tezcanlılık uyandıracak derecede kolay görünebilir. Niyetler resmiyete en güzel kelimelerle aksediyor ama fiiliyatta o samimiyetten eser görünmemesi nerdeyse kanun haline gelmiştir. Bence meselenin çözümü diyalog eksikliğinden kaynaklanmıyor; diyalog hep var, eksik olan samimiyettir. Samimiyet eksikse bir yerde mütâreke yapılır ama o mütâreke musâlaha'ya, yani kalıcı ve tabii barışa inkılâb etmez. Diyarbakır'da başlayan hadiselerin ilk sebebine ve gösterilerin bilahare dönüştüğü anlama bakınız, samimiyetten eser bulmayacaksınız; nitekim

DTP'li bazı belediye başkanları da bu krizde samimi kalamadı. Ülkenin yöneticilerine başka dilden, AB ve ABD temsilcilerine başka üslupla, ahaliye bambaşka bir dille hitab edebilmeyi siyasi incelik sayabilirsiniz ama samimi bulamazsınız. Açık konuşalım; Kürtler adına konuşanlar, ilk ve nihai taleplerini tek cümle içinde kullanmamaya itina ediyorlar; söyleyeceklerini muhtelif anlam katmanlarına ayırarak yerine ve elverişlilik derecesine göre sarf ediyorlar. Devlet adına konuşmak durumunda olanların ise meramı ve maksûdu tektir; ülke içinde anayasaya aykırı tarzda hiçbir topluluğa özel imtiyazlar tanınamaz, hükümranlık bölgeleri ihdas edilemez ve Lozan'da belirlenen sınırlar ihlâl olunamaz.

Sayın Alpay'ın iyi niyetli tahliline bir başka noktadan katkıda bulunmak isterim: Hükümet, DTP'yi veya bir başka siyasi oluşumu muhatap kabul etmenin ötesinde, Türkiye'nin her yerinde huzur içinde yaşayan, mülk ve iş sahibi, geleceğini Türkiye ile özdeşleştirmiş Kürtlerin söz ve taleplerine de kulak vermelidir. Tâbir caizse Güneydoğu bölgesi haricinde Kürt nüfusunun en mühim ve dinamik kesimini temsilen bir "Kürt Burjuvazisi, orta sınıfı" yaşıyor; Diyarbakır'da bankanın camını kıran bacak kadar çocuğun siyasi taleplerini azbuçuk seziyoruz ama milyonlarca Kürt Burjuvası'nın, işadamının, tüccarın, memurun, sanatçının, esnafın ne düşündüğünü bilmiyoruz. Mesela Sayın Alpay'ın tabii muhatap kabul ettiği DTP, şehirli Kürtleri hangi noktaya kadar temsil kabiliyetini haizdir, bilenimiz var mı?

"Sahi, Kürtler ne istiyor?"

"Biraz da Kürt Burjuvazisi Konuşsun" başlıklı yazıya, "Bizden âlâ Kürt burjuvası mı olur?" fehvâsıyla durumdan vazife çıkaran birkaç tepki mektubu aldım; ortak vasıfları, yazının yazarını güvenilmez bulmaları ve tepkilerini zaman zaman hakarete kadar uzanan bir üslupla dile getirmeleriydi.

Güneydoğu'dan günaşırı cenaze haberlerinin geldiği bir vasatta her nevi kışkırtıcılıktan kaçınmak lazım. Birilerinin hayalhânesinden neler geçtiğini tahmin etmek zor değil ama altı defalarla kırmızıyla çizilmesi gereken reelpolitik hakikat şudur: Türkiye'de Kürtlerle Türkler bir arada, iç içe ve ülkenin her yerinde aynı mekânları paylaşarak yaşamaya mahkûm topluluklardır. Etle tırnak ayrılırsa parmağın hükmü kalmaz. Bugünün manzarasına bakarak tehevvüre kapılmak dargörüşlülüktür. Konuyu açmaza sürüklenmiş gibi gösteren hadise, bugüne kadar terörist örgütün Kürtler nâmına tabii sözcü ve politika belirleyicisi gibi davranması oldu ama biraz tarih ve siyaset bilenler, terör örgütünün artık siyaset üretemeyecek tıkanma noktasına geldiğini fark ediyorlar. İşte bu mânâda beklenen samimi diyalog yaklaşımı, olması gerektiği gibi İstanbul'dan geldi (Sair bütün meseleler gibi Kürt meselesinin de doğru algılanma ve çözüm yeri İstanbul'dur; bu noktada Mümtaz'er Türköne'nin 16 Mart tarihli "İstanbul'un Milliyetçiliği" başlıklı yazısına yeniden dikkat çekmek isterim. Diyarbakır mahreçli çözüm arayışlarının birkaç küçük kışkırtma ile nasıl zehirlenebildiğini artık yakinen biliyoruz). Dünkü Sabah Gazetesi'nde Mahmut Övür'ün

yazdığına göre İstanbul'daki Kürt Kültür ve Araştırma Vakfı önemli bir çalışma başlattı. Önümüzdeki aylarda "Kürtler ne istiyor?" başlıklı geniş katılımın olacağı bir konferans düzenlenecek. Kürt Kültür ve Araştırma Vakfı Başkanı Mehmet Baykara neden böyle bir çalışma yaptıklarını şöyle anlatıyor: "Bugün Türkiye'de Türk veya Kürt bütün toplum gerilim ve çatışma içinde yaşamak istemiyor. Bu nedenle de Kürt sorununun çözülmesi gerekiyor. Bu önemli bir ihtiyaç. Ancak ortada çözüm adına somut bir öneri yok. Bırakın Türkleri, Kürtlerin büyük çoğunluğu bile ne istediğini bilmiyor. Herkes bu konuda bir netlik bekliyor. Biz de buradan yola çıkarak yönetim kurulu kararı aldık. Önümüzdeki aylarda önemli bir konferans düzenleyeceğiz."

Bu tesbitleri şahsen fevkalade önemli buluyorum, özellikle, "Bırakın Türkleri, Kürtlerin büyük çoğunluğu bile ne istediğini bilmiyor" cümlesi, Kürt meselesinde bugüne kadar yapılmış en dikkate değer nitelemedir ve bu beyanın samimiyeti, meâlinden anlaşılıyor zaten.

Mehmet Baykara şöyle devam etmiş: "Aslında Kürtlerin ne istediğini sadece devlet veya hükümet değil bütün dünya bekliyor. Çünkü bizler ne istediğimizi açıkça belirtmedik. Hem üniter devlet içinde kalacağız diyoruz, hem de bu yapıya aykırı siyasi tezler savunuyoruz. Bu çelişkilerin ortadan kaldırılması için sadece Kürtlerin katılacağı bir konferans düzenleyeceğiz."

Ne aradığını bilmeyen ne bulduğunu da bilemez sözünün imâ ettiği yerdeyiz; ayrıntıların bile-isteye kışkırtılarak idraki kapatması, uzun vadeli ve etraflı tahlilleri engelliyor, temkin ve teemmülü zorlaştırıyor. Bu yüzden Sayın Baykara'nın yaklaşımını, itidal ve sağduyunun sesi olarak kabul ettim; temenni olunur ki bu konferans zihnî engellerin bertaraf edilmesine ve sağlıklı bir durum tesbitine zemin teşkil eder.

Böyle bir vasatta Sayın Cumhurbaşkanı'nın, "ben söylemiyorum, Anayasa Mahkemesi'nin kararı böyle" vezniyle söylediği, "Dinin, bireyin manevi yaşamını aşarak, toplumsal yaşamı etkilemesine izin verilemez; bireyin inanç ve ibadet yaşamına, kamu düzenini, güvenini ve çıkarlarını korumak amacıyla sınırlamalar konulabilir" cümlesini yorumlamayı ise fuzuli sayıyorum.

Bu tasarıya dikkat kesilelim

Anadolu Ajansı'nın servise koyduğu önemli bir haber, basın ve kamuoyunda hak ettiği ilgiyi uyandırmadan geçti gitti. Habere göre Bayındırlık ve İmar Bakanlığı, "gecekondu sorununun aşılması ve depreme dayanıklı yapıların oluşturulması" amacıyla bir Kentsel Dönüşüm Yasa Taslağı hazırlamış bulunuyor. Taslak, umumi hükümler ihtiva etmesine rağmen, muhtemel bir büyük depreme karşı İstanbul'da karşılaşılabilecek büyük felaketi, kamu ferâseti ile önlemeyi öngören bir metin görüntüsünü taşıyor.

Taslağa göre dönüştürülecek alanlar şunlar: 1- Kırsal ve kentsel alanlarda, kısmen veya tamamen yapılaşmış veya yapılaşmakta olan doğal ve teknolojik afet risklerine veya kentsel tehlike ve risklere maruz yerler, 2- Sosyal, ekonomik veya fizikî olarak köhnemiş alanlar, 3- Doğal, tarihî, kültürel çevre ve ekosistemlerin korunması, yaşatılması ve geliştirilmesi gereken alanlar, 4- Sosyal ve teknik altyapının yetersiz ve niteliksiz olduğu yerler. Dönüşüm alanlarında tabii afetlere dayanıklı, şehir standartlarına uygun tarzda iyileştirme, tasfiye, yenileme ve gelişim sağlanması öngörülüyor.

Tasarının önemi, İstanbul gibi yapılaşmanın kaos boyutlarına vardığı ürkütücü yerlerde kamu eliyle duruma müdahale edilebilmesi imkanı vermesinden doğuyor; bu yetki geneli itibariyle mahalli idareler tarafından kullanılacak. Hemen akla gelen ilk kötü ihtimal, iyiniyetle yapılmış bir kanun metninin, kötü niyetli uygulamalarla fersûdeleşmesidir. Daha şimdiden tasarıyı, yeni bir gecekondu ve imar affı gibi algılayanlar var ve doğrusu bu şüphelerinde haksız sayılmazlar. Türkiye, kanunla realitenin mütemadiyen çatıştığı ve bu çatışmadan genellikle oldu-bittilerin galip çıktığı bir ülke görüntüsü veriyor. Her meseleye kanun çerçevesinde yaklaşmak hukuk devletinin icabıdır; her meselenin sadece kanunla çözülebileceğini düşünmek ise bizim kamu idaresi anlayışımızın en zayıf halkasını teşkil ediyor.

Kanun yolda; galip ihtimalle yakında kesinleşecek ve özellikle İstanbul'da ve tarihî-turistik mahiyet taşıyan yerleşim yerlerinde büyük homurtuların doğmasına sebep olacak. Mesela İstanbul'un depremden en çok zarar görebilecek semtleri, bu kanun uyarınca her tür yapılaşma faaliyeti derhal durdurulmak suretiyle boşaltılacak ve idare, dönüşüm alanlarının kesinleşmesinden itibaren 3 yılda, dönüşüm amaçlı imar planlarını ve parselasyon planlarını hazırlamak, hazırlatmak, onaylamak ve kesinleştirmekle yükümlü ve sorumlu tutulacak. Dönüşüm alanlarında önce mevcut taşınmazların "değeri" belirlenecek. Düzenleme sonrasında dağıtım, bu "değer" temel alınarak, eşdeğerlik esasına göre yapılacak.

Dönüşüm alanlarında, mevzuata uygun yapıların boşaltılması ve yıkılarak kaldırılmasında, "anlaşma" yolu esas alınacak. Anlaşma kapsamında idare, konut sahiplerine, proje gerçekleştirilinceye kadar geçici konut tahsisi veya kira yardımı yapabilecek. Anlaşma sağlanamadığı takdirde ise kamulaştırma yapılacak. Bu süreçte itiraz, sadece bedele yönelik olabilecek.

Haydi açık konuşalım; böyle bir düzenleme bekliyor, hatta talep ediyorduk. Muhtemel deprem senaryolarını seslendirenler, tedbir olarak en ziyade böyle bir kanunun vakit geçirilmeksizin çıkarılmasını savundular. AK Parti ise bir siyasi heyet olarak kendini hayli riske sokacak bu tasarıyı Meclis'e sevk etme iradesi göstererek olumlu bir yaklaşım sergiliyor. Şehirlerimizin iltihaplı mıntıkalarını sağlıklı hale getirmek için bu tasarı mühim bir fırsat teşkil ediyor. Bu noktadan sonra basına düşen, tasarı hakkında daha geniş çaplı yayın yaparak

halkı bilgilendirmek ama daha önemlisi, kanunlaştıktan sonra uygulamayı dikkatle izleyerek, denetleyici ve aksaklıkları vaktinden önce önleyici bir tavır takınmaktır.

Bu belki de şehirlerimiz için son şans; meseleyi dikkatle takip edelim.

31 Mart: Ne kutla, ne de unut!

Şu meşhur, "31 Mart'ı kutlamışlar da haberimiz olmamış" haberi fos çıktı; fakülte yetkilileri hadiseyi tekzib ettiler. Kaldı ki böyle bir haberin 15 gün uykuda kaldıktan sonra birden hatırlanıvermesi de dikkat çekiciydi.

İlk duyduğumda, "vay canına yahu" diye düşündüm, "demek bu ülkede tarih okuyan, bazı tarihlerde yıldönümü tertipleyecek kadar tarihi ciddiye alan öğrenciler var!" Demek bazı öğrenciler 31 Mart hadisesinin ayrıntılarını okumuş, ve nasıl yorumladılar ise orada yâd edilmeye değer şeyler fark etmiş?

Kaldı ki bugüne kadar cereyan eden onca mürtecî gösteri ve eylemde 31 Mart'ın hatırlanmaması da ayrıca pek ilginçtir.

Bu bakımdan öğrencileri takdir ettiğimizi var sayalım lâkin yine de mühim bir sakatlık görünüyor bu kutlama haberinde: 31 Mart Vak'ası, Rûmi tarih itibariyle 31 Mart 1325 tarihinde cereyan etmişti; bu tarih günümüzdeki takvime göre 13 Nisan 1909'a tekabül ediyor. Tarih bilinci bu kadar yüksek çocukların (veya haber fabrikatörlerinin) bu ayrıntıyı bilmeleri gerekmez miydi?

Haber yalanlandı; peki, günün birinde böyle bir hadisenin cereyan etme ihtimali yok mudur? Pekâlâ mümkündür; hele, haber doğru kabul edilerek mangalda kül bırakmayan nice köşe yazısı yayınlandıktan sonra aklıevvelin biri, seneye böyle bir gariplik tertiplemeye kalkışabilir; burası Türkiye çünkü. Yanlış yönlendirilen din ve mukaddesat gayretlerinin ne türlü çirkinliklere yol açtığını gayet iyi hatırlarız.

Tam bu noktada farazi bir hukuk problemi ortaya çıkıyor; diyelim ki partilerimizden birisi Hürriyet ve İ'tilaf Fırkası'nın kuruluş yıldönümünde bir kutlama programı düzenledi; müeyyidesi nedir? Diyelim bir başka kuruluş Halaskâr Zabitan hareketini tebcil için veya şu meşhur Bâbıâli baskınını yâd etmek için (fantazi kabul etmeyiniz; günümüzde Bâbıâli baskınını yapanların kafa yapısını devam ettiren pek çok "yarı sivil" örgüt faaliyet gösteriyor) bir anma günü tertipledi; ne yapılır? Kanunun suç saydığı fiilleri övmek bir başka suçtur, âmennâ fakat, her tarihî hadise hakkında (lehte veya aleyhte) kanun veya mahkeme hükmü nereden bulunur? 31 Mart Vak'ası'nı, örfi idare mahkemesi kovuşturmuştu; ol mahkemenin hükmü berdevam mıdır; eğer öyle ise Nemrud Mustafa Divan-ı Harbi'nin kararlarına da meşruluk atfedecek miyiz?

Bu haber, tam "bir ok attım kebab oldu" mahiyetini taşıyor!

Haberin doğru olmaması yürek ferahlatıcıdır: 31 Mart Vak'ası kutlanması gereken bir hadise değildir; bilakis üzerinde derin derin düşünülmesi, döne döne kafa yorulması gereken bir fitnenin sembolüdür. Okul kitaplarına uluorta yazılageldiği haliyle tamı tamına bir irticâ ayaklanması şeklinde nitelenemeyecek kadar karmaşık, aradan geçen bir asra rağmen hâlâ gerçek failleri ve sebebi ortaya konulamamış bir siyasi çatışmadır ve bu çatışmada Osmanlı ordusu ikiye bölünüp Taksim'deki Taşkışla civarında vuruşmuştur. 31 Mart bu haliyle bir iç harp manzarası dahi gösterir. Bazı isyancıların olay esnasında dini bir retorik kullanmalarına rağmen bu fitneyi, dini değil siyasi mahiyette algılanmak icab eder; isyanı başlatan Avcı Taburlarının kimlerden ve hangi maksatla talimat aldıkları bugüne kadar aydınlatılamadığı gibi hadise esnasında İstanbul'un yüksek rütbeli ulemâsı isyanı kınamışlardır.

Madem söz açıldı fikrimi söyleyim: 31 Mart hadisesini kutlamak çok berbat bir fikirdir ama unutmak anlamında değil; aksine hadiseyi en geniş şekliyle tahlil etmek farz-ı ayın derecesindedir. Bu isyandan sonra Osmanlı ordusu gündelik siyasetin içine daha çok bulaşmak zorunda kalmış, İttihat ve Terakki Cemiyeti ise bütün siyasi muhaliflerini bertaraf etmek fırsatını ele geçirmişti. "Kim kârlı çıktı?" hesabıyla yapılacak bir 31 Mart analizi pek şaşırtıcı sonuçlar doğurabilir.

Belirleyiciliği kaybetmek böyle bir şey...

İki yanlış bir doğru etmez; toplumsal akıl ve vicdanın en yüksek derecede tecelli ettiğini kabul ettiğimiz iki yargı uzvu, bir yanlışı bir başka simetrik yanlışla telafiye kalkışınca güvenilirliğine gölge düşürdü.

Şemdinli iddianamesi garip bir metindi ama yazarı daha garip bir kararla cezalandırıldı; bundan böyle avukatlık bile yapamayacakmış; oldu olacak vatandaşlıktan ıskat edilseydi bari.

Öte yandan İran'la Irak sınırının birleştiği yerde yoğun bir askeri harekata girişmek üzere yapılan hazırlıklar, haber bültenlerine bile aksetti. Askeri muhitlerden "iyi haber alan bazı kaynaklar", harekat hazırlığının Irak'tan ziyade İran'dan yönelen terörist tehdidine karşı yapıldığı sinyalini veriyorlar; hatta Kara Kuvvetleri karargâhının geçici olarak bölgeye nakledileceği bile söylenmekte; böylece komplo teorisi üretmeye çok uygun bir atmosfer oluşuyor. Bu teorilerin ana fikri şudur: Şemdinli iddianamesi, Org. Yaşar Büyükanıt'ın Ağustos'ta genelkurmay başkanı olmasını önlemeye yönelik bir teşebbüstü, savcının meslekten atılmasıyla hem ordunun talep ettiği sert tavize icabet edilmiş, hem de genelkurmay başkanlığına kimin getirileceğine dair spekülasyonlara açıklık getirilmiştir. Hudut bölgesindeki askeri yığınağın bölücü eşkıya için maksada uygun olmayan bir cesamet teşkil etmesi, harekatın eşkıyadan ziyade İran sınırına yöneldiği kanaatlerini güçlendirmekte ve bu durumda temel belirleyici, bölücü eşkıya tehdidinden ziyade ABD'nin İran üzerindeki baskı politikası olarak görünmektedir.

Böyle bir vasatta birtakım çevrelerin Büyükanıt aleyhine kampanya açarak olmayacak iddialar dillendirmesi, doğu mıntıkasında 15 civarında Baro'nun savcı lehine tavır takınması, solcu ve hürriyetçi olduğu varsayılan ana muhalefet partisinin savcı hakkında, "oynadı güldü; âkıbetini buldu" makamında açıklamalar yapması ne anlama geliyor; bunlar düz mantıkla ve açık istihbarat kaynaklarıyla akıl erdirilecek işler değil açıkçası.

Kaos uzmanlarının sözünü ettiği kelebek etkisine (Atlantik'in bir ucunda kanadını çırpan bir kelebeğin, öteki yakada fırtınaya sebep olması) benzer bir durumla karşı karşıyayız; benzerine yıllardan beri defalarca şahit olduğumuz bir bombalama vakasının dallanıp budaklanarak bölge ve iç rejim dengelerini ilgilendiren bir mahiyet kazanması, doğrusu insana "vay be" dedirtecek cinsten gelişmeler.

Komplo teorilerine dikkat çekmemin sebebi, bu gibi şaşırtıcı gelişmelerin sadece kendi dinamikleriyle açıklanamayacağını hatırlatmak bâbındandır; öyle olmasaydı Şemdinli iddianamesini yazdığı için sokağa atılan savcının durumunu, adalet kavrayışımız ve yargı sistemimiz çerçevesinde değerlendirmek gerekecekti. Şu kadar bin yıldır egemen yönetim tecrübesine sahip bir devlet geleneğinin uğradığı arızaları sadece kendi dinamikleriyle izah etmek, "hâlâ doğru dürüst işleyen bir adalet teşkilatı kuramamışız" hükmüne hak vermek mânâsına da gelir. Türkiye'nin sadece dış meselelerde ve komşularıyla ilgili problemlerde değil, iç işlerinde de belirleyiciliğini mühim miktarda zaafa uğrattığı şimdilik en mühim tesbit olarak karşımızda duruyor.

Her hâl ü kârda kafa karışıklığına yol açmadan etraflı değerlendirme yapmak lazım gelen hareketli günlere doğru sürükleniyoruz. Zâhire göre gelişmelerin odağında duran İran ise, -ajans haberlerine güvenerek söylüyorum- gerilimi tırmandıran, abartılı bir politik dil kullanmakta ısrar ediyor.

Niyet hayr, âkıbet hayr: Gittikçe yükselen İran krizinin iç siyasetimizde öngörülmeyen dönüşümlere yol açması pekâlâ mümkündür.

Harabat ehlini hor görme zakir

Dalga geçmekle iş yapmak arasındaki farkı izah etmeyi denediğinizde zorlanacağınızı fark edeceksiniz; aylakları, boşa zaman geçirenleri, lüzumsuz işlerle uğraşanları, hatta hiçbir iş yapmayıp düpedüz yatanları bile dalga geçmekle suçlamak kolay değildir. Yan gelip yatmakla istirahat etmek, horul horul uyumakla vücudun uyku gıdasını teskin etmek, boşa zaman geçirmekle zihni dinlendirmek uzaktan benzer görünüyorsa da birbirinden çok farklı şeylerdir. Size aylaklık ediyor gibi görünen biri, belki uzun bir mesaiden sonra en çok hoşlandığı şeyle uğraşıyordur.

Eski tâbirle enfüsî, frenkçesiyle relativ, sizin anlayacağınız göreli işler bu işler.

Yo, tembelliği medhedip, kaytarmak için bahâneye bakan takımına meşrûluk berâtı icad edecek değilim: Anlam çoğu defa gridir.

Haydi bir örnek verelim de teorinin bulanık sularını durultalım biraz. Bilgisayarla iş görenler bilirler; klavye bir zaman sonra kirleniverir. Dalgacılıktan hoşlanmayan, vaktini zalim bir iktisat kavrayışıyla değerlendirmekten hazzeden ve herkesi kendisi gibi düşünmek zorunda zanneden biri için klavye temizlemek boş iş anlamına gelebilir; bu yorum tarzını şiddetle reddediyorum. İşte bakınız, temizlik kavramının olumlu mânâsı ile boş şeylerle uğraşmanın menfiliği iç içe giriverdi bile.

Fark ettiniz, ben klavyeyi temizlemeden bilgisayarda iş görmekten hazzetmem; beni, bu iş için her daim masa üstünde bulundurduğum limon kolonyası şişesi ve pamuklu çubuk kutusu yardımı ile harf tuşlarının eğik yüzeylerini dakikalarca temizlerken gören yakınlarım, "yine yazacak şey bulamadı da, dalga geçerek ilham meleğini tavlamaya çalışıyor" diye düşünebilirler; bu yazı hariç tutulursa pamuklu çubukla klavye temizlemenin ilham meleklerini rikkate getirdiğine hiç şahit olmadım. Bu satırları okuyanlar, temizlik takıntım olduğunu düşünebilirler; alâkası yok. Bazen delice bir hamaratlık şevkiyle işyerindeki tuvaletlerin ve lavaboların fırça ve tuz ruhu ile ovulması eylemini bizzat ve şahsen deruhte ettiğim vaki ise de istisna zümresindedir. Kezâ, bir türlü konu bulamamak krizine kapıldığımda çalışma masamı bacaklarına kadar sabunlu bezlerle oğuşturup, pencere camlarındaki yağmur lekelerini ortadan kaldırmak için gündelikçiler gibi pencere küpeştelerinde gezindiğim de görülmüştür; o da istisnâdır.

Kalem kutusunda yazmayan ve bir işe yaramayan kalem bulunduranlar hakkında hiç de iyi şeyler düşünmediğim için, evdekilerle birlikte sayısı bir düzineyi bulan kalem kutularını sık sık elden geçirip onlarca kurşun kalemin ucunu sivriltmek, kurumuş tükenmez kalemlerin işe yaraması muhtemel (?) aksamını çıkardıktan sonra çöpe atmak, ucu kararmış silgileri sert bir kağıda sürterek beyazlatmak gibi şeyler de bence dalga geçmekle izah edilemez; kalem dediğin, el atıldığında yazmaya hazır olmalıdır, o kadar.

Size dalga geçmek gibi görünen, belki de önemli kararlar ve eylemler arifesindeki hazırlık etüdleridir. Atletizm müsabakalarında dikkatinizi çekmiş olmalı; kamera bazen bir atlete yoğunlaşır, onun derin derin düşünüp birtakım kelimeler mırıldandıktan sonra elleriyle yüzüne esaslı şaplaklar çekip yüksek atlama çıtasına doğru yaylana yaylana seğirttiğini görürüz; boşuna mıdır, dalga mı geçiyordur, yoksa dünya rekoru kırmak için kendini iknâ ile mi meşguldür?

Belgesellerde burnunun ucuna konan sineği bile kovalamaya tenezzül etmeyen arslanlar, kaplanlar görürüz; öylece yan gelmiş uyuklamakta olduklarını zanneder yanılırız; halbuki kral hazretleri ya öğle şekerlemesi ile meşguldür ya da az önce mideye indirdiği semiz bir avın sindirimi gibi hayati bir fonksiyonu icra etmektedir!

Okumak son zamanlarda övülesi bir eylem olarak kabul gördü; biz çocukken çok okuyanları -kız ise- "kafayı romanla bozup artist olacak", -erkek ise- "bunun işde güçde gözü yok, bari kaportacıya verelim" diye muaheze ederlerdi. Ergenlik çağını geçtiği halde hâlâ okumakta diretenleri ise, -namazda niyazda gözü yoksa- kısaca "komünist midir nedir?" şeklinde nitelemek âdeti vardı.

Okumak dalga geçmek midir; mahalle arasında top kovalamak aylaklık mıdır, o caanım danteller, elörgüleri lüzumsuz mudur; düzinesi pazarda iki liraya satılan sehpa örtülerinin daha iyisini yapacağım diye günlerini ve göz nurunu selsebil eden ev hanımları vakitlerini israf mı etmektedirler?

(Hanım okuyucuların bulunduğu tribünlerden, "aslaa, hiçbir zaman" sesleri!)

Oralarda birinin, "Peki mesai ortasında koltuğu geriye doğru yaslayarak uyuyanları da ayıplamayacak mıyız?" diye çileden çıktığını görür gibiyim; karar vermekte acele etmemek lâzım; belki de zihninde emeklilik dilekçesinin ayrıntılarını hesaplamakla meşguldür adamcağız.

İşin âhirine bakmalı o zaman; bir arslanı geri geri giderken gördüğünüzde, "hayvancağız kafayı yemiş herhalde, yazık, vah canıım" diye yerinmekte acele etmemek gerekir; belki de bir saniye sonra üzerine çullanacağı yaban keçisine saldırmak için geriliyordur. Elektrik ampulünü ve sair nice harikayı icad eden Edison'un ilkokulda resmen ve alenen tembeller sırasının en arka safında pinekleyen bir çocuk gibi göründüğünü de unutmayalım; dar görüşlü bir öğretmen, çocuğun velisini çağırıp, "bu oğlandan hayır yok, fuzuli masraf etmeyin, badanacının yanına verin bir meslek öğrensin" demiş olsaydı iyi mi olacaktı, kötü mü?

Musiki vadisinde dönüp bir an geriye bakınca...

Bu mektuplar 35 sene öncesinde aydın ve sanatçı kimliği taşıyan bazı insanların zihniyet çapını gösteren son derece ilginç vesikalardır ve işin garip tarafı, mektuplarda öne sürülen vehimlerin tamamen boş çıkmış olmasıdır. Türkiye'de sağ tepkiyi oluşturan ve yoğunlaştıran sebepler arasında, böylesine akıl almaz bir cehalet ve nefret tavrının bulunduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Kendi musikisini savunanların sağcı, batı tarzı müzikten başkasını sanat saymayanların solcu yerine konulduğu bir başka ülke yoktur.

Önce Mostar Dergisi'nin Nisan sayısında Timuçin Çevikoğlu'nun hazırladığı dosyada yer alan tarihî mektubu okuyalım; mektup, devrin başbakanı Nihat Erim'e yazılıyor, tarih 18 Kasım 1971. 12 Mart ertesinde Nihat Erim başkanlığında kurulan Reform Hükümeti, hayırlı bir ilke imza atarak Kültür işlerini bir bakanlık ihdasıyla takibe karar vermiş ve Talat Sait Halman'ı bakan atamıştı. Mektubu yazan kişi Faruk Güvenç. CSO'da viyola sanatçısı olan Güvenç, o günlerde TRT'de klasik müzik programları da yapan bir müzik kritikçisiydi. Diyor ki,

"Size bu mektubu Atatürk Devrimlerinin ürünü olan yüzlerce Türk müzikçisinin adına, Kültür Bakanınızdan şikâyet etmek için yazıyorum. 1- İş başına gelir gelmez Topkapı Sarayında alaturka konser tertiplemiştir. 2- Turist mevsiminde Galata Mevlevihanesini açıp haftada iki ayin yaptıracağını müjdelemiştir. 3- İngiliz Kraliçesinin karşısına Atatürk Türkiyesi'nde sanat temsilcisi olarak divan müziği örnekleriyle, başında kavuk, Münir Nurettin Selçuk'u çıkarmıştır. 4- Alaturkanın öğretileceği bir 'devlet konservatuarı' açacağını beyan etmiştir. Böyle bir bakanı bünyesinde barındıran hükümetin reform değil de olsa olsa 'deform' yapabileceği ve Atatürk çizgisinden saptığı inancındayız ve sizin şahsınızda gücenilir bir melce arıyoruz. Önümüzdeki günlerde Kemalist müzikçilerin çeşitli tepkileri patlak vermeden size durumu arzetmeyi görev saydım (...) Saygılarımla."

Aynı ayın 27'sinde Başbakan Nihat Erim, bir başka müzikçiden, keman sanatçısı Suna Kan'dan bir başka mektup alıyor. Fotokopisi adı geçen dergide yayınlanan bu mektup aynen şöyle:

"Sayın Erim,

Binbir meseleniz arasında belki teferruat gibi, küçük bir şey gibi görünen bir başka problemle vaktinizi aldığım için çok üzgünüm. Ama iş ne Itri meselesidir, ne de 'Devlet' konser salonunda alaturka konser vermek meselesidir, kökünden Atatürk devrimleriyle sıkı sıkıya ilgilidir. Onun için ilişikteki yazımı okumanızı, tartmanızı ve bu konuya ağırlığınızı koymanızı rica etmeye kendimde cesaret buldum. Saygılarımla.

Suna Kan

Bu mektuplar 35 sene öncesinde aydın ve sanatçı kimliği taşıyan bazı insanların zihniyet çapını gösteren son derece ilginç vesikalardır ve işin garip tarafı, mektuplarda öne sürülen vehimlerin tamamen boş çıkmış olmasıdır. Güvenç'in mektubunda kurulmasından büyük bir irticai tehlike gibi bahsedilen konservatuar, 1976'dan beri başarıyla öğrenci yetiştirmeye devam ediyor. Devlet konser salonlarında yüzlerce, binlerce "alaturka" konserler verildi. Mevlevihanelerde onlarca kere âyinler düzenlendi. Topkapı sarayında Türk müziği icra edildi ve Türkiye sırf bu sebeplerden ötürü geriye gitmedi; tam aksine doğru ve hayırlı bir yolu tutmuş oldu.

İnsan bazen bu belgeleri okuyunca, satırların arkasında hakiki anlamı hemen kavrayamıyor; bir okur-yazarın, bir 'aydın'ın, o ülkenin müziği konusunda eğitim veren bir okul açılmasına itirazı nasıl bir ruh hali, ne tür bir marazdır?

Sahi, eğer irticâ böyle bir şey değilse nedir ki?

Türkiye'de sağ tepkiyi oluşturan ve yoğunlaştıran sebepler arasında, böylesine akıl almaz bir cehalet ve nefret tavrının bulunduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Kendi musikisini savunanların sağcı, batı tarzı müzikten başkasını sanat saymayanların solcu yerine konulduğu

bir başka ülke yoktur. Her iki mektupta dikkat çeken ortak hususlardan biri, Türk müziğine duyulan nefretin, sanki Atatürk'ün fikriymiş gibi sunulmasındaki ısrardır. Eğer bu fikri ciddiye almak gerekiyorsa ve Atatürkçülüğün mütemayiz vasıflarından birisi Batı müziğinden yana tavır almaksa, ortaya Atatürkçü fikriyatın gerilediği gibi bir ters anlam çıkıyor. Halbuki Türk musikisi, bütün türleriyle halkın sevdiği ve asla vazgeçmeyeceği bir sanat dalı olarak parlamaya devam ettiği gibi ehliyetli sanatkârların eliyle ve diliyle icrâ edilerek, Türkiye'nin önde gelen kültür değerlerinden biri haline geldi. Geçen zaman, bu saçmalıkların yanlışlığını ortaya koydu; Türkiye artık çağdaşlığı, eğitimin kalitesinde, üretim seviyesinde ve teknolojisinde, zihni hoşgörüde arayanların ekseriyette bulunduğu bir ülkedir.

Nelerle uğraşmıştık; nelerle uğraşıyoruz?

AKLINIZDA BULUNSUN:

DERGİLERİMİZDE BAHAR MUSİKİSİ: TÜRK EDEBİYATI VE MOSTAR

Nisan ayı, musiki kültürümüz bakımından bereketli yayın faaliyetlerine sahne oldu. Türk Edebiyatı dergisi, "Mozart, Batı Müziği ve Biz" başlığı ile mükemmel bir dosya yayınlayarak musiki meselemize farklı ve bambaşka bir açıdan yaklaşan çok dolgun te'lifler yayınladı. Bizde musikinin kendisinden ziyade düşüncesine ve felsefesine ağırlık veren te'lifler yok denecek derecede azdır. Bu yüzden musiki düşüncesine önem veren okuyucuların özellikle derginin Nisan sayısını kaçırmamalarını hatırlatmak isterim. İlk önemli yazı, felsefe birikimi ile haklı bir itibar kazanan aziz dostum Senail Özkan'ın "Unio Musica" başlıklı te'lifi; Özkan bu makalesinde Mozart'ın sanatını anlamaya yardımcı olacak önemli ipuçlarını fevkalade güzel bir Türkçe ile edebiyatımıza kazandırıyor. Bu çerçevede Yalçın Çetinkaya'nın "Tanrı'nın sevdiği Mozart", İncila Bertuğ'un "Mozart ve Sultan III. Selim" ve Stendhal'dan iktibas edilen "Mozart'ın Romanı, Hassas bir ruhun biyografisi" başlıklı yazıları dikkat çekiyor. Dosyayı tamamlayan diğer yazılar, batı musikisinin bizde uyandırdığı tesirler üzerine kaleme alınmış makalelerden oluşuyor: M. Orhan Okay hocamız, "Senfonya'dan Çile'ye" başlıklı yazısı ile Necib Fazıl Bey'in batı musikisi ile ilgisini irdelerken, İnci Enginün, "Halide Edib ve Batı Müziği", Beşir Ayvazoğlu, "Türk Muhafazakârlığı ve Batı Müziği", M. Selim Gökçe, "Âkif Batı Müziği Dinler miydi?", Hasan Akay, "Siyah Senfoni", Handan İnci, "Piyano Çalabilmek..." adlı yazılarıyla dosyayı zenginleştiriyorlar ki okumadan geçmek mümkün değil.

Altı aydan beri dergiyi yöneten Beşir Ayvazoğlu, Türk Edebiyatı dergisine farkedilmemesi imkânsız bir seviye kazandırmaya muvaffak oldu.

Mostar dergisi de, musikimizle ilgili bir dosya yaparak adını, "Müzik'ten sınıfta kaldık" koydu. Dosyada birbirinden değerli yazılar yer alıyor ama dosya başlığı bana göre ayrı telden çalıyor. Bilakis Türk musikisi kendi çığırını değiştirerek zengin sıçramalar gösteriyor;

klasiklerimiz yeni kuşak müzisyenlerine ilham veriyor; bu müzik seviliyor, dinleniyor ve kıymet görüyor.

Yayıncılığımızda kültür bereketinin devamını temenni ediyoruz.

Ayakkabı

Merkez Bankası'nın yeni başkanı için talihsiz bir başlangıç oldu; bankacılık kariyeri yerine kapısının önündeki ayakkabılar konuşuluyor.

Hemen belirtmeliyim ki kapı önüne ayakkabı bırakmak, benim için eşinin başörtüsünden daha ziyade üzerinde durulması, konuşulması gereken bir olgu teşkil ediyor. Türkleri, bir başka açıdan kabaca ikiye ayırmak mümkün: Ayakkabılarını kapı önünde bırakanlar ve "ayakkabı dolabı"na koyanlar.

Evlerinin içinde ayakkabı ile dolaşmayı tercih edenleri sınıflandırmaya dahil etmiyorum; başkalarının evinde de aynı şekilde hareket etmeyi dayatmadıkları sürece kendi tercihleridir.

Apartman nizamında merdiven boşlukları, koridorlar ve bağımsız kat mâliklerine ait kapı girişleri, çatı, bodrum, garaj gibi ortak mülktür; paspas haricinde bırakınız ayakkabıyı, saksı bile konulamaz; en hafifinden komşulara ve sair ziyaretçilere saygısızlıktır. Velev ki apartman değil de bağımsız mülk olsun, fark etmez. Ayakkabının yeri ayakkabı dolabıdır ve ayakkabıları kapı önünde bırakmak, hayat tarzı ile ilgili, şahsi tercihe bağlı bir gösterge değildir. Bir evin "harim"i kapının önünden başlamaz, hudut kapıdır. Elbiseler askılığa, tabaklar kendilerine tahsis edilmiş dolaba, çoraplar çekmecelere, kitaplar kütüphaneye, ayakkabılar da ayakkabılığa konulur. Evin hariminde dilerseniz ayakkabılarınızı televizyon vitrinine koyabilirsiniz; şahsi tercihtir ama kapı önüne bırakmak tercih konusu değildir.

Çok mu önemlidir? Bakış açısına göre değişir ama bence çok önemlidir: Kanuna göre suç değil; nezaketsizlik, komşu haklarına saygısızlık, bir arada yaşama edebine uyumsuzluktur. Bu kötü âdeti pek tabii bir şeymiş gibi devam ettirenlerin sayısı, üzerinde durulmayı hak edecek derecede yüksektir ve bu oran Türkiye'nin dününü, hâlini ve yarınını anlamak ve izah etmekte "olmazsa olmaz" cinsinden bir belirleyiciliğe sahiptir. Mesele doğrudan şehirleşmek ve köylülüğün tasfiyesi ile ilgili: İngiltere'de 17. yüzyılda tamamlanmış bu süreçle, biz 20. asrın ortalarında yüz yüze geldik. Türkiye'de el'an köylülük tasfiye halindedir ve bu sürecin en hararetli, en dirençli demlerini yaşamaktayız.

"Köylü milletin efendisidir" sözü, söylendiği tarihte bir temenniyi seslendiriyordu; bugün "patronaj" anlamında fiili gerçeğe tekabül ediyor. Köylülük, toplumun bütün mevzilerinde derin bir dönüşüm geçiriyor; tarımdan geçinirken, topraktan kopanların sayısı geçen sene itibariyle 1,5 milyonu buldu. Mesele, bu nüfusu şehirde iskân ve istihdamdan ibaret değildir, şehirli ve üretken kılmak meselesidir; hayat tarzı değişikliği problemini fazlaca enerji kaybına

yol açmaksızın halletmek davasıdır. Bu konuda herhangi bir siyasi partinin veya ideolojinin doğrudan meselenin kalbine inen bir projeksiyonu yoktur; şüphesiz meselenin farkındadırlar fakat şu süreçte hızla şehirleşen nüfus üzerinden siyaset yürütmek daha maliyetsiz ve kolay olduğu için görmezden gelmeyi tercih etmektedirler. Diğer taraftan şehirleşen nüfus, henüz kendi taleplerini seslendirecek elitler bulmakta zorlanmakta, zihnî bir rekâket, ideolojik bir bulanıklık içinde görünmektedir; bu sınıf, kendi içinden devrimci ve öncü bir parti çıkaramamış, sadece modernleştirme ve refah artırma programlarına bağlı partileri iktidara taşıyarak onlardan yararlanmayı tercih etmiştir ve bu meselenin tabiatına uygun bir seyirdir. Toplumsal dönüşümler tetiklenebilir ama tabii süreçleri daha kısa zamanlara sıkıştırılamaz.

Öyleyse toplum mühendisliğine soyunmak yerine doğruları ve yanlışları sükûnetle vurgulayarak zamanın hakkını vermek lâzım. İşe, kapının önündeki ayakkabıları dolaba koyarak başlayabiliriz.

Plonjon

Yaklaşan cumhurbaşkanlığı seçimleri sebebiyle olsa gerek, potansiyel adayların kimyâsında hissedilir değişiklikler görünmeye başladı. Meclis Başkanı Bülent Arınç'ın 23 Nisan konuşmasını geleceğe yönelik bir vaziyet alış olarak değerlendirenler hayli çoğunlukta.

Bu konuşmaya en dikkat çekici tepki Başbakan Yardımcısı Abdüllatif Şener'den geldi. Hürriyet gazetesi'nden Fatih Çekirge'nin sorduğu, "Arınç'ın 'Laiklik yeniden tanımlanmalıdır' sözüne ne diyorsunuz; bu bir Anayasa değişikliği önerisi mi?" sualine, "Bakın açık konuşacağım. Ben bir tek laiklik tanımı bilirim. O da Anayasa'nın 24'üncü maddesinde bütün açıklığıyla yazılıdır. Başka bir şey aramaya gerek yok" cümleleriyle cevap veren Şener'in "klasik AK Partili" görüntüsünün dışında bağımsız, demokrat, uyumlu ve liberal bir imaj çizmeye gösterdiği itina, haylidir dikkatleri çekiyor. Bu cevabıyla Bakan Şener, Bülent Arınç'ın verdiği imajın tam aksini temsil eden, bürokratik elitlerin kavrayışına yakın, muhataplarını ürkütmeyen, gerektiğinde onaylanabilir bir vücut dili kullanıyor. Nitekim bu haber hakkında gazete okuyucularının yorumları, bu yaklaşımın "doğru" anlaşıldığını gösteriyor; yorumlardan bazıları şöyle:

"Her konuşan AKP'liyi şeriatçı diye hor görmeyin, durup düşünün biraz, belki bir faydası vardır..., Aradığımız devlet adamlığı görüntüsünde, sorumluluk sahibi açıklaması için kutluyorum..., Galataport vakasından beri sizi takdir ve hayranlıkla izliyorum. Bu halkın sana verdikleri ananızın ak sütü gibi helal olsun..., AKP içindeki tek aydın, çağdaş ve dürüst politikacı Abdüllatif Şener'dir..., Sn. Şener yüce Atamızın kurduğu laik cumhuriyetimize yakışır bir açıklama yapmış..., Meclis'te Sayın Şener gibi 10 tane daha adam olsa, bu ülkede her sorun çözülür..., Senin gibi akıllı bir adamın AKP'de ne işi var hep merak etmişimdir..., İşte size AKP içinde adam gibi adam. Bence AKP içinde olası cumhurbaşkanı adaylarının hepsinden daha oturaklı ve devletçi. Ben AKP'li değilim ama sayın bakanı çok beğeniyor ve

onu cumhurbaşkanı koltuğunda görmek istiyorum..., Bu adam diğer AKP'lilerden farklı dediklerinde, dikkat etmeye başladım. Nazım şiiri okumasına saygı duymuştum. Şimdi hoşuma gitti bu tavrı. Gerçekten AKP'de ne işiniz var sayın Şener?.., Sayın Şener konuşmalarınla düşüncelerinle ailene gösterdiğin saygınla tam bir milletvekilisin. Göstermiş olduğun bu saygın konuşmanla teşekkür ederiz..., Sayın Şener'in AKP'de ne işi var? Tamamen zıt kutuplar. Dini istismar da etmiyor. Sizi seve seve CHP'de veya MHP'de görmek isteriz..., AKP'li değilim ama ne yalan söyleyeyim Abdüllatif Şener'i seviyorum. Kendi içinde tutarlı ve samimi buluyorum. Siyasetçiden çok devlet adamı kimliği olduğunu düşünüyorum..."

Okuyucu görüşleri arasında Bülent Arınç'ı destekleyip Şener'i eleştirenler de var ama azınlıktalar. Hürriyet okuyucularına göre profil yükseltme yarışında Bakan Şener, daha önde görünüyor ama bana göre en güzel okuyucu değerlendirmesini, Murat Can isimli okuyucu yapmış, diyor ki: "AKP'de RTE sonrası hesapları başlamış, kılıçlar çekilmiş, şimdi sıra diğer aday Gül'de. Bir bomba da o patlatır bugün yarın..."

Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve genel seçimler için şimdiden vaziyet almanın kıymet-i harbiyesi bence çok su götürür bir meseledir; zira çok daha belirleyici rol oynaması beklenen değişkenler var sırada. Türkiye'nin doğu ve güneydoğu komşuları ile ilişkileri, önümüzdeki yaz ve güz aylarında siklonu andırır tesirler yapabilir. Kamuoyunun hâfızası kriz zamanlarında, ne yazık ki bir hafta öncesinin kayıtlarını tamamen silecek kadar acul davranıyor.

Bu gibi durumlar bana hep, tramplende ahenkle ve özene bezene hızlandıktan sonra yükselerek üç burgu, beş takla atıp da yere doğru yaklaşırken havuzda su olmadığını fark eden sporcunun halini hatırlatır nedense.

"Ali Baba!"

Erzincan şaşırtıcı bir türkü yatağıdır; batısından Tozanlı deresi etrafında yoğurulmuş nağmelerle, güneyinde Arguvan ağzının türkü geleneğiyle, doğusunda Erzurum'un bir başka vadide seyreden birikimiyle temas halinde olmasına rağmen yine ancak kendisiyle tarif olunur bir renk taşır. İşte Davud Sulari'den sonra bu rengin ikinci Erzincanlı ustası da ardında bir erkek sadâsı bırakarak rahmete intikal etti.

Sağlığında demiş ki, "Gerçekleri göstermek, gerçeğe kavuşmak ve gerçeği olduğu gibi insanlara anlatmak için çalışmış bir insanım. Câhilden uzak, kâmile yakın oldum; büyüklerime saygıyla, küçüklerime sevgiyle yaklaştım. Konuşurken her kelâmı ibadet gibi dinledim, kimseyi âcizlik ve bilgisizlikle itham etmedim... Bu icraatım boyunca hiçbir maddi menfaat sağlamadan, insanların duygularını sömürmek gibi bir yanlışa meydan vermedim." Bu sözler sanatı ve sanatçıyı târif etmez, "adam"ı çerçeveler. Ben Ali Ekber Çiçek dinleyerek büyümüş bir kuşağa aitim; zihnimi yokluyorum ve bu sözlerini nakzeden bir hâl ü kâlini

hatırlamıyorum. Yakından tanıma fırsatım olmadı, bir konserini bile dinleyemedim ama bizim kuşağın zihninde bir Ali Ekber Çiçek fenomeni vardır ve o, bu imajı sarsmadan emânetini sahibine teslim etti.

Allah rahmet etsin; biz Ali Ekber Çiçek'i severdik; onun Alevi olduğunu duyardık; Alevilik bizim çocukluğumuzda daima, etraf kolaçan edildikten sonra kısık sesle telaffuz edilen, daha doğrusu doğru dürüst seslendirilemeyen bir gerçeklikti. Aleviler de, mâlum sebeplerden ötürü Alevi kimlikleriyle bilinmek istemez gibi davranırlardı. Mezhep farklılıklarının, millet teşkil etmeye mâni olmak bir yana, kültürel nokta-i nazarda pekiştirici bir rol ifa ettiği pek dillendirilmemiştir: Ali Ekber Çiçek böyle bir değerdi.

İlginç bir anekdot: Gazeteci Ersin Kalkan'ın, 17 Eylül 2005 tarihli Hürriyet'te yayınladığı röportajda, Ali Baba, herkesin sevdiği ve saygı duyduğu yanını şu hatırasıyla hikaye ediyor: "...ben insan ayırımı yapmam. Sazımı aldığımda 7 milyar insanla yekvücut olurum. 30 yıl önceydi. Eyüp Camii'nin imamının benimle tanışmak istediğini söylediler. Baktım ki umran görmüş, cehaleti yenmiş, olmuş bir adam, sevdim onu. Beni evine çağırdı. Karısının, kızlarının başı kapalı. O ulu imam bir rakı koydu sofraya. 'Bu senin için Ali Baba.' dedi. Ben yedim, içtim, söyledim. Ben rakıyla demlendim, onlar türküyle."

Türküyle demlenmenin nasıl bir şey olduğunu erbâbı bilir deyip aynı röportajdan bir başka Ali Baba anekdotuna geçelim. Sohbet esnasında konu Aleviliğin radyoda sansüre uğrayıp uğramadığına geliyor. Rahmetli Çiçek diyor ki:

-Ah be can dostum; bu memlekette yaşayıp da o canavarla karşılaşmamak mümkün mü? Sanıyorum 1969 senesi. Süleyman Demirel başbakan. Ben o sıralarda sevilen bir türkü var onu okuyorum: 'Hüseyin'im yeşil giyer eynine / Hiçbir hile getirmezdi göynüne / Kurdu kuşu lütfeylemiş kendine / Mülke de Süleyman ne güzel uymuş...' Başbakan Yardımcısı radyoyu arayıp 'Süleyman'la ilgili kısmı çıkarın türküden' demiş. 'Demirel ne zaman padişah oldu?' dedim ve türküden bir kelime bile çıkarılırsa çekip gideceğimi söyledim. Çıkarmadılar. Daha sonra öğrendim ki Demirel her sabah benim türkülerimi dinleyerek başlarmış güne. Bana da, her bayramda kart atardı. Bir de 12 Mart döneminde bir türkümden Ali'yi çıkarmak istediler. O türkü de şöyle: 'Ali'nin sırrına ereyim dersen / Bir mürşid-i kamil bulanlar gelsin / Gönül Kâbe olmuş hem Beytullah'tır / Ol bahr-i ummana dalanlar gelsin...' Söylesenize Allah aşkına bu türküden Ali'yi çıkarırsanız geriye ne kalır...

Ali Baba'yla ilgili en güzel nükteyi, sağlığında bir ekşisözlük yazarı yapmış: "Bizi verem etti tüketti, kendisi hâlâ yaşıyor."

Milletine hizmet edenler, başka bir boyutta yaşarlar. Sevenlerine, hayranlarına, ailesine başsağlığı dilerim.

Terapi

Şimdi nasıl tarif edilir doktor; meselâ bakkaldan bir şişe su alıyorum içmek için, kapağını açıyorum, bir yudum alıyorum sonra kendi halimi düşünüyorum; diyorum ki bu şişedeki su temiz, içilebilir nitelikte...

Peki ben şu su kadar olsun güvenilir miyim, iyi miyim, temiz miyim? Anlatabiliyor muyum doktor? Mesele bu işte. Diyelim gazete bayiinden kağıt mendil alıyorum, adamcağıza para veriyorum, mendilimi alıyorum ama hemen o anda sanki büfeci arkadaşı kazıklamışım, aldatmışım gibi hissediyorum kendimi. Sanki kirlenmiş gibi, kirletmiş gibi. Ellerinizden öper altı yaşında bir oğlum var, artık söz dinlemeye başladı, kendini hayli toparladı. Tatil günleri gezmeye parka, şuraya buraya gidiyoruz. İçimden diyorum ki, ben de şuna vaktiyle babamın yaptığı gibi nasihat vereyim, iyiyi kötüyü anlatayım, bak çocuğum diyorum, yere düşen bir şey kirlenir çünkü sokakta yürüyoruz. Bunun mikrobu var, virüsü var... Peki babacığım bir daha yapmam deyince çocuk alıyor beni bir pişmanlık. Yahu diyorum kendi kendime, sen sanki matah bir şey misin ki el kadar çocuğa nasihat veriyorsun?

Kendimden memnun değilim doktor; berbatım. Dışardan bakılınca her şey çok güzel görünüyor. İyi bir işim var; gelirim piyasadaki pek çok meslektaşımı kıskandıracak seviyede, mutlu bir evlilik yaptım, eşimle iyi anlaşıyoruz, hatta kaynanamla bile ana oğul gibiyizdir, eşim de annemi çok sever sayar. Geçenlerde arabayı değiştirdim yine; görseniz binmeye kıyamazsınız, müthiş bir şey; iki günde bir yıkatıp cilalatıyorum, bir sürü aksesuar taktırdım. Evimiz kira ama dert etmiyorum, istediğim zaman alırım krediyle. Kitaplarım var evde bir oda dolusu, plak hastasıyım plak biriktiririm, pul biriktiririm, ara sıra ava giderim arkadaşlarla birkaç gün; dağda kamp yaparız. Anlayacağınız hayatım başkalarını imrendirecek kadar yolunda. Hatta inanmazsınız geçenlerde arkadaşın biri adıma at yarışı oynamış, geldi parasını istedi, verdim; iki saat sonra 40 bin küsur lira para kazandığımı öğrendim, sevinemedim bile... Anlıyor musunuz; hayır anlamıyorsunuz! Bana da birisi işte böyle böyle dese anlamam, oğlum sen belânı mı arıyorsun derim. Kurbanın olayım doktor, yaptığım hiçbir şeyden lezzet alamıyorum. Maneviyatım da iyidir ha. İki sene önce hacca gittik görevli olarak ama neticede hem görevimizi yaptık, hem hacı olduk. Annem mesela her gün bir cüz okumadan yatmaz, babam bizi serseri yetiştirmedi, dini vecibelerimizi öğretti. Hacdan bahsediyorum, orada öyle güzel duygularla doldum ki, yav dedim dönmeyeyim, kalayım buralarda fakat çoluk çocuk mâlum işte. Yani benim hayatımda manevi bir gedik de yok. Kötü alışkanlığım nedir, işte ara sıra arkadaşlarla piyango bileti, loto filan oynarız, gençken biraz serserilik ettim ama öyle büyük kabahatten sayılmaz.

Kendime soruyorum mesela, oğlum sen nerede hata yaptın; niçin hayatın gofret gibi tatsızlaştı. Bazen diyorum ki bana birisi büyü mü yaptırdı filan... Hemen sonra, yok deve diyorum, sana kim ne diye büyü yaptırsın? Ortaokulda bir kız arkadaşım vardı, birbirimizi kardeş gibi severdik. Bir gün ona demiştim ki ben seni büyüyünce alacağım. Acaba diyorum o kızın âhı mı tutuyor beni? Saçma olduğunu biliyorum ama ne yapayım, böyle işte! Mesela

dün sabah kalktım, dedim ki oğlum bak, bugün neler yaptığını deftere yaz, akşam salim kafayla oku, değerlendir. Nitekim yazdım, akşam evde yemekten sonra oturup birbir okudum. Yok doktor yok. Size de okuyayım isterseniz. Bakın, sabah kahvaltı yapıp çıkıyorum, yolda birbuçuk saat trafikteyim. Aslında sinirlenmemem lazım, köprüde yanlış şeride girmişim, çıkana kadar akla karayı seçiyorum. Şirkete geliyorum. Arabayı nizamiyedeki çocuklara veriyorum, onlar kapalı garaja çekiyorlar. Güvenlikten geçip asansöre biniyor, ofisime geliyorum. Gündelik işleri gözden geçiriyoruz arkadaşlarla, kim nereye gidecek hangi haberi kovalayacak, yayın akışında neler var filan. Sabahları onla oniki arasında dertli ev hanımlarının yayın misafiri olarak katıldığı bir programımız var; aslında illet oluyorum ama çok tutuluyor. Ben seyretmiyorum şahsen, elimden gelse eğitim konulu belgesel filan koyacağım, olmuyor. Bu televizyonculuğun nasıl bir iş olduğunuzu bilemezsin doktor. Yayını ikide bir reklamlarla kesiyoruz, şirket para kazanacak tabii. Rezalet, resmen toplumu aldatıyoruz. Ordan haber kuşağı geliyor. Kırk defa diyorum montaj masasındaki çocuklara; yav şu haberlere müzik koymayın, müzikli haber olur mu arkadaşlar, BBC'de var mı, CNN'de var mı? Biz nerdeyse Meclis haberlerine bile çiftetelli efekti ekliyoruz. Nerede kötü haber var, onları ayıklayıp sıralıyoruz; cinayet, tecavüz, kapkaç, yolsuzluk. Haberlerden sonra ciğeri beş para etmez ne kadar kötü film, klip varsa onları veriyoruz yayına. Akşam haber kuşağında nasıl gündem yaratacağız diye kafa kafaya verip saatlerce fitne-fücur düşünüyor, bülteni ona göre biçimlendiriyoruz. Tartışma programlarında birbiriyle kapışacak adamlar koyuyoruz yayına. Sonra o hayatta en nefret ettiğim herifin türkülü şov programı başlıyor. Adamı görünce tüylerim diken diken oluyor lakin aldığı parayı bilsen kendinden nefret edersin doktor. O bitiyor maç yorumları programı başlıyor. Yemin ediyorum doktor bir gün pompalıyı kapıp bu herifleri canlı yayında stüdyodan kovacağım, öyle sinir şeyler. Programdan önce kimin kime ne kadar hakaret edeceğini planlıyorlar hep birlikte. Gece yarısı akışına gelince biraz adam gibi şeyleri yayına verebiliyoruz. Kaliteli filmler, belgeseller, güzel konserler filan. Şimdi söyle doktor ne yapmışım akşama kadar, işimi yapmışım ama mutlu değilim. Niçin değilim?

Efendim?.. İşimi değiştirmeyi hiç düşündüm mü? Yoo niye düşüneyim ki doktor, fıstık gibi işim var benim... Artık düşünmeye başlasam iyi olur diyorsunuz? Öyle yapmasak da siz bana iğne ilaç filan yazsanız... Olmaz mı? Tüh! Ben de muskacıya gideyim bari; şahit olun, tıbbı denedik fos çıktı işte. Neyse hadi bana müsaade doktor!

Kara tahtaya kara tebeşirle yazmak

Köy Enstitüleri devrimci, halkçı, kalkınmacı değil aksine tutucu ve gerici bir projeydi; iyiniyetlerle tasarlanmış ama kötü uygulanmıştı. Neticede Köy Enstitülerinden bugünün eğitim hayatına aksedebilecek örneklik yoktur. Enstitü müptelâları, "ah caanım köy

enstitüleri" edebiyatını sağda solda hâlâ seslendirerek ne kadar mürtecî bir zihni pozisyonda duraklayıp kaldıklarını tekrar ediyorlar.

Afişteki konu başlığı elifi elifine şöyleydi: "Eğitim Sistemine Bir Çözüm: Köy Enstitüleri". Konferanslarla pek aram yoktur ama merak ettim, konuşmacı acaba ne söyleyecek, hangi tespitlerde bulunacak, günahıyla sevabıyla çoktan tarihe geçmiş Köy Enstitülerinde uygulanan eğitimin günümüze nasıl ışık tutabileceğinden bahsedecek?

Merakçı tarafım, "ille de git dinle; belki bir şey öğrenirsin" diye diretirken konforcu yanım, "gidip de ne öğreneceksin; Köy Enstitüsü edebiyatının tekrarından başka bir şey bulamazsın, otur yerli yerinde" diyordu. Merakçı yanım, tembel tabiatımı şu gerekçeyle susturdu: "İyi ama bak, eğitim sistemine yeni bir çözüm getireceğini vadediyor afişte; belki de konuşmacı bugüne kadar kimsenin aklına gelmeyen müthiş bir teklifte bulunacaktır; köy enstitülerinin köy liselerine, hatta köy akademilerine dönüşmesi üzerinde duracaktır."

Doğrusu afişteki konunun câzibesi beni çok etkilemişti; bütün önyargılarımı arkada bırakarak not defterimi ve kalemimi cebime koyup konuşmayı dinlemeye gittim.

Konuşmacının kimliğini zikretmeyeceğim; hayır, zannettiğiniz gibi bir "Enstitülü" değil; henüz yaşı tutmadığı o 'devr-i saadet'e erişemediğine pek hayıflanan bir eğitimci. Tarihî konularda kaleme aldığı birkaç eseri ile tanınıyor.

Bize önce Köy Enstitülerinin nasıl "dâhiyâne bir Türk buluşu" olduğunu anlattı; başka kimsenin aklına gelmemiş, hiçbir yerde benzeri görülmemişti; sadece İsmail Hakkı Tonguç böyle kapsamlı ve akıllı bir köy kalkınması projesini hayata geçirmeyi başarmıştı. Aslında o cümleden sonra çıkıp parkta vakit geçirmenin daha iyi olacağını kestirmiştim ama merakım yakamı bırakmadı. "Dur bakalım, lâfı nereye bağlayacak?" diye sonuna kadar dinledim.

Bu arada konferansı Atatürkçü Düşünce Derneği'nin düzenlediğini de hatırlatmam gerek. Nitekim konuşmacı, Enstitülerin niçin 1940'da kurulup, 1948'de apar topar kapatıldığını izah ederken, böyle dâhiyâne bir eğitim projesinin niçin Atatürk'ün sağlığında uygulanmadığını da kendince anlattı; buna göre Enstitülerin kurulması için 1937'de harekete geçilmiş, üç yıl boyunca kuruluş ve altyapı hazırlıkları ile uğraşılmıştı. Elbette ki bu izah, "niçin daha önce harekete geçilmedi?" sorusuna cevap teşkil etmekten ziyade Atatürk'le Enstitü arasındaki mesafeyi soru işareti halinde bırakıyordu.

Konuşmacıya göre 20'li yıllarda Türkiye'ye gerçekten bir halkçılık idealizmi hâkimdi, o günlerde kalpaklarına kızılyıldız takanlar, aslında gerçek halkçılığın temsilcisi idiler; Cumhuriyet Halk Fırkası'nın altı oku, konuşmacıya göre bu anlayışı aksettirmekteydi: Okların üçü Rus Devrimi'nden alınmıştı (Halkçılık, Devletçilik, İnkılapçılık), üçü de Fransız Devrimi'nden iktibas edilmişti (Milliyetçilik, Laiklik, Cumhuriyetçilik) ama altı ok taklit anlamına gelmiyordu, o bir sentezdi.

Konuşmacı, "20'li yılların halkçılığı aslında Bolşevikliktir ama sonradan sulandırıldı" mânâsına gelen hiçbir şey söylemedi ama bütün imâları, halkçılığı Bolşeviklik olarak anlamak gerektiği yolundaydı. Nitekim Enstitülerin niçin çok önemli ve "mübârek" olduğunu izah ederken şu cümleyi kullanıyordu: "Enstitüler köy çocuklarına sınıf bilinci veriyordu, yoksa onu bir nevi tavuk çiftliği, tarım işletmesi gibi algılamak yanlıştır."

Her şey çok iyi gidiyordu o yıllarda; ancak 1946'da Türkiye karşı devrimci bir dalgaya tutuluverdi ve CHP, devrimci niteliğini kaybederek Amerikan eksenine doğru yaslanmaya başladı. Bütün dünyada Sovyet Bolşevizmi'nin tehlike gibi algılandığı zamanlardı. O zaman bu okullarda verilen sınıf bilincine dayalı aydınlanmacı eğitimin Amerikan modeline uymadığı farkedildi ve Enstitüler 1948'de alelacele kapatıldı (tam da bu noktada bir kısım eski tüfeklerin Atatürk'ün sağlığındaki politikaları ibrâ ederek Tek parti devrinin bütün kabahatlerini İsmet Paşa'ya havale etmelerine mim koymak lâzım. İsmet İnönü, siyasi muhaliflerinden ziyade eski tüfek solculardan yıpratıcı eleştiriler almıştır hep.)

Bunları zaten biliyorduk ama Enstitülerin nasıl olup da eğitim sistemimize yeni bir çözüm modeli teşkil edebileceği konusunda hâlâ aydınlanmamıştık. Konuşmacı sonunda merakımı bir kaç cümle ile giderdi: Evvela Enstitüleri yeniden açmayı düşünenleri hayâlcilik ve saflıkla suçlayarak bir güzel haşladıktan sonra konuya geldi; "Bu enstitülerdeki disiplin, yurtseverlik, halkçılık gibi eğitim usullerini, bütün eğitim kurumlarımızda yeniden uyandırmalıyız; bütün Türkiye'yi Köy Enstitüsü haline getirmek zorundayız" diyerek taşı gediğine koydu.

Ve tam o esnada o mâhut sünnetçi vitrini fıkrasını hatırladım; vitrindeki çalar saatin ne anlama geldiğini soran müşteriye sünnetçi, "insaf" diye çıkışmıştı, "çalar saat yerine ne koymamı bekliyordunuz?" Konuşmacının eğitim sistemine sunduğu yeni çözüm teklifini de aynı frekansta değerlendirmek lâzımdı bence: Başka ne söyleyebilirdi ki?

Hakkını teslim etmeliyim; sözünü vadettiği dakikada bitirdi ve soru cevap faslına geçildi ama ben merakımı sonunda gidermiş olduğum için salondan ayrıldım.

Konuşmacının mantık ve yorum tarzına saygı duyduğumu ifade etmeliyim; söylemek istediğini açıktan dobra dobra söyleyememiş olsa bile anlaşılabilir imâ ve kavramlarla izah etti. O, Türkiye'de eğitimin sınıf bilinci esasına göre yeniden düzenlenmesini istiyordu. Türkiye'nin 20'li yıllarda "kem-küm" etmek yerine doğrudan Sovyet tipi Bolşevizme geçmediğine üzülüyordu. Ona göre bütün okulları Enstitü zihniyetiyle yeniden organize edersek eğitim sistemini düzeltecek, ülkeyi de selamete çıkaracaktık.

İtiraf edeyim, gençlik yıllarımda benim de böyle sade, açık ve tek cümleyle izah edilebilecek 'memleket kurtarma formül'lerim vardı; artık yok! O yüzden zihninde yaşattığı modele göre her gittiği yerde kendi kurtuluş formülünü anlatan ve neticede "budur" diyerek meseleyi çözen insanlara gıptayla bakıyor, "keşke benim de zihnim bu kadar pürüzsüz ve net formüllerle dolu olsaydı" diye imreniyorum.

Garibime giden nokta, Atatürkçülüğün ekonomik planda kollektivizmden hür teşebbüsçülüğe, ideolojik çerçevede tek parti diktasından batılı demokrasilere, kültürel mânâda radikal tasfiyecilikten gelenekçiliğe yayılan çok geniş ve tutarsız bir yelpazede dilendiği gibi yorumlanabilmesidir. Çok fonksiyonlu olduğu ileri sürülen âletlerin neticede eve getirildiğinde hiç bir işe yaramaması gibi, Bolşevizmden darbeciliğe kadar pek çok bulanık fikriyata maske edilen Atatürkçü fikriyatın da içi boşaltılıyor; doğrusu bu Atatürk'ü sevmek mânâsında yorumlanacak bir tavır değildir. Samimi olanlarını tenzih ederim fakat bugün Atatürk adına birşeyler söyleyenler siyah bir tahtaya, siyah tebeşirle birşeyler yazmaya çalışanlara benziyorlar.

Başa dönelim: Köy Enstitüleri devrimci, halkçı, kalkınmacı değil aksine tutucu ve gerici bir projeydi; iyiniyetlerle tasarlanmış ama kötü uygulanmıştı. Neticede Köy Enstitülerinden bugünün eğitim hayatına aksedebilecek örneklik yoktur. Enstitü müptelâları, "ah caanım köy enstitüleri" edebiyatını sağda solda hâlâ seslendirerek ne kadar mürtecî bir zihni pozisyonda duraklayıp kaldıklarını tekrar ediyorlar.

Bir yiğit camiye gitse...

"Ne olur" diyeceksiniz? Cevabı Karacaoğlan'ın türküleşmiş koşmasında; diyor ki, "gör başına neler gelir!"

Elemanımızın bir yakını vefat ettiği için yolu, Ankara'nın en büyük camiine düşmüştür.

Daha bir hafta öncesinde bir okulun duvarına asılan Hz. Peygamber sözlerine, "böyle de laik eğitim olur mu; nedir bu dinci pankartlar?" makamında yüz ekşittiği için gizli bir iç tedirginliği yaşayan elemanımız, belki de, "biz laik felanız ama hamdolsun Müslüman evladıyız ve cemaatın meseleleri ile şekil A'da görüldüğü gibi ilgilenmekteyiz çok şükür" tavrını ihsas edebilmek için günlük yazısını, caminin fiziki problemlerine tahsis etmiştir.

Konuya mevtanın tekfin ve defin işlemlerinde cihet-i askeriyenin titizliğini vurgulayan satırlarla giren ve, "...böylesine bir düzeni, hiçbir şeyi en ufak bir biçimde aksamayan bir olayı insan ancak kutlayabilir. Her şey ve bütün ayrıntılar her açıdan ve inceden inceye hesaplanmış. Cenazenin yıkanmasından kabristana götürülmesine kadar geçen aşamayı burada uzun uzun anlatmayacağım." kelimeleriyle tahsin eden yazar, yazısına Kocatepe Camii'ni tanıtarak devam etmektedir. Kendi tabiriyle "dua sonrasında" caminin imamıyla caminin meseleleri hususunda bir ayak divanı sohbeti yapmış, caminin yerleşim düzeninde aksayan noktaları birinci elden tesbitlerle vurgulayıp neticeyi ustaca bir hamleyle Diyanet Vakfı'nın yüzlerce trilyon para varlığına sahip olmasına rağmen gerekli hizmetleri aksattığına bağladıktan sonra taşı gediğine koymuştur. Aynen naklediyorum:

"Konuşmanın bu aşamasında İsmail Coşar Hoca'ya sordum: 'Camilere galoşla girilmesinde dinimiz açısından bir sakınca var mıdır?'

İsmail Hoca'nın bu soru karşısında neler düşündüğünü bilemeyiz ama "bayram değil seyran değil, bu galoş meselesi de nereden çıktı?" evhamıyla sözlerini nasıl tartarak sarfettiğini verdiği incelikli cevaptan öğrenebiliyoruz: "Yoktur. Tam tersine çok iyi olur. Ancak temizliği simgeleyen renk olduğu için galoşların beyaz olması iyi olur. Rengarenk galoşlar cemaatin gözünü alır. Ayakkabı olmaz ama çorabın üzerine galoş giyilebilir. Böylece camilere ilk girişte hissedilen ayak kokusunu gidermiş, en başta halıların temizliğini sağlamış oluruz ve sağlıklı bir ortam yaratırız."

Bu cevaptaki "ayakkabı olmaz ama..." saplamasına sizin de dikkat kesildiğinize eminim.

Yazarımız ise "bayram değil seyran değil; ben camilerin meselelerine tahsis-i sütun eyleyecek adam mıyım" tarzında tecelli eden iç burukluğunu izale etmek için derhal meseleyi genelleştirmeyi tercih etmiştir. Aynen diyor ki: "Başka camilerimizin görevlileriyle de konuşsak, mutlaka pek çok sorunu onlar da dile getirecek. En basit olanına bir kez daha değineyim: Şu galoş konusunu birileri çözemez mi? Hem camilerimizin temiz kalmasını sağlayıp hem de mabetlere hiç yakışmayan ayak kokusunu gideremez mi? Dikkat ediniz, olayda sorun para değil. Yüzlerce trilyon kasalarda duruyor da, ilgilenecek ve iş bitirecek bir makam gerekiyor."

Buradaki kilit ifade, "Başka camilerimizin görevlileriyle de konuşsak" ibaresidir ve yazar şunu demeye getirmektedir: Camilerimizin problemlerini görmek için mescid mescid dolaşmaya gerek yoktur. İyi gözlem yapan bir yazar meseleyi derhal kapar. Netekim ben de öyle yaptım.

Arkadaşlar eğri oturup doğru konuşalım; şu memlekette hamdolsun alnı beş vakitte secdeye değen, musalli yazar sayısı az değildir ama hangisi şu galoş meselesini bu kadar çıplak ve önyargısız bir gözlem gücüyle dile getirmeyi başarabilmiştir? Buradan çıkaracağım netice şudur: Yazarımız bir atışta on ikiden vurmuştur. Bu atışları serileştirse de beş vakitçi yazarlardan olsa kimbilir ne derin tesbitlerde bulunacak, İslam aleminin meselelerine ne akılane çözümler üretecektir!

Hidayete giden yol ilk adımla başlar; ben şahsen ümitvarım!

Hebe hübe lim lüm!

Sadede gelelim; vakit kaybetmeyelim. Örtülü ve açık mesajların gereğini yerine getirelim.

Sayın Demirel'i yeniden cumhurbaşkanı seçelim; ardından bir kere daha, beş kere daha, yüz kere daha cumhurbaşkanı seçilmesini sağlayacak anayasa değişiklikleri yapalım. Adını yetmiş beş üniversiteye, 2500 sokağa, onyüzbin stadyum, okul ve belediye parkına verelim.

Üstüne bir de "Demirel'i koruma kanunu" çıkaralım. Paralarda, pullardaki Atatürk resimlerinin yanına "hazret"in de resmini koyalım.

Başını örterek okumak isteyen kızlar Arabistan'a, erkek öğrenciler Sudan ve Pakistan'a gitsinler. Kamu alanlarında başörtüsüyle bulunmak isteyen ev kadınları da Hindistan'a Patagonya'ya, Pasifik Muz Cumhuriyetlerinden birini seçsin.

RTÜK'ü TRT'ye, TRT'yi, DDY'ye, DDY'yi Jandarma Genel Komutanlığı'na; Milli Eğitim Bakanlığı'nı YÖK'e, YÖK'ü ise TSK'ye bağlayalım. Yargı zaten bağımsız olduğu için onu olduğu gibi bırakalım.

Seçim kanunlarını değiştirelim; her ipini kıran oy kullanmaya kalkışmasın, seçmen kimliği kazanmak için YÖK yeni bir sınav işkencesi icad etsin, 100 üzerinden 60 alamayan vatandaş sayılmasın. Sınavda Milli Mücadeleye yardımcı cemiyetler, medeni hukuk, anayasa ve Recep Peker'in İnkılap Tarihimiz isimli eserinden sorular olsun.

CHP, seçim sonuçları her ne ise farketmez hep iktidarda olsun; Baykal hep başbakan olarak kalsın, Demirel zaten köşkte! Kekâ!

Rejime zararlı olabilecek zihniyetteki sözde vatandaşları fişleme işini bizzat yürütmekten vazgeçerek uluslararası nitelikteki Google, NSA veya Microsoft gibi firmalara ihale edelim çünkü biz beceremiyoruz zaten. Zararlı olduğu kesinleşen vatandaşları da Titan füzelerinin kuyruğuna bağlayıp uzaya yollayalım.

Şu yarım kalan aydınlanma devrimini de bir ara el atıp tamamlayalım; sokak lambaları değiştirilsin, daha kuvvetli ampüller takılsın. Meydanlar, parklar, tarihi binalar ışıl ışıl olsun. Lazer projektörleri ithal edelim, yukarıdan birkaç uydu kiralayıp Türkiye'yi geceleri de uzaydan aydınlatalım!

Danimarka'nın etini çimdikleyelim, Avrupa Birliği'ni dövelim; Bush'a kafa atalım!

Bütün köylere birer piyano dağıtalım; ihtiyar heyetlerini Mozart'ın partizisyonlarından imtihana çekelim, başaramayanı köy çeşmesinde ıslatıp ıslatıp dövelim; dinci gazeteleri kapatıp çalışanlarını İran'a yollayalım; kimsenin okumadığı Resmî Gazeteyi de kapatıp bilumum resmi ilan, kanun, tüzük, yönetmelik gibi şeyleri sütun santimi onbinmilyon liradan Cumhuriyet'e verelim; bakalım yine tersten manşet çekerler mi?

Yatırımları artırıp israfı önleyelim; kahveleri kapatıp fabrikalar açalım (Rahmetli Cemal Gürsel'in projesiydi ve o güne kadar bunu kimse akledememişti!), Sümerbank mağazalarını yeniden hizmete sokalım. Köy enstitülerini ihya edelim. Şehirli çocuklarına, köy enstitülerinde 2 sene staj yaptırmadan diploma vermeyelim. Halkevlerini diriltelim, Kur'an kurslarını, İmam-Hatipleri, İlahiyatları kapatalım.

Yol vergisi koyalım, mızıkçılık eden işadamlarına dayayalım Varlık vergisini akılları başlarına gelsin.

Yurdun her yanını ağaçlandıralım; tembellik edenleri döve döve fabrikalarda çalıştıralım. Dişlerimizi yemekten sonraları mutlaka fırçalayıp altı ayda bir doktor kontrolünden geçmeyi ihmal etmeyelim. Alışveriş ederken etiketlere dikkat edelim.

Tanımadığımız amcalarla konuşmayalım, terli terli soğuk su içmeyelim.

Hebe hübe, lim, lım, lum, lüm...

Yeşil seçenek yok!

Petrol fiyatları varil başına 75 doları buldu; işten anlayanlar "bundan sonra geriye dönüş beklemeyin, hep artacak" diyorlar. Geçenlerde bir iktisatçı, CNN International kanalında 2009 itibariyle bu rakamın 200'e çıkacağına dair bir projeksiyon belgeseli seyrettiğini söyledi.

Sebepleri üzerinde durmak, yorum yapmak ihtisasımı aşar. Görünen köyün sûreti şu: Tükenen petrol rezervlerinin kontrolü için XIX. yüzyıldakini andıran sert kapışmalar daha şimdiden başlamış bulunuyor. Petrol ithal eden ülkeler artık daha fazla teknoloji yoğun yatırım yapmak ve bu yatırımlar için daha pahalı para kullanmak zorunda kalırken yüksek teknolojiye terfi edemeyenler paryalaşacak ve dünya sisteminin "gözden çıkarılabilir" unsurları haline gelecekler.

Petrol 200 dolara çıktığında zaten pamuk ipliğine bağlı iktisadi dengelerin ne hale geleceğini, dış borçların bugünkünden daha beter bir döndürülemezlik kısırlığına sıkışacağını tahmin edebilirsiniz ama bu gidişat devam ettiği sürece hiç şüpheniz olmasın ki biz daha yoğun tarzda ideoloji ve rejim meseleleri tartışıyor olacağız. İdeoloji ve rejim tartışmaları bizim kum havuzumuz.

Akıllı ülkeler, böylesine bir küçük kıyamette kendilerine gelecek vizyonu çizmek için didinirken biz hâlâ Sinop'a nükleer santral kurulması konusunu tartışıyoruz; gazetenin biri şöyle bir anket açmış: "Türkiye nükleer atık saklama işini becerebilir mi, beceremez mi?"

Çevrecilerimiz de sahilde kumla oynayan çocukları andırıyorlar. Sinop'taki "istemezük" mitingi için taşralardan haylice gösterici yardıma çağrılmış. Birileri bu romantiklere anlatmalı ki "temiz enerji" diye bir şey yoktur; kullanılan her birim enerji tabii dengeleri bozuyor; dünyanın, fiziğin, müsbet ilmin kaidesi bu. Hidroelektrik santrallar bile çevre düşmanı haline geldi. Arasından nükleer enerjiyi seçip muhalefet etmenin mânâsı yok ama bizim çevrecilik yaklaşımımız bugünün yarım asır gerisinde.

Ya bol ve ucuz enerji kaynaklarına yöneleceksiniz ya da modernliğe -bütün alâmetleriyle- karşı çıkacaksınız; arada bir başka "yeşil" seçenek yok; var diyenler çevrecileri kandırıyor: Çevreci vicdan, çocuk vicdanıdır, realitede bir mânâ ifade etmiyor.

Mesele açmaza girince ideoloji tartışmaya başlıyoruz. Rejim işlerini tartışmakta vahşi bir lezzet, karşı konulamaz bir cazibe var; kurulduğundan bu yana "Cumhuriyet tehlikede mi?"

sualinin cevabı bulunamadı. Bu vehmin de reel karşılığı yoktur; çünkü cumhuriyet fikri, geçen yüzyılın ilk çeyreğinde olduğu gibi tarif ve tayin edici niteliğini kaybederek amorf bir kılıfa dönüştü bütün dünyada. Eğer bol ve ucuz enerji kullanacak duruma gelemezsek cumhuriyet de tehlikeye girer, cumhuriyet aleyhtarı cereyanlar da; lâkin ondan evvel be evvel bağımsızlık ülküsü sakatlanır. Türkiye, uzaktan bakılınca orijinal gündemi gibi görülen saçma tartışmaları biraz da sistemin kenarında kendi yoğurdunu yiyen ülke görüntüsü vermesinden ötürü taşıyabiliyor ama çağdaşlık, medenilik, demokratlık gibi cılkını çıkardığımız kavramların anlamını petrol 200 dolara çıktığında yerinde bulamayabiliriz. O gün Türkiye'yi, bu gibi krizleri yelesinden tutarak ayakta kalabilecek olanlar yönetir.

Artık ayan-âşikâre yürütme niteliğine bürünen yüksek yargı kararlarıyla bu açmazı çözebilmemiz mümkün değildir. İç politika dengelerine bir ölçüde "ayar çekmek" mümkün gibi görünüyor; yeryüzünü tarayan melun global sermaye, Türkiye'nin geleceğini belirlemekte yüksek yargıdan daha çok tayin edicidir.

Kumda oynamayı bıraksak iyi olacak artık. Bugünün egemenleri -her kimlerse!- gelecekte de Türkler tarafından "yönetilebilir" bir ülke için -tabii eğer varsa- zihni kuvvelerini seferber etmek zorundalar.

Çünkü yönetemeyen yönetilecektir!

Vecize

Dünyanın en büyük bayrağı kime ait? Bildiniz; bize ait. Peki, dünyanın en küçük bayrağını kim yaptı? Onu da biz yaptık; geçenlerde haberlere konu oldu; nano teknoloji (yani mikroskobik denecek ölçüde çok küçük cisimleri tasarlayabilen ve imal edebilen sanayi dalı; moleküler üretim de deniliyormuş) konusunda uzmanlaşan bir üniversitemiz, dünyanın en küçük bayrağını yaparak başbakana hediye etti (Dünyanın en ortanca bayrağını kim yaptı peki?). Elbette yeni bir teknoloji uygulamasına dikkat çekmek güzel bir yol ama küçük bir kusuru var bu usûlün: Kendisine dünyanın en küçük Türk bayrağı hediye edilen başbakanın bu bayrağı asla göremeyecek olması biraz işin tadını kaçırıyor ama farketmez; rekor rekordur. Çünkü bayrağın boyutu, bir saç kılının üçyüzde biri civarında imiş!

Başbakan da evine bir elektron mikroskobu alsın efendim; lâzım olur. Bakarsınız bu teknoloji ülkemizde yaygınlaşır; ana muhalefet lideri, başbakana nano teknolojiyle kaleme alınmış mektup gönderirse mesela, koyarsın mektubu cımbızla elektron mikroskobunun altına, şakır şakır okursun.

İftihar ettik tabii; nanoteknoloji dalga geçilecek bir teknoloji değil; özellikle insan sağlığı, cerrahi alanında aklımıza gelmeyecek kolaylıklar sağlayacağından bahsediliyor; inşallah bizimkiler de nanoteknolojide uzmanlaşarak güzel ve faydalı şeyler üretirler ama insan yine de merak etmeden duramıyor; şimdi bu nano teknoloji zengin şirketlerin ve enstitülerin

tekelinden kurtulsa da, iyice bir demokratikleştikten sonra bizim sanayi çarşılarımıza düşecek kadar ucuzlasa biz bu teknolojiyle neler yaparız?

Bu konuda düşünmeyi sizlere devredip çok daha neşeli bir mevzuya geçmek istiyorum. Haber bizim gazetede yayınlandı bir süre önce (27 Nisan, Alper Sancar'ın haberi); okuyunca sandalyeden düşmemek için ne kadar gayret sarf ettiğimi bilemezsiniz.

Anadolu Ajansı'nın eski genel müdürlerinden Ergin Karaismailoğlu, "Sivri Kayalar Üzerinde Çıplak Ayakla Dolaşmak" adını verdiği hatıralarında önemli bir açıklamada bulunmuş. Ajansın, başta giriş olmak üzere hemen her yerinde bol miktarda tekrarlanan (merak edip ajansın internet sitesine baktım az önce, ana sayfanın en üstünde hâlâ duruyor) ve altında Atatürk'ün imzasını taşıyan, "Anadolu Ajansı Türkiye'nin sesini dünyaya duyuracaktır" vecizesinin nerede, hangi tarihte, hangi sebeple söylendiğini merak eden Karaismailoğlu başlamış araştırmaya. Arşivler, kitaplar, kuruluş kanunu, yönetmelikler, tarihi kayıtlar derken işin içinden çıkamamış. Anadolu Ajansı ki, Cumhuriyet'ten bile kıdemli bir müessese; 6 Nisan 1920'de kurulmuş. O günlerde çiçeği burnunda Ankara Hükûmeti'nin sesi, kulağı hükmünde bir kuruluş. Mustafa Kemal Paşa'nın direktifiyle kurulan müessese hakkında bizzat Paşa'nın bir şeyler söylememesi mümkün değil. Nitekim M. Kemal Paşa ajansla ilgili bir tamim neşretmiş fakat tamim metninde öyle bir ifade yok!

"E, kim söyledi bu vecizeyi o zaman" diye düşünürken neticede "bilse bilse o bilir" diyerek eski genel müdürlerden Atilla Onuk'a sormuş.

"Hiç zorlanmadan itiraf etti" diye geçiyor haberde. Atilla Onuk böyle bir şeye niçin gerek duyulduğunu da şöyle anlatmış:

"Bir 10 Kasım öncesiydi. Zamanın genel müdür yardımcısı Turgay Üçöz, Yönetim Kurulu Başkanı Mithat Perin ve ben oturmuş, konuşuyorduk. 10 Kasım'da bir etkinlik yapma kararı aldık. Giriş kapısının solunda bir Atatürk köşesi yapacak ve 10 Kasım'da açacaktık. Derhal çalışmalara başlanıldı. Kısa bir süre sonra çalışmaları görmem için beni aşağı çağırdılar. Güzel bir köşe olmuştu ve güzel de bir büst yerleştirilmişti. Ancak arkadaşlar, Atatürk'ün ajansla ilişkisini ifade edebilecek bir söz veya slogan aradıklarını; fakat bulamadıklarını söylediler. O an aklıma birdenbire şimdi kullanılan slogan geldi: 'Anadolu Ajansı Türkiye'nin sesini dünyaya duyuracaktır-Kemal Atatürk' yazın ve büstün altına koyun.' dedim. Ertesi gün geldiğimde meşhur slogan pirinç harflerle büstün altında gösterişli bir şekilde duruyordu. Ondan sonra da bu yakıştırma gerçekten tuttu ve bugüne kadar geldi."

Bu samimi açıklamadan sonra Atatürk'e atfedilen ve gerekli-gereksiz yerlerde duvarlara, takvimlere nakşedilen onca vecizenin sağlık ve selameti hakkında esasen var olan şüphelerim daha da artmış bulunuyor. Meselâ ilimiz Şoförler Cemiyeti'nin cephe duvarına demir harflerle çakılan, "Türk şoförü en asil duygunun insanıdır" sözünün altındaki Atatürk imzasıyla vecize arasında bir sadâkat olup olmadığından iyice pirelenmeye başlamış bulunuyorum. Belki de

doğrudur ama şoförlük mesleğiyle "asil duygu" arasında nasıl bir bağlantı olduğu hakkında gerek Şoförler Cemiyeti'nin, gerekse Atatürkçü kuruluşların ve tarihçilerin bizleri aydınlatmasını beklemek en tabii hakkımızdır diye düşünüyordum; kezâ, "Ben sporcunun zeki, çevik ve ahlaklısını severim" diye başlayan vecizenin de mantık selâmeti ve fiili realite bakımından esaslı bir tarih tenkidinden geçirildikten sonra esasen kime ait olduğu açıklığa kavuşturulsa yeridir; çünkü branşları gereği çevik olmayan pek çok sporcunun (halterciler, ağır sıklet güreşçileri, gülleciler vb.) bu vecize kapsamı dışında kaldıkları için üzüldüklerini sanıyorum.

Zekâ ve ahlâki meziyet bakımından ise vecizenin sporcularımızda herhangi bir komplekse yol açmayacağını iftiharla belirtebiliriz yeri gelmişken.

Herkes yoğurdunu yesiin!

Kavramın tarifini, Prof. Dr. Mustafa Erdoğan'ın Anayasal Demokrasi isimli kitabının "küçük sözlük" bölümünden iktibas ediyorum;

Faal (müdahaleci) yargı: (judicial activizm): Yargı denetiminde, özellikle de yasaların anayasaya uygunluğunu denetlerken, yargı organlarının teknik hukuki mülahazaların önüne geçerek yasama organının politik tercihlerini etkisiz kılmaya istekli olması durumu. Yargının "hukukun ne olduğunu" söylemekle yetinmeyip hukuku belirlemeye (yaratmaya) ve politikaya karışmaya kalkışması. Yargının kendi kendini sınırlamasının (judicial self-restraint) zıddı.

Sizin yorumunuzu bilemem, bana göre Sayın Erdoğan, Türkiye'de örneğini asla görmediğimiz, tamamen teorik ve fantastik bir durumu tasvir ediyor. Ülkemiz hamdolsun taş gibi bir hukuk devletidir; az önce açıp anayasanın 2. maddesini yeniden okudum ve bütün şüphelerim zail oldu. Bizde böyle şeyler olmaz. Olsaydı anayasamızın bir yerinde mutlaka yazardı. Derdi ki mesela, "Türkiye bir hâkim devletidir; Türkiye'de yasama ve yürütme uzuvları genellikle serbest seçimler sonucunda görevlendirilen kurullardan oluştuğu ve bu kurullar da 'bizi millet seçti, istediğimizi yaparız' şeklinde davranmaya yatkın bulundukları için bu gibi yasama ve yürütme kararlarının kesinleşmeden önce bağımsız yargıçların denetiminden geçmesi elzemdir. Hakimler beğenmezlerse kararın uygulanmasını diledikleri biçimde değiştirebilirler."

Hayır, öyle bir kayıt yok anayasamızda. Türkiye'de "Hakim Devleti" uygulaması var diyenin iyi niyetinden şüphe edilir; müsterih olalım, herkes yoğurdunu yesin, işine gücüne baksın!

Efendim? Ne yani, yeni kurulacak üniversitelerin rektörünü hükümet mi seçecek? Olur mu öyle şey yahu? Ne kadar taşralı, kasabalı partili varsa doldururlar üniversiteye. Üniversiteleri parti ocağı haline getirirler, imamları, imam-hatiplileri, yeşil sermayecileri öğretim üyesi yaparlar. Derslerde halka kurdurup zikir çektirirler. Bununla da yetinmeyip Darwinciliği

lânetler, biyoloji derslerinde akıllı tasarım teorisini okuturlar; hilâfeti övüp İstiklâl Harbi'ni karalar bunlar.

Anlıyorum, daha önce yanlışlıkla böyle bir uygulama yapılmış olabilir; hakemler de hata yapıyor. Münferit bir hadisedir. Bana, "hükümetler kuruluş safhasında kurucu rektör atayabilirler" dedirtemezsiniz. Atayamazlar, atamamalılar! Hatta parlamento Cumhurbaşkanını seçmemeli, bu da çok sakıncalı bir durum. Devlet başkanını aklı başında, devlet tecrübesi olan, Cumhuriyetimizin "ehl-i hall ü akd"i sayabileceğimiz zevat oturur kendi aralarında seçip biat ederler, iş biter. Netekim bakınız Nev'i üstâdımız bu hususta diyor ki,

"Hall ü akd-i mülk ü millet dürr-i dendânındadır

Dillerin cem'iyyeti zülf-i perîşânındadır"

Mânâsını bilenler bilmeyenlere anlatsın deyip geçmek var ama haydi izah edelim; diyor ki, "Cumhuriyet öyle çoluğa çocuğa, bir ilham ile parti kurup altı ay sonra iktidara gelen seçilmişlere filan bırakılacak emânetlerden değildir; onu seçkinler kurar ve yaşatırlar". Aslında tam da öyle demiyor ama öyle demeye getiriyor; şairler böyledir bilirsiniz, Nietzsche'nin buyurduğu gibi suyu kasd-i mahsus ile bulanıklaştırırlar ki dibi derin görünsün!

Meseleye dönelim; Türkiye'de "Hakim devleti" veya müdahaleci yargı kavrayışının bulunmadığını isbat etmiş bulunuyoruz (olsaydı Anayasada yazardı) ama "yargı denetimi" vardır ve bunu isbata hacet görmüyorum (çünkü Anayasada yazıyor). O halde hükümet Köşk'ten veya yüksek yargıdan döneceğini bile bile kanun yapmak inadından vazgeçmeli, ülkeyi lüzumsuz yere germemek için mevcut bakanları derhal azledip (Cumhurbaşkanı bu görevi zevkle yerine getirir eminim) kabinenin yarısını YÖK'ten, yarısını da yüksek yargı üyelerinden seçmek üzere Cumhurbaşkanını yetkilendiren Anayasa değişikliğini derhal Meclis'e sunmalıdır.

Nasıl akıllar ama bendeki bu akıllar?

Çevrecilik dini niçin bâtıldır?

Çevrecilik temel niteliği itibariyle ahlâkî bir vaziyet alıştır; insan ihtiyaçlarıyla tabiatın kapasitesi arasında ahlâkî bir denge tesis etmeye mecburdur. Tabiatın kapasitesini artırmak mümkün olmadığına göre üretimi aşağıya çekmek ve sınırlandırmaktan başka çözümü olmayan bir meseledir bu.

Marmara sahillerinde bulunan zehirli atık varilleri, bir hafta kadar kamuoyunu dalgalandırdıktan sonra gündemden düştü. Türk topraklarının endüstriyel çöplük gibi kullanılması yeni bir hadise değil. Bir ara, zehirli atıkların ülkemize, ticari veya endüstriyel mal gibi ihraç edildiğini bile okumuştuk.

Çevrecilik, Batı'ya göre biraz gecikmeyle 80'li yıllarda Türkiye'de yükselmeye başladı ve sivil toplum aktivitesi olarak algılandı; her hâli ve tezahürü ile çevrecilik postmodern bir din kılığında geldi ve o yüzden kendisini entellektüel diye tarif eden çevrelerde kolayca kabul gördü; onlar, çevreci olmayı Kapitalizm'e muhalefetin en taze ve kullanışlı gerekçesi olarak önlerinde buluverdiler; böylece beynelmilel ticaret şirket ve şebekelerine sövüp saymak için yeni bir gerekçe edinmiş oluyorlardı; ne var ki modern kılığıyla çevre korumacılığı fikri, tamamen seküler ve maddi bir mantığa yaslandığı için marjinal kaldı. Çevreciler, tabiatın insanlar tarafından tasarrufu meselesini anlamaya, yargılamaya ve algılamaya yanaşmadılar çünkü meseleyi bu boyutuyla kavramak, konuyu seküler sahadan dinî sahaya taşımak olacaktı.

Samimi mânâda çevrecilik, nihai planda tabiatın korunmasını savunmakla kalmaz; üretimin sınırlandırılmasını da öngörmek zorundadır; çevreyi tahrib eden endüstriyel üretim biçimidir. Endüstriyel üretim tarzı ise tabiatı sonsuz miktarda sömürülecek tükenmez bir kaynak olarak kabullenir. Dünyanın en akıllı uzmanlarını çalıştıran sanayicilerin, bu kadar basit bir gerçeği farketmemiş olmaları elbette düşünülemez; bilirler fakat farkında değilmiş gibi davranmayı tercih ederler. Bütün dünyanın ve bütün toplumların ticari bir açık pazara dönüştürüldüğü bir vasatta üretimin sınırlandırılması, bir başka modern zaman inancına (din), yani tam rekabete, hür teşebbüsçülüğe, açık pazara ve malların serbest dolaşımı fikrine (âmentü) aykırıdır. Onlar tabiatın üretim için sunduğu imkânların sonsuz olmadığını biliyorlar ama aynen XIX. yüzyılda İngiltere'deki kömür yataklarının tükeneceğini bile bile son galeriyi kazıncaya kadar görmezden geliyorlar. Milletlerarası sermaye için verimlilik ve kârlılık ilkeleri kadar belirleyici bir başka prensip yoktur. Kömür yataklarına bağlanan sermaye, yataklar tükenince -diyelim ki- deniz taşımacılığına kaydırılıverir; bilançolar kârlılık bakımından düşüş göstermediği sürece kömür yatakları etrafında biçimlenmiş hayatlar elle tutulur hale gelmez, gerçeklik kazanmaz.

Gerekli tedbir alındığında, lazım gelen altyapı ve arıtma tesislerine yatırım yapıldığında endüstriyel atıkların tabiata yeniden geri döndürülebileceği, sanayicilerin ve çevrecilerin en büyük dayanağını teşkil ediyor; bu bir efsâne midir yoksa gerçeklik payı var mıdır? Bu "inancı" kısmen ciddiye almak mümkünse bile atık arıtma ve depolama için gereken altyapı harcamaları, ister istemez fiyatlara yansıyacağı ve aynı iş kolunda çalışan diğer firmalarla rekabeti güçleştireceği için aslında yok hükmündedir. Bir başka söyleyişle, çevreye tam saygılı ürün, maliyet yüksekliği sebebiyle kendi pazarını daraltmaya razı ürün anlamına gelmektedir. Çevrecilik inancının en zayıf tarafı budur çünkü temelde üretimin sınırlandırılmasını değil, üretirken çevreye zarar verilmemesini savunmaktadır; halbuki her nevi üretim, dolaysız bir ifadeyle tabiatın istismarıdır ve tabiatın sınırları vardır; öyleyse üretimin de sınırları olacaktır. Üretimi sınırlandırmak ise Kapitalist doktrine (dine) aykırıdır. Nitekim üretim gücü yüksek Batılı firmalar bu noktada münafıkça hareket ederek atıklarını ya

gizlice okyanuslara boşaltmak veya vaktiyle Türkiye'ye reva gördükleri gibi ihraç etmek suretiyle kendi bahçelerinde çevre dinine riayet eder görüntüsü veriyorlar.

Bizim gibi ülkeler için durum ağlamaklıdır. Biz hem çevreciliği, Batı'dan ithal bir doktrin olarak baştacı ederek bakanlık çapında örgütlüyor, hem de gelişen yerli endüstriyi kendi elimizle baltalamamak için alaturka geçiştirme manevraları ile yetiniyoruz.

Çevrecilik temel niteliği itibariyle ahlâki bir vaziyet alıştır; insan ihtiyaçlarıyla tabiatın kapasitesi arasında ahlâki bir denge tesis etmeye mecburdur. Tabiatın kapasitesini artırmak mümkün olmadığına göre üretimi aşağıya çekmek ve sınırlandırmaktan başka çözümü olmayan bir meseledir bu.

AKLINIZDA BULUNSUN: DERİN OKUMALAR İÇİN KİTAP LİSTESİ

İslâmın çevre ve tabiat meselelerine, modern bilim ve üretim süreçlerinin yarattığı problemlere nasıl baktığını merak edenler için Seyyid Hüseyin Nasr'ın çoğu Türkçeye çevrilmiş kitaplarını özellikle tavsiye ediyorum. Seküler kılıklı çevrecilik edebiyatının aslında nasıl bir yanılgı olduğunu farketmek için derin okumalar yapmak isteyenler için mükemmel bir kaynak listesi.

Genç Müslümana Modern Dünya Rehberi, Bilgi ve Kutsal, İslam'da Düşünce ve Hayat, Bir Kutsal Bilim İhtiyacı, Hilal Doğarken / İslam'da Bilgi ve Çevrenin Geleceği, İslam Sanatı ve Maneviyatı, İslam ve İlim İslam Medeniyetinde Akli İlimlerin Tarihi ve Esasları, İslam ve Modern İnsanın Çıkmazı, İslam'da Bilim ve Medeniyet, İslam'ın Kalbi, Kutsalın Peşinde Geleneğin Işığında Modern Dünya, Tabiat Düzeni ve Din.

AKLINIZDA BULUNSUN: TÜRKÇENİN SÖZ DAĞARCIĞI

Türk Dili Uzmanı Dr. Burhan Paçacıoğlu, on yılı aşkın zamandır tek başına yürüttüğü projesini tamamladı ve "Türkçenin Sözcük Dağarcığı" isimli eserini kendi imkanlarıyla yayınladı. Bu eser VIII-XVI. yüzyıllar arasında Türk diliyle kaleme alınmış 100'e yakın eserde geçen Türkçe kelimeleri ihtiva ediyor. Bu özellikleriyle morfolojik bir sözlük niteliği taşıyan eser, Türkçe söz varlığının yeni kelimelerin türetilmesine katkıda bulunmak yanında bu alana yönelecek araştırmacıları sıkça değişik sözlüklere bakma zahmetinden kurtarmasıyla Türkiye'de bir ilki teşkil ediyor.

İlgilenenler için: 0532 544 43 98, (pacaci@cumhuriyet.edu.tr)

Kahkaha pirzolası!

Zaman yazarı Herkül Millas'ın dünkü yazısını gülümseyerek okudum; "Gülüp geçeceğim ama pek olmuyor" başlıklı yazıda, basınımızın gündem icad etmek uğruna yaptığı gülünç haberler karşısında zihin sağlığını korumanın yolları araştırılmış.

Kilit cümle şu, "bunları insan ciddiye alırsa sonunda çok yorulur, yıpranır, sakat da kalabilir. Zihinsel açıdan. Bu saçmalıklara laf yetiştirmek için bu saçmalığın içine girmek gerekebilir."

Herkül Millas Türkiye'yi, Yunanistan kadar iyi tanıyan bir yazar ve akademisyen; yüzündeki acı (veya ağlamaklı) gülüşün sebebi, Türkiye'ye hem içerden hem dışardan bakıp gördüklerini yorumlayacak kadar zihin selâmetini koruyor olmasıdır. Biz akvaryumun içindeyiz ve o yüzden gülüp geçmek yerine ciddiye alıyor, hatta kaskatı kesiliyoruz. Ayrıca rejime yönelmiş ideolojik tartışmalar da çok hoşumuza gidiyor. Ekrem Dumanlı'nın Pazartesi yazısında, Nisan ayında irtica haberlerinin patlama yaptığına dair ilginç bir araştırma sonucu vardı. Şaşırtıcı ama nihai tahlilde mâkul bir gelişmedir bu. İrtica haberlerini basınımız hükümeti köşeye sıkıştırmak için manivelâ gibi kullanmayı seviyor; anamuhalefet bu gibi haberlerin üzerine atlamayı varlık sebebi sayıyor; bürokratik muhalefet ise zaman zaman anayasa sınırlarını zorlama raddelerine gelen direnişini bu gibi haberlerle meşrûlaştırmak dâvâsında.

Ciddiye almak yerine gülmeyi, bu gibi saplantılar üzerine espri üretmeyi deneyebilsek hem akıl sağlığımız bakımından daha faydalı olacak, hem de gerçek gündem ve problemlerle yüz yüze gelebileceğiz. Selanik'teki Atatürk Evi'nin hatıra defterine abuk-subuk şeyler yazan dedeyi ciddiye alıp mahkemelerde süründürmenin mânâsı yok aslında; üstelik dava sürecinin sevimsiz bir yargı kararıyla nihayetlenmesi ihtimâli de mümkündür: Ya mahkeme o abuk-subuk yazıları fikir beyanı kapsamında değerlendirip eleştiri kabul ederse: Kim bu ihtimâle, "yok canım, olmaz öyle şey!" diyebilir ki?

Gülüp geçmekten iyisi yok aslında. Anında ve zamanında, rahat bir yüz ifadesiyle desteklenmiş anlamlı ve minik bir espri, seksen hakaret davasından daha tesirli sonuç doğurur bana göre. Ciddi hamlelere ciddiyetle mukabelede bulunmak elbette doğrudur ama diyelim ki Süleyman Demirel'in, kim bilir hangi hicranını bastırmak için bir çığlık sadâsıyla sarfettiği sözleri ciddiye alıp ona öfkelenmenin zararı, faydasından çoktur. Demirel ciddiye alınmak istiyor, flamasını yükseltiyor; görmezden gelmek, o mümkün olmuyorsa mizahî bir karşı hamle ile salvosunu karavanaya dönüştürmek kâfi ve vâfi idi.

Bu arada birtakım eski milli görüşçülerin vaktiyle Erbakan Partilerinde ne kadar ezâ duyarak vekillik, hatta bakanlık yaptıkları, aslında ne kadar laik olduklarını gösterecek fırsatı bir türlü ele geçiremedikleri yolundaki ilginç çıkışlarını da "ti"ye alınacak eylemler zümresinde kabul etmeliyiz; kezâ laikçi matbuatımızın bu gibi zevâta, "sen bir başkasın, çok latif ve istisnai bir olgusun; devam et" tarzında ara gazı vermeleri de en azından duruma uygun fıkralar üretilebilecek cinsten mizahi bir kışkırtmadır. Kenan Paşa'nın ağzından çıkanın kanun sayıldığı günlerde uydurulan fıkraları hatırlayınız; o espriler, 12 Eylül'ün ağır ve baskılı atmosferini dağıttığı gibi Evren'in karizmasını da halk nazarında sıfırlayıvermişti.

"Gülüp geçiniz efendim" temennisiyle hükümete dar gününde karınca kararınca destek vermek gibi bir murâdım yok; Başbakan uzaktan öyle gergin bir intiba veriyor ki, günün birinde politik bir espri yapmaya kalkıştığında ürpermemiz bile mümkündür.

Hadiseleri mizah duygusuyla göğüslemek, evvelemirde özgüvenden kaynaklanan bir zihin selâmetine işaret eder. İrticâ fabrikatörleri, buldukları ucuz madeni, neredeyse sıfır maliyetle işletip yüksek randıman alıyorlar; arada haksız rekabet var.

Sadece ona işaret etmek istedim.

Paylama âyinleri

Bir kısım yüksek ve merkezî bürokrasi mensubunun, yılın belirli günlerinde kürsüye çıkarak, devlet terbiyesi iktizasınca dâvete icâbet etmiş hükümet erkânı ve politikacıların gözünün içine baka baka, "aklınızı başına alınız; devletin çivisi çıktı, sorumsuzca davranarak kötü gidişata hizmet ediyorsunuz" mealinde fırça çekmesi çok rahatlatıcı, şahsi tatmin hissi uyandırıcı bir rol olmalı.

Bu rolün ifâsını mümkün kılan psikolojik mekanizmayı şerh edelim: "Bize göre hava hoş, biz ikaz etmekle mükellefiz, siyasi iktidar ise ikazlarımızı ciddiye almakla görevli. Hazır ele geçirmişken bir güzel te'dib edelim. İlerde bir aksilik çıkarsa biz söylemiştik deriz!"

Bu mantık tarzı normal şartlar altında sanki isabetliymiş gibi görünüyor; isabetsiz tarafı, merkezî bürokrasinin, kendini eleştiri hudutları dışına koyarak "mâsum, sorumsuz ve dokunulmaz" addetmesidir. Yüksek bürokrasinin daima mâsum, sorumsuz ve dokunulmaz kaldığı halde siyasi iktidarların nedense hep gafil, beceriksiz ve art niyetli olduğu bir kamu nizamı, teorik açıdan mümkün değildir; buna benzer zıt ve net karakterler ancak eski Yeşilçam filmlerinde rastlanabilecek naiflik nümûneleridir; esasen bu gibi paylama konuşmalarının seçilmişlerle atanmışlar arasındaki örtülü iktidar kavgasından kaynaklandığını hepimiz biliyoruz. Dolayısıyla belirli aralıklarla her sene beş altı kere tekrar edilen "nasıl da ağızlarının payını verdik ama; gık bile çıkaramadılar" nutukları, gitgide tesirini kaybetmekte ve birbirinin tekrarı olmaktan başka orijinallik taşımayan gösterilere dönüştüğü için anlamsızlaşmaktadır.

Yüksek bürokratlar vasıtasıyla yürütülen örtülü muhalefetin toplum nazarında nasıl karşılandığını daha önce izah etmiştik; bu gibi paylama seanslarının her birinden siyasî erkân, halk nazarındaki desteğini artırarak çıkıyor ve üstelik puan kazanmak için başkaca bir şey yapmasına gerek kalmıyor. Yüksek bürokrasi sertleştikçe, siyasiler mağdur gibi görünüyor ve hakikatte mağdur olup olmamalarının anlamı da kalmıyor. Yüksek bürokratların bu mekanizmayı farketmemiş olmaları düşünülemez ama onlar, günün birinde kapısına gidip oy isteyecekleri o kitleye hitab etmediklerini biliyorlar zaten: Yüksek bürokratların da kendince bir seçmen kitlesi var ve bu kitle, genellikle o salonu dolduran kişilerden meydana geliyor:

Bürokratik dayanışma, siyaset yoluyla bir yerlere tırmanmaktan daha pratik ve güvenilir bir iktidar iklimidir.

İşte bu noktada hangi sözcünün ne söylediği, hatta tenkidlerinde isabet payı olup olmadığı anlamdan muaftır; bu gibi azarlama seanslarında önemli olan kelimeler değil vurgulardır, fikirlerden ziyade jest ve mimiklerdir, bakışlardır ve salonu dolduran "seçmen kitlesi"nden yükselen alkışların yüksekliği, bakışlardaki parlaklığın derecesidir.

Bir nevi bürokratik âyin yani.

"Hükümetin yediği zılgıttan ahaliye ne; onlar niçin kendilerini azarlanmış gibi hissederek inadına siyasetçilere verdikleri desteği artırıyorlar" sorusunun cevabı yakın tarihimizde mündemiçtir. Bu desteği hak etmek için siyasi iktidarların dağları devirmeleri, yatırım projelerini hayata geçirmek için gece gündüz didinmeleri gerekmiyor; yüksek bürokratlar tarafından tehdit yollu paylanmaları kâfidir. Böylece müstakbel seçimlerde siyasi iktidarların gerçek performansları değil, yüksek bürokrasi tarafından ne kadar mağdur edildiği gibi irrasyonel hislenişler sandığa yansıyor.

Bence her iki taraf da durumdan şikâyetçi değil; siyasiler de bürokratlar da neticede kendi seçmen kitlelerine yarayışlı mesajlar veriyor ve salondan kârlı, müsterih ve galibiyet psikolojisiyle ayrılıyorlar.

Yapboz

Her şey o kargo kutusunu teslim aldığımı belirten kağıdı imzalamakla başladı; iri yarı bir paketti. Önce "baklavadır" diye ümitlendim; fakat baklava kutularının genellikle bu kadar kalın olmayacağını farkedince "bomba filan olmasın" diye kutuyu sallamaya başladım (Türkler bomba muayenesini böyle yapıyorlar çoğunlukla. Kutuyu kucaklayıp sallamak da bir ara internette çok dolaşan "son sözleri" esprisini çağrıştıran bir alaturkalık olsa gerek). Garip bir hışırtı, sanki kutunun içinde kavrulmuş erişte varmış gibi bir ses. Börek desem ağırlık itibariyle o intibayı vermiyor. Neticede bıçağı çekip, nice bombadan daha tehlikeli o "şey"le karşı karşıya kaldım.

"Aa" dedim, "yapbozmuş yahu; ne güzel!"

Açıkçası Türkçede nasıl isimlendirildiğini tam bilmiyorum; yap-boz uyuyor biraz ama daha çok "puzzle" diye geçiyor; oysaki bu kelime genel mânâda zekâ bulmacalarına verilen ad imiş. Bundan yirmi sene önce Almanya'dan kesin dönüş yapan kapı komşumuz, bir buçuk metre eninde bir metre boyunda devâsâ bir dünya haritası yapbozu getirmişti de iki aile nice akşamlar boyunca yerlere yeksân olup halının üstünde debelenerek Pasifik Okyanusu'nun iki yakasını bir araya getirmeye uğraşırken delirme raddelerine uğramıştık.

Komşumuz son parçayı yerleştirdiğimizin ertesi günü haritayı camlattı; harita sevdiğinden değil, "mel'un bozulursa bir daha bir araya getiremeyiz" korkusundan!

Dolayısıyla tecrübeli sayılırdım bu yapboz işinde. Kutunun üstündeki izahata baktım; 500 parça imiş. Gülümsedim, "bir gecede bitiririm ben bu işi" diye büyük konuşacağım tuttu. Resim de şöyle: Ressamın biri masaya bir cam kavanoz dolusu lale koyup resmini yapmış.

O akşam bitmedi tabii; ertesi akşam da, ertesi hafta da!

Hayır, geldiği gibi çöpe atıp kurtulmak var fakat iki sebepten yapamıyorum; ilki gönderen okuyucuma ayıp olacak, ikincisi daha mühim: İşi gücü terkedip hep onunla meşgul olmak istiyorum aslında, hatta "akşam olsa da eve gidip yapbozla uğraşsam" şeklinde bir sabit fikir oluşmaya başlıyor.

Neticede onbeş yirmi gün civarında tabloyu tamamladım ama büyük iş başarmışların hissettiği zafer duygusuna benzer bir övünme duygusuna da kapılmadım, şöyle düşündüm: "Bu bitti, şimdi bir başkasına başlamalı!"

Çocuklara oyuncak satan dükkânlara gidip, torununa yapboz beğenen bir dede rolü oynayarak cümlesini elden geçirdikten sonra içlerinde en zorunu seçtim. Bin parçalık bir yelkenli gemi posteri!

Sen misin çocuk gibi sevinerek paketi koltuğunda eve getiren?

Eğer siz de bu yazıyı okuduktan sonra "nasıl bir şeymiş bu bakiim" diye yapboza heves ederseniz takım arkadaşını peylemeyi unutmayınız, çünkü tek başına altından kalkılacak işlerden değil. En az üç kişilik bir takım olmalı: Birisi parçaları renklerine göre gruplandırıp ayrı ayrı mukavva parçaları üzerine dizecek, öteki sizin talimatınıza göre muhtemel parçaları ayıklayıp elinize tutuşturacak ve siz de elinizde pul maşasına benzeyen bir âletle yapbozun yerini bulmaya çalışacaksınız.

Tabii bu arada beni bu saçma-sapan işin başında gören misafirlerin neler düşündüğünü de belirtmem lâzım. Önce şaşkın nazarlarla manzarayı anlamaya çalıştıktan sonra, "anladım, çok çalışıyorsunuz, zihniniz çatlayacak gibi olunca beyni boşaltmak için böylesine farklı faaliyetlere yöneliyorsunuz" diye tercüme edebileceğim nazik yorumlarda bulundularsa da içlerinden, "deli midir nedir, kazık kadar herif, çocuklar gibi oyun oynuyor" diye düşündüklerinden eminim.

Haklılar elbette. "Çok çalıştığı ve düşündüğü için beynini boşaltmaya çalışan ağır fikir işçisi rolü"nü çabucak benimseyip sevdiğimi itiraf edebilirim ama bu yorum gerçeği tam aksettirmiyor; aslında düpedüz çocuk oyunu bu.

Aslında istesem, "yetişkinlerin de çocuk oyunu oynamaya hakları bulunduğunu, kazık kadar adamların sırf kendilerine eğlencelik çıksın diye niçin dünyanın parasını sayıp odanın ortasına

oyuncak trenler, istasyonlar ve köprülerden oluşan setler kurdukları" konusunda sizi iknaya yeltenebilirdim; gerekçesi inandırıcı olsun veya olmasın benim bu işten anladığım şey, oyun oynamanın sadece çocuklara bırakılamayacak kadar lezzetli bir faaliyet olduğudur.

Yelkenli gemi posteri çetin ceviz çıktı neticede; denizin sularına ve havaya tesadüf eden yapboz parçaları neredeyse birbirinin aynısı; bir araya gelmemek için direniyorlar âdetâ. Yirmi gün kadar üzerinde çalıştıktan sonra yarım bırakıp kanepenin altına sürdüm mereti. Bu yılgınlıkta biraz da internetteki yapboz sitelerinin tesiri oldu (ısrar etmeyin kat'iyyen site adresi veremem). Tıklıyorsunuz, seçtiğiniz resim geliyor ve siz zamana karşı yarışarak öngörülen sürenin altında resmi tamamlamaya çalışıyorsunuz. Beceremeyince hırs basıyor, haydi yeniden...

Vaktiyle satranca da böyle hırslı ve doymak bilmez bir iştiha ile saldırmıştım; öyle ki yolda yürürken etrafımdaki insanlar, arabalar, nesneler at, fil, kale gibi görünmeye başlamıştı. İşin tadını kaçırdığımı anlayınca yüzüstü bırakıverdim; bırakış o bırakış oldu zaten!.. Yapboz aşkının da suyu ısınmak üzere; öyle hissediyorum. Yeni bir oyuncak bulunca size de haber veririm, söz.

Sebuh Uslan'ın ölümü

Sebuh Usta (Sebuh Uslan) hemşehrimdi; geçenlerde, yıllardan beri yaşadığı ABD'nin Maryland eyaletinin Littletown şehrinde vefat ettiği haberini aldım ve çok üzüldüm.

Hiç karşılaşmadık; hiç yüz yüze gelmişliğimiz olmadı. Muârefemiz gıyâbî tarzda başladı, kıtalararası telefon görüşmeleriyle pekişti ve öylece nihâyete erdi. Varlığından ilk defa rahmetli Cinuçen Tanrıkorur'un Aksiyon'da yayınlanan musiki yazıları vasıtasıyla haberdar olmuştum. Rahatsızlığı için gittiği Birleşik Devletler'de yattığı hastane odasının kapısı açılmış ve içeriye gür sesiyle Bâki'nin Sultan Süleyman için yazdığı o mutantan gazeli tam bir İstanbul aksânıyla inşâ ederek Sebuh Uslan girmişti. Sebuh Usta geçimini terzilikle temin ediyordu ama musikişinastı. Kırklı yılların sonunda Sivas'tan İstanbul'a göçtüğünde Beyoğlu'nda bir terzi dükkânı açmış ve zamanla İstanbul'un sayılı musiki üstadları ile ahbab olmuştu. Besteleri ve güfteleriyle gökkubbemizde iz bırakan Mustafa Nafiz Irmak'ı anlatırdı meselâ uzun uzun. Bazen aşka gelir, engin klasik repertuvarından artık anlayanı ve dinleyeni kalmamış besteler terennüm ederdi. Meselâ Muhayyer'den, "Titrer yüreğim her ne zaman yâdıma gelsen..."

Sesi tok ve güzeldi. Keman sanatçısı idi. Zannediyorum ki öldüğü güne kadar geçimini emeğiyle temin etti. Bir keresinde, civardaki konfeksiyon mağazalarından kol kısaltmak, pantolon genişletmek kabilinden yevmî işler aldığını ve 70 küsur yaşa ermesine rağmen hâlâ çalıştığını söylemişti.

Sebuh Usta sadece gıyâbi hemşehrim ve dostum değildi; taşra Ermeniliğinin son yâdigârlarından biri olmak sıfatıyla dinî akîde hariç pek çok kültür unsurunu, doğma-büyüme Müslüman-Türklerden daha ziyade paylaşabileceğimiz bir adamdı. Son Osmanlılardan biriydi yani. Tehcir günlerini görmemişti ama hadisenin Ermeni cemaati üzerindeki derin izleri elbette onun da hicrân hanesinde bir yerde yaşamaktaydı; o meselelerden bahsetmezdi pek. Maryland'dan Sivas'a muntazaman olmasa da ayda bir telefon açıp en azından yarım saat sohbet etmesinin sebebi biraz memleket havası almak, belki çoğu televizyon spikerinden çok daha iyi tekellüm ettiği Türkçesiyle doğduğu topraklara sesini ulaştırmaktı.

Son telefonunda sesi kırgındı, lâf arasında resmileşmiş bir ifâdeyle, "Bizim cemaat sizin yazdıklarınızdan memnun değil Ahmet Bey" demişti; belli ki tehcir meselesinin yine çok gündeme geldiği günlerde yazdığım bir yazıya sitem gönderiyordu. İncitmemek için ağzıma kadar geldiği halde, "iyi ama ben sizin cemaatinizi memnun etmekle vazifeli değilim ki" dememiştim; şüphesiz o da biliyordu ve şahsî sitemini Ermeni cemaatinin müşterek görüşüymüş gibi nezaket kılıfına sarıp öyle iletmişti.

Vefatını, delikanlılık arkadaşlarından kuyumcu ustası (Telören) Turan Çaycı ile sohbet ederken duydum, meğer onunla da uzun telefon sohbetlerinde bulunurlarmış. Bu görüşmelerinden birini kaydeden Turan Usta'nın minik teybinden Sebuh Usta'nın sesini işitmek beni nasıl duygulandırdı.

Her görüşmede, "Ne zaman Sivas'a geleceksiniz, sizi ne zaman misafir edeceğiz" diye sorardım, "Ah, çok gelmek istiyorum ama yaşlılık bir yandan, maddi vaziyetler öte taraftan, keşke..." derdi. Neredeyse yarım asırdan beri doğduğu yeri, memleketini hiç göremedi.

O kuşağın yaşadığı acıları anlamak vazifesiyle baş başayız bugün; hatta paylaşmak. Ne yazık ki bu insanî ihtiyaç, milletlerarası politikanın bozucu tesiriyle her iki taraf için gitgide imkânsızlaşan bir hâl aldı, alıyor.

Cenab-ı Hakk'ın mağfireti üzerine olsun; tanıyanlarına, yakınlarına, Ermeni cemaatine başsağlığı diliyorum. O bana kırgın gitmiş olabilir; ben kırılmadım. Hâtırasını saygı ile yâd ediyorum.

Digital tiranlık karşısında ne yapabiliriz: Hiç!

İnternete bağlandıktan sonra bilgisayarınızdaki bilgilerin peşindeki bir numaralı izleyici kuruluş Birleşik Devletlerin NSA adı verilen istihbarat kurumu. Bu kurum Promis ve Echelon sistemlerini kullanmak suretiyle dünya üzerindeki bütün digital tabanlı haberleşmeleri izleyebiliyor, sınıflandırabiliyor ve gerektiğinde tarama analizi yaparak izlediği kişi hakkında şaşırtıcı ayrıntılarla dolu dosyalar hazırlayabiliyor.

Bu soru kadar cevabı da günümüzde mânâsızdır çünkü bilgisayarlar artık büyük oranda internet bağlantısı sağlamak için üretilen ve satılan terminaller halini aldı ama soru yine de önemli; çünkü iddia doğru ise bir kereliğine internet ağına bağlandıktan sonra bağlantı kabloları çıkarılan şahsi bilgisayarlar bile izlenebilmekte ve muhteviyatı görüntülenebilmekte imiş.

Radikal gazetesinden Neşe Düzel'in, 1 Mayıs tarihli Radikal'de Çanakkale 18 Mart Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Uğur Dolgun'la yaptığı röportaj bu bakımdan tüyler ürpertici iddialarla doluydu. Her nevi telefon, faks, çet yazışmaları, e-mektup başkaları tarafından rahatlıkla takib edilebildiği gibi, bir kere internete bağlandıktan sonra bilgisayarınızda bulunan belgeler de aynı derecede güvenilmezlikle mâlul bulunuyor. Düzel'in, "Kişi o anda internete bağlı değilse bile bilgisayarında yaptıkları ve yazdıkları da izlenebiliyor mu?" sorusuna Dr. Olgun şu cevabı veriyor: "Tabii. Bilgisayarlarda 'arka kapılar' denilen teknolojik olarak zayıf bırakılmış sistemler var. Siz bir kez internete girdiğinizde, Windows sistemi otomatik olarak çalışıyor ve bu arka kapılar yoluyla bilgisayarınızı ele geçiriyor. Siz ondan sonra bir daha internete girmeseniz bile bilgisayarınızda tüm yazdıklarınız izlenebiliyor."

"Kimler izliyor" sorusu bu noktada önem kazanıyor, bir numaralı izleyici kuruluş Birleşik Devletlerin NSA adı verilen istihbarat kurumu. Bu kurum Promis ve Echelon sistemlerini kullanmak suretiyle dünya üzerindeki bütün digital tabanlı haberleşmeleri izleyebiliyor, sınıflandırabiliyor ve gerektiğinde tarama analizi yaparak izlediği kişi hakkında şaşırtıcı ayrıntılarla dolu dosyalar hazırlayabiliyor. Bu programlar Mossad uzmanlarının da katkılarıyla hazırlanarak çeşitli ülkelerin istihbarat servislerine satılmış; ancak programların son versiyonları değil daha eski sürümleri verilmiş. Tabii bu programları kullanan ülkeler, aynı zamanda kendi veritabanlarını ABD, İsrail, İngiltere gibi teknolojiyi üreten ülkelerin istihbarat servislerine -istemeseler bile- bedavadan açmak durumunda kalıyorlarmış. Programı parayla satın alıyorsunuz belki ama programı işlettiğiniz andan itibaren, bilerek zayıf bırakılmış arka kapılar, diğer örgütlere de veri ulaştırıyor.

Bir insan hakkında digital teknoloji kullanarak nasıl ve ne tür bilgi sağlanabilir sorusu akla geliyor. Bu noktada korunmasız denecek derecede aciz kaldığımızı farkediveriyoruz: Bankacılık işlemleri artık bankaların veritabanı aracılığı ile yürütülüyor. Telefon kayıt ve görüşmeleri, havagazı, su, elektrik abonelikleri, internet üzerinden yapılan alışverişler yanında Türkiye'de giderek yaygınlaşmakta olan E-devlet uygulaması da kişilere ait bilgileri zenginleştirebilecek veri yığınının parçalarını teşkil ediyorlar. Böylece Dr. Olgun'un deyişiyle "Diyelim ki sizin nüfus, vergi ve doğalgaz idarelerinde, işyerinizde kayıtlarınız var. Promis, bu farklı ortamları ve kişilere ait bölük pörçük bilgileri bir araya getiriyor, depoluyor ve bunlardan insansı yargılar çıkarıyor. Mesela hangi evlerde su kullanımı arttı, hangilerinde azaldı saptıyor ve bundan şu evdeki insan, bu eve geçti gibi sonuçlar çıkarıyor. İsrail, Promis'i Filistin'de çok kullandı. Filistinli teröristler eylem için bazı evlerde bir araya geliyorlardı.

İsrail su kullanımı artan hanelerde yoğun gözetime gitti. Yani Promis, bir istihbarat servisinin veya devletin sizinle ilgili hangi bilgilere ihtiyacı varsa hepsini sağlıyor. Bilgisayarınızda sakladığınız dosyalardan yazışmalarınıza, internette gezindiğiniz sitelerden kredi kartıyla alışverişlerinize, sağlık durumunuza, psikolojinize kadar insanın günlük yaşamında akla gelebilecek her şeyi kontrol ediyor. Zaten gözetim toplumu dediğimiz de insanın gündelik yaşamındaki rutinlerin bile belli güçlerin eline geçmesidir."

Yüksek teknoloji kullandıkça kaçınılmaz şekilde şeffaflaşıveriyoruz yani.

Bu ayrıntılardan haberdar olunca ilk tepkimiz, özel hayatın mahremiyetine çok kaba bir üslupla sızan kuruluşlara karşı tepki duymak oluyor ama digital casusluk yapanlar sadece istihbarat örgütleri değil; Türkiye'de bile özel şirketler artık müşterilerine benzer casusluk hizmetleri veriyorlar. Birkaç ay önce eşlerinin kendilerini aldattığından şüphelenen müşterilere her türlü istihbaratı sunmaya hazır bir şirketin reklamını görünce çok şaşırmıştım. Anlamı olsa olsa şudur: Özel hayatlarımız artık ticari hayatın tabii bir parçası ve uzantısıdır ve geçen yüzyıldan kalma, "özel hayatın korunması ve mahremiyete saygı duyulması" gibi prensipler çoktan geçerliğini kaybetmiştir.

Uydu kameralarının santimetrik ayrıntılara kadar gözetleme ve kayıt yapabildiğini zaten biliyorduk; görüntülü izlemeye bir de digital takip eklenince ıssız dağ başlarında bile yalnız ve meraklı bakış ve kulaklardan uzak kalamayacağımızı öğrenmek bizde yeni bir dünyanın eşiğinde olduğumuzu hatırlatmalı: XIX ve XX. yüzyıldaki dikta yönetimlerini, köleliği, insan hakları ihlâllerini bile mumla aratacak, garip ve totaliter bir dünyadan bahsediyorum; teknolojik tiranlık da diyebiliriz bu vakıaya; öyle bir tiranlık ki, vaktiyle Sovyetlerde görülen baskı rejimi bile, yeni tiranlığın yanında solgun görünüyor.

Hayır, çivi çiviyi söker mantığı işlemiyor burada. Lüzumundan fazla meraklı ve küstah izleme kuruluşlarına karşı şahsen örebileceğiniz bir güvenlik duvarı yok çünkü bu sektör, dünyanın en cevval kabiliyetlerini bularak istihdam ediyor. Vaktiyle Pentagon, CIA gibi kuruluşların internet sitelerine sızan Hackerlar anında yakalanarak ya ağır cezalarla etkisiz hale getiriliyor ya da "devlet" hizmetinde çalışmaya razı oluyorlar; kaldı ki çoğunun ikna edilmesine bile gerek yok çünkü bilişim sektörü ve özellikle yazılım endüstrisi yeni kuşağın bir numaralı tercihi durumunda. İnsan hakları konusunda hassasiyetleriyle tanınan sivil kuruluşların böyle azmanlaşmış ve güçlü bir dinleyici lobisi karşısında yapabileceği bir şey yok gibi.

Bu yüzyılın gelecek on yıllarında, kişi mahremiyetinin yeniden keşfi ve tarifi tartışmalarıyla karşılaşırsak şaşırmamalıyız; çünkü digital teknolojinin kötüye kullanımı, insan hakları, özel mülk, mahremiyetin korunması gibi kavramları daha şimdiden fena halde yıpratmış ve geçersiz kılmış bulunuyor.

İlerlemenin hep daha iyiye, daha güzele, hak ve hukuk istikametinde yürüyeceği kehanetini savuran iyimserlik bir kere daha duvara toslamış bulunuyor; her teknolojik terfii de temel

kavramları yeniden tarif ve tahkime uğraşmak, insanda, "bir de bakmışım ki bir arpa boyu yol gitmişim" şeklinde bir hayalkırıklığı uyandırıyor çünkü.

Örneğin ben meselâ!

Bırakınız efendim 24. maddesini; diğerlerini ayırıp 24. maddeye katılmak ne demek; ben bu anayasanın tamamına kalıbımı basıyorum, bayılıyorum.

Dibâcesinden geçici hükümlerine, İnkılap kanunlarının korunmasını muhtevi 5. bölümünden Son hükümlerine kadar günde bir kere Karcığar makamından tilâvet etmeden rahat edemem; ayrıca hıfzımı da ilerletmekteyim (üçüncü cüz)...

Sayın Cumhurbaşkanı'mızın Harbokulunda yaptığı konuşmaya bayıldım yahu. TRT her gün haberlerden önce yeniden yayınlasa dinlemekten usanmam. Kezâ, bazı hallerde din ve vicdan hürriyetlerinin kısıtlanabileceğini öngören yüksek hakimimizin konuşmasını da camlatarak duvara asmış bulunmaktayım...

Bowling de oynarım, golf de; vakıa bu gibi sporların nasıl yapıldığına hiç şahit olmadıysam da televizyonda gördüm; delikli toplar var iri iri. Kavrayıp sallıyorsun lobutlara. İcabında oynarım yani ama tenis oynayanları görmüşlüğüm var bir kere. Otobüsün ikinci katındaydım, otobüs de kapalı kortun yanından geçiyordu, öyle...

Sinemayı herkes sever, bana yetmez; ben klasik müzik konserlerini kaçırmam; evdeki dolabın gözlerinde Mahler'den Prokoffief'e bir araba dolusu konserin kayıt CD'leri var; dinlerim, yani vaktim olsa dinlerdim, çok severim. Ayrıca bale severim, operaya bayılırım. Çocukları piyano kursuna gönderiyorum. En küçük, "ben çello çalmak istiyorum" dedi, kızdım, "ağzına biber sürerim senin; o nasıl lâf; adında bile meymenet yok, hele biraz büyü ben sana kontrbas alırım" dedim...

Cumhuriyet balolarını kaçırmam, bilumum kokteylleri çok severim. Kenarında limon dilimi olanları iyi oluyor... Şampanya kültürüm de müthiştir haa; arzedeyim, şampanya şarabın gazoza benzeyenidir, yayvan kadehlerde soğuk servis edilir. Çamlıca gazozu gibi "Hüürrp" diye bir hamlede içilmez. Dolabımda hiç olmadığı gün 20 cins şampanya olur, şişelerini çok seviyorum, etiketleri de çok çağdaş canım...

Beni ara sıra bu badem bıyıklıların arasında görüyor olabilirsiniz ama bir sorun bakalım keyfimden mi? Ben hayatta hiçbir ideolojiye, siyasi programa gönül bağlamadım. Evet daha önce bu gibi partilerde siyasi geçmişim oldu ama sorun bakalım niçin? İçyüzlerini anlamak, Cumhuriyet'imizi nasıl tehdit ettiklerini içerden görmek için durdum oralarda ben...

Geçenlerde hanıma, "Senin başörtün beni alakadar etmez; ben eşarbını değil seni seviyorum. İster çöz ister bağla" dedim; yüzüme bir garip garip baktı, sonra odadan çıkıp mutfağa gitti;

çaktırmadan takib ettim, baktım ağlıyor. Bu kadınlar anlaşılmaz mahlûklar; şu dediğimde ne var ki yahu?

Takiyye yapmam, jogging yaparım; şu gördüğünüz eşofmana tam 500 lira saymışım; pabucun fiyatını sormayın, söylemeye utanıyorum; ciddiye alıyoruz yani işi...

Akşamları vakit bulunca çocuklarla plaza, tower, galleria felan geziyoruz, hamburger, çips yiyor, kola içiyoruz. Vakıa azbuçuk komünistliğe yakışmıyor ama komünistlik mi kaldı dünyada birader? Hah hah ha!..

Efendim? Hayır, yok öyle bir şey; biz cumhurbaşkanlığına aday değiliz efendim. Biz zamiriyle kimleri kasdettiğimi niçin soruyorsunuz, ben demek ayıptır da onun için. Düşünmüyoruz efendim. Biz işimize bakıyoruz. Bu lâfları kim çıkarıyor sahi kuzum?..

Haa, onu unutmuşum, biz Nazım Hikmet'i de çok beğeniriz; mübarek bir zattı kendileri, yazık olmuştur, yazık edilmiştir. Değerlerimizi öyle kolayca harcamamalıyız netice itibariyle. Ayrıca bilumum sol dergilerin koleksiyonu vardır evimde, insanları şucu bucu diye ayırmam; demokrat olsun, Cumhuriyet'e bağlı olsun kâfidir.

Tutucu insan çok Türkiye'de, olmamak lâzım. Tutma birader bırak, niçin tutuyorsun değil mi ama? Ben dönüşüm adamıyım. Değişimden korkmamak lazım. Çok liberalimdir örneğin, insanlar bilmez. Şimdi bunları okuyanlar zanneder ki felan da filan. İlgisi yok!

Çok iyiyimdir ben çook!

Sorular, tesbitler...

1- Saldırgan hemen yakalandı ama cuma günü öğle vakti itibariyle emniyet hadise hakkında hâlâ açıklama yapamadı. Niçin?

2- Saldırganın ardında "çil çil" deliller bırakarak cinayet işlemesi çok dikkat çekici; bu, kamuoyunun orta zekâlılık seviyesine bir gönderme midir?

3- Cinayetin ilk saatlerinden itibaren hükümeti, parlamentoyu, siyaset kurumunu hedef tahtasına çivileyenler gaipten haber mi alıyorlardı?

4- Meclis Başkanı Bülent Arınç, cinayetten birkaç saat sonra yaptığı "uzuuun" basın açıklamasında, esasen siyasi kariyerinin en tepe noktasında bulunduğunu ve bundan daha büyük zirveleri taşıyamayacağını mı isbat etmek gayretindeydi?

5- Yüksek komuta heyetinin Sıhhiye'den Kocatepe Camii'ne kadar yürümeyi tercih etmesine mim koyunuz; Ankara garnizonundaki subay-astsubayların cami avlusunda hazır bulunmasına da...

6- Her ne kadar "bindirilmiş kıt'a" görüntüsü verse de Kocatepe Camii avlusunu dolduranların hükümeti, Başbakan'ı ve bazı bakanları kaatillikle itham etmesi, darp etmeye yeltenmesi önemli göstergelerdir. 27 Mayıs darbesi'nin meşruiyetini Kızılay ve Beyazıt meydanlarındaki ihtilal yanlısı göstericiler inşâ etmemişler miydi?

7- Birkaç mutedil ve basiretli isim dışında "merkez medya" kendisinden beklenen soğukkanlı tavrı koruyamamış, hadisede hükümeti açık düşürmek uğruna kızıştırıcı yayın yapmakta ısrar göstermiştir.

8- Anamuhalefet liderinin olaydan dakikalar sonra "siyasete kan düştü" cümlesini sarfetmesi, İsmet Paşa'nın "sizi ben bile kurtaramam" sözü gibi tarihe geçmiş bulunmakta ve normal şartlarda iktidara gelme ümidini taşıyamayan CHP'nin ancak gerginlik ortamında oksijen alabildiğini ihsas etmektedir.

9- Başından onca belâ geçmiş bir ülkede üniversitelerin, yargının, bir kısım basının ve yarı sivil bazı kuruluşların aculluk sergileyip, basiret yerine "âcil itham"ı tercih etmesi, "bir arpa boyu yol almamışız" cümlesini doğrulayacak derecede hazindir.

10- Cinayette ve ondan önceki bombalama eylemlerinde emniyet güçlerinin bir istihbarat zaafına uğradığı açıktır; bu zaaf hükümetin sorumluluk sahasına düşer.

11- Sıfatı, unvanı ne olursa olsun yüksek rütbeli kamu görevlilerinin hükümete imâ yollu eleştiri ve tehditler yöneltirken devlet fikrini de tahriş etmiş olduklarına aldırış etmemesi, liseli talebeler gibi davranması çok düşündürücüdür.

12- Bu cinayeti iç faktörlerle izah ederek faturayı tez elden hükümete kesmek, meselede "Türkiye'nin komşuları, dostları ve müttefikleri"nin hissesini hesaba katmadan sokağa dökülüvermek, bizde esasen bir "devlet aklı" olup olmadığı sualini yeniden gündeme getirmiştir.

Ezcümle: Hükümetin bu krizde iyice bunaltıldığı meydandadır; Hafazanallah bir başka benzeri hadisede Türkiye tez zamanda yönetilemez hale gelebilir. Bugünlerde yapılan gösteri ve tahrikler, muhtemelen sonraki olaylar üzerinde kamuoyunu şartlandırmaya hizmet ediyor. Erkân-ı devletin anlaşılmaz bir tezcanlılıkla hükümet muhalifi tutum takınması açık bir vaziyet alıştır ve bürokratik iktidarın hükümete karşı gerilim kartının kullanılacağını gösterir. Bir başka ürkütücü ihtimâl ise, olup bitenlerin fena halde 27 Mayıs 1960 öncesindeki süreçleri andırmasıdır. Sabırla üst üste koymaya çalıştığımız istikrar, kardeşlik, güven, hoşgörü gibi demokratik hayatın altyapısını teşkil eden tuğlalar hoyratça sarsılıyor; eski ideolojik kamplar yeniden tahkim ediliyor, kalabalıklar kamçılanıyor, saflar sıklaştırılıyor.

Tetikçiyi azmettirenleri düşünüyorum şimdi; kimbilir nasıl, "eylem başarılı oldu" diye ellerini oğuşturuyorlardır.

O akşam 20.45'te hissettiklerim

Siz bu yazıyı okuduğunuzda belki çoktan terâveti uçup gitmiş, belki başkaları bu eksikliği tamamlayan satırlar karalamış olacaktır ama yine de kayda geçmesini istiyorum.

Geçtiğimiz pazar günü her Galatasaray taraftarı gibi ben de dışarıya karşı ümitvar ama aslında karamsar bir bekleyiş içindeydim. Fenerbahçe maçlarında -üstelik iki kere- yenildikten sonra şampiyonluk kazanmanın anlamı olmayacağını düşünerek kötü ihtimâle kendimi hazırlayıp duruyordum. Aslında kötü ihtimâli zihnimde evirip çevirerek, "galip sayılır bu yolda mağlup" felsefesi geliştiriyor, Fenerbahçe'nin bazı maçlarda futbol yerine voleybol oynayarak kazandığı puanları bahane etmeye hazırlanıyor ama Galatasaray'ın takım ruhuyla oynayarak Fenerbahçe'nin şampiyonluğunu bölüştüğünü ileri sürmeye hazırlanıyordum.

Akrabalardan Fenerbahçeliler kadar Galatasaraylılar da, "gel şu akşamı birlikte geçirelim" diye davet ettilerse de, o buruk ruh haliyle yerimden kımıldamak içimden gelmedi. Sokaklarda çılgınca bağrışıp şampiyonluk kutlayan Fenerbahçelilerin seslerini işitmemek için erkenden yatıp yorganı çekmeye peşinen karar vermiştim.

Ve üstelik Denizlispor tam da Fener'in istediği gibi oynuyordu; kendi ceza sahası üzerine yığılıp gelen her topu çaresizce ileri şişiriyor, üst üste iki pas bile yapamıyordu. Hatta bir ara topla oynama yüzdeleri 70 küsura karşılık otuz, hatta yirmi küsur civarında Fenerbahçe lehine idi. Mutlaka top birilerinin koluna bacağına çarpıp kaleye girecekti. Üstelik Fenerbahçe, yarısahanın her yerinden bol bol serbest vuruş kazanıyordu. Eziyetti, seyretmek anlamsızdı, Fenerbahçe birçok maçını böyle kötü oynarken kazanmamış mıydı; yine öyle olacaktı.

Ama Galatasaray çoktan ilk golünü atıp avantaj kazanmıştı bile. İlk yarılar bitince yeniden, "televizyonu kapatıp yatayım" diye düşündüm, sonra içimdeki taraftar dedi ki, "acele etme, ikinci yarılar da böyle bittiğinde neler kaçıracağını biliyor musun?"

İçimdeki taraftarın sesine kulak verdim ve Denizlispor maçı, o günün geceyarılarına doğru nihayet bittiğinde bir büyük neşeyi tek başıma çoğaltmak görevinin sevimsizliği ile baş başa kalıverdim. "Acılar paylaşıldıkça azalır ama mutluluklar çoğalır" diyen o adam doğru söylemişti.

Bir yıl boyunca sanki yerli film seyretmiştik; fakir ama gururlu çoban, ağanın kızına sevdalandığı için nice çileler çekmiş, dayak yemiş, aşağılanmış ama aşkını ve inancını asla kaybetmemişti. Ağanın kızıyla nikahlandığı gün mutlu sondu. Bunu hak etmişti ve mutlu sona ulaşmanın sevincini paylaşmakta yalnız değildi: Üzülerek belirtmeliyim ki her şeyin bitip son düdüğün çalındığı o anda sevinen sadece Galatasaraylılar değildi galiba; Fenerbahçeli olmayan herkes, bu mutlu sona şahit olmanın, yerli filmlerde olduğu gibi adaletin neticede tecelli etmesinin gönül hoşnutluğu ile "Helâl be Galatasaray" demekten kendini alamamıştı.

Ama bir şey eksik kalmıştı; fırsat avuca kadar girmişken kaçırılmış, bir büyük güzelliği yaşamak ve yaşatmak kimselerin aklına gelmemişti.

Canlı yayındaki sevinç gösterilerini seyrederken hep şunu bekledim: Bir Galatasaray yöneticisi veya futbolcusu çıksın ve desin ki,

-Şu anda biz seviniyoruz ama tam tersine şu dakikaları bir matem gibi yaşayan milyonlarca Fenerbahçeli kardeşimiz son derece üzgün. Onları da şu anda sevgiyle saygıyla anıyor ve hatırlıyoruz. Bu başarılar saatin rakkası gibidir, gelir ve gider ama hep canlı ve taze tutulması gereken kardeşliktir, sportif ruhtur, centilmenliktir. Eğer Fenerbahçe bu rekabete tat ve renk katmasaydı bugün şampiyon olmanın anlamı eksik kalacaktı. Arada cereyan eden çirkin hadiselere rağmen geçmişi unutuyor ve Fenerbahçeli dostlarımızı da en azından yarı yarıya şampiyon ilan ediyoruz!

Olmadı, bunun yerine "Genç Sabri", adının anlamını tekzib eden bir sabırsızlıkla tribünlere "Bir baba hindi" nakaratı çektirdi; araya küfürlü sloganlar karıştı. Sevimsizdi; o güzellikleri gölgeleyen sıradanlıklardı.

Sevinmek güzel şey; "eninde sonunda futbol işte" diye nihai kertede küçümsediğimiz olaylar milyonlarca insanın aynı anda mutluluğu tatmasına vesile oluyorsa ciddiye almak gerekir. Galatasaray camiası sevinirken, Fenerbahçe'nin üzüntüsünü hatırlamalı, onu onore etmeliydi; belki böylece gelecek sezonlara akseden yeni bir centilmenlik ruhunun temelleri atılacak, rekabetin ille de küfür ve hakaretle sürdürülmeyeceği hatırlanacaktı.

Hasmını onursuzluğa sürükleyeceği düşünülen bir başarının, başarı yerine başka bir şeyle isimlendirilmesi gerektiğini artık anlamalıyız; başkalarını incitecek bir sevinç gösterisi sevinmekten başka bir şeydir. Anadolu'da hâlâ âdettir: Düğün yapılacağı zaman, yakın geçmişte yakınını kaybeden komşulardan izin istenir en azından.

İnşallah bu büyük fırsat henüz kaçmamıştır ve Galatasaray'ın eşine az rastlanır şartlarda kazandığı başarıyı, centilmenlik çerçevesi içinde bir "beraber yaşama edebi"ne dönüştürecek adımlar atılır. Zihnimizde yaşattığımız Galatasaraylılık ruhuna en çok yakışan da bu vadide bir şeyler yapmak, yeni bir çığır açmak olacaktır.

Kaatil sensin; Hayır babandır!

Siz hiç, birinci derecede azmettirici ilan edilen ve fellik fellik aranan bir kişinin, yaralı halde bir hastanenin acil girişine paketlenmiş halde bırakıldığını duymuş muydunuz? Dünkü gazetelerin manşetini işte bu meçhul (!) yaralı işgal etti.

İşin garibi, ağır yaralıyı hastaneye kimlerin, nasıl bıraktığını kimselerin görmemiş olması; üstelik en sıradan sokakları bile gözleyen güvenlik kameralarına takılmadan?

Şu kadarcığı bile safderûn tabiatlıları uyandırmaya yeter: Kaatil, yakalanmak, hadisenin faili meçhul kalmasını önlemek için elinden geleni yapmış, gündüz gözüyle Ankara'nın göbeğindeki Danıştay binasını basıp beş yüksek yargıca kurşun yağdırdıktan sonra çıkış kapısında nihayet yakayı ele vermiştir. Özel otomobili zaten bir sokak ötede park edilmiş halde yatmaktadır. Arabanın bagajına sürüyle delil bırakmayı da ihmal etmemiştir; gazete kupürleri, kimlik kartları, yedek silah, cep telefonu... Aynen Şemdinli'deki hadisede kullanılan arabanın bagajındaki silahlar, adres defterleri ve eylem planları gibi!..

Kaatil yakalanmamayı değil, ille de yakalanmayı tercih etmiştir; herhalde başkalarıyla karıştırılmamak için olacak Cumhuriyet Gazetesi'ne tekrar be tekrar el bombası atarken güvenlik kameralarına bir el sallamadığı kalmıştır. Ardına serptiği çil çil delillerin gösterdiği adresler açıktır ve zaten bu ilişkileri günlerdir gazetelerden okumaktayız. Deliller, görünüşte o kadar berrak ki, insan "niçin" diye sormadan edemiyor; işte deliller açık, polis niçin adliye muhabirleri kadar analiz gücü gösterip de işin içyüzünü açıklayamıyor?

Bunlar meselenin polisiye tarafı; ben zehir hafiye değilim ama yakın geçmişinde onlarca politik cinayetin işlendiği bir ülkede yaşamanın geliştirdiği sezgiler bana, bu kadar delil bırakmanın (hatta yetmediği yerde polise ve basına yeni ipuçları sunmanın) hesapsızlıktan değil, gereğinden fazla hesabi olmaktan kaynaklandığını ve okumasını bilenlere açık mesaj anlamına geldiğini ihsâs ediyor: "Bugün böyle yaptık, yarın neler yapabileceğimizi anlayın" anlamında bir mesaj!

Meselenin siyasi tarafı, bu gibi küstah eylemlerin Türkiye'de her zaman siyasi istikrarsızlık yaratabileceğini herkese ilan etmiş olmamızdır. Türkiye'de bu tip cinayetler daima kaos yaratır. En gerideki kaatiller, Türkiye'de bu gibi eylemler sonrasında basının, bürokratik iktidarın, muhalefetin temkinli davranıp, iç barışı zedelemeden kaatilleri izole etmek yerine, "kaatil sensin, hayır kaatil senin babandır" cinsinden ucuz insiyaklerle ortalığı velveleye vereceğini bilirler, biliyorlar.

Kaatillerin hesabı tutmuştur: Unutmaya başladığımız iptidai politik kamplaşmalar yeniden kıvılcımlanmış, bîgünâh oldukları bilindiği halde milyonlarca insan dolaylı olarak rencide edilmiş, meselenin boyutları bilinmeden alelacele "vatan tehlikede" bayrakları dalgalandırılmıştır. Hadiseyi "Menemen Vakası"na, adalet şehidi hakimimizi Asteğmen Kubilay'a teşmil edenler vakit kaybetmeksizin flamaları yükseltmişlerdir. Bir sonraki adımda yeni "Takrir-i Sükûn" tedbirlerinin telaffuz edilmesi kimseyi şaşırtmamalıdır.

Ve en acısı, hükûmetin bu gibi krizlerin üstesinden gelecek bürokratik iktidar desteğinden mahrum olduğu ortaya çıkmıştır. Hükûmeti bu gibi bulanık ortamlarda ayakta tutacak istihbarat desteğinin dahi yetersiz olduğu anlaşılıyor ki, böyle bir ortamda -maazallah- benzeri bir krizin yönetilebilme ihtimâli pek zayıf görünüyor.

En belirgin ve tayin edici işaret, Genelkurmay Başkanı tarafından yapılan açıklamadır ve bu açıklama, Türkiye'de demokrasi, güçler ayrılığı, demokratik kültür ve teamüller, Cumhuriyet gibi kavramların kitaplardaki tariflerinden çok başka bir şekilde anlaşıldığını ve kabul gördüğünü vurgulamaktadır.

Ve görünen köy artık kılavuz istememektedir.

Anadolu isyanlarının arkaplanı ve Çapanoğlu ayaklanması üzerine

Milli Mücadele esnasında Anadolu'da çıkan iç isyanlar meselesini, resmi görüş doğrultusunda bütün hakikatiyle ve insani yönleriyle kavramak problemli bir dâvâdır. Resmi görüş, bu isyanları kısaca Halifecilerin, Şeriatçıların ve gericilerin çıkardığını ileri sürüyor; itinasızlık buradadır işte; bilerek veya bilmeyerek halktan bir kısmını düşman safına yerleştirmek, halkın mühimce bir kısmını hâlâ düşman gibi görmek ve göstermek isteyenlerden başka kimsenin tezini güçlendirmez; oysaki arada ayrıntılar vardır ve o ayrıntılar bilinmeden gerçeğe yaklaşmış olmayız.

İnkılap tarihi dersleri sadece ilk ve orta öğretimde değil, 25 senedir üniversitelerin de müfredatında yer alıyor; Cumhuriyet'in kuruluşunu evveliyatı ve sonrası ile inceleyen bu dersin okutulmasında elbette büyük isabet vardır. Ne var ki bu dersler genellikle resmi görüşün tek kaynağa dayalı propagandası çerçevesinde kalıyor. Orta dereceli okullarla fakültelerde okutulan İnkılap tarihi dersi ise nitelik ve nicelik itibariyle birbirinden farklı değildir; oysaki en azından liselerde ve özellikle üniversitede bu dersin, yakın tarihimize çok daha kapsamlı ve ayrıntılar üzerinde uzun boylu durmayı ve düşünmeyi gerektiren bir dolgunlukla ele alınması gerekirdi.

Milli Mücadele'nin teşkilatlanması safhasında görülen iç isyanlar da bu basmakalıp anlatımın dışına çıkamıyor. Rahmetli Tarık Buğra'nın Küçük Ağa romanında, o günlerde Anadolu ahalisine hâkim olan zihni karışıklık ve çelişki pek güzel tasvir edilmiştir fakat edebiyatımızda, o devrin sosyal psikolojisine bu kadar içerden ve ayrıntılı bakmayı başarabilen edebi eser sayısı ne yazık ki çok azdır. Hâl böyle olunca kitaplardaki "Milli Mücadele'ye karşı çıkan ve destekleyen cemiyetler" klişesi tekrar edilmek suretiyle o muazzam karmaşıklığın zihinde canlandırılması gibi son derece faydalı bir gaye, neticede basit bir klişeye dönüşüyor. Sinema tekniğinde bu duruma çok uygun bir anlatım biçimi vardır: Son derece ağır dramatik bir hadiseyi anlatan görüntüleri hızlı oynatırsanız komedi gibi görünür çünkü hızlı olmak, ayrıntılardan fedâkarlık etmeyi gerektirir. Bir hadiseyi genel çizgileri ile tanımak asla yeterli değildir; hatta ayrıntılarla desteklenmemiş genel bilgi yanıltıcı olabileceği gibi dram-komedi örneğinde olduğu gibi insanda anlam zıtlığı bile uyandırabilir.

Henüz pek genç bir modern devlet olmamızdan ötürü, yakın tarihin ilk ve orta dereceli okullarda resmi görüş doğrultusuna, fazlaca detaya inmeksizin öğretilmesi kaçınılmaz olabilir

ama aynı yüksek öğretimde ve yakın tarihin tartışıldığı diğer alanlarda aynı hoşgörüyü göstermek bilimin hayrına sayılmaz. Biz, çokça bilimsellik edebiyatı yaparken, yakın tarihi bilimin nesnesi gibi görmüyor ve onu vesikaları puslandırılmış, realiteden koparılmış bir efsane gibi takdim ederek kendimize kötülük ediyoruz.

Meselâ, Milli Mücadele esnasında Anadolu'da çıkan iç isyanlar meselesini, resmi görüş doğrultusunda bütün hakikatiyle ve insani yönleriyle kavramak problemli bir dâvâdır. Resmi görüş, bu isyanları kısaca Halifecilerin, Şeriatçıların ve gericilerin çıkardığını ileri sürüyor; itinasızlık buradadır işte; bilerek veya bilmeyerek halktan bir kısmını düşman safına yerleştirmek, halkın mühimce bir kısmını hâlâ düşman gibi görmek ve göstermek isteyenlerden başka kimsenin tezini güçlendirmez; oysaki arada ayrıntılar vardır ve o ayrıntılar bilinmeden gerçeğe yaklaşmış olmayız. Her şeyden önce tarihi hadiselerin "siyâsi" boyutunu ihmâl etmek gibi artık -ne yazık ki- pek dikkat çekmeyen bir mahzurdan bahsetmeliyiz: Milli Mücadelemiz, sürdürüldüğü esnada aynı zamanda bir iktidar mücadelesi niteliğini taşıyordu ve haberleşme imkanlarının pek kıt olduğunu bildiğimiz o günlerde meselenin bir de bağımsızlık boyutu olduğunu bilenlerin, daha doğrusu olup bitene doğru anlam verebilenlerin sayısı hiç de yüksek değildi; nitekim Milli Mücadele'yi büyük riskler üstlenerek sürdüren her mihnetine göğüs geren lider takımı içindeki pek çok Milli Mücadele kahramanının, 1925 senesine gelindiğinde niçin siyasi tasfiyeye uğradıklarını, mevcut resmi anlatımla algılamak mümkün olmuyor. Tasfiye edilenler, en az tasfiye edenler kadar vatanperver, Cumhuriyetçi ve milli davaya inanmış kişilerdi ama iktidar mücadelesinde yenik düştükleri için resmi tarihte pek de makbul olmayan kişi durumuna düştüler. Bu muğlaklığın başlıca sebeplerinden biri, Milli Mücadele'ye dair eserlerin ve hâtıra kitaplarının çoğunlukla savaş kazanıldıktan sonra kaleme alınması ve daha önemlisi kalem sahiplerinin iktidarla ters düşmemek için dikkatli ve ihtiyatkâr bir üslup seçmiş olmalarıdır.

İşte Dr. Ali Şakir Ergin tarafından yayınlanan, "Çapanoğulları Hadisesi ve Abdülkadir Beyin Hatıraları" isimli kitap, Anadolu'nun yaşadığı en büyük zihni bunalım yıllarını daha iyi kavramamızı sağlayan bir bakış açısı getirmesi bakımından Milli Mücadele tarihi literatürüne (edebiyatına) esaslı bir katkı yapıyor çünkü bu türden sivil karakter taşıyan hatırat sayısı pek azdır. Bu eser, Yozgat yöresinin meşhur Ayan ailelerinden Çapanoğulları'na damat sıfatıyla iltihak eden Abdülkadir Sönmez'in el yazısı ile kaleme alıp evlatlarına emanet ettiği hâtıra defteridir. Abdülkadir Bey orta dereceli bir bürokrat olarak yıllarca hizmet verdikten sonra 1918 senesinde görevinden istifa ederek memleketi Yozgat'a, Eymir Çayı kenarındaki arazisinde yerleşmeye karar vermiştir. Vaktiyle Çapanoğulları ailesinden Müzeyyen Hanım'la evlenmiş olması sebebiyle 1920'de başgösteren iç isyanlar dalgası onu da sürüklemiş, âdeta hısımlık hukukunu ihlâl etmemek için gösterdiği terbiye ve nezakete mağlup olarak kendini bir anda isyancı Çapanoğlu liderlerinin (Edib, Celâl, Salih ve Halid Beyler) bir anlamda erkânıharbi veya yakın silah arkadaşı durumunda buluvermişti. İsyanın ilk gününden itibaren şahit olduğu olayları samimi bir dille anlatırken satırlarında, isyanların mekanizmasını anlatan

ve âşikâr eden değerli ayrıntılara yer veriyor. Akıcı bir üslupla kaleme alındığı için birkaç saatte kolayca okunabilen bu hatıralarda fark ediyoruz ki, "Karşı tarafı da dinle" şeklinde klasikleşen hukuk düsturu, bütün insani süreçler için kaçınılmaz bir gerekliliktir ve her hadisenin en az iki tane farklı anlatım biçimi vardır.

Hayır, Abdülkadir Bey, Çapanoğlu isyanının haklı ve meşru bir kalkışma olduğunu ileri sürmüyor; tam aksine çok yerinde tesbitler ve tenkidlerle, hareketin daha ilk günden nasıl başarısızlığa mahkum olduğunu ve doğru gerekçelere dayanmadığını izah ediyor ama onun ifadesiyle resmi tarih arasındaki fark, ayrıntılardır.

Kitap, ne yazık ki bizzat kitabı yayına hazırlayan Dr. Ali Şakir Ergin tarafından yayınlanmış bulunuyor: Konuya ilgili kişilerin ve araştırmacıların kitaba rahatça ulaşabilmeleri de zannederim hayli müşkül olacaktır. Keşke dağıtım problemlerini çoktan halletmiş bir yayınevi tarafından neşredilebilseydi.

Bilgi için: Ahmet Şevki Ergin Kültür ve Hizmet Vakfı, Taşköprü Mah. Şeyhzade Cad. Çamlık Apt. C/2 Yozgat. Tel: 0354 217 59 97- E-posta: alisakir_ergin@hotmail.com

'Tik'!

İlk günlerin hedef ayırd etmeden sürdürülen yoğun salvosu hafifledi; tipi dinmeye yüz tuttu. Artık daha serinkanlı yorumlar yapılabiliyor; buna dahi şükretmek lâzım.

Tipi dindi ama henüz koordinat tesbitinde bulunacak derece net görüş imkânı doğmadı. İşin içinde başka işler olduğunu herkes hissediyor da adres göstermek konusunda Kocatepe Cemaati kadar tezcanlılık gösteren pek yok gibi. Üzerinde en fazla durulan ihtimâl, saldırının Cumhurbaşkanlığı seçimlerini etkilemesi üzerine kurulan spekülasyonlar.

Bu istikametteki akıl yürütmeler, gelecek sene yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçiminin çok önemli ve tayin edici olduğu zannına dayanıyor ama iç ve dış siyasi dengeler hesaba katıldığında yeni Cumhurbaşkanlığı seçimini kimin kazanacağı bana pek önemli görünmüyor. Aklınıza gelebilecek en radikal ve olmaz isimle en mutedil ve elyak şahsın devlet başkanlığına gelmesi arasında sistemin işleyişi bakımından mühim bir arıza çıkacağını zannetmiyorum; Başkanlık sisteminde belki ama bu sistemde Cumhurbaşkanı, abartıldığı ölçüde tayin edici değildir. Biz meselelere sadece iç siyaset perspektifinden bakmayı alışkanlık ettiğimiz için bu seçime kilitlenmiş bir görüntü veriyoruz.

Esas mesele, Danıştay saldırısı örneğinde yaşadığımız üzre iç direncimizi, milli mutabakatımızı sarsmayacak derecede kavî ve sarsılmaz bir sağduyu noktasında buluşmayı beceremiyor olmamızdır. İç siyasette güvensizlik en büyük zaafımızdır. Hani şartlı refleksin

zebûnu bazı insanlar vardır; küçük bir el veya yüz hareketini tahrik kabul ederek derhal savunma veya saldırı durumuna geçerler. Krizler karşısında rejimin temel unsurları (iktidar, muhalefet, basın, anayasal kurumlar ve ordu) hemen "tik" durumuna geçerek önceden tahmin edilmesi pek kolay tepkiler üretiyorlar. Dış politika dengelerini tek başına değiştirme gücümüz olmadığına göre bizim mukavemetimiz ve kuvvetimiz, ancak kendi zaaflarımızı ıslah ile kabil olabilecektir. "İç güvensizlik" kavramıyla bu zaaf halini işaret ediyorum.

Basit bir ayrıntıyı hatırlatayım: Saldırıya uğrayan Danıştay Hâkimi hanımefendi, "Kaatil ateş ederken hiç konuşmadı" diyor; halbuki olayın üzerinden yarım saat bile geçmeden yabancı haber ajanslarına saldırganın tekbir getirdiği rivayeti üfürülmüş bulunmaktaydı. Bir başka Danıştay üyesi hanımefendinin bu rivayeti doğrulayan sözlü ifadesini ise canlı yayında hep birlikte izledik.

Şık mıydı? Hayır, o bahsettiğimiz "tik"ti; o meş'um önyargı!

Bu tikin üstesinden gelemezsek, birbirimize güven duyacak derecede tanış olmazsak, tanışıklığı anlayışa tahvil edemezsek, her krizde canımız ağzımıza gelecek. Etnik bölünme kadar beter, belki ondan daha derin bir ötekileştirme cereyanında kendi yandaşlarımızın alkışlarına tutunarak daha nereye kadar mesafe alabiliriz?

-Eğer böyle bir klişeyi ciddiye almak gerekirse- Laikçiler, dindarlara muhtaç; dindarlar da laikçilere. Laikçinin Cumhuriyet dediği şey, dindarın lugatinde devlettir. İster devlet diyelim, ister cumhuriyet; onu korumak en birinci vazife ise her iki taraf da birbirini anlamaya, hoş görmeye, hatta sevmeye mecbur; vaktiyle kuruluşunda elbirliği etmiş unsurların, devleti sıyanette de aynı dayanışmayı göstermesi elzemdir. Cumhuriyeti eli silahlı kaatiller yıkamaz ama duvarları nefretle tahkim edilmiş kamplaşmalar iki günde altını üstüne getirir.

"Anlamak affetmektir" denilmiş; anlamayı murad edinirseniz, affeder, hatta seversiniz ve o gün fark edersiniz ki bu ülkenin dincileri de laikçiler gibi modernite'nin dümen suyunda batmamak için çırpınıp duran iki kaafiledir neticede. Ve bu dâr-ı dünyada bu iki makûlenin, Türkiye'den başka tutunacak dalı yoktur.

Akıl gel beri, gel beri!

Ege'de iki savaş uçağının düşmesiyle biten olayı Hürriyet, "İki tarafta da aklın manşetleri" başlığı ile vermiş, ayrıntısı da şöyle: To Vima gazetesi, "Havada çarpışma, karada soğukkanlılık" manşetini tercih ederken Hürriyet, "Havada dalaş, karada mantık" başlığıyla yayınlanmış.

Doğrusu güzel tevafuk, sağduyunun iki tarafa aynı anda egemen olduğunu gösterir ince bir hüsn-i tesadüf. Ne var ki ben evvela haberin başlığını, yani "İki tarafta da aklın manşetleri" ibaresini okuyunca bir hoş oldum, saflığım tuttu, başlığı hemen zihnimde Danıştay saldırısı ile

irtibatlayıp, "Katil sensin, yok babandır" çekişmesinde sağduyunun galebesini Hürriyet'in de teslim ettiğini zannettim.

Gazete okuyucusunun önemlice bir kısmı "iri yazıları" okuyup geçerler, inşallah okuyucuların kısm-ı azamı da benim gibi düşünüp hoşnut olmuşlardır diye geçti içimden. Daha ufak puntolu ayrıntılara geçmeden önce geçen o birkaç saniye çok kısa bir hoşnutluk nöbetine kapıldım: "Bu memleketin sırtı yere gelmez arkadaş" diye böbürlendim kendi kendime, "ilk birkaç gün, hadisenin çirkinliği ve yakıcılığı yüzünden birkaç ölçüsüz ses yükseldiyse de, neticede cinayet üzerinden spekülasyon yaparak siyasi çıkar sağlamak isteyenler aklın aydınlığında birleşti" diye düşündüm.

Sonra, yukardaki malum ayrıntılarla karşılaşınca hayal kırıklığına uğradığımı itiraf etmeliyim. Dedim ki kendi kendime: "Bizim siyasetçilerle Yunan siyasetçileri, bizim askerlerle Yunan ordusu, iki pahalı savaş uçağının parçalandığı ve bir pilotun canından olduğu bir vahim kazayı soğukkanlılıkla karşılıyorlar, hemen telefon diplomasisi yürütüp tansiyonu düşürebiliyorlar da, sıra iç meselelere gelince Yunanlı muhataplarımızdan esirgemediğimiz temkin ve basireti, birbirimize fazla görüyoruz."

Olamaz mıydı, olmayacak bir şey miydi ki, o mel'un cinayet saldırısının akabinde ağızlarına mikrofon uzatılanlar, en azından, "Olayların nasıl geliştiği ve mahiyeti hakkında yorum yapmak için henüz çok erken. Cinayeti kınıyorum, yargı bağımsızlığına yönelen bu saldırı, ancak ve ancak, hepimizin göstermesi gereken ortak tepki ile amacına ulaşamamış olur. Şu dakikalar sözün kuyumcu terazisi ile tartılıp sarf edileceği çok nazik anlardır, birbirimize kenetlenelim" diyebilsinler!

Evet, üç gün geçtikten sonra sivri dilli demeçlerin sayısında kayda değer bir azalma görüldü, daha yarım saat bile geçmeden "suçlu zihniyeti" tam eşkaliyle tarif ederek, meseleden haberdar bile olmayan zümreleri töhmet altında bırakanların yüzünde kızarma emareleri görüldü ama, o travmanın, o meş'um çatışma anının sarsıntısından hâlâ bitkiniz.

Frenimiz yok, bize bu gibi anlarda zihni selamet ve sağlığımızı esirgeyecek bir fren mekanizması lazım. Makul ve ağzından çıkanı kontrol etme alışkınlığı taşıyan insanların gırtlağında dokuz boğum vardır; hemen akla gelen ilk hüküm cümlesini dille aşikar etmeden önce bu gibi insanlar, o sözü gırtlağın (siz buna, basiret, mantık, muhakeme, itidal de diyebilirsiniz) dokuz boğumundan tek tek geçirmeden konuşmazlar, en azından haksızlık etmekten, birine veya birilerine nahak yere iftira atmış olmaktan çekinirler.

Jetlerin düşmesi hadisesi de açıkça gösteriyor ki, itidal güzel şeydir, haberleşmek, birbirini anlamaya çalışmak, o esnada kızgınlıkla hareket edip kırıp dökmemek faydalıdır. En azından bu defa Kardak benzeri bir skandalı fitillememek dirayetini gösterdikleri için gerek To Vima gazetesini, gerek Hürriyet'i tebrik ederiz; keşke bazı yüksek bürokratlarımız, siyasetçilerimiz, basın kuruluşlarımız ve tabii bu meyanda Hürriyet ve ekürisi, aynı soğukkanlılığı ve

"muhatabı anlama ihtiyacını", birkaç gün önce "bir kısım Türk halkını" temsil eden kişi ve kurumlara karşı da bezledebilmiş olsaydılar!

Bulaşık

Yılda birkaç defa bir hafta süreyle bulaşık yıkamak zorunda kalmak, erkek rûhiyeti üzerinde -sanılanın tam aksine- son derece olumlu tesirler yapıyor; bu keşfimi erkek okuyucularımla paylaşmayı vecibe sayıyorum zira insanı, hayat görüşünü değiştirmeye zorlayan önemli bir tecrübe ile karşı karşıya bulunuyoruz.

Her şeyden önce bulaşık yıkamak zorunda kalan her erkeğin başvurduğu ilk tedbir, bulaşığa vesile teşkil eden lüzumsuz kab-kacak kullanımının asgariye indirilmesi ve böylece sıcak su, deterjan, bulaşık teli gibi mesarif kalemlerinden tasarruf cihetine gitmek oluyor. Bütün yemek çeşitleri için tek kap kullanmayı niçin daha önce akıl edemediğimiz şaşırtıcıdır. Özellikle fiyakalı lokantalarda yemekten önce, herbirinin birer düşkün aristokrat torunu olup olmadığını ciddiyetle merak ettiğim çokbilmiş garsonların masaya dizdiği boy boy çatal kaşık ve hatta bıçakların kalabalığı, bende hep tek duygu uyandırmıştır; israf! Bu arada hafif tertip görgüsüzlüğüm ve sofra muaşereti konusundaki bilgisizliğim ortaya çıkacak endişesinin payını da küçümsemiyorum elbette. Yeri gelmişken belirteyim, şehir çocuğu olarak doğup büyümeme rağmen, bütün 60'lı yıllar boyunca mâaile tek kaptan yemek yediğimizi dün gibi hatırlıyorum. Genç kuşak şaşıracaktır ama bizde sofra nizamı şöyleydi: Odanın ortasına genişçe bir sofra bezi serilir, bezin tam ortasına katlanır cinsten bir ayaklık yerleştirir (bu iş için kalbur kullanıldığını hatırlarım), ayaklığın üzerine genişçe bir bakır sini (tepsi) konulur, sininin ortasına ise tek çeşitten oluşan bir sahan getirilir. Herkes sofra bezini dizine veya kucağına çekerek sofraya yerleştikten sonra aynı kaptan yemek yenilir ve kalkılır.

"Peki çatal kaşık?" diyeceksiniz; bizim evde 6 tane pirinçten mâmul kaşık mevcut bulunduğunu ama o günlerde genellikle tahta kaşık kullanıldığını da ilave etmem lâzım. Bildiğiniz tahta kaşık. İnsanın ağız anatomisini zorlayan genişlikte, şimşirden mâmul tahta kaşıklar.

Tabii öyle sofranın bulaşığını halletmek işten bile sayılmazdı (yaşlı hanımlar kuşağından, "sen onu bir de bize sor" sesleri!) ama bir farkla: Bulaşıklar şimdiki gibi mutfakta değil, genellikle avlunun öteki ucuna konulmuş kurnada ve tabii ki soğuk suyla yıkanırdı. Unutmadan deterjanın da henüz o günlerde evleri teşrif etmediğini kaydedeyim.

Yaz neyse ama kış günlerinde bulaşık yıkamanın nasıl bir çile olduğunu siz tahmin ediniz!

Çile dedik ama bulaşık yıkamanın faziletlerini en sona bıraktık; efendim bulaşık yıkamak insanda sinir, sıkıntı, endişe, tasa diye bir şey bırakmıyor. Vücuttaki statik elektriği izâle ettiği gibi, bir yemek kabını yeniden kullanılır hale getirmenin verdiği işe yararlık duygusu da cabadan.

Bu noktada benim en çok alınganlık gösterdiğim husus, sair zamanlarda âniden şevke gelip de bulaşık yıkama arzumun, hayat arkadaşım tarafından, "aman bırak eksik kalsın; bana ikinci iş çıkaracaksın şimdi, sen git işine bak!" gibi gönül kırıcı lâflarla berhava edilmesi oluyor; "ikinci iş"ten kasdını anladınız; bu kırıcı ihtarla benim yıkadığım bulaşıkların yeniden yıkanması gerektiği imâ edilmektedir. "Beğenmezsen yine yıkarım, ne olur müsaade et" şeklindeki samimi ısrarlarımın bile bükülmez bir kararlılıkla reddedilmesi karşısında nasıl meyus olduğumu tahmin etmelisiniz.

Hanımların erkeklerden daha iyi bulaşık yıkadıkları konusunu tartışacak kadar câhil değilim; belki öyledir ama bulaşık makineleri icad olunduğundan beri bu varsayımı doğrulamak imkânını da kaybetmiş bulunuyoruz. Artık iki damla suyla çalkanıp rafa konulacak çay tabakları bile makineye istif edilmektedir. Bu arada çamaşır ve bulaşık makinesini icad eden şahsın, -ki muhtemelen gayrimüslim olduğunu zannediyorum- eninde sonunda, insanlığa büyük hizmeti geçmiş şahsiyetlerin konulduğu cennet köşklerinden birine nâil olacağına kuvvetle inanıyorum; hanımlardan o kadar çok dua alıyorlar ki!

Bir ara gizli gizli bulaşık yıkamayı da denemedim değil ama foyamın hemen açığa çıkıvermesi üzerine bulaşık sektöründen tamamen çekilmiş bulunuyorum. Bence ev hanımlarının, "bulaşık kadın işidir" düsturunu gözden geçirmeleri gerekmektedir çünkü bu hüküm bir bâtıl itikaddan ibarettir.

Bunca izahtan sonra yemek pişirmek konusunda çoğu erkeğin niçin menemenli yumurtadan ötesine kabiliyet geliştiremediğini anlamış olsanız gerektir. Kadın hükümranlığının erkeğe biçtiği rol, evde süs biberi (veya kırmızı soğan hevengi) gibi oturmak, soğuk sudan sıcak suya elini vurmamak ve televizyon karşısında pineklemektir.

Darda kaldıklarında, "biraz insaf et de şu mercimeği olsun ayıklamama yardım et" sızlanmalarını duymayanımız yoktur; tecrübe ettim, mercimek, pirinç, bulgur vesaire ayıklamanın da ruhiyât üzerinde çok iyi tesirleri var. Ortalığı silip süpürmek, sofrayı kurup kaldırmak hâkezâ fakat insaf ile söyleyiniz; hangi erkeğe evinde bu gibi ruh sâkinleştici işler yapması için imkân tanınmaktadır?

Ev işi nâmına bize düşen şey, varsa yoksa, ütünden çıkmış perdeleri yerine takmak gibi sevimsiz angaryalar...

Acaba diyorum bir biçki-dikiş kursuna mı yazılsam gizliden?..

Sınırlı sorumlu cinayet kooperatifi

Usul hukukuna göre adamı zanlı diye nitelemek lazım; zanlı, her ne kadar Danıştay binasında yüksek hakimlerin toplantı yaptığı salonu basıp, kendisini teşhis eden şahitlerin önünde kurşun yağdırarak, çıkış kapısında yakayı ele verse de, hukuken henüz zanlı.

"Zanlı" kavramının altını çizmem sebepsiz değil, aradan daha on gün geçmeden kanlı Danıştay baskını bir sis perdesinin altında iyice muğlaklaştı. Zanlı, ifadesinde, "ne çetesi yahu, ben türban kararını beğenmediğim için tek başıma hareket ettim" mealinde bir ısrar gösteriyor ama ilk duruşmada, polis tutanaklarının nasıl tekzib edileceğini kimse kestiremez; bu ülkede zaman kavramının "nisyan" boyutu daima önde gelir; hele bir de araya, kamuoyunu çok daha fazla meşgul eden hâdiseler girerse...

Kimsenin birbirini anlamak gibi bir derdi, ihtiyacı yok. Gazetelere bakıyorum; bir kısmı, "hani çete var demiştiniz, Sauna, Küre, Susurluk, Şemdinli benzeri yapılaşmalardan bahsetmiştiniz; işte bir numaralı azmettirici zanlı serbest bırakıldı, öyleyse faraziyeniz fos çıktı" diye gizlemeye pek itina gösterilmeyen bir sevinç hâleti sergilemekte. İlk günün ilk saatlerinde ilan ediverdikleri teşhisin doğru çıktığını düşündükleri için seviniyorlar, yani bu cinayet türban için işlendi tezinin sarsılmamış olmasından memnun gibiler.

Bir cürmün ardında hiç delil bırakılmaması vahimdir ama ortalığa gereğinden fazla delil saçılmış olması da aynı derecede vahimdir ve hadiseyi araştıranları bir kerre daha titizlenmeye sevk etmelidir. Hangi kaatil, mensubu bulunduğu örgütün, irtibat kurduğu kişilerin kartvizitlerini cebinde taşıyarak yakalanacağını bile bile cinayet işler? İlk andan itibaren belliydi ki, şüphe uyandırması gereken miktarda bol delil bırakılması, bir başka türlü, belki çok daha fazla zekice ve profesyonel bir sisleme, ipuçlarını görünmez hale getirme hesabıdır.

Vatanperverlik, Ulusalcılık, Laiklik, Dindarlık, Cumhuriyetçilik, Solculuk, Liberallik gibi kimlikler esasında bir sahici şahsiyet ve kimliği işaret etmekten çok, bu gibi ortamlarda karanlık işler çevirmeyi düşünenler için son derece kullanışlı birer sahne kostümü ve maske hizmeti görüyorlar. Kavramları lüzumundan fazla istismar etmenin neticesi, onların içini boşaltıp bir daha asla işe yaramaz hale getirmektir. Bu kirli senaryoyu kaleme alanların "casting", yani soyut tiplere birer isabetli somut aktör bulmak konusunda sıkıntı çektiklerini sanmıyorum; üstelik "çalışırken" pek eğlendiklerini tahmin ederim; hele hele "sınırlı sorumlu kaatil" tipi üzerinde çalışırken malzeme bolluğundan ötürü karar vermekte zorlandıkları bile söylenebilir.

Bu cinayet, genel çerçevesi itibariyle bizi birbirimize düşürmek, gerginlikleri çatışmaya, kırgınlıkları nefrete dönüştürmek, kaos ortamında zaten büzülüp ufalan anlamı görünmez hale getirmek için işlendi; ardında bir çete olsun veya olmasın kaatil onikiden vurdu. Kaatilin ardında karanlık suç ortaklıkları varsa, onları ortaya çıkaramadığımız için zaaf halindeyiz, kaatil bu işi kendi kararıyla yaptıysa, ülkenin huzur ve istikrarını bir kişinin keyfine terk ettiğimiz ve araya tampon mekanizmalar, fren ve debriyaj sistemleri yerleştiremediğimiz için kabahatliyiz. Zaafı derinleştiren, güvensizliktir. Bu gibi krizlerde "kaatil sizdendi; ne münasebet, üzerinde sizin tavsiye mektubunuz çıktı!" diye hesap yapılmaz; akıl onu gerektirir. Birbiriyle geçinmek zorunda olduğunu bilenlerin kriz yönetimi başka üslupta olur.

Mahallede yangın varken komşu kavgası yapılmaz; biraz dirayet!

İtmeyin yahu, kamplaşıyoruz!

Ülkede cumhuriyet düşmanlarının hatırı sayılır raddelere yükseldiğini ileri sürmek, bir gerçeğin tesbitinden ziyade bir 'temennî'nin seslendirilmesidir olsa olsa. Türkiye'de laikliğin daima tehlikede olduğu inancını yaymak, bürokratik iktidarı paylaşan bir avuç seçkinin başlıca sermayesi haline gelmiştir. Vatanın her an tehlikeyle yüz yüze yaşaması gerekiyor ki, birileri de devamlı olarak vatanı kurtarma mevzilerinde hazır bekleyebilsin! Bunca demokrasi tecrübesinden sonra vardığımız nokta hakikaten üzücüdür. İnsanın, "yeter artık, itmeyin; kamplaşıyoruz" diyesi geliyor.

Danıştay saldırısının akabinde olup bitenler, inanılır gibi değildi; bir anda Ankara'nın belli meydanlarını öfkeli bir kalabalık dolduruverdi. Bu kalabalık, sadece, bir yüksek hâkimin şahsında Danıştay'a yapılan saldırının yüreklerinde yakıcı bir tesir uyandırmasıyla öfkelenmiş değildi. Başta hükümet olmak üzere siyaset kurumuna karşı nefret dolu sloganlarla haykırıyorlar, bakanları, başbakanı katillikle suçluyorlar ve daha önemlisi laiklik vurgusunun ardında bir hayat tarzının müdafaasını yapıyorlardı. Âdeta kendileri gibi düşünmediği halde demokratik nizam ve kültür içinde başkalarının da ülkeyi ve ülke yönetimini paylaşmasından acı duyuyor gibiydiler. Belliydi ki 2002 senesinden beri hükümetin laikliğe düşman bir kesimin temsilcisi olarak devleti adım adım ele geçirdiğini, Danıştay kararlarını uygulamadığını, halkı bürokratik iktidara karşı kışkırttığını, hatta terör örgütlerini cesaretlendirip onlara hedef göstererek cinayet işlettiğini düşünüyorlardı.

Galeyan halinde kalabalıkların bu türden aşırı tepkiler göstermesi daha önce görülmemiş şeylerden değildir ama meselenin 'anlık tepki'yi aşan boyutları vardı. Cinayetin sebebi aydınlatılmadan muhalefet temsilcileri ve yüksek rütbeli bürokratlar aynı mealde ısrarlı demeçler verip tepkileri destekleyerek galeyanın anlık olmamasını, önümüzdeki günlere yayılarak sürüp gitmesini istediler.

Menfur cinayetin ardından geçen üç günde çok etkili bir kanaat terörü estirildi: Cinayeti mutlaka ve mutlaka cumhuriyet düşmanları işlemişti ve cumhuriyet düşmanları, türban taraftarı olmalarıyla, laikliğe körü körüne muhalefet etmeleriyle kolayca tanınabiliyordu. Bu kanaat terörü, haftanın sonuna doğru "darbe benzeri bir şey olacak" beklentisine dönüştü. Tam da o esnada Genelkurmay Başkanı, "gösteriler devam etmeli, burada kalmamalı" mealindeki beyanıyla, böyle beklenti içinde olanlara, "galiba bu iktidar gidici" dedirtti.

Danıştay'a yapılan çirkin saldırıyı takib eden günlerdeki gazete ve televizyon yayınları, -ne yazık ki- iletişim fakültelerinde "Medya yoluyla dezenformasyon" konusuna örnek olarak bilimsel tezlere yeterli malzeme sağlayacak zenginliktedir.

Saldırının hemen akabinde Danıştay binası önünde, Anıtkabir'de ve ertesi gün Kocatepe Camii avlusunda toplanan kalabalık topluluk, bu alçak eylemin 'laik cumhuriyet'e karşı işlendiğinde fikir birliği etmiş gibiydiler. "Cumhuriyet" kelimesi bir anda, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin siyasi felsefesini belirleyen bir genel kavram olmaktan çıkarak, laiklikle sıkı sıkıya özdeşleşmiş özel bir parola biçimi almıştı. Meselâ kimse devlete karşı bir saldırıdan bahsetmiyordu, demokrasinin tehdid edildiğini telaffuz eden de yoktu. Buradan hareketle cumhuriyet kavramını önemseyenlerin, devleti ve demokrasiyi ikinci plana attıkları söylenemez ama, cumhuriyet kavramının tek başına vurgulanması, demokratik kültürümüzün derecesini gösteren ilginç bir vurgu olarak kaydedilmelidir.

"Türkiye laiktir, laik kalacak" sloganı da "cumhuriyet" nev'inden bir işaretleşme parolası şeklini almış bulunuyor; bu slogan laikliğin tehlikede olduğunu anlattığı gibi Türk toplumunun çok mühim bir ekseriyeti (mesela sağ parti seçmenleri) tarafından benimsenmediğini de imâ ediyor. Bu son derece haksız ve yersiz bir imâdır ve laikliğin ancak bir avuç merkezi bürokrat ve aydın tarafından desteklendiği, halkın ise laikliğe aldırış etmediği anlamını ihtivâ etmektedir. Oysa ki Türk toplumu devletin şeklinden, felsefesinden, anayasasından ve anayasal kurumlarından şikâyetçi değildir; o sadece 21. yüzyılda dahi 'aydın despotizmi'nden en hazin örnekler gösteren iktidar seçkinlerinin tahakkümcü yorumundan memnun değildir ve tepkilerini daima demokratik platformlarda dile getirmekte, eleştirilerini de kavga üslubundan uzak bir nezaketle dile getirmektedir. Türk toplumu, egemenliğin hilafet ve saltanat makamında temsil edilmesi mânâsında monarşiye ve padişahlığa karşıdır ve kesin mânâda cumhuriyet taraftarıdır. Cumhurî idare, yani egemenliğin halk tarafından temsil edilmesini -üstelik- kuvvetle taleb etmekte ve yönetim üslubu olarak parlamenter demokrasiyi benimsemektedir. Bu toplumun hür oylarıyla seçtiği parlamentoların defalarca alaşağı edilmesi, siyasi kadrolarının tasfiyeye uğramasına rağmen halkın demokrasi yoluyla taleplerini dile getirmekte ısrar etmesi, demokratik temsil dışında temsil yolu aramaması görmezden gelinemez.

Bu halk demokrasiye inanç ve güvenini defalarca ispatlamıştır; aynı inanç ve güveni defalarca darbe yaparak demokrasiyi kesintiye uğratan güçlerin de gösterdiğini ne yazık ki söyleyebilecek durumda değiliz.

Keza toplumun laiklikle ilgili "derin" bir sıkıntısından bahsetmek de mümkün değildir; toplum sadece, laikçi dayatmaların en azından batı demokrasileri ve uygulamaları ölçeğinde gevşetilmesini bekliyor; bu beklentiden bir teokratik devlet özlemi çıkarmak nasıl mümkün olabilir? Türkler, teokratik devleti iki canlı ve yaşayan misalden tanıyor ve hoşlanmıyorlar; ilki Hac münasebetiyle gördükleri Suudi Arabistan modelidir; ikincisi ise İslâm'ın Sünni yorumuyla bağdaşmaz uygulamalarla dikkat çeken İran örneğidir. Bu iki uygulama, teokratik zorbalıkların ne kadar itici noktalara varabildiğini gösterirken aynı toplum, Hıristiyan batı dünyasından derlediği gözlemleri de dikkate almayı ihmâl etmiyor ve ülkesindeki laikçi

dayatmalarla, batı ülkelerindeki inanç serbestisini mukayese ediyor. Bu mukayeseden çıkan netice kısaca şudur: Teokrasiye hayır ama batılı tarzda laiklik uygulamalarına evet!

Bu genel kanaatlere bakarak ülkede cumhuriyet düşmanlarının hatırı sayılır raddelere yükseldiğini ileri sürmek, bir gerçeğin tesbitinden ziyade bir 'temennî'nin seslendirilmesidir olsa olsa. Türkiye'de laikliğin daima tehlikede olduğu inancını yaymak, bürokratik iktidarı paylaşan bir avuç seçkinin başlıca sermayesi haline gelmiştir. Vatanın her an tehlikeyle yüz yüze yaşaması gerekiyor ki, birileri de devamlı olarak vatanı kurtarma mevzilerinde hazır bekleyebilsin!

Bunca demokrasi tecrübesinden sonra vardığımız nokta hakikaten üzücüdür. İnsanın, "yeter artık, itmeyin; kamplaşıyoruz" diyesi geliyor.

AKLINIZDA BULUNSUN: MEKKE-MEDİNE ALBÜMÜ VE KILAVUZ DERGİSİ

İki yayından söz etmek istiyorum; biri kitap, diğeri dergi. Kitabın tanıtımı, geçen haftanın Aksiyon'unda yayınlandı. Yitik Hazine Yayınları tarafından neşredilen "Yıldız Albümleri, Mekke-Medine" isimli nefis fotoğraf albümü. Sadece mukaddes beldeleri seven ve özleyenlerin değil, yakın tarihimizi anlamak isteyenlerin de fevkalade istifade edebilecekleri bir eser.

Dergi ise Kılavuz adını taşıyor; daha önce de bahsetmiştim. Kılavuz dergisi, her sayısında kalitesini yükselterek yayın hayatını başarıyla sürdürüyor; özellikle yeni yayınlar, müzik ve popüler kültürün irdelenmesi konularında altı çizilecek dosyalar sunuyor okuyucusuna.

"Feth"

En son neyi, kimi, nereyi fethetmişiz; bir de böyle bakmalı. Asker zoruyla bir yere girmek mânâsını tercih ederseniz Kıbrıs Harekâtı gelir akla; aradan geçen otuz seneden sonra -çoğunluk itibariyle- Kıbrıs Türkü bile bu fetihten pek memnun görünmemektedir.

"Açmak, nüfuz etmek; meâline âşina, anlamına hükümrân olmak" mânâsını öne alırsanız bir başka boyutta kafa karışıklığı ile karşılaşırız; "miftah" kelimesi "feth" kökünden geliyor, bildiğimiz anahtar. Bu vechesiyle feth, hayat enerjisini, gündeme hâkim olma kararlılığını, belirleyiciliği ve inisiyatif sahibi olmayı hatırlatıyor.

"En son neyi, kimi, nereyi fethetmişiz?" sorusunu bu kapsamda düşünüp cevap arayalım. Vuzuhu fethetmek en kolay "mücahede" gibi görünüyor ama anlamı merak edenler için. Tiyatro sahnesine uşak rolüyle çıkan adamı, sahne dışında da uşak zannetmek, anlam kavramını anlamlandıramadığımızı gösterir.

Çoğumuz için gündelik hayat, basit benzetme ve sembollerle yetinmekle geçiyor: "İkinci Kubilay vakası" deyince anlamı kazımak zahmetinden kurtulmak böyledir meselâ. Zihnî sahada vuzuhu fethetmek, hakikat peşinde koşmak, hakikati deli gibi merak etmek ve hakikat

aşkını hakikate saygıya dönüştürmek demektir. Fetih kelimesi, zihnî faaliyeti diğer eylemlerine galebe eden adam için epistemik bir duruş yerinde bulunmak cehdidir. -Biliyorum bayat bir cümle ama, kaçınılamaz bir tesbit noktasıdır- Çağımızın bilimi, hakikati görünmezleştirmeyi başardı çünkü "episteme"si çok ihmâle uğratılmıştır ve hakikat karşısında şahsi mevkiinin farkında olan akademisyen sayısı, ürkütücü bir fukaralık istatistiği inşâ eder. Bilgi, hakikatin yoluna koyacağınız basamak olmaktan çıkmış, metâ haline gelmiştir; kelimelerin bütün çıplaklığı ve hayâsızlığı ile ticari bir mal.

Dün bir gazete yazısı okudum: Papa cenaplarının Polonya'da Katoliklere hitab ederken, "Avrupa'nın laik yapısına karşı inancınızla savaşın" lâfından dehşete kapılan yazar, alelacele Türk okuyucularına, "Papa laiklikten değil sekülerlikten bahsediyor" açıklamasında bulunarak sâkin olmalarını öğütlüyor. Meramımı anlatabiliyor muyum: Laisizm kalesine Papa'nın fiskesi değer de, gazete okuyucularının morali bozulur diye alelacele dilmaçlığa soyunmak, Türk tipi bilim anlayışının mükemmel bir hülâsası gibidir ve hakikatin bizden çok uzaklarda, başkaca otoriteler tarafından çerçevelendiğine atıfta bulunmaktadır; aynen "metre"nin Paris'te Louvre Müzesi'nde saklanan platinden mâmul mostrasını referans göstermek gibi. Ters örneği fark etmeden II. Mehmed'in nasıl "Fâtih" sayıldığını anlayamazsınız; en azından Fâtih Divânı'nı elden geçirip, II. Mehmed'in neyi, nasıl duyduğunu, nasıl ve niçin, hangi kelimelerle ifade ettiğini bilmeden olmaz. Osmanlı hânedânı'nda başkaca "Fâtih" yoktur zaten: İstanbul'u zaptettiği için değil, devrinde her mânâda inisiyatif üstünlüğüne sahip bulunduğu için hak etmiştir bu sıfatı.

Beslendiği zihni kaynakları, aldığı eğitimi, karakterini, alışkanlıklarını, meziyet ve zaaflarını bilmek bile II. Mehmed Hân'ı hayâlen canlandırmaya kifâyet etmiyor, öyle sıra dışı, öyle ortalama üstü, devrinin rûhunu âdeta şahsında temessül etmiş bir adam. Üstelik öyle laik, seküler filan da değil; demiş ki, "İmtisâl-i câhid'u-fillah olmaktır niyyetim / Din-i İslâm'ın mücerred gayretidir gayretim". Bu söz II. Mehmed'in zihninde başka bir mânâdır, zamâne "mücâhidler"i, lugât mânâsını bilse de hakikatine erişemez, yorumu karikatürde kalır ve öyle olmaktadır."En son neyi, kimi, nereyi fethetmişiz" diye sormuştuk; cevabını herkes kendi nefsine versin.

Devlet, Fener, laiklik, tavşan...

Devletin 1923'te kurulmuş olması, tamamlanmışlığı değil başlangıcı ifade ediyor; halbuki devlet halen kuruluş safhasındadır.

Meseleye bir de bu açıdan bakarsak hükümetin meşruluğunu tartışmaya açan bürokratik muktedirlerin muhalefetini, ortada görünür belirtiler yok iken genç subayların yeniden tedirginleştiği söylentilerini, her dumanlı havada sayısı artıveren çete örgütlenmelerini, siyasi cinayetleri ve suikastleri daha iyi anlayabileceğiz. Devletin üleşilmesi devam ediyor ve bu

oyun gâhi anayasada belirtilen kurallarla, gâhi tabiatın diliyle sürüp gidiyor. Bizim şaşkınlığımız, oyunu kural gözeterek seyrediyor olmamızdandır.

Apartmanın alt katını atış poligonu yapanlara göz yummakla, emaneti korusun diye müzeye müdür yapılan adamın kendi kurumunu soyması iddiası arasındaki benzerlik nedir? Şudur: Kamu otoritesi her iki hadisede de olması gereken yerde değildir. Soyut devlet kavramı içinde müşahhas tarzda tecelli etmesi beklenen kamu otoritesi henüz yüzer-gezer haldedir. Bir babalık davasının 9 senede karara bağlanamaması, aynı zafiyetin bir başka çehresi.

Öyle olmasaydı yıllardan beri önü alınmayan bir dezenformasyon kampanyası bu derece etkili olur muydu? Çete şemaları neredeyse işporta tezgahlarında el değiştirilir oldu. Danıştay cinayeti, haberleşmeyi kötüye kullanma gayretlerinin şâhikası hükmüne geldi. Haber fabrikatörlerinin elinde oyuncak gibiyiz; kurduğu yeraltı çetesinin teşkilat şemasını poster yaptırıp duvara asan bir örgüt de gördük nihayetinde.

Devletin temel kabulü şudur: Bir tane, "tek" kamu otoritesi vardır ve bu otorite, gücünü ve yaptırımlarını önceden belirlenmiş kanunlara göre yürütür; iki tane veya daha fazlası olmaz; olursa "Fetret" başlar. Her çete, alternatif bir kamu otoritesi oluşumudur, meşruluk kazanınca devletin fonksiyonlarını icraya başlar. Siz bu manzarada kaç çete, kaç tane kamu otoritesi görüyorsunuz; mesele burada!

Fenerbahçe Cumhuriyeti teşbihini icad edeni kutlamak lazım; öyle bir cumhuriyet ki, "tek adam" olmazsa işler yürümüyor. Tek kişinin yönetimine, parasına, liderlik anlayışına mahkum ve mecbur olmak zaaf eseri midir, yoksa sağlık alâmeti mi? Bu durumda camianın farazî büyüklük iddiaları temelsiz kalıyor.

Her cumhuriyete demokrasi lazım; Fenerbahçe'ye de elbette.

Bir devlet, bazı vatandaşlarının, bulduğu her fırsatta laikliğin ırzını pâyümâl edeceği korkusu ile yaşar mı? Lüzumsuz vurgu, objesini zedeler. Laikçilerin "gitti gidiyor" saplantısı yüzünden laikliğin, demokratik idare içindeki vazgeçilmez yeri ve ehemmiyeti meselesi giderek ağırlık

kaybediyor. Uzaktan seyreden birileri rahatlıkla, "Türkler, yeni devletlerini sadece laiklik için mi kurdular?" hayretine kapılabilir.

Laikçilerin nazarında laiklik, tavşanın şapkası meselidir!

Aslanın canı sıkılınca yardakçısı tilki imdadına yetişmiş ve akıl vermiş: "Kralım, çağırın tavşanı, 'nerede senin şapkan?' diye sorun. Şapkası yoksa niçin yok, varsa niye var diye sıkıştırın, alın size eğlence!" Aslan, tilkinin taktiğini beğenmiş ve böylece tavşanla bir güzel dalgasını geçmiş. Ertesi gün yine can sıkıntısı. Aynı numarayı tekrarlamak da aslanlığa yakışmıyor! Tilki yine yetişmiş: "Kolayı var haşmetmeab; çağırın tavşanı, bir sigara isteyin. Sigarası yoksa döversiniz; varsa yine döversiniz; filtreli ise niçin filtresiz, filtresiz ise niye filtreli diye dayak atar, eğlenirsiniz." Aslan hemen çağırmış tavşanı ve sormuş: "Sigaran var mı?" Tavşan hemen iki paket sigara çıkarmış. "Buyurun kral hazretleri, filtreli mi istersiniz, filtresiz mi?" Aslanın kafası karışmış ve çaresizlik içinde gürlemiş: "Bak şu ağzıkalabalık edepsize, nerede senin şapkan?"

Geçiniz; hayır geçmeyiniz!

Geçenlerde nesildaşım bir solcunun hatırlarından bahseden bir kitabı gözden geçiriyordum (delikanlılar ne zamandan beri hatıra yazmaya başladılar yahu?). Mevzu, devrimci arkadaşın askerlik günlerine gelince, "şimdi kim bilir neler saçıp savuracak" diye bir peşin beklenti içine girdiğimi itiraf edeyim hemen; aynen öyleydi. Meğer o da askerliğinin yedeksubay eğitimi günlerini Polatlı'daki Topçu ve Füze Okulu'nda geçirmiş, üstelik benden iki dönem sonra Polatlı'da bulunmuş. "Hah, topçu olsun çamurdan olsun" diye keyiflendim, lakin arkadaşımız öyle tesbitlerde bulunuyor ki kendimden şüphe etmeye başladım. Meselâ Topçu Okulu'nda baskıya uğradığından, sakıncalı piyade gibi muamele gördüğünden, dayanılmaz şeylere şahit olduğundan filan bahsediyor. "Yahu" dedim, "ben Polatlı yerine bir başka yerde mi bulundum acaba?"

Erbâbı bilir; o tarihlerde Polatlı Topçu Okulu, yedeksubay eğitimi veren askeri okullar içinde en tavizsiz, disiplini ve sıkı eğitimi ile şöhret yapmış bir yerdi. Nitekim her sene ağustos ayında generalliğe terfi eden albayların niçin çoğunlukla topçu sınıfından geldiğini de sonradan fark etmiş ve şaşırmamıştım.

Baskı dediği şu gibi şeyler olsa gerek: İlan edilen her disiplin kuralı sonuna kadar takib edilir, savsaklanmaz. Meselâ yatak çarşafları, üzerinde metal bir paranın zıplayacağı derecede gergin olacak denilmişse yatağınızı öyle tertipli yapmak zorundasınız; aksi takdirde ceza görürsünüz. Ceza ise çok ağırdır; hafta sonu tatilinde herkes izne çıkarken siz okulda kalır, bütün yoklamalara katılır ve tenha koğuşlarda yapayalnız kafayı bozacak raddelere gelirsiniz vb...

Biz yataklarımızı aynen öyle yapardık; ama buruşuk çarşafları, uçlarından yatağın altına sokarak iyice gerer, sonra plastik kolonya şişesine doldurduğumuz suyla friksiyon yapıp böylece biraz sonra çarşafın ütülü gibi gerginleşmesini sağlardık. Battaniye çizgileri ise, bütün koğuş itibariyle birer çizgi oluşturacak derecede muntazam dururdu.

Çıkarken şöyle bir geriye dönüp eserimizi seyrederdik de hoşumuza giderdi.

Yatakhaneye yiyecek çıkarmak yasaktı. Şimdi hakimlikten emekli olmak üzere bulunan bir arkadaşımız, parkasının cebinde elma unuttuğu için ceza almış, kahrından diğer dolaplarda ne kadar kolonya bulduysa suyla karıştırıp içerek bir güzel kafayı bulmuştu. Cezalandırıldı tabii. Bir diğeri dolabında teksir kağıdı bulundurduğu için, öteki usturayla tıraş olduğu için, beriki botlarını güzel parlatmadığı için ceza almıştı.

Doğrusu bu gibi sert kuralları "baskı" diye yorumlamak kimsenin aklına gelmemişti; on beş gün geçmeden alışıvermiştik. Hatta ilk ayın sonlarına doğru yatakhanede birbirimizle şakalaşacak kadar rahatlayabilmiştik.

Dersler ciddi idi. 50'nin altında kalan izinsiz kalır, 90'ın üstüne yükselen hafta sonu tatillerinde ekstradan on iki saatlik izin kazanırdı; bu yüzden özellikle evli arkadaşlarımız tuvalette bile ders çalışmaktan geri kalmazlardı.

Nerden mi biliyorum?.. Geçelim!

Sıkı disiplinin ödülünü, daha sonra kura ile dağıldığımız kıtalarda fazlasıyla görünce, o günlerin boğucu atmosferi bize daha şirin görünmeye başlamıştı. Bizim topçu asteğmenleri, kışlada neredeyse yedeksubaylığın erkân-ı harbi gibi duruyorlardı. Bilmedikleri yoktu, eğitim filan vız geliyordu topçulara; istihkâmcılıktan muhabere usullerine, piyade talimnanesinden kademe nizamına kadar hiçbir konuda aksamıyorlardı.

Nerden mi biliyorum?.. Onu da geçelim!

Biz daha topçu okulunun ilk günlerinde "düğüne giden oynamalı, ölüye giden ağlamalı" düsturunu benimsemiş, galiba askerliği de biraz sevmiştik; nitekim terhis olduğu gün üniformasını çıkarırken gözleri dolu dolu olan arkadaşlarımız bile olmuştu.

Şimdi buna da "nerden biliyorsun" diye meraklanırsınız siz; biliyorum işte bir yerden...

Bu satırları okuyanlar, Polatlı'daki Topçu Okulu'nu turistik tesis zannedebilirler; değildir ama yemekleri fevkaladedir, tesisleri de öyle. Sıkı disiplini saymazsanız orada iyi zaman geçirdik, çok şey öğrendik; kurada yine "Polatlı"yı çekince kafasını vuracak en yakın duvarın nerede olduğunu arayan bazı arkadaşlarımızın kapıldığı karamsarlığı saymıyorum elbette.

Geçenlerde gazetede, çok sıkı ve ağır delikanlı futbolcularımızdan birinin, "ya benim askerlik işimi halledin, ya da ben yurtdışına transfer olup dövizli askerlik hakkı kazanayım" diye caz yaptığını okuyunca sinirim tepeme çıkıverdi, çünkü söylentiye göre bu arkadaş pazusuna

"Ben Allah'tan başka kimseden korkmam" mealinde bir şeyler yazdırmış imiş dövme ile; bu durumda pazu dövmesine irice bir parantez açtırıp "ve askerlikten" ibaresini ekletmesi gerekecek.

Abartmayınız gençler, gözünüzde büyütmeyiniz, "yoksa ben de mi vicdani redci ayaklarına yatayım" diye pimpiriklenmeyiniz; meseleyi fazla uzatmadan arslanlar gibi yapınız vazifenizi; evet, ara sıra dayak, kötü söz, kalp incitme gibi tatsız şeyler olduğunu duymuyor değiliz ama size vicdani redcilik yaramaz, bir kenara yazınız.

Yılda birkaç defa Polatlı Topçu Okulu'nun Ankara-Eskişehir karayolu kenarında nöbet tutan askerlerin, yoldan geçen bir aracın penceresinden deli gibi Topçu Marşı'nı okuyan ve şarampole çıkmak riskine rağmen tek eliyle direkteki bayrağı selamlayan bir adamdan bahsettiklerini duymuştum bir yerden; nedendir acaba, bir düşünün?

Nerden mi biliyorum?

Cafe!

Fotoğraftaki yerin önce, Kuzey Avrupa ülkelerinden birinin üniversite kütüphane salonu olduğunu zannettim; geniş ve aydınlık bir mekân, çiçek biçiminde yuvarlak masalar, kırmızı koltuklar, arı kovanı etrafında uçuşan arılara benzettiğim gençler, masaların üstü kitap dolu...

Radikal gazetesi birinci sayfadan yayınladığı fotoğrafa, "Her kentte görmek isteriz" başlığı atmıştı; sonradan düşündüm ki, fotoğrafta gördüğüm enerjik ortamı kütüphaneye benzetmemin sebebi biraz da bu başlıktır. Sonra resimaltını okudum. Konya'da Selçuk Üniversitesi, 2,5 dönümlük kapalı alanda aynı anda 2 bin kişinin faydalanabileceği bir bilgisayar merkezi kurmuş. Gazete diyor ki, bu salona gençlerin gösterdiği ilgi, Türkiye'nin her yerinde benzerlerine ne kadar ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Salonda bir liraya 12 saat hizmet veriliyormuş, bu merkezden geçen sene 400 bir öğrenci istifade etmiş. Milli Eğitim Bakanı ise "ülkenin dağına bağına internet götüreceğiz" demiş (Fotoğrafı AA muhabiri Zafer Akpınar'ın çektiğini de belirtelim).

Resmen hayal kırıklığına uğradım; çünkü ilk bakışın yanıltıcı intibasına göre ben o salonu ve içindeki kalabalığı kütüphane sanmıştım. Kütüphane başka bir âlem, "bilgisayar salonu" çok daha başka. Bu iki salon türünün birbiriyle aynı hizmeti ifade ettiğini sanmak, günümüzün en kâzip efsânelerinden biridir. İnternet ağından kitaplık gibi yararlanmak mümkün elbette ama internetin sunduğu veri hizmetini, bilgi devrimi gibi anlamak ve öyle değerlendirmek safdilâne bir yaklaşımdır bence. XVIII. yüzyıl hümanistlerinin anladığı mânâda bir internet aydınlanmasından bahsetmek için henüz çok erken. Dolayısıyla "dağa bağa" internet götürmek, ülkenin eğitim seviyesini kalite itibariyle yukarıya doğru kımıldatacak türden bir reform sayılmaz. Geçenlerde yine bir Milli Eğitim mensubu, "okullarda internet hizmetini geceyarısına kadar uzatmalıyız" mealinde dâhiyâne bir teklifte bulunmuştu; okullarda

geceyarısına kadar internet hizmeti vermenin, "cafe"lerin hâsılatını düşürmekten başka ne işe yarayacağını düşünemeyecek kadar geri kafalıyım bu konuda. Birkaç yıl öncesine kadar, bilgisayarın iyi bir eğitim aracı olduğunu zanneden veliler de kırıp-sarıp çocuklarına bilgisayar almak modasına kapılmışlardı; hayrını gören varsa doğrusu bilmek isterim. Bana soranlara, "bilgisayarı boşverin, çocuğu kitapla yüz yüze getirmeye bakın" tavsiyesinde bulunuyorum; yanlış mı düşünüyorum?

Yine o fotoğrafa dönelim; büyüteçle baktım; masaların üstünde ilaç için kitap, defter, not kağıdı cinsinden bir şey yok. Sadece klavye, fare ve ekran. Yasak mı acaba, diye düşündüm.

Eğri oturup doğru konuşalım, internet şu anda iletişim (haberleşme değil!) devrimine hizmet ediyor; ondan bilgi aydınlanması patlaması tesiri umanların daha çok bekleyeceğini sanıyorum. Nitekim internetin, çarşı pazarda fonksiyonunu müteşebbisler şıp diye ilan ediverdiler: Cafe! Kahve bile değil; ara sokakta dünyanın bilgi birikimine açılan terminaller hiç değil. Çet ve oyun fonksiyonlarını kaldırınız bakalım, "cafe"lerin, kütüphane salonlarından ne farkı kalacak?

"İyidir, yarının teknolojisine çocuklar şimdiden alışsınlar" saflığıyla dünyanın parasını yatırdık bu sektöre. Çocuk o teknolojiyle mahalle arasındaki "cafe"de tanışıyor zaten; devlet kesesinden özel sektörle rekabete girmenin mânâsı yok. Üniversitelerimizin meselesi, cafe-mafe değil, hoca ve kütüphane eksikliği. Yeni üniversite kurarken kampüsün ortasına zigguratlar gibi devasa bir kütüphane yapıp içini kitapla tıka basa dolduracaksınız evvela; bizde merkezî kütüphanelerin öncü mevkiini her ne hikmetse tıp fakülteleri almıştır. Yaklaşım farkı!

İnternet üzerinden çağ atlama merakı ile sürücü ehliyeti ile modernleşmek ümidi arasında fark yok; görelim artık.

O, 'fetih'ti; bizimki 'işgal' midir?

Her fetih yıldönümünde öğretmenler öğrencilerine İstanbul'u yaşamak ve yaşatmak şuurunu telkin etsinler; en azından İstanbul'un güzelliklerini ve onu nasıl çirkin katkılarla çerçevelediğimizi gösterip anlatsınlar. Siyasetçiler kürsüye çıkıp İstanbul'a karşı işledikleri günahları itiraf edip tarih ve toplum önünde özür dilesinler. Onca mimarlarımız, mühendislerimiz, şehir plancıları şehri nasıl çirkinleştirdiklerini anlatsınlar. Belediyecilerimiz o gün açıkyüreklilikle, "biz bu şehri yönetecek dikkat ve hünerden mahrumuz; İstanbul'u çok hor kullandık ama bir daha yapmayacağız" diye seçmenlerine söz versinler.

'Fetih'ten önceki cuma, İstanbul'da, Sultanahmet Camii'ndeydim. Takriben 1500 seneden beri dünya siyasetinin en önemli platformlarından birini teşkil eden Sultanahmet meydanını, eski yıllara göre daha güzel, daha bakımlı bulduğumu söylemeliyim. Büyük onarımdan geçtiği için

cemaate kapalı tutulan yıllarda gezdiğim Sultanahmet Camii'nin iç mekânı ise, içindeki mü'min kalabalığından olsa gerek bana küçülmüş gibi göründü.

Vaazı dinlerken, kapı ağzında ister istemez, camiye girenleri seyrettim; neredeyse yüzde 80'i henüz delikanlı diyebileceğimiz gençlerdi. Bizde cami cemaati deyince hemen akla gelen ortalama bir tip vardır; o tipe pek uymayan, temiz giyimli, aydınlık yüzlü çocuklar gördüm. Bu arada arka saflarda rahatça dolaşan hanımlar da dikkatimi çekti; kendilerine ayrılan daracık mekânlarda Cuma namazı kılmaya gelmişlerdi. Selâtin câmilerinde hanımlara ayrılan yerlerin yeni baştan ele alınması ve genişletilmesi artık ihtiyaç haline gelmiş bulunuyor.

Günün hutbesi elbette fetih üzerineydi. Muhtevasından geçtik fakat takriben yarım saat süren bu uzun hutbe, yıllardan beri plak gibi dinlemeye alıştığımız fetih konferanslarından bir yenisi gibiydi. Hutbenin kısa fakat akılda kalıcı bir tesir uyandırması gerektiğini bizler kadar hatibin de bildiğinden eminim ama belki de fethi vurgulamak için sözü uzatmış olmalı diye düşündüm; neticede hatibin maksadına ulaşamadığını da belirtmeliyiz. Galiba hepimiz sıkıldık, içimizden "yeter yahu, işimiz gücümüz var" diye homurdandık.

İstanbul'un her fetih yıldönümünde aynı şeyleri düşünürüm: Vaktiyle ceddimizden birilerinin İstanbul'u almış olması bugün itibariyle büyük anlam taşımıyor; önemli olan bizim İstanbul'a nisbetimizi her sene yeniden masaya yatırıp enine boyuna tahlil etmektir; bu mânâ ise en iyi tarzda, "İstanbul'u hüsn-i muhafaza ve tasarruf" anlayışında görülebilir bir özelliktir. "Hüsn-i muhafaza ve tasarruf", yani emaneti hoşça tutup, onu fetih tarihinden çok daha iyi halde koruyup güzelleştirmek ve daha önemlisi emanete zulmetmemektir bence. Emanete zulmetmenin nasıl bir şey olduğunu tafsile hâcet yok çünkü bu tabloyu İstanbul'un her yerinden farketmek mümkün.

Her nesil yaptığı katkılarla bir şehri tasarruf ve koruma fikrini âşikâr eder; İstanbul, özellikle çok partili hayata geçildikten sonra güzelliğini ve tabii boyutlarını koruma konusunda büyük sıkıntılara uğratıldı ve kimselerin kolayca altından kalkamayacağı oranda büyüyerek çirkinleştirildi. Başta sağcısı-solcusuyla siyasi iradeyi kullananlar olmak üzere mahalli idareler, teknik elemanlar, mimarlar, mühendisler, şehir plancıları İstanbul'u merhametsizce sömürdüler ve ona kendi katkılarını ilave ettiler. Bu katkılar neticesinde İstanbul'un nefes boruları tıkandı; trafiğin normal seyrinde aktığı anlar istisnadan sayıldı. Yeşilin binbir çeşidine kucak açan verimli toprağı beton korunaklarla kaplandı. Suç oranları, başka bir şehirle kıyaslanmaz derece yükseldi; huzursuz, gergin ve insanı tüketen bir şehir görüntüsü İstanbul'a hâkim oldu.

Bu tabii bir gelişme değildi; Fatih'in torunları tarafından Fatih'in emanetine reva görülen muameleyi aksettiren bir neticeydi. Dolayısı ile cuma vaazlarında İstanbul'un fethinden uzun uzadıya bahsetmek, trafiğe kapatılmış caddelerde birkaç ufak teknenin altına motorlu araç yerleştirip, ilk rüzgarda takma bıyığı uçacakmış gibi duran sahte leventlerin çektiği sembolik

halatlarla Haliç'e kadar süren tantanalı törenler tertip etmek, bence fetih ruhuna dokunabilir gayretler değildir, sadece kaba bir güldürüdür.

İstanbul'un fethini, asker gücüyle bir küfür kalesini yıkıp, ahalisi gayrimüslim bir beldeyi Müslümanların yerleşimine açmak gibi algılamak pek sığ bir değerlendirmedir; İstanbul'u fethetmek, onda zaten mevcut güzellikleri yaşamak, yaşatmak ve sürekli kılmak, İstanbul'u her dem taze ve canlı tutacak bir siyasi ve medeni hamle gücünü sergileyebilmek demektir. O yüzden isterdim ki her fetih yıldönümünde öğretmenler öğrencilerine İstanbul'u yaşamak ve yaşatmak şuurunu telkin etsinler; en azından İstanbul'un-halen mucize kabilinden ayakta kalabilmiş- güzelliklerini ve onu nasıl çirkin katkılarla çerçevelediğimizi gösterip anlatsınlar. Siyasetçiler kürsüye çıkıp İstanbul'a karşı işledikleri günahları itiraf edip tarih ve toplum önünde özür dilesinler. Onca okumuş evlatlarımız, -mimarlarımız, mühendislerimiz, şehir plancıları- şehri nasıl çirkinleştirdiklerini anlatsınlar. Belediyecilerimiz o gün açıkyüreklilikle, "biz bu şehri yönetecek dikkat ve hünerden mahrumuz; İstanbul'u çok hor kullandık ama bir daha yapmayacağız" diye seçmenlerine söz versinler. Ve bunlar kadar önemli olmak üzere İstanbullular da, İstanbul'un hâl-i pür melâlinden kendilerine düşen hisseyi sahiplenip, "İstanbul bana ne verdi, ben İstanbul için ne yaptım?" fikrinin samimi muhasebesini yapsınlar.

Öyle bir ruh hâletine bürünmüşüz ki, müzelerimizden çalınan bir eserin haberini duyduğumuzda, Anadolu'nun bilinmeyen bir yerinden tarihî bir eser yurtdışına kaçırıldığında, "buna da şükür, hiç değilse ecnebiler kadr ü kıymetini bilir de bizden iyi muhafaza ederler; günün birinde nasıl olsa geri alırız" diye hoşnutluk gösteriyoruz; bu tür sitemlerde iç yakıcı bir hakikat payı var. Şahsen aynı hissi İstanbul'u her ziyaretimde ben de yaşıyorum.

Ben İstanbul'u kutsal bir yer, mukaddes bir belde gibi görmüyorum; ata yadigârı olması da bu noktada fazla önem taşımıyor; ben İstanbul'un hazin çehresinde bizim medeni kabiliyetlerimizin yetersizliğini gördüğüm için üzülüyorum; çünkü bir şehir kurmak, bir şehir yönetmek, bir şehri yaşanılır ve sevilir bir belde kılmak bana göre medenî ve hayatî hamledir; bu sanatta başarılı olamayanlar uzun vadede tarih sahnesinde tutunamazlar, kayıp giderler.

Öyleyse 29 Mayısları artık kof böbürlenme günleri, ucuz okul müsamereleri ve hiç bir anlam ifade etmeyen nutuk vesileleri haline getirmekten vazgeçmemiz lazım; 29 Mayısları bence, "Türklerin medenilikle imtihanları" kapsamında algılamak, o fikre uygun faaliyetlerle medenî bir hesaplaşma vesilesi haline getirmek daha isabetli olacaktır.

KATKIYI GÖSTERİNİZ!

Bana göre her 29 Mayıs'ta yaşadığımız dramatik çelişkiyi en iyi bu fotoğraf belgeliyor. Çan kulesinin yanıbaşına, ona rekabet eder bir eda ile yerleştirilen sacdan mamul minare müsveddesi, hem yeni kuşakların İstanbul'a katkısını, hem de ona kalıcı bir katkıda bulunamıyor olmanın ezikliğini aksettiriyor. Bu hazin teneke minare kendi türünde yalnız

değil; yeni semtlere inşa edilen çok şerefeli, gereğinden fazla uzun tutulmuş minarelerin her birinde İstanbul'u seveyim derken ona eziyet etmenin hicabını yaşamaktayız. Öyleyse yukardaki fotoğrafta İstanbullunun İstanbul'a katkısını işaretleyiniz!

Kapatalım gitsin şu TRT'yi!

TRT'de isyan varmış; Milliyet öyle diyor. TRT'de çalışan 1500 kişiyi temsil eden Haber-Sen adlı sendika kuruluşu, sansüre, kadrolaşmaya, baskıya ve giderek artan dinî yayınlara son vermek için bir basın açıklaması yapacaklarmış (siz bu yazıyı okurken çoktan yapmış olacaklar).

Epeydir gazetelerde eğlendirici haber bulabilmek için arkeologlar gibi sabırla çalışmak gerekiyordu; Milliyet'in manşeti "eğlendirici haber" ihtiyacımı karşılamış oluyor böylece; kendilerine mahsusen teşekkür ediyorum.

Habere devam edelim; eylemci arkadaşlar, "baskılara son" diye bir slogan bulmuşlar. "Kim kime baskı yapıyormuş bakalım" diye okumaya devam ettiğimizde görüyoruz ki, bu bir kısım TRT'ci arkadaşlar, yayın muhtevasını değiştirmek (aferin be!) arzusundalar imiş. Yapımcılar, programlarını "özgürce" yönetmek istiyorlarmış. TRT muhabirleri AKP propagandasına alet olmak istemiyorlarmış ve demişler ki: "TRT izleyicisi her kesimin sesini, din, dil, mezhep, cinsiyet, sınıf ve siyaset farkı gözetmeksizin duymak ve işitmek istiyor."

Ayrıca hükümetin, tarikatlerin, cemaatlerin TRT'deki ağırlığı giderek artıyormuş (hani her kesimin sesini işitmek istiyorduk, ne oldu hemen; tarikatçiler adam değil mi?) TRT'yi yönetenler Köy enstitüleri ile ilgili bir programı keyfi biçimde engellemeye kalkışmışlar (inanamıyorum; bunu gerçekten yapmış olabilirler mi; Köy enstitüleri gibi mübarek, kutsal, eğitim devrimimizin yüz akı, dünya çapında yüzde yüz yerli, Türk mâmulü bir eğitim uygulamasına kim yan gözle bakabilirmiş ki; bakınız, halen sinirden titremeler geçiriyorum); bununla da yetinmemiş Uğur Mumcu'nun sözlerini sansürlemişler (yalnız haklarını yemeyelim, mesela TRT'ciler bugüne kadar benim hiçbir sözümü sansürlemediler, niçin acaba?). Haberlerde herkes AKP'liymiş gibi davranıyor, muhalefeti görmezden geliyorlarmış (Vay canına, şu anda TRT ekranında konuşan kişi Deniz Baykal değil demek ki; grup toplantısından naklen yayın yapan kuruluş kim öyleyse?).

Vee, konunun özüne geliyoruz, herkes dikkat kesilsin lütfen!

TRT ekranı hızla artan dinî yayınlarla tekke televizyonuna dönüşmekteymiş. Vatandaşımız TRT'ye baktığı zaman dinî bir kanal olduğunu düşünüyormuş. Bütün konular din penceresinden ele alınıyormuş.

Meselenin iç yüzünü bilmiyorum ama bu kadar cüretkar ve vahim ithamların yükseldiği yerde bazı şeylerin aksaması tabiidir. Vaktiyle TRT'den sağ görüşlüler şikayet ederdi, şimdi de

solcu ve "devrimci" arkadaşlar yakınıyorlar. Öyleyse ne yapalım da her iki ciheti de memnun edelim?

TRT'yi kapatsak nasıl olur, ne dersiniz? Kapatalım gitsin, Haber-Sen'ciler, tekkeciler, ötekiler, berikiler kendilerine başka iş bulsunlar; kıyamet gibi özel televizyon var; kapanın elinde kalırlar zaten. Hazine rahatlar, şikayetçiler memnun olur, hükümetin kulağı rahat eder. Kamu adına yayın yapan bir TRT'miz de olmayıversin canım! Çıkarırız iki satırlık kanun, şaak diye kapatırız, binalarını, demirbaşlarını satarız; belki bu sayede enflasyon bile düşme eğilimine girer.

Yoo, mızıkçılık etmeyeceksiniz, "Avrupa'da bile devlet televizyonları var; bizde olmazsa demokrasinin gözü şehlâ kalır" demeyeceksiniz. Milletin kesesinden topluma ayar vermek kasıntılarından ebediyyen vazgeçeceksiniz; o ince ayarları, sizi kapışacak özel televizyonlarda yeni seyircilerinize çekeceksiniz. Orada da televizyonun yayın politikasına karışacak, "vaay niçin caanım köy enstitüsü belgesellerini yayınlamıyorsun, hain patron" diye protesto eylemi yapacak ve belki de yarım saat geçmeden kendinizi kaldırımda bulunca şaşırmayacak, "aah TRT" demeyeceksiniz.

Ben bu fikri tuttum arkadaş, kapatalım gitsin; yeter artık bu komedi!

İngiliz haksız mı birader?

Uşak Müzesi'nde başlayıp, şimdilik Kahramanmaraş Müzesi'ne kadar uzanan soygun rezâletleri, kriminal birer vak'a olmanın daha ötesinde vahim boyutlar taşıyor.

Abdullah Kılıç'ın haberine göre Kültür Bakanı Atilla Koç, neredeyse bütün müzeleri kapsayan geniş kapsamlı bir tahkikat başlatmış. Bu rezalet silsilesinde yürek ferahlatıcı tek unsur, bakanlığın işe ciddiyetle eğilmesi ve anlaşıldığı kadarıyla bütün kurumu lekeleyen bir sistematik ayıbın açığa çıkması için samimi gayret göstermesidir. En azından bu dahi kayda değer bir zihniyet dönüşümünün işareti olarak alkışı hak ediyor.

Müze soymakla banka soymak arasında fark var; çalınan parayı yeniden üretebilir, bir şekilde yerine koyup telafi edebilirsiniz ama müze envanterindeki eserlerin benzeri olmaz; üstelik bu eserler bakanlığın, devletin, milletin malı da değil; bütün bir coğrafi ve kültürel sürekliliğin müştereken mâlik olduğu değerler. Karun hazinesi denilen broşun ağırlığı 25 gram; kuyumcularda satılan sıradan iki bileziğin ağırlığı da o kadar. O 25 gramlık altın külçesine şekil veren hikâyedir ki bir türlü paha biçilemiyor işte.

Hadise Avrupa basınına aksedince, galiba konuyla ilgili bir İngiliz, "kıymetini bilemiyorlar, çarçur ediyorlar" meâlinde yakıcı lâflar söylemiş; haksız mıdır? Frig, Lidya, Urartu, Roma, Bizans devri yâdigarlarından bahsetmiyoruz; en fazla sahiplendiğimiz Osmanlı mirasına karşı revâ gördüğümüz muamele bile İngiliz'in sitemle karışık hakaretâmiz sözlerinin yersiz

olmadığını gösteriyor. Kültür Bakanlığı'nın bütün müzelere müfettiş göndermesi ne demek, hele bir düşünelim? Tilkinin tavuklara çobanlık etme hikâyesini hatırlamaz mısınız: Tilkiye demişler ki, "Sen niçin ara sıra tavuklara çobanlık etmiyorsun?" Tilki ağlamaya başlamış, "Siz bugüne kadar bana böyle güzel bir teklifte bulundunuz da ben ne zaman reddettim?"

Kültür Bakanı'nın rezaletin üstüne üstüne giden tavrını bu bakımdan önemli buluyorum; bu kararlılık neticeye ulaşır ulaşmaz, ayrı mesele, fakat bu son derece cesur bir iç eleştiri kararıdır ve neticede bakanlık personelinin haylicesinin canını yakacak ama mutlaka bakanlığın müze işletmeye kabiliyeti olup olmadığının sorgu masasına yatırılmasıyla sonuçlanacak bir irin tahliye ameliyatıdır. Zira sistematik tarzda müzelerin içinin boşaltılması, aynı zamanda sistematik bir medeniyet aleyhtarlığı anlamına gelir ve birileri çıkıp, "Türklerin müze kurmaya ve işletmeye ehliyetleri var mıdır; sadece Türklerin değil bütün insanların müşterek değeri vasfındaki eserleri, uluslararası komisyonların denetimine vermek lazımdır" demeye gelen acı sözleri kırbaç gibi şaklatırlar.

Milliyetçilik hakkında münakaşa etmezden evvel, millet olmanın hakkını vermek noktasında kendimizi sigaya çeksek gerektir. Kendi müzelerini kerrât ile soyan ve görünüşe göre bu işi klişeleştiren adamlarla aynı milletin genel ismini paylaşmak doğrusu pek içimden gelmiyor. "Ferdi vakadır, bir sürçen atın başı kesilmez" diyemeyecek noktadayız; şüphesiz işini hakkıyla yerine getiren müzecilerimizin sayısı hiç de az değil ve onların ne kadar değerli olduklarını şimdi daha iyi anlıyoruz. Mesele müzecilerimizi nâmus sınavında terletmekten ibaret değil ki; suç ortaklarının, göz yumucuların, fer'i yardımcıların katkısı olmadan böyle cüretkâr hırsızlıklar vuku bulmaz. İşin canı acıtıcı ve utandırıcı kısmı da burada zaten.

Meseleyi polisiye tarafıyla değil, "medenilik" cihetiyle algılayalım. Hep birlikte bu rezaletin takipçisi olalım; Kültür Bakanı'nı destekleyelim, şu safhada yapılması gereken en doğru tavrı sergilemiştir. İyileri, işini adam gibi yapanları yüreklendirelim. Çok önemlidir.

Gönül zenginliği

Zenginin malı züğürdün çenesini yorar vecizesine bayılırım, çünkü dedikodusu en leziz meselelerden birisi, uzak veya yakın bir tanıdığımızın tahminleri aşan servetinin kaynağı hakkında fikir yürütmektir; bu kabil dedikoduların temel varsayımını, zengin kişi ile serveti arasındaki ters orantı teşkil eder: "Hıh, o mu; daha düne kadar çocuklarının okul taksidini ödeyebilmek için kırk kapı dolandırıyordu, nerden buldu o kadar parayı dersiniz" diye düşünür ve işin içine mutlaka sel suyu karıştığına hükmederiz. Bu varsayıma göre bir kişinin zengin olabilmesi için mutlaka kanun dışı veya gayri ahlâki yollara bulaşmış olması gerekmektedir çünkü o kadar servet, helâl yollarla çalışılıp kazanılamayacak kadar büyüktür.

Resmen servet düşmanlığı canım; vaktiyle komünistler de böyle nitelendirilirdi: Servet düşmanı!

Tabii, işin bir de çekememezlik boyutu vardır: Anadolu'nun kara bağrından çıkıp her nasılsa şöhret basamaklarını tırmanmış rahmetli bir ses sanatkârı, bundan kırk sene kadar önce kendi memleketinde, hemşehrilerine konser vermek için sahneye çıktığında, arka sıralardan herkesin duyabileceği kadar yüksek sesle, çocukluk arkadaşlarından birinin şöyle bağırdığına şahit olmuştur:

-Ulan filanca... Seninle istasyondaki kömür vagonlarının etrafında çuvalla kömür topladığımızı ne çabuk unuttun ulan?

Mesele, vaktiyle iki çocuğun da aynı hizada olduğunu hatırlatmak, şöhretli arkadaşa, şimdi sahip olduğu şeylerden ötürü vicdan azabı tattırmak kabilinden bir şeydir. Doğru mudur?..

Vakitsiz ve aniden zenginleşenler hakkında anlatılan fıkralardan en güzeli şudur bence. Hadise Amerika'da cereyan ediyor. Ünlü ve çok vâriyetli zenginlerden birine, genç ve tecrübesiz bir gazete muhabiri soruyor:

-Ne oldu da, bu kadar zenginleşebildiniz?

"Anlatayım" diyor dolar milyarderi, "Henüz çocuktum, bir gün yerde 25 sent buldum ve o parayla manava gidip iki tane iri kırmızı elma aldım, elmaları ceketimin koluyla bir güzel parlattıktan sonra tanesini 25 sentten sattım. Böylece elli sentim olmuştu. Bu defa manavdan tam dört kırmızı elma aldım. Onları da ceketimin koluyla parlattıktan sonra..."

Genç gazeteci dayanamıyor ve atılıyor: "25'er sentten sattınız, sekiz elma aldınız ve..."

"Yoo" diyor milyarder, "tam o esnada milyarder amcam öldü ve bütün mirası bana kaldı!"

Fıkra güzel ama zâlim; mefhumun muhalifinden hareketle diyor ki, "ey vatandaş, öyle elma parlatıp satma hikâyelerine bakma sen; ille de bir yerden sel suyu karışmadıkça bu kadar para kazanılmaz!" Halbuki kalbimizdeki çocuk, parlatılan kırmızı elmaların geometrik diziyle artmasını ve milyarderin böyle sıradan bir ticaret hikâyesiyle zengin olabilmesini arzuluyor; çocuk doğru düşünüyor, daha doğrusu "idealist", yani güzel düşünüyor. Meselâ çocuklara tasarrufun ne kadar güzel bir şey olduğunu öğretmek için hep tekrarladığımız o basmakalıp, "damlaya damlaya göl olur" vecizesinin, neticede zenginleşmek için hiçbir işe yaramayacağını fark etmek de hoş değildir; daha gerçekçi bir öğüt olması bakımından çocuklara bu konuyu şöyle anlatabilirdik: "Çocuklar, damlaya damlaya göl olur elbette ama sizin bunu görmek için o kadar uzun yaşayacağınız hususunda hayat süresi istatistikleri hiç de ümit verici şeyler söylemiyor. Siz yine damlatarak biriktirmeye devam ediniz ama asıl öğrenmeniz gereken şey, kaşıkla biriktirdiklerinizi kepçeyle harcamamaktır"; nitekim atasözü öyle diyor: Hazıra dağ dayanmaz!

Neticede atasözlerine riayet edilince kimselere eyvallah demeden kıt kanaat geçinme noktasına erişmiş oluyoruz gibime geliyor, zira birkaç milyon dolar cinsinden bir serveti, orta halli birinin tasarrufa riayetle biriktirebilmesi zor görünüyor. Kabağın kabuklarından da ayrıca

bir yemek yapmak, çöpe atılması gereken kağıt ve mukavvaları biriktirip satmak, bir gömleği dökülünceye kadar giymek, iki ampulden birini söndürmek, kurşunkalemleri dibine kadar kullanmak cinsinden tutumluluk örnekleri, günün birinde zengin olmaya değil, halk tâbiriyle "muhannete" muhtaç olmamaya yarayan tedbirlerdir.

Eskiler bu işlere bizden daha çok kafa yormuşlar ve neticede bugünün anlayışına göre hayli radikal sonuçlara varmışlardı. Mesela bir malın değerini, onu üretmek için harcanan emeğe bağlayan teoriyi buna örnek olarak gösterebiliriz. Okununca güzel ve mâkul gibi görünen bu açıklama, ciddiye alındığında bir işçinin diyelim ki bir milyon dolar kazanmasına asla imkân ve ihtimâl bulunmadığı gibi bir sonuçla karşılaştıracaktır bizi. "Emekten emeğe fark var ama..." itirazının da işe yarayacağını zannetmem: Ayda beş yüz lira kazanan bir fırın işçisinin emeği ile aynı sürede 100 bin YTL'ye para demeyen bir futbolcunun emeği kıyaslandığında hangisinin daha vazgeçilmez ve sahici olduğu meselesi çok su götürür çünkü. Hâsılı "zenginlik" diye tâbir ettiğimiz miktar, dünyanın en esrarengiz kavramlarından biridir ve neticede "benim gönlüm zengin" kavrayışından başka insanın mutmain olabileceği bir yer yoktur.

En iyisi zenginliğin izafi bir kavram olduğunu kabul etmek galiba; gönül zenginliğini mevduat kabul eden bir banka yok yeryüzünde ama işin güzelliği de orada zaten.

Bir okuyucu tenkidi vesilesiyle düşündüklerim

Bilim ve din zıtlığı, Avrupa'nın ortaçağlarından kalma bir çatışmadır ve İslâm dünyasını kesinlikle ilgilendirmiyor; bizim bilime yaklaşımımız, onu Allah'ın sünnetlerini kavrayıp anlamak için sınırlı bir araç olarak kabullenmek noktasındadır; kaldı ki bilme, düşünme, mukayese etme, araştırma gibi faaliyetler ise bizzat Allah tarafından son derece kesin bir ifade ile farz kılınmış ibadetler zümresinin en başında gelmektedir. Böylece modern bilim dediğimiz araştırma süreçleri, bulguları ne olursa olsun neticede İslâmi öngörünün içinde kalır.

Önce, okuyucu Abdussamet Okur'un tenkidini hatırlayalım; "Çevrecilik dini niçin bâtıldır" başlıklı yazıyı değerlendirirken diyor ki, "Çevreciliğin seküler bir anlayış olduğunu ifade eden yazar nedense kendini seküler bir dilden kurtaramıyor. Bu çerçevede tabii kaynaklar diye bir kavram kullanıyor. Oysa İlahi Rahmet'in sınırı yoktur. Sahip olduğumuz her şeyi Rahim-i Mutlak verirken 'imkanları sınırlı olan tabiat' neyin nesi oluyor. İş tabiata kalsa bir lokma bile bulamazdık. Bu determinist dilden ne zaman kurtulacağız?"

Bu tenkidi ciddiye alıyorum çünkü, bilimle meşgul olmak ile dinibütünlük arasındaki ilişkileri tahlil etmeye güzel bir vesile teşkil edeceğini düşünüyorum.

Abdussamed Okur, netice itibariyle haklıdır çünkü sebep ve sonuç ilişkilerinin mantığına göre bir hadiseyi izah eden herkes, meseleye karşıdan bakınca "seküler" görünen bir anlatım

tarzına riayete mecburdur; nitekim tabii kaynakların sınırlılığı meselesinden söz etmek zorunda iseniz, meselâ dünya üzerindeki su kaynaklarının, toprağın, havanın, organik yakıtların sonsuz miktarda tasarrufumuza verilmediğini anlatırken teknik, ilmî ve verilere dayanan bir ifade kurmak gerekir. Meselâ dünyanın üçte ikisi suyla kaplı olduğu halde suyun sınırlı bir tabii kaynak teşkil ettiği, eskilerin tâbiriyle bedâhet cümlesindendir, açıktır; bütün tabii kaynaklar sınırlıdır. Kaynakların sınırsız olduğu paradigması yıkılalı çok olmuştur ve böyle olması bilimin doğruladığı bir hakikattir. Bu hüküm, eğer çok lâzımsa seküler bir söyleyiştir; pazardan aldığınız elmanın bir kilogram ağırlık çekmesi de öyledir ve bu hükümden hareketle, bizi yaratan Kudret'in sınırlılığına (!) vâsıl olmak zihnen yanlıştır.

Bilim bize eşyayı tanımamız, nitelememiz, mâhiyeti hakkında bilgi sahibi olmamız için bir takım araçlar sunuyor; bu araçların mutlaklığını ileri sürenlerle hiçbir zaman fikir birliği etmedim, zira bilimin bize verdiği araçlar insan eseridir; insan ise "sınırlı" bir yaratıktır: Bakara suresinin 255. âyetinde "İnsanlar O'nun bilgisinden, bizzat kendisinin dilediği dışında hiçbir şeyi kavrayıp kuşatamazlar" denilirken, İsra 85'de ise açıkça, "ve size ilimden sadece az bir şey verilmiştir" ifadesine yer veriliyor; bu âyetlerden açıkça anlıyoruz ki sınırlı bir yaratık olan insan, sadece Allah'ın kudretinde bulunan 'mutlak'ı asla ihata edemez ve insandan mutlak sıfatını haiz herhangi bir şey sâdır olamaz. İnsanın eseri bu dünyada daima sınırlı, izafi ve âyette denildiği üzere "az bir şey olmaktan öteye geçemez. Mutlaklık, hangi mânâda iddia edilirse edilsin, İslâmi bilgi nazariyesine göre şirk olur. Bu iki âyetle çerçevelenmiş olan bilgilenme sınırı, her Müslüman için epistemik (bilgi felsefesi, bilginin ne idüğü ile uğraşan felsefe dalı) bir nas (dogma) teşkil eder. Öyleyse insanın bu dünyada yapıp edebileceği ve tasarrufta bulunacağı şeylerin alanı 'az bir şey'le mahduttur ve bu az bir şey, bugüne kadar insanların bilim yoluyla elde ettiği ve edeceği bilgilerin tamamını kapsar.

Tekrar hatırlayalım:

-İnsan sınırlıdır

-Yeryüzü ve onun sunduğu maddi imkanlar da sınırlıdır

-Ve en önemli nükte: Bu iki unsur ile sınırlı bulunmamız bizatihi Allah'ın kanunudur (Sünnetullah).

Yani, bilim dediğimiz birikim, bir Müslüman için Allah'ın öngördüğü ve bu öngörünün dışına taşmasına imkan ve ihtimal bulunmayan bir başka sınırlılık alanını ihtiva eder; ne var ki insanların bilim kavramını anlayışlarında farklılıklar vardır: Bazıları bilime, mutlak olanı bile anlayıp insanın tasarrufuna sunacak bir araç olarak bakarak onda sınır tanımayan bir gelişme kapasitesi görürler. Bu bir yaklaşım biçimidir ve bilimle uğraşan bazı insanlarda böyle bir epistemik kanaat mevcuttur; ne var ki bu satırların yazarı bu yoruma hiçbir zaman katılmamıştır.

Şimdi meselenin öteki tarafını ele almalıyız; her bilim, kendi alanı içinde lâdini, yani seküler bir araştırma tavrı geliştirmek zorundadır. "Su, deniz seviyesinde 100 derecede kaynar" demek, bu olgunun Allah'ın iradesi ve hükmü dışında bağımsız olarak gerçekleştiğini ileri sürmek anlamına gelmez. Bu bakış açısına göre bilim, Sünnetullah'a yaklaşmak, Sünnetullah'ı öğrenmek ve mümkün olduğunca bilmek cehdidir, dolayısıyla tabii kaynaklarımızın sınırlı olduğunu ileri sürmek, Allah'ın şânına gölge düşürmez çünkü bizzat O böyle murad etmiştir, nitekim Araf suresinin 24. âyeti, insanın dünya hayatını şöyle niteliyor: "Kiminiz kiminize düşman olarak inin. Yeryüzünde belirli bir süreye kadar mekan tutmanız ve nimetlenmeniz öngörülmüştür." Üstelik insan, dünya hayatında hep zıtlıklar içinde yaşamak zorunda bırakılmıştır (Tîn suresi, 4 ve 5. âyetler).

Bilimin seküler bir üslup kullanması, bilim bulgularının seküler mahiyette tezahür etmesi ve anlaşılması anlamına gelmez; seküler üslup sadece incelenen olguyu izole etmek için, eskilerin tâbiriyle "ağyârını mâni, efradını câmi" hale getirmek için tercih olunan bir usuldür. Bilgisayarımız ârızalandığında sebebini evvelâ "teknik", yani seküler bir çerçevede ararız; elektrik mi kesilmiştir, disk sürücüsü mü arızalanmıştır, bu gibi ihtimalleri yoklarız ve bu yaklaşım 'din'in dışına düşmek değildir; olguyu anlamak için kullanılan geçici bir izolasyondur (tecrid). Öğretmenler, bilim adamları bu yüzden bir meseleyi anlatırken dinî kimliklerini askılıkta bırakır, konuları, o konunun gerektirdiği determenistik çerçeve içinde kavratmaya çalışırlar ama bu yaklaşım biçimi onların, olup biten herşeyi determenist bir kanuniyetle kavrayabileceklerine karine teşkil etmez. Bilimin halen müphem bıraktığı, yaklaşamadığı, yaklaşmış olsa bile künhüne eremediği meselelerin sayısı azalmak yerine artmaktadır. Yağmuru önce bulutlarla izah ederiz, yağmuru buluta bağlamak da seküler bir izahtır ama yağmurun yağması Allah'ın kanunu ve sünnetidir, çünkü o bizi nimetlendirmese (En'am 6), yağmur kavramını ve vakıasını asla bilemeyecektik.

Bilim ve din zıtlığı, Avrupa'nın ortaçağlarından kalma bir çatışmadır ve İslâm dünyasını kesinlikle ilgilendirmiyor; bizim bilime yaklaşımımız, onu Allah'ın sünnetlerini kavrayıp anlamak için sınırlı bir araç olarak kabullenmek noktasındadır; kaldı ki bilme, düşünme, mukayese etme, araştırma gibi faaliyetler ise bizzat Allah tarafından son derece kesin bir ifade ile farz kılınmış ibadetler zümresinin en başında gelmektedir. Böylece modern bilim dediğimiz araştırma süreçleri, bulguları ne olursa olsun neticede İslâmi öngörünün içinde kalır.

Ancak dinî ilimlerdir ki, bir başka kavrayış ve yaklaşım biçimiyle ele alınırlar; dinî ilimler peşin kabule, yani imana dayanırlar ve modern ilimlerle bu bakımdan farklı yapı arzederler.

Abdussamed Okur'a, bazı okuyucuları bu konudan haberdar etmek fırsatını verdiği için teşekkür ediyorum; belki böylece usul meseleleri hakkında başka kaynaklardan bilgi derleyerek daha etraflı ve doyurucu bir kanaate ulaşabilecektir.

AKLINIZDA BULUNSUN: FEVKALADE BİR DERGİ: CHRONICLE

Derginin adı Chronicle; Türkçesi, "tarihi kayda geçirmek için tutulmuş zabıtlar" demek. İstanbul'da, üç aylık periyotla yayınlanıyor ve biyografi'yi kendisine uzmanlık kulvarı olarak seçmiş bulunuyor. Hüküm mübalağa mıdır bilemem fakat bence Türkiye'de yayınlanan en iyi biyografi dergisi Chronicle'dır. 4. sayısı geçenlerde yayınlanan Chronicle, ilk planda şöhretli, adı kitaplara geçmiş şahıs ve ailelere yakından bakış imkanı sağlamakla yetinmiyor, hikayesi saklı kalmış, sıradan ama renkli hayatlara da yer veriyor. Türkiye'de burjuvazi sınıfının kökleri hakkında ciddi, dolgun ve etraflı bilgiler sunan Cronicle dergisi, sadece tarihçiler için değil, konuya meraklı herkes için vazgeçilmez bir kaynak değeri taşıyor.

Derginin ilk tenkid edilecek yanı ismi (Türkçe olmalıydı!), ikincisi ise (www.hayatinseyirdefteri.com.tr) isimli web sitesinin çalışmayışı. (Fazla bilgi için tlf: 0216 474 15 74)

Emeği geçenleri samimiyetle tebrik ederim. Helâl olsun.

Gazeteci, haber olunca

Merak bu ya: Türkiye, "gözünün üstünde kaşın var" gerekçesiyle önce Irak'ı işgal edip, oradaki kamu düzenini paramparça ettikten sonra on binlerce sivilin ölümüne doğrudan sebep olsaydı...

Ardından işgal kuvvetlerine karşı yeraltı faaliyeti yürüten direnişin liderini, kaldığı evin bacasına uçaktan çeyrek tonluk bomba atarak öldürseydi, Amerikan gazeteleri bu haberi, "aferin Türklere, celladı geberttiler" diye kemâl-i iftiharla verir miydi?

Bir fakültenin yönetim ve organizasyon bölümünde yönetim ve bilgi sistemi konusunda ders veren öğretim üyesi, kendi adıyla kurduğu ve öğrencilerine yönelik yayın yaptığı web sitesine çıplak kadın resimleri koyunca, bir kısım basınımızda hayli mânidar ve istihzâ kokan "Arka sayfa profesörü" başlığı ile haber yapıldı. İşin gülünç tarafı bu gazetemizin, "arka sayfa güzeli" konusunda her gün okuyucularına ter ü tâze fotoğraflar sunmayı âdet haline getirmekle kalmayıp, işin felsefesini inşa edercesine meseleyi sahiplenmesiyle şöhret yapmış olmasıydı.

Niçin istihza ediyorsunuz hocayla arkadaşlar; bu ülkede arka sayfa güzeli resmi yayınlamak sadece sizin imtiyazınızda mıdır, kıskandınız mı, n'ooluyor?

Bazı gazeteciler, bizzat haberin konusu haline gelince hiç de demokrat ve hakşinas olmayan tepkiler veriyorlar. Yıllarca kaynağı meşkuk minik kuşların getirdiği dosyaları, dosya içindeki son derece ayrıntılı bilgi ve belgeleri okuyucularına jurnalleyen erbâb-ı matbuat, dedikoduların hedef tahtası haline gelince feverâna başlayıp millete usûl ve hukuk dersi vermeye kalkışıyorlar. Usûle dair söyledikleri her şey doğrudur, gazetecilik anlayışları ise usûl hatâsı ile mâluldür, umumiyetle butlan fasilesindedir. Bundan daha bâtıl olan ise bu gazetecilik anlayışının memlekette acar ve delikanlı gazeteciliğin ta kendisi zannedilmesidir.

Türkiye'de geçer akçe gazetecilik anlayışını Birleşik Devletler'de de uygulamaya kalkışan bir bıçkın gazetecimiz vardı da, orada da bir adamın bahçesine girince sellemehüsselam soluğu o'ssaat Sherrif'in bürosunda alıvermişti; hatırladıkça hâlâ gülerim.

Kendisi halen habercilik âleminin yaşayan evliyâlarından sayılıyor; peh!

NASA'dan mütekaid, ünlü fizik profesörlerimizden Hans Von Ayberg yakayı ele vermiş! Üzülmedim dersem yalan olur. Memleketimizin en mâsum sahte bilim adamlarından biri olarak tarihe geçecektir. Yirmi sene önce birkaç kitabını okumuş, "kimdir yahu, necidir" diye sual edince Babıali'de tutunmaya çalışan, sıra dışı ve gariban bir gazeteci olduğunu öğrenmiştim. İşi "teşekkül oluşturmak ve bilişim yoluyla nitelikli dolandırıcılık"a kadar vardırması sadece kendi suçu değildir, din sosyolojisi kapsamında değerlendirilmesi gereken kolektif bir zaaf tablosunu da iddianameye eklemek gerekir. "Omuzlarımda bir karıncalanma hissediyorum" diyen herkesi uçuran bizleriz çünkü.

Dünya Kupası başladı, öyleyse tadını çıkarmaya bakmalı. Geçenlerde Zaman'ın usta spor yazarlarından Ahmet Çakır, Sporvizyon ekinde futbolu sevmekle onu anlayarak seyretmek ve işin tadını çıkarmak konusunda güzel bir yazı kaleme aldı. Sözün kısası, dünyanın en basit oyunu diye bilinen futbolu seyretmek bile bilgi altyapısı ve emek gerektiriyor. Bugünlerde, futbolun arka yüzü konusunda birbirinden güzel kitaplar yayınlanmaya başladı. Tanıl Bora'nın İletişim'den yayınlanan "Kârhanede Romantizm"i ile Karakutu Yayınları arasında neşredilen ve Hakan Dilek imzasını taşıyan "Maçı Kaybettik Ama Zemin Futbol Oynamaya Müsait Değildi", "O Gol Kaçmazdı" isimli kitapları hemen bitmesin diye ağırdan alarak zevkle okuyorum.

Dünya Kupası'na gelince, her Türk gibi ben de maçtan önce hep mağduru tutarak kendimi futbol heyecanının bir yerine iliştirme gayretindeyim.

Dedelerimizin "stil"i vardı...

Avrupa Birliği'ne girme meselesi, liseyi dışarıdan bitirme hikâyesine döndü ve öyle olacağını yıllardan beri tekrarlayıp duruyoruz.

Bu hazin hikâyenin en olumlu yanı, "diploma verecekler" ümidi ile lise müfredatını iyi öğrenmek ve hazmetmek yolundaki cehdimizden ibarettir. Peki, liseyi dışarıdan bitirmek, yani eğitimden üretime, yönetimden felsefeye kadar pek çok konuda Avrupa kıstaslarını edinmek konusunda ne kadar samimiyiz: Sınavı yapacak hocalar arasında bir "tanıdık" arıyor muyuz, kopya çekmek gibi bir niyetimiz var mı, yoksa "acelem yok, dersime hakkıyla çalışır başarırım" niyetinde miyiz?

AB projesine gönül verenler, bizde ortak akıl katsayısını yükseltmeye çalışıyorlar aslında; ortak akıl veya Fransızların "hikmet-i hükûmet" dedikleri kavram. Türkler, iki yüz seneden beri ortak aklı artırma çabalarına "asrîleşme, muasırlaşma, modernleşme" adını veriyorlar. Atatürk'ün bizzat siyaset ettiği devir, modernleşme ve muasırlaşmanın yerli kuvvelerle yürütülebileceğine duyulan açık güveni aksettirmesi bakımından önemlidir. İki dünya harbi arasındaki konjonktürün uygunluğu sebebiyle Türkiye, tek partili yıllarını dış siyasette bağımsız ve bağlantısız geçirmeyi başardı. İkinci Dünya Harbi'nde bağımsızlık siyasetini ürkeklikle mezcedebildik ama sonraki yıllarda Türkiye, kendi kuvveleriyle modernleşebileceği ve ortak aklı yükseltebileceği yolundaki özgüvenini kaybetti; bu hikayenin şu anda yaşanan faslı, AB kapılarında beklemekle geçireceğimiz yıllara dairdir. Avrupa Birliği'nin daha şimdiden "ikinci el araba" mevkiine düşmüş olması henüz fark edilmiyor, çünkü AB üyeliğini hâlâ modernleşmenin kaçınılmaz vasıtası olarak gören ve bunu kaçınılmaz bir devlet politikası şeklinde algılayanlar etkilidir.

Yeniden, "biz zaten girmeyeceğiz; istesek bile onlar almayacaklar" nüktesini hatırlatmanın âlemi yok, çünkü o gerçek gün gibi âşikârdır. Ötekileri bir kenara itip tek sebebin altını çizebiliriz: Türk ordusu, herhangi bir AB ordusunun mevkiine inmeyi kabul etmez ve sindirmez; ordu, kendini devletin kurucusu sayıyor ve merkezî bürokrasi ile sağlam ittifakları vardır; çelişkili gibi görünen bir başka nükte, ordunun Türkiye'de modernleşme akımının öncüsü ve baş destekçisi olmasıdır. İşin garip ve incitici tarafı, Türk modernleşmesinde ordunun veya AB'nin himâye ve vesâyeti haricinde bir başka modernleşme üslubunun akla gelmeyişi, daha fenası "akla ziyan" bulunuşudur. DP'den AK Parti'ye kadar bu ülkede sağ ve muhafazakar siyaset çizgisindeki partilerin modernleştirici fonksiyonları şüpheli ve tehlikeli bulunmuş, merkezî bürokrasi bu tip muasırlaşmayı daima şüpheyle karşılayıp engellemeye çalışmış ve nihayetinde bu modernleşme üslubu birkaç defa askerî ihtarlarla akamete uğratılmıştır.

Türkiye, birileri istese de istemese de modernleşiyor ama modernleşme üslubundaki çapaklar yüzünden dönüşüm kalitesini bir türlü yükseltemiyor. Nitekim o kalitesizlik, kamu yönetimi veya daha genel bir ifade ile devlet idaresindeki başarısızlıklara aksedip durmaktadır.

Bu coğrafyada Selçuklularla başlayan varlığımızdan bu yana muasırlaşma gayretleri sistematik muhalefet görmemiştir; böyle iddialarda bulunanlar ya tarih bilmiyor, ya da okuduklarını anlamıyorlar. Fark şuradadır: Dedelerimizin bir muasırlaşma "stil"i vardı; bizim yoktur. Onlarda dağlar gibi özgüven vardı, bize ise sistematik tarzda aşağılık kompleksi öğretilmiştir; bu yüzden kendi kuvvelerimizin varlığına hep şüphe, hatta istihza ile bakıyoruz.

Yakınlarda bir gün, "başlarım ben böyle lise diplomasından" noktasına geldiğimizde bu yazıyı hatırlar mısınız?

Eanschallakh!

O sahneyi hatırlıyorsunuz değil mi; ekranda gördüğümde dehşete kapılmıştım: Kocatepe Camii avlusunda Bülent Ecevit, kolunda eşi Rahşan hanım.

Ecevit'in yüz ve vücut ifadesini fark edince âdeta kanım dondu; müthiş acı çektiği belliydi. Belki de onu günlerden beri komaya mıhlayan beyin kanaması o dakikalarda başlamıştı. Basınımız bu haberi ve görüntüleri, Bülent Ecevit'in memleket meselelerine karşı duyduğu yüksek hassasiyete hamletti; bu yorumu tartışmıyorum ama Ecevit, cami avlusunda Devlet Bahçeli ile ayaküstü konuşurken muhatabının ne söylediğini anlamayacak kadar ağır bir hayati baskı altındaydı. Kesin.

Rahşan Ecevit'in herkes gibi siyasi konularda söz söyleme hakkı var elbette; Hatay'ın Suriyeliler tarafından çaktırmadan ele geçirildiği yolundaki iddiasını okuduk geçenlerde. Ertesi gün bu iddianın en hafif tabirle vehim eseri olduğu orta çıktı. Şu günlerde Ecevit ailesi zor günler geçiriyor, üzücü yorumlarda bulunmak doğru olmaz ama en geniş çerçevesiyle Rahşan Ecevit'in basireti hakkında şüphe duymak hakkımı kullanıyorum.

Necib matbuatımız bugünlerde Latince ile kafayı bozmuş bulunuyor; iyidir, bu dilde "U" sesinin hangi yüzyıla kadar "V" harfi ile karşılandığını bilmek azımsanacak bir kültür sıçraması sayılmaz. Ne var ki ben bugünlerde Kanal 1 maç spikerlerinin İngiliz transkripsiyon kodlamaları niçin çok garip bir seslendirme ile telaffuz ettiklerini merak etmekteyim. Batılılar kulaklarına munis gelmeyen Doğu dillerindeki sesleri doğru telaffuz etmek için bu kelimeleri yazarken özel bir usule başvururlar. Mesela hepimizin bildiği "emin"i, bizler gibi Emin diye telaffuz etmek için "Ameen" diye kodluyorlar; "nur"u, "noor" yazıyorlar, "Cabir"i "Jaber", "Dimyat"ı "Temyad", "Tarık"ı "Tareek". Batılılar kendilerine garip ve söylenmesi zor gelen bu kelimeleri doğru telaffuz etmek için böyle bir usul icad etmişler ama bizim spikerler, bin yıllık Emin'i, aynen yazıldığı gibi "amen" diye okuyunca, Latince'deki derinliklerinin de bir kıymet-i harbiyesi kalmıyor tabiatıyla.

Emin yahu emin; hani Peygamberimiz'in sıfatlarından biridir ya!..

Zor mudur; gönderirsiniz sunucularınızı iki günlük bir kursa, transkripsiyon nedir öğrenir, bin yıldır konuştukları ve bildikleri kelimeleri, yine aynı seslerle telaffuz etmeleri gerektiğini anlarlar.

İslam kültürünün ortak isimlerini, İngilizce yazılışıyla tanıyamayan bu arkadaşlara kısaca "jouchh" dersek, Türkçe anlamını kavrayabilirler mi dersiniz?

Eanschallakh!

ÖSS testlerindeki sorulara bakınca bazen komplekse kapılıyorum; özellikle Türkçe sorularında öyle çetrefilli incelikler var ki, "helâl olsun" diyorum, "bu imtihanı başaran çocuklar, Türkçe kompozisyonda bir daha asla sıkıntı çekmeyeceklerdir!" Diğer bilimlerde de durum hemen hemen aynı; sorular genellikle kaliteli ve derinlemesine bilgi ve tahlil kabiliyeti gerektiren ağırlıkta şeyler. Lakin fiiliyatta durum öyle değil; bu sınavı atlatıp yüksek öğretime başlayan gençlerde, o yoğun zihnî hazırlık devresinin eseri fark edilmiyor genellikle. Bazen, "bu gençler o zor imtihanı nasıl başarabildiler" diye hayretlere düşüyorum.

Bu garip bir haldir ve "aydınlanmacı" zevatın bu tuhaf çelişkiyi izah etmeleri gerekir. Bir kerre kullanıldıktan sonra derhal buharlaşan muazzam bir bilgi yığını, niçin bizde zihnî bir irtifa kaydına medâr olamıyor; bunca değerli bilgi, niçin genel bilgi seviyemizi kımıldatmıyor, niçin dünya görüşlerine aksetmiyor, niçin bir daha kullanılamıyor; bir şekilde edinildikten sonra, nasıl olup da şahsiyette, zihinde, dünya görüşünde, kendini ifade tarzında, yorum gücünde, tahlil ve sentez kabiliyetinde kalıcı iz bırakmadan silinebiliyor? Bu noktada büyük bir enerjiyi israf ettiğimizi düşünüyorum; bakalım eğitimcilerimiz de benimle aynı fikirde midir, yoksa ben mi yanılmaktayım?

Dünyanın ucundaki fener: Türk okulları

Yeni ve güzel adıyla İstanbul Gösteri ve Kongre Merkezi'nin avlusunda daha gün batmadan binlerce kişi toplanmıştı.

Kapılar açıldığı anda İstanbul'un en büyük kapalı alanlarından biri kısa sürede hınca hınç doluverdi. Hayır, içeride pop konseri yoktu. Seyirciler, eşine az rastlanır bir kültür ve dostluk hadisesine şahit olmak için oradaydılar. Onlar için sıra dışı olan şey, daha önce Türkçe bilmeyen çocukların Türkçe şiir ve şarkı okumaları değildi; yarışma faslı işin belki de -çocuklar tarafından dahi- en az önemsenen kısmıydı; ondan daha önemli olan, çok uzaklarda, haritalarda bile yeri zor bulunan ülkelerdeki Türk okullarının ne kadar "sahici" olduğunu bilmek arzusuydu. Halbuki o çocuklar sahici idiler, çok uzaklardan gelmişlerdi, sevgi ve masumiyetle doluydular, Türkçe konuşuyor, şarkı söylüyor ve espri yapabiliyorlardı. Binlerce kişi, sahnede birbirinden pırıltılı ve renkli elbiseleriyle ülkelerinin bayrağını sallayan

çocukların şahsında diktikleri fidanların yeşerdiğini gördüler ve bir kere daha anladılar ki, yabancı ülkelerdeki Türk okulları, gündelik hayat ortalamasının dışında, ciddi ve sağlam Türk markası haline gelmiştir.

O gece Türkçe Olimpiyatı'nı izleyenler, dünyanın Türkiye'den ibaret olmadığını, başka ülkeler, başka renkler, başka kültürler de olduğunu fark ettiler; bu dünya yeterince emek verildiğinde barış, bereket ve sevgiyle rahatlıkla aşinamız olabilecek bir dünyaydı ve bu gerçeği fark etmekten herkes hoşnut oldu. Uluslararasılık bu defa bir siyaset tabiri olmaktan çıkıp, açık hava standında ülkesini tanıtmaya çalışan minicik kızların, çocukların şahsında elle tutulur bir şey haline geldi.

Karanlığa küfretmek yerine bir kibrit çakmayı tercih edenler bilmeliler ki halis niyetle dikilen bir fidanın büyümesi haktır ve tabiidir. 4. Türkçe Olimpiyatı, seyredenlere Şeyh Sadi'nin o nefis tespitini bizzat tecrübe etmek imkanı verdi: "Ademoğulları, birbirlerinin uzvu gibidirler."

Geyik

Tavlanın kitabını en evvel ben yazdımdı da internete vermeyi unutmuşum; bak bakayım nedir bu? Dubara! Agop, Kirkor, Mişon, Salamon, nâm-ı diğer dört kaldıran! Ne oldu şimdi? Ben söyleyim Abidin evladım, mars oldun. İki mars bir ters beş eder. Yav senin gömleğin ne zaman yırtılmış, bak bak şurası, koltuğunun altındaki yer. Haa, sana zahmet hazır kucaklamışken tavlayı yerine götürüver de başkaları da istifade etsin.

Ne diyordum dubara atmadan önce? Amerika cin gibi cin. Memleketin tapusu onlarda aslında fakat belli etmiyorlar. Nerede hangi maden var, ne kadar var; ne işe yarar, kaça gider, ne zaman çıkarılır; hesabı onlarda. Biz düşmüşüz emekli aylığının peşine böyle kahve köşelerinde... Rahmetli dayım anama çok söyledi, "okutun bu çocuğu, bu oğlan zeki, yarın melmekete çok istifadesi dokanır" dedi fakat garibim dört yetimle ortada kalmış, nereden okutacak? Öğretmen de çok yalvar-yakar oldu, lakin biz mecburen ortaokul terk başladık ameleliğe. Bir gün bir ustabaşımız var, rahmetli olmuş geçenlerde, İdris usta derdik, kalıpçı ustası, dedi ki: "Oğlum Bedri, sana bu inşaatlarda yazık oluyor. Bir elinden tutan çıkmadı mı; hesap sende, resim sende, zekâ sende". Hatta benden habersiz gidip kaymakama istida bile vermiş fakat ardı çıkmadı. Her neyse, şimdi kendimi övmüş gibi oluyor. Bu Amerikalılar baktım bir gün bizim köyün oralarda sinsi sinsi dolanıyorlar, cahilliğe vurup çatpat tarzanca ile "neydiyonuz lan coniler, buralarda keçi otlatmaya mı geldiniz" diye fan fin fon sual ettik. Tarihî eser mi nedir öyle bir şey arıyorlarmış. Yalan! Külliyen yalan. Baktım çaktırmadan taş topluyor bunlar. Muhtara gidip söyledim, "emmi bu işin içinde başka işler var, aman nefes aldırma" filan, neticede muhtara bir çakmak verip gönlünü hoş etmişler. O çakmak hâlâ Muhtar'ın ortanca oğlu Nuri'de durur. Ulan bir memleketin taşı toprağı bir çakmağa değişilir mi, cahillik işte.

Alaman gavuru da keskin zekâdır ha; karşıdan bakınca sadaka veresin gelir; fakat dedem umumi harpte tanımış bunları, "Alman'ın yarısı toprağın üstünde, kalanı toprağın altında yürür" derdi, fakat ikinci harpte Ruslar kötületti bunları. Amerikalılar da beri taraftan sıkboğaz edince Alamanda fer kalmadı. Hitler ne dedi, "beni iki tarafta harbettirmeyin, sonu kötü olur" diye çok feryad etti fakat herifin soluğunu kestiler, yoksa bugün Amerika'nın yerinde Alaman oturacaktı. Ruslara gelince kulak asmayacaan fazla; niye. Niye? Çünkü herifler kafayı okumayla bozmuşlar. Yav tamam iyidir güzeldir fakat fazlası ziyan bilader. Okumak dedim de alageyiğin birini bir gün aslan sıkıştırıyor ormanda. Kaçacak yeri kalmamış. Aslanın yanında da baş müşaverecibaşısı tilki duruyor. Geyik diyor ki bunlara, "Yav arkadaş tamam, kepeğimi kestiniz, vakıt saat şu an temam oldu, beni yemeye yiyeceksiniz fakat rahmetli anamın bir vasiyeti var; onu yerine getirmeden ölürsem gözlerim açık gider". Aslan hani ormanların kıralı ya, "nedir lan geyik, bu ananın vasiyeti" diyor. Geyik bir yandan ağlıyor, diğer taraftan diyor ki, "benim doğduğumdan beri sol arka ayağımın altında bir yazı varmış; okur-yazar birini bulamadık bugüne kadar, anam da çok merak ederdi. İlle şu yazıyı okut oğlum, derdi. Ağalar elinize düşdüm, eğer okuma-yazmanız varsa şu merakımı giderin ki en azından anamın ruhu hoş olsun" diye yalvarınca tilki hemen söze karışıp diyor ki: "Yahu okumaya çok da meraklıydım fakat nasib olmadı; keşke bilse idim, bak şimdi lazım oldu". Aslan tilkiye şöyle bir bakıyor, "sen de adam mısın?" der gibi. Geyiğe, "merak etme kardaş" diyor, "hamdolsun asilzadeyiz; biraz mektep-medrese görmüşlüğümüz vardır; hele sen göster bakalım şu sol bacağının tabanını..." Geyik, aslanın tava geldiğini anlayınca bir güzel geriliyor, sol bacağını geriye doğru çekip aslanın alnının çatına öyle bir çakıyor ki, aslan o'ssaat kaykıldığını anlamıyor bile. Tilki geliyor, aslana şöyle bir bakıyor, diyor ki, "Vay canına, okumak da bir halt değilmiş; netekim gördük!"

Şimdi diyeceğim, okumak ile bir millet adam olsaydı Ruslar olurdu fekat şimdi neredeler? Evvela Evropalılardan çifte yediler, ardından Amerikalıların Ali-Cengiz oyununa geldiler; sürünüp duruyorlar. Onun için öyle çok okumadığıma esef etmem ben. Gazatalar hep yalan yazıyor zaten, okuyup da ne olacak, efendim?..

Haa Caponlara gelince iş değişir Abidin Efendi kardaşım; bir de çok bunlara benzeyen bir Çinli milleti var. Eski müfessirler Ye'cüc-Me'cüc kavmi bunlardır diye söylemişler imiş. Dikkat edeceksin. Lakin bunların hanımlarını çok medhediyorlar; diyorlar ki bir Capon kızı ile izdivaç eden erkek, dünyada cennet nedir gözüyle görür. Hanımlık bunlarda, ev-bark işleri, kocaya hörmet, temizlik-tirendazlık, çocuk yetiştirme fenlerinde Halık-ı yektâ imiş bunlar. Vaktıyla benim böyle bir gönül davam olmuştu. Turistik bir yerde villa inşaatında çalışıyoruz, bir gün baktım bir Capon kızı kalmış çan çin çon bir şeyler söylüyor; "get bacım, burda sizin dilinizden anlıyan yoktur" felan deyoruz, kız anlamıyor. Görsen nasıl, böyle 35 kiloluk bir şey. Lakin nasıl gülümser, temiz yüzlü bir kız. Dedim ki içimden lan Bedri, al şu kızı, çek git Caponya'ya hayatını yaşa. Fakat memleket hasreti deyince olmuyor tabii. Neticede kızın

derdini anladık, buralarda umumi hela var mıdır fülan gibi bir şey soruyormuş. Mühendisle İngilizce fan fin ettiler de sonra mühendis söylediydi öyle.

Çinliler diyorduk değil mi... Yahu Rıza şu bayat çayları ikide bir burnumuza dayayıp durma, iki satır laf ediyoruz şurada, taze dem olunca getirirsin. Ne diyordum Abidin, ha, bu Çinliler...

Başka gezegen yok arkadaşlar!

Stephen Hawking demiş ki, "Dünya artık tehlikeli bir gezegen oldu, yaşayacak başka bir gezegen bulmamız lazım."

Vaktiyle Avrupa'yı tehlikeli ve yaşanmaz bulan göçmen adaylarının "yaşayacak başka bir gezegen"leri vardı. Myflower gemisi timsaliyle başlayan göç dalgası, Avrupalı marjinalleri yani maruz kaldıkları geçim sıkıntısı, politik, dini ve toplumsal baskılar neticesinde "bir başka gezegen" arayışı içinde bulunan çaresizleri Amerika kıtasına taşıdı. O asırlarda dünyanın pek çok yeri, Avustralya kıtası, Okyanus adaları, hatta iç Asya, yeni bir gezegen hüviyetindeydi. İlk göçmenler Birleşik Devletleri böyle kurdular ve orada Avrupa'da yaşadıkları acı tecrübelerle yeniden karşılaşmamak için hürriyet fikrini öne koyan bir kamu idaresi tesis ettiler.

Olmadı. Amerikalılar, çevre korumasıyla ilgili beynelmilel anlaşmaların çoğuna aldırış bile etmeyip askıda tutsalar bile yeni kıta, diğerleri kadar kirli, en az diğerleri kadar dünyayı yaşanmaz kılan şartlarla yüz yüzedir.

Stephen Hawking, hakkında yazılanlara göre sıradışı bir zekâ, fizikte yeni paradigmaları zorlayacak derecede müthiş bir bilim adamı. Tedavisi olmayan sinir sistemi hastalığı amyotrafik lateral sikleroz sebebiyle tek elini kullanabilen ve bilgisayar destekli bir sistemle iletişim kurabilen Hawking'in "daha iyi yaşayabilmek için yeni bir gezegen" arayışının altını önemle çizmek gerekiyor; fizikçinin insani bir meseleye bulduğu çözüm, yeni bir gezegene taşınmaktır ve bu arayış Fuzûlî'nin,

"Gelin ey ehl-i hakikat, çıkalım dünyadan

Gayrı yerler görelim, özge safalar sürelim"

mısrâlarındaki mânânın tam zıddıdır. Şark irfanı ile Batılı bilim kavrayışının elektrik dolu kara bulutlar gibi birbirine öfkeyle sürtündüğü yer; iltisak değil ayrışma noktası. Fuzûlî tamamiyle mânevî, gayrımaddî bir yolculuktan söz ediyor; Hawking ise gezegen dolmuşlarının derdinde.

Mevlânâ, divân'ında der ki,

"Ey kavm be hac, refte kücâyed kücâyed;

Dildâr, bemincast beyâyed beyâyed"

Ey Hac topluluğu, nereye gidiyorsunuz; aradığınız (dildâr) buradadır!

Hawking'e birisi dese ki, "hocam, muhâli zorlayıp yeni bir gezegene gitmek için onca emek verip masraf edeceğine, insanlığa huyunu değiştirmesini hatırlatsan daha akıllıca bir tavsiyede bulunmuş olmaz mısın?" Anlar mı dersiniz?

Yeni bir gezegene gidip oralarda yerleşmek belki mümkün ama oraya da aynı dünyalı kafayı götürdükten sonra tebdil-i mekânın ne mânâsı kalır ki? O dünyalı kafadır ki, arz'ı hususi mülkü zannediyor, kaynaklarını israf ve istismar ediyor, başkalarına ve kendi nefsine zulmetmek için yırtınıyor, âdeta havsalasını zorluyor.

İnsan hem yaradılışının (insanın doğumla kazanılmış verili tabiatı) hem de fiziki çevresinin esiri ve bu iki tabiattan kaçabileceği bir yer yok. Hicret edilecek yeri Fuzûlî'nin zihniyle arasak, Hawking'i hasetten çatlatacak tayy-ı mekân ihtimâlleri kıyâmet gibi aslında. "Abesle uğraşmayalım, manevi yolculuk da neymiş?" diye burun kıvıracaklar için Mevlânâ'nın öğüdü hazır: Kır dizini, otur oturduğun yerde ve ni'metinin kadrini bil!

Başka gezegenlermiş... Mukaddes kitaplar hep insanı nefsine karşı dikkatli ve mücadeleci olmaya öğütler; çünkü nefs (insanın naturası, tabiatı) boynuna prangalıdır. Müslüman nefsiyle didişir; Batılı kaderiyle. Müslüman yaradılışa ve Yaradan'a itaat eder; Batılılar yaradılış ve Yaradan'ın iç mekanizmalarını deşifreye çabalar. Sosyalistlerin rüyâsını düşünün; insanın tabiatını, mülkiyet ilişkilerini değiştirerek bir başka şekle büründürebileceklerini zannettiler ama yanıldılar ve yenildiler: Mülkiyete yöneltükleri eleştirilerin kısm-ı âzâmı doğruydu ama insanı, mekanik bir tasavvur gibi algılamaları yanlıştı.

Boş ver sair gezegenleri Hawking; bir avuç toprağa ne dersin?

Televizyonda seyrettiğimiz biziz

Dedikodu dinlemeye ve üretmeye bayılıyoruz, ciddi ve yüksek seviyeli yayınlara tahammül edemiyoruz, genç nüfusun eğitim seviyesi istatistiklere göre hızla yükselirken zevklerimiz iptidai kalıyor. Ekran karşısında 'sosyal'den ziyade 'biyolojik' davranıyoruz; hepimiz imkânlarımızın ötesinde ve üstünde bir hayat tarzı beklentisi içindeyiz ve buna ulaşmak için her türlü kestirmeciliğe yatkın bir davranış sergiliyoruz... Kısaca ikiyüzlüyüz ve bu bir davranış bozukluğudur.

Her teknolojinin çocukluk çağı var. Radyoyla daha erken tanışmıştık; radyo yayın tekeli sadece TRT kurumuna tahsis edildiği için 'radyo günleri'ni nisbeten hasarsız atlattık. 1961 Anayasası ile özerklik kazanan TRT'nin sol siyaset rüzgârına fazlaca yelken açmasına rağmen, radyo ve televizyon yayınlarında en azından ağırbaşlı ve prensipli yayın yaptığını teslim etmeliyiz. Televizyon ise hayatımıza 70'li yılların başında girdi ve yaklaşık yirmi sene, yine TRT tekelinin televizyon yayınlarını seyretmek zorunda kaldık. 90'lı yıllarda sektöre özel

televizyonların girmesiyle özel radyo ve televizyon yayınları çığırından çıkmaya başladı. Alelacele düzenlenen Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, şirazesinden çıkmış özel yayıncılığı, aklıselim ve serbest rekabet çizgisinde uzlaştırarak düzenlemekte yeterince başarılı olamadı, çünkü yayıncılar, her düzenlemenin açıklarını bularak keyfi alışkanlıklarını sürdürmeyi tercih ettiler. RTÜK, yasaklamaları mümkün olduğunca daraltıp hürriyetleri öne çıkaran düzenlemeler yapmakla elbette doğru bir tercihte bulunmuştu ama yayıncılar da ticari mantığın icaplarına boyun eğerek RTÜK yasaklarını delmek, hürriyet alanlarını ise kötüye kullanmak çaresine sarıldılar. Özel Radyo ve Televizyon yayıncılığı hukuku oluşurken Türkiye'de siyasi, fikri ve ticari alanda liberalleşme dönemi açılmıştı. RTÜK'ün başarısızlığını bu çerçevede insafla karşılamak lazımdır.

24 saat boyunca yayın sürdürürken seyircinin dikkatini çekmek ve yayıncılığın can damarı sayılan reklam gelirlerini artırmak, radyo ve televizyon yöneticilerinin kâbusudur. Bu sektörde güzel ve faydalı yayın yapmak, ancak iyi reklâm alınabildiği takdirde bir değer ifade ediyor; daha doğrusu yeterli miktarda reklâm almak, yayıncılığın en basit doğrusu haline geldi. Usta ve mesleğine saygısını kaybetmemiş yöneticiler, güzel ile doğruyu mümkün olduğunca gözeterek yayın planlarken başarıya kilitlenenler sadece ticari bakımdan doğru olana dikkat kesiliyor ve çoğumuzu sinirden deli eden yayıncılık anlayışı böylece radyo ve ekranları işgal ediyor.

Özel yayıncılığın hâlâ çocukluk devrini yaşıyoruz; bu sürecin kemâle ermesini engelleyen ve geciktiren temel unsur izlenme oranları denilen istatistiklerdir. Reklâm veren kuruluşlar, -kendi mantıklarınca haklı olarak- izlenme oranı yüksek yayın kuruluşlarını tercih ediyorlar. Yayın kuruluşları da izlenme oranını yüksek tutmak için her türlü riski, -çılgınlığı- göze alıyorlar.

Bu açmazın kalbinde "seyirci ve dinleyici" kitlesi var; onların tercihleri ve zevkleri yayın akışını belirliyor. Yaptığı işe saygısını kaybetmeye başlayan yayın yöneticileri, eminim ki zannedildiğinden daha fazladır ama mecbur kalıyorlar; çünkü seyirci ve dinleyici, fena halde ucuzluğu, pespayeliği, sathiliği tercih etmekte. Ciddi ve kültür seviyesi yüksek yayınlar seyirciyi celbetmiyor ve böylece radyo ve televizyon yayınları, toplumun yüzüne tutulmuş gerçekçi bir ayna haline geliyor. Bu aynada görünenler şudur: Dedikodu dinlemeye ve üretmeye bayılıyoruz, ciddi ve yüksek seviyeli yayınlara tahammül edemiyoruz, genç nüfusun eğitim seviyesi istatistiklere göre hızla yükselirken zevklerimiz iptidai kalıyor. Ekran karşısında 'sosyal'den ziyade 'biyolojik' davranıyoruz; hepimiz imkânlarımızın ötesinde ve üstünde bir hayat tarzı beklentisi içindeyiz ve buna ulaşmak için her türlü kestirmeciliğe yatkın bir davranış sergiliyoruz. Yayınlarda seyrettiğimiz biziz ama seyir esnasında kendimizi kirlenmiş hissetmemeyi başarıyoruz. Her defasında kendimizi ekrandakilerden farklı bir yerde sayıyor, tecrid ediyoruz. Kısaca ikiyüzlüyüz ve bu bir davranış bozukluğudur.

Herşeyden önce lüzumundan fazla televizyon bağımlısıyız. Televizyona vakit tahsis etme bakımından çok cömert toplumların başındayız. Çoğunluk itibariyle görüyoruz ki, hayatımızda televizyonun kapladığı yeri ikame edecek başka bir meşgale kalmamış. Artık aile üyeleriyle bile yeterince iletişim kurmuyor, komşu, misafir ve dostlarımızı ihmal ediyor, kitap, dergi, gazete okumuyor, yani bir düşünce hayatımızın şekillenmesi için gerekli altyapı emeğini sarfetmiyoruz. O yüzden televizyon haberlerinde bile artık müzik efekti kaçınılmaz bir adet haline geliyor; yapımcılar haberleri bile cilalamak, tabiatını değiştirmek zorunda kalıyorlar. Ekranın şöhret haline getirdiği sanatçıların en feci kusurlarını bile o yüzden affeden, haddinden fazla duyarsız bir seyirci kitlesi haline dönüştük. Kötülüğü, ucuzluğu, düşkünlüğü cezalandırmak yerine -affetmeyi de geçtik- ödüllendiren bir sapkınlık hâleti aramızda yayılmaya başladı. Özel hayatlarında mazbut, seçici, muhafazakâr ve prensipli tanınanlarımız bile karakterlerine uygun program seçmekte sorumsuz davranıyorlar. Seyircilerine hakaret eden sunucular alkışlanıyor, canlı yayında belden aşağı fıkra ve espriler yapmakla tanınan adamları televizyonlar kapışıyor ve seyredenler, bu gibi hallerde kendilerini hakarete uğramış veya doğrudan şahsiyetleri rencide edilmiş saymıyorlar. Türk toplumu, söylenildiği gibi geleneklerine bağlı, nâmuskâr, aile değerlerini yücelten mazbut bir topluluk teşkil etseydi, bu gibi program ve yayınların marjinalleşmesi ve bir süre geçtikten sonra ortadan kaybolması gerekirdi; halbuki yayıncılıkta giderek ucuzluğun ve sıradanlığın egemenlik kurmaya başladığını üzüntüyle farkediyoruz (en ciddi haber kanallarında bile sulu gösteri kuşakları görülüyor artık). En güzel belgeseller, en iyi filimler, en muhtevalı tartışma programları gece yarılarında ekran bulurken en çok seyredilen saatlerde en berbat, en ucuz yapımlar izlenme rekorları kırıyor.

Bu bir maraz alâmetidir, aykırı bir haldir; zamanla geçmek yerine kabuklaşma ve yayılma belirtileri gösteriyor. Özel yayıncılığın ve yayın teknolojisinin çocukluk günleri geçmiş olmalı; bizde normalden daha uzun sürüyor. Hedef tahtasına yayıncı kuruluşları koymanın fazlaca mânâsı yok; sütten çıkmış ak kaşık olmamakla birlikte onlar, neticede piyasa şartlarında ayakta kalmaya çalışan birer ticari şirkettir ve kendilerince bir piyasa araştırması yaparak, kârlarını yükseltmeye, en azından varlıklarını sürdürmeye çalışıyorlar. Öte taraftan RTÜK, yapabileceği düzenlemelerin had sınırına gelmiş sayılır; onların da elini kolunu bağlayan hukuki ve anayasal sınırlar var. Bu manzarada asıl sorumlu seyirci ve dinleyici kitlesidir. "Daha işin başından kötü örneklerle karşı karşıya kaldıkları için kötüye rağbet ediyorlar, ne yapsınlar!" bahanesi artık geçerliğini kaybetti.

Ekrandan yansıyan çirkin yüzümüzü farkedelim; güldüğümüz, iğrendiğimiz, alay ettiğimiz, imrendiğimiz, onayladığımız herşey, her surat, her kurum aslında bizim tercihlerimizle biçimleniyor. Böyle olmasına biz müsaade ediyoruz.

Biz ekranlarda gördüğümüz şeyiz!

Ne bu sür'at bu celâl?

Şemdinli davası, Türk adalet sisteminde genel ortalama itibariyle "jet hızı" sayılabilecek bir sürede karara bağlandı ve iki astsubay hakkında kırkar sene ceza takdir edildi.

Hadise, geçen sene kasım ayı başlarında cereyan etmişti; Van 3. Ağır Ceza Mahkemesi, duruşmaları birbuçuk ayda sonuçlandırarak kararını verdi. Bilindiği gibi bu dava ile ilgili ilk iddianameyi kaleme alan savcı, HSYK kararıyla meslekten atılmıştı; dolayısıyla bu dava farklı yönleriyle Türk hukuk tarihine geçecek özellikler gösteriyor. Kararın en farklı özelliği ise iki astsubayın çete teşkil etmek ithamından da suçlu bulunmuş olmaları ve neticesi itibariyle Türk Silahlı Kuvvetleri'ne mensup iki görevlinin, bölgede illegal eylemler düzenlemiş olduklarının mahkeme heyeti tarafından kabullenilmesidir.

İlk gün itibariyle kamuoyuna akseden yorumlar iki merkezde toplanıyor: İlki, "Yaşasın adalet, demek ki çeteler de yargılanıp ceza alabiliyormuş; demek ki askerler de çete suçundan adalete hesap verebiliyormuş" yollu bir belirgin sevinç nidâsı. İkincisi ise mahkemenin kararını eleştiren nitelikte, "PKK'lı teröristlere bile bu kadar ağır ceza verilmiyor; vatan savunması için canını dişine takan bu askerler, karmaşık bir oyunun kurbanı seçildiler" makamında yoğunlaşmakta.

Bilindiği gibi mahkemenin 39,5 seneye mahkum ettiği astsubaylardan biri, Kara Kuvvetleri Komutanı'nın vaktiyle sarf ettiği, "tanırım, iyi çocuktuur; öyle şeyler yapabileceğini zannetmem" mealindeki sözlerine muhatap olan kişidir; böylece benzeri davalardaki olağan zamandan daha hızlı şekilde tamamlanan mahkeme kararının önümüzdeki günlerde, ağustos başlarında görüşülecek terfi görüşmelerine -en azından dedikodu tarzında- aksetmesi kaçınılmaz görünüyor.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bu gibi şaibeli işlerle bir şekilde ilişkilendirilmesi ve dedikodulara malzeme teşkil etmesi şüphesiz son derece üzücü bir durumdur. Öyle görülüyor ki Danıştay cinayeti ile başlayan yeni dönemde Türkiye'yi istikrarsızlaştırma çabaları, yoğunluğunu artırarak devam edecektir. Bu süreçte Türk Ordusu'nun kirli niyet ve hesaplara âlet edilmesi, sadece istikrarsızlığı derinleştirmeye yarar ve katiyyen arzu edilmez.

Elbette bu arada Van 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararıyla yargı kurumu da tartışmaların orta yerine çekilecektir. İşinden el çektirilen eski Van Savcısı sebebiyle bu tartışmalar zaten alabildiğine sürüp gidiyor. Böyle bir ortamda hatırı sayılır hukuk otoritelerinin, bütün aksaklığı HSYK'nda bakan ve müsteşarın bulunmasına bağlamaları çok ilginç bir noktadır. İki kişinin kuruldan ayrılması ile Türkiye, adli sisteminde hakikaten yüksek standartlara erişebilecek midir; yargı otoritelerinin meseleye bakışı gerçekten bu kadar satıhta mı kalmaktadır? Bizde yargı düzeninin aksamaması ve toplumun bütün katmanlarında saygı ve

itibar görmesi için HSYK'nun otonomi kazanmasından daha derin sebepler yok mudur diye merak etmekten doğrusu kendimi alamıyorum.

Orduyu kışkırtarak, kısa vadeli siyasi hesaplarına alet kılmak isteyen bazı çevreler için şu anda çok elverişli bir ortam husule getirildi. Bir süre önce, Atabeyler operasyonunu kasdederek, "birileri orduya kazık atmak istiyor ama Silahlı Kuvvetler'in cevabı ağır olur" şeklinde tahrik edici öngörüler savuranların elindeki kozlar daha güçlendi. Onbeş gün kadar önce bu sütunlarda, "biz devleti 1923'te kurulmuş var sayıyoruz ama galiba kuruluş dönemi hâlâ devam ediyor" cümlesini yazarken kasdettiğim işte bu gibi hallerdi. Onca asırlık devlet geleneğine rağmen sistemin temel aktörleri arasında rol ve ağırlık bakımından uzlaşıcı bir denge sağlanamamış olmasından endişe duyuyordum. Ümidim odur ki yanılırım ve ülkemiz şu sıcak yaz ayını kurumların vakurâne davranışı ile sükûnetle atlatır.

Güvenlik

Umuma açık bir yerde, daha kapıya yaklaşırken soyunup dökünmeye başlayan birini görseniz ne yaparsınız? Soruyu yanlış anlamanız kuvvetle muhtemel; bunun için büyük şehirlerde yaşayanlardan çoğunun aşina olduğu bu garip ve gülünç durumu biraz ayrıntılandırmam gerekecek. Sahne şöyle: Adam kapıya yaklaşırken önce ceplerindeki bütün madeni eşya ve ıvır-zıvırı, yani gözlüğünü, çakmağını, kalemini, anahtarlığını avucuna toplamaya başlıyor, ardından pantolon kemerini çözmeye başlıyor!

Anladınız, şu malum güvenlik tedbirlerinden bahsediyorum.

Tamam, son on seneden beri toplasanız toplumun oran itibariyle yüzbinde biri bile etmeyecek kötü niyetli, çatlak ve azgın teröristler yüzünden her yerde güvenlik tedbirleri alabildiğine abartılmaya başlandı. Havaalanları, büyük mağazalar ve işhanları, çeşitli kamu kurumları ve firmalarda artık güvenlik çemberinden geçmeden içeriye girebilmeniz mümkün olmuyor. Hele 11 Eylül saldırısından sonra güvenlik endişesi resmen paranoyaya dönüştü.

Bu yüzden vaziyete alışkın vatandaşlar, kapıda güvenlik tedbirini fark edince bu tatsız eylemi fazla uzatmamak için soyunup dökünmeye başladı. Ne var ki bazı kurumlardaki güvenlik görevlileri, zahir âmirlerinin talimatıyla olsa gerek meseleyi abartıyorlar. Bazılarının ziyaretçileri ayakkabılarını çıkarmaya zorladıklarına bile şahit oldum.

Kapı şeklinde düzenlenmiş metal dedektörlerinden geçmek sahiden bir mesele haline geldi. O kapıya yaklaşırken ister istemez kendinizi, masum, tehlikesiz ve kötü niyet taşımadığını isbatla yükümlü potansiyel bir terörist gibi hissetmeye başlıyorsunuz, fakat ne yapsanız, o alçak kapı dedektörü bipleyip duruyor ve her bip sesinde sanki oradaki görevlilere, "bu herif var ya; bir numaralı terörist şüphelisidir; aman dalga geçmeyin" ihtarını çekiyor. Bu gibi hallere alışkın güvenlikçiler de başlıyorlar talimat yağdırmaya,

- Islak mendil var mı ıslak mendil; onu da çıkarın..
- Plastik kartlar da ötebiliyor, onları da lütfen...
- Ayakkabılarınız!..
- Kemer, evet kemer, kemeri de alalım buraya.
- Ha, kapıya dokunmadan geçeceksiniz, şimdi geriye gidin, bekleyelim biraz.. evet şimdi kapıya dokunmadan tekrar deneyelim...
- Dişlerinizde metal protez olabilir mi, hımm...

"Yok daha neler" demeyeceksiniz. Vatandaşın birini anlattılar; garibim güvenlik kapısında neyi var nesi yok deklare edip bu iş için çamaşır leğenlerini andıran plastik kaplara boca etmesine rağmen hain kapı yine de bipleyip durmaktaymış. Neredeyse adamcağız plaj kıyafeti tarzında soyunup dökünmesine rağmen üzerinde metal cinsinden eşya, bomba, bıçak, roketatar, falçata taşımadığını elektronik kapıya bir türlü anlatamamış. Derin derin düşünürken,

-Buldum demiş, vaktiyle bacağım kırılmıştı da doktorlar platin bir parça koymuşlardı oraya. O ötüyordur işte..

-Olabilir demiş güvenlikçiler, "biz çok gördük bu ayakları" kabilinden, "Peki vücudunuzda platin protez taşıdığınıza dair doktor raporu var mı yanınızda?"

-...?

"Nasıl yani" demeyeceksiniz; bir yerlerinizde metal protez varsa, durumu izah eden bir tıbbi raporu cüzdanınızın bir köşesine iliştireceksiniz çünkü modern toplumlarda gittikçe artan güvenlik ihtiyacının günün birinde azalacağına dair hiçbir belirti görünmüyor ufuklarda. Silah üreten firmalar harıl harıl çalışıp önce x-ray cihazlarında görünmeyen plastik silahlar imâl ediyorlar; sonra da muhtemelen plastik tabancaları bile bipleyen kapılar icad etmek için uğraşıyorlardır. Dünyanın en demokratik ülkelerinde bile askeri harcamaların kısılması yolunda teklif verenler, "hain midir nedir bu adam?" diye yan gözle bakılıyor. Strateji uzmanları ise tam gün mesai yaparak hangi ülkenin, hangi amaçlarla hangi ülkeye askeri bir tehdit teşkil ettiğini tasarlayıp ilgili makamlara rapor döşeniyorlar.

Fark etmediniz mi: Çoğu apartmanların ikinci üçüncü katlarında "özel güvenlik şirketi veya kursu" yazan tabelalar çoğalmaya başladı. Bu gidişle toplumun yarısı, diğer yarısının teşkil ettiği tehlikeye karşı toplumun diğer yarısını korumak için güvenlik sektöründe çalışmaya başlamış olacak (farkındayım, üç yarım, bir tam etmiyor; daha fazlası ediyor ve bu garip vaziyet bizim durumumuzu pek güzel anlatıyor).

Bu durumda müstakbel teröristlerin onca güvenlik çemberinden yakalanmadan geçmek için herhangi bir delici, kesici, patlayıcı ve patlatıcı silah taşımak lüksünden vazgeçip, bizatihi ellerini, ayaklarını hatta kafalarını silah şekline koymaları gerekecek. Meselâ müteveffa Bruce Lee veya Jackie Chan neviinden bakışlarını bile silah gibi eğitmiş bir adamın güvenlik kapısına geldiğini düşünün. Üzerinde kürdan bile taşımıyor ama adamın kendisi olmuş zaten kocaman bir silah!

N'aapacak güvenlikçiler?

"İşi tadında bırakalım arkadaşlar" diyecek olsak kim ciddiye alır; kimse aldırış etmez çünkü güvenlik kavramı, güvenlik ihtiyacını karşılamaktan daha fazla bir şey haline geldi ve bir sektör oldu. Bu durumda güvenliğe para harcayabilecek insanları ikna etmek için onların ne kadar yaman tehditlere maruz kalabileceklerini kendilerine hatırlatacak diğer birileri de sektörün tabii aktörleri durumuna girmiş olmayacak mıdır?

Tamam, cümle hayli karışık ama muhtevasının yanlışlığına kim itiraz edebilir?

Ah bu Futbol Federasyonu

Bunlar bednamlıktır; hezeyandır, bu ülkede öyle şeyler olmaz.

Bizde parlamenter demokrasi takır takır işlemektedir; kuvvetler ayrılığı prensibine göre devletin bütün kurumları, kendilerine anayasanın tanıdığı yerin bilincindedir. Hiçbiri, bir başka gücün yerine kendini ikame etmeğe kalkışmaz.

Anayasamız fıstık gibidir; geçen yüzyıl içinde daha iyisine ulaşmak için üç kere bozup yenisini yapmışızdır; iki anayasamızın askeri darbe mahsulü olması anayasalarımızın kötü olduğuna karine değildir, zaten o anayasaları, ilk darbe anonsundan sonra darbecilerin emrine giren üniversite hocası hukukçularımız yapmışlardır.

Bizim anayasacı hocalarımız, hukukçularımız iyidir, arslan gibilerdir.

Zaten yargımız da bağımsızdır; siyasi etkilenmelerden tamamen arî ve berîlerdir; konjonktüre göre tavırlarında değişiklik göstereceklerini ummak safdilliktir.

Meslek kuruluşlarımız, barolarımız, odalarımız fevkalade sivil bir şuura sahiptir. Mesleki etik konusunda çok duyarlı davranırlar ve boş zamanlarında memleket meseleleri hakkında raporlar hazırlayıp fikir beyan ederler.

Yasama uzvumuz kutsaldır; siyasi partilerimizin hepsi de asli mes'uliyetlerini müdrik müesseselerdir. Parti içi (ve dışı) demokrasiye büyük hürmet gösterirler. İçlerinden velev ki biri çıkıp, "biz bu Cumhuriyet'i kolay ele geçirmedik; sandığa gömdürmeyiz" filan demez. Bizde tek kişinin iradesiyle kurulan ve yürütülen bir partinin varlığını ileri sürenlerin alnını karışlarız; Siyasi Partiler Kanunumuz mükemmeldir, çok demokratiktir, onun gibisi bir daha

gelmez. Seçim Kanunumuz ise o kadar âdil ve mükemmeldir ki bu yüzden hep nazara gelmektedir.

Bizde yürütmenin, yasama uzvunu fiilen kontrol ettiğini ileri sürenler de bednamdır, bedhahtır, müflistir, divânedir.

Cumhurbaşkanımız tarafsızdır; kararlarından ötürü sorumlu tutulamayacağı için affettiği hükümlülerin kısm-ı âzâmı itibariyle felanca görüş sahibi eylemciler olmasından ötürü bıdı bıdı yapılması yersizdir. Zaten o şimdiden üçüncü adamdır, biraz daha çalışsa ikinci adam bile olabilirdi.

Türkiye'nin güneydoğusunda adı konulmamış bir kalkışma asla vuku bulmamıştır; son yirmi küsur senedir olup bitenler, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki isyanlar gibi basit zabıta vakalarıdır. Kimselerin ülkeyi bölmeye çalıştığı, güvenlik kuvvetlerine silah çektiği yoktur; beş bini güvenlik mensubu ve memur, otuz bine yakın insanın bu gibi evhamlar yüzünden canından olduğu da iftiradır. Güvenlik güçleri, eğitim esnasında ara sıra birbirini vurmakta, dağlara çıkan bir kısım vatandaşlarımız ise üşütüp hasta oldukları için zayiat vermektedirler.

İş dünyamız, işadamlarımız akılcı, yurtsever ve yüksek sorumluluk sahibidir; dış finans ve siyaset muhitlerinin sözcülüğünü yapmaz, yatırımlarında milli fayda unsurunu daima ön planda tutarlar. Kendi menfaatleri için ara sıra da olsa siyasi şantaja yeltendiklerini tarihler yazmamıştır.

Basınımız hürdür, iyidir, hoştur; darbe şakşakçılığı yapmaz; ülke insanlarının yarısını rejime tehdit gibi göstermez. Dünyalar iyisidir basınımız, çok tontondur.

Ordumuz darbe filan yapmamış, iç hizmet kanununun verdiği yetkiyle iki defa anayasal düzeni sona erdirerek ülkeye sahip çıkmıştır; askerlerimiz siyasetle uğraşmazlar; aksini iddia eden kanunen bednamdır.

Üniversitelerimizi övmeye kelimeler yetmez; 1933'teki reformdan beri ilmî ve vicdanî kanaatini her şeyin üstünde tutan bir akademisyenler ordusu yetiştirmiş olması geleceğimizin teminatıdır. Bir de üniversitelerimize mali özerklik verilmiş olsa kim bilir daha ne gibi başarılara imza atacaklardır?

Bürokrasimiz dünyanın en kuzularıdır; öyle sevecen, öyle vazifeşinas, öyle kanunlara itaatkâr; onlar da siyaseti katiyyen sevmez ve uğraşmazlar. Zaten siyaset kötü bir şeydir.

Geriye ne kaldı: Türkiye Futbol Federasyonu!

"Dinci-boyalı" basın polemiğinin zararları

"Dinci basın niçin töre cinayetlerini lanetlemiyor; işlerine gelmediği zaman suskun kalıyorlar" yollu ithamlar, yılgınlık ve suçluluk psikolojisi yaratmak cinfikirliliğine dayandığı için

samimiyetten uzak kalıyor. Aynı mantık tersine işletildiğinde bakın nasıl bir sonuç çıkıyor; buna göre beyaz kadın ticareti diye bilinen o devâsâ sektörden "boyalı" basın sorumludur; pornografi sınıflandırmasına giren bütün suç eylemleri yanında, insanları daha pahalı ve lüks bir hayata özendirdiği için bütün hırsızlık, kapkaç, gasp, dolandırıcılık, soygunculuk fiillerinden ötürü de "boyalı" ve "bir kısım" basını suçlamak gerekecektir.

Güneydoğu illerinde namus yüzünden işlendiği öne sürülen cinayetler hakkında bazı basın kuruluşlarında, "dinci basın niçin töre cinayetlerini lanetlemiyor; işlerine gelmediği zaman suskun kalıyorlar" yollu itham yazıları yayınlanmaya başladı. Bunun üzerine savunma içgüdüsü harekete geçti ve "ne münasebet, biz bu cinayetlere karşıyız ve daha evvel şu gibi yazı ve haberlerle tavrımızı almıştık" yollu cevaplar verildiğine şahit olduk. Bu gibi suçlamalarda hep hedef tahtasına çivilenen Diyanet teşkilatı da, her seferinde yaptığı gibi, "Dinimiz sebebi ne olursa olsun cinayeti reddeder ve asla hoşgörmez" mealinde açıklamalarda bulunmak ihtiyacını duydular.

Bu tip ithamları iyi incelemek gerekiyor çünkü bana göre bu son derece iyiniyetlerle ele alınmış bir, "ülkenin problemlerine hep birlikte çözüm bulalım arkadaşlar" yaklaşımından ziyade psikolojik bir yılgınlık telkin etme harekâtının parçasıdır: "Siz bu cinayetleri ayıplayamazsınız, haydi ayıplayın da görelim" faslında ithamcılar, suçladıkları basın kuruluşlarını, "sahi yahu, bizim de bu cinayetlerde dolaylı da olsa bir sorumluluğumuz var; güneydoğuda yaşayanlar genellikle dinî hassasiyeti yüksek kişiler ve hepsi de bizim gazeteleri okuyup ona göre davranışlarını düzenliyorlar" şeklinde bir pişmanlık, hatta mahcubiyete yönlendirmek istiyorlar. İthamın zımnındaki ikinci mânâ "töre" denilen birikimi sağcı ve "dinci" basının savunmak zorunda olduğu varsayımıdır; böylelikle töre cinayetleri, kendiliğinden "sağcı ve dinci" basının sorumluluk ve uzmanlık sahasına girmiş olmaktadır.

Başta da belirttiğim üzere bu tip ithamlar yılgınlık ve suçluluk psikolojisi yaratmak cinfikirliliğine dayandığı için samimiyetten uzak kalıyor. Aynı mantık tersine işletildiğinde bakın nasıl bir sonuç çıkıyor; buna göre beyaz kadın ticareti diye bilinen o devâsâ sektörden "boyalı" basın sorumludur; pornografi sınıflandırmasına giren bütün suç eylemleri yanında, insanları daha pahalı ve lüks bir hayata özendirdiği için bütün hırsızlık, kapkaç, gasp, dolandırıcılık, soygunculuk fiillerinden ötürü de "boyalı" ve "bir kısım" basını suçlamak gerekecektir; kezâ vaktiyle Türkiye'yi kasıp kavuran ve etkileri hâlâ devam eden büyük çaplı vurgun ve yolsuzluk suçlarına yine "bir kısım medya" patronları bulaşmış oldukları için nedâmet getirmeliler ve sorumluluklarını üstlenmelilerdir!

Bu suçlama listesinin daha nerelere kadar uzatılabileceğini kestirebiliyor musunuz; böyle toptancı ithamların tertibi kolay ama muhtevaları son derece zayıf ve haksızdır; çünkü o gazetelerde de pek çok sayıda aklı başında, mâkul ve sağduyulu insan çalışmakta, yayın yapmakta ve yönetmektedir. Orada da bu gibi suç ve eylemlere karşı olan yazarlar, gazete yöneticileri vardır; onlar sadece yayın tarzları ve haberleri seçip vitrine çıkarmakta seçtikleri

üslubu yüzünden son derece haksız ve tehlikeli bir toptancı zihniyetle itham edilemezler, edilmemeleri gerekir.

Basın kuruluşlarının birbirlerini, en temel insanî meselelerde bile samimiyetsizlikle suçlamaları, ne kadar derin bir güven bunalımı içinde yaşadıklarını, davrandıklarını ve yayın yaptıklarını gösteriyor. Yayın kuruluşları elbette birbirlerinden farklı tarzda yayın yaparlar ve yapmalılardır ama meseleyi, "siz filan cinayeti ayıplamadınız", "hayır efendim asıl siz filanca cinayette suçluları himaye eder tutum takındınız" getirmek, en başta basın kuruluşlarının itibarını zedeler.

Aslında çok sıradan ama ilginç bir hadiseyi nakletmeme müsaade ediniz: Geçenlerde hava meydanlarındaki kafelerden birinde kendisiyle aynı masayı paylaşmak için izin istediğim bir adamla yarım saat kadar beraber olduk. Bir ara çantamdan gazeteleri çıkarıp, lâfa girmiş olmak için, "bakalım gazeteler ne yazıyor" diyecek oldum. Daha sonra şoförlük yaptığını öğrendiğim vatandaşın ilk cümlesi son derece manidardı,

-Ne yazacaklar ki, yalan yazıyorlardır!

Bu son derece dikkat çekici tesbitin haksızlığı âşikardır çünkü her rengiyle basın büyük bir hizmeti yerine getiriyor; toplumu bilgilendiriyor, aydınlatıyor, onun taleplerini seslendiriyor, yöneticiler üzerinde kamuoyu baskısı oluşturuyor ve şu anda sayılması pek de gerekmeyen olumlu hizmetler yerine getiriyor. Sıradan bir vatandaşın bütün gazeteleri yalan yazmakla suçlaması elbette haksızlık ama küçük de olsa bir isabet payı olduğu muhakkak. O isabet payının vebâli ise yine yayın kuruluşlarının sırtındadır.

Sadede dönelim: Birileri, "Dinci basın töre cinayetlerini ayıplamıyor", bir başkası, "boyalı basın milleti ahlâksızlığa sevk ediyor" suçlamasını sürdürdüğü sürece bu kördövüşü sürecektir, çünkü "Dinci", "Boyalı" gibi niteleyen sıfatları en fazla tercih eden yine -ne yazık ki- basın mensupları, yazar-çizer takımıdır. Birbirlerine güven duymayan insanların polemiği, okuyucu kısmına elbette daha fazla güvensizlik telkin edecektir.

AKLINIZDA BULUNSUN:

GELİNİZ BU GÜZELLİĞİ BİRLİKTE PAYLAŞALIM!

1. Uluslararası Türkçe Olimpiyatı'nın bu kadar seyirci ilgisine mazhar olması benim için şaşırtıcıydı. O gün yarışmanın yapılacağı çadır-salonun etrafındaki kalabalığı görünce daha erken saatlerde oralarda bulunup kalabalığa karışmadığıma, dünyanın dört yanından gelen çocuklarla konuşup sohbet etmediğime, meseleye daha içerden bakamadığıma hayıflandım. Program sona erdikten sonra şunları düşündüm: Bu olimpiyatları destekleyen kuruluşlara gelecek sene sadece ticarî firmalar değil, Türk basını da iştirak etse; onlar da organizasyonda hisse sahibi olsalar, bu gururu hep birlikte yaşasak ve Türkçe'nin, Türkiye'nin geleceğine hep birlikte yatırım yapmak noktasında işbirliği geliştirilse ne güzel, ne anlamlı olurdu. Belki gelecek yıllarda bu olimpiyatın kapsamına

> sadece yurtdışındaki Türk Okullarında okuyan öğrenciler değil de, isteyen herkes katılabilse; bir yıl içinde Türkçe'ye çevirisiyle, telifiyle, konuşması, telaffuzu, kompozisyonu, hâsılı Türkçe'yi tasarrufu ile Türkçe evrenine katkıda bulunan yaşı, rengi, tabiyeti, eğitimi hangi seviyede olursa olsun herkes yarışabilse...

Bu yarışmayı daha geniş bir kapsama ulaştırmak ve tanıtımını yapmak, Türkçe'nin evreninde soluk alıp veren herkes için bir görev teşkil etmelidir.

Bu vesile ile bu ağır ve yorucu programa emeği geçen herkese bütün kalbimle teşekkür ediyorum.

Ee, aslanın kuyruğu nerede?

Siyasette birleşme hesapları yapanlar dört işlem aritmetiğini kullanıyorlar; halbuki siyaset aritmetikten ziyade cebir yardımıyla mahiyeti anlaşılabilen bir alan: Bunun parantezi var, çarpanı var, karesi, karekökü, üssü var; özellikle solda birleşmeyi murad edenlerin asla gözden kaçırmaması gereken "ortak bölen" faktörleri var! Yüzde 2,5'la 1,5'u üst üste koysanız normal şartlarda 4 eder; siyasetin cebir hesabında ise bazen yüzde yarım, bazen 1'dir. Eğer topladığınız sayılar "eksi" işaretli ise toplamı da nâkıs olacaktır. Lise öğrencilerinin bildiği şu inceliği, siyasetin kaşalotları bilmez mi?

Elbette bilirler ama onların gözünü karartan başkaca mistik ve romantik faktörler vardır; meselâ, kendilerinde -bütün siyasi yenilgilerini görünmez kılan- birtakım kabiliyet ve imtiyazların bulunduğunu zannederler ve kendilerini Hazreti Mûsa gibi kavimlerinin tabii lideri olarak görürler. Hilkat itibariyle kanaat hissinden mahrum yaratılmışlardır; mağlubiyetlerini "talihin cilvesi" gibi değerlendirip, "nevbet"in kendilerine uğrayacağı zamanı, hırsa dönüşmüş sakat bir sabır hissiyle beklerler. Tevâzularında, bizzat fark etmeleri mümkün olmayan bir sahtelik vardır. Liyakatsizliklerinde tavana vurmak için delicesine didinip dururlar; hasta döşeğinde bile emeklilik fikrini akıllarına getirmez, çıkış çizgisinde bütün adalelerini bir an önce öne fırlamak için gergin tutan bir atlet gibi tetikte dururlar. Herhangi bir dinî inanca veya insan eseri ideolojiye veya daha dar kapsamlı siyasi programlarla samimiyetle bağlı olduklarını gösteren bir emâre vermezler. Her seçimde âdetâ ölür, her seçim arifesinde âdetâ yeniden dirilirler ve bu yüzden ölümsüz olduklarını zannederler. Ölüm, onlar için başkalarını, özellikle rakiplerini bağlayan bir fenomendir; herkes gibi günün birinde öleceklerini bilmek onları sıradanlaştıracaktır; ne pahasına olursa olsun hayata tutunmak şıkkını seçerken aynı zamanda sıradan insanlar gibi ölememek şıkkını da işaretlemiş olduklarını bilmezler. Hırslarını ve -elbette bir başka şeye değil, kendilerine duydukları- inançlarını saracak ambalaj malzemesi seçmekte (meselâ din, meselâ vatanseverlik, meselâ liberal değerler veya çoğulcu demokrasi) müşkülpesent davranmazlar.

Gerçeği doğru dürüst algılayamamak, olguları ancak eğip bükerek kabullenmek konusundaki başarısızlıkları, onların indine meziyettir. Bu yüzden onları birer siyasetçi saymak yerine birer "mistik" olarak kabul etmek daha doğru olur. Onlar kendi rü'yetlerinin, kendi rü'yâlarının, kendi hezeyanlarının mahbesinde yaşarken dışarıya karşı genellikle makûl ve uzlaşmacı bir görüntü verirler. Tedavileri tıbben mümkün değildir; çünkü alîl ve nâkıs olduklarını bilmez, söylense de inanmazlar.

Rasyonalitesi ve demokrasi kültürü yüksek cemiyetlerde bu gibileri normal sağlık taramalarında fark edilerek gözlem ve tedavi altına alınırlar; ama kahramanlara, mûcitlere, şampiyonlara ve kurtarıcılara aç toplumlarda politikanın mistikleri kolayca yaşamalarına (ve tabii hiç ölmemelerine) yetecek kadar oksijen bulur, hatta ülke yönetiminde önemli görevler bile üstlenebilirler. Tarihin böyle ârızaları da vardır.

Hürriyet'in internet nüshasında konuyla ilgili haberin altına yapılan okuyucu yorumlarından birini okurken neredeyse gülmekten yere düşecektim. Bakınız Mehmet Küçükşahin isimli vatandaş, şu siyasi birleşme meselesini benim gibi uzatmadan bir çırpıda nasıl tahlil edivermiş: "Voltran, voltran, voltran... Demirel, Rahşan ve Mesut Yılmaz. Voltran'ın 3 parçası tamam. Geriye bir tek aslanın kuyruğu kaldı. Onu da bulunca voltran'ı tamamlarsınız artık."

Temmuz

Yağma yok; herkes kendi hikayesini anlatacak

Evvela lokomotif; ille de buharlı olacak. İstasyonda beklerken öfkeyle soluyan, yaşlı ve somurtkan bir amele gibi burnundan buhar ve duman, kulaklarından kızıl şerrareler fışkırtan o ondokuzuncu yüzyılın mekanik şâheseri, demiryollarının ilk ve asla eskimeyecek yegâne sembolüdür.

Zengin olacaksın birader, şöyle kıyasıya zengin; memleket kadar geniş arazi alıp ray döşeteceksin; ardından hurda demir fiyatına haraç mezat satılan (kalmış mıdır köşelerde bir yerde?) kelepir lokomotiflerden birkaç tane satın alıp, bir kenara kurduracağın loko bakım atelyesinde iş bilir eski ustalara bir güzel modifiye ettireceksin: Kara, kızıl ve beyaza boyatacaksın, üstüne pirinç dökümden bir TeCimDalDal amblemi, bir de güzelim ayyıldız çaktıracaksın. Takacaksın arkasına birkaç elden geçirilmiş tahta yolcu vagonu.

Eşi-dostu bindirip gezdireceksin.

Makinisti sen olacaksın; olur olmaz yerde düdüğün ipine asılıp sağda solda gaafil otlayan inekleri ürkütecek, yarım karışlık bataklıklara yan gelip Kleopatra gibi güzellik uykusunda mahmur geviş getiren mandaların keyfini kaçıracaksın.

Köprüler, viyadükler, tüneller yaptıracaksın; makineyi tünelin ortasında veya yalçın ve derin bir uçurumun iki yakasını bir araya getiren taş köprüde arıza varmış gibi durdurup yolcuların ödünü koparacaksın meselâ!

Yol üstünde rastladığın bahar çiçeklerini, yabani erik ve ahlat ağaçlarını sırf yolcular doya doya seyretsin diye keyfi molalar ihdas edeceksin; gelincik seyretme molası, iğde kokusunu ciğerlere doldurma molası, serin gözelerden su içme molası, dere kenarında çıplak ayakla yürüme molası, yeşil ve derin sularda çimme molası, dağlarda güneşin doğuşuna şahit olma molası (ve şahitlere birer sertifika vereceksin), karnı acıkanlara çökelik ekmek soğanla kifaf-ı nefs etme molası, koyu ağaç gölgelerinde iki saat kitap okuma molası...

Yanında kitap getirmeyen yolcuları orada dımdızlak bırakıp gideceksin düdüğü keyifle öttürerek... Kaybolacak değil ya herif, rayları takib ederek nasıl olsa bir istasyona vâsıl olacaktır.

O kadar parayı dağa-taşa, hurdaya-demire döken hercai tabiat, sıra istasyona gelince nekeslik eder mi arkadaşlar? Paşa keyfin kaç tane isterse, mimarları bir araya getirip "en güzel istasyon binası tasarlayana üç misli ödül vaad edip, paşa gönlün nereyi çekerse görenlere, "gayrı yeter, ben şuracığa yerleşsem gerektir; kurbanınız olayım, kimselere adresimi vermeyin" dedirtecek masal binaları konduracaksın.

Treni kara takkeli yol işçileri, kara üniformalı hareket memurları, revizörler, şunlar, bunlar karşılayacak. Parasıyla değil midir? Gişe memuru bile olacak ("yeter ulan bu maskaralık, ben tez elden köyüme dönsem gerektir" diye mızmızlık eden huysuz misafirlere dönüş bileti kesecek!)

Küçücük peronda simitçiler de olacak; kenarda bir çeşme akacak; isteyen yolcular ellerinde ağzı mantarlı galonluk şişelerle seğirtip içme sularını tazeleyecekler.

Birileri ayran satacak testilerde; portakal, erik, elma satacak, "mayahoş elma bunlar" diye övecek malını. Binanın arka tarafından horoz çığlıkları, tavuk gıdaklamaları, keçi melemeleri, eşek anırtıları yükselecek, saka kuşları, kanaryalar şakıyacak. Şen çocuk çığlıkları, karşı dağların yamaçlarında yankılanıp, pofurdayan lokomotif kazanının istim seslerine karışacak.

Trenin, "haydin gidek uşak, toparlanın ha!" düdüğü, tam da yolcuların, "ah ne olurdu da şu minik istasyonda biraz daha kalsaydık, çeşmesinden avcumuzla su içip, binanın böğründeki minik çay ocağında kaynayan semaverden tavşankanı çaylar yudumlasaydık" dediği anda ötecek. Az ilerdeki çalılıklardan iki ala keklik dertop olup çırpına çırpına uçuşacaklar.

Tadı damakta kalacak!

Tren tam hareket etmeğe başladığında camı indirip dışarıyı seyretmek için pencereye abanan âvâre yolcular, istasyon binasının üst katındaki pencere kenarına dizilmiş fesleğen, küpe, begonya ve karanfil saksılarına dikkat kesilecekler; bina tam göz menzilinden çıkmak üzere

iken pencerenin kımıldayan perdesinin ardındaki gölgeyi farkedip zihinlerinde bütün tren yolcularının bin kere, onbir kere, yüzbin kere yazdıkları romanı yazmaya başlayacaklar.

Sahi senin böyle bir romanın var mı okuyucu arkadaş, ha?

Akşam olacak; ahşap vagonlar gıcırdayarak demir tekerleriyle raylarda gitgide aheklenen bir türküye dem tutmaya başlayacak.

Makinist ışıkları yakacak; ölgün sarı ışıklar, tren hızlandıkça ferlenip yolcu suratlarında hep aynı mânâyı tutuşturacak. Nevale sepetleri açılıp haşlanmış yumurta, kadınbudu köfte, taze soğan, pide çıkarılacak; arkasından üzüm, karpuz, şeftali.

Neden sonra makinistin megafondan yükselen hışırtılı sesi,

-Sayın yolcularımız, biraz sonra çay servisi başlayacaktır; herkesin bardaklarını hazırlamasını rica ederiz.

Birisi, tavana yakın yerdeki fileli raftan ud torbasını indirip akordunu yoklayacak; öteki kemanı kutusundan çıkarıp yayına reçine sürecek; ortalığı türüm türüm taze demlenmiş çay kokusu sararken sabâdan yol gösteren udun tıngırtısına keman ezelden beridir her nedense hicrana bulanmış tok sesiyle refakat edecek. Bir başkası,

"Uzayıp giden o tren yolları

Açılıp sarmıyor yârin kolları" şarkısına başlayacak; sıra,

"Bir beyaz mendilin sallanışını

Unutmam o gece ağlayışını" mısralarına gelince birilerinin boğazına yumruk gibi bir şek tıkanıverecek, tren aniden kat be kat çoğalıp yankılanan tekerlek sesleriyle bitmeyen tünellerden birine girecek. Udi çayından bir fırt çekecek...

...

İnce bir düşünce sûretine bürünüp, daha tüneller zincirinin bitmeyen baklalarından kimbilir kaçıncısından kurtularak bir yenisine dalmaya azmeden trenden bir çırpıda yükselecek, kanadına kuvvet dağların ucasına erdikten sonra, Kutup yıldızını kerterizleyip yeniden o küçük istasyona döneceksin. İstersen ince bir düşünce sûretine bürün, istersen alacalı bir üveyik ol, senin bileceğin iş. Hırçın yamaçların kuytuluğuna sığınmış gibi duran istasyonu ancak birkaç pencesinden dışarı süzülen zayıf elektrik ışığından tanıyabilirsin.

Git, begonya saksısının durduğu pencere damlalığına iliş. Beyaz işi perdenin nasılsa aralık kalmış bir kenarından içeriye hırsızlama göz at; daha cür'etkârsan yine ince bir düşünce ol ve gecenin ferahlığı gibi sız içeriye.

İçerde kaç kişi var? İki, üç?.. Çocuklar?

...

Haydi, şimdi sen anlat okuyucu kendi istasyon hikâyeni.

Misal: Tekeler köyü zeybeği

Erkan Oğur, aylık Kılavuz dergisine verdiği uzun mülakatında diyor ki, (meâlen) "Bu ülkede hangi istikamette yirmi kilometre gitseniz hançere değişir, mızrap değişir, saz değişir, edâ değişir." Aynı tesbiti Nevşehir'den Sivas'a gelen bir yabancı misafir de ifade etmişti: "İki saatlik yolculukta niçin her şey değişiveriyor?"

Geçen akşam, "Hacivat Karagöz Neden Öldürüldü?" filminin DVD nüshasını seyrederken bu şaşırtıcı farklılığın sebebine dair dikkat çekici ipuçları ile karşılaştım; bilinmedik şeyler değildi ama bakmakla görmek arasında fark var. Şimdiki zamandan hareketle geçmişi anlamaya çalışmak yer yer algı kusurlarına yol açıyor; doğru olan, geçmişten hareketle bugünü anlamak olmalı. Yeri gelmişken geç de olsa bu filmin hakkını teslim edelim; Karagöz Hacivat, bizde pekâlâ iyi film yapılabileceğinin nişanesi olduğu gibi çok daha iyilerinin başarılacağına dair güzel sinyaller veriyor. Hikaye 14. yüzyıl başlarında Bursa'da Orhan Gazi'nin beyliği esnasında geçiyor ve hikayede Bursa'daki beşeri malzemenin gayet iyi tasvir edilmiş bir portresini buluyorsunuz: Türkmenler, Yörükler, Rumlar, Moğollar, Yahudiler yanında devri anlamaya yarayacak kurumlar ve kişiler (Ahiler, Bacıyân-ı Rum teşkilatı, henüz emekleme çağındaki İlmiye teşkilatı, Moğol idaresi, Bizans, Ortodoks Kilisesi, Aleviler, Sünniler, Tekke ve Zaviyeler gibi) de başarıyla resmediliyor. 14. yüzyıl itibariyle Bursa'nın beşeri renkliliği Anadolu'da bir istisnâ değildir; başta büyük yerleşim yerleri olmak üzere hemen her yerde şaşırtıcı ve zengin bir insan hareketliliği vardır (Meselâ Rahmetli Osman Turan Hoca'nın "Selçuklular Zamanında Türkiye" isimli eserine göre aynı yüzyılda Sivas'ta Ceneviz konsolosluğunun bulunduğunu ve o günün şartlarına göre kıtalararası çapta ticari muamelelerin yürütüldüğünü öğrendiğim zaman çok şaşırmıştım). Filmin karakterleri de başarıyla seçilmiş; özellikle Orhan Gazi ve Nilüfer Hatun yorumunu dikkate değer buldum. Müziklerde bile devrin ruhuna hitab eden ses dizilerinin tercih edilmesi güzeldi ama hepsinden önemlisi insanların pek tatlı, kolay anlaşılır bir tarihi Türkçe ile konuşmalarını çok beğendim.

1. yüzyıl ki Osmanlı Beyliği'nin Rumeli'ye açılma asrıdır. 1386'da Sofya ve Niş, 1430'da Selanik fethedilirken İstanbul 1453'te, Trabzon 1461'de alınabilecek, Karamanoğlu mıntıkası ise ancak 1468'de Osmanlı hakimiyetini tanıyacaktır. Anadolu'nun doğusu ise 1473'te Otlukbeli seferinden sonra iltihak olunmuştu. Bu kısa tasvir, zâhirdeki biteviyeliğin derûnunda nasıl bir başdöndürücü beşeri hareketliliğin yattığını hatırlatmaya yeter: İşbu farklı topluluklar, muhtelif dini, siyasi, kültürel tesirlerin katkısı ve baskısıyla kendilerini asırlarca Osmanlı, son asırda ise Türk diye adlandırdılar. Bu topluluğun edebiyatında, musikisinde, mimarlığında, danslarında, adet ve geleneklerinde,

mutfaklarında benzemezleri aynı tesbihin ipine dizen kaotik bir ahenk ve beraberlik var. Elemanlarına ayırarak değil, tümünü göz önünde tutarak anlaşılabilecek bir yapı bu.

Bir misâl vereyim: Yıllardan beri türkü dinlerim; hâlâ şaşırıyor, hâlâ hayretler içinde kalıyorum: Akgün müzik elektronik firmasının "Dokuz Dağın Efeleri" adıyla yapıp yayınladığı zeybek klipleri VCD'sinde "Tekeler Köyü Zeybeği" diye bir eser dinledim; bu kadar güzel (hatta nefis) ve ince işçilikli bir melodik yapıyla pek az karşılaştım desem yeridir. Böyle eserlere "anonim" deyip geçmek veya derleyen kişinin ismiyle iktifa etmek, eserin sorduğu suali cevaplandırmaya yetmiyor. Sadece Zeybeklerin bile neredeyse konservatuar çapında ciddiyetle ele alınması ve incelenmesi gereken müthiş bir repertuvarı var; bu eserlerin izah ettiği insanları tanımak için başlı başına ama apayrı bir iş. Musikimiz içinde Zeybeklerin "kaç hopta bir hop" olduğunu hesaba kattığınızda nasıl zengin bir arkaplana istinad ettiğimiz biraz olsun hissedilebilir.

Öyle olmasa bir Selanik türküsü, bir Kastamonulu'nun rûhunu titretebilir miydi bakalım?

Hacı Murat

Anadollar ilk çıktığında, "yerli araba" efsanesinin bir an evvel tahakkukunu bekleyen millici takımı bile pek memnun edememişti. Araba görmemiş değildik ki; ortalık birbirinden fiyakalı ama düşük modelli iri-yarı Amerikan otomobilleri ile doluydu; "doluydu" lâfına da pek kulak asmamak gerekir aslında, orta halli bir Anadolu şehrinde hatırı sayılır esnaflara, yüksek bürokratlara ait özel otomobilleri toplasanız herhalde 30'u 40'ı geçmezdi sayısı. Üstelik "araba" gibi arabaydı bunlar: Enlemesine geniş, boylamasına uzun, kasislerde kendine mahsus bir stille yaylanması bile yolcularına keyif veren saltanat otomobilleriydi. Anadollar ise, kırsal yörelerde geviş getiren hayvanlarca kemirildiği ileri sürülen sunta-plastik karışımı bir maddeden mâmuldü, daracıktı. Üstelik insanın gözünü- gönlünü doyuracak bir heybetten de mahrumdu.

70'li yılların başlarında gazeteler, yeni bir Türk otomobilinin piyasaya çıkacağını duyurunca merak ettik; resimlerindeki gibi fiyakalı mıydı acaba? Görünce biraz hayal kırıklığına uğramadık desem yeridir; konserve kutusunun araba kılığına sokulmuş haline benziyordu ama nedense Anadol'dan daha çok sahicilik hissi uyandırıyordu. Şehrin en büyük meydanına mevzilenen taksi durağının getirttiği iki Murat'ı heyecanla inceledik ve incelemekle kalmayıp sadece 2,5 lira toka etmek suretiyle keyfini de çıkardık. Şehrin neresine olursa olsun, sadece 2,5 liraya kısa süreli bir Murat keyfi yaşamak mümkündü. Faytonların saltanatını Muratlar böylece sona erdirdi. O günlerde şehirdeki bütün faytoncu takımının kırıp-sarıp birer Murat tedarik ettikleri söylendi; bazı sürücülerin acemiliğine bakılınca bu rivayetin pek de yalan olmadığı görülebiliyordu zaten.

Bizde özel otomobillerin demokratikleşip halk arasında yaygınlaşması Murat 124'lerle olmuştur; o günler işçilerin padişahlık yıllarıydı. Arkalarında dağ gibi duran işçi sendikaları, toplu iş sözleşmelerinde işverenlerin - yani hükümetin- anasından emdiği sütü burnundan getiriyor, kız babaları memur damat adaylarına dönüp bakmazken işçi adayları karşısında "erkeğin çirkini mi olur; arslan gibi işçi çocuk işte" vaziyetleri takınıveriyorlardı. İşte o günlerde ortalama bir işçi, maaşıyla, ikramiyesiyle rahatça bir kooperatif evi bir Murat satın alabiliyordu.

Size inanılmaz gelmeyebilir ama biz bunu o günlerde inanılmaz buluyorduk!

Muratlardan sonra Reno'lar çıktı, yayıldı; özellikle kaporta yüksekliği sebebiyle köy yollarında tercih edilen bir binek olarak tanındı. Bu arada Murat'ın tasarımcıları, arabayı biraz daha otomobile benzetmek niyetiyle olsa gerek 131 modelini geliştirdiler. Sonra kuş serisinden diğer arabalar Şahinler, Doğanlar birbirini takib etti gitti.

Ama Murat unutulmadı.

Yerli otomobil sanayiini teşvik maksadıyla çıkarılan avantaj kanunu, 35 senedir arslanlar gibi hizmet verdiği halde tıkır tıkır çalışan Murat'ların sonu oldu. Kadir bilmez takımı kendi eliyle Murat'ını çürüğe çıkarıp plakasını iptal ettirirken vefadarları onu unutmadılar. O günlerde az kullanılmış (yani 200 bin kilometrede filan) Murat'lar altın gibi el değiştirmeye, yüksek piyasa yapmaya başladılar. Kaportacılar ise Murat'ın Reşad altını gibi kıymete bindiğini öğrenince piyasaya dikkat kesildiler. Derken yollarda, mühendisinin bile tanımayacağı pırıl pırıl kaportalı, motorundan boğuk, garip ve vahşi sesler çıkaran, sağı solu parlak nikelajlarla kaplı yeni kuşak Murat'lar görülmeye başlandı. Meraklıları sağdan soldan elden düşme, iyi durumda birer Murat bulup, üstüne iki-üç Murat parası daha harcayarak modifiye Murat yaptırıyorlardı. Kısa zamanda modifiye eski araba salgını Doğan serisine de bulaştı. Bagaj kapağına yazılan garip sloganların en çok yakıştığı model olan Doğanlar, Türk otomotiv sanayiinde kendi sürücüsünü inşâ eden ilk ve tek otomobil şerefini kazandılar. Kısaca şöyle oluyordu; siz kendi halinde bir vatandaş iken günün birinde bir Doğan alıyordunuz ve Doğan otomobili, sizin şahsiyetinizde daha evvel varlığını bile hissetmediğiniz önemli değişiklikler husule getiriyordu.

"Ne gibi değişiklikler yani?" diye sormayacağınızı ümid ederim. Ben, okurun zeki, çevik ve araştırmacı olanını severim zaten.

Plaka iptali furyası esnasında bir hurda Murat tedarik edip onu modifiye atelyesine sokmayı çok içimden geçirdim ama cesaret edemedim; oysaki kaportanın yarısını patlıcan moruna, kalan kısmını kavuniçi rengine boyatıp her tarafına kromajlı aksesuarlar taktıracak, bagajını iptal ettirip içine hayvanî ebatta ses cihazları yerleştirecek, ahşap-deri karışımı bir direksiyon simidi uydurup, atom farlar ve filmli camlarla hayalimdeki arabaya kavuşacaktım. Arka tarafına ise altın yaldızlı harflerle, "Yollar hızıma, kızlar duruşuma hasta" yazdıracaktım...

Olmadı; sebebini sormayınız, ben "yersizlik" diyeyim, gerisini siz anlarsınız zaten...

Peki Murat'ın Hacılığı nereden geliyor derseniz, bilmiyorum; vaktiyle 302 Mercedes otobüsleri -nedense her sene Kurban Bayramı'na denk gelen günlerde- Hacc'a yolcu taşıdığı için Hacı Mersedes lakabını hakkıyla kazanmışlardı. Muratların niçin hacı olduğunu ben de bilmiyorum; ne demişler, "el diyor ben de diyorum"

Sahi siz biliyor musunuz?

CHP'yi devletleştirsek...

Nazımın geçtiği, lâtifemin batmadığı bazı CHP'li arkadaşlarım var; ara sıra, "Deniz Baykal başınızdan eksik olmasın; sittin sene CHP'nin genel başkanı olsun" diye takıldığımda yüzleri gülmekle ağlamak arası bir şekle bürünüyor. Bu şakanın ardında hangi ciddi atıfların bulunduğunu gayet iyi biliyorlar çünkü.

Lâfa bakın, "Türk siyasetinde yeni bir ideolojik fay hattı oluşuyor. Bir tarafta, 'Cumhuriyet tehlikededir, bu tehlikeye karşı beraber olup Cumhuriyet'e sahip çıkalım' diyenler var; diğer tarafta diyemeyenler."

Böyle siyaset yapılır mı diye sormayacağız; çünkü Türkiye'de elli senedir siyasetin babası böyle yapılıyor. Sandıktan, halktan, toplumdan ümidini kesenler, "bari merkezi bürokrasinin şefaatinden mahrum kalmayalım, oraya yaslanalım" diye Cumhuriyet'e sarılıyorlar. Vaktiyle Fransız İhtilâli'nin Jakoben liderlerinden Robespierre'in "Vatan tehlikede" sloganını bizimkiler yalama ettiler. Ne zaman siyasette alta düşseler "Cumhuriyet tehlikede" diye feryad ü figan ediyorlar. İkide bir Cumhuriyet tehlikede diye ortalığı velveleye vermek, belki sûreta CHP ile merkezi bürokrasinin yakınlaşmasına ve zaten "tarihi" özellikler taşıyan beraberliklerinin pekişmesine yarıyor ama -nedense?- bu yakınlaşma bir türlü sandığa aksetmiyor.

CHP, Atatürk'ün kurduğu bir parti; tek parti devrinin devlet partisi. 1924 tarihli anayasada zikredilen İcrâ ve Teşriî, yani yasama ve yürütme kurumları, aslında bu yetkileri hep CHP kullansın diye kaleme alınmıştı. Demokrat Parti, aynı yetkileri kullanarak hükümet etmeğe kalkıştığı için onuncu senesinde merkezi bürokrasi tarafından ömrüne son verildi. Tarihi olayları yeniden yargılamıyoruz, tarihten bahsediyoruz, yani CHP'den; 1946'dan beri CHP, ne türlü eksen değişikliğine giderse gitsin o "tarihî"lik vasfından kurtulamadı; kendi çağının dışına düşmüş bir zaman gezgini gibi hep ayrıksı kaldı, anakronikleşti.

Oysa bir aralar "ortanın solu" istikametinde sosyalizme bile yanlamış, hatta milletvekili adaylarının seçiminde parti genel merkezinin "mezhebî" tercihlerde bulunduğu ileri sürülmüştü. Uzun yıllar iktisadi planda devletçiliği savunarak özelleştirmeye karşı çıktıktan sonra yörünge değiştirerek, "özelleştirelim ama çarçur ettirmeyelim" çizgisinde karar kıldı;

serbest piyasa ekonomisinin temel kurumları hakkında dişe dokunur bir eleştirileri yoktur. "Altı ok"tan, İnkılapçılık, Devletçilik, Halkçılık prensiplerinin 21. yüzyılı görmeye nefesi yetmeyince CHP kalan üçüne sarıldı ve -başka ne yapabilirdi ki?- kendini kalan okların sahibi ilan etti.

Cumhuriyet'in korunmasını sadece CHP'nin üstlendiği bir memleket düşünebilir misiniz; Deniz Baykal'ın "Cumhuriyet tehlikededir" feryadı, "bu işin bizden başka recülü kalmadı" anlamına geliyor. Eğer gerçekten Cumhuriyet'in (milliyetçiliğin, laikliğin) esirgenmesi CHP'ye kalmış ise biz zaten ölmüşüz demektir ama hakikat böyle değil: Deniz Baykal bile sâkin anlarında basiretle kabul edecektir ki, rejimin ve anayasanın meşru saydığı kurumlar, siyasi partiler arasında Cumhuriyet'e muhalefet eden yoktur ama iktidarı isteyenler çoktur. İktidarı herkes ister (düşünün ki CHP bile istiyor) ve meşru hiçbir kuruluş iktidarı istediği için ayıplanamaz.

Bu iş böyle gitmez; en iyisi anayasal bir düzenlemeye gidip CHP'ye mecliste sekiz-on sandalyelik, (61 Anayasası'nın tabii senatörlük adetine benzeyen) daimi bir kontenjan tayin edilmeli; kanun ve kararnameleri Cumhurbaşkanı ile birlikte CHP de imzalamalı, YÖK, yüksek mahkemeler, TRT vesaire gibi kuruluşlarda CHP'ye koltuk ayrılmalı; seçimlerde kazansa da kaybetse de CHP anayasal bir kurum sayılarak devlet içindeki yerini korumalı.

Belki o zaman Cumhuriyet, Deniz Baykal'a her ilham geldiğinde tehlikeye girmekten kurtulur; biz de rahat ederiz.

Rodin sergisi niçin ve nasıl gezilmeli?

Emirgân'daki Sakıp Sabancı Müzesi'ndeki Rodin Sergisi'nin haberlerini duymuş olmalısınız; üç ay süreyle (Sergi 3 Eylül'e kadar devam edecek) ziyaretçilere açık tutulan bu sergi, "Batı" dediğimiz genel kavramın en görülür, algılanabilir ve önemli birikimlerinden birini ayağımıza kadar getirdiği için üzerinde durmayı hakediyor.

Önce Sakıp Sabancı Müzesi'nden bahsetmek istiyorum. Herhalde Türkiye'nin emlâk değeri en yüksek mevkilerinden birinde yer alan müze, sadece çok iyi tanzim edilmiş bakımlı bahçesi ve bina kompleksi ile başlıbaşına görülmeyi ve üzerinde durulmayı hak ediyor. Seyrek İstanbul seyahatlerimde nadiren sahil yolundan Sarıyer'e kadar uzanan otomobil yolculuklarında boğazın eşsiz manzarasını, ancak bir tren penceresinden görülebildiği kadarıyla görüp hissedebilirdim. Sabancı Müzesi ise bu müstesna kompleksi sanat ve kültür hizmetlerine tahsis etmesiyle boğazın güzelliklerini algılayabilmek bakımından güzel bir imkân sunuyor. Sadece bahçesinde oturup boğazı seyretmek bile çok güzel. Sanata düşkünlüğü ve özel koleksiyon toplamaktaki merakı ile rahmetli Sakıp Sabancı henüz yaşadığı yıllarda bile saygıdeğer bir şöhret sahibi idi. Kendi adını taşıyan müzesi ise bence

tam bir "sürekli hayır" kurumu haline gelmiş. Bu vesile ile hatırasını saygıyla yâd ediyor, ruhuna rahmetler gönderiyorum.

Rodin bir heykeltıraş. Sanat tarihinde heykelin üç klasik ustasından biri kabul edilen sıradışı bir sanatkâr; sergide, Paris'teki Rodin Müzesi'nden ödünç alınan 203 parça eser sergileniyor ve bu eserlerin seyir ve tedkik itibariyle sabahtan akşama kadar bir sanatseveri meşgul edeceğini söyleyebilirim; zira sergi sadece heykellerden değil, Rodin'in taslaklarından, çizimlerinden, Rodin'in hayatı ve sanatı hakkında, heykel sanatı ve tekniği üzerine yapılmış belgesel film seyirlerinden de oluşuyor. Ziyaretçilerin en azından yarım günlerini sergiye tahsis etmeleri gerektiğini şimdiden haber vermek isterim.

Sanat ve özellikle Batı sanat tarihi hakkında önbilgisi olmayan ziyaretçiler için sergiyi gezmenin "görgü" cinsinden bir katkıda bulunacağı şüphesizdir; onlar sergide sadece derdini üç boyutla anlatmaya çalışan bir sanatçının eserlerini görecek, "benzemiş, iyi ifade etmiş, hakikaten sanatkâr adammış" cinsinden hükümlerle yetineceklerdir; halbuki Rodin, temel konu olarak insan bedenini ele alan heykeltıraşlık sanatında birebir taklidin ötesine geçmeye çabalayan ve bu gayesini gerçekleştirmeye çalışırken sıradışı olmayı başarabilmiş bir düşünürdür. Çamurla, metalle veya taşla ama yine de zihnindeki anlamı anlaşılır hale getirmeye ve başkalarına aksettirmeye çalışan bir düşünür. Birebir kopyalama, yani tabiatı tamamen taklid sanatta ve özellikle o sanatın tekniğinde bir aşama olarak kabul edilse bile nihai tahlilde yetersizdir. Resim sanatının fotoğraftan farkını işte bu noktada buluyoruz. Heykelin dehâ çapındaki sanatçılarından Rodin'in eserlerinde aşmaya çalıştığı kritik eşik de işte budur. Meselâ sadece insan eli üzerine yaptığı çeşitli denemelerinde bu arayışın izlerini görmek mümkün. Sadece el, bir insanın ruhi halini ve fikirlerini ne derece aksettirebilir ki? Rodin'in insan bedeni üzerindeki üç boyutlu düşünceleri zannımca bu çerçevede anlamaya çalışmak daha doğru olacaktır.

Rodin'in sergideki eserlerine bakarak sanatının büyüklük ve derinliğine saygı duymak elbette gerekli; ne var ki Rodin üç boyutta donuklaşmış insan bedenini sanatının yegâne nesnesi kabul ettiği yerde, neredeyse bütün batı sanatını kaplayan çaresizliği paylaştığını farkedebilmiş midir, zannetmem. Bu inancını onun, "Büst ve portre kadar kavrayış gerektiren bir başka sanatsal çalışma daha yoktur" sözlerinde hissedebiliyoruz; Rodin'e göre iyi bir portre bir hayatın hikâyesi ile eşdeğerde sayılmalıdır. Nitekim bütün sergi boyunca Rodin'in, insanı maddi varlığı ile tanıma ve maddi varlıktan hareketle manevi boyutunu tarif etme çabasını gösteren eserleriyle karşılaşıyoruz; özellikle Âdem ve Havva heykellerinde bu arayış, kendi sınırlarını zorlayacak derece başarılı formlara dönüşmekte, "Cehennem Kapısı" diye isimlenen büyük kompozisyonda ise sanatçının varlığı nasıl değerlendirdiğini apaçık görmekteyiz. Bu kapı, batı sanatı hakkında çok tarif edici fikirler veriyor.

Serginin en şaşırtıcı eseri, Rodin'in meşhur Fransız edibi Balzac'ı tasvir ettiği heykel olsa gerektir. Rodin bu heykelini en olgun eseri olarak nitelemiş. Oysa ki sergiyi gezenler için

form açısından bu heykel dikkat çekmeyecek kadar silik ve sıradan bir kompozisyon gibi değerlendirilebilir. Bu eserde Rodin Balzac'ı, üzerinde dökülürcesine duran geniş bir harmaniye veya pelerinin altında tasvir etmiştir. Heykelde bütün hareket ve anlam, geniş bir pelerinden dışarıya akseden zayıflatılmış bir vücud dili ve heykelin büst kısmındaki ifadeden ibarettir. Belki de heykel sanatında Balzac'ın bu tasviri hakikaten üç boyutlu cismani form içinde varılabilecek yüksekliklerden birini teşkil ediyor ama bu heykelden yola çıkarak Rodin'in düşünce dünyasını tahayyül ettiğimizde aynı yükseklikleri hissetmemiz mümkün olmuyor; o noktada anlıyoruz ki düşüncenin formu, düşüncenin kalitesini de sınırlandırmaktadır ve Rodin'in çamurla, kille, erimiş metalle veya taşla fikirlerini daha ötelerde seslendirmesinin imkânı kalmamıştır.

Batı fikriyatının hayli yoğun ama kolayca algılanabilir zirvelerinden birisi de bu heykeldir; daha doğrusu Rodin Sergisi'ni gezmekle bir ziyaretçinin sağlayabileceği en büyük fayda batılı düşünce ve tahayyüle bir noktasında temas edebilme imkânının sağlanmış olmasıdır.

Bu sergiyi İstanbullular'ın ayağına kadar getirdiği için Sabancı Müzesi yöneticilerini tebrik etmek bir zevk oluyor; büyük burjuvazinin toplumsal sorumluluğunu ifâ edebilmesinin en zarif yollarından biri de bu gibi kültür ve sanat faaliyetlerini finanse etmektir elbette.

Vakit darlığı yüzünden özellikle klasik İslam sanatları konusunda hatırı sayılır bir birikime sahip olan Sabancı Müzesi'nin diğer bölümlerini gezmeye fırsat bulamadık ama bu fırsatlar bütün yıl boyunca İstanbullular'ın hizmetine âmâde duruyor. Bu arada sergi çıkışında sergilenen Rodin konulu hediyelik eşya ve basılı eserlerin muhtelif fiyatlarla satışa sunulmuş olmasını da özellikle kaydetmek lazım.

Bu sergi herşeyi ile kaçırılacak gibi değil; ilgilenenlere hararetle tavsiye ediyorum.

BİR TEKLİFİM VAR:

BU PROTESTO KAMPANYASINA 'SİZ' DE KATILIR MISINIZ?

Televizyon, radyo ve gazete reklâmlarında adım başı kulağımıza çalınan ama anlamı üzerinde pek durmadığımız 'sen'li cümleler, sizin de dikkatinizi çekiyor mu? "Yarış; kazan", "Sen de katıl", "hisset", "mağazalarda seni bekliyor" gibi laubali hitap şekillerini protesto etmek için, reklâmlarında müşterilerine ikinci tekil şahıs sigasıyla hitab eden firma ürünlerini boykot etmeye var mısınız?

Bu laubali edâdan artık ikrah geldi; onlara varlığımızı hissettirelim, ne dersiniz?

İtiraf ediyorum: Ben de...

"Ayasofya Müzesi yavaş yavaş ibadete açılıyor. Bir minareden ezan okunuyor. Çalışanlar için yapıldığı söylenen mescit halkla dolup taşıyor.

Mescidi uzun süredir gayri resmi olarak halkın ibadetine açık olan Ayasofya'dan son dönemde ezan sesi de yükselmeye başladı. Topkapı Sarayı tarafındaki minarede bulunan beş hoparlörden ezan okunuyor."

Dünkü Sabah haberinin giriş paragrafı aynen böyle; hele girişteki, "Ayasofya Müzesi yavaş yavaş ibadete açılıyor" cümlesini okuyunca ister istemez o meşhur fıkrayı hatırlamadan edemiyoruz; mahkumun biri günaşırı vizite talebiyle hastaneye gidermiş. Bir süre sonra hapishane müdürü mahkumu çağırtmış,

"Baksana" demiş, "Beş ay önce safra kesesi ameliyatı olmuşsun. İki ay önce beş dişini çektirmiş, üç hafta önce apandisitini aldırmışsın; bu arada bademcik ameliyatı da olmuş, sol ayak başparmağının tırnağını çektirmişsin: Ne o, taksit taksit firar mı etmektesin!"

Sabah, demeye getiriyor ki, "bunlar taksit taksit Ayasofya'yı yeniden cami haline getirecekler. Amanin ey ehl-i vatan, müteyakkız bulunalım!"

Efendim, itiraf ediyorum; haber doğrudur; hatta geçen sene bu zamanlar bendeniz dahi bu vaziyeti gözlerimle görmüş, hatta çok daha cür'etkâr davranarak Ayasofya'da öğle namazını edâ etmiştim.

Pişman mıyım? Duygularım karmaşık: Bir yanda vakit namazını edâ etmenin huzuru, diğer tarafta memleketin temeline dinamit koymakla, Türkiye'yi uluslararası çevrelerde rezil-rüsvây hale getirmenin doğurduğu mahcubiyetten mütevellid bir kızarıklık...

Hayır, biz bir örgüt filan değiliz hâkim bey, Topkapı Sarayı'nı ziyaret etmiş, bilahire Sultanahmet Köftecisi'nde kifâf-ı nefs eylemek kasdıyla Ayasofya'nın kıble cephesinin önünden yürürken bir baktım; a, içeride birisi namaz kılıyor.

Evvela sandımdı ki restorasyonda çalışan işçilerden birkaçı, dulda bir köşeye seccade sermişler de filan. İçeri girince ne göreyim, aşağı yukarı yirmi-otuz metre murabbaında bir mescid şekline koymuşlar bunlar burayı hâkim bey. Memlekete dönünce en azından, "ben Ayasofya'da namaz kılmış adamım bre" diye hava atarım düşüncesiyle gözümü karartıp daldım içeriye. Kapıda kimlik soran, "sen kimsin, necisin kardaş; burada namaz kılmanın yasak olduğunu bilmiyon mu?" diye sual eden de olmadı.

Hatta oraya halı-kilim bile sermiş bunlar sayın hâkimim. Bunca ağır tahrike dayanamadım ve daha evvel karakolda alınan ifademde belirttiğim üzre, "niyet ettim vaktin farzına, Allahüekber" deyip durdum divana.

Efendim?.. Evet, bilerek ve isteyerek... hayır efendim bu mevkii Ayasofya'nın asıl mekânı değil, meselâ Dolmabahçe Sarayı avlusundaki nöbetçi kulübesi gibi müştemilat tabir edilen bir mahal...

Ezan duymadım efendim, zaten Sultanahmet'in altı minaresinden gümbür gümbür okunuyor ezan, belki gazeteci arkadaş sesleri karıştırmıştır.

Hayır efendim, cuma namazı değildi, öğleyle ikindi arasıydı; zaten küçücük bir mekân ama nasıl derler havası büyük... Evet efendim ben de gazetede okudum, kapıda, "Ayasofya Müzesi'nin ibadete açılan bölümü" diye bir tabela varmış; olabilir, tam hatırlamıyorum. Bazı arkadaşlar, "İnşallah bu tabelayı yakın zamanda ön tarafa asarız" demiş de olabilirler. Şahsen ben de bu temenniye katılırım efendim. Takdir edersiniz ki Ayasofya bundan önceki 500 sene zaten cami idi, yine cami olmasında ne gibi bir mahzur olabilir ki efendim?

Son olarak ne söylemek istediğimi soruyorsunuz; efendim müsaade ederseniz, size bu ihbarda bulunan zihniyete takdim edilmek üzere bir fıkra anlatmak istiyorum. Fıkranın ismi, hâşâ huzurunuzdan "Camcının iti" efendim... Anlatmayım mı, nasıl takdir edersiniz hakim bey, zaten herkes biliyor diyorsunuz, peki efendim.

Fırsat bulsam tekrar aynı fiili işler miyim; işlemez miyim efendim; zevkle, iftiharla, hatta günün birinde inşallah asıl mekânında...

Kadın müdürler daha iyidir

Rahşan Hanım, "Belge yok ama bilgiler güvenilir" sözleriyle bakınız nasıl tehlikelere mâruz bulunduğumuzu hatırlatmış:"Bütün Trakya'yı Yunanlar satın aldı.

Yunanistan, Ege adalarını silahlandırmıştı. Şimdi bu adaların karşısındaki bütün sahilleri Yunanlar satın alıyor. Biz adalar silahsızlansın derken topraklarımız elden gidiyor. GAP'ı Yahudiler alıyor. Bütün topraklar kapatıldı. Şimdiki kadastro müdürü söylemiyor. Ama bundan önceki gelip bize anlattı. Ani harabelerinin etrafını İngilizler satın alıyor. Türklerle ortak şirket kuruyorlar. Sonra Türkler hisselerini İngilizlere devrediyor. Hükümet de onlara büyükelçilik statüsü veriyor. Yarın oralarda savaşa girecek olsak ne yapacağız? Oraları İngiliz toprağı olmuş. Orta Anadolu'yu Türk Yahudileri İsrailli şirketler adına alıyor. Kuş Cenneti'nin etrafını da yabancılar almış. Orası da elden gitmiş. Bankalarda cam vitrinlerin arkasında, müdürlerin bulunduğu bölmelerde hep kadınları görürdüm. Kadın müdürler daha iyidir. Ama son zamanlarda bakıyorum, hep erkekler var."

Paranoya mı değil mi; bu hususta ehliyetle konuşması gereken ilk zümre, hükümet erkânı ile elbette Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'dür; ikincisi ise tabibler. Öteden beri, "Falanca mıntıkalar filancalara satılıyor; Yarın oralarda savaşa girecek olsak ne yapacağız?" yollu iddialar duyarız. Hepimiz biliriz ki yabancıların Türkiye'de gayrimenkul edinmeleri kanuna tabidir. Üstelik başta Milli İstihbarat Teşkilatı olmak üzere Emniyet'in, Jandarma'nın istihbarat birimleri, -eğer varsa- bu gibi gelişmeleri izlerler. Rahşan Hanım'ın beyanından anladığım şudur: "Evet, yabancılar şüphesiz Türk kanunları çerçevesinde mal-mülk

ediniyorlar ama başta hükümet olmak üzere herkes uyuyor; bunlar çaktırmadan memleketi ecnebilere satıyorlar."

Memleketi satmak deyince hep o -çok bilinen- fıkrayı hatırlarım. Yedeksubay okulunun komutanı, gençleri içtima etmiş nutuk veriyor: "Lâkayıtsınız, disiplininiz zayıf, ülke gerçeklerine duyarlı davranmıyorsunuz; hani imkân bulsanız memleketi bile satarsınız"

Derken arka sıralardan zayıf bir itiraz yükseliyor:

"İyi de o kadar arsayı kim alır komutanım?"

-...?

Oysaki bir ay kadar önce yabancıların satın aldığı toprakların abartıldığı kadar olmadığını izah eden resmi açıklama yapılmıştı; Rahşan Hanım, "Şimdiki kadastro müdürü söylemiyor ama bundan önceki gelip bize anlattı." sözleriyle iddiasını tazeliyor.

Rahşan Hanım'ın düşündürücü ve sert ikazlarından sonuncusu çok dikkatimi çekti. Konuyla pek ilgisi olmayan, saded harici bir mesele; dikkatinizi çekmiştir, diyor ki: "Bankalarda cam vitrinlerin arkasında, müdürlerin bulunduğu bölmelerde hep kadınları görürdüm. Kadın müdürler daha iyidir. Ama son zamanlarda bakıyorum, hep erkekler var."

Haa, işte bu mesele önemli arkadaşlar!

Bugüne kadar banka müdürlerinin cinsiyeti hiç dikkatimi çekmemişti ama bu uyarıyı okuyunca gözlerim adeta yuvasından uğradı. Vatan toprağı haydi neyse fakat bankacılık hizmetlerinin -yürütülmesini de geçtik- yönetilmesinde cins ayrımcı bir politika izlenmesi "fevkalade müessif" bir vaziyettir. Ne var ki bu durumda "neveytü'l-gazâ" diyerek hükümete kılıç üşürmeden önce bir miktar sabretmemiz gerekiyor. Mâlum, bankaların çoğu özelleştirildi, en azından personel politikaları hükümetin denetiminden çıktı. Bu durumda kimi, ne kadar suçlayacağımızı tayinden evvel somut rakamlara ve araştırmalara ihtiyacımız var.

Rahşan Hanım üstelik cepheden, "Kadın müdürler daha iyidir." diyor; öteki ihtimali tartışmaya kimin mecâli ve cesareti yetebilir ki?

Şu sıkıntılı yaz yağmurlarının ortasında Rahşan Hanım'ın ikazları, güneş ışığı gibi ufkumuzu aydınlattı; kalbimize sürûr verdi, çok iyi oldu.

Artık geceleri rahat ve müsterih uyuyabiliriz; ne mutlu bize!

Banyo Oturağı

Kuzu kuzu kabul edelim ki Türkler, doğuştan arkeolojiye yatkın bir topluluktur (bu cümleyi okuyan bir kısım arkadaşların, "bu adam yine lâfı evirip çevirip ırkçılık yapacak, zaten eski

milliyetçilerden olduğunu duymuştum" şeklinde bıdıbıdlanarak başka sayfalara geçiş yapmaya niyetlendiğini görür gibiyim; acele etmeyiniz efendim, bakalım yazar lâfı nereye getirecek?). "Ne alâkası var?" diyeceksiniz; çok alâkası var: Bakınız Anadolu'ya, bu diyar baştan başa -ucundan ve birazcık- izinsiz arkeolojik kazılarla delik deşiktir. Bazı bedhahlar bunu definecilik sektörüne hamletseler de bu sadece gerçeğin bir yüzünden ibarettir (gerçekler iyi kesilmiş birer elmas gibidir; onların birden çok yüzü vardır ama her yüzeyden aynı olguyu seyrettirirler; bu mühim lâfı az önce ben sarf etmiş bulunuyorum!) Bir defineci ile arkeolog arasında biraz tahsil, çokça da imkân ve zaman farkı vardır. Arkeologlar bu branşın mektebini okumuş iyi çocuklardır; defineciler ise okumaya imkân, zaman ve fırsat bulamamış kötü çocuklardır.

Milletçe arkeolojiye yatkın olmamızın bir başka delili, kazı faaliyetlerine karşı duyduğumuz önlenemez merak ve seyir tutkusudur. Nerede kepçe, greyder vesaire gibi araçlarla bir inşaat temeli kazısına başlansa o'ssaat semtin bütün amatör arkeoloji tutkunları kazı yerinin etrafında mevzilenir ve ayaküstü dikildikleri yerde birbirleriyle yarenlik ederek vakit geçirmeye başlarlar. Dozer kepçesinin açtığı her tabakada yürekler ağza gelir, yorumlar yapılır ve yöreye dair prehistorik malumatlar paylaşılır. Bence bu son derece bilimsel ve alkışlanması gereken bir tutumdur; zira modern bilimin dikkatli ve sistematik gözlemle başladığını bütün otoriteler kabul ediyorlar.

Bununla beraber Türklerin sahici bir arkeolojik kazıya şahitlik edeni azdır. Meslekten arkeologlar, genellikle inlerin cinlerle gazozuna maç yaptığı gayrimeskûn mahallerde yaz boyunca çadır dikip kamp kurarak ellerindeki kürdan, beş santimlik yağlıboya fırçası gibi sıradan âletlerle toprağın binlerce yıllık katmanını dikkatlice ufalayıp temizler ve nadiren bir şey bulduklarında "vecettü", yani "eureka", yani "buldum hocam buldum" diye bağırarak kamp yerini ayağa kaldırırlar. Buldukları ise genellikle ya bir hayvan kemiği veya dişi, bir çocuk oyuncağı, boncuk, tabak, çanak, küp cinsinden alelâde şeylerdir.

İşin en zevkli ve bizim anlamakta çokça zorlandığımız faslı, bulunan şeylerin nitelenmesi, tarihlenmesi ve yorumlanmasıdır. Bunlar, binlerce yıl önce oralarda yaşamış insanların gündelik hayat alışkanlıklarını aksettiren sıradan eşyalardır ama bunu bir de kazıyı yöneten sorumlu bilim adamından dinlemek gerekir.

Herkes gibi benim de arkeolojiye merakım vardır ama bu düşkünlüğümü henüz bir kazı yerinde dikilip etrafı seyrederek veya bir inşaatın temel hafriyatını gözetim altında tutarak kuvveden fiile çıkarma fırsatı bulabilmiş değilim; benimki daha ziyade kitâbî, yani tamamen romantik ve platonik bir muhabbetten öteye gitmiyor. Arkeolojiye dair tefelsüf ederken hep, bundan beş-on bin sene sonra (henüz dünyamız Mars gezegeni gibi yaşanmaz bir yer şeklini almamışsa...) bizim buralarda kazı yapan gelecek zaman arkeologlarının, toprağın altından bulacakları kalıntıları nasıl değerlendireceklerini düşünürüm. Kabul edersiniz ki bu düşünce faaliyeti çok yorucu ve enerji tüketici bir zihnî spordur. Beş bin sene sonrasına ne gibi

arkeolojik kalıntılar bırakacağımızı şimdiden kestirebilmek çok zor bir şey çünkü. Ama kolayı var; güzelim dere yataklarına çöp niyetine neler attığımıza bakarak böyle bir projeksiyonda bulunabiliriz; meselâ geçenlerde şehirlerarası yolculuk esnasında bir dere kenarında duraklamıştık. Kıyıda gördüğüm atıkları aynen buraya yazıyorum: Büyük boy bir plastik kova, yine plastikten mâmul bir banyo oturağı, plastikten deterjan ve şampuan kapları, boş bira kutuları ve içki şişeleri, bol miktarda plastik bardak ve su şişesi, sayısız plastik poşet, bidon, plastik tabak, çatal vesaire... Bu arada bir süre sonra nasıl olsa çürüyüp kaybolacağı için yemek artıkları, kırık ve kağşamış sunta mobilya parçaları, çürümüş meyve ve sebze gibi organik kalıntıları saymadığımı bilmenizi isterim.

Tunç çağı, bronz ve demir çağı gibi sınıflamalara pek meraklı arkeolog milleti, herhalde MS 21. asır civarlarını "plastik devri" diye adlandıracaklardır. Ama benim asıl merak ettiğim şey, beş bin sene sene bizim gazete ve dergi koleksiyonlarını ele geçiren arkeologların nasıl hepten kafayı sıyırtacakları üzerine yoğunlaşıyor; hele hele TV yayınlarını fezanın derinliklerinden yakalayıp yeniden seyredilir hale getirdiklerinde zavallıların halini şimdiden tasavvur edip gülüyorum.

Siz siz olun, müzelerde sergilenen arkeolojik eserleri fazlaca önemsemeyin e mi? Gelecek zamanların müzelerinde ışıklı ve kilitli camekanlarda plastikten bir banyo taburesi görüp altında yazılı "MS 21. asırdan bir banyo oturağı; binlerce yıl önce tükendiği için artık çok değer kazanan petrol türevi bir maddeden yapılmıştır" yazısını okuyan uzak torunlarımızla şimdiden dalga geçebilme zevkini kaçırmayalım; yazık olur.

Kur'an'ın perspektifinde İsrailoğulları'nı yeniden düşünmek

İsrail Devleti, Ortadoğu'nun tam orta yerinde, çevresindeki bütün barış ümit ve gayretlerini zehirleyen, akamete uğratan son derece dikkat çekici bir siyasi gerçeklik olarak varlığını sürdürüyor. Bilindiği gibi binlerce yıl boyunca dünyanın dört tarafında bir sürgün hayatı yaşadıktan sonra II. Dünya Savaşı ertesinde şimdiki yerine zorlamayla kurulan İsrail Devleti, vaktiyle İngiltere'nin, bugünlerde ise ABD'nin açık destek ve himâyesiyle -ve zorla- ayakta duruyor; işgal ettiği Filistin topraklarından çekilmeyi ve Filistin hükümetini tanımayı fiilen reddediyor. Son on sene içinde ABD'nin Irak-Kuveyt Savaşı'nı bahane ederek bölgeye yerleşmesi nihayetinde Irak'ı tamamen işgal ederek bu ülkeyi kardeş kavgasına sürüklemesinin arka plandaki en güçlü sebebi, bölgede İsrail'i kuşatan nefret dalgasına karşı İsrail'in kendini yalnız hissetmemesidir.

İsrailoğulları, bir kavim olarak Kur'an'da en çok zikredilen, haklarında en çok malumat verilen ve nitelenen topluluktur. İsrailoğulları'nın Kur'an âyetlerine göre ve bu âyetlerde zikredilen kıssalara göre hikâyesi özetle şöyledir: Kenan diyarındaki kıtlık üzerine Mısır'a hicret eden Yahudiler daha sonraları Firavunlar tarafından köleleştirildiler. Kur'an-ı Kerim'de pek çok detayı ile anlatılan Beni İsrail kıssaları genellikle Hazreti Musa'nın kavmini

Mısır'daki kölelik hayatından kurtarma gayreti esnasında karşılaştığı zorluklardan bahsetmektedir. Hazreti Musa İsrailoğulları'nı vadettiği üzre yeniden Kenan diyarına götürmüş ama daha sonra kendi kralları tarafından yönetilen İsrailoğulları, Hazreti Davud'un krallığının akabinde ihtilafa düşerek dinî ve siyasî açıdan zaafa uğramış, Babilliler tarafından işgal edilmişlerdi. Böylece İsrailoğulları yeniden esarete düştüler, tâ ki yeniden devlet haline getirildikleri 1948 yılına kadar.

Genel hatlarıyla bildiğimiz bu hikâyenin özellikle Hazreti Musa, Süleyman ve Davud Peygamber dönemindeki ayrıntılarını Kur'an'ın şehâdeti ile daha yakından biliyoruz; bu dönemde İsrailoğulları'nın kendilerine gönderilen peygamberlere karşı tavrı çok karakteristiktir: İsrailoğulları, peygamberlerini defalarca tekzib edip haklarında şüphe göstererek onlardan kendilerini Allah'ın elçisi oldukları yolunda ikna etmelerini isterler. Gösterdikleri şüphe ve tereddüdler her defasında büyük mucizelerle giderilir ve Peygamberlerini izlerlerse her nevi kurtuluşa erişecekleri vaad edilir. Buna rağmen İsrailoğulları, rahata eriştiklerini düşündükleri her yerde ve anda peygamberleri hakkında yeniden şüphe izhar ederek yeni mucizeler taleb ederler.

Peygamberlerini sınamadan geçirmek ve her defasında onu tekzib eden, Kur'an'a göre İsrailoğulları'nın karakterlerine sinmiş, nesebî bir haslet gibi görünmektedir: "Hani siz, "Ey Mûsâ! Biz Allah'ı açıktan açığa görmedikçe sana asla inanmayız" demiştiniz. (Bakara; 55) Bu yüzden Allah, onları uyarır, cezalandırır.

Bu kötü alışkanlığın en ayrıntılı misâli, Hazreti Musa'nın kavmini (yani İsrailoğulları'nı) Mısır'dan çıkarması hadisesidir. İsrailoğulları'nı Kızıldeniz kıyısına kadar götüren Hazreti Musa'yı takib eden Firavun ve askerleri, Kızıldeniz'in bir büyük mucize ile yarılıp ikiye bölünmesinden sonra Hazreti Musa'yı takibden vazgeçmeyince Kızıldeniz üzerlerine kapanır; Hz. Musa ve kavmi kurtulurken Firavun ve avânesi helâk olur. Karşı kıyıda artık Firavun tehlikesinden kurtulan İsrailoğulları yine tipik davranışlarını sergilemeye başlarlar:

"İsrailoğullarını denizden geçirdik. Derken, kendilerine ait putlara tapan bir kavme rastladılar. İsrailoğulları, 'Ey Mûsâ! Onların kendilerine ait ilahları (putları) olduğu gibi sen de bize ait bir ilah yapsana' dediler. Mûsa şöyle dedi: "Şüphesiz siz cahillik eden bir kavimsiniz." (Araf; 138). Nitekim kendisine gönderilen vahyi almak üzere Tûr Dağı'na çıkan Hazreti Musa, dönüşte kavmini bir altın buzağı (Bakara) yaparak ona tapınırken bulur ve çok öfkelenir: "Mûsâ'dan, bundan daha büyüğünü istemişler ve "Allah'ı bize açıkça göster." demişlerdi. Böylece zulümleri sebebiyle onları yıldırım çarptı. Sonra kendilerine apaçık deliller gelmesinin ardından (tuttular) buzağıyı tanrı edindiler. Biz bunu da affettik ve Mûsâ'ya apaçık bir güç ve yetki verdik. (Nisâ;153)

Sonra İsrail kavmi, Hz. Musa'yı kendilerini getirdiği çölden şikâyet ederek Rabbinden kendilerine yiyecek göndermesi için yeniden isbata davet ederler. Bunun üzerine gökten sofra (Maide) indirilmişti. Bunun üzere İsrailoğulları'nın yeni talebi çok ilginçtir:

"Hani, 'Ey Mûsâ! Biz bir çeşit yemeğe asla katlanamayız. O halde, bizim için Rabbine yalvar da, o bize yerden biten sebze, kabak, sarımsak, mercimek, soğan versin' demiştiniz. O da size, 'İyi olanı düşük olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? Öyle ise inin şehre! İstedikleriniz orada var' demişti. Böylece zillet ve yoksulluk onları kapladı. Onlar, Allah'ın gazabına uğradılar. Bunun sebebi, onların Allah'ın âyetlerini inkâr ediyor, peygamberleri de haksız yere öldürüyor olmaları idi. Bütün bunların sebebi ise, isyan etmek ve aşırı gitmekte oluşlarıydı. (Bakara; 61)

Biz Müslümanlar Kur'an-ı Kerim'in getirdiği haberi ezeli ve ebedi geçerliğe sahip Allah kelâmı olarak tanıyoruz; o halde 'kitab'ın İsrailoğulları hakkında verdiği hüküm ve haberlerin zaman ve mekândan müstakil bir geçerliğe sahip olmasına şekk yoktur. Bu noktada bize düşen vazife güvenilir tefsir ve meâlleri ele alarak Kur'an'da geçen İsrailoğulları ile yaşayan torunlarının hikâyelerini karşılaştırıp farklı ve yeni bir mânâ yüksekliğine kavuşmak, bugün olup bitenlerle dün olup bitenler arasında ne gibi illiyet bağları bulunduğunu derinden derine tefekkür ve teemmül etmektir.

Bugün İsrail, zorla yerleştirildiği Ortadoğu coğrafyasında Müslüman komşularına ezâ ediyor ama kölelik ve esaretlerle dolu tarihlerinde İsrailoğulları, en sıcak muamele ve şefkati yine Müslümanlardan görmüştü; buna mukabil İsrailoğulları'na en büyük sıkıntı ve eziyeti yaşatan ise 20. yüzyılın ortasında, medenî Avrupa'nın tam göbeğinde yaşayan Batılı topluluklar oldu.

Ve son nükte; Kur'an bu neviiden tefekkür ve araştırma faaliyetlerini ibadetten sayıyor.

Karadeniz'e dair

Şimdi yine bazı zehir hafiye okuyucular, yazıyı bitirdikten sonra, "hımm, evet bu adam yine çaktırmadan hükümeti destekliyor" diye kafa sallayacaklardır; canları sağolsun!

Hadise şu, Fiskobirlik'e mal satan fındık üreticileri Başbakan'ın konuşmasından memnun olmamışlar. Başbakan, geçen pazar günü Ordu'da konuşurken üreticiler, "Fiskobirlik'ten paramızı alamadık; söyleyin de ödesinler" şeklinde talepte bulunmuşlar. Başbakan da, "Fiskobirlik'in devletle ilgisi yok ki" demiş. Sintine hizasından sola mail bazı gazete yazarları bunun üzerine yarım ağızla, "fındık üreticisine yazık değil mi; üç-beş trilyon atsanız ne iyi olurdu!" mealinde arslan sosyal demokratlık yapıyorlar ve demeye getiriyorlar ki: "Hükümet Fiskobirlik'i ele geçirmeye çalıştı ama başaramadı; şimdi acısını çıkarıyor".

Tesadüf; Başbakan'ın konvoyu, Ordu'nun tam göbeğinde trafiği felç ettiği dakikalarda orada idim. Konvoy rezaletinden kurtulunca mola verdiğimiz benzinlikte, iki yüz gram fındığa

dünyanın parasını isteyen marketçi, "fındık altın gibi ağabey" diyordu. E, biraz iktisat okuduk elbette; üretici fiyatı ile son satış değeri arasındaki tabii farkı ihmâl etmiyorum. Fındık fiyatı dibe bile vursa, tüketiciye aksetmiyor nedense.

Fiskobirlik, olması gerektiği gibi Ecevit hükümeti döneminde devletle bağlarını sona erdirmiş ve bir nevi bağımsızlığı kazanmış. O günlerde mevcut 94 trilyon borcu da hükümet bir kalemde silmiş (yani vergilerimizle kötü yönetilen fındık politikasını finanse etmişiz), yetmemiş; şimdi de Destekleme Fiyat İstikrar Fonu'ndan yine para istiyorlar, Başbakan da vermiyor, "gidin yöneticilerinize söyleyin, bankalardan borç bulsun" diyor.

Tamam, Başbakan asabi, gergin filan ama şu söylediğinde haklı. Dileriz ki beyt'ül-mâldeki millet parasının her santimini aynı mantıkla esirger, kaynaklarımızı çar-çur ettirmez.

Gelelim Karadeniz sahil yolu projesine.

Perşembe, Fatsa civarında halen trafiğe açık bulunan eski yoldaki rezilliği çekince sahil yolu projesinin kıymeti daha iyi anlaşılıyor; bu proje Karadeniz'in atardamarı mesâbesinde hayati ve önemli; bunu tartışmaya gerek yok ama yolun kıyı şeridini takib etmesi, yerleşim yerlerinin şehirle ilgisini koparmış durumda. Rize daha şimdiden Samsun'un akıbetine uğramak üzere görünüyor. Karadenizli, "kırk satır mı, kırk katır mı" dayatmasından daha beter bir, "ya yol, ya tabiat zenginliği" çelişkisi ile yüz yüze kalmış. Vaktiyle sahil hattını izleyen karayolu, kötü örnek teşkil etmiş olmalı ki, Karadeniz dağlarının güney yamaçlarını sahile bağlayan şehir bağlantıları bir ulaşım tercihi olarak iyice ihmal edilmiş, deniz ulaşımı alternatifi ise hemen hiç düşünülmemiş. Artık çare yok, sahil yolu projesi bitirilecek ve yerleşim yerlerinin denizle ilgisi kopma noktasına gelecek.

Tabiata müdahale etmek bedel ödemeyi gerektiriyor. Dağın yüzüne yol açarsanız heyelan başlıyor ama her nevi hareketlilik de artıyor. Tabiata hiçbir müdahale karşılıksız kalmıyor: Tabii güzellikleri turizme açınca kirlenme ve kötü yapılanmayı durduramıyorsunuz. Trabzon'un doğu yakasındaki güzelim tepeler kötü inşaat blokları ile berbad edilmiş, karşıdan bakınca akla ve zevk-i selime aykırı bir manzara oluşturuyor; tıpkı Borçka'da Çoruh kenarındaki dik tepelerin eteğine, kim bilir hangi "fennî heyet"in müsaadesi ile kondurulan beton bloklar gibi. İnşaatı devam eden muhteşem Borçka barajının kazandıracağı enerji ile daha şimdiden bozduğu tabii dengeleri hangi terazinin kefesinde tartabilirsiniz? Bu zorlu açmazları çözmek dünyanın her yerinde zorların zoru; belki bir itidal noktası yakalamak mümkün ama acil ihtiyaçlar itidale müsaade etmiyor.

İtidal kolay değil; emek ve feragat cinsinden bedel ödemedikçe ele geçmiyor.

Bir ibrettir İsrail

İsrail ordusunun Gazze ve Lübnan'a yönelttiği ölçüsüz derecede şiddetli saldırının zihnimde bıraktığı anlam şu: Anti Semitizm, yani Yahudi aleyhtarlığı, İsrail'i besleyen ana olgulardan başlıcasıdır.

İsrail'in bölgedeki varlığını meşru kılan gerekçe bugüne kadar hep Anti Semitizm oldu; İsrail, -ne garip ve üzerinde layıkınca durulmamış bir gerçektir ki- modern mânâda Avrupalı toplumların bağrında yeşerip büyüyen Yahudi aleyhtarlığı fikrini, siyasi varlık ve aktivitelerine dayanak olarak kullandı; "mazlum"u, mağduru oynadı. Bu mağduriyet rolünü ustalıkla işleyerek dünya finans, basın ve siyaset mahfillerinde tartışılmaz bir ağırlığa dönüştürdü. Batılı vicdânı, hep o II. Dünya Savaşı esnasında uğradığı Yahudi soykırımındaki rolünü hatırlatarak ve suçluluk hâletine girmeye zorlayarak etkisiz hale getirdi. Giriştiği her ölçüsüz -hatta düpedüz "devlet terörü" kapsamına girebilecek- şiddet eylemlerini hep o ilk sebebe bıkıp usanmaksızın atıfta bulunarak haklı göstermeye çabaladı.

Belki vaktiyle mağdurdu ama artık değildir.

İsrail'in bölgedeki varlığını ihmâl ederek ABD'nin Ortadoğu gibi bir belâlı coğrafyada, üstelik Irak'ı düpedüz işgal edip bütünlüğünü parçalayarak tutunmaya çalıştığını anlamak mümkün değildir. Yahudi lobisinin etki gücünün nerede başlayıp nerede bittiğini, hangi Amerikan kurumlarını ne ölçüde kontrol ettiğini değme ABD'li think-tank kuruluşu bile tahlil edemez. Amerikalılar bu sürecin kendisini değil sadece sonucunu algılayabiliyor; bazı ABD'li savaş aleyhtarlarının "bizim Irak'ta ne işimiz var ki?" sualinin derunundaki safdillik, işbu şaşkınlığın samimi ifadesidir.

Dünya siyasetinin reelpolitik kabul ettiği bu durum, yani 21. yüzyılda Filistin coğrafyasında bir İsrail devletinin varlığı, İsrail nokta-i nazarından romantik, hatta "dâsıtânî", biraz bâtınî ama çokça "dinî-teolojik" bir tasavvurun inat ve taassupla savunulduğu bir haldir; bir nevi muhâli zorlamak, suyu yokuşa akıtmak gibi bir şey. İsrail, 1948'den bu yana dileseydi, komşularıyla iyi geçinen ve onların hukukuna saygı gösteren bir devlet olurdu; bunun yerine komşularının zaafından yararlanarak genişlemeyi tercih ettiler.

Bir ibrettir İsrail; onun bu hâlinde siyaset bilimiyle, reel politikle anlaşılamayan bir tuhaflık var: Batı dünyasında dini fanatizm, neredeyse insanlık suçu derecesinde ağır bir tavır sayılırken İsrail kendisini teokratik bir demokrasi (!) gibi göstermeyi başarabiliyor. Temel insan haklarına yönelik ihlâller dışlanmayı gerektiren cürüm addedilirken İsrail uluslararası hukuk kurallarına uymayı takriben yarım asırdan beri kararlılıkla reddedebiliyor. Kendisini ise ancak gerginlik ve çatışma ortamında güvende hissedebiliyor; bu garip anlayış, bilimin itibar ettiği araçlarla anlaşılmaz; ancak Tevrat'ın batınî tefsirleriyle sislenmiş bir kesin inançlılık haliyle mâkul görülebilir.

Mesleğinden istifa eden Kara Harp Okulu Komutanı'nın özel haberleşmesini kimin, daha doğrusu hangi kurumun dinlediği birkaç günden beri tartışılıyor; konu etrafındaki yorumlar, emekli generalin "yerli" kurumlar tarafından dinlendiği varsayımına dayanmakta. Tartışmacıların bilmesi gereken başka teorik gerçekler de var: Radikal Gazetesi'nde Neşe Düzel'in bir öğretim üyesiyle yaptığı röportajın kayıtlarını okumak (www.radikal.com.tr), kimin, kimi nasıl dinleyebildiği konusunda ilginç ipuçları taşıyor. Dünya üzerindeki bütün haberleşme ağlarını kimin kontrol ettiği artık sır olmaktan çıkmışken, meseleyi evirip-çevirip dinci-tarikatçi muhitlere bağlamak ciddiyetle bağdaşır bir yaklaşım değildir.

Devrim

Dünya Futbol Şampiyonası, geçen hafta sona erdi; bundan ötürü ev hanımlarının şikayetçi olduğunu zannetmiyorum. Bana öyle geliyor ki futboldan haz edenler de benzeri bir duygu içindedir. Televizyon başında her ânını heyecan ve seyir keyfiyle geçirdiğimiz maç sayısı çok azdı ve hemen her teknik direktör evvela yenilmemenin hesabıyla savunmacı, seyri keyif vermeyen, bol orta saha mücadelesi ve adam markajıyla geçen futbolu ön plana çıkardılar. 60 küsur maç içinde (final de dahil olmak üzere) Fransa-Brezilya maçı dışında futbol açısından doyurucu bir karşılaşma seyretmedim desem yeridir.

Bir futbolsever olarak bu durumu şiddetle protesto ediyor, bu gidişle 2010'da Güney Afrika'da yapılacak şampiyonayı kimsenin seyretmeyeceğini düşünüyorum. Âcilen bir şeyler yapılması futbolu güzelleştirecek, seyir heyecanını yükseltecek yeni tedbirler alınmalıdır.

Bunun için evvelâ 19. yüzyıldan kalma futbol oyun kuralları tamamen değiştirilmeli ve topluma "çağdaş futbol" niyetine yutturulan, pankreas müsabakalarına benzer ve greko-romen tarzı güreşten pek farkı kalmayan oyun güzelleştirilmelidir. Şimdi düşündükçe dünya futbolunu yönetenlerin bu işten hiç anlamadıkları düşüncesine daha çok hak veriyorum. Bir dünya şampiyonluğunu, bir futbolcunun penaltı atmaktaki beceriksizliği tayin ediyorsa bu oyunun kurallarını yeniden ele almanın zamanı gelmiş demektir.

Tekliflerimin sadece futbolu kaldırmakla kalmayıp, aile hayatına da eğlenceli bir boyut katacağının farkındayım; böylece futbol sevmeyenler bile futbolla ilgilenmekten hoşlanır duruma geleceklerdir; garanti!

Meselâ aklıma gelen ilk tedbir, mahalle aralarındaki futbol kurallarından bazılarını yeniden canlandırmaktır; bilirsiniz, nizami olmayan, hatta dikdörtgen biçiminde bile olmayan sahalarda futbol oynanırken "üç korner bir penaltı" kuralına başvurulur. Sıkıcı ve itiş-kakışla dolu korner atışları yerine üç kornere bir penaltı çekilmesi daha iyi olacaktır.

Serbest vuruşlarda baraj uygulamasına son verilmelidir meselâ; rakip oyuncular topa 9 metre değil, en azından onbeş metre uzakta dursalar daha çok gol olur. Kezâ taç atışları da artık elle değil ayakla yapılmalı, böylece rakip kale daha çok baskı altında kalmalıdır.

90 dakika boyunca üç oyuncu değişikliği artık yetmiyor. Bu sayı beşe çıkarılmalı, uzatmalı maçlarda bu sayıya 2 kişi daha ilave edilmelidir.

Teknik direktörlerin kenardan futbolcularla konuşmasının niçin engellendiğini hâlâ anlayabilmiş değilim; bu yasak kaldırılmalı, hatta direktörler sahaya girerek oyunu yönlendirebilmelidir.

Oyundan alınan oyuncunun, aynen basketbolda olduğu gibi yeniden oyuna girmesi sağlanmalı, sarı kart yerine beş-on dakika süresince oyundan ihraç cezası verilmelidir.

Futbol seyircileri için sahaya birşeyler atmak artık ayıp-günah sayılmamalı, ancak sahaya atılacak şeyler stadyum girişlerinde parayla satılarak hayır kurumlarına verilmelidir; bunlar mevsimine göre domates, portakal, armut, Trabzon hurması, Malta eriği gibi yumuşak meyveler olabilir; buna ilaveten vaktiyle otobüslerde yolculara hediye edilen 250 gramlık boyalı su poşetleri ve kimselerin beğenmediği küçük pastalar da satışa sunulmalıdır. Duruma göre beş dakikada bir saha temizlenir.

Hakemlerin kulağına kulaklık, ağzına mikrofon verilmesi olumlu bir gelişmedir. Hakemlerin kendi aralarında konuştukları sır olmaktan çıkmalı, stad hoparlörlerinden anında duyurulmalıdır. Maçtan önce ve devre arasında soyunma odalarındaki taktik konuşmalar da naklen yayın yoluyla kamunun bilgisine arz edilmelidir.

Sadece futboldan nefret eden ev hanımlarının değil, futboldan anladığını zanneden pek çok insanın da akıl sır erdiremediği ofsayt kaidesi artık tarihe karışmalı, beleşçilik teşvik edilmelidir. Bazı güzel goller, stadyum içinde (veya internet üzerinden) yapılacak seri bir digital oylama ile iki gol sayılabilmeli, hatalı karar verdiği ayan-beyan belli olan hakemler maçtan sonra golü sayılmayan takımın oyuncuları ve teknik heyeti ile bir odaya kapatılarak beş dakika süre ile kapılar açılmamalı, içerden sağlam çıkan hakeme gelecek hafta yine maç verilmelidir.

Berabere biten maçlarda penaltı atışları yerine serbet vuruş yarışmaları yapılmalı, orada da eşitlik bozulmazsa, bizdeki ÖSYM benzeri bir sınava tabi tutularak zekâ seviyeleri ile birbirlerine fark atmaları beklenmelidir. Maçlardan önce futbolcu eşleri arasında da yarışma düzenlenmeli, oya, dantel, yemek, çiçek düzenleme vb. gibi konularda müsabakalar düzenlenerek paralel bir hanımlar ligi oluşturulmalıdır.

Futbolcuların kontratlarındaki sert hükümler kaldırılmalı, ihtiyaç halinde bir futbolcu bir veya bir kaç haftalığına bir başka kulübe kiralanabilmelidir.

Bu değerli fikirler beğenilmeyip hafife alınacak olursa ben değil dünya futbolu kaybedecektir; buracıktan önemle hatırlatıyorum.

Fotoğrafta dijital devrim

Birkaç yıldır sessiz sedasız bir devrim yaşıyoruz; birkaç yıl sözün gelişi; dijital fotoğraf makineleri çıkalı on sene civarında bir süre geçti; devrim sayılabilecek tarafı, ışığı sayısal verilere dönüştürerek depolayabilen dijital makinelerin birkaç seneden beri "harcıâlem", yani orta seviyeli gelir grubuna dâhil herkesin tedarik edebileceği bir şekle bürünmesi. Film yok, baskı yok, "yandı mı, ışık aldı mı; her ihtimâle karşı bir kare daha çekelim" endişesi bitti.

Fotoğraf makinesi satılan "lüks hırdavat" dükkânlarında şimdi sadece dijital makineler vitrinleri süslüyor. Film esasına göre çalışan klasik fotoğraf makineleri ise şaşırtıcı derecede ucuzlayıp ikinci el piyasasına, hatta milyoncu mağazalarına kadar düştü. Bazı fotoğrafçı dükkânlarında ise eski makineler vitrin süsü olarak kullanılıyor. Bir zamanlar profesyonellere hitab eden Yasciha, Mamiya, Kodak, Petri vesaire gibi objektif takımları değiştirilebilen, mekanik ve ağır makineler yüzüne bakılmaz hale geldi. Bazı fotoğraf sanatçıları "ille de film", hatta, "ille de siyah-beyaz fotoğraf" diye direnip dijital makineleri profesyonel işler için hâlâ güvenilmez buluyorlar; şüphesiz bu gibi itirazların haklı tarafları da vardır ama başka bir şeyden, fotoğrafın, daha doğrusu dijital fotoğraf makinelerinin demokratikleşmesinden bahsediyoruz.

Dijital makinelerde "film bitti" derdi yok; "hard diskte yer kalmadı veya batarya zayıfladı" endişesini saymazsanız artık fotoğraf çekmek eskiye göre son derece ucuzladı ve pratikleşti. Pratikleşti çünkü klasik makinelerle fotoğraf çekmek, fotoğrafçılık teorisi hakkında azbuçuk bilgi sahibi olmayı gerektiriyor, doğru ayarlanmamış poz ve ışık ayarları kötü resim sonucunu doğuruyordu. Harcıâlem hale gelmiş dijital makinelerin çok detaylı ışık ve poz ayarlarına imkân veren bir seti bulunmakla birlikte fotoğraf teorisinin cahili sayılabilecek olanlara hitab eden otomatik ayarı var; size sadece görüntüyü ortalayıp deklanşöre basmak düşüyor.

Bundan yirmi sene kadar önce fotoğrafçılık, küçük çaplı bir devrim daha geçirmişti; plastik kasa ve lenslerle çok ucuza mal edilen ve üzerinde flaş düğmesi hariç hiçbir ayarlama düğmesi bulunmayan klasik makineler, kapı kapı dolaşan pazarlamacılar elinde milyonlarca satarak makineye film takmasını bilmediği için fotoğrafçıya taktıran sıradan insanların kullanabileceği âlet haline gelmişti. Evlerimizde bazı dolapların fotoğraf albümleriyle tıka-basa dolması işte bu devre tesadüf ediyor; daha da önemlisi, fotoğraf icad edileli beri neredeyse iki asır olmasına rağmen şahsi ve sıradan tarihlerin, ancak bu "ucuz ve kolay fotoğraf" devriminden sonra resimlenebilmesi olmuştur. Her aile albümü, aynı zamanda o ailenin en sağlam tarih belgelerini oluşturur. Genel tarihin pek ilgilenmediği mikro tarih hikayeleridir bunlar; önce yüzler belgelenir, sonra mekânlar, olaylar; böylece sıradan bir aile, kendi tarihinin belgelerini derlemeye başlar; fotoğraf ucuzlayıp basitleştikçe belge artar ve mikro tarihler, genel tarihi şaşırtıcı şekilde desteklemeye başlar. Şimdi dijital makinelerle tam bir fotoğraf bolluğunun ortasına düşmüş bulunuyoruz; cep telefonu ile ilginç bulduğu bir şeyin fotoğrafını çekenler günde birkaç kere rastladığımız sıradan ayrıntılardır. Bu gelişmeye bir de video kayıt yapabilen kamera sistemlerinin ucuzlayıp harcıâlemleştiğini de ilave

edersek, gelecek zamanlara hemen her şeyin görüntüsünü bırakabilecek ilk şanslı kuşağı teşkil ettiğimizi görürüz. Nitekim televizyon haberlerinde seyrettiğimiz sıradışı olaylar, çoğu zaman amatör kamera kullanıcıları marifetiyle kayda alınıyor.

Bu noktada "fotoğraf ne işe yarar" sualini irdelemenin yeridir; amatör fotoğrafçılar ilk planda mutlu olayları belgelemeyi hesaba katarlar; nitekim aile albümlerindeki fotoğraflar ya düğün veya nikah, ya sünnet merasimi veya tatil günlerine dairdir. Fotoğrafın harcıâlemleşmesiyle birlikte bu defa hayatın her vechesi kameraya aksetmeye başladı ve böylece mutlu ve anlamlı bir vesileye gerek kalmaksızın sıradan anlar da kayıt altına girmeye başladı. Fotoğrafları şüphesiz, bir süre sonra onlara tekrar bakıp zamanın tahribatını görmek için saklıyoruz; bir nevi "yâd-ı mâzi." Fotoğraf karesinde donup iki boyuta indirgenen zamanın görüntüsü, modern zamanların en akıl almaz buluşudur. Öyleyse bu belge bolluğunu, gelecek kuşaklarımız için manidar kılacak ufak-tefek ayrıntıları da daha şimdiden halledip düzenli âdet haline getirmek lâzım. Bu gerekliliklerin başında her fotoğrafa en azından tarih koymak geliyor; sadece tarih değil, fotoğraftaki kişilerin isim listesini, mekân bilgisini ve fotoğrafa sebep teşkil eden hadisenin ne idüğünü de kayıt altına almak şarttır. Dijital fotoğraflar genellikle bilgisayar ortamında saklandığı için fotoğrafı işlemek zor olmayacaktır; ikinci adımda çekilen fotoğrafları klasörler (veya diskler) şeklinde sınıflandırıp sıraya koymak ve saklamak geliyor. Her birimiz farkında bile olmadan günün tarihine materyal hazırlayan küçük çaplı birer vakanüvis olduk; geleceğin tarihini hazırlamaktayız.

Bu bir devrim ama her teknolojik atılım gibi kısa zaman parçalarına sığabilen yumuşak geçişlerle yaşandığı için pek farkına varamıyoruz. 1936 senesinde vefat eden dedemin, ardında bir vesikalık bile bırakmadığını, çehresinin, bizler için tamamen meçhul olduğunu hatırlatırsam, kendimizi ortasında bulduğumuz fotoğraf bolluğunun anlamını daha iyi kavrayabiliriz.

AKLINIZDA BULUNSUN: HAYDİ CANIM "SEN" DE!

Önceki hafta bir kampanya teklifinde bulunmuş, muhataplarına "sen" sigasiyla hitabı tercih eden firmaları ikaz etmemiz gerektiğinden bahsetmiştim. Eski öğrencilerimden biri bu daveti kendi web sitesinde (http://pazar-lamaca.blogspot.com) duyurunca ilginç cevaplar almış; beni hayretlere düşürecek oranda görüş sahibi, bu hitap şeklinden memnun görünüyor. "Bu kampanya gereksiz; müşteriye 'sen' demek bütün dünyada yaygın bir adet." diyenler var, meseleyi yaş ve kuşak farkı gibi değerlendirenler de...

Reklamcılar zeki adamlar; elbette 'sen' hitabının piyasa değerini fark etmiş olsalar gerektir, ne var ki ille de başarıya kilitlenmiş zekâ, her zaman nezaketi kapsamayabiliyor.

Kendine "sen" diye hitab edilmesinden rahatsız olmayanlara söz yok ama müşterek bir insani değer olarak nezaketin geçerliliği asla kaybolmayacaktır.

Güm!

Tümgeneral Taşkesen'in vakitsiz emekliliği, basınımızda birbirinden ilginç haber ve değerlendirmelere konu oldu.

11 Temmuz tarihli Vatan gazetesinin haberinde, paşanın bir kadın yüzbaşı ile gönül ilişkisi olduğu ileri sürülüyordu. Taşkesen ise olayı bir "dinci örgüt komplosu" olarak nitelemiş ve "Harp Okulu'nun kantininde bira içmeyi serbest bırakmam da dinci çevrelerin tepkisini çekti. Eşimle telefon konuşmalarımız bile kaydedilmiş. Benim laikliğe ve Atatürk değerlerine ne kadar bağlı olduğum biliniyor. Bu, sadece bana ve aileme karşı bir komplo da değil, benim üzerimden Türk Silahlı Kuvvetleri'ni yıpratmayı hedefliyorlar." demeyi tercih etmişti. Bunun üzerine bir haftadan beri konu üzerinde dudak uçuklatıcı, tüyler ürpertici, vahim ve vehham yorumlarla karşılaştık. Açıklamalar birbirini izledi: Genelkurmay, "biz dinlemedik, zaten telefon dinlemek bizim işimiz değildir ve bu iş için gerekli kabiliyetimiz de yoktur" dedi, ardından MİT ve Emniyet de "biz dinlemedik" beyanında bulundular. Basınımız da "o dinlemedi, bu dinlemedi; peki kim dinledi kardeşim?" sualini sorarak hayal gücünü çalıştırmaya başladı. Bu konuda en renkli fanteziyi 15 Temmuz'da Akşam Gazetesi genel yayın müdürünün kaleminden okuduk. Sayın Turgut, telefon dinleme olayının devlet içinde kurumlar arası bir tepişmeden kaynaklandığını ileri sürerek "Pis kokular geliyor" başlığı altında şöyle bir yorumda bulundu:

"... Onu kimin dinlettiği, neden dinlettiği henüz belli değil ama yapılan imalı açıklamalar, belirsizlikler olayın hayli önemli devlet içi çatışmaların sonucu olabileceğini gösteriyor. Hele de Tümgeneral'in "Orduyu dinletenler var" diyerek dinleyenlerin polis olabileceğini ima etmesi ve dahası polis içinde bir örgütlenmeyi işaret etmesi, Başbakan'ın ordu ile hükümet arasındaki gerilimleri azaltma yolundaki çabalarını yoğunlaştırdığı bu dönemde, bu çabalara hayli sert darbe vurabilecek bir gelişmedir. (...) Bu son olayın Şemdinli'nin devamı olarak bazı çevrelerde yorumlanması da bu kuşkuları güçlendirmektedir. Olayda hiçbir şey henüz daha net değildir ve netleşeceği de şüphelidir çünkü devlet içinde yaşanan bir gelişme söz konusudur burada. (...) Bu ülkede devlet içinde bir gerilim bir süreden beri yaşanmaktadır, daha açık söylemek gerekirse; ordu ile polis arasında güç kavgası yaşanmaktadır. Daha spesifik olarak polis içinde genelde Fethullahçı olarak nitelendirilen bir örgütlenmenin olduğu kulaklara fısıldanmaktadır. Bunun söylentisinden bile ordunun rahatsızlık duyduğu bilinmektedir. Tüm bu söylenti ve imaların sonunda devlet içi bir istihbarat savaşı ne yazık ki başlamış görülmektedir. (...) Başbakan bu konuda soğukkanlı olmalı ve olayda tarafmış görünümü katiyen vermemeye dikkat etmelidir. Yoksa olay tamamen kontrolden çıkabilir. Ama asıl görev devletin başı cumhurbaşkanına düşmektedir. O, bu konuda son derece aktif olmalı ve devlet içinde disiplini tekrar sağlayarak, devlet içi savaş görünümünü hemen ortadan silmeye çalışmalıdır."

Halbuki aynı gün bir başka genel yayın müdürü, Hürriyet'te, titiz bir haberci sezgisi ile tam tersi bir hüküm geliştiriyordu. Ertuğrul Özkök'ün yorumu şuydu: "Büyükanıt, kendisiyle aynı dünya görüşünü paylaştığı ısrarla söylenen bir komutanın 'ipini' niye çeksin? O zaman bu olayın, Taşkesen'in iddia ettiği 'ideolojik komplo' dışında bir nedeni olmalı. Benim yorumum şu: Taşkesen, bu olaya, gerçekleri hayli aşan ideolojik bir görünüm vermeye çalışıyor."

Konu hakkındaki en mâkul haberi dünkü Milliyet'te okuduk: Paşa'nın telefonlarını kimse dinlememişti; bilakis, vaktiyle gönül ilişkisi yaşadığı "sivil bir kadın", günün birinde lazım olur fikriyle ve kendi imkanlarıyla görüşmeleri kaydetmiş, lâzım olunca da kayıtları Genelkurmay'a göndermişti!

...

Sizin de kulağınıza "güm!" diye bir ses geliyor mu?

Sürüklenmek

Selde sürüklenirken canınızla uğraşırsınız; etrafta ne olup bittiğini görmek için bir ağaç köküne tutunup kıyıya çıkmak lâzım.

Bir süre önce İsrail ordusunun bir askeri kaçırıldı; İsrail buna mukabil Gazze ve Lübnan'a karşı ölçüsüz şiddet kullanmaya, sivil hedefleri tahribe başladı. Sonra iki asker daha "esir edildi". İsrail saldırılarını daha da artırdı.

Bu arada Kuzey Irak'ta bir Türkmen kahvesine saldırı yapıldı, 24 Türkmen hayatını kaybetti. Aynı günlerde 15 Türk askeri mayınlı pusularda şehid edildi. Başbakan, "sabrımız taşıyor" diye sınır ötesi harekât imâsında bulundu. ABD Büyükelçisi, İsrail'in ölçüsüz güç kullanmasını anlayışla karşılarken Türkiye'ye sabır ve temkin tavsiye etti. Filistinli gerillaların İran mahreçli çatapat füzeleriyle İsrail'i tedirgin ettiği haberleri yayılıyor; İran ise 21. yüzyılın emperyal gücü olmak iddiasında imiş; zaten İran, bir süredir uranyum zenginleştirme çalışmaları dolayısıyla ABD'ye posta koymakla meşguldür.

Türkiye üç seneden beri güneydoğu hududundan ABD ile fiilen komşu duruma geldi; Irak'ı işgal eden Amerikan ordusu ülkeyi fiilen parçaladı ve Kuzey Irak'ta devlet benzeri bir örgütlenmeyi resmen himâye etmeye başladı.

Bu arada Türk Silahlı Kuvvetleri aylardan beri dedikodu ve skandal benzeri hadiselerin odağı haline geldi. Emekli kuvvet komutanlarından biri hakkında verilen ceza kararı Askerî Yargıtay'da onaylandı. Şemdinli'deki meşhur patlamanın ardından garip bir iddianame hazırlayan savcı meslekten uzaklaştırıldı; ilkinin benzeri bir iddianame ile başlatılan mahkeme süreci jet hızıyla tamamlanarak iki astsubaya kırkar sene hapis cezası verildi. Ceza alan astsubaylardan birinin, Kara Kuvvetleri Komutanı tarafından vaktiyle taltif gördüğü iddiası ile önümüzdeki ay Askeri Şûra'da Genelkurmay Başkanlığı'na getirilme şansının

zayıflatılmak istendiği ileri sürüldü. Birkaç gün önce ise Kara Harp Okulu Komutanı, bir gönül ilişkisi sebebiyle telefonlarının dinlendiğini söyleyip genç yaşta emekliye ayrıldı. Bu istifanın da ordu içindeki tayin ve terfilerle dolaylı ilgisinin olduğu söyleniyor.

Bugün itibariyle sınır ötesindeki Kandil Dağı'na harekat yapmak için Türk basınında bir hareketlenme göze çarpıyor; halbuki Türkiye daha önce defalarca sınır ötesi harekâta girişmiş ve tatminkâr sonuç alamamıştı.

PKK, iki seneden beri geniş çaplı eylem yapmıyor; mayınlı pusuyu tercih ediyor. Var mı yok mu tartışılsa yeridir. Örgütün lideri 7 sene önce yakalanıp hapse atıldı ama örgüt, nedendir bilinmez, çökertilemedi. Belki PKK'nın devamı diyebileceğimiz daha dar çaplı ama iyi yönlendirilen bir yeni oluşumla karşı karşıyayız. Çok daha ilginç bir noktayı dün Taha Akyol hatırlattı; PKK yanlısı partiler, seçimlerde % 5 civarında 2 milyon küsur oy almışlardı.

Şehit cenazeleri âsâb bozuyor; sabrı tüketiyor. Şehit aileleri, "İsrail kadar olamadınız" diye feryad ediyor.

Bu arada irtica bir numaralı tehdid mevkiinde kalmaya devam ediyor; Türkiye yeni Genelkurmay başkanı ve Cumhurbaşkanı'nın kim olacağını merak ediyor; AB yandaşları giderek sempati kaybına uğramakta.

Yarın hangi gündem konusunu iştiha ile tartışacağımızı kimse bilemez. Burası Türkiye, gündemin yarım gün içinde değişebildiği bir ülke; gündemi tutamıyor, tartışma önceliklerini tayin edemiyor, sürüklendiğimiz seylâb içinde kıyıya yakın bir ağaç köküne sarılıp vaziyeti biraz daha sakin ve uzak görüşlülüğe imkân veren bir sükûnet fâsılası ile gözden geçiremiyoruz.

Sürüklenmekte olanların doğruları, yanlışlarından ayırdedilmiyor; asıl fenâ olan budur. Bir selâmet molası için kıyıya doğru hamle edenleri de eteğinden tutup akıntıya çekiveriyoruz.

Sürükleniyoruz; sürüm sürüm sürükleniyoruz.

Dolmuş

Kuzey Irak'a sınır ötesi harekât düzenlemek, gitgide herkes için "kullanışlı" bir fikir haline gelmeye başladı; basının mühimce bir bölüğü tez zamanda konuyu Türkiye'nin egemenlik hakları meselesi haline getirme eğilimine girdi.

Vatanperverlik edebiyatı had safhaya ulaştı. Sağduyusunun ters işlemesiyle şöhret yapmış bazı yazarların operasyona can ü yürekten taraftar kesilmesi bile, bu işte bir gariplik olduğunu hissettirecek derecede manidar işaretlerdendir. Bakınız mantıkları nasıl işliyor:

"TÜRK ordusu Kuzey Irak'a girip PKK'ya ders vermelidir; vaktiyle Kıbrıs'a çıktığımızda daha mı güçlüydük; değildik. Uçaklarımızın benzinini ödünç aldık, çıkarma gemimiz bile yoktu

ama o şartlarda bile dünyayı karşımıza alıp Kıbrıs'a çıktık; çünkü ülkemizin onurunu koruyan bir hükümetimiz vardı. Halbuki bugün mütemadiyen şehit cenazesi kaldırıyoruz, Güneydoğu'da kan gövdeyi götürüyor ve buna rağmen pislik yuvası Kuzey Irak'a giremiyoruz, çünkü ABD izin vermiyor, hükümet bizi uyutuyor. Bu nasıl iştir, vesaire vesaire..."

Kuzey Irak'a girmek bir şeydir; bu fikrin kuş gribi gibi ânında sağduyusuna güvenmediğiniz muhitlerde taraftar bulması çok daha başka bir şey. Haberleşme araçları çoğaldıkça insanların eskiye göre daha az ve yetersiz seviyede haberdar olacağı kehanetinde bulunanlar doğru bir tesbitte bulunmuşlar. Günümüzde ne yazık ki bir fikrin isabetinden ziyade o fikrin tirajı önem kazanmış bulunuyor; oysaki çok tekrarlanan ve taraftar bulan fikrin isabetliliği, hikmeti kendinden menkul bir kaziyyedir.

Fikir "kullanışlı" demiştik; hükümetin bile işine yarıyor galiba; meseleyi hemen "milli onur" haline getirip, "egemenlik haklarımızı kimseyle tartışmayız" havasına büründürdüler. İsrail'i koltuklayan Amerikan Hükümeti'ne karşı hafif tertip Kasımpaşalı bir edâ takınmaları herkesin, hatta muhalefetin bile hoşuna gitti; "bizim muhalefetimiz milli hudutlara kadardır" lâfı fevkalâde mânidardır. Halbuki muhalefetin asıl lâzım olduğu çok hassas yer ve zamanlardan birini yaşamaktayız. Ordu derseniz bölgede zaten hareketlilik halinde...

Belki cür'etkâr bir hüküm ama sadece şahsi hissiyatımı ifade etmek istiyorum: PKK (veya isim değiştirmiş hâli) diye bir örgütün fiili varlığından bile artık emin değilim. Apo'nun Amerikan kargosuyla Türkiye'ye tesliminden beridir bu örgütün, Irak üzerinde hesap yürüten bazı güçler tarafından kuvözde yaşatıldığını, diri tutulmaya çalışıldığını tahmin ediyorum. Bu haliyle PKK, bölgede hesabı olan güçler bakımından "vacib'ül vücud" bir kavramdır; o tarihten beri kontrol altında tutulan, gerektiğinde devreye sokulan, aşırı derecede güç kazanmasına veya tamamen yok olmasına müsaade edilmeyen bir politika aracı. Nitekim son şehit cenazelerinin müsebbibi olarak PKK gösteriliyor. Doğru ve yanlış bir hüküm: Doğru, çünkü yollara mayın döşeyen "işçiler", PKK bordrosuna yazılıdır; yanlış, çünkü patronaj mekanizmaları ve örgütlenme mantıkları eskiye göre tamamen değişmiş olmalıdır.

Sakın bir hayâlete silah çekiyor olmayalım? Kuzey Irak, ABD'nin Irak coğrafyası içinde siyasi ve askeri bakımdan hükümfermâ olabildiği yegâne yer. Sınır ötesi rahatsızlıklarımızın muhatabı ne gölge Irak hükümeti ne de Kuzey Irak'taki aşiretimsi yapılaşmadır; muhatap ABD'dir; sınır ötesine geçip Amerikan birlikleri ile çatışmayı, hatta Irak'ı Amerikan işgalinden kurtarmayı düşünenler varsa (ki bu dahi Kandil'e harekat düzenlemekten daha mâkul bir fikirdir) bilelim; en azından dolmuşa binerken hangi semte gideceğimizi öğrenmiş oluruz.

Zulüm

Rodin sergisine gitmek fikri nereden aklıma düştü bilmiyorum; o günlerde bilcümle matbuatımız bu sergiden bahsediyor ve âdeta, "gidip görmeyene yazıklar olsun" meâlinde yorumlarla oralara kadar yolu düşmüşken sergiyi gezmeyenlere, "ben de adam mıyım yahu" neviinden bir suçluluk hissi telkin ediyorlardı.

Tesadüfe bakınız ki sergi açılışının üçüncü günü yolum İstanbul'a denk düşmüştü. Uçaktan inince hemen karşıda bizim gazeteye uğrayıp, bana mihmandarlık ve yoldaşlık edebilecek arkadaş temini için kulis faaliyetlerine giriştim. İsmini vermeyeceğim bir editör arkadaşım, sırf nezaketinden ve bana karşı duyduğu sevgi eseriyle, "Rodin ayağımıza kadar gelir de gidilmez mi hocam; size zevkle refakat ederim" deyince meselenin yarısı çözülmüştü; diğer yarısı ise bir otomobil ile onu sürecek kişiydi. Neticede editör arkadaşımla kafa kafaya vererek, her ihtimale karşı sürücü arkadaşa tam olarak nereye gideceğimizi söylememeye karar verdik. Genç ve yakışıklı sürücü refikimizin, "Boğaz'a gidelim" sözünü duyunca yüzünde belirgin bir hoşnutluk hissi belirdi ama başına neler geleceğini garibim henüz bilmiyordu!

Öğle sularıydı, gazete yemekhanesindeki karavanayı beklemeden yola atıldık; yemek bekleyebilirdi ama Rodin bekletilemezdi; ben içimden gizlice, "sergide nasıl olsa bir köşede kokoreççi, köfteci vesaire vardır, atıştırırız ayaküstü bir şeyler" diye hesaplıyordum, yanılmışım.

Emirgân'a yaklaştığımızda sürücü arkadaşa, "Atlıköşk'e gidiyoruz" dediğimde, Atlıköşk'te oturanların akrabam olduğu kanaatine kapıldığını zannediyorum; bu yüzden bizi o yoğun trafikte köşk önünde indirdikten sonra bir koşu arabayı park edecek yer bulup birkaç dakikada yanımızda bitiverdi ama kapıdaki Rodin Sergisi afişini görünce başına gelecekleri anlayıp aksilenmeye başladı,

-Hocam, hemen bu yakınlarda bir asker arkadaşımın evi var; siz sergiyi gezerken ben şuracıktan gidip ziyaret etsem; telefon ettiğinizde gelir sizi alırım!

Bana kalsa hava hoştu ama editör arkadaşım çocuğa nasıl bir nazarla baktıysa, "Ben de Rodin'i çok severim zaten; gelmişken görüvereyim bari" diyerek kaderine razı oldu.

Biletlerimizi alıp güvenlik kontrolünden geçtikten sonra farklı duygularla sergi mekânına giden Boğaz manzaralı merdivenlerden ağır ağır tırmanmaya başladık.

Sergi girişindeki yazılı panoları okumadan geçmek ayıp olurdu; bu faaliyet esnasında editör arkadaşım, ön bilgi mahiyetindeki yazılarda imlâ hatalarını işaret edecek kadar konuya kendisini iyice kaptırmıştı; sürücümüz ise birkaç adım gerimizde duruyor ve yazılardan ziyade bizi kontrol ediyor gibi bir duruş sergiliyordu.

Ve nihayet üstadın üç boyutlu eserleriyle yüz yüzeydik. Ben, Batı sanatından iyi anlayan biri edâsıyla editör arkadaşıma birtakım lüzumsuz ve doğru olup olmadığını hâlâ kestiremediğim

mâlumatlar verirken sürücümüz terbiyeli bir edâ ile bizi takib ediyor ve belki de içinden "anlat anlat; heyecanlı oluyor" diye dalgasını geçiyordu. Diyordum ki:

"Heykel üç boyutlu bir sanat eseri olduğu için onu 360 derece etrafında dolanarak seyretmek lazımdır. Nitekim bakınız şu üryan hatun heykelinin etrafını gezsinler diye ortalık yere koymuşlar; binaenaleyh buyrunuz biz de etrafında bir tur atalım."

Ara sıra, "vay canına, gâvur da yapıyor bilader" diye takdir cümleleri sarf ediyordum; editör arkadaşım ise, "hakikaten öyle valla hocam" diyordu, "biz bu heriflerle en iyisi harbetmeyelim; çünkü asla yenemeyiz; sanata bak sanata" yollu tasdiklerde bulunuyordu.

Tam da "sanata bak sanata" cümlesini söylerken elini çıplak hanım heykelinin omuz nahiyesine koyup, heykelin aslında hangi maddeden yapılmış olduğunu anlamaya çalışırken nerden çıktığını kestiremediğimiz mikrofonik bir ses salonu dolduruverdi,

-Değerli ziyaretçilerimiz, sergilenen eserlere lütfen dokunmayınız; ayıp oluyor!

Editör arkadaş çok suçlanmıştı, bana doğru mahcub bir bakışla,

-Toz olmuştu da tozunu alıyordum sadece, vallahi başka bir niyetle değil, kem-küm... yollu şeyler mırıldandığını duydum ve onu daha fazla utanç içinde bırakmamak için,

-Haklısın dostum, diyerek heykelin o noktasında sanki hakikaten toz varmış gibi eğilip üfledim. O esnada etrafımızda bitiveren genç irisi birkaç güvenlik görevlisine de, böylece jestimizin sadece temizlik maksadına mâtuf olduğunu imâ etmiş olduk.

Aaa, dönüp bir de görelim: Bizim sürücü arkadaş yok; resmen kayıp.

-Aman bu çocuk serginin bitmez labirentlerinden birine dalıp kaybolmuş olmasın, aman sağı solu kolaçan edelim, dedikse de birkaç saat sonra sergiyi bitirip çıkış kapısına doğru yönelene kadar kendisini göremedik.

-Yahu neredesin; bak biz ne güzel eserler gördük?

-Ah hocam, dedi sürücümüz, eserin birine dalıp gitmişim; bizim memlekette bir Nalbant Hüsnü Emmi vardı, bir baktım aynen o. Yahu bizim Hüsnü Emmi hangi tarihte Fransalara gidip de heykelini yaptırıverdi diye düşünürken dalıp gitmişim; sizi bulamam diye korktuğum için çıkışta bekledim, iyi etmiş miyim?

Boğaz manzaralı merdivenlerden inerken arkadaşlarıma "Sivas Sivas olalı böyle zulüm görmemiştir arkadaşlar" fıkrasını anlattım. Biraz mahcup, biraz memnun,

-Valla aynen öyle hocam" dediler.

Ya mühür bulunmasaydı!..

Gazetenin iç sayfalarından birinin eteğine tıkılmış haber hemen dikkatimi çekti; "Gizli kasadan tarih çıktı" başlıklı habere (16 Temmuz 2006 tarihli Star gazetesinden Sultan Uçar'ın haberi) göre İstanbul Üniversitesi'nde 83 seneden beri kimsenin farketmediği bir kasadan tarihî bir mühür çıkmıştı. Bundan sonrasını gazeteden aynen okuyalım; çünkü çok önemli:

"Fen fakültesinde sürdürülen tadilat sırasında tesadüfen bulunan kasadaki mühür, üniversitenin Osmanlı dönemindeki ilk yükseköğretim kurumu olan Darülfünun ile somut bağlantısını ortaya çıkarıyor." Bu noktada sanki çok önemli bir keşifle karşılaştığımızı sanıyoruz ama devam edelim; konuyla ilgili olarak İÜ Fen Fakültesi Dekanı ise şunları söylemiş: "İÜ Fen Fakültesi'nin bilinen tarihinde 1933 yılında üniversiteler reformuyla birlikte kurulduğu yönündedir. Ancak bu mühürle birlikte kuruluş tarihinin 1923'lere, hatta daha da gerilere gittiği görülüyor. Bu mühür bizim tarihimiz hakkında açık bir belgedir." (İmla bozukluğunu düzeltmedim).

Haberin kupürünü kestim, saklamayı düşünüyorum!

İstanbul Üniversitesi'nin tarihini merak ettiğimden değil; bir ülkenin en eski üniversitesinde "kurumsal hafıza" denilen şeyin nasıl geriye gidip buharlaştığını, bilim adamlarının, çalıştıkları kurumun yakın geçmişi hakkında nasıl bigâne kalabildiklerini baktıkça hatırlamak için...

Açık konuşalım mı: Batı'da üniversiteler, en muteber kolejler kilisenin himâyesinde ve yönetiminde kuruldu, tarihleri kaba hesapla beş asır kadar geriye gider. Modern zamanlara doğru yaklaştıkça bu kurumlar muhteva değiştirdi, bilime bakışları farklılaştı, müfredatları yenilendi; ama kimse çıkıp, sırf kilise tarafından kurulduğu ve vaktiyle dinî müfredata göre eğitim verdiği için üniversitelerin kurumsal hafızasını silmeye kalkışmadı; dolayısı ile sayın dekanın söylediklerini bir Batı diline çevirip sıradan bir bilim adamına veya üniversite yöneticisine okutursanız evvela şaşırır, sonra da gülerler.

Türkiye'de üniversite fikri Batılı modele göre elbette daha geç tarihlerde kurulmuştur; ama Cumhuriyet kurulmadan önce bu ülkenin üniversitesi vardı: Adı Darülfünûn idi (kuruluşu 1863). Cumhuriyeti kuran ve omuzlayan kadroların yetişmesinde Darülfünûn'un da hissesi büyüktür. Osmanlılar daha cephelerde Cihan harbi devam ederken Medrese sistemini ıslah ve Batılı örneklerine yakınlaştırmak için kesif fikrî gayret içindeydiler. Darülfünûn ise medrese sisteminin dışında Batılı tarzda eğitim veren tek yüksek öğretim kurumu idi.

Bu kurum 1933'e kadar yaşamış, bu tarihte geçirdiği "reform" üzerine tarihe karışmıştır. Darülfünûn binalarında, Darülfünûn hocaları bu defa İstanbul Üniversitesi adıyla faaliyetlerine devam ettiler ama mühimce bir kısmı üniversiteden atıldı, ekmeğinden oldu. Sayın dekanın haberdar olmadığı ama meseleye biraz ilgili herkesin kolaylıkla edinebileceği bir bilgidir bu.

Bakın nasıl ve niçin?

Cumhuriyet yönetimi Darülfünun'a evvela 1924 yılında tüzel kişilik ve özerklik verdi ama devrin şartlarına göre bu kadar serbestî fazla görülünce, 31 Mayıs 1933 tarih ve 2252 sayılı kanunla verilenler geri alındı; 157 öğretim görevlisi kadro dışı bırakıldı. O günlerde Darülfünûn, "öteki Osmanlı kurumları gibi geçmişin kötü mirası" ve "geri" görünmeye başlamıştı. Yöneticiler, özerklik adına Darülfünun'a karışmamayı aslında üniversiteye hâkim olan bilgisizliğe, çeşitli menfaatlerle birbirine sarılmış profesör kliklerine ve tembelliğe karışmamak şeklinde yorumlamayı tercih ettiler. Darülfünun'un aslında niçin kapatıldığını devrin Maarif Vekili Dr. Reşit Galib'in TBMM'de söylediklerinde açıkça okumak mümkündür. Reşit Galib diyordu ki: "Memlekette siyasi içtimai büyük inkılaplar oldu. Darülfünun bunlara karşı bitaraf bir müşahit kaldı. İktisadi sahada esaslı hareketler oldu. Darülfünun bunlardan habersiz göründü (...) Harf inkılabı oldu, öz dil hareketi başladı, Darülfünun hiç tınmadı; yeni bir tarih telakkisi, milli bir hareket halinde bütün ülkeyi sardı. Darülfünun'da buna bir alaka uyandırabilmek için üç yıl kadar beklemek ve uğraşmak lazım geldi. İstanbul Darülfünunu artık durmuştu. Kendisine kapanmıştı."

Anlaşıldığına göre bardağı taşıran damla, 1932 yılında toplanan Birinci Tarih Kongresi'nde bazı Darülfünun mensuplarının tenkide yeltenmeleri, "resmî dil ve tarih görüşlerini eleştirme cesaretini göstermeleri" olmuştu. Hikâyesi uzun ve acıdır ama gizli-saklı da değildir. Dolayısı ile koca İstanbul Üniversitesi'nin ve Darülfünun'un tarihi, bir kenarda unutulmuş köhne bir kasanın içinden çıkan evrak mührüne muhtaç değildir; onu öyle sanarak mühim bir arkeolojik keşifte bulundukları heyecanıyla gazetecilere komik demeçler verenler, en başta çalıştıkları ve ekmek yedikleri kuruma karşı hayli "egzantrik ve asimetrik" durduklarını farketmelidirler.

Buna biz kısaca "ayıp oluyor" desek de olur!

YAVUZ BÜLENT BAKİLER'E VEFA VE HÜRMET

Her iki kitabın da henüz mürekkebi kurumamış; o kadar taze. İlki Yavuz Bülent Bakiler'in "Gidenlerin Ardından" başlığı ile yayınladığı ilgi çekici bir kitap; yazar, vaktiyle tanıdığı, bazen tanışıp görüştüğü, bazen sadece gıyâben âşinâ olduğu meşhur siyasetçi, ilim adamı, sanatkârlar hakkında vefatlarının ardından kaleme aldığı yazıları bir araya getirmiş. Yavuz Bülent Bâkiler, şiirini nesriyle, nesrini şiiriyle yarıştıran ve her iki vâdide de ehliyet ve iktidarla kalem yürüten bir fikir adamımızdır. Gidenlerin Ardından, başlanınca bitirilmeden elden bırakılmayan cinsten sürükleyici, öğretici ve elbette duygulandırıcı bir derleme olmuş. Bu esere Yavuz Bülent Bakiler'in şahsi hatıralarının türevi demek de mümkün.

Kimler yok ki kitapta: Celal Bayar, Adnan Menderes, Cemal Gürsel, Osman Bölükbaşı, Tevfik İleri, Fevzi Çakmak, Yakup Kadri, Cihat Baban, Alparslan Türkeş, Nejdet Sançar, Nihal Atsız, Sadri Maksudi, Zeki Velidi, Samiha Ayverdi, Nazım Hikmet, İsmail Hakkı

Yılanlıoğlu, Necip Fazıl gibi yakın devrin akışını tayin eden mühim çehreler Bâkiler'in sürükleyici üslubuyla birer birer önümüzden geçiyorlar. (Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları)

İkinci kitap bir vefâ eseridir: "Yavuz Bülent Bâkiler'e Armağan". Edebiyat öğretmeni ve araştırmacı Selçuk Karakılıç'ın emek ve gayretiyle derlenen bu vefâ kitabında bu defa tanıdıkları, tanıdıkları Yavuz Bülent Bâkiler'i anlatıyorlar.

Yaşarken kadr ü kıymeti bilinmek güzel bir şey. Yavuz Bülent Bâkiler ise saffeti, sevdâsı, samimiyeti ve kaleminden ötelere taşırdığı güzellikleriyle böyle bir onuru kerrât ile haketmiş bir gönül ve fikir adamı.

Kitap Size Dergisi yayınları tarafından yayınlandı.

Haydi gençler; maden ocağına!

Bazı üniversite rektörleri, sınavda iyi derece yapan öğrencileri arayıp, "bizi tercih etmeniz şart değil; gelin üniversitemizi tanıyın, imkânlarımızı görün, kararınızı sonra verirsiniz" diyorlarmış.

Başarılı çocuklar için gurur verici elbette; peki, üniversiteye girip giremeyeceği muallâkta, orta seviyede bir öğrenci böyle haberleri okuyunca, "ben doğarken ölmüşüm"den gayrı ne düşünür?

Plağın tersini de dinleyelim: Devlet bugün çıkıp, "üniversiteye yerleştiremediğimiz öğrencilerimizi maden ocaklarında veya yol çalışmalarında istihdam ediyoruz" diyebilse nasıl bir manzarayla karşılaşırdık dersiniz? En azından eğitimimizin bir temel felsefeye, bir yönlendirici fikre dayanıp dayanmadığını öğrenebilirdik böylece. Çok garip, çok ilginç! Türkiye'de kimse felsefeye metelik vermez ama felsefesizlik bizi omurgasız bırakmıştır: Cumhuriyet'in en değerli, en mühim projesi milli eğitimdi; iflâs noktasındadır! Kezâ, devletin rüknü yerindeki Adliye cihazımız da "müdîr" bir felsefeden mahrumdur; Avrupalı olmakla güvenlik ihtiyaçları arasında serseme dönmüş bir dizi kanun çıkardık; bir bir elimizde patlıyor!

Geçelim.

Başarıyı ödüllendirmek ilk önce câzip, hatta tabii bir fikir gibi görünüyor ama millî ve yaygın eğitimi yönetenlerin böyle bir lüksü olabilir mi? Milli eğitimin maksadı, harika çocuklar yetiştirmek değil ki; eğitimi yaygınlaştırmak, vasat zekâ ve kabiliyete sahip olanları eğitim süreçlerine sokmak, bu esnada onların vasıflarını yükseltmek, hayata hazırlamak, en azından vasatî seviyede donanımla seçecekleri kulvarda yürümelerini kolaylaştırmak.

Türkiye şartlarında bir öğrencinin tabii eğilimlerine uygun bir eğitim programı görme hakkı yok gibi bir şey. Alfabeden başlayarak bütün ortaöğretim hayatı, üniversite kazanmak üzerine yönlendiriliyor. Kontenjanlar mahdut olduğu için evladı üniversite kazanamayan aileler

çaresizlik ve panik içinde; geriye dönme imkânları yok. Evlatlarına destek olmak için, "Bir daha, bir kere daha dene, belki başarılı olursun" telkininden başka yapabilecekleri bir şey kalmamış. Kız öğrenciler için üniversite eğitimi görüp, iş bulamasa bile kağıt üstünde meslek sahibi gibi görünmek, hayata atılmanın, hatta aile kurmanın asgari şartı haline getirildi. Erkek öğrenciler için durum daha feci; onlar için üniversite eğitiminden mahrum kalmak, bütün ürkütücülüğü ile toplumsallaşamamak anlamına geliyor; işsiz, mesleksiz, itibarsız ve ümitsiz bir hayatın eşiğinde karmakarışık duygularla bekliyorlar. Sistem onlara, "sana fırsat verdik; başaramadın, kaderine razı ol" diyor. Geriye dönüş imkânları yoktur. Ne meslek bilgisi, ne dünya görgüsü, ne edebî zevk, ne analiz ve sentez kabiliyeti, ne bir yabancı dil; lise eğitimi uğruna tabii yatkınlıklarını da bastırmış ve görmezden gelmişlerdir.

Bizim eğitim sistemimiz eğitimli vasıfsızlar yetiştirmekten başka işe yaramıyor; asıl kitleye hitab edebilmek, onların ihtiyaçlarını karşılayabilmek noktasında âcizdir; bu sistem sadece başarılı çocuklara, "şampiyonlara" bakarak kendini ibrâ edebiliyor.

Çâre şudur: Orta ve yüksek eğitimi yeniden düzenlemek ve kalite çıtasını "zorlayıcı" derecede yükseltmek. Lisenin son sınıfındaki üniversite sınavını ortadan kaldırmak; üniversiteye geçişi ortaöğretim performansına bağlamak; ortaöğretimi ise son derece iyi planlanmış ve güçlendirilmiş bir mesleki eğitim ile takviye etmek.

Bu sistem çocukları boşluğa sürüklüyor; hayatın en enerjik safhasında gayesiz ve fonksiyonsuz bırakıp bunalıma sokuyor; üstelik kaliteli eğitim verdiğini de kimse iddia edemez. Türkiye'de "eğitimli"lerin cehâleti, ümmîlerin bilgisizliğini aratacak derecede vahim ve bulanık bir problemdir.

Laikliğin kırkbir tefsiri kadar şu eğitim işini de dedikodu malzemesi etseydik şüphesiz işe yarardı

Hezar ahsente, yani bravo!

Bundan böyle din kültürü ve ahlâk bilgisi öğretmenlerini eğitim fakülteleri yetiştirecekmiş. Kağıt üzerinden bakınca makul bir tasarruf; yine kağıt üstündeki hesaba göre eğitim fakülteleri, öğretmenlik formasyonunu kazandıran en ehil kurumlar olduğuna göre din kültürü dersini verecek kişilerin İlahiyat yerine eğitim fakültesinde yetiştirilmesi aklın yolu gibi görünüyor.

Bu durumda ilahiyat fakülteleri, sadece imam ve müezzin yetiştirecek demektir. İmam ve müezzinlik bilgisi için orta dereceli imam-hatip liseleri kifâyet edebildiğine göre ilahiyat fakülteleri, birkaç sene içinde, "öğrenci yokluğundan fakültemiz kapalıdır" tabelasını asmak zorunda bırakılacak; YÖK ise, "ne yapayım kardeşim, öğrenciler sizi tercih etmiyor, kamu kaynaklarını daha verimli kullanmamız lazım" gerekçesi ile birkaçı hariç, taşradaki ilahiyatları kapatacaktır.

Eğitim fakültesi adı üstünde "bilimde uzman" değil eğitimci yetiştirecek; işte o gerekçeye dayanarak eğitim fakültelerinin din kültürü öğretmeni mezun edecek bölümlerinde Arapça ve Kur'an dersinin azaltılmasına, hadis ve tefsir derslerinin iptaline, hangi vesileyle olursa olsun kat'iyyen baş örtülmemesine daha şimdiden karar verilmiş. Bu bölümlerde din eğitimi asgariye çekilirken Atatürkçülük, yabancı dil, bilgisayar, felsefe, sosyoloji, antropoloji, müzik, psikoloji mecburi kılınmış. Arapça pratik uygulaması iptal edilip yerine mecburi Türkçe sözlü ve yazılı anlatım dersi konulmuş.

Yeniden yazılan konsepte göre ilköğretim din kültürü dersi öğretmenleri, din olgusunu bilim, akıl, felsefe ve sanat ışığında betimleyebilecek biçimde yetiştirilecekmiş.

Haberi okurken bir duygulandım, bir duygulandım; hani utanmasam yaşın yaşın ağlayacağım; tüylerim diken diken oldu, içimden dedim ki, "işte çağdaş Türkiye bu!"

YÖK, devlet ciddiyetini müdrik, zarif bir kurum olduğu için sadece üzerine düşeni yerine getirmekle iktifa etmiş; "din gibi nesnellikten mahrum ve muğlak bir alan, esasen asla bilimin konusu olamayacağı için, din kültürü öğretmeni yetiştirmek dahi işimiz değildir; işbu bölümleri ve din kültürü derslerini külliyen kapatıyoruz" dememiş; ince fikirliliğini, "ilahiyat diye fakülte mi olur; teoloji hangi asırda kaldı; ilahiyatları kapatıp yerine takı tasarımı fakülteleri açıyoruz" dememeye kadar vardırmış. Medyûn-u şükrânız.

Birlik ve beraberliğe her zamandan ziyade muhtaç olduğumuz şu günlerde YÖK'ün aldığı bu kararı şiddetle alkışlıyorum.

Siyasetçiler kızacaklarına ibret alsınlar; "kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla" meselinde olduğu gibi kıssadan hisse çıkarıp Diyanet teşkilatını lağvetsinler; imam ve müezzinleri, ağaçlandırma çalışmalarında görevlendirsinler; herhangi bir şekilde devletle ilintisi bulunan câmiler daha yararlı (meselâ turizm, ticaret, ne bileyim otopark filan) fonksiyonlara dönüştürülsün. Bu arada polis ve jandarma da uyumasın; dinî nitelikli vakıfları, dernekleri (dosyaları hazır duruyor yahu, 28 Şubat'ta şey'edilmişti zaten; oralarda bir yerdedir, bakılsın, bulunsun!) takibata alıp mal varlıklarını dondurarak kamuya aktarsın.

Minareler telefon şirketlerine, reklâmcılara kiralansın; kiracı çıkmazsa meteoroloji istasyonuna dönüştürülüp bilime hizmet etsin.

Haa, bu arada, "ben ille de dinimi öğrenmek istiyorum" diyecekler çıkabilir; onlar da ansiklopedilerden, gazetelerimizin cuma sayfalarından filan istifade etsinler efendim! Yasak değil ki!

Ben bu kararı çok beğendim, takdir duygularım o kadar ayyuka çıktı ki lâyıkıyla ifâdeden âcizim. Hezar ahsente, yani bravo! Bu kadar olur yani.

Şimdi iş üç nalla bir ata kalmıştır arkadaşlar!

Ortadoğu hakkında devlet şûrası

Yine tezkere günlerini hatırlatan bir kanaat bombardımanı altındayız. Lübnan'da teşkili düşünülen barış gücüne asker verip vermemek meselesi etrafında senaryolar üretiliyor.

Böyle kararları elbette kamuoyu vermez, erbâbı bilir ki kamuoyu bu gibi kararlara "hazırlanır"; şimdi yaşamakta olduğumuz da böyle bir süreçtir.

Bizim bu gibi meselelere bakışımızı, o an'anevî, "yurtta sulh cihanda sulh" formülasyonu ile göğüslemeye artık imkân kalmadı. Dünyanın en fitne-fücur kriz düğümlerinden başlıcalarını teşkil eden Kafkasya, Balkanlar ve Ortadoğu üçgeninin tam da ortasında yer alan Türkiye'nin dış politikada "ne şiş yansın ne kebap" şeklinde okunabilecek bir sâbit statüko çizgisi takib edebilmesi, konjonktürün elverişliliği ile izah edilebilirdi; artık böyle bir lüksümüz yok. Bir de şöyle düşünelim meselâ; biz Güneydoğu hududuyla kimlerle komşuyuz: Irak hükümetiyle mi, Kuzey Irak'taki "Kürdistan" yapılanmasıyla mı, ABD ile mi, yoksa İsrail'le mi?

Doğru cevap, "hepsiyle"dir.

O yüzden bugün bizim bir Ortadoğu politikamız yoktur; mevcut idiyse de kadük hale gelmiştir. Bölgenin bütün aktörleri müthiş bir hareketlilik içindeyken bizim meselâ, "Irak'ın toprak bütünlüğü"nde ısrar edici çizgimiz çok mânâsız kaldığı gibi, Türk devletini de fark edilir bir zaaf ve şaşkınlık halinde gösteriyor. İsrail'i en erken tanıyan devletlerden biriyiz; elli seneden beri hayli dostâne ilişkiler geliştirmişiz. İsrail'in "hasm-ı bîâmân"ı gibi görünen Hizbullah ve Hamas ise "yarı resmî" tarzda sempati hâlemizin çerçevesindedir. Karışık, muğlak bir hâl. Bu sisli ortamda vuzuha kavuşan bir başka zaafiyetimiz ise PKK ile başladığını varsaydığımız Güneydoğu mahreçli kalkışma eylemlerine karşı geliştirilen siyasetin, bugünkü neticeleri itibariyle başarısız olduğudur. Bu konuda inisiyatifi kerrât ile basiretinden endişelenmekte kendimi haklı gördüğüm bir "tiyatrocu-şair"in acıklı mektubuna kaptırıveren politikayı sorgulamakta mâzuruz.

Bu yüzden Bayan Condoleeza Rice, "Yeni bir Ortadoğu'nun zamanı geldi." dediğinde bakışlarımızı, bu garip fiili durumu yorumlamasını beklediğimiz hikmet-i hükûmet sahiplerine çeviriyoruz: Yeni Ortadoğu nedir, neyin zamanı gelmiştir ve biz eskisi gibi, "Ortadoğu'da I. Dünya Savaşı'nda çizilen sınırlara herkesin saygı göstermesini bekliyoruz" açıklamasını yapmakla işin içinden sıyrılma konforuna sahip miyiz; bu bâdirede siyasetimizin temel rükünleri nelerdir; kimlerle hangi kavram ve prensip etrafında ittifak yaparak, hangi kavram ve prensiplerle kimlere hasmâne tutum takınacağız?

Hükümetin çaresizliğini az-buçuk fark edebiliyoruz da, merkezî ve derin bürokrasimizin yaklaşımlarını, ordunun meseleyi ele alış tarzını, hatta ve hatta sair zamanda iç siyasete ayar çekmekle mâruf adliye ve ilmiye sınıfımızın beklentilerinden pek haberdar değiliz; kezâ iç

hukuk mevzularında cevvâliyet serdeden devlet başkanımızın bu fiili durum hakkında devletin temel kurumlarını nasıl koordine edeceğini de bilmek istiyoruz.

İster beğenir, isterseniz dalganızı geçersiniz ama meselâ Doğu Perinçek'in kendince bir cevabı var. Diyor ki. "Türkiye ile ABD emperyalizmini cephe cepheye getiren bir sürece girilmiştir. Bu tarihsel süreçte, Türkiye'nin bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü savunma iradesini temsil eden partimizin hükümet sorumlulukları üstlenmesi kaçınılmazdır..." ve ardından ilave ediyor. "Günün en önemli görevi, milletimizin birliğini ve vatanın bütünlüğünü kararlılıkla savunan İşçi Partisi'ne üye olmaktır."

"Yarabbi şu akılları bir günlüğüne bana ver ki rahat bir uyku uyuyabileyim" deyip geçmek var ama Ortadoğu konusundaki siyasetsizliğimiz, artık dikkat çekici bir netlikle nümâyân oldu. En iyisi, tezelden bir devlet şûrası toplamak galiba. Bu hususu sayın Devlet Başkanı'mızın nazar-ı dikkatlerinde ehemmiyetine binaen arz ederim.

Bisiklet

Gel de eskilerden bahsetme; bizim çocukluğumuz neredeyse bisikletsiz geçti denilse yeridir. Bir çocuğun bir bisiklet sahibi olmasına bugün, çorap, fanila, kalem kutusu cinsinden sıradan bir şeymiş gibi bakılıyor; ondan bahsetmiyorum; bir çocuğun şahsına mahsus bir bisiklet sahibi olmasının çok sıra dışı sayıldığı günlere gidiyor aklım.

Meselâ bisiklete binmeyi bilmek, bir meziyetti aramızda. "Ben bisiklete binmeyi biliyorum" dediğinizde övünmüş olurdunuz. Ardından hemen, "yaa, bisikleti nereden buldun ki?" sorusunun gelmesi pek tabii idi.

Nâm-ı hesabıma ben bu hüneri kiralık bisikletlerin saatine, şıkır şıkır yetmiş beş kuruş sayarak öğrenmişimdir efendim. Bisiklet dediysek iki tane yuvarlak tekerleği, pedalı ve direksiyonu bulunan, asgari derecede aksesuar barındıran ve bakılınca sahiden bisiklete benzeyen bir şey; ama yine de "şey"den biraz daha fazla: Hayallerimizin en ucunda duran oyuncak, bir mutluluk kaynağı, tasavvur edilebilecek en müthiş fantezi!

Hayır, kiralık bisikletlerden bahsetmiyorum; idealar âlemindeki "bisiklet" fikrinden söz etmeye çalışıyorum. Gerçekler âlemindeki bisiklet, çarşının kenarlarına yuvalanmış, alabildiğine pis, yıkık-dökük bir dükkânın önüne sıralanmış boru ve tekerlek kaburgalarından ibaret hazin bir hâtıradır en çok. Ne bir ışıldak, ne lamba, ne klakson, hatta fren; hatırlıyorum da "fren" enikonu aksesuar sayılıyordu galiba o zaman; çünkü pabucumuzun tabanını yere sürterek durdururduk mereti.

Kiralık bisiklet nedir ve neye benzer? Bakınız şöyle şey: Bir saatlik kira süresi içinde "aman lastiği patlamasın" diye dua ettiğiniz bir zevk ve endişe makinasıdır çünkü lastik patlaması, kiracı ile mal sahibi arasındaki o yazılı olmayan protokole göre "kiracı"nın problemi kabul

edilmektedir. Bir bisikleti üç dört kilometre boyunca yedeğinize alıp tek tekerleğiyle sürüklemenin ne olduğunu bilemezsiniz; üstelik geçen her dakika cebinizden gitmektedir ve öngörülen saati geçmeniz durumunda bir de ceza ödemeniz gerekecektir.

Tabii, patlayan lastiğin tamir masrafını da.

Bir defasında ustanın nasıl lastik tamir ettiğine bakmıştım; kırmızı iç lastikte kaynaksız yer kalmamış gibiydi; onun patlamasına değil, durup dururken patlamamasına hayret etmek daha doğru olurdu.

Günün birinde mahalleden bir çocuğa orta boy, ördekbaşı yeşili bir bisiklet alındı; öyle ki idealar âlemindeki bisikletin yeryüzüne inmiş mostrasıydı mübârek; öyle gıcır gıcır, öyle baştan çıkarıcı, öyle dayanılmaz...

Bir kere bile binemedik tabii; benim olsa başkalarını bindirir miydim bilemiyorum; o günlerde bizim mahallede bisiklet sahibi olmak, insanın dayısının astronot olması gibi vahşi bir istisnâ idi çünkü.

Sadede gelelim; bu nostalji faslını uzatmanın âlemi yok.

Sevgili anne-babalar, onlardan daha sevgili belediyeciler, çok çok aziz ve muhterem emniyet güçleri, ey hükümet erkânı, ey parlamentomuz, ey Avrupa Birliği, NATO, CENTO (Pardon CENTO yok artık)...

Hamdolsun bugün bisikletsiz çocuk kalmadı gibi bir şey; neredeyse her şehirde bisiklet fabrikaları kuruldu, fiyatlar ucuzladı; mağazalarda iyi bir şey alana bisikleti bedava veriyorlar çoğu yerde...

Bisiklet çoğaldı; çocuklar mutlu ama ben mutlu değilim; çünkü şehir yöneticileri bisikleti hâlâ oyuncak sanıyorlar. Bence o bir oyuncak değil efendim; bir araç; hani sizin tâbirinizle seyr ü sefere yarayışlı bir vâsıta. Nitekim inanmayacaksınız ama eskiden bisikletlerin plakaları vardı; hatta bisiklete binmek için ehliyet almak lâzımdı, elbette ruhsat da, vergi de... Ehliyet imtihanında ise üç metreyi geçmeyen bir sekiz çizdirirlerdi.

Mahalli gazetelerin köşelerine bir bakın, her gün her şehirde bir çocuk bisikletle karayolunda seyrettiği için ölüyor, sakat kalıyor veya birilerinin yüreğini ağzına getiriyor. Bunu önlemenin iki çaresi var: Ya eskiden olduğu gibi bisikletleri ehliyet-ruhsat, 18 yaş ve plaka şartına bağlayıp, ruhsatsızları toplayacaksınız veya şehirlerde çocukların bisiklet keyfi sürmesi için özel parkurlar yapacaksınız. Üçüncü şık yok!

Aslında var elbette; biz şu anda üçüncü şıkkı yaşıyoruz; yani evladımıza bisiklet alıp, sokağa salıyoruz. Polis amcalar görmemiş gibi yapıyor; belediyeci amcalar, "bak şu kerataların yaptığına" diye bıyık altından taltifkâr ayıplamalarda bulunuyor. Bazı dikkatsiz sürücü amcalar da aniden yoluna çıkan bisikletli sabîlere vurup onları sakat bırakıyorlar.

Bisiklet bir araçtır efendim; karayolunu kullanan her araç gibi onların da ehliyet-ruhsat-plaka ve asgari yaş tahdidine bağlanması gerekir. Beş yaşındaki yumurcağın altına bir bisiklet verip otomobillerin cirit attığı karayollarına salan ebeveynlerin pek hesaba katmadıkları bir medeni şarttır bu.

Maliye Bakanı'mız Sayın Unakıtan'a sesleniyorum; bisikletleri vergilendiriniz sayın bakan; hatta vergilendirmeden önce iştah açmak için yollardaki toplam bisiklet sayısını araştırınız; vilayetlere birer tamim gönderirsiniz, iki günde rakamı öğreniverirsiniz; bisiklet başı yirmişer lira vergi salsanız...

Veya tamamen yasaklayınız; çünkü çok tehlikeli, ölümcül; yazık çocuklara...

Bisikletler için özel parkurlar yapınız demiyorum dikkat edildiyse; o şıkkı yok sayıyorum, çünkü muhâl ihtimâldir.

Böylece "daha ciddi memleket meseleleri"nden bahsetmemi isteyen bazı okuyucuların arzusunu yerine getirmiş bulunmaktayım.

Türkler kitap okumuyormuş; utanmalı mıyız?

Bir vesile ile "Bozkırın tezenesi" diye haklı bir liyâkat mevkiinde bulunan sanatkârımız Neşet Ertaş ile yarım saat kadar başbaşa sohbet etme imkânı hâsıl buldum geçenlerde. Dikkatimi çeken şey, Neşet Ertaş'ın bizzat tecrübe ile edinmesine imkân olmayan, sağlaması yapılmış bir değerler silsilesini referans alarak konuşması oldu. Merak ettim; hakkında yazılan kitaplardan hatırladığıma göre doğru dürüst eğitim görememiş, küçük yaşlarından beri ekmek derdi peşinde çalışıp durmuştu; öyleyse bu bilgileri nereden edinmişti; döne döne okuduğu, mihver kabul ettiği bir kitap var mıydı, kimlerin meclisinde bulunmuş, hangi sohbetlerden istifade etmişti?

-Ben ömrümde bir kitabı baştan sona okumadım; eksik olmasınlar, bana dair yazılan birkaç kitap var, onları bile okuyabilmiş değilim. Tahsil terbiye nâmına neyim varsa, babamın (Muharrem Ertaş) çıraklığındadır!

Halbuki Neşet Ertaş, mahlâs ve tapşırma tercih etmemesine rağmen kuvvetli bir halk şairi. Konuştuğu şeyler ise esaslı bir dünya görüşü taşıdığını, varlık felsefesinin temel meselelerine dair oturmuş kanaatlere sahip olduğunu hissettiriyor. Bizler gibi birikimini kitaplara borçlu insanların, bu derece zihnî berraklığın nereden ve nasıl kazanılmış olduğunu merak etmesi aslında tabii karşılanması gerekir. Biz tasavvuf hakkında bile doğrudan ve dolaysız bilgi edinmek yerine kitapların yüzünden teorik mâlumat edinmeyi tercih etmiş kuşağa mensubuz. Neşet Ertaş'ın birikiminde teorik bilgi değil, kısaca irfân dediğimiz "hâl bilgisi" ağırlık teşkil ediyor. Müeddep, sözünü sohbetini bilen, iyiyi kötüden ayırdetme kabiliyetine sahip, incitmekten ve incinmekten sakınan bir bir insan; üstelik hiç kitap okumamış!

Kısa bir süre, şimdilerde "ezber bozulması" diye tâbir edilen bir şaşkınlık yaşadım; etrafımızda böyle insanlar yok artık. Vaktiyle böyleleri de varmış; sayıca çok oldukları söylenemez ama varlıkları, te'sirlerinden anlaşılan, yaşadıkları toplumda örnek kabul edilen, yön gösteren, bir noktada tıkanıp kalmışlara hayatı yorumlayarak yeni çığırlar açan ve birikimlerini davranışlarına aksettirerek saygı duyulası bir sahicilik mertebesine kavuşmuş insanlarmış bunlar.

Aklımız başımıza geldiğinden beri etrafımızdan bilimin, kitabın, okumanın, tahsilin, bilgili olmanın erdemine dair sayısız öğüt dinlemiş ve bu öğütlerin doğruluğu hakkında kesin inanç geliştirmiş insanlarız biz. Aksini düşünmek bile zihne sığmaz bir aykırılık gibi görünüyor. Bu öğütlerin yararsız ve hâyide olduğunu ileri sürebilir miyiz; elbette hayır ama bu noktada farkedilmesi ve bilinmesi gereken başka yolların da varlığıdır.

Bir gazete haberini okuyorum: Genç bir üniversite öğretim üyesi araştırma yapmış, neticede diğer toplumlara göre Türklerin az kitap okuduğu sonucuna ulaşmış. Bir Japon yılda 25, İsveçli 10, Fransız 7 kitap okurken Türkiye'de 6 kişiye bir kitap düşüyormuş.

Siz olsanız bu sonuçları nasıl yorumlarsınız? Üç aşağı beş yukarı birbirine benzer hükümlerdir bunlar; araştırmacının yorumu da öyle; diyor ki, "kitap okuyanlar, kendini yenileyen, geliştiren, eleştiren, demokrasinin temel taşlarını oluşturan kişilerdir" ve devam ediyor: "bu konuda ailelere önemli görevler düşüyor; eğitim sistemimiz kitap okumayı özendirmiyor, kitap okuyanlar örnek kişi gibi gösterilmiyor, en mühimi ebeveyn çocuğa kitap okumakta doğrudan misâl olmuyor." Peki ne yapmak lâzım, çâre hazır: "Evde anne-babalar çocuklarıyla kitap okumalı, onlarla kitapçılara gitmeli, onlara kitap hediye etmeli. Kitap okuma alışkanlığı çocuklara ancak sevgiyle kazandırılabilir."

Ayrıca daha ciddi analizleri de var araştırmacının: "Popüler kültürün öznesi kalabalıklardan oluşturmaktadır, kalabalık psikolojisi de sorgusuz sualsiz yeniliklere kapılıp gitmeye müsaittir; bu durumda kültürü besleyecek unsurların önü tıkanmaktadır."

Neredeyse, "kitap okumazsak ölürüz" demeye getiriyor.

Kültürün doğrudan kitapla ilişkili olduğunu zanneden bu araştırmacı, bir modern zaman efsânesini sorgulamaksızın kabullendiği için yanılıyor. Bana öyle geliyor ki, kitaplardan değil de kitap dışı yollardan edinilen kültür (genel kültür ve bilgi değil, dikkat, sadece kültür) daha sahici ve fonksiyonel bir birikim anlamına gelir; kültür söz konusu olunca, bizatihi yaşanmış tecrübenin yerini hiçbir şey, hiçbir kitâbî kaynak ikaame edemez. Okumayı, kitaplarla birlikte yaşayıp onlarla hemhâl olmayı demokrasinin, insan haklarının, gelişimin yegâne yolu gibi anlamak, en başta insanlığın binlerce, belki onbinlerce yıllık tecrübesine ve hikâyesine sırt dönmek anlamına geliyor. Meselâ araştırmacı akademisyenin sözü getirip bağladığı "aile" kavramına bakalım. İyi ailenin ne olduğu, nasıl kurulması, nasıl işlemesi gerektiği kitaplarda vardır ama mutlu bir aile yuvası kurup iyi evlat yetiştirmek için kitaplar, olmazsa olmaz

cinsinden değildir; orada başka şeyler, başka lâzımeler vardır ki biz ona görgü deriz, tecrübe deriz, baht deriz, terbiye, nasip, hayır dua, âhenk, aşk, saygı, muhabbet, anlayış deriz ki kitaplarda hikâye edilse de nasıl erişileceği kaydedilmemiştir.

Yine o araştırmaya dönelim; Türklerin az kitap okumasında, hatta insana başta gülme hissi veren, 'bir kitabı altı Türk'ün okuması'nda elbette iftihar edilecek bir durum yoktur, ama kendimizi aşağılayıp yerden yere vuracak dramatik bir durum da görmüyorum. İçi lâyıkıyla kurcalanmamış hükümler, bir süre sonra fetiş halini alıyor.

İnsanlar bir şekilde irili-ufaklı, önemli-önemsiz karar verecekleri zaman bilgi kullanıyorlar; bu bilginin mahiyeti değişik olabilir ama bilgi bilgidir. Araştırmacının varsayımı, çok kitap okuyan toplumların iktisadi ve sınai bakımdan daha gelişmiş, daha müreffeh olduklarını imâ ediyor. Modern bilimi, teknoloji ve daha fazla gelişme fikrine tahsis edilmiş yüzüyle tanırsak kitabi bilginin kaçınılmazlığı âşikâr olur. Ne var ki çok kitap okumakla tanınan Japon, Fransız ve İsveçlilerin başka sektörler itibariyle problemsiz yaşadıkları da söylenemez; onlar da bizler gibi problemler yaşıyor, acı çekiyor, mutsuz oluyorlar. Kaldı ki kişi başına tüketilen kitap sayısı, kendi başına mânidar bir gösterge sayılmaz; kitap okumak başından sonuna birbirinden çok farklı süreçlerden oluşuyor: kaç tür kitap basılıyor, okunma oranı nedir, ne okunuyor, nasıl okunuyor, okunulan şeyler ne işe yarıyor vb.

Kitap okumak her derdin çaresi değil ama onsuz da olmuyor; hele hele okur-yazar insanların çoğunda kitabın bir kaçış yeri olduğunu düşündüğünüzde mesele pek farklı boyutlara bürünüyor. Tek başına kitap fikrini gereğinden fazla önemsemek ve kutsallaştırmak yanlış; sadece bu fikre dikkat çekmek istedim.

Ben akıllı değilim; muhalifim

Öyle anlaşılıyor ki, Lübnan'da kurulacak barış gücüne asker göndermek, PKK ile mücadelenin farklı bir stratejik adımı gibi kabul görmeye başladı; şahsen Başbakan'ın açıklamalarından benim anladığım mânâ budur; "asker göndermezsek ayıp olur, müttefiklerimiz ne der, kendimizle çelişiriz" meâlindeki sözlerin hakikaten gerekli yerlerde müzakere edilmiş ve danışılmış olmasını temenni ediyorum.

Neyse o gerekçe bilmiyorum; tahmin edilebilecek mütalâalar da beni tatmin etmiyor. Lübnan'a asker göndermek, Somali veya Afganistan'daki BM güçlerine katkıda bulunmakla aynı şey değil. İsrail'e bakın; dünyada "terörist devlet" tarifinin içine sığabilecek birkaç ülkeden biri; ötekisi ise toplumsallaştığı ve legal hale geldiği ileri sürülen iki müsellah parti ve bu krizin tarafları barışın gereğini yerine getirmekte dünya kamuoyunu tatmin edebilmiş değiller. Bir tarafta "iki İsrail askerini esir aldık; bunlar kağıttan kaplan, hiçbir şey yapamadılar" diye kasılan bir kompleks kumkuması, öte yanda bırakınız sivilleri ve çocukları,

BM binalarını kasden tahrip eden pusulasız ve vitessiz bir politik güç. Yer: Armageddon kehânetinin coğrafyası. Oracıkta Türk askeri de eksik oluversin efendim.

Lübnan'ın BM kontrolüne girmesi veya Mr. Bush'la Mr. Blair'in ileri sürdükleri gibi sivil Lübnan hükümetinin desteklenmesi, İsrail'in çıkarlarını Lübnan'ın ortalarından itibaren savunmaya memur olmaktan başka anlam taşımaz. Bu güce katkıda bulunmayı, "insanî vecîbe" hükmünde saymamakta mâzuruz; "politik vecîbe"dir, daha doğrusu ABD yönetiminin düşman listesine yazılmak endişesi.

"Şevket" sadece Arap dünyasında kaybolan bir haslet değil demek ki; biz de hayli irtifa kaybetmişiz.

Mr. Blair ve Bush, dünyanın seyrettiği televizyon konuşmalarında hiç de iknâ edici değillerdi. BM güçlerini İsrail'in uzak korumasına tahsis etmek, İsrail ve ABD açısından kullanışlı bir taktik olabilir ama biz meseleyi böyle değerlendirmek, onların gerekçelerine "amin" demek zorunda değiliz. ABD ve İngiltere, Türkiye'nin bölgede etkili devlet sıfatına bugüne kadar riayetkâr davranmadılar. Düşünülmelidir ki İsrail kara birliklerinin son harekâtta verdiği insan kaybını biz, kimin imâlatı ve fitnesi olduğunu hâlâ bilemediğimiz uzaktan kontrollü mayınlar yüzünden -üstelik fazlasıyla- vermiş bulunmaktayız; insanda "şantaj" şüphesi uyandıran suikastler bunlar. Nedir bu; TBMM'ye bile danışmadan Lübnan'a asker gönderme kararında bu kadar acûl davranmakla acaba kendi sınırlarımız içindeki PKK tandanslı (!) suikastlerin sona ereceğini mi ümid etmekteyiz?

Bölgenin kaderini ve geleceğini ilgilendiren kararlarda hassaten dışlanan, burnunun dibindeki Irak'ın lime lime edilmesine müdahil olamayan bir Türkiye'nin Lübnan'da asker bulundurmasıyla hangi avantajları kazanacağına bizi kim inandıracak? Bölgedeki her değişiklik aleyhimize tecelli etmekteyken oralarda askeri hizmet sektöründe vazife üstlenmekten ötürü kimsenin onur duyacağını zannetmiyorum.

Halimiz seyircilik hali, tavrımız onaylayıcılık tavrı, bölgede makamımız dış kapının mandalı makamıdır. İç kavgalarda pek bir millici, ulusalcı, Atatürkçü ve yurtsever geçinenlerimiz nedense ABD'nin kaba-saba ve ikna edici olmaktan ziyade asap bozucu kararları karşısında seyirci, onaylayıcı ve hınk deyici bir mevkiide munis bir mektep talebesi gibi sükûtu tercih ediyorlar. Çünkü iç meselelerde -çok fonksiyonlu İsviçre çakıları gibi- bin bir işe yarayan Atatürkçülük, laiklik, "biz bu vatanı yolda bulmadık; kimseye yedirmeyiz" edebiyatları, sınırlarımızdan öteye yarım metre geçince işe yaramaz hale geliveriyor. Çok daralıp bunaldıklarında ise, "akıllı olalım; ABD ile ortak hareket edelim" diye işmar ediyorlar.

Akıllı olacakmışız; ayol sizin akıl dediğiniz, "ya kırk katır, ya kırk satır" dayatmasıdır; görmüyor musunuz?

Ben akıllı filan değilim; muhalifim!

Ağustos

İsrail kazanıyor

Tam da 1947 yılında İngiltere, Filistin'deki Yahudilerle Araplar arasındaki nizâyı çözme işini BM'ye devrettiğinde bir BM diplomatı çıkıp, bölgede bir İsrail devleti projesinin mali ve siyasi veçhesini öğrenmek için bir şirkete sipariş verseydi, o şirket nasıl bir rapor hazırlardı? Böyle bir hayali kurgu tasarlamakta haklıyız.

Çünkü İsrail devletinin şimdiye kadar geçen 60 sene boyunca büyük problemler doğuracağı, bölgede savaş, çatışmanın eksik olmayacağı, devleti ayakta tutmak, o toprakları bir ülke haline getirmek için dışardan büyük rakamları bulan finansman sağlanması gerektiği, daha o günden tahmin edilebilir, görülebilir bir şeydi.

İsrail'in nasıl kurulduğuna bakınız; bugün olup-bitenleri anlamak için şarttır.

İsrail'in teşkilinde inat vardır, sabır vardır, azim ve inanç vardır; belki samimi mü'minleri için aşk bile vardır ama rasyonalite yoktur; bu teşekkülde bütün romantik unsurlar mevcuttur da bütün aklî unsurlar hariçte bırakılmıştır.

O şirket, raporunda kesinlikle, "değmez" hükmüne varacaktı: Değmez! Dünyanın her yerine dağılmış Yahudilere iklimi daha munis, toprağı daha münbit bir ülke tahsis edilmesi, II. Dünya Savaşı sonrasındaki politik iklimde işten bile değildi. Avustralya, Yeni Zelanda, Güney Amerika, Güneydoğu Asya ve Pasifik'teki iri kıyım adaların pek çoğu bu iş için müsaitti. İnatla Filistin'i taleb ettiler; inançları o istikamette idi; inançlarını ise modern bilimin verileriyle desteklenmesi neredeyse imkânsız dinî esâtirde, Tevrat'ta buluyorlardı. İnanç onlar için bilimin doğrulaması gereken rasyonel bir veri değil, kudsî ve mutlak bir hakikat idi!

Bütün dünyada laik ve demokratik değerlerin yükseldiği bir zamanda, başta BM olmak üzere savaşın galipleri, İsrail'in dini esaslara dayalı bir efsâneyi tahakkuk hülyâsına "olur" dediler. Bu "olur" kararında Yahudilerin henüz beş altı sene önce Avrupa'nın göbeğinde uğradığı jenosit'ten doğan sempati ve merhamet desteğini ihmâl etmemek lâzımdır.

O günden beri İsrail, dünya Yahudilerinden toparlayabildiği kıt kanaat nüfusuyla büyük gayret gösterdi, çölü yeşertmek için destâni atılımlar yaptı, müthiş miktarlarda sermaye kullandı; komşularıyla defalarca savaştı, evlatlarının kaybına üzüldü, düşmanlarının kaybına sevindi. Bir günü huzur içinde geçmedi.

ABD ve İngiltere hükümetlerinin önderliğindeki Batılı kamuoyunun desteğiyle inatla Filistin'de tutundu; topraklarını genişletti; bölgedeki varlığının yarattığı gerilim yüzünden askerî-teokratik ama demokratik garip bir yönetim tarzı tutturdu; BM kararlarına, uluslararası hukuka ve insan hakları standartlarına direndi. Ceza görmedi, doğru dürüst kınanmadı bile. ABD'nin Irak'ı fiilen işgal etmesiyle, bölgedeki yalnızlığından kurtuldu.

Geçen altmış senede İsrail kendi düşmanını inşâ etti ve varlığına meşruluk kazandıracak derecede onu görünür kıldı; bu operasyonda o kadar muvaffak oldu ki, sayısı birkaç binle ifade edilen Hizbullah güçlerini, bugün ABD ve İngiltere'nin müşterek düşman konseptine sokmayı başardı. İsrail artık komşularıyla değil, bütün dünyayı tehdid ettiği ileri sürülen "radikal İslâmi teröristler"le savaşıyor!

Gazeteler Kana katliamıyla İsrail'in kaybettiğini öne sürüyorlar; hayır, İsrail kazandı; İsrail'i taktik ahlâki ihlâllerle suçlayanlar Tevrat'ı açıp okusunlar biraz. Bölgede barış olmayacak, çünkü barış İsrail için kullanışlı değildir; onlar gerginlik ve çatışma iklimi içinde kendilerini diri hissediyorlar.

Şimdi şöyle bir soruyla fikir idmanını tamamlayalım: İsrail'in barışa rıza göstermesi için Ortadoğu'nun nasıl bir şekil ve hüviyet alması lâzımdır?

İpucu benden; cevabı Tevrat'ta!..

Larç!

Neyi alkışlayacakmışız, bir bakalım: Deniliyor ki, "töre canilerine ders vererek eşine sahip çıktı, 'ben onu her zaman taşırım' dedi. Türkiye şimdi bu duruşu sergileyen filancayı konuşuyor."

Devamı şöyle, "Ben adam gibi adamım, bugüne kadar bana eş olduysa, ben onu her zaman taşıyacağım" diye de ilave etmiş. Bu kadar tüyoyu alınca yerinde duramayan psikologlarımız da derhal harekete geçerek, töre tehdidi altında yaşayan kadınlarla ilgili çalışmalar yaparken, "bu aşk türküleri, aşk romanları kim tarafından yaşanmış" diye merak ettikleri sualin cevabına erişmenin hazzıyla konuşmaya başlamışlar: "Bu olayda kocanın davranışı, benim insana olan inancımı artırdı. Aşk zaten her şeye rağmen sevdiğine sahip çıkmak değil midir? O da bunu yapmış. Bütün yerleşmiş kurallara, bakış açılarına karşı sevginin gücünü göstermiş" şeklinde konuşmuşlar. Meseleye insan hakları açısından yaklaşan bir uzman da, "bu arkadaşımız böyle himayeci, şiddete başvurmayan, şefkat içeren kültürü nereden aldıysa biz de o verileri kullanalım ki böyle davranan kişiler çoğalsın" buyurmuş.

Hadise zaten yeterince itici ve irkiltici ama ondan daha irkiltici ve itici olan böyle saçma sapan yorumlar.

Kanunun suç saydığı bir fiili övmek, meşru göstermek, bizim hukukumuzda da var. Zinâ, zinâdır ve öyle nitelenmelidir. Cuma vaazlarından zihnimde mıh gibi kalan bir düsturu hatırlatmak isterim: "Hakkı hakk bilip Hakk'a ilticâ ve bâtılı bâtıl bilip bâtıldan içtinâb". Bu hem bir şuur hali, hem büyük bir duadır. Daha kestirme bir ifade ile doğruyu ve yanlışı kendi vasfıyla tanıyıp gereğini öyle yerine getirmek demektir. Ne demek olduğu, aksi hallerde ortaya çıkar; yani bir doğruya yanlış muamelesi yapmak veya yanlışı doğru gibi göstermek.

İnsan tabiatı hakkın ve bâtılın tabiatını, vasıflarını bozmaya, değiştirmeye, onu farklı ambalajlara büründürmeye meyyâldir, öyle ki bu anlam kayganlıklarını bazen fark etmeyiz bile. "Allah bizleri Hakkı hakk bilenlerden eylesin" temennisi duadan da ötedir; zihin selâmeti, şuur basiretinin kıymeti ne ise o.

Adam talihsiz; başına -kimseye dilemediğimiz- bir iş gelmiş, kendince civanmertlik göstermiş; eşini de çocuğunu da sahiplenmiş; bilerek böyle davrandıysa hakikaten tebrike şâyândır zirâ sahiplenme davranışı, Vedâ Hutbesi'nde Efendimiz'in koyduğu ölçüye uyuyor: "Ey insanlar! Cenab-ı Hak her hak sahibine hakkını vermiştir. Vâris için vasiyete gerek yoktur. Çocuk kimin döşeğinde doğmuşsa ona aittir. Zinâkâr için mahrumiyet cezası vardır."

Ama o kadar; punduna getirip bu kadar kumaştan "extra large" dünya görüşüne uygun "free" hüccetler çıkarmak, tam da bizim bir kısım matbuat editörlerinin meşrebine yaraşır bir hafifliktir. "Biz de o verileri kullanacakmışız ki, böyle davrananların sayısı artsın" imiş.

Eğer bu bir temenni ise öyle temenni olmaz ey i'zan fukarası; "Allah böylesini kimsenin başına getirmesin" diye dua edilir. İslâm kültüründe "setr" diye bir kavram vardır. Kabahatler setredilir; "görmezden gelinir" mânâsında değil, "propagandası yapılmaz, o fiil övülmez, örnek davranış diye reklâmı yapılmaz" mânâsında... Böyle işler fazla dallanıp budaklanmadan gereği yerine getirilir (töre cinayeti değil tabii; ölçüyü az önce zikrettik: Zinâkâr için mahrumiyet cezası vardır. Töre cinayeti, yere batasıca bir aşiret geleneğidir, o kadar!) ki temel değerler sarsılmasın, hep üstte dursun.

Meselenin folklorik tarafını merak eden teyzelere, hani o "gelinli türküler" kimlere yakılıyordu, diye merak eden bilim kadınlarımıza tavsiye edebileceğimiz tek şey, üyelerine reçete kesip durduğu toplumu biraz daha yakından ve içerden tanımasını öğütlemekten ibaret kalacaktır: O zaman, galib ihtimâl başkaca türkülerin, (meselâ "sen git yarim askere/ ben yolunu beklerim" gibi..), sadakat efsânelerinin varlığını da fark edip, "ninelerimiz hiç de large mezhep değilmiş ayol" diye şaşıracaklardır.

Çubuklu pijama!

Arkadaş anlatıyor:

- Anlamıyorum, cumartesi pazar gelince bizim evde gerilim artıyor; yüzler asılıyor, bir sinir harbidir gidiyor. Her zaman yarım ağızla da olsa benden yana tavır koyan çocuklar o gün, yıllardan beri hapishane aralığında voltaya çıkmamış mahkûmlar gibi "ille de bizi kırlık-bayırlık bir yerlere götür" diye tâcize başlıyorlar. Diyorum ki: "Yahu hanım, ey çocuklar; sizi en beğendiğiniz lokantaya götüreyim; ne ısmarlarsanız karışmayacağım. Adam gibi örtülü masalarda oturup yemeğimizi yiyelim, başımıza güneş geçmeden, top oynayacağız diye ayağımızı burkup sakatlanmadan üstüne paşa paşa çayımızı içelim. Ardından sizi parka götüreyim, gezin, tozun, eğlenin; bu sıcak havada bir söğüt gölgesinin dibine serilip kendimizi akşamlara kadar sineklere yedirmekte ne lezzet var? Bir bardak yıkamak bile

külfet; çöp atacak yer yok; çoluk çocuğu güneş çarpar, yazdır, şoorr diye yağmur iner, üstelik bir de tuvalet meselesi var!"

O zaman bana, milyarder dedelerinden kalmış milyarlarca doları katakulli ile üstüme geçirip hovardalıkta sarf etmişim gibi bakıyorlar!

Bu nokta-i nazar, Türkiye'de kaç standart aile reisinin bakışıdır biliyor musunuz? Ben bilmiyorum ama işin lokanta faslını çıkarırsak kafama fevkalade yatıyor.

Evet, tatil günleri hava iyiyse pikniğe taşınma alışkanlığını anlamakta güçlük çekenlerin biri de benim; keyfime kalsa evden dışarı adım atmam. "Siz kırları bayırları, börtüböceği, dereleri çimenleri sevmez misiniz?" diye sormamalısınız çünkü pikniğe taşınmak, bana göre tabiat sevgisinden ötede bir mânâ ifade ediyor. Eğer bütün tabiatseverler muntazaman piknik yapmakta ısrar etselerdi, kabul edersiniz ki bugün ortada tabiat, börtü-böcek diye bir şey kalmayacaktı.

Piknik günleri, mesire yerlerimizin en çok yorulduğu, tahribe uğradığı günlerdir; neyse ki çabucak kış geliyor da bitki örtüsü kendisini toparlayabiliyor.

Haydi biraz felsefe yapalım; biz pikniğe giderken, kendimize bile açıklamaktan çekindiğimiz bir itiraf hâletiyle, bir suçluluk hissiyle hareket ediyoruz. O ayılıp-bayıldığımız tabiatın izlerini şehirlerden öyle kazıdık ki, ruhumuzun derinliğinde tınlayıp duran tabiatın kulağı yormayan sesleri o kadar duyulmaz oldu ki, hâlâ yeşil bir gezegende yaşayıp yaşamadığımızı kontrol için hafta sonları kırlara seğirtmekteyiz.

Bizde de hafta sonları arkadaşımın başından geçen cinsten piknik tartışmaları olurdu; aile reisi olmanın dayanılmaz ağırlığı ile katlandığım piknik cefâları artık canıma tak edince, âmiyâne tâbirle postayı koyuverdim:

- Bir şartla kabul ederim. Bana "pazen" pamuklusundan uzun çubuklu pijama kumaşı alacaksın. Boyunu göğüs altı hizasına gelecek uzunlukta ve aynı oranda bollukta dikeceksin; belden uçkur payı bırakıp içine çamaşır lastiği geçireceksin. Üstüne ise mutlaka atlet fanila giyeceğim!
- İyi iyi yaparız, yeter ki sen mızıkçılık etme, şeklinde yuvarlama bir cevap aldımsa da, yine de ne kadar ciddi olduğumu anlamak için beni bir ruh doktoru ciddiyeti ile inceden süzmeyi de ihmâl etmedi. Ne var ki akrabalar kapıya dayanmış, bizim evden çıkmamızı bekliyorlardı ve on dakikada kimsenin bana çubuklu pijama dikecek hali yoktu.
- Hele bugün mızıkçılık etme, haftaya hazır ederiz, söz, lâfını duyduğum anda "dilim seni dilim dilim edeyim mi?" meâlinde bir cümle geçti içimden. Tuhaflık edeyim, caydırayım derken gelecek haftaki programa da gönüllü yazılmıştım böylece.

Haftaya pijama filan dikilmedi tabii. "Herkes eşofman altıyla geliyor pikniğe, sen de öyle yaparsın" denildi, "eşofman altıyla sokağa çıkmaktan nefret ederim" diye diretince, "öyleyse normal kıyafetle gelirsin" dediler.

Böylece planım suya düştü. Efendim pikniğe giden adam tadını çıkaracak; oysaki ben, beraberimdekilerin tadını kaçırmaktan başka hiçbir işe yaramam böyle yerlerde: İlle bir koyu gölgeli ağaç altı olacak; etrafta sinek, yılan, çıyan vesaire olmayacak. Portatif şezlonga oturup kitap okuyacağım, gak deyince çay, guk deyince yelpaze hizmeti emrimde hazır olacak. Etraftan, "yahu bu memleket nasıl kurtulacak, iki çift laf edelim, burada da kitap okunur mu?" yollu sataşmalara mahcup bir tebessümle, sanki denilenleri anlamıyormuş gibi yapıp yeniden kitaba döneceğim.

İnsan gider mangal yeller, domates dilimler, karpuz keser; esasen mutfak işlerine yardımı severim ama piknik yerinde inadımdan elimi soğuk sudan sıcak suya vurmuyorum. Beni pikniğe gelmeye mecbur edenler, kahrımı da çekecekler, çâre yok!

Top oynamam; "hadi biraz etrafı gezelim" davetlerine pabuç bırakmam; arabasını su kenarına çekip yıkamayı huy edinenleri ise kat'iyyen sevmem ama kaderin acı oyununa bakınız ki, geçen hafta itibariyle bu ayıbı da bilfiil işlemiş bulunuyorum.

Meselenin tabiatı sevip sevmemekle ilgisi yok; bizler kırda-bayırda değil, ancak dört duvar ve bir dam altında yaşamaya uyum sağlamış kuşaklarız. Dağda bayırda dolaşmak insanı hasta ediyor, yaramıyor, âhengimizi bozuyor. Üstelik tabiata saygı ve sevgi, ona ilişmemekle olur.

Peki siz hiç akşam dönüşünden hemen önce umuma mahsus piknik yerlerinin halini gördünüz mü? Herhalde Malazgirt Meydan Muharebesi'nin akşamında Malazgirt Ovası bir piknik yerinden daha temiz ve derli toplu bir yerdi diye düşünmüşümdür hep.

O yüzden evde hayvan beslemeye, hatta saksıda çiçek yetiştirmeye bile felsefi sebeplerle karşıyımdır şahsen; üzerine ihtimam ettiğimiz o canlılar, aslında gerçek yerlerinde olmadığı için; bizim onları "insanca" bir içgüdüyle ait oldukları yerden çalıp bizimle birlikte yaşamaya mecbur bıraktığımız için.

Biliyorum hiçbir faydası dokunmayacak; siz yine hafta sonu gelince arabalara doluşup güle oynaya pikniğe koşacaksınız, yazdıklarımı doğru ama ciddiye alınmaya değmez bulacaksınız. Katiyyen alınmıyorum, sahrânız âfiyet olsun efendim.

Fındık, sağlık, Hasankeyf

Hükümet, sağlık harcamalarında tasarruf ve israfı önlemek maksadıyla yeni tedbirler aldı. Başta üniversite hastaneleri olmak üzere sağlık sektörü ayakta.

"Bu para yetmez, bir süre sonra hizmet veremez hale geliriz" diyorlar; bazı hastanelerde ilk tepki olarak dışarıdan sözleşmeyle çalıştırılan işçiler mecburi izne sevk ediliyor; "bir adım

sonrasında bu işçiler kovulacak" tehdidi ise kapıda. Hükümet ise özetle, "bunlar çok pahalı hizmet üretiyor, fatura şişiriyorlar" itirazında bulunuyor ve örnekler veriyor; 3 liralık iş 15 liraya yapılıyormuş.

Basın, bu konuda hükümetten değil, sağlık sektöründen yana tavır alıyor sanki; niçin? Gerçek aralarda bir yerde olmalı ama nerede; aydınlanamıyoruz!

Bir aydan beri fındık fiyatları gündemi kasıp kavuruyor. Üreticiler, "Başbakan konuştu, fiyatlar o gün 2 lira değer kaybetti" diye hükümeti suçluyorlar. Hükümet, "bu işleri, özerk hale getirilmiş ve Hazine borçları silinmiş Fiskobirlik yönetiyor; bizimle ilgisi yok" diye kendini savunuyor. Gerçekte ne olup bittiğini anlamak için ekonomi sayfalarını daha bir dikkatle gözden geçiriyorum; mesele zihnimde berraklaşmıyor. Basınımız, yine genel tavır itibariyle fındık üreticilerinin yanında. Karadeniz yolunun 9 saat kapatılmasına bile tepki gösterilmedi.

Hasankeyf'i su altında bırakması muhtemel barajla ilgili haberler de aynı cümleden: "Aydınlar" diyor ki, "Hasankeyf bitti, mahvoldu; üç kuruşluk enerji avantası uğruna binlerce yıllık tarih birikimini suya basmak barbarlıktır". Hükümet başka bir şey ileri sürüyor; "Su altında kalacak kısım mahduttur, kaldı ki onu da kurtarmak için şu kadar milyon Euro tahsis ettik; öyle şey yapar mıyız?"

Gündelik meşgalesinin mühimce bir kısmını haberleri tarayarak kanaat edinmeye çalışan biri olarak söylemeliyim ki, ortalama bir vatandaşın bu olaylara dair gerçekte ne olup bittiği hakkında sağlıklı bir yargıya erişme imkânı yoktur. Yapabileceğiniz tek şey, şahsi eğilimlerinizin sevk-i tabiisine uyarak iki iddiadan birine ağırlık vermekten ibaret.

Haber çok ama haberdar olamıyoruz; haber akışını yönlendirenler, haberin tabiatına müdahale etmeyi pek tabii buluyorlar. Bazı haber kaynaklarına göre hükümetin doğru, iyi ve faydalı bir karar alıp uygulaması, eşyanın tabiatına ters bir aykırılıktır; samimiyetle istese de ondan hayırhâh bir şey sâdır olamaz.

Bu kanaat kirliliğine, toplumun % 95'inin fiilen müdahil ve haberdar olamadığı zirvelerdeki güç çatışmaları, kazanç ve yatırım pozisyonları yol açıyor; kamuoyunun edineceği kanaatler üzerinden hiç de centilmen olmayan bir çatışma sürdürülüyor. Hükümetler, çatışmanın tabii tarafıdır çünkü kağıt üstünde gücü (sermaye, itibar, kredi, fırsat vb...) onlar kontrol ediyor ama nihai tahlilde biz mağdur ediliyoruz; biz ne ilaç şirketiyiz, ne fındık ihracatçısı ne de enerji sektöründe büyük yatırımları bulunan bir grup. Bu sektörlerde ne olup bittiğini tam bir berraklıkla göremediğimiz için kanaatlerimiz istismar ediliyor. Hastane kapısından yüzgeri edilme ihtimaline karşı hükümete, "kurulu düzeni niçin aksatıyorsun, koca profesörler yalan mı söylüyor; verin paralarını işler eskisi gibi yürüsün" diyeceğiz; "Binlerce fındık üreticisini mağdur etmeye ne hakkınız var; fındık bu ülkenin en önemli ihraç kalemlerinden biri; seyirci kalamazsınız; verin haklarını" diyeceğiz. Üç aşağı-beş yukarı hesap budur. Bulanık

kanaatlerimiz böyle paraya dönüşüyor. Hükümet belki de hakikaten art niyetli, gerçekten beceriksiz ama bu bulanık kanaat kördövüşünde derecesini tayin etmek kolay değil.

Ezcümle; modern toplumların en belirgin özelliği, gerçeğin başkalaşmasına yarayan kurumlar türetmesidir. Hakikatle temas bakımından bugün, ortaçağlardan çok daha gerilerde olmamız hazin bir çelişkidir.

Politikacılar niçin değişir?

Kıyısından otomobille geçtiğimiz köyü hemen tanıdım; bu köy, gençlik yıllarımda parti propagandası için konuşmacı olarak ziyaret ettiğim iki beldeden biriydi. Aradan otuz sene geçmiş.

70'li yıllarda sadece gençler değil, ortaokul öğrencisinden emeklisine, ev hanımlarına kadar herkes siyasi bir tavır takınmak zorunda kalıyordu. Siyasete ilgisiz kalmak, mahalleyi basan sel sularına aldırış etmemek türünden bir kayıtsızlık, neredeyse ayıp sayılıyordu. Normal zamanlarda siyasi kanaat sahibi olmaktan farklı bir mensubiyetti bu; bir çeşit korunma içgüdüsü belki.

O yıllardan sonra siyasetle hep sıradan vatandaş gözüyle ilgilendim; öyle ilişki kurdum; bunun tamamen irâdi bir tercih olduğunu ileri sürerek kendime bir hisse çıkarmak istemiyorum; belki daha genç yaşlarda siyasete doğrudan girmek şansım olsaydı böyle davranmazdım ama sonraki yıllarda siyasetin özel türde şahsi özellikler gerektirdiğini gözlemledim. Bilfiil siyaset şansı bulsaydım bile bu şansı iyi kullanamayacağım âşikârdı, çünkü o nitelikler -her neyse- bende yoktu.

Daha sonraları tanıdıklarımdan siyasete giren, vekil, bakan olanlar çıktı; vaktiyle ilişkimizin ve samimiyetimiz derecesi ne olursa olsun bu dostlarla aramızda zamanla mesafeli bir soğukluk oluştuğunu hissettim; bu soğukluk tek taraflı değildi, evvela benden kaynaklanıyordu. Bugün bile bir yakınımın ikbâl basamaklarında yükseldiğini görsem, "Yarabbi, beni buna muhtaç etme; birşey istemek mevkiinde bırakma" diye niyaz ederim. Bu duada şahsi bir kompleksin eserini görmemek mümkün değildir ama yaşanmış bazı tecrübelerin hissesi de vardır. İkbâl yollarında iktidar kullanabilecek mevkie gelenler, önceleri yakın çevreleriyle ilişkilerini eskisi gibi sürdürebileceklerini düşünürler ama kısa zamanda bu fikrin doğru olmadığını kabullenmek zorunda kalırlar. İktidara herhangi bir suretle dokunmak, onunla temasa geçmek insanı değiştiriyor, değişmek zorunda bırakıyor. Otomobile binerken o güne kadar kapıyı kendi elleriyle açanlar, günün birinde başlıca işlerinden birisi de sizin kapılarınızı açmak, pardösünüzü tutmak, çantanızı taşımak, ceketinizi askılığa asmaktan ibaret birini hizmetinde bulunca, alçakgönüllülük tabiatında samimiyetle dirense bile ısrarının işe yaramayacağını görecektir. Gücün en belirgin vasıflarından birisi farkedilir olması, daha

doğrusu güç sahibini farkedilir kılmasıdır; bu alâmetlerden kaçınamazsınız; hele sözünü ettiğimiz güç, kaynağını devlette buluyorsa...

Bir arkadaşım anlattı geçenlerde: Bir dostunun teşviki ile -kendisini ilgilendirmemesine rağmen- müşterek bir tanıdığı ziyaret ve tebrik için Meclis'e gitmiş, gayet iyi karşılanmışlar. Sohbet esnasında vekil, dışarıya çıkmak zorunda kaldığında odaya yeniden her girişinde bizim ziyaretçiler ayağa kalkıyormuş; durumu farkeden vekil, "lütfen bari siz yapmayın, mahcub oluyorum, biz kardeşiz yahu" yollu şeyler söylemiş. Birkaç ay geçtikten sonraki ikinci ziyarette arkadaşım, ilk ziyarette aldığı ruhsata güvenerek girip-çıkmalarda istifini bozmamış; "ama her defasında bana yan gözle 'kim bu küstah adam' diye baktığını ve bakışlarıyla her girişte ayağa kalkmam gerektiğini hissettirdiğini farkettim" demişti.

Bir okuyucu siyasetçilerden yakınırken diyor ki, "Ne hikmetse insanlar belli koltuklara oturunca kişilikleri değişiveriyor. Yani çok güvendiğimiz, 'tamam işte aradığımız kahraman bu' dediğimiz kimseleri sonradan tanıyamıyoruz. Niçin acaba? Yoksa siyaset dedikleri bu mu?"

Evet aynen bu; güç insanları değiştirir; iktidar alâmetlerini kullanmakta alçakgönüllülük göstermek, neticede iktidar mevkiinin elden gitmesine sebep olur.

Az önce değindik; işin görünür alâmetler faslı var: Mesela vekil veya yüksek bürokrat iseniz iyi giyinmek, etrafınızdakileri de öyle görmek zorunda kalırsınız. Çoğunlukla geliriniz artar, tüketim alışkanlıklarınız farklılaşır. Korumanız, özel sürücünüz, kapıcınız, sekreteriniz size isminizden çok unvanınızla hitab edecekler, şeklî de olsa saygı göstereceklerdir. Katıldığınız toplantılarda yeriniz "protokol" sıralarında ayrılmıştır. Artık sıradan ihtiyaçlarınız için alışveriş edemeyecek, hiçbir kuyrukta sıra beklemeyecek, insanlarla randevu ile görüşecek, hatta bir yakınınızı aramak için bizzat telefon düğmelerine basmaktan bile mahrum kalacaksınız. Doğrudan telefon açıp "ben filanca" diye kendinizi tanıtmayı bir süre sonra küçültücü bulmanız bile mümkündür. İlle bir sekreter sizin yerinize o işi görecek ve sekreterin takdimi (daha doğrusu ihtarı) ile telefon görüşmesi yapabileceksiniz.

Çevreniz değişecek, etrafınızda hep güçlü insanlardan oluşan yeni bir muhit peyda olacaktır. O insanlarla temas ederken zamanla kemikleşmiş ilişkileri sürdürmek zorunda kalacaksınız. Kapınızdan her çıkışta, bazı insanlar hareketlenecek, kendilerine çekidüzen verip ayağa kalkacak, vücut diliyle saygı gösterisinde bulunacaklar.

Ve bir süre sonra siz buna alışacak ve tabii bulacaksınız. Bu ilişki biçimini özel bir samimiyet gösterisiyle altüst etmeye kalkışanları ise artık yadırgayamaya başlayacağınızı ilaveye lüzum var mı?

Bunlar iktidar sahibi olmanın şeklî arazları; bir de doğrudan siyaset ve devlet adamlarını ilgilendiren "içi beni, dışı seni yakar" faslı var; onu da ihmâl etmeyelim.

Okuyucunun "işte aradığımız kahraman bu olsa gerek" diye gönül bağladığı insanların siyaset sürecinde farklı bir insan haline gelmesinin öteki sebebi, kısaca "bekâra hanım boşamak kolay" diye tâbir ettiğimiz haldir; insanlar sorumluluk taşımadıkları sürece, sorumluluk sahiplerini çok farklı bir gözle eleştirir ve kendilerine fırsat tanındığı takdirde her türlü haksızlığı, yolsuzluğu, hırsızlığı önleyeceklerini ileri sürerler ama siyaset, sıradan insanların beklentileri ve davranışlarıyla yürümez. Orada dengeler, bu dengelerin birazcık sarsılmasıyla oluşabilecek engeller, taraflar ve güç odakları vardır. Siyasetin özel türde bir karakter taleb etmesi işte bu noktada belirgin hâle gelir. Özellikle bizim gibi parlamenter demokrasilerde seçilmiş siyasetçiler, yürütme mevkiine geldiklerinde aslında değiştirebilecekleri pek az şeyin olduğunu görüp şaşkınlığına uğrarlar; onları sınırlandıran ikinci ve en önemli unsur ise bütçe darlığıdır. Siyasete ilgi duyanlarımızın çoğu, bizzat yürütme görevi üstlenmedikleri sürece siyasetin bir bütçe imtiyazı olduğunu farketmezler. Mali politikalarımızın genel çerçevesini IMF belirlemeye başladıktan sonra ise zaten siyaset yapma aralığı fiilen daralmış bulunuyor.

Böylece, "hayır ben değişmedim, ne isem oyum" kanaatinde olsanız da, iktidar lezzetlerini tattıktan sonra başka birisi haline gelirsiniz. Bu noktada içimizden çıkıp siyasette veya bürokraside yüksek yerlere gelenleri fazlaca itham etmemek lâzım diye düşünüyorum. Siyaseti taleb edenler, onu bir bütün halinde benimsemek gerektiğini kısa zamanda anlıyorlar; olguyu uzaktan seyreden bizler için durum şudur; herhangi bir şekilde iktidar denilen şeye dokunmadıkça, onun nasıl bir şey olduğu hakkındaki bütün gözlem ve önfikirlerimiz teori seviyesinde kalacaktır.

Alafrangalılaştırabildiklerinizdeniz Elhamdülillah!

Düğünlerin dans pistlerinde başı örtülü genç kız ve hanımları halay çekerken, misket oynarken görmek artık şaşırtıcı görünmüyor, sıradanlaştı. Çağdaşlaşmayı alafrangalaşmak gibi anlayanlar için durum ümit vericidir ve onlar açısından "ülkemizde iyi şeyler de olmaktadır."

Bu arada sosyologlarımıza esaslı bir tüyo sızdırmaktan zevk duyarım; düğünleri iyi gözlemlesinler. Muhafazakâr olduklarını vehmettiğimiz kesimler, düğünler aracılığı ile modernlikle esaslı bir iltisak ve geçiş aralığı kuruyorlar. Kadın giyim-kuşamında "çağdaş" ve tabii ki dekolte kıyafetler hızla kabul görmeye başlamıştır. Düğün âdetleri öyle büyülü bir arakesit oluşturuyor ki, ortaokul çağındaki kız çocuklarını abartılı makyaj ve giyimleri ile tanımakta güçlük çekiyoruz. Ebeveyni, "hele çocuktur, hevesini alsın, genç kızlığa terfi edince zaten müsaade etmeyiz" diye düşünüyorlar galiba. Genç kızlık safhasında ise, "gençtir ne yapalım, söz dinletemiyoruz"dan başlayan yakınmalar, "yakışıyor ne yapalım ayol"la noktalanıyor. Başını örtmeyi tercih eden kızlarımız ise, tesettürü çok dar mânâda yorumlayarak saçları ve boyun nahiyesini kapamakla örtündüklerini kabul ediyorlar; bu bakımdan baş örtüsü alafrangalaşmaya açılmış bir havalandırma boşluğudur.

Âdettir, murat alınacak. Sünnet düğünlerinin tadını kaçırmakta toplumsal bir mutabakat sağlamış bulunmaktayız. Sünnet merasiminde (Hıtan) sadeliğe riayet çok istisnai bir hâl aldı; genel eğilim, "abartalım, çocuğu iki kere kestirecek değiliz" dolaylarında. Yemeksiz düğün yapmak, düğün sahibinin fukaralığına hamlediliyor galiba; bir sünneti içki ile tes'id etmek ise Türk tipi Müslümanlık yorumunun dudak uçuklatan icraatlarından oldu. Dansöz ve havai fişek de cabadan.

Yaşlılar masada, gençler pistte. "Yahu" diyorum içimden, "bu şuh figürleri öğrenmek için nasıl, nerede ve hangi zaman içinde eğitim gördü bu çocuklar?" Halay, horon değil; alenen oryantal figür. Ara sıra kenardan ebeveyn müdahaleleri, "kızım, oğlum; çok terledin üşüteceksin, şu hırkayı alsan bari sırtına!" Çocuklar haklı, üstüne hırka giyeceklerse niçin saatlerce özene-bezene süslenip hazırlandılar ki?

Düğünler, birbirinden ayrı gibi duran iki dünyayı bir araya getiren ve ciddiye alınması gereken modernleştirici bir araç haline geldi. Bugünkü düğünlerin, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki "balo"lardan -çiftetelli ve kasaphavası faslı hariç- farkı yok: Orkestra, salon, komparsita, özel giyimli garsonlar, çok katlı pastalar, bazen alenen, genellikle masa altından votkalı meyve suyu çakıştırmaları... İşin garip kısmı, sair zamanlarda böyle şeylere muhalif görünen ailelerin, düğünü özel bir parantez gibi görmeleri...

Geçenlerde bir uzak akrabanın düğün davetiyesi geldi postayla; düğün, İstanbul'da bir orduevinde icra edilecekmiş; davetiyenin yanındaki kartvizit büyüklüğündeki ikaz notunda aynen şunlar yazıyor: "Orduevi kuralları gereğince sekiz yaş altı çocukların getirilmemesi, 61 yaş altı beylerin sakallı gelmemesi, 58 yaş altı bayanların başörtüsü takmaması önemle rica olunur."

"Sakallı-başörtülü gelmeyin" denilmesine alıştık da, şu 61 ve 58 rakamlarındaki ince küsüratın nasıl hesaplandığına aklım ermedi. Zahir kapıda doğum tarihi kontrolü yapılacak; meselâ adam sakallı, 60 yaş 8 aylık ise ne olacak? Ve daha önemlisi sakalıyla başörtüsüyle bir orduevi balosuna katılmayı kabul eden nine ve dedelerin hangi alâmeti tehdit veya âdâb harici kabul ediliyor? Bence orduevi yönetmeliklerini hazırlayanlar, "her mihnet kabulüm, yeter ki mürüvvet göreyim" diyerek her şeye rağmen salona gelenleri değil de, benim gibi, "gidersem ne olayım" diye ayak diretenleri dert edinmeli kendine.

Sizin hariçten ayar vermenize gerek yok ki arkadaşlar; biz zaten kendi kendimize alafrangalaşmaktayız!

İlk gün sünnet; ikinci gün milli forma!

Bu konu üzerine önceden hayli fikir belirtildi; hatta bir futbol yazarı, Mehmet Aurelio milli takıma çağrılırsa açılış töreninde İstiklâl Marşı okunurken ayağa kalkmayacağını yazdı

gazetesinde. Dün öğle sularında Milli Takım'ın teknik patronu Fatih Terim, çiçeği burnunda vatandaş Mehmet'i 16 Ağustos'taki Luxemburg maçı için aday kadroya çağırdığını ilan etti.

Çok mu önemli? Değil. Ben Fatih Terim'e hayli zamandır inancı ve sempatisi kalmamış biriyim, son yıllarda ne yapsa sinirime dokunuyor ama yine de, "o kadar da değil canım, yapmaz böyle bir şey" diye düşünüyordum.

Yaptı!

Aurelio Mehmet değil mesele; kaldı ki "Mehmet" Fenerbahçeli futbolcular arasında en sempatik olanlardan biri; futbolunu tartmak bana düşmez. Mesele, milli takım patronunun, daha "kırkı bile çıkmamış" taze vatandaşa can simidi gibi yapışıp takıma koymasında. O mevkide top oynayıp milli forma bekleyen onlarca futbolcunun hayal kırıklığını da görmezden gelebiliriz ama şu şark kurnazlığına Fatih Terim "dakika fevt etmeksizin" atlayarak milli forma giydirmesini hoş karşılayamayız.

Fatih Terim, "büyük hoca" havalarıyla İtalya'ya gittiğinden beri çok hata yaptı, kendisini ilgilendirir ama son hatası affedilemez.

İstifa etsin; çekilsin!

"Ne var bunda; her ülke yapıyor" demeyeceğiz. Bizim bazı kriterlerimiz olacak. Her şeyden önce başarının adını koyacağız; eğer başarı denilen şey, milli takımın bilmem ne şampiyonası eleme grubundan çıkması olarak anlaşılıyor ise o kritere göre Sayın Terim'in, İsviçre maçı rezaletinin bitiş düdüğü ile istifayı basması gerekirdi. Hayır, başarı ille de kazanmak değil; başarı iyi oynamak, centilmenlik ruhunu yüceltmek, rakibin saygısını kazanmak, oyunuyla zevk vermek, her maçı bir seyir şöleni haline getirmek, milli takım değerlerini yukarıda tutmaksa Terim son kararıyla bu değerlere kulak asmadığını gösterdi; oysaki, Aurelio Mehmet zokasını elinin tersine itip, "sırf bu tercihim sebebiyle milli takım, maçlarda sonuç sıkıntısı yaşayabilir ama güzel oyun sıkıntısı çekmeyeceğimize söz veriyorum. Milli takım formasının ne kadar değerli ve onurlu olduğunu bu noktadan sonra her yerli futbolcu daha iyi anlayacaktır" demedi, diyemedi.

Kolayı tercih etti; iki gün sonra Trabzon'un yeni Brezilyalısı da Türk vatandaşı olup Muzaffer adını alırsa, ona da formayı teslimde beis görmeyecektir. Adam dil bilmez, adet erkân bilmez; yaya bıraksanız antrenman sahasından evinin yolunu bulamaz, daha düne kadar Türkiye'nin dünya haritasındaki yerinden bile habersizken "yedinci yabancı" kontenjanı uğruna vatandaş olduğu günün ertesinde milli formayı kapıverir. Ciddiyet bunun neresinde?

Evet başkaları da yapıyor ama bizim gibi suyunu çıkarmıyor; Avrupa'da neredeyse her milli takımın siyahî kökenli oyuncuları var ama bilmem kaçıncı kuşakta göçmen ailelerin çocukları. Hiçbiri bizde olduğu gibi "ilk gün sünnet, ikinci gün deniz" taktiğiyle, "ihtiyaç"tan

forma kapabilmiş değiller; formasını giydikleri ülkenin diliyle, kültürüyle, geçmişiyle bir şekilde sahici irtibat kurabilmiş adamlar.

Yazılı kanunlar, kurallar her şey değil; bir milli takımın kriterleri ve standartları, kulüplerden daha yukarıda olmalı. Bunun ırkçılıkla, milliyetçilikle ilgisi yok; Lefter Küçükandonyadis top oynadığı yıllarda Fenerbahçe'nin ve milli takımın göz bebeğiydi; herkes ona sevgi ve saygı duyardı ve hâlâ duyuyor. Milli futbolculardan Beşiktaşlı Niko vardı meselâ, sonradan Yunanistan'a gitti ve orada kaldı. Sarıyerli Garo, Sivassporlu Panayot ve Dimitri gibi isimler de vatandaşlıkları su götürmez oyunculardı ve milli formayı giyebilmiş olsalar kimsenin aklına "niçin" demek gelmezdi.

Aurelio Mehmet için soruyoruz ama; "niçin?"

Bu kararı onaylamışlarsa Futbol Federasyonu üyelerine de Sayın Terim'le aynı jesti paylaşmalarını dileriz: İstifa.

Görev

Mecmua:Zaman Gazetesi, Turkuaz-Tarih:-13 Ağustos 2006 Pazar

-Sayın seyirciler şu anda yine şirin tatil beldemiz Bodrum'da, Bodrum'umuzun problemlerini kamuoyuna aksettirmek maksadıyla görev başında bulunuyoruz. İki aydan beri tatil günlerinin dışında her gün bu saatte sürdürdüğümüz canlı yayınımızda bugün Bodrum'un çöp meselesine el atacağız. Gördüğünüz gibi Bodrum'un çöpleri belki elli seneden beri bu çukurda biriktiriliyor ve bu yığın gün geçtikçe büyüyor. Şu anda yanımızda canlı yayın konuklarımız bulunuyor. Onları tanıtayım sizlere. İlk olarak gazeteci ağabeyimiz Mehmet Bey. Mehmet abi siz artık Bodrumlu sayılırsınız, sözü ilk olarak size vereyim; evet Mehmet abi, ne olacak bu Bodrum'un çöpleri?

-Sağ olun çocuklar, vallahi ben otuz seneden beri gelir giderim; otuz senedir Bodrum'un dertlerini yazmaktan parmaklarım nasır bağladı. Çok önemli bir konu bu; o kadar önemli ki ne söylesem az gelir.

-Kısaca yuf diyebilir miyiz Mehmet abi?

-Diyebiliriz...

-O zaman diyelim...

-Yuf!

-Çok güzel; ikinci konuğumuz Yalıkavak muhtarı Osman Bey; Osman abi, bu Bodrum'a yazık değil mi?

-Yazıktır he vallahi. Şu an burada iki milyon insan var; onların çöpleri nereye gidiyor, buraya geliyor. Bu tarafa bakıyorsun cennet gibi, kamerayı çeviriyorsun çöplük!

-Ne yapmalı Osman abi?

-Vatandaşa çöp atma dersek olmaz; bunlar önemli adamlar. İşte mesela Mehmet Bey; Mehmet Bey'e çöpünü atma kardeşim; sakla İstanbul'a götür diyebilir miyiz?

-Diyemezsiniz kardeşim, olur mu öyle şey?

-Söz temsili Mehmet abi, sen üstüne alınma kurbanın olduğum...

-Eee, çare nedir çare?..

-Çare devlette; devlet buralara sahip çıkacak. Yer gösterecek, ne bileyim tesis kuracak felan. Bu iş böyle gitmez.

-Evet sayın seyirciler, şimdi de Türkbükü sivil toplum inisiyatifi içinde oluşturulan yeşil bandanalı eski tüfekler topluluğunun sözcüsü, değerli aktivist ve entelektüel Korunç Bey'e uzatıyoruz mikrofonu.

-Şimdi valla ne denir bilmem ki, Bodrum çok bozuldu bir kere. Nerede o nezih ortamlar? Biz yıllar önce devrimci arkadaşlarla gelir şuralarda çadır kurardık; o zaman keçiler otlardı burada. Yöre halkı ile çok anlamlı birlikteliklerimiz olurdu. Mis gibi süt, yoğurt getirirlerdi sabahları. Biz onlara III. Enternasyonal'dan filan bahseder bilinçlendirirdik. Yine bir gün böyle bir bilinç yüklemesi yapıyoruz, köylü dostlardan biri kalktı, gidip beş metre uzaktaki çalının dibine çömeliverdi...

-Aman!..

-Biz de öyle dedik; ama adamın biz aydınlara verdiği dersi hiç unutamam azizim.

-Ne dedi, ne dedi?

-Buraya yapmayacağım da nereye yapacağım dedi!

-Aşkolsun vallahi, bak tüylerim diken diken oldu.

-He vallah benim de öyle..

-Halk bu azizim halk; öyle pratik, öyle insancıl çözümler üretiyor ki, oysa biz aydınlar...

-Bak şimdi çalı dibine çömelme dedin de aklıma ne geldi Korunççuğum. Almanlar Yugoslavya'da bir yeri işgal ediyorlar. Karargah yapmak için bir eve giriyorlar. Alman general diyor ki, benim hâcetim geldi, helâyı gösterin. Oradakiler diyor ki, bizde helâ yok. Eee ne yaparsınız bu gibi durumlarda diyor general. Diyorlar ki, ağaçların dibine filan şey'ederiz. General kızıyor, "bu geri kalmış milletlerdeki organizasyon eksikliği nedir böyle"

diye filan fırça atıyor ahaliye. Birisi çıkıp diyor ki, "Generalim, bizde o dediğin organizasyondan olsaydı, şimdi biz sizin ağaçların dibine ihtiyaç duyuyor olurduk."

-Müthiş be Mehmet abi, nerden bulursun bu fıkraları bilmem ki? Süpersin yaa...

-Ee, benim sözüm tamamlanmamıştı henüz galiba...

-Afedersiniz Korunç Bey, buyrun efendim?

-Şimdi suçu Kapitalizm'e yıkıp işin içinden sıyrılmak kolay; biz yıllarca Kapitalizm'e sövdük, ne oldu? Kapitalizm kahrolmadı. Sınıf bilinci dedik, hava-civa çıktı. Bakınız köylü Osman Ağa meseleyi hepimizden daha iyi kavrıyor. Bu durumda çare...

-Evet Korunç Bey çare?..

-Efendim böyle olmaz, bir kollokyum düzenleyelim, ne biliim panel filan, birtakım etkinlikler yapalım uluslararası düzeyde; iş çevrelerinin finans katılımını sağlayalım, vörkşaplar filan şaapalım!

-Vallahi bu hiç aklıma gelmemişti. Evet azizim, hep söylerim zaten; eğitim, eğitim, eğitim. Artı demokrasi....

-Bakınız sayın seyirciler, şu anda bir çöp kamyonu yaklaşıyor, yaklaştııı... Damperini kaldırıyor veee...

-Gümbürt döküyor; olmaz azizim olmaz. Neolitik dönemin insanları da bu kadarını akledebiliyorlardı. Burada önemli olan sen, ben, şu, o, öteki değil...

-Nedir abi önemli olan?..

-Bodrum azizim Bodrum; buradaki hayat tarzına sahip çıkmak biz aydınların, yazarların, bilinçli yurttaşların temel görevi, olmuyor böyle...

-Hakketen olmuyor, katılıyorum...

-Ben de katılıyorum aydınlarımıza...

-Evet sayın seyirciler. Bodrum'da iki aydan beri sürdürdüğümüz canlı yayınımıza yarın, 'Kafelerde fiyatlar niçin pahalı', sorusunu tartışarak devam edeceğiz. Stüdyodaki arkadaşlar da zannediyor ki, biz burada iki aydan beri ense yapıyoruz. Ne gezer?.. Değil mi dostlar?

-Aynen öyle, çok yoruluyorsunuz vallahi...

-Görev azizim görev. Kutlarım sizi.

-Peki, kapatalım artık. Bodrum'dan herkese iyi akşamlar diliyoruz.

Kahve döğenin hınk deyicileri

Bir takım niçin ve nasıl "milli" sıfatını taşır; elbette takımın, o ülke vatandaşlarından seçilmiş kişilerden meydana gelmesiyle. Vatandaşlık, asgari itibarla bir hukuk kavramıdır; onun sosyolojik kıvam kazanması başka bir süreçtir. Sırf bu kritere itibar edecek isek Mehmet Aurelio bir Türk vatandaşıdır ve hepimiz kadar milli takıma seçilme hakkı vardır.

Bu işin "elma" faslı...

"İlk gün sünnet, ikinci gün milli forma" başlıklı yazı bazılarını öfkelendirdi; kimi futboldan anlamadığımı, kimi "Mehmet"in Fenerbahçeli olmasını çekemediğimi, kimi de galîz derecede milliyetçilik yaptığımı ileri sürdü; bazıları haklı olarak voleybol, halter, atletizm gibi dallarda da aynı yola gidildiğini ama benim vaktiyle tepki göstermediğimi belirttiler. Çok dikkat çekici bir kısmı ise, konuya niçin "hoşgörü" ile yaklaşmadığımı sorgulayarak, bu tavrımın gazete ilkeleriyle bağdaşmadığını ima etti.

Bu anlayış ise meselenin "armut" faslına giriyor!

Fatih Terim'in "hülle"si, bu arkadaşların pek hoşuna gitmişti. Tekrar edeyim; bu iş, iç ve dış hukuk açısından yeterli ama -olması gereken ama yerinde yeller esen- prensipler açısından yanlıştı; aynı kanaatteyim. Bunun, rahmetli kocasından kalan emekli maaşını alabilmek için, ikinci evliliğini imam nikahıyla sürdüren hanımların başvurduğu çaresizlikten farkı yok. Fıkıh bilenler haklı olarak, "bu para haramdır" diyorlar ama kanun nazarında bir dul hanımın bir başka erkekle "seviyeli birliktelik" sürdürmesinde ne mahzur var; üstelik isbat edilecek?

Hülle çaresizliğin eseridir, normatif hukukun istismarıdır. Bilmem kaç bin lisanslı sporcu arasından aradığını bulamayınca, bir haftalık vatandaşa milli formayı uzatmak, tam da böyle bir şeydir. Kitabına uygun (hile-i şer'iye) ama vicdan burkucu bir çözüm. Bu gülünç karar dolayısıyla ne Aurelio'yu ayıpladım, ne de FB yönetimini; ama Fatih Terim'i ve TFF'yi eleştirdim, çünkü bu kararıyla çaresizliğini izhar ediyordu. Çaresiz kaldığı konu, başarısızlık korkusudur. Başarının nasıl anlaşılması gerektiğini ise önceki yazıda belirtmiştik. Tepki sahiplerinin Terim gibi düşünmesi, Makyavelizm'in yaygınlık derecesini gösteriyor.

"İhtiyacın söylemektir şahsı ednâ gösteren" diye bir mısrâ var; mânâsını şerhetsem de, Terim'in kararını alkışlayanlar anlayamazlar. Bazen kan yutar, "kızılcık şerbeti içtim" dersiniz; gereğinden fazla acûl davranmanın insanı hakîrleştirdiği yerler ve anlar vardır:

Vesaire, vesaire, vesaire...

Fatih Terim aldığı karardan nâdim olup da istifa edince yerine ben geçecek değilim (aslında hiç de fena bir fikir değil!). Mehmet Aurelio kardeşimizin (ki her defasında soyadını yanlış yazıyor, dönüp düzeltmek zorunda kalıyorum ama alışacağız) milli takımda oynamasının ülke ekonomisine, Ortadoğu ve Balkanlar üzerinden gelen sıcak hava dalgasına, tarımımıza, sanayimize, AB ile ilişkilerimize zararı da yoktur.

Güle güle oynasın; yaşlandığında torunlarını kucağını alıp, "Bu Türkler vaktiyle beni vatandaşlığımın haftasında milli takıma almışlardı da ortalık birbirine girmişti; dedeniz işte böyle önemli bir adamdı haa" diye hatıralarını anlatırken bakışları dalgınlaşıp "hey gidi günler hey" diye iç geçirecektir. Benim için bunun da mahzuru yok.

Bir sayfalık Türkçe metni okuyup mânâsına âgâh olmakta güçlük çektiği için kaleme sarılıp bana sitem dolu, acılı, ekşi ve bol baharatlı mektuplar yazan kardeşlerime gelince; elmalarla armutları birbirinden tefrik edebilenle henüz sayıca galebe edebilmiş değiller. Günü gelince kahve döğücünün hınk deyicisi olmanın nasıl bir şey olduğunu anlayacaklardır.

Veya ben öyle olmasını diliyorum.

Kapitalizm'in ve Duygu Asena'nın 'Kadın'ı keşfi

Gazeteci ve yazar Duygu Asena'nın ölümü üzerine arkadaşları ve sevenleri, ardından dikkate değer yazılar kaleme aldılar; bu yazıların ortak konusu, Asena'nın Feminist harekette öncü isimlerden birini teşkil etmesi ve kadın kimliğinin sadece kamuya açık alanlarda değil, geleneksel aile yapısı içinde de belirginleşip, eskiye göre daha serbest bir ifade imkânına kavuşmasında etkili olmasıydı. Övgüde abartıya kaçıldığı da oldu; bir hanım gazetecimiz hızını alamayıp yazısının başlığına, "bize sevişmeyi öğretti" ibaresini koydu; kimileri onu Jan Dark'a benzetti; "Kadının adı yok" isimli kitabının, Türkiye'de kadın hareketinin en önemli metinlerinden birisi olduğu ileri sürüldü.

Duygu Asena, Türkiye'de "laikçi" dünya görüşünün inşâsına katkıda bulunan bir isim olarak önemsenmeyi hakediyor ama fikirlerinin isabeti ve bu fikre şahsi ilâveleriyle değil; sadece bu fikirleri yüksek sesle tekrarlaması ve Türkçe'ye tercüme etmesiyle. Laikçiliğin kadına bakışındaki eksikleri, bir mânâda Duygu Asena'nın adaptasyonu tamamladı; bu dünya görüşüne göre kadın herşeyden önce kendini keşfetmesi ve önemsemesi gereken bir varlıktır. Onun kimlik hakları erkeklerle aynı, hatta çok daha baskındır. Modern kadın, geleneksel toplumun kendine revâ gördüğü rolü reddetmeli, erkeklerle aynı alanları ve hakları paylaşmalıdır vb. Cumhuriyet'in başlangıç yıllarında kadın, medeni kanunla seçme, seçilme, miras, ticaret, memurluk gibi haklar kazanmış ama inkılapların fiilen şehirlerde yaşayan bürokratik çevrede sınırlı kalmasıyla geleneksel rolünden sıyrılamamıştı; esasen bu inkılaplar "feminist" bir muhteva taşımıyordu; Duygu Asena, kanunla kazanılmış hakların, fiilen kullanılmasına modellik teşkil etmesiyle kendi misyonunu buldu ve bu mânâda üzerinde durulması gereken bir isimdir.

"Bu misyon netice itibariyle hayra vesile olmuş mudur", sualini ayrıca ele almak gerekiyor.

Kadın hareketinin dünya çapında geçerlik kazanması, zannedildiğinin aksine Amazon ruhlu Jan Dark'ların fedakâr eylem ve çalışmalarıyla değil, Kapitalizm'in globalleşmesi, yeryüzünü kaplaması sayesinde mümkün oldu. Buna kısaca uluslararası şirketlerin kadını keşfi de

diyebiliriz. Tüketim sürecinin aksamaksızın devam etmesi için kadın motifi acımasızca istismar edildi. Evinden koparak iş hayatına ve sokağa çıkan kadın, bir kuşak önceki hemcinslerine göre daha çok eğitim, meslek ve gelir sahibi oldu; toplumsallaştı, her alanda erkeklerle en azından eşit olabileceğini isbat için olağanüstü didindi; ama aynı zamanda ideolojik dönüşümlere de uğradı: Geleneksel toplumda kadına ve aileye biçilen rol, son derece sert tenkidlerle hırpalandı. Meslek sahibi, işçi, patron, öğretmen kadın imajı, 'anne'lik rolü aleyhine zayıflatıldı; evlilik kurumuna çatıldı. Kadının kendi hayatının ve bedeninin tek egemeni olması fikri yüceltildi.

İşte Duygu Asena, bu global cereyanın Türkiye temsilcisi olmak itibariyle önem taşıyor; dolayısıyla sudan sebeplerle hemen yıkılıveren evliliklerde, hayat arkadaşından ideal planda çok şey beklediği için yuva kuramayan hanımların bekleyişinde, otomobil lastiği reklamında bile sömürülen kadın bedeninin ticarileşmesinde ve metâlaşmasında aynı derecede hisse ve -eğer varsa- "şeref" sahibidir. Neticede Türkiye'de de Batı sinemasında ve edebiyatında uzaktan seyrettiğimiz "yalnız ve mutsuz kadın" tipi çoğalmaya başladı. Serbest aşk ve ilişki akımı, geride mutsuz beraberlikler, mutsuz çocuklar ve kötü hatıralar bırakıyor. Batı dünyasında evlenme ve doğum oranları anlamlı derecede düşerken "bağımsız ama tedirgin" kadın sayısında artış kaydedildi.

Kadın hareketlerinin başlangıcından önceki dünya, kadınlar açısından çok ideal bir manzara teşkil etmiyordu elbette; ama "sonraki" dünya, kadınlar için öncekinden daha iyi olmadı. Kadınlar dünya kurulalı beri hiç bir zaman, bu çağda olduğu kadar aşağılanmadı, istismara uğramadı ve tüketilmedi. Çünkü kanunlar, inkılaplar, uluslararası sözleşmelerde zikredilen kadın hakları, sahici ve ferdi bir gerçekliğe değil soyut bir kavrama hitab ediyor.

Aslında Batı tarihi, bizim gibi toplumlar için geleceğin tasviridir; onu, Batı'da nelerin olup bittiğini merak ihtiyacının tatmini yanında, gelecekte bizim hangi problemlerle karşılaşacağımızı tahmin etmek için okumalı ve ciddiye almalıyız.

LAİKÇİLİĞİN AÇMAZLARI:

TARTIŞMAYA AÇIYORUM: YENİ CENAZE TÖREMİZ NASIL OLMALI?

Duygu Asena'nın cenaze töreninde yaşanan tatsızlıklar, bir dünya görüşü olarak Laikçiliğin tutarlı bir bütün teşkil edememesi gerçeğini bir kere daha ortaya çıkardı. Bu konuda Oktay Ekşi'nin kaleme aldığı, dikkat çekici şikayetnameden bahsetmek istiyorum.

Sayın Ekşi, cenazede yaşananları, "cami avlusunda kokteyl parti", curcuna, ölene saygısızlık olarak niteledikten sonra diyor ki, "yaşayana saygı göstermeyi bilmediğimiz gibi ölene saygıyı da bilmiyoruz. O yüzden cenaze törenine giderken kıyafetimizin yaslı bir ortama uygun olması gerektiğini düşünmeyiz. Camide, ha ha ha... hih hi hi'li konuşmaların, ona buna

fıkra anlatmanın, şirinlik gösterisine kalkmanın, dedikodu yapmanın, iş bağlamanın ne kadar ayıp kaçtığını da görmeyiz."

Bu noktaya kadar Sayın Ekşi'nin, Duygu Asena cenazesine katılan cemaati eleştirdiğini zannedebilirsiniz ama öyle değil. Bakınız Sayın Ekşi faturayı neticede kime kesiyor:

"Türkiye'de 80 bine yakın cami var. Bunların hiçbirinin sorumlusu veya Diyanet'e bağlı görevliler neden başsağlığını kabul edenler için yer belirlemez?"

Ardından tekliflerini sıralıyor: Başsağlığı dileyeceklerin kuyruğa girdiği yere bir çizgi, bir işaret konulmalı, tabutları daha kaliteli tahta ve mobilyadan yapmalı, tabutu kimlerin taşıyacağını önceden belirlemeli ve cenazeyi hale sebze taşıyan yarıaçık kamyonetlere benzeyen arabalarla götürmek yerine "kaliteli bir cenaze arabası" ile nakletmeliymişiz.

Oktay Ekşi'nin acı acı yakındığı cenaze curcunasına bulduğu çözümü bir yerlerden hatırlıyor musunuz? Ben hatırlıyorum ve her çözümsüzlükte, evvela kendi kültür ve gelenek birikimine müracaat etmek yerine "Amerika'yı yeniden keşfetmenin âlemi yok; Batı'da nasılsa bizde de öyle olsun" çözümünü keşfeden okur yazarlarımıza bıyık altından gülüyorum.

AKLINIZDA BULUNSUN: 'TIK'LANASI DÖRT SİTE

Belki çoğunuzun zaten malumu ama ben yeni haberdar oldum: 14 aydan beri yayında olan Haberaktuel.com sitesi'ni bir yakınımın aracılığı ile keşfettim; hepinize özellikle tavsiye ediyorum. Aynı yayın grubu 4 aydan beri ogretmenler.com sitesini de yönetiyor. Bugünlerde iki yeni site daha yayına girecek: sporaktuel.com ve magazinaktuel.com.

Fikir ve tenkidlerinizi site yöneticilerine ulaştırırsanız çok memnun olacaklardır.

Tıklar mısınız!

Bize yeni bir şey söyleyin artık

Son sözü baştan söyleyelim: Türk askerinin Lübnan'a, -ne sıfatla olursa olsun- gönderilmesini doğru bulmuyorum; bu savaş, tarafları itibariyle bizim savaşımız değil.

Türkiye bu konuyu dikkatle takib etmeli, insani yardım gayretlerini azami derecede sarf etmeli, siyasi ağırlığı varsa çözüm ve barış için seferber etmeli ama bu garip ve mahiyeti netâmeli çatışmaya bulaşmamalıdır. Sadece düşmanlarının değil, kendi sivillerinin bile hayatını hiçe sayan tarafların tutuşturduğu bu çatışmaya karşı milli tavrımız, "kontrollü soğukkanlılık ve aktif uzak durma"dan öteye geçmemelidir.

Gabar dağındaki veya hudut boylarındaki suikastları bir nebze olsun anlayabiliriz de, Tunceli'nin neredeyse şehir merkezinde patlatılan mayınlarla kaybettiğimiz iki polisimizin

katledilme sebebini kendimize nasıl izah edeceğiz? Tunceli vilayeti neresinden hangi devletle komşu da haberimiz olmamış? Suikastçıların varmak istediği yer neresidir?

Ya İstanbul'un orta yerinde, devlete ve kamu düzenine meydan okuyan isyan provalarını nasıl yorumlayacağız? Yıllardan beri İstanbul'un bazı mahallelerinde devlete baş kaldıran güruha karşı gösterilen anlayışlı tavır artık bezginlik vermeye başladı. Fatih'te medrese latasıyla dolaşanları kınarken, bir başka yerde panzere, otobüslere molotofkokteyli savuranları niçin görmezden geliyoruz?

Bazı yazarlar hükümete şöyle yükleniyorlar: "Lübnan'daki iç çatışmalarda Mehmetçik arada kalır da şehit verirse bu cenazeleri halkınıza nasıl izah edeceksiniz?" Bundan daha acısı milli hudutlar içinde saldırıya uğrayarak şehit olan asker ve polis cenazelerinin Türk halkına nasıl izah edildiğidir. Böyle bir izah var mı; böyle bir izahtan tatmin olan bir ferd-i vahid var mı?

Şehit cenazesi haberleri yine "rutin"e dönüşmeye başladı. Ateş düştüğü yeri yakıyor ama geride kocaman soru işaretleri bırakıyor. Kimdir bu kaatiller? Vatandaş mı diyeceğiz, "gündüz külahlı, gece silahlı taifesi" mi diyeceğiz, düşman mıdır, bir başka ülkenin askeri midir, kimdir?

Son zamanlardaki suikastlarda yüksek rütbeli güvenlik görevlilerinin seçilmesinin ardında hep teknik bir incelik var; bir mayını yola gömüp, uzaktan kontrol cihazıyla tam zamanında patlatarak subay, polis katletmek o kadar kolay iş değil!

Terörle mücadeleyi "inat" noktasına getirip bağlamışız; inat da bir murattır murat olmasına da, gerisinde, yola mayın döşeyip patlatmak kadar olsun, incelikli bir siyasetin varlığını bilmek hepimizi memnun ederdi. Eşkıyanın sivilleştirilmesinden, bölücü takımına siyaset yolu açılmasından bahsetmiyorum; Güneydoğu'daki meselenin ekonomik sebeplere dayandığı için konunun sosyo-ekonomik paketlerle çözülmesi gerektiğini savunanlardan da değilim. Terörle mücadelenin arkasında esasen bir siyasetin olmadığını ifade ediyorum. 1984'ten beri bilfiil bölücülükle mücadele ediyoruz; her şehirde, her beldede yeni şehitlikler açıldı; hâlâ şu meselenin adını koyamadık. Bütün dünyanın ayıpladığı çatışmalarda İsrail'in kayıpları, bizim bir ayda kaldırdığımız şehit cenazesini ya bulur ya bulmaz: Nedir bu, Milli Mücadele'de miyiz, Türkiye işgale mi uğradı, yabancı bir orduya karşı mı savaşıyoruz?

Farkında mısınız; sözü tüketmişiz. Söylenen her söz, bayatlamış, defalarca tekrar edilmiş gibi görünüyor. Bu sözler tekrar edildikçe inat, rutine dönüşüyor ve onca yol aldığımızı zannettikten sonra geriye bakıyoruz ki bir arpa boyu yol kat etmemişiz.

Öyleyse ya yeni bir şey (yeni bir siyaset, yeni bir teşhis) söylesinler veya sussunlar; "kanları yerde kalmayacak" edebiyatının içi boşaldı çünkü.

Piyesi değil de, dekoru seyredince

Geçenlerde Hıfzı Topuz'un "Eski Dostlar" isimli hatıra kitabını okudum. Hatırat türü eserlere kitaplığımda ayrı bir yer tahsis edeli beri, boş zamanlarda hatıra okumak bende gündelik bir rutine dönüştü.

Topuz'un kitabı yayınlanalı 6 sene olmuş; ilk çıktığında Çetin Altan'la Melih Cevdet Anday'ın Paris'te yaka-paça kavga ettiklerini hikaye eden faslıyla dedikodu düşkünlerinin hayli dikkatini çekmişti.

Benim dikkatimi çeken şey, yazarın dostları, yaşadığı çevre, arkadaşları, tanıdıkları, gündelik alışkanlıkları, kısaca hayat tarzı oldu; bu tarz elbette bir zamandan sonra hayat felsefesine de dönüşmüş olmalıdır. Meselâ hangi eski dostundan bahsetse, mutlaka o kişinin ailesi, akrabaları, dostları hakkında geniş bir liste ilave ediyor yazar. Bahsettiği kişiler edebiyat, basın, siyaset ve sanat dünyasının adına sık tesadüf edilen isimleri; çoğunluğu İstanbullu; Ankaralılar da vaktiyle İstanbul'la ilişiği olan kimseler. Kitabın belki sekiz-on yerinde (zevkle) tekrarlanan bu isim listelerini kabaca gözden geçirince fark ediyorsunuz ki, çoğunluğu itibariyle Osmanlı devrinden müdevver olmakla birlikte Cumhuriyet rejiminin köşe taşlarına yerleşmiş, önemli roller ve görevler üstlenmiş; basın, siyaset, iş dünyası, sanat, edebiyat gibi vâdilerde tayin edici mevkiler edinmiş insanlar.

Ortak özellikleri, devrin şartlarına göre çok iyi okullarda eğitim görmüş, daha sonraları bir şekilde Avrupa'da bulunmuş, orada hayli zaman kalmış, dönüşlerinde devlet bürokrasisinde kolayca yer bulabilmeleri ve nedense aynı dünya görüşüne mensup bulunmalarıdır. Yazarın ifadelerinden anlıyoruz ki, bu muhitte gericiliğe, mutaassıplığa karşı ortak bir tutum geliştirilmiştir; kitapta bazı dostlarını nitelemek için Hıfzı Topuz'un "iyi içerdi" tabirine hayli yer vermesi manzarayı az-çok tamamlıyor.

Kitapta kendisine bir fasıl ayrılan Necip Fazıl'dan bahsederken yazar, iğneleyici, hatta galiz ifadeler tercih etmiş; ama sevdiği dostların tutarsızlığından bahsederken daha yumuşak bir dil kullanıyor.

Yazarın takdir hakkıdır; bunları eleştirmek aklımdan bile geçmez; tam aksine samimi ve rahat bir üslupla içinden geçenleri kaleme alarak bize devrin (tam olarak 40 ilâ 90'lı yıllar arası) güzel bir panoramasını sunduğu için övgüyü bile hak ediyor; bu panorama benim için arkaplan bilgisi itibariyle değerlidir; filmi değil de dekorları seyretmek gibi bir şey. Bu dekorda Cumhuriyet tarihini anlamak, bazı kavramları yerli yerine oturtmak için çok değerli malzeme var. Meselâ Sayın Topuz'un dünya görüşünü benimsemeyen kişiler hakkında kullandığı "tutucu" kavramının, en genel manasıyla sağ seçmen olmak üzere nüfusun yarısından fazlasını kapladığını fark edince irkilmekten kendinizi alamıyorsunuz. Daha sonra merkezi bürokrasinin 50'li yılların ortalarından başlayarak "tutucu"ları siyasette, iş dünyasında, bürokraside, sanat ve edebiyatta ne kadar eğretilediğini, dışladığını, bir türlü kabullenmediğini hatırlıyor ve anlıyorsunuz ki temel mesele gücün kimler tarafından kontrol ve tasarruf edilmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. "Tutucu" kesimin "güç"e dokunması, yaklaşması, onu tasarruf etmeye kalkışması bir zümrenin çıkarlarını fena halde tehlikeye sokmaktadır. Beyaz Türk'le "Karabudun"un ayrıştığı yer. Karabudun içinden çıkıp beyaz Türklerin yaşadığı alanlara ilişmek isteyen her karabudun sâkini, ya beyaz Türklerin destek ve sempatisini kazanacak veya onların değerler bütününü baştan benimseyerek o muhite hulûl etmeye çalışacaktır.

İktidara gelmekle muktedir olmak farklı şeyler; kitabın arkaplan bilgisinden bir kere daha öğrenebilecek nükte budur işte. Anlıyorsunuz ki Türkiye'de fikirler, ideolojiler, partiler değil, hayat tarzları tokuşturulmaktadır ve espri muvacehesinde "gerici ve tutucu tehdit" Türkiye'nin gündeminden asla düşmeyecektir.

Enişte

Size şöyle esaslı bir define hikâyesi anlatsam diyorum; ne dersiniz?

Bayılırsınız değil mi; ben de bayılırım.

Vaktiyle kısaca "enişte" diye kodladığımız bir tanıdığımız vardı; enişteliği, arkadaşımızın uzak akrabalarından birinin eniştesi olmasından ileri geliyor.

Bir tatlı dilli adam; sözü sohbeti fevkalâde, işi-gücü bırak, akşama kadar dinle enişteyi.

Kendisi amatör fizik tedavi uzmanı, asıl mesleği -o meşhur söyleyişle- bir kamu kurumunda işçilik fakat boş vakitlerinde fizik tedavisi, definecilik, baytarlık filan da yapıyor.

"Şöyle bel çekerim, böyle masaj yaparım; adamı sedyeyle getirdiler de topu sektire sektire gitti" diye atıp tutması, bizim arkadaşlardan birinin aklında yer etmiş. Bir gün olmadık vakitte beline bıçak gibi bir sancı girip inim inim inlerken eşine zor-güç,

- Bana Enişte'yi bulun demiş, "beni ancak Enişte düzeltir; tez olun".

Gerisini arkadaş anlatıyor: Enişte'nin kapıdan içeriye girerken Fatih'in Edirnekapı surlarından Bizans'a girmesine benzeyen otoriter bir eda takınması moralimi yükseltmişti. Yanıma gelip, "neyin var, şurası mı, haa.. tamam, canın da pek tezmiş, bunda bağıracak ne var, anlaşıldı, hımmm.." gibi şeyler konuştuktan sonra bizim hanıma emretti,

- Bana temiz bir yatak çarşafı getir bakayım gelin hanım!

Adam sanki ya Lokman Hekim veya en ünlü Amerikan hastanesinin baştabibi; emirlerini tartışmak aklımızdan bile geçmiyor. Hanım o telâş ile çeyiz sandığını açıp en güzellerinden kenarları dantellenmiş, taze çarşaflarından birisini getirdi. Enişte çarşafı açıp kenarlarını çakıyla hafifçe yardıktan sonra "caart caart" diye yırtmaya başladı. Böylece enine sekiz on şerit haline gelen caanım çarşaf parçalarını yatağın üstüne atıp,

- Kızım şunları uçlarından makineyle birbirine dik bakayım, diye yeni bir emir verdi.

Arkadaş diyor ki anlatırken, "bana sargı bezi lazım" dese, bizim evde tonla var; eski sporcu olduğum için bandaj, sargı bezi, korse gibi şeylerin envai cinsi bizde mevcut. Hanım, gül gibi çarşafın paramparça edildiğini görünce ağlamaklı oldu ama yine de sesini çıkarmadı.

Uzatmayalım, Enişte bey, size şu anda tarifini vermekte büyük sakıncalar gördüğüm melhemini de birkaç saat içinde hazırlayıp bu esnada çay, kahve, yemek, meyve, kuruyemiş, tatlı ve emsali ikramların kâffesini büyük bir lütufla kabul ettikten sonra ilacı arkadaşın beline sürüyor; ardından geçiyor sargı faslına. Arkadaş diyor ki, "Bir ara öleceğimi zannettim; belim koptu, ikiye ayrıldı sanki. Daha sıkı olsun diye diziyle böğrüme yaslanıp öyle çekiyor sargı bezini mübarek. Serde erkeklik var, ses de çıkaramıyorum, gözümden ip gibi yaşlar akmakta..."

Neticede "Enişte" işi tamamlıyor; bu kadar eziyetin üstüne para kabul edip etmediğini hatırlamıyorum. Bizim arkadaş iki gün iğneli fıçıda yatıyor gibi acı çektikten sonra 'geçmiş olsun'a gelen kardeşi vaziyete el koyuyor. "Yahu ağabey" diyor, "okumuş-yazmış adamsın; hiç insan kendini böyle cahillerin eline bırakır mı; bak buradaki dokuları mahvetmiş bu adam; kalk bakalım doktora gidiyoruz!"

İşte Enişte böyle bir adam.

Bir gün geldi, anlatıyor,

"- Gömünün yerini avcumun içi gibi biliyorum" diyor, "şimdi beraber gitsek, parmağımla gösterdiğim yeri yarım metre kazsanız kara kazanın içindeki çil çil altınları götürmek işten değil!"

Birbirimize bakınıyoruz,

- Eee Enişte, diyoruz, madem öyle git çıkar altınları...

- O kadar kolay değil diye homurdanıyor, "gömü askerî mıntıka içinde".

Bu defa hepimiz derin düşüncelere dalarak, cihet-i askeriyede sözü geçer general bir tanıdık olup olmadığına bakıyoruz; üsteğmenden daha ileri rütbeli tanıdığı olan çıkmıyor; o da kim bilir hangi hudut karakolunda?..

- Belki büyük rütbeye gerek kalmaz, yeri neresi demiştin Enişte? diye soruyor içimizden uyanık bir arkadaş,

Aa, hiç çekinmeden söylemez mi; yahu sen bizi birbirimize mi kırdıracaksın Enişte? Şu yaptığın Müslüman'a yakışır mı?

- N... ilçesindeki askerlik dairesinin sokak duvarının hemen dibinde, diyor; "Eski, kara bir kazanın içinde. Sanki gözümle görmüş, elimle koymuş gibi biliyorum. Tarif eden öyle tarif etti çünkü. Kazanın dışı isli fakat içi kalaylı; tabii zamanla kalayı da kararmıştır fakat altın kararmaz, bilirim" diye ekliyor.

Türkiye'de ilk harfi N ile başlayan çok ilçe olsa gerek; esasen ilçenin adını söylesem de bir şey icab etmez fakat eskilerin tabiriyle "tahdiş-i ezhân"a yani zihinlerin karışmasına sebebiyet vermemek için yazmıyorum; üstelik düşünün ki öyle bir şey olsaydı, şu bizim Enişte neredeyse bir stadyum dolusu insanın içinde "gömü"nün yerini söyler miydi?

Sahi yahu, ya doğru söylemişse Enişte?..

Neyse, geçelim; bu defa N'de tanıdık olup olmadığını araştırıyoruz. Bir tane var ama askerlik dairesinin avlusunda kazı yapmaya gücü yetmez. Ee, n'oolacak?

- Vallahi bilmem diyor; içinizden çıkaran olursa bak söylüyorum; yarısı benim, yarısını da çıkaranlar bölüşsün...

...

Bu anlattığım yirmi senelik hikâye; birkaç defa N'den geçtiğim oldu da aklıma düşüp askerlik dairesinin yerini bile sormadım. Define bahrinde benim adam olmayacağım işte şu misâlden bellidir.

Enişte'yi de haylidir görmüyorum; kim bilir ne hikâyeler, ne palavralar biriktirmiştir?

Bu arada N... ilçesinin askerlik dairesinde çalışan ağzı pek, ketum tanıdığı olanların gizlice bana bir haber uçurmalarını rica edeceğim. Defineyi şöyle paylaşıyoruz; üçte biri Enişte'nin (te'lif hakkı), üçte biri benim, üçte biri de sizin...

Kadınlarımız, Batılı kadınlarla aynı acıları yaşamak zorunda mı?

Aile ortamını kadın için bir hapishane, bir kafes, bir sömürülme alanı gibi gösteren bakış açısı, niçin haklı olduğunu izah ederken hep en kötü örneklerden hareket etmişti: Kadını eve hapseden bakış açısı onu eğitimsiz, mesleksiz, ekonomik hak ve hürriyetlerinden mahrum bırakmıştı; evlenecekleri kişiyi seçmekte bile hür değillerdi. Bekârken baba ve ağabeyin baskısından bunalan kadınlar, evlendikten sonra koca tahakkümüne giriyor, ömrünü çocuk bakmakla, yemek, bulaşık, çamaşır gibi sevimsiz ev işleriyle geçirirken mali açıdan hep kocasının eline bakmak zorunda kalıyordu; bazı hallerde kötü muamele, dayak gibi aşağılayıcı muamelelere uğraması da işin cabasıydı.

Kötü örnekler üzerinde çok vurgu yapılması, bir süre sonra "kadının mâkus kaderi" gibi takdim edildi; öyle ki, kurulan her aile yuvasında kadın istismara uğrar, hürriyetleri kısıtlanır, kötü muamele görür ve ömrü heder olur gibi bir anlayış pekiştirildi. Bu anlayış Batı dünyasında XX. Yüzyıl başlarında giderek yaygınlaştı. Doğrudan tesirleri bize 70'li yıllarda hayli gecikmeyle ulaştı. Bizde kadın hakları hareketinin zirveye ulaştığı dönemde (ki halen bu dönemin orta yerinde bulunuyoruz), Batı dünyası bu konuda esaslı hesaplaşmalar yaşamaktadır. Zaman gazetesinin 14 Ağustos nüshasında yer alan bir haber, bu açıdan çok dikkat çekiciydi: Alman devlet kanalı ARD'nin kadın spikerlerinden Eva Herman, "Eva Prensibi" isimli kitabında kadınlara geleneksel rollerini yeniden üstlenerek ailelerine geri dönmeyi tavsiye ettikten sonra kanaatindeki samimiyeti göstermek için işini de terk etmeye hazırlanıyormuş. Bayan Herman'ın temel tezi şu cümlesiyle özetlenebilir: "Doğurganlığıyla aileyi ayakta tutacak temel unsur kadındır. Kendi doğal rollerini bırakıp erkeklerle rekabete girişen kadınlar hiçbir alanda tam başarı sağlayamıyor." Bayan Herman devam ediyor, "Erkekleşen kadınların, bir zamanlar insanlığın gidişini garantiye alan şartların kaybolmasına sebep oluyor (...) Kadının bir şeyler öğrenmesi, eğitim görmesi ve evinin dışında görevler üstlenmesi tabii ki normal; ancak belli bir ölçüyü korumak kaydıyla." Herman'ın tezini destekleyen aktrist Uschi Glas'ın söyledikleri de önemli; ""Kadın ve aileye verilen destek artırılmal?. Normal kad?nlar bir koltuğun altına kaç karpuz sığdıracaklarını bilemedikleri için debelenip duruyor." Karşı çıkanlar da var; bir hanım politikacı (Katherina Reiche), Herman'ı şöyle eleştirmiş: "Bugünün kadınları kendilerine verilen rolü kabul etmek istemiyor, tersine özgürce karar vermek istiyor. Kadınların çoğu aile ve kariyeri uyumla götürmek istiyor. Herman'ın görüşleri bugünkü gerçeklerle uyuşmuyor."

Bayan Herman, bizde tanınmasa da Alman kamuoyunda bilinen bir isim olduğu için fikirleri yankı uyandırmış; aslında Eva Herman olmayan bir olgudan hareketle, şöhretine şöhret katmak için sivri iddialarda bulunuyor değildir; bilakis hemcinslerinin ortak acısını seslendiriyor. Bizden çok daha önce endüstrileştiği ve endüstriyel ilişkiler ağında yaşadığı için batılı kadınlar aileden kopmuş veya koparılmış hemcinslerinin ne kadar derin ve vahşi bir yalnızlığa itildiğini çok daha iyi fark ediyor ve yaşıyorlar. Konu sadece Batıda aile kurumunun sarsılmasıyla, boşanmaların artması veya doğum oranlarının düşüklüğü ile ilgili değil; kadınlar çok ciddi bir yalnızlık korkusu çekiyor ve hayatlarının en güzel yıllarını bu

gerginliklerle geçiriyorlar; çünkü aile kurumuna yöneltilen lâkayt tutumlar yüzünden erkekler de (fırsattan istifade!) kalıcı ilişkilere karşı soğuk davranıyor. "Birlikte yaşamak" tercih edilen bir evlilik (!) modeli haline gelmiş bulunuyor. Birlikte yaşamak, başlarda her iki tarafa da olumlu ve "sınırlı sorumlu" bir ortaklık gibi görünüyor ama sorumluluk sınırlı olduğu için bu ilişkiler kolay sona erebiliyor. Çok değil bir süre önce, "Bir ömür boyunca bir erkeğe veya bir kadına bağlı kalacağına yemin etmek" (nâm-ı diğer Katolik nikâhı) fikrini yerden yere vuran serbest aşk taraftarları, yaşlılık günlerinde aile sıcaklığından uzakta kalmanın dehşetiyle nerde yanlış yaptıklarını aramaya başlıyorlar. Eli yüzü düzgün Batılı filmlerde en çok rastladığımız tema, artık yalnızlık korkusudur; çünkü yalnızlık, insani sıcaklık ve yakınlıktan başka hiçbir şeyle telafi edilemiyor. Bu dünyada çocuklar bazen anasız, bazen babasız ama çoğunlukla hastalıklı bir duygu karmaşası içinde büyüyorlar. Artık azalan evlilikler kolay yıkılıyor. Yaşlılar kolayca sosyal hizmet kurumlarına gönderiliveriyor. En desteğe muhtaç anlarında kadınlar ne kadar yalnız kaldıklarını fark edip depresyona giriyorlar.

Bayan Herman, herkesin gözü önünde cereyan eden bir hadiseye cesurca teşhis koyuyor ve bana göre birkaç kuşak boyunca çok yıpratılmış batılı kadın adına bir yanlışı itiraf ediyor: Kadınlar erkekleşiyor çünkü erkek sorumluluklarını omuzluyorlar. Tek kadın kendine yetebilir, meslek sahibi olur, kariyer yapar, ekonomik anlamda güçlenir ama tek başına aile sıcaklığını tesis edemez; bu iş için bir erkek, daha doğrusu bir aile lazım.

Öyle görünüyor ki, kadın haklarıyla ilgili ideoloji bir paradigma değişikliğine girmek ve kendini esaslı surette tashih etmek ihtiyacındadır. Bu değişim isabetli ve insan fıtratına uygundur; Batılılar genellikle ifrat ile tefrit arasında gidip gelmeden mâkul noktaya erişemiyorlar çünkü mâkulu fark edecek zihni cihazları vaktiyle sekteye uğramıştı. Otuzlu yıllarda Faşizm'in Avrupa'da büyük taraftar kitlesi bulması, başka nokta-i nazarla izah edilemez; keza uygulanması büyük kayıplara ve acılara yol açan Komünizm de Faşizm benzeri bir aşırılıktı. Kadın hakları hareketi, doğru sebeplere dayanan ama uygulaması berbat sonuçlar veren son Batılı ideolojilerden biridir ve daha mâkul bir seviyede restore edilmesi kaçınılmazdır; aksi takdirde düşen doğum oranları yüzünden bir asır sonra Avrupa, içinde Avrupa kökenlilerin azınlığa düştüğü bir kıta haline gelecek; Birleşik devletler, Avustralya gibi Anglo-Sakson kültürünün hakim olduğu yerlerde ise rahiplerini psikiyatrların teşkil ettiği modern endüstri dininin egemenliğinde insanlar hastane-mahkeme-bar üçgeninde kendilerini tükenmiş bulacaklardır.

Kehanet değil, görünür alâmetler bunlar.

Keşke Batılılar, son derece insani ve haklı gerekçelere dayalı kadın hakları hareketini aşırılığa kadar götürmeyip aile kurumunu destekleyen, evliliği özendiren, sadakati yücelten, şahsi keyif uğruna duygusal dengeleri altüst etmeyen bir güzellik inşa edebilselerdi; yapamadılar, çünkü az önce işaret ettiğimiz üzere batılılar, aşırılıkları yoklaya yoklaya öğrenmeyi tercih ediyor ve çok acı çekiyorlar.

Bizdeki durum, Batıyla nisbi bir paralellik gösteriyor; büyük şehirlerde, çalışan, iş ve kariyer sahibi olmaya çalışan kadınlarımız büyük baskı altında; evlilik, genç kadın ve erkekler için "her şey yoluna girdikten sonra" düşünülen bir kurum olarak önem kaybetmeye başladı. Sosyete haberlerinde rastladığımız serbest beraberlikler modası artık ara sokaklarda da görülüyor; özellikle internet ortamındaki eş ve arkadaş bulma servislerinin gördüğü rağbet son derece düşündürücüdür. Bu sitelerin mazbut ve muhafazakar diye bilinen kesim arasında da çok etkili olduğu söyleniyor; ara sıra gazetelere düşen rezalet haberleri de aynı olguyu işaretliyor zaten.

Evlilik kurumunu hiçbir ideoloji düzenleyemez; kadınla erkek arasındaki ahengi hiçbir kanun tek başına sağlayamaz. Batı dünyasının yarım asır önce düştüğü yanılgıyı biz göre göre sürdürüyoruz.

Çözüm elimizin altında duruyor ama; birbirini Allah'ın emaneti olarak görüp sevgi ve hürmetle yaklaşan anlayışı yeniden keşfetmeye gerek yok. Hatırlamak kâfi.

Vatandaş, İstanbullu ol!

Her metropol insanla beslenir ve zenginleşir; "bir şehrin yerlisi olmak", merkezin anafor tesirinde henüz kapılamamış taşrayı ve taşralıları tarif eden bir özellik. Doğma büyüme Londralı, New Yorklu, İstanbullu gibi sıfatlar kemiyet itibariyle azınlığı işaret ediyor.

Turkuaz ekindeki Salih Zengin haberi, bu tabii gelişmenin neresinde olduğumuzu tesbit eden ironik bir örnektir: İstanbul'daki hemşehri derneklerinin iddiasına göre İstanbul'un nüfusu 40 milyon imiş. Son nüfus sayısına göre bu rakam 11 küsur, siz bilemediniz 12 milyon; geri kalanı abartı ama neyin abartısı? İstanbul'daki Erzincanlıların, Sivaslıların, Karslıların sayısını olduğundan fazla göstermek kimin, nasıl işine yarıyor? Bu derneklerin faydadan çok asalak organizasyonlara yol açtığını savunan Prof. Dr. Ünsal Oskay'ın tesbitleri bana mânidar göründü. Hemşehri dernekleri sanılanın aksine kültürel yakınlaşma ve gurbette sıla hissini pekiştirmekten ziyade zamanla politik fayda ve kayırmacılık nevinden çıkar örgütlerine dönüşüyor. Bu derneklerin seçim dönemlerinde bir nevi lobi faaliyeti ile uğraştığını biliyoruz. Lobicilik, demokratik düzende illegal kuruluşlar değil ama hemşehrilik duygusunu öne koyarak siyasi güç peşinde koşmak, temsil esprisini yerinden uğratıyor. İstanbul'un vekillerine, belediye başkanlarına bakın, durumu açıkça göreceksiniz.

Yeniden şehirleşmenin nekahet dönemleri bunlar; kimsenin aslını inkâr etmesi gerekmiyor ama otuz seneden beri İstanbul'da yaşayanların ve günün birinde memleketine dönmeyi aklından bile geçirmeyenlerin yeni kimliklerini kurnazlığa başvurmadan kabullenmeleri lâzım. İstanbulluluk kimliği, İstanbul'da yaşayan taşralıların bundan böyle, "ben İstanbulluyum" cümlesini, sahiplenme ve sorumluluk duygusuyla telaffuz etmesiyle inşâ olunacak.

Sivas'a Hizmet Vakfı'nın yayınladığı Hayat Ağacı Dergisi'nin yaz sayısında hukukçu Ömer Koçak'la yapılan röportaj, bu bakımdan çok dikkat çekici mesajlarla dolu. Yarım asra yakın süreden beri İstanbul'da yaşayan ve kökleşen Koçak, bakınız durumu nasıl değerlendiriyor: "Kırk sene boyunca iyi bir İstanbullu, iyi bir kentli olmak için mücadele ettim. Ben Sivas doğumluyum, Sivas'ın emrindeyim ama İstanbulluyum; bu kültür zenginliğinden keyif alıyorum. Bu anlamda da Sivaslı hemşehrilerime diyorum ki, direnmeyin İstanbul'a, Ankara'ya, Bursa'ya; yaşadığınız şehrin kültürünü hazmedin. Buradan ekmek yiyoruz; İstanbul'u sahiplenelim, örnek olalım. Kendi kültürümüzle sentez yapalım. Bunun pek dile getirilmediğini düşünüyorum; Hemşehrilerimiz toplantılarda diyorlar ki: 'Sivas kültürünü burada muhafaza ediyoruz.' Kesinlikle bana ters geliyor. (...) Burada başarılı, mutlu olmamın sırrı şudur: Hanımınızla, çocuğunuzla, hemşehrilerinizle, İstanbul kültürünü, kent kültürünü üste çıkarmazsanız geride sadece sözü kalır. Yiğidin harman yerindeyim lâfı kalır, davulda zurnada kalır, iftihar ettiğimiz sadece Sivas halayında kalır. Halay çekmekten keyif alıyorum ama davul zurnanın ben Bahçelievler'de, Ataköy'de veya Büyükdere'de, apartmanda çalınmasını kabul etmiyorum. Bu, örfü-âdeti takip etmek değil; Piknikte olur, mahalli düğünde olur ama çelişkiyi şurada; bizim hemşehrilerimiz İstanbul'da Sivas kültürü diye düğün yapıyor, diğer taraftan İngilizce müzikle gelin damadı salona indiriyor. Böyle şey olamaz; halbuki diyorum ki, İstanbul kültürünü almak için İstanbul'a yalvaralım, secde edelim gerekirse; Osmanlı'sı, Bizans'ı, Roma'sı, Helenistiği... Bilebildiğimiz kadarıyla üç binlik yıllık kültür yoğunlaşması var bu beldede. Bu kültürü alabilen bir Sivaslının dünya yurttaşı olmaması için hiçbir engel yok."

Elemterefiş!

Biliyorsunuz, iki gün önce Pluton gezegeni, gezegen olmaktan çıkarılıp cüce gezegen statüsüne indirilmiş bulunuyor; böylece 30'lu yıllarden beri bir nefeste sıraladığımız gezegen listesini bir eksik saymak zorundayız. Ezberimizi bozan tatsız bir durum bu.

Ders kitapları ve atlaslardaki 9. gezegenle ilgili bütün ibareler düzeltilecekmiş; ümid ederiz ki öğretmenler bu güzel örnekten hareketle bilimin tabiatı ve metodu hakkında öğrencilere etraflı bilgi vermeyi de ihmâl etmezler. Demek oluyor ki bilim ve bilim adamları yanılabiliyor ama kendisini yanlışlamayı da başarıyor.

Bu konu önemli, çünkü bizde bilimi dinin alternatifi zannederek bilimperestliği sekülerliğin kaçınılmaz lâzımesi zanneden ayrangönüllü bilim adamlarının (!) sayısı azımsanmayacak derecede çoktur. Bilimi dinle karıştıran bu arkadaşlarımız, bilimin yanılgıyla emeklediğini hatırlamak istemezler pek. Onlara göre bilim adamı, Olimpos Dağı'ndaki ateşi çalarak insanlığın hizmetine sunan Prometheus'un ta kendisidir; Tanrı'nın insanlardan esirgediği ilahi

sırları, aklı ve cesareti sayesinde öğrenerek insanlığın Tanrı'ya ve kaderine başkaldırabildiğini şiddetle savunurlar. Onlara göre din, henüz akıl erdiremediğimiz sorulara verilen mistik cevaplar koleksiyonundan ibarettir; oysaki bilim, ilahi sırları çözerek ilerlemekte ve her zaferinde din ve Tanrı kavramını biraz daha kemirerek insan aklını hürleştirmektedir.

Vesaire, vesaire... Bunlar XIX. yüzyıldan kalma Pozitivist bâtıl inançlar; bizde hâlâ bahse değer nitelik taşıması, modern bilim denilen şeyin gölgesine fena halde âşık olmamıza rağmen, kendisine ciddi surette epistemik temasa geçebilen adam sayısının kıtlığındandır.

Âşık dedim de aklıma geldi; aşığın biri, günün modasına uyarak Diyanet'in Aile Danışma merkezleriyle dalgasını geçtikten sonra fırsatı ganimet bilip, Diyanet'in dergisinde yayınlanan nazarla ilgili bir yorumu diline dolamış. Buna göre nazar hurafe olmayıp bilakis İslam alimleri tarafından ittifakla kabul edilen bir olaymış; Nazar değen kişinin abdest suyu ile tedavi edilmesi aşı tesiri yapabilirmiş; çünkü insan deri ile de soluduğu için ter yoluyla bazı zararlı maddeler de atılmaktaymış ve dolayısıyla abdest suyu ile toplanan bu maddelerin nazar değen kişide tedavi etkisi yapması muhtemelmiş. Elemanımız diyor ki: "Türkiye'de imam hatiplerde, ilahiyat fakültelerinde öğrencilere bunlar öğretilmiyor; öyleyse bazı Diyanetçiler tarikatlarda öğrendikleri bilgileri uygulamaya çalışıyorlar!"

Bak bak bak, arkadaştaki zekâvete bak!

Eminim ki bu eleman, aynı varsayımı ecnebi bir bilim adamından duysa saygıyla karşılar; bizden sâdır olacak izahlara ise yukardaki gibi "tatara titiri" edâsıyla yaklaşmakta malayânî bir zevk bulurdu. Üç gün öncesine kadar bir Diyanetçi kendisine, "Güneş'in 9 değil 8 gezegeni var" demiş olsa, aynı lâubali üslûpla dalga geçmeye kalkışacağından şüphe edenimiz var mı?

Nazar uzmanı değilim, bu işlerden hiç anlamam ama hepimizin karşılaştığı çok sayıda olay, halk arasında "kem göz" diye bilinen bir fenomenin varlığına işaret eder. Bugünlerde hayli ilerleyen tıbbın henüz bir nazar serumu veya merhemi icad edememiş olması, olguyu inkâr etmemizi, dalga geçmemizi gerektirmiyor. Bilimin ölçemediği, künhüne akıl erdiremediği hadiseler nazardan ibaret değil ki; kıyamet gibi!

Şimdi velev ki bu eleman sözün gelişi, kem gözlü birinin nazarına uğrayıp çatlama raddelerine gelse de, bu vak'aya el koyan bilim adamlarına çaresizlikten melûl melûl bakıyor olsa, nazar vakıasını kabullenir mi dersiniz? İhtimal vermiyorum: Zirâ, mevzubahs elemanın gerek fikriyatında ve gerek fiziki hususlarında "nazar"-ı dikkati celbedecek bir câzibe unsuru bulunmamaktadır bence!

Peh!

Nasıl tekstil imparatoru olunur?

Geçen hafta tam da defineciliğin inceliklerinden bahsetmek üzere iken açılan "enişte" faslının rüzgarına kapılıp gittik. Enişte, profesyonel bir defineci değildi ama profesyonellere akıl veren, defineciliğin teorisini mükemmel derecede yapan, sektörün yan branşlarında danışmanlık hizmeti veren (bkz. bilim adamı) bir adamdı; yani, konu kıtlığından bunalan televizyon yapımcılarının arayıp da bulamadığı cinsten bir mîr-i kelâm. Onu dinlerken, aslında hiç de defineciliğe merak duymadığımız halde verdiği bilgilerin cazibesine kapılarak işin zevkini hissedebiliyorduk, lâkin işin zevki deyince bir teşehhüt miktarı duraklamamız gerekiyor.

Bütün defineciler önceleri, bu gibi sohbetlere kulak misafirliği ile bunun zevkli bir iş olduğu kanaatiyle işe koyuluyor, eğer fren mekanizmaları sağlam değilse kendilerini bir anda ıssız ören yerlerinde bulup kim bilir daha önce kaç defa kazılıp hallaç pamuğu gibi atılmış çukurları bir kere daha açarken görüyorlar kendilerini. Bundan dolayı okuyucuları, "sakın denemeye kalkışmayınız" diye ikaz etmek isterim. Bu işin sohbeti tatlı ama bizatihi kendisi yer yer mahvedici derecede tahripkâr bir alışkanlık, bir illettir; aman dikkat!

Geçenlerde posta kutuma düşen bir emektubun başlığı dikkatimi çekti; merak edip açtım. Adamın biri, bizim enişte gibi definecilik sektörüne hizmet üretmenin definecilikten daha kârlı bir meşgale olduğunu öğrenmiş olmalı ki kolları sıvayıp bir internet sitesi açmış; diyor ki, "sitemi bir inceleyin, bakınız ne güzel işler yaptım."

O'ssaat tıkladım tabii. Adını ve adresini kat'iyyen vermeyeceğim bu arkadaş, belli ki geçimini temin etmek için definecilikle ilgili bilumum ön bilgileri sıralamış sitesinde; ama sakın onu kahve köşelerinde sararmış kağıtlara çizili define haritaları satan bir dolandırıcı, define yerindeki cinleri kovmaya mahsus tesirli muskalar yazan bir üfürükçü zannetmeyiniz; tam aksine, bizim "enişte" gibi işe evvela definecilik hakkında teorik bilgi vererek başlıyor. En iyisi size sitedeki butonlardan bazılarının isimlerini vereyim: "Tümülüs Planları, Kıymetli Taşlar, Örnek Defineler, Nasıl Gömdüler?, Gözlem & Analiz (bu butondaki "and" işaretine bayıldım; meseleye nasıl da bilimsel ve ecnebî bir hava katıyor değil mi?), Haritalar Hakkında, Horasan Harcı Nasıl Çözülür, Kaya Mezarlarını Açma Tekniği ve sıkı durunuz "Tarihsel Analiz", Define Haritalarındaki Semboller Nasıl Ortaya Çıktı?, Sahte Sikkeyi Gerçeğinden Ayırt Etmenin Yolları, Sikke Yapım Tekniği (bu sayfa çok eğlenceli; demeye getiriyor ki, vatandaş; gerçek sikke bulacağım diye dağı-taşı kazacağına otur sen de sahte sikke yap ve köşeyi dön!), Define Arama Sistemleri, Tılsım (dinlediğim hikayelerin büyük çoğunluğunda başarısız sonuçlanan define hikâyeleri, doğru-dürüst tılsım tekniğinden anlamayan acemilerden bahseder).

Site değil deryâ; otur dersini çalış, sonra git iki ayda mültimilyarder ol!

Bu kadarcık mı? Değil elbette; daha sonra mezarlar hakkında detaylı bilgi veren sayfalar yer alıyor; onun ardında sizde definecilik kültürünü zenginleştirmeye matuf bir başlık var;

"Faydalı Konular" başlığı altında kültürümüzü şöyle geliştiriyoruz: Mumyalama Tekniği, Kaya Mezarlarının Esrarı, Kutsal Ahid Sandığı, Eski Kahinler, Bataklık Cesetleri, Büyük İskender'in Mezarı, Piramitler Sifenks Gizemi, Troya Efsanesi, Nuh Tufanı. Bu başlıklar içinde en çok mumyalama tekniğini beğendiğimi söylemeliyim; öğrenmekte fayda var; herkese lazım olabilir çünkü!

"Haydi canım, bende bu gibi safsatalara inanacak göz var mı?" demeyiniz hemen, süpermarketlerin kitap reyonları ve oradan kaldırıma düşen fantastik romanlarda anlatılan şeyler çok da farklı değiller. Ucuz roman okuyarak sadece kendinizi avutursunuz ama bu sitedeki bilgilerle amel ederseniz milyarder olma şansınız var!

Sahi, kim satın alır da okur bu kitapları?

En beğendiğim bölümü sona sakladım: Definecinin Sorumluluğu! Böylece mesele getirilip son derece şık bir entelektüel tavırla "etik"e bağlanmış oluyor!

Eğer defineciysen çevreye, tarihe, devlete, tabiata, geçmiş ve gelecek kuşaklara saygılı olmayı öğrenmek zorundasın arkadaş; biz bilimsel defineciler sizin zannettiğiniz gibi gözünü para hırsı bürümüş kırolar değiliz ha!

Bu bir hobi, bir sanat, bir bilim; etik bir alan!

En son başlık da çok hoşuma gitti ama ne demek istediğini anlamadım pek: "Cinci & Dedektörcü Varlıklar". Sizi bu sayfanın muhtevasından haberdar etmek isterdim ama tesadüfe bakınız ki tam da bu sayfayı tıklarken internet bağlantısı gidivermez mi? (Telekom uyuma; bu kesintilerle bilimi ne kadar sekteye uğrattığının farkında mısın?)

Buraya kadar iyi hoş ama bu siteyi işleten arkadaşın nasıl para kazanabildiğini anlayamamış olsanız gerektir; şöyle oluyor: İlk olarak sitede reklamı yapılan bir "Define Sırları CD"si satın alıyorsunuz; ardından yardımcı kitap pazarlaması, boy boy muhtelif dedektör çeşitleri geliyor.

Harita hazır, altyapı zaten bedavadan veriliyor. Size düşen bir dedektör alıp yollara düşmek!

Bu gibi uyanıklıklara artık alışmamız gerekiyor galiba; öğrencilere istedikleri her konuda ödev, hatta tez hazırlamayı garanti eden siteler gördüm internette; hatta "sizin adınıza istediğiniz kişiyi izleriz, telefonlarını, internet yazışmalarını çözeriz, siz yeter ki paradan haber verin" diye reklam yapan erbab-ı zanaat bile mevcut: Resmen suç!

Her pazar yazısından bir hisse çıkarmak isteyen bazı okuyuculara özel not: Definecilikle uğraşacağınıza, Nasreddin Hoca gibi yola çalı dikmeniz daha iyidir; ileride tekstil imparatoru olursunuz.

Gol! Peki ama hangi kaleye?

"Bir kısım basın"ın Kara Kuvvetleri Komutanlığı devir-teslim töreninde yaşananları aktarma biçimi şaşırtıcı değildi; sözbirliği etmiş gibi, "sert çıktı, masaya yumruğunu vurdu, gözdağı verdi" kabilinden nitelemeler yaptıktan sonra, Cumhurbaşkanı'nın, Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök'ü "bozduğunu" belirten ayrıntının altını çizdiler.

Yalanlanmamış olmasına rağmen ihtiyatla karşıladığım bu ayrıntıya göre gazeteciler Cumhurbaşkanı'nın etrafını çevirerek soru yağmuruna tutunca Hilmi Özkök, "isterseniz sizi kurtarayım" yollu bir teklifte bulunmuş; Cumhurbaşkanı ise, "istemem, ihtiyacım yok; ben başımın çaresine bakmayı bilirim" mealinde ters bir cevap vermiş.

Bir kısım basınımız bu cevabı "tepkisini gösterdi, bozum etti" anlamında yorumlarken, hadisedeki nezaketsizlik boyutunu nedense görmezden geldiler. Haber doğru ise şu kısa muhavereden çıkarılması gereken sonuç, Cumhurbaşkanımızın aksi tabiatlı, içine kapanık, ciddiye alınması gereken oranda özgüven zaafı içinde bulunan bir davranış sergilediğidir. Bu durumda "ben başımın çaresine bakarım" diyen kişi, espri yollu"size yardım edeyim" diyeni bozmuş, zayıf duruma düşürmüş olmaz; bilakis, aksilik ve asabiyet zaafını açığa vurmuş olur ama daha kötüsü, bu kısa konuşmayı kamuoyuna duyuranların âdeta intikam alırcasına sinsi bir üslupla "bozdu" tabirinde ittifak etmeleridir.

Aynı kişiler, "kral öldü, yaşasın kral" dercesine yeni genelkurmay başkanını övücü ayrıntıları abartmayı tercih ettiler. Yani okuyucu bu haberi okuduktan sonra, "Özkök Paşa görev süresince pek başarılı olmamış, Cumhurbaşkanı bile adama soğuk davranmış ama yeni genelkurmay başkanı vurduğu yerden ses getiren birisi" diyecek, bu haberi yazan gazetelere de sempatiyle yaklaşacak; bütün hesap bu.

İşte bizim böyle bir "akredite" basınımız ve böyle bir cumhurbaşkanımız var ve tarafeyn birbirinden hayli memnun ve razı görünüyor ama bu ilişkiye derinlemesine bakıldığında samimiyetten eser görebilir miyiz? Merak ediyorum, şimdiki cumhurbaşkanımızın ikinci kere seçilmesine anayasa müsaade etseydi bu ihtimâl kuvveden fiile geçebilir miydi? Aynı koltuğu işgal etmesi itibariyle şöyle bir karşılaştırma yapma hakkımız bile var: Sayın Ahmet Necdet Sezer görev yaptığı altı yıl boyunca, Türkiye'nin ilk reisicumhuru Mustafa Kemal Atatürk'ü hakkıyla istihlâf edebilecek çap ve karatta bir duruş sergileyebilmiş midir? CHP Genel Başkanı olmak sıfatıyla Deniz Baykal'ın bile "Atatürk'ün postu"nu istihlâf ettiğini nazar-ı itibare aldığımızda Sayın Sezer'i, -Atatürk'ü de geçtik- bir İsmet İnönü'yle, bir Celâl Bayar'la, hatta Fahri Sâbit Korutürk'le kıyaslayabilir miyiz?

Silahlı Kuvvetler nezdinde "akredite" yani makbul, tanınmış ve kabul edilmiş basınımızın, aynı haberi verirken Başbakan ve Meclis Başkanı'nın binadan ayrılırken "uğurlanmadıkları" ayrıntısında, "lâyık oldukları muameleyi gördüler" edâsına da ayrıca bir mim koyalım; devleti işleten, yöneten ve temsil eden kişi ve kurumlar arasında fikrî ihtilâf olabilir ama nezaket ihmâli olamaz. Eğer vukubulduysa bu ayrıntının kamuoyuna sunulma biçimi, akredite basının

TSK üzerinden güç ve itibar kazanma hesabını aksettiren minik bir kurnazlıktan ibaret kalır. Peki, bu çok onur verici ve hak ederek kazanılmış bir pozisyon mudur?

Ne yazık ki şu minik üslup ayrıntıları, "kodun mu oturtacaksın arkadaş!" temennisiyle siyaset bilimi tarihimize enginarsal bir açılım getiren "kabzımalsal" yaklaşımının, bazı muhitler tarafından fena halde ciddiye alındığını göstermekten başka anlam taşımıyor. Bir futbol takımının kendi kalesine attığı gol de skor tabelasına yazılır; seçim sonuçlarını değerlendirirken bu türlü defansif varyasyonların genel neticeye nasıl aksettiğini nasipse tahlil ederiz.

Tıynet meselesi

Türkiye henüz Formula 1 yarışlarındaki tanıtım zaferinin mahmurluğunda iken Marmaris ve Antalya'dan gelen bomba haberleri yabancı ajanslarda art arda geçmeye başladı.

Marmaris'teki bombalar ölüme yol açmadı; 10'u İngiliz, 11'i Türk 21 kişi yaralandı ama Antalya'daki bomba 3 kişi öldürdü, aralarında turistlerin de olduğu 30 kişi yaralandı.

Bombaları atanlar, attıranlar, gizlendikleri kovukta eylemin başarıya ulaştığını görüp ellerini ovuşturuyor olsalar gerektir, çünkü Batılı haber merkezleri bu terör eylemini anında öne çıkardılar. Türkiye, Batılılar indinde "tatil yapılması riskli" bir ülke imajına sokuldu.

Hadiseye bir de şu açıdan bakalım: Bu nâmert bombaları atanlar ve attıranların terör yaratmak, gün ortasında çarşı-pazarda gündelik işler peşinde koşan mâsum insanların kolunu, bacağını koparmak dışında bir Batılı haber ajansının bültenini alakadar edecek hangi meziyetleri (spor, bilim, edebiyat, ticaret, sanat) olduğunu düşünelim? Yok; yapabildikleri tek şey, savaşçı, hatta gerilla olduklarına inandırılan eğitimsiz gençlerin eline bomba tutuşturup insanların canını yakmak ve ardından "barış" mavalı okumaktan ibaret.

Bombaları attıranlar, kravat taktıklarında, medenî insanlar gibi konuşmak ihtiyacı hissettiklerinde birtakım ulvi değerlerden, barıştan, haktan, evrensel hukuktan söz ediyor ve taleplerini dillendirmek için şiddetten başka çare bulamadıklarından yakınıyorlar. Babasıyla barışmak için kendi evini kundaklayan bir evlat, şirketten hakkını alabilmek için arkadaşlarını öldüren bir işçi, eylemini mazûr göstermek için "mecbur bırakıldığını" ileri sürdüğünde nasıl inandırıcı olabilir?

Çok garip ve anlaşılmaz bir şeydir ki, Batılılar, arada üç-beş tane kendi vatandaşlarını kaybetseler de teröristlerin izahlarını ciddiye alıyor, inandırıcı buluyorlar; böylece terör eylemi, teröristler açısından verimli ve sonuç alıcı bir "politik dil" haline geliyor. Bombalardan ötürü derin mağduriyet yaşayan Türkiye ise çarşıda-pazarda sıradan insanların güvenliğini sağlamaktan âciz, yurttaşlarının mühimce bir kısmına parya muamelesi yapan,

onların en masum dileklerini askeri şiddet kullanarak bastırmaya çalışan bir ülke görüntüsüne sokuluyor.

Bu kârlı reklâm çalışmasının bedeli sadece bir bomba; nâmert bir bomba ve onu masumların arasına fırlatacak nâmert bir yürek. Maalesef sudan ucuz bir mâliyet; keşke bu hükmü verirken dilimiz titreyebilseydi, "hayır, aramızdan o kadar nâmerdi çıkmaz" diyebilseydik.

Türkiye, bu propaganda açmazından kurtulmayı başaramadı; şiddete karşı askeri ve inzibati tedbirlere yöneldikçe kınanıyor; daha demokratik ve soğukkanlı usulleri denemediği için ayıplanıyor. Bombacılar Türkiye'yi böylece adım adım -sıkça telaffuz ettikleri ama içini dolduramadıkları- o garip çözüme, yani "barış"a zorladıklarını düşünüyorlar. Öyle hale geldik ki, "barış" lâfı duyunca tüylerimiz diken diken oluyor; çünkü biliyoruz ki imâ ettikleri barışın alternatifi bombadır, suikasttır, orman yangınıdır veya bir başka cins nâmertliktir. Aynı kültür kodlarını paylaştığımız için bu kadarını elbette tahmin ediyorlardır; barış böyle olmaz; şiddet şantajıyla barış pazarlığı yapılmaz. Neticede varacakları yer, akıllarından geçen barışın tam tersi bir yerdir. Bu usulle Türkiye'nin demokratikleşmesine hizmet etmediklerini biliyorlar ve esasen tam aksi istikamette gayret içindeler.

Bu bombalar, daha çok demokratikleşerek, sosyo-ekonomik iyileştirmeler sağlayarak meseleyi çözeceklerini zannedenleri uyarmış mıdır bilmem; iki gün sonra bombaları unutur, yeniden barış mavalları dinlemeye başlarız.

Tıynet meselesidir bu muhatap olduğumuz; anlatabiliyor muyum?

Sağol paşam

Şimdi aşağıdaki paragrafı, Zaman gazetesi adına Ekrem Dumanlı'nın veya benim, bir başka yazar arkadaşımın kaleminden çıkmış gibi okumanızı rica edeceğim.

Türkiye'de askeri darbeler, cuntacılığa meraklı askerler kadar, belki onlardan daha da fazla olmak üzere bir kısım siviller tarafından arzu edilmiştir. Uygun siyasi ortamlar kollanarak yapılan bu darbelere sokaktaki vatandaş da tabiatıyla "asker geldi, rahat ettik" diye düşünmüştür. Böyle çarpıklık olmaz. Siviller darbe kışkırtıcılığını terk etmelidir. Bugünkü şartlar da zaten bir askeri müdahaleyi çağrıştırmıyor. Türkiye'nin bütünlüğü ve demokratik rejim tehdit altında değildir. Genelkurmay başkanının konuşmasında terörden bahsetmesinden "sertlik mesajları" çıkarmak ayıptır. Yazılanlar, söylenenler orduyu etkilemez... Yaşar Paşa'yı pohpohlayanlar, sertleştirmeye çalışanlar var... Ama o böyle şeylerden etkilenmeyecek kadar deneyim sahibi. Siyaseti sivillerler yapmalı, asker de artık rahat bırakılmalıdır.

Son derece mâkul, isabetli fikirler değil mi; ama nasıl söylemeli; sizler bu gazetede bu fikirlerle çok karşılaştığınız için biraz da "bayat" görünüyor; hani mâlumun yeniden tekrarı gibi. İtiraf etmeliyiz ki öyle.

Peki bu sözlerin Kenan Evren'e ait olduğunu (bazı cümleleri anlamını bozmadan değiştirdim) söylersem, yukardaki satırları yeniden okuma ihtiyacı hissedecek misiniz? Büyük ihtimâlle öyle olacak; çünkü bu ülkede sözün kendisinden ziyade kim tarafından seslendirildiği son derece önemlidir. Lâf, sarf eden ağıza göre anlam kazanır.

Kenan Paşa'mız bu sözleri 29 Ağustos tarihli Sabah'ta Yavuz Donat'a verdiği mülakatta söyledi. Başka şeyler de söylüyor, diyor ki, "Yaşar Paşa'yı çok eskiden tanırım. Çalışmaktan yorulmayan başarılı bir komutandır. Askeri müdahale falan yapacağını zannetmiyorum. Türkiye'nin böyle bir durumu yok ki!"

Yavuz Donat'ın yorumu ise şöyle: "O Kenan Evren ki 26 yıl önce kodu mu oturtuyordu. Bugün çare demokrasi diye konuşuyor ama ne gariptir, sivil siyasetin içinde hâlâ kodu mu oturtma özleminde olanlar var."

Şu tablo, Türk siyasi hayatında son elli senenin hikâyesini anlatıyor bize; yani askerlere çerden-çöpten hadiseleri yan yana getirerek karanlık ve tehlikeli senaryolar sunan, darbe yaptırmaya kışkırtan, en hazini ise darbenin hemen akabinde hukuk allâmesi postuna bürünüp müdaheleyi meşrulaştıran sivillerin hikâyesi; hani şu "genç subaylar tedirgin"ciler takımı var ya...

Kenan Paşa emekli bir asker, eski Cumhurbaşkanı sıfatıyla rahat ve tekellüfsüz konuşuyor, son derece isabetli şeyler söylüyor ve daha önemlisi bize muvazzaf asker psikolojisinin derin köklerine dair ilginç ipuçları sunuyor. Bire bir kendi ifadesiyle, "Türkiye'nin bütünlüğü mü tehlikede, demokratik rejim mi tehdit altında?.. Var mı böyle bir şey?" diye soruyor. Tespitleri inandırıcıdır; çünkü hem hakikati, hem sıradan vatandaşın fikir ve beklentilerini aksettiriyor; buna ilaveten devletin en yüksek ve gizlilik gerektiren mevkilerinde bulunmuş bir insan.

Bir şey daha var: Samimiyet. Kenan Paşa pek çok emekli askerin aksine sivil hayata çabuk intibak edebilmiş, kendisiyle barışık birisi; öyle olmasa, devrin haleti ruhiyesini olduğu gibi aksettiren o detaylı hatıralarını kaleme almaz, çoğunun yaptığı gibi "henüz erken" veya, "bildiklerimi açıklarsam yer yerinden oynar" bahanelerine sığınırdı; çok da iyi yaptı. Okuduk, istifade ettik; yer yerinden de oynamadı. Hatasıyla-sevabıyla kendi devrinin muhasebesini yapıp köşesine çekildi.

O yüzden söylediklerinde samimiyetin eseri var; sade vatandaş gibi düşünüyor; biz de öyle düşünüyoruz.

Ordu üzerinden kışkırtıcılık yaparak suni gerginlik icat etmek isteyenlerin davranışlarını ise iki noktada özetleyebiliriz: Hak etmediği halde Türkiye'yi yöneten güce ortak olmak ve Türk halkına güvenmemek.

Teşekkürler Kenan Paşa!

Eylül

Protokol

Sıradan vatandaşın para ödeyerek koltuk satın aldığı bir gösteride (maç, konser vb.) bazı imtiyazlı adamlar, gösterinin en iyi ve en rahat seyredilebileceği en iyi koltuklara bedavadan oturur, üstüne yine bedavadan ikram-i'zaz görürler.

Çünkü onlar protokole mensuptur; ahalinin kuyrukta dakikalarca beklediği sıralardan şimşek hızıyla geçer, özel kapılarda karşılanır, giderken izzet ü ikbâl ile uğurlanırlar. Bir gösteriyi, bayramı, sergiyi onların şereflendirmesi nimetten sayılır.

Milli bayram, adı üstünde milletin bayram etmesi gereken bir gündür; protokol teşrifatı, egemenlik denilen adı var-kendisi meçhul gücü aslında kimlerin temsil ettiğini gözümüze sokarcasına milli bayramlarda daha keskin ve gösterişli şekilde uygulanır. Devlet büyüklerimiz özel tribünlerde oturur, geleni geçeni selamlarlar. Halkın, muktedirlere ve idarecilerine sadakât sunmasına benzer. Alışılageldiği için dikkatimizi çekmez pek.

E, padişahlara niçin kızıyoruz; onlar da aynen böyle yaparlardı.

30 Ağustos Zafer Bayramı, ordu ile bütünleştiği için olsa gerek, bu sene Ankara Hipodromu'nda düzenlenen resm-i geçitte (resmî geçit değil, "resm", tören, merasim anlamına geliyor; halbuki gazeteler bu tamlamayı genellikle devlete ait, devletle ilgili geçit mânâsında kullanıyorlar) çok daha sert bir teşrifat ayrıntısına yer verilmiş bulunuyor; buna göre Hipodrom'un kapıları dört sınıfa ayrılmış. A kapısı Cumhurbaşkanı, TBMM Başkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, yüksek yargı başkanları ve kuvvet komutanlarına tahsis edilirken, B kapısı sırasıyla korgenerallere, koramirallere, bakanlara ve basına ayrılmış. Milletvekillerinin bahtına ise C kapısı düşmüş. Hürriyet'ten Süleyman Demirkan'ın haberine göre D kapısından ise "normal vatandaşlarla, öteki asker-sivil kamu görevlilerinin girişi sağlanmış".

Dahası var; devletin resmî protokol kurallarına göre bakanlar, kuvvet komutanlarından ve orgenerallerden daha sonra gelmekteymiş. Korgeneral ve koramiraller ise 41. sırada yer alıyormuş. C kapısından içeriye alınan milletvekilleri ise bu sıralamada 19. sırada imişler.

Yani böylece Genelkurmay Başkanlığı Protokol Dairesi, yaptığı bu düzenleme ile yeni bir teşrifat muhtırası ilan etmiş bulunuyor. Bu gidişle önümüzdeki yıllarda hükümet üyelerinin ve Meclis mensuplarının D kapısına, hatta X, V, Y kapılarına yönlendirildiğini görürsek

şaşırmayız; hatta, aslında oturmaları gereken yerde oturmak zorunda kalacakları için daha isabetli olur.

Protokol namı altında bazı kamu görevlilerine "normal vatandaş"a göre koltuk ayrıcalığı tanınmasına toptan muhalif olduğum için, bu yeni uygulamayı da, eskisiyle birlikte demokrasinin ruhuna yakışmayan, hatta çocukça bir ritüel olarak görüyorum. Güvenlik endişesiyle bazı kamu görevlilerinin yüksek derecede korunma himayesinden yararlanması anlaşılabilir bir şeydir ama bir milli bayramda, konserde, maçta onların yeri, "cumhur"un hemen yanı olmalı değil midir?

Protokol listesine girecek kadar önemli bir kamu görevlisi olsaydım bu çocuksu tören ritüeline icabet etmek yerine gider, "normal vatandaşlar"ın arasına otururdum; maç, konser gibi ticari gösterilere ise zevkim ve paramın doğrultusunda iltifat eder ama yine de "protokol" koltuklarına ilişmezdim. Cumhuriyet'in ruhuna saygılı olmak ve demokrasinin davranışlara sinmesi gereken bir tabiat olduğunu hissetmek böyle davranmayı gerektirirdi.

Cumhuriyet, adı üstünde "cumhur"un idaresi diye safça bir zehaba kapılanlara hatırlatmak isterim ki, aynı protokol 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nda da uygulanacaktır; şüphe duymuyoruz.

Havaalanında...

Özel şirketlere yurtiçi uçuşları hakkı tanınmasıyla birlikte uçak, yavaş yavaş sadece resimlerde gördüğümüz bir nesne olmaktan çıktı. Buna bağlı olarak uçak yolcusu ve havaalanı kalabalığı profili de değişmeye başladı. Bir havaalanında sadece bagajları seyretmek bile değişimi fark etmeye kâfi geliyor: Yekdiğerini hasetten çatlatırcasına şık valizler arasında artık enli bantla sıkı sıkıya sarılmış koliler, ucuz bavullar, hatta plastik poşetler de yer almaya başladı; yolcuların giyim kuşamında sıradanlaşma istikametinde bir eğilim fark ediliyor.

Demokratikleşme böyle bir şey galiba; daha önceleri mutlu azınlığın faydalandığı nimetler harcıâlem hale geliyor, sonra o standartlarda bir alelâdelik yaygınlaşıyor, ardından yeni standartlara uygun bir hayat tarzı kabul ediliyor.

Son yirmi günde leyleği havada gördük desem yeridir; üst üste gelen yolculuklarda, özellikle aktarmalı hatlarda uçmak mecburiyeti yüzünden havaalanlarında bazen altı saate kadar uzun zamanlar geçirmek zorunda kaldım. Bir havaalanında altı saat nasıl geçirilir ki; önce gazeteleri elden geçirirsiniz, yanınızda bilgisayar varsa bağlantısız internet yayınından bilistifade posta kutunuza bakarsınız; ilâveten bir iki dergi alır okursunuz ama altı saat bu, yine de artıyor.

Bu durumda oturup etrafta neler olup bittiğine dikkat kesilirsiniz; ben de öyle yaptım.

Fırsat bulsam, havaalanlarında görev yapan emniyet güçlerine yolcular hakkında neler düşündüklerini sorardım; özellikle x-ray cihazına giren yolcuları, üzerlerinde neler taşımamaları gerektiği yolunda uyaran polislere. Onlara, yolcuları kabaca kaça ayırdıklarını da sorardım; daha sonra işlerinden memnun olup olmadıklarını.

Uçakların gidiş ve geliş saatlerini (ve tabii gecikmeleri de) duyuran ekranlar havaalanlarının kalbi gibi; her yolcunun mutlaka birkaç kere bakmadan edemediği ekranlar, sivil havacılığımızın seviyesini de gösteren bir kadrana benziyor. İşler iyi gittiği sürece mesele çıkmıyor ama aksamalar başlayınca pek çok insanın o ekranları kırmak için niyetlendiğini hissettim sanki.

Havaalanlarındaki hazır yiyecek satan dükkanlarda karın doyurmaya kalkışmak, bütçesini dirhem hesabıyla yapanlar için hiç de elverişli değil. Birkaç kilometre ilerde 60 kuruşa satılan bir gazozu 6 liraya içmek, insanda "ben artık önemli adam oldum" hissi yerine, "niçin bir matara tedarik edip de dışardan meyve suyu doldurmayı akledemedim" sorusunu hatırlatıyor.

Bir arkadaş, "Türkiye'de çocuklar çok ağlıyor; yurtdışında ise tam aksine şahit oldum; ebeveynin bir bakışı çocuğu susturmaya yetiyor" demişti. Bu gözlemi havaalanlarında ve uçaklarda doğrulayabilirsiniz. Çocuk yolcuların yaygınlığı, yolcu profilindeki değişimi de işaretliyor.

Başta Yeşilköy Atatürk Hava Limanı olmak üzere hemen bütün terminallerde bakımsızlık dikkat çekiyor. Temizlik eh biraz ama yenileme ve onarma gayretleri bariz derecede düşük. Bazıları daha şimdiden otobüs terminallerini andırıyor.

Yeşilköy'deki mescid ise adına yaraşmayacak derecede döküntü bir manzara arzediyor. Sanki bir ay kadar önce pasaportsuz ve kaçak yolcuların gözaltında tutulduğu bir yerken sonradan mescide çevrilmiş bir hali var. Bodrumda, daracık bir dehlizden geçilen altıncı sınıf bir mekân. Abdest alma yerleri biçimsiz, halılar nicedir sabun yüzü görmemiş. Barlar kadar olmasa bile daha şık ve gönül açıcı bir mekan tertiplenebilirdi.

Özel şirketler, biraz da ucuz fiyatla yolcu taşıdıklarından olsa gerek müşteri memnuniyeti bakımından henüz THY ile rekabet edecek durumda değiller. Üçbuçuk saatlik bir rötarın sebebini sorduğum hostes hanım, "bütün radarlar bozuk" cevabını verdiğinde ona ne kadar komik olduğunu hatırlatmadım, çünkü ondan önce o esnada uçaklar hâlâ havalanıyor ve iniş yapıyorlardı.

Havaalanları çok ilginç yerler; telâş içinde terleye terleye giriyor ve sonra saatlerce sıkıntıdan ne yapacağınızı bilemiyorsunuz. Üstelik gezinti alanlarınız güvenlik sebebiyle sınırlandırıldığı için kendinizi kapana sıkışmış gibi hissetmeniz de cabası.

Bir başka dikkat çekici husus, gecikmelerin kısa ve mekanik bir özür anonsuyla geçiştirilmesine mukabil, bilette yazılı limitleri 5 dakika geçen yolcunun uçmaktan

alıkonularak cezalı bilet uygulamasına gidilmesi. Tüketici dernekleri günün birinde bu meseleye kafa takarlarsa uçak şirketlerinin çekeceği var demektir. Bana göre hava muhalefeti gibi makul sebepler hariç, her gecikme saati yüzünden yolcuya gecikme cezası kadar tazminat da ödenmeli.

En güzel faslı ise insanların sevgi ve hasretle birbirine kavuşarak kucaklaştığı anlara ev sahipliği yapması şüphesiz.

Fotoğrafı dikkatle inceledim

Torbalı ilçesine Atatürk anıtı yaptırılmış; gazeteler, anıttaki Atatürk heykelinin iki yanındaki kadın ve erkek figürlerinin belediye başkanı ile eşine benzediğini ileri sürerek patırtı yapıyorlar.

Fotoğrafı dikkatle inceledim:

1- Anıt, bana göre pek çok benzeri gibi bir zevksizlik nümunesidir; seyredende estetik bir heyecan uyandırmaktan uzak, benzeri yüzlercesini görüp geçtiğimiz basmakalıp düzenlemelerden biridir. Muhterem (ve tabii dinci olmayan) basınımız, meselenin magazin veya skandal yönünü abartacağına, Türkiye çapında anıtlarımızın estetik yetersizliklerini diline dolasaydı, şüphesiz daha hayırhah bir tutum sergilemiş olurdu.

2- Atatürk heykeli, pek çok benzeri gibi Atatürk'e benzememektedir ve bu durum son derece gariptir; zira Atatürk bu memlekette heykeli en çok yapılan kişidir. Meselenin Atatürk'ün yüz hatlarından mı, yoksa heykeltıraşlarımızın kabiliyetsizliklerinden mi kaynaklandığı el'an muâllaktadır.

3- Hâl böyleyken basının sadece belediye başkanının eşi ve kendine benzetilen figürler üzerinde durması komiktir. Anıtlarda müracaat edilen âdete göre Atatürk haricindeki figürlerin anonim ve kimliksiz, aslında hiç yaşamamış bir stereotip esas alınarak biçimlenmesi esastı. Bu defa kuralın dışına çıkıldığı anlaşılıyor.

4- Bizce mahzuru yoktur; her belediye başkanı, eğer istiyorsa Atatürk anıtında yer alan kimliksiz figürlerden birine model teşkil edebilmelidir. Bu noktada niçin tutucu davranıldığını anlamakta zorluk çekiyorum.

5- Belediye başkanları genellikle bir veya iki dönem görev yapabildikleri için her değişiklikte yeniden anıt yaptırmak masraflı olabilir. Bu durumda anonim kimlikli kadın ve erkek heykellerinin kafa kısmı, tam omuz hizasından vidalı tasarlanmak suretiyle kaynak israfının önlenebileceğini düşünüyorum. Yani her yeni başkan alttan vidalı büstünü anıta taktırabilecektir. Bu fikir aslında rahmetli Necip Fazıl Bey'e aittir; kendisi, Güzel Sanatlar Akademisi'nde Milli Şef İsmet İnönü için hazırlanan devasa bir heykeli görünce, bu fikri ortaya atmıştı (ayrıntısı için Bkz; Babıâli).

6- İşin daha garibi, CHP'nin meseleyi sahiplenerek özür diler bir havaya girmesi olmuştur; CHP'de genel başkan yardımcılığı seviyesinde el konulan bu hadise hakkında yöneticilerin yorumu, "Bilerek yapılmışsa yanlıştır" şeklinde tecelli etmiş bulunuyor. Halbuki şöyle denilmeliydi: "Yasalara saygılı ve işini iyi yapan her yurttaş, bir Atatürk anıtındaki figürlerden birine modellik yapmak hakkına sahip olmalıdır!" CHP'nin girdiği tutucu yol, tek kelime ile endişe vericidir.

7- Torbalı'daki AKP'lilerin, işi mahkemelere kadar intikal ettirerek, "heykeller kaldırılsın" noktasına kadar vardırması lüzumsuzdur; bana göre AKP'liler, konu hakkında bir ilmi sempozyum tertiplemeli, uluslararası şöhret yapmış ecnebî heykeltıraşlardan müteşekkil bir heyetin, "Türkiye'deki Atatürk anıtları niçin çok kötü ve estetik kaygılardan uzak tasarlanmakta ve bu kadar çok sevildiği halde Atatürk heykelleri niçin bir türlü aslına benzememektedir?" sualine cevap aramalıydı.

8- Bu arada mevzubahs erkek ve kadın figürlerini tasarlayan heykeltıraşın "Başkanın yüzünü çok beğeniyorduk, ona sürpriz yapalım istedik" şeklindeki samimi ikrarı güme gideceğe benzemektedir. Bu ifadenin, mesele hakkında son sözü söyleyecek İzmir Valisi tarafından hafifletici sebep sayılmasını önemle hatırlatmak isteriz

9- Sahi, böyle bir ihtilâf hakkında son sözü söylemesi gereken merci, niçin validir ki?

Saklarız, saklıyoruz ve saklayacağız

Saklanmaya değer şeyler hakkında yargıda bulunurken hangi kriterle hareket ederiz? Her gün kullanılmayan eşyayı bir yerlerde muhafaza ederken ilk endişemiz, "Bir gün lâzım olur" düşüncesi olsa gerektir. Hakikatte neyin ne kadar lâzım olduğu gerçeğiyle ancak esaslı bir temizlik hamlesi esnasında, çoğunlukla da bir yerden başka bir yere taşınırken yüz yüze geliyoruz. İşte o zaman eşya ile ilgimizi ciddi sorgulamaya tabi tuttuğumuz nadir anlardan birini teşkil ediyor.

27 Haziran 2006 tarihli Hürriyet'te yayınlanan bir haberi okurken tükettiğimiz eşyanın eskiye nispetle yüksek bir dolaşım hızı kazanmasına rağmen eşya ile ilgimizin değişmediğini fark ettim.

Haberde, Aydın'ın Kuşadası ilçesinde yaşayan Hüseyin Keleş isimli koleksiyoncunun, Türkiye'nin ilk "ıvır zıvır" müzesini kuracağı belirtiliyordu. Batı dillerinde bu meraka "ephemera" ismi verildiğini de bu haberden öğrendim. Sıradan, çabuk tüketilen ve çoğumuz için bir anlam ifade etmeyen geçici belgeleri toplamak anlamına gelen "efemera" kelimesi, zooloji'den (hayvan bilimi) ödünç alınmış; efemeridler, kısa ömürlü böcekler sınıfı anlamına gelmekteymiş, efemera ise kısa ömürlü şeyler için kullanılan bir tabir: Maç, konser, tren biletleri, bavullara yapıştırılan etiketler, pullar, kartpostallar, fotoğraflar, hisse senetleri, eski kimlik cüzdanları, noter, tapu ve banka evrakları, diploma, karne emsali şeylerin

biriktirilmesini niteleyen efemera kelimesi, biraz da koleksiyoncunun merak duyduğu alanlara göre çeşitlenen bir muhteva gösteriyor.

Efemera koleksiyoncusu olmayabiliriz ama biraz dikkatle düşündükten sonra içimizden hangisinin kendi ölçüsüne göre bir "efemerist" olmadığı iddia edilebilir ki? Saklarız, saklıyoruz ve saklayacağız. Haberde bu tutku şöyle tarif edilmiş: "Herkesin elinde aile büyüklerine ait gençlik fotoğrafları, kaybedip yenisini çıkarttıktan sonra bulduğu pasaport, kimlik belgesi, sevgiliye yazılan ama korkudan postalanmayan aşk mektubu ya da ilk arabasının, ilk evinin tapusu bulunabilir. (...) Bize bir gün öncesi de dahil geçmişi anlatan, baktığımızda derin bir iç çektiren her türlü kâğıt parçası efemeradır. Bu belgeleri toplayan, koleksiyonunu yapana da 'efemerist' deniyor. Eminim ki, herkes aslında gizli bir efemeristtir. Çünkü herkes en azından sünnet ya da düğün davetiyelerini, fotoğraflarını saklıyordur."

Efemera merakının bir üst derecesi, "çöp ev" tabir edilen marazi durumda kendini gösteriyor. Zaman zaman basına akseden çöp evlerde yaşayanların genellikle güvensizlik hissinin baskısı altında bunalmış yalnız insanlardan oluştuğu fark ediliyor. Yıllar önce bir aile büyüğümüz vefat ettiğinde gözünün nuru gibi sakladığı ve kimselere emanet etmediği tahta sandığından çıkan eski su ve elektrik faturalarını, vergi makbuzlarını, devletle ilgili her türlü resmî kâğıdı hayretle elden geçirmiştik. Bizde bu türlü gizli efemera eğilimlerini besleyen sebep devletle ilgili ihtilaflarda vatandaşın ispat mükellefiyeti taşıdığına inanılmasıydı. Üç yıl öncesine dair bir vergi borcu ile karşılaşan vatandaş, o vergiyi ödediğine dair makbuzu ilgili resmî kuruma gösteremediği takdirde cezasıyla birlikte yeniden borçlu duruma düşmekten kurtulamıyordu. Yakın zamanlara kadar bu neviden belgeler, bilen birine danışılmadıkça imha edilmezdi. Bu korkuyu çoğumuz hâlâ taşıyoruz. Kısa ömürlü ve artık değerini kaybetmiş şeyleri saklama alışkanlığı vaktiyle pek yaygın, hatta ahlâk kuralı cinsinden bir vecibe idi. 70'li yıllarda yurtdışında çalışan işçilerimiz bizim ölçülerimize göre taptaze ama az kullanılmış radyo, koltuk, buzdolabı, fırın, tabak, çanak, hatta televizyon gibi şeylerin çöpe atıldığını söylediklerinde inanmakta güçlük çekerdik. O yıllarda hayatımıza refakat eden eşyalar az ve sadeydi; tasarruf fikri ise hemen herkesin paylaştığı bir edep kuralı gibiydi. "Eskisi olmayanın yenisi olmaz" denirdi. Eskiyen eşyanın tamiri, bakımı ve yeniden kullanıma sokulması meziyet sayılıyordu. Üretimimiz az olduğu gibi tüketimimiz de dardı; "yerli malı ve tasarruf haftası" bütün ilkokullarda müfredata girmiş bir ders başlığı idi. Şimdiki kuşağa inanılması güç gelir: Gazete, mukavva, muşamba, her nevi ip ve iplik, koli, teneke kutu, şişe, kavanoz, kumaş parçası, bez cinsinden şeyler çöpe atılmaz, saklanır, gerektiğinde komşular arasında ödünç alınıp verilir ve neticede mutlaka bir işe yarardı. Rahat ve bol tüketen bir alışkanlığa bürüneli beri çöpümüzün muhtevası zenginleşti. O yıllarda genellikle organik atıkların çoğunluk teşkil ettiği çöplüklerde şimdi sanayi mamulü inorganik atıklar ağırlık teşkil ediyor. Eskiye göre eşyalarımızı artık daha rahat elden çıkarıyoruz, ama lâzım olacağı endişesiyle saklama alışkanlığını terk etmiş değiliz. İnsan eşya ilişkisinde zamanla değişmeyecek taraf, Türkçe'de kısaca "Mal canın yongasıdır" diye tâbir edilen o canlı münasebettir ve her insan

yaşadığı müddet içinde eşya ile özel bir ilişki kurmakta, eşyaya özel bir anlam vermektedir. Bu bakımdan bir nümizmat (para uzmanı ve koleksiyoncusu), bir antikacı, bir ev hanımı veya koleksiyonculuk fikriyle henüz tanışmamış bir delikanlı veya genç kızın tabiatında farklılık bulunmuyor. Fark, ilişkinin kıvamında. Bu kıvamdır ki kişiyi çok tatlı gibi görünen ama geçici hayata karşı bir yer, bir bakış açısı seçmeye zorluyor.

Kendimizi şöyle bir geçici sınamaya tabi tutarak eşya ile ilişkimizin tabiatını fark edebiliriz: Şu an üzerinizde, masanızda, otomobilinizde veya evinizde bulunan, sık kullandığınız bir eşya seçiniz ve onu elden çıkarmaya hazır olup olmadığınızı kendinize sorunuz. Eğer seçtiğiniz eşya sizin için o anda çok hayati ve telafi edilemez gibi görünüyorsa, başkaca hangi eşyalarınızdan vazgeçebileceğinizi gözden geçiriniz.

Hemen fark edeceksiniz ki bu, hiç de kolay bir seçim değildir; saklamak ve korumak ise insan tabiatının en öne çıkan taraflarından birisi, belki başlıcasıdır.

Enver Paşa'nın anıları nasıl okunmalı?

Fesübhanallah, bu demden sonra hangi kitabın nasıl okunması gerektiği hakkında birinin delâleti olmadan işin zevkine varamayacak mıyız?' diye homurdanıyorsanız size hak veririm; ne yazık ki, bundan tam bir asır önce, 30 yaşlarında genç bir Osmanlı zabitinin etrafında olup bitenler hakkında kaleme aldığı notlar, derkenârına izah edici bilgiler ilâve edilmedikçe kolay anlaşılabilir olmaktan uzaktır.

Sebebi açık; ne derece inkılâb sıfatını hak ettiği tartışılsa bile vaktiyle hatırı sayılır ölçüde kültür şokuna uğradığımız âşikârdır; bu hengâmede önce alfabeyi, sonra bu alfabe ile yazılıp okunan kelimeleri, kelimelerin izah ettiği kavramları ve daha sonra o kavramlar olmadan anlaşılamayacak hadiselerin tahkiye tarzını ve yorum biçimlerini değiştirmek için hayli uğraştık. Ne derece başarılı olduğumuz halimizden görünür. İsterseniz bir örnek verelim ki taşlar yerine yerine otursun. Erkânıharp Kolağası Enver Bey defterine şöyle yazmış, beraber okuyalım: "Bu hain herif, istese, bir anda her şeyi yapar; memleketi bahtiyar eder; etrafındaki alçakları dağıtır; hem memleket, millet bahtiyar olur, hem kendisi diyordum. Fakat bu adamın senelerden beri kan içmeye alışmış olduğunu ve insanın itiyadından vazgeçemeyeceğini düşündükçe, şahsına karşı fevkalade bir adavet (hissediyor) ve herhalde bunun vücudunun ortadan kalkmasının en selim bir çare olacağını düşünüyordum." (s.13)

Bu satırlarda tasvir edilen kişi, devrin padişahı II. Abdülhamid'dir. Tam da iletişim uzmanlarının, "bir haberin aslında ne olduğu değil, nasıl anlaşıldığı önemlidir" esprisine uygun zulüm karikatürü ile karşı karşıyayız.

Okuyucuya hatırlatalım; Enver Bey, bu satırları kaleme aldığında muhtemelen 29-30 yaşlarında bir kurmay subaydır; ilkokuldan sonra ömrü askeri okullarda geçmiş, aile çevresinde askerliği ona en ideal meslek gibi takdim eden yakın akrabadan zabitlerin

telkinleriyle büyümüştür. Tabiat itibariyle içine kapalı, yalnızlıktan tedirgin olmayan, mahcub bir gençtir. Bu delikanlı 21 yaşında Rumeli'nde görevlendirilen 3. Ordu birliklerinden birinin başına geçerek, muhtelif fasılalarla ama 6 sene boyunca eşkıya takibi ile uğraşıp durmuş, bizzat kendisi tarafından yönetilen 54 çatışmaya bilfiil katılmıştır. Onun karşılaştığı problemleri nasıl çözdüğü, nasıl bir mantık kullandığına dair samimi itiraf örneklerine hatıratının sayfaları arasında bolca tesadüf ediyoruz. Bir eşkıya çetesi ile karşılaştığında evvela arazi durumunu incelemekte, kuvvetlerini düşmanı çembere alacak, kaçış yollarını örtecek şekilde yerleştirmekte, en kısa yoldan etkili bir hücumla düşmanın kalbine doğru cesurca saldırıp riske girmekte, işini behemahal gündüz gözüyle tamamlanacak şekilde planlamakta ve başarıya ulaşmaktadır. Enver Bey, Meşrutiyet'i de aynı tâbiye (strateji) ile ilan ettirecektir: "Gündüz gözüyle düşmanın kalbgâhına doğru cür'etkâr ve sert bir darbe indirerek!.."

Bilmek ve anlamak

Bugünün gençleri, Enver Paşa'nın Hatıralarını okuduklarında onu kelimenin tam mânâsıyla pek saf, âdeta çocukça bir mâsumiyeti ölene kadar sırtında taşımış sâdedil bir insan olarak tanıyacak, bu hâtıratı kaleme aldıktan sonra Osmanlı Orduları'nın tartışmasız başkumandanı ve iktidar partisinin en etkili politikacılarından biri olmak sıfatıyla bilerek veya bilmeyerek devleti hangi trajedilere sürüklediğini anlamakta zorlanacaklardır. Hâtıra kitapları işte tam da bu noktada devreye girerler; onlar bilgilenmekten ziyade olup biteni anlamaya yarayan şahitliklerdir. Bilgi kaynağı olarak hâtıratlara güvenmemekte metodik bir mazeretimiz vardır ama sahibinin elinden çıkmış en ard niyetli hâtırada bile, meseleyi "anlamaya" yönelik çok değerli ipuçları ile başbaşa kalıveririz. Sonrası okuyucunun teçhizatına kalmış bir keyfiyet; teçhizat, bu yazının ilk paragraflarında izah etmeye çalışılan şeydir; yani bir asırda eskiyiveren kelimeler, kavramlar, anlamlar, tahkiye biçimi ve hikâyenin bizzat kendisi...

İkinci neşirler niçin gerekli?

"Enver Paşa'nın Anıları 1881-1908", Türkiye İş Bankası Yayınları arasında "yeniden" neşredildi. Halil Erdoğan Cengiz tarafından yapılan bu neşir, halen Enver Paşa'nın torunu Osman Mayatepek'in elinde bulunan iki küçük defterin, ilmi standartlara uygun tarzda yeni harflere çevrildikten sonra lüzumlu notlarla zenginleştirilmiş halidir. Halil Erdoğan Cengiz'in kitaba yazdığı önsöz, "okunmazsa olmaz" cinsinden bir revak (giriş) niteliğini taşıyor. Hatıraların ikinci kere yayınlanması esprisi ise, bu iki defterin vaktiyle rahmetli Şevket Süreyya Aydemir'in, "Makedonya'dan Ortaasya'ya Enver Paşa" adlı ünlü eserinde geniş çapta kullanılmış olmasından kaynaklanıyor; yani Enver Paşa'nın hatıraları aslında meraklı okuyucular için sürpriz teşkil etmiyor, ancak "istifade" veya geniş atıflar yoluyla okuyucunun malumu haline gelen bu gibi eserlerin ciddi ve titiz baskılarla yeniden yayınlanması kaçınılmaz bir gerekliliktir. İşte Halil Erdoğan Cengiz de bu görevi yerine getirmiş bulunuyor; titiz ve ciddi çalışması için kendisine teşekkür borçluyuz; zira yakın döneme dair hâtıra

kitaplarının pek çoğunda bâriz bir "ikinci ama ciddi ve ilmi neşir" zarureti, erbâbı nazarında kaçınılmaz bir ihtiyaçtır.

Enver ve Mustafa Kemal Bey

"Bana ne Enver Paşa'dan; o da kim?" deyip geçecek okuyucular için küçük ve nihai bir hatırlatmada bulunarak hatm-i kelâm ediyoruz. Enver Paşa, eğer talihi yâver gitmiş olsaydı bugün "Türkiye'nin bânisi" başlığının hemen üstünde büyük boy fotoğraflarına âşinâ olacağınız kişidir. Mustafa Kemal Paşa'nın hayat hikâyesi ve özellikle siyasi kariyeri ise "Enver Paşa figürü" yerli yerine konulmadıkça anlaşılamaz. Enver ve Mustafa Kemal beyler, XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Osmanlı Ordusu'nun saflarından yetişmiş en mümtaz ve karizmatik iki çehredir; ne var ki ilkinin talihi pörsüdükçe ikincisinin yıldızı parlayacaktır.

Ve son not: Enver Paşa'nın hâtıralarında -ki kitapta anlatılanlar Enver Bey'in çocukluğundan başlayıp II. Meşrutiyet'in ilân edildiği günlerde sona ermektedir; keşke devâmını da yazabilmiş olsaydı!- Mustafa Kemal Bey'in ismi, sadece bir yerde geçiyor (s. 73).

Necip Fazıl'ın Menderes'e mektubu ve Türk sağı

Zaman'ın politika muhabiri Erdal Şen'in yazı dizisi haline getirdiği Yassıada Belgeleri, yakın tarihimizde genel hatlarıyla bilinen ama detaylarına âgâh olunamayan ayrıntıları yeniden düşünmemize yol açtı.

Bu yazı serisi, sadece meselenin meraklıları için değil, siyasi ve toplumsal duyarlığa sahip herkes için çok değerli bir arşiv malzemesi oluşturuyor. İnşallah kitaplaştırılır.

Yürek burkucu onlarca ayrıntı; serinin ikinci günü itibariyle en çok dikkatimi çeken Necip Fazıl Kısakürek merhumun, "Başvekil" Menderes'e mektubu oldu. Fikir suçu işlediği için mahpus bulunan Necip Fazıl'ın mektubunda üç nokta dikkat çekiyor: İlki, milletvekili seçilmek yoluyla mahpustan kurtarılması; basın affı çıkarılması ve eğer o ihtimal gerçekleşmez ise, "hastaneden verilecek altı aylık bir tecil" imkânı. Peşinden kendi idaresinde yayınlanacak bir gazetenin "harika çapında faide" getireceği vaadi!

Entelektüellerle politikacılar arasındaki ilişkinin omurgası, Necip Fazıl ve DP arasındaki münasebetten bu yana ne kadar ve hangi istikamette değişti? Mektubu, hizmetlerinin diyetini isteyen bir fikir adamının haklı talebi diye yorumlayabilir miyiz: "İhya ettiğiniz ve servet sahibi kıldığınız insancıklar bugün kuyunuzu kazmaya bakarken, ben en hasis şartlar altında sizin için nefsini fedadan ve mevcut sanat ve fikir şahsiyetinin olanca prestij ve tesirinizi kefenize atmaktan çekinmemiş olan ferdim" cümlelerinde bu hissin izlerini okuyabiliriz ama bu okuyuş biçimi Necip Fazıl'ın kendinden başka kimselere benzemezliği özelliğinin ıskalanması anlamına da gelir. Necip Fâzıl'ın şahsî kimyâsındaki hususiyet böyle bir şey; başkasında zaaf gibi duran bir haslet, onda meziyet gibi görünmektedir. Buradan hareketle,

kıymetinin takdir edilmediğini imâ eden satırlarını yadırgamıyoruz: "Bugüne kadar bana, alet ve madde bakımından haysiyetli bir imkanın binde biri dahi gösterilmedi. Hep hazırdan hareket edip maya tutturmaya çalıştığım teşebbüsler en büyük manevi kıymetleri devşirdiği halde hiçbir maddi desteğe kavuşturulmadı."

Ardından, ömrü boyunca kendi semâsında tek yıldız olmak gerçeğini kavramış ve daha mühimi sevenlerine kabul ettirmiş "üstâd"ın, ne derece doğru olduğu asla bilinemeyecek o müthiş nefis emniyetini ifşâ eden ifâdeleri:

"Seçimlere gidilirse bu azim hamlede benim rolüm düşünülmeyecek midir? Neşriyat ve fiili konuşma yolu ile bütün Anadolu'yu fethetmek benim için iş midir? Bugün sizi ciddiyetle ve samimiyetle seven Türk milletinin bu duygusunda acaba benim tesir ve telkin hissem ne kadardır?

Memleketim olan Maraş'tan listenizde müstakil olarak mebus çıkacak olursam Meclis'te cephenizin en ateşli hitabet merkezi kurulmuş ve muhalefetin suratında partinizi angaje etmeksizin tokatların en tesirlisi bulundurulmuş olmaz mı?

Yazı dizisinde Necip Fazıl merhumun örtülü ödenekten para aldığına dair ifadeleri de yer alıyor; merhumun yönetiminde yayınlanan gazete, ne yazık ki iddia ettiği üzere "Anadolu'yu fethedecek" veya "harika çapında faide" doğuracak bir etki yapamadan başarısızlıkla sonuçlanmıştı!

Necip Fazıl'ın hikayesi tek başına Türk sağı'nın karakteristiğini vermez ama o hikâye ihmâl edilerek Türk sağı'nın tahlilini yapmak da mümkün değildir. Necip Fâzıl'ın sıradışı bir özgüvene dayalı üslubu, sağ cenahta "hikmetinden sual olunmaz" cinsten lider, mürşid, fikri otorite ihtiyacına tekabül etmişti; bu misyon daha sonraları başka kişilerce ikmâl edilmeye çalışılmıştır.

Okuyucularıma bu mühim yazı dizisini dikkatle takib etmelerini tavsiye ediyor, gazete yönetimini ve Erdal Şen kardeşimi hasseten kutluyorum.

Her kutsal bilineni didiklettirmeyiniz

Söyleyecek sözünüz vardır; üstelik söylenmesi gereken bir sözdür ama o anda söylenmemesi, söylenmesinden daha evlâ görünür, susarsınız; "gırtlak dokuz boğum" der, sükûtu ihtiyâr edersiniz.

Annelerin de gırtlağı dokuz boğum; belki daha fazla ama birdenbire bir şey oldu; bir psikolojik duvar yıkıldı sanki. Daha önceleri etrafı ateşe vermemek için yürek yanığının üzerine kapanıp sabırdan heykel kesilen anneler konuşmaya başladılar.

Çok önemli şeyler söylüyorlar, ağır konuşuyorlar. Derin Türkiye'nin gerçek fikrini seslendiriyorlar.

Bazen yazarken kuyumcu terazisi ile dirhem dirhem tarttığımız kelimeler, onların dilinde erimiş kurşun gibi değdiği yeri delen, kavuran bir tesir yapıyor.

Hissedebildiğimiz kadarıyla Ankara durumun vehametini anlamıştır, çünkü annelerin diliyle yargılanan Ankara'nın meseleye yaklaşım tarzıdır. Devletle toplumun ihtilâfları tarihinde, derin Türkiye hiç bu kadar sesini yükseltmemişti.

Çarşamba günü Zaman'da Nuriye Akman, şehit Asteğmen Zeki Burak Okay'ın anne ve babasıyla gazetecilikte tartışılmaz başarısını taçlandıran bir röportaj yaptı; okudunuz: Kırıp dökmeden, incitmeden, yaşadıkları o muazzam sarsıntıya rağmen aklıselime tutunarak tepkilerini dile getiren bu ana-babanın sözlerinde, yılların yanlışlığını birkaç cümlede şerhediveren bir açıklık var. "23 yıl eli kalem tutmuş bir insanın üç aylık eğitimle PKK'ya karşı gönderileceği hiç aklıma gelmedi. Gelseydi belki çocuğuma işletme mastırı yaptırırdım. Açıköğretime kayıt yaptırırdım. Yurtdışına gönderirdim. Herkes öyle yapıyor. Çocuğum bunları istemedi" cümlelerini başta Milli Savunma Bakanı olmak üzere, Genelkurmay ve MGK yetkilileri çok iyi düşünmeli.

"Ben şehit anneliğini kabul ediyorum ama ben şehit annesi olduğum için övünmüyorum. Benim isyanım ne askere, ne devlete. Oğlumun pisi pisine gitmesine isyanım. Bugüne kadar çocukları ölmüş anneler acılarını dile getiremediler. Ben öyle bir şehit annesi olmak istemiyorum. Türkiye'nin kaderi değişmeli. Ben askerliğin profesyonelce yapılması için ne kadar çok uğraşmam gerekiyorsa o kadar çok uğraşacağım." diyen Neriman Okay, on binlerce asker ailesinin endişelerini, gönül burukluğunu özetliyor: "Sayın Başbakan'ıma yatarak askerlik yapanları hatırlatmak isterim. Komutanların çocuklarına evinde İngilizce dersi verenler de batıda gazinolarda şarkı söyleyenler de askerlik yapmış oluyor. Kuaförlerde komutanların eşlerinin saçlarını boyayanlar da... İşte bunlar yatarak askerlik yapıyor. Paşanın kapısında nöbet bekleyen, "Komutanım vukuat yoktur." (bağırarak söylüyor) diyenler de askerlik yapıyor. Benim oğlum da öyle bir askerlik yapsaydı eşitlik olurdu."

Zaman okuyucularının bu haber hakkında neler düşündüğünü merak edenler (Annelerin gırtlağında kalan birkaç boğumun kıymeti iyi bilinmeli; her lâfı söylettirmenin, parantez üstüne parantez açtırmanın, her kutsal bilineni didiklettirmenin âlemi yok. İcabına bakılmalı, gereği neyse yerine getirilmeli.

Son birkaç söz: Genelkurmay Başkanı'nın, "bütün şehit annelerinin ellerinden öperim" cümlesiyle, Başbakan'ın o talihsiz "askerlik yan gelip yatma yeri değildir" sözü arasındaki detay ve üslûp inceliği farkına dikkat ediniz. Milletinin gönlünü almayı başaramazsa Başbakan, gelecek sene başarılı olmayı umduğu seçimlerde derin hayal kırıklığına uğrayabilir. Bu garip çelişkiyi sokaktaki AKP'li bile savunamadığına göre...

Hatırlatmış olalım!

İlk Ders

-Sevgili öğrenciler, değerli veliler. Biliyorsunuz bu sene bakanlığımız birinci sınıf öğrencilerinin okul ortamına alışması için, sadece ilkokul birinci sınıflarına mahsus olmak üzere ders yılını bir hafta önceden başlatma kararı almış bulunuyor, sizin de gördüğünüz gibi bu bir hafta içinde isteyen veli, çocuğu ile birlikte derslere katılabilecek; bizler de işte bu sebeple herkes tatilde keyif çatarken bir araya gelmiş bulunuyoruz... Evet hanımefendi, siz yeşil eşarplı olan hanımefendi, söz istediniz galiba?

-Evet hocaanım, ilk günden şikayetlenmek ayıp kaçacak ama ön sırada oturan hanım yüzünden biz oğlumla buraya sıkıştık kaldık; nefes bile alamıyoruz. Acaba hanımefendiyi ikaz etseniz de oturak sırasını arkaya doğru ittirip durmasa?..

-Aa, üstüme iyilik sağlık ayol, herkes gibi oturduk işte. Biraz balıketliyiz diye şikayetlenmek ayıp oluyor ama...

-Bir saniye hanımlar, kendi aranızda münakaşa ederseniz çocuklarımıza kötü örnek olursunuz, lütfen sözlerinizi bana hitaben söyleyiniz, buyrun şimdi efendim?

-Hocaanım, arkadaş balıketli olduğunu ileri sürüyor ama, maaşallah suyun içinde doksan kilo çeker; o yüzden sıralara sığmıyor kendileri...

-Bir dakika bir dakika; burada kişiliğime yönelik sataşma yapılıyor öğretmen hanım; söz hakkı istiyorum.

-Böyle olmuyor ama hanımlar, neyse buyrun efendim söyleyiniz sözünüzü.

-Şiddetle reddederim; ben şişman filan değilim; bizim gibilere toplu derler; gerek halk arasında, gerek kadın ve moda dergilerinde geçen tabir budur. Ayrıca bu sıraların normal insanlar için küçük olduğu gerçeğini de göz ardı etmeyelim lütfen. Size gelince hanımefendi, sizinle teneffüste ayrıca hesaplaşacağız!

-Deli mi nedir? Hocaanım en iyisi bizim yerimizi değiştirin de rahat edelim; nereye düştük ya Rabbi?

-Evet, en iyisi yer değiştirelim. Başka şikayetçi var mı efendim? Güzel; şimdi ilk dersimize geçiyoruz. İlk olarak birbirimizi tanıyalım değerli arkadaşlar. Kendimden başlıyorum; ben 22 yıllık ilkokul öğretmeniyim, ismim Nebahat'tir efendim.

-Öğretmenim!

-Efendim, buyrunuz hanımefendi.

-Bir hâcetim vardı da, yanınıza gelip kulağınıza söylesem olur mu?

-Tabii buyrun hanımefendi?

-......!

-Anladım; tuvaletlerimiz koridorun sonundadır arkadaşlar. Bu gibi durumları anlayışla karşılıyoruz; öğrencilerimiz kadar velilerimizin de ilk gün heyecanı ile kendilerini streste hissetmeleri tabiidir. Kendimi tanıtıyordum...

-Bir saniye Nebahat Hanım; benim çocuğumu torpilliler sınıfına yazsınlar diye açıktan 500 lira bayıldım ben; şimdi bizi buraya vermişler de...

-İyi de beyefendi, milli eğitimimizde torpilliler sınıfı diye bir uygulamamız bulunmuyor ki, bence durumu siz müdür beyle görüşseniz?

-İyi be paramızla rezil oluyoruz vallahi; gel oğlum gel, çantanı da al! ...

-Böylece birbirimizi tanıdık arkadaşlar ama olmuyor böyle; pencere kenarındaki hanımlara söylüyorum; çok gürültü ediyorsunuz kendi aranızda konuşurken.

-Affedersiniz hocaanım, arkadaş bamya tarifi veriyordu da; onu konuşuyorduk. Ben ne yapsam bir türlü kıvamını tutturamıyorum çünkü.

-İsminiz neydi hanımefendi?

-Behiye efendim.

-Behiye Hanım, bamyaları ayıklarken saplarını nereden kesiyorsunuz, öğrenebilir miyim?

-İşte bıçakla kesiyorum Nebahat Hanım, yanlış mı?

-Yanlış değil de eksik Behiye'ciğim. Sapın dibinden böööyle koni biçimde keseceksiniz. Sonra limon da önemli.

-Ben de öyle diyordum Nebahat Hanım ama anlatamadım; aynen sizin tarif ettiğiniz gibi vallahi!

-Neyse, şimdi ilk dersimize geçelim hanımlar, yani veliler, şey, çocuklar demek istedim yani; ilk dersimiz çevremizi tanıyalım... İyi ama henüz derse geçmedim ki söz istiyorsunuz; neyse söyleyiniz bakalım...

-Efendim biz bu yaz maaile bir tura katıldık, çevremizi gezdik, fotoğraflar çektik; bizim bey video da çekti. Çevremiz çok güzel efendim, onu belirtecektim.

-Çok teşekkür ederim katkınızdan ötürü ama dersimiz tam olarak o konuyu kapsamıyor efendim, önce dinleyelim, sonra soralım; şimdi bakalım kim cevap verecek? Çevre nedir? Buyrunuz, kırmızı tişörtlü beyefendi söz istiyor.

-Teşekkür ederim efendim ama bir konuda eleştiri yöneltmek istiyorum.

-Aa, neyi eleştireceksiniz anlamadım ama buyrunuz yine de?

-Şöyle ki efendim, ben hayatta hiçbir haksızlığa dayanamam; ayıptır söylemesi günümün iki-üç saati internette haberlere yorum yazarak, sağa sola tepki mesajları çekerek geçiyor. Şimdi itirazıma geliyorum. Az önce dediniz ki, dersi bir anlatayım; sorularınızı sonra sorunuz. Yanlış mı hatırlıyorum hanımlar beyler?

-Evet, evet öyle demişti. (koro)

-Bakınız ne güzel tesbit etmişler; ama siz daha bir şey anlatmadan bizi çevre nedir diye sorguya çekmeye koyuldunuz?

-Eee, n'ooolmuş?

-Çelişki efendim bu, çelişki, buna hakkınız yok. Nerde tutarsızlık görsem eleştiririm ben...

-Ama o lâfın ge... hah, işte zil de çaldı. Teneffüsümüz on dakikadır arkadaşlar; tuvalet koridorun sonunda, bahçeye çıkmak için merdivenlerden iniyoruz, kantin ise üst katta!

Nice 83 yıllara CHP!

CHP'nin 83. yıldönümü münasebetiyle Deniz Baykal, Anıtkabir özel defterine şu cümleyi yazmış: "Sana lâyık olmaya devam edeceğiz.""Nasıl yani" diye düşünmeye başladım: Sayın Baykal herhalde CHP'nin performansını Atatürk'e lâyık buluyor olmalı; öyle ya, 46'dan bu yana kazanılmış sürüyle seçim zaferi bulunuyor CHP'nin karnesinde.

Türkiye'nin çağdaşlaşması yönünde atılmış yüzlerce proje, binlerce yatırım programı, çığır açıcı hamleler vesaire!..

CHP, vaktiyle tek partili rejimin "tek partisi" olarak varlık sebebini izah eden bir partiydi. Çok partili hayata geçince öyle bir sarsıldı ki, varlık sebebini kendine bile anlatamaz oldu. Koalisyon ortağı olarak katıldığı hükümetlerde, büyük ortakların dümen suyunda giderken mızıkçılık yapmaya alesta bir üslûp sergiledi. Bir noktada hakkını teslim etmeliyiz; kongreleri daima demokratik bir çekişme içinde geçti ama CHP'liler, kurucu mantığın şuuraltında galebe etmesi yüzünden bu olumlu vakıayı bile hizipçilik diye adlandırıp daima partiyi toparlayacak tek adam arayışına girdiler.

Türkiye'de eli yüzü düzgün bir sol parti yokluğunun başlıca sebebi CHP'dir: Bir yanda tek parti ideolojisinin temel lâzımelerinden vazgeçemezken öte yandan, otoriter ve sapına kadar bürokrat bir politikayı şiddetle savunarak solculuk fikrini bir daha beli doğrulmamacasına sakat bıraktılar. En temel yanlışları ise 27 Mayıs Darbesi'nin üniformasız komitacıları rolüne hevesle atlamaları oldu; bu tarihî hata CHP'yi âdeta bitirdi. Gerçi Baykal, kutlama konuşmasında, "Kurumsal müdahalelerle Cumhuriyet'e yönelik tehditleri bertaraf etmek mümkün değildir. Sözde yörünge düzeltmelerinin güvenilir olmadığını gördük. Bunlar demokrasiye başka sorunlar taşıdı" sözleriyle tarihî bir özeleştiride bulunmuş olsa da imajını düzeltemiyor. CHP'nin zaten "retorik" itibariyle denemediği açılım kalmamış gibidir, buna

mukabil CHP'ye seçim mağlubiyeti tattıran bütün partiler, retorikten ziyade vücut diline ve imaja ağırlık vererek başarılı oldular ve anlaşıldı ki CHP'nin sırf retorikle halk indinde makbul ve müstehab bir yere gelmesi ilâ yevm'il kıyâme mümkün değildir; öyle bir açmaz ki, imaj düzeltmek için girişilen hamleler bile, seçmen nazarında samimi ve sahici addedilmiyor.

Öyleyse CHP'nin, Türk siyasî hayatında vasatî % 10 ilâ 20 arasında değişen bir kamuoyu desteğine sahip bulunmasını nasıl izah edeceğiz? Bu destek, Cumhuriyet tarihinin en büyük propaganda başarısının eseridir; yani CHP, Türkiye'de birilerinin Cumhuriyet'i yıkıp yerine molla rejimi getirmek, asrî hayat tarzını ortadan kaldırmak için ciddi ve sinsi bir tarzda çalıştığı yolunda bir efsâne üretti; bu efsâne an'anevî destekçisi durumundaki merkezî bürokrasi tarafından her "açılış konuşması"nda ısrarla tekrarlanmış, desteğin diğer sacayağı üniversite camiasınca doğrulanmış ve basın tarafından da desteklenmiştir. Cumhuriyet tarihimizin en büyük propaganda projesi budur ve CHP'li "kök seçmen"in inşâsını da izah eder. Ne yazık ki bu proje, 46'dan beri CHP'nin iktidarı doğrudan tasarruf etmesine yeterli olamadı. CHP, ancak merkezî bürokrasi, üniversite ve basından müteşekkil sacayağı, yani yoğun bakım servislerindeki hayat destek ünitesi ile mânidar ve müteharrik bir siyasî uzuv şeklini aldı. Çok partili hayatın 60'ıncı yılında CHP'nin hâlâ devlet partisi gibi görünmesinin ve algılanmasının sebebi işte bu.

Bana göre CHP, tarihçi tabiriyle anakronik (yani çağa uygun düşmeyen, kendi zamanına aykırı) bir partidir ama bu görüşten hareketle CHP'nin artık tarihin tozlu yaprakları arasında yerini alması gerektiğini düşünmüyor, bilakis CHP'nin varlığını, "mefhumun muhalifinden hareketle" Türk toplumunun sivillik bilinci kazanmasında vazgeçilmez buluyorum! Bu vesile ile CHP'nin 83. yaşını kutluyor, Sayın Baykal'a uzun ömürler, nice kurultay başarıları ve seçimler temenni ediyorum.

Ordunun sistem içindeki yeri ve ağırlığı değişiyor mu?

Siyasi hayatımızda ordunun müdahaleci rolü, zannedildiğinden daha eskidir: Osmanlı Devleti'nin en güçlü ve muzaffer olduğu Fatih Sultan Mehmet devrinde bile Yeniçeri Ocağı, padişaha baskı yapan, iktidar savaşlarında taraf olmaktan çekinmeyen ve gerektiğinde iktidarı değiştiren bir rol oynamaya başlamıştı; dolayısıyla ordunun siyasi işlere müdahalesini modern zamanlarla başlatmak çok isabetli bir yaklaşım değildir. Nitekim Yeniçeri Ocağı'nın topyekûn lağvı ile problem çözülmemiş, tam aksine askerî birliklerde standardizasyona gidilip, ordunun teşkilatlanması Batılı benzerleri örnek alınarak düzenlendikten sonra problem devam etmiştir: Kuleli Vakası, Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesi ve hemen akabinde şüpheli intiharı, II. Meşrutiyet'in III. Ordu'ya bağlı bazı birlikler tarafından hızlandırılması, 31 Mart Hadisesi, Babıali baskını gibi olayların bir ucunda disiplinsiz ve esnaflaşmış Yeniçeri Ocağı değil, modern Batılı usullere göre eğitilmiş ve teşkilatlandırılmış Osmanlı ordusu bulunmaktaydı.

Bu noktada önemle hatırlatmak gerekir ki askerlerin siyasete karışma merakı, bize mahsus değildir; dünyanın her yerinde toplum adına silah taşıma hakkını kullanan örgütler, gücü doğrudan kullanmak ve yönlendirmek arzusu göstermişlerdir, zira silah, dünyanın her yerinde anlaşılan bir lisanı temsil eder. XX. yüzyılın ikinci yarısından sonra bu eğilimin Batı demokrasilerinde azalmış gibi görünmesi, olgunun ortadan kalktığını göstermez; Batı demokrasilerinde ordunun sistem içindeki yeri sancılı ve uzun gelişmelerden sonra belirlenmiş ve taraflar nice politik ve sosyal çatışmadan sonra rollerine rıza göstermişlerdir; işlerin aksadığında askerlerin siyasi hayatta yeniden nasıl etkili olabileceğini ise, iki büyük dünya savaşı arasındaki süreçte zaten görmüştük.

Cumhuriyet döneminde Ordu'nun en uzun suskunluk dönemi Tek Parti yıllarına tesadüf ediyor; bu suskunlukta M. Kemal Atatürk'ün şahsi karizmasının, siyasi basiretinin ve bizzat ordu mensubu olmasının büyük tesiri vardır. Atatürk, yaşadığı sürede genelkurmay başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ı daima görevde tutmuş ve Çakmak vasıtasıyla orduyu etkili bir tarzda kontrol etmişti. Tek Partili yıllarda ordunun sistem içindeki yeri hiç tartışma gündemine gelmedi ve getirilmedi. Ordunun şefleri ile devletin muktedirleri arasında bir ihtilaf yaşanmadı, zira zaten içiçe geçmiş bir durum sergiliyorlardı. 27 Mayıs Darbesi, uzun bir aralıktan sonra ordunun siyasete doğrudan müdahale ettiği talihsiz bir dönemin başlangıcıdır ve bu tarihten sonra sivillerin yönetim işlerini beceremediği, kendi başlarına bırakıldıklarında ihanete kadar varan gafletler gösterdiği yaygın ve zalim bir retorik olarak tekrarlanmıştır. Bu kanaati desteklemek için ordunun sadece devletin değil, siyasi sistemin, hatta laik hayat tarzının korunmasıyla görevli olduğu ileriye sürülmüştür. Ordunun yeni görev konsepti, bürokrasi, basın ve üniversite tarafından onaylanınca, ordu Türkiye'de bir siyasi aktör olarak ağırlıklı bir rol üstlenmiştir. O yüzden ordu yönetimindeki generallerin beyanları Türkiye'de büyük tesir yaratmakta, mesajlardaki kelimeler ve imalar geniş yorumlara tabi tutulmakta ve bu durum siyasi hayatı derinden etkilemektedir.

Bu hal, demokratik nizamın teamüllerine aykırıdır. Batılı liberal demokrasilerde ordu, yürütme uzvuna (yani hükümete) bağlıdır; siyasi bir aktör olarak partilerin, parlamentonun ve baskı gruplarının muhatabı olmaz; bu demokrasilerde güç paylaşımı tamamlanmış ve roller kesinlikle tayin edilmiştir. Bizde ise ordunun sistem içindeki yeri, abartılı yorumlara imkan veren bazı kanun hükümleri sebebiyle liberal demokrasilere göre hayli muğlaktır zira Cumhuriyet döneminin son iki anayasası, askerî darbelerin ardından tasarlandığı için sistem içinde ordunun ağırlıklı yeri, demokratik dengeler aleyhine muhafaza edilmiştir.

Ordunun Türkiye'de siyasi rejim ve sistem üzerinde bu derece etkili olmasında Türk toplumunun ordusuna karşı beslediği derin sempatinin tesirini görmemek mümkün değildir. Türkler, tarihî sebeplerden ötürü ordularına büyük güven duyarlar ve orduyu devletin ayrılmaz bir cüzü sayarlar. Bu yüzden Türkiye'de askerlik görevi, Batılı demokrasilere

tercüme edilmesi hayli güç bir yorumla, yarı kutsal bir nitelik kazanmış, halk inancında ordu "peygamber ocağı" kabul edilmiştir.

Ne var ki 27 Mayıs 1960 tarihinde başlayan müdahaleler sürecinde ordu, millî iradenin sandıkta yanlış tecelli edebildiği yolunda incitici eylemlerde bulundukça, ordunun toplum nazarındaki itibarında da azalma eğilimi güçlenmeye başladı. Bu eğilimler, yıl içinde Güneydoğu bölgesinde meydana gelen olaylarda şehid olan askerlerin ve güvenlik görevlilerinin cenaze törenlerinde münferit tepkiler şeklinde basın organlarına aksediyor. Daha önceleri, "iki evladım daha var, onların da şehadetini görmek en büyük dileğimdir; vatan sağolsun" sözleriyle evlat acısını bastırmaya çalışan aileler, bugünlerde "vatan sağolsun diyemeyeceğim" cümlesini telaffuz edebiliyorlar. Şehit cenazelerinde daha önce insanların aklından bile geçmeyen tepkiler seslendiriliyor.

Bu tepkileri birkaç başlık altında yorumlamak mümkündür; bunlardan ilki ve belki en mühimi, kamuoyunun Güneydoğu'da, PKK'nın şahsında ayrılıkçı teröre karşı yürütülen askerî mücadele stratejisi hakkında, eskisi gibi sarsılmaz bir güven duymadığı şeklinde izah edilebilir; insanlar 20 seneden beri neredeyse kolordu çapında desteklendiği halde bölücülere karşı hâlâ etkili bir sonuç alınamamış olunmasını zihinlerinde yargılamaktadır. Başbakan'ın geçenlerde bir toplantıda "artık şehit cenazesi haberi duymak istemiyoruz" yollu yakınmalara "Askerlik her halde yan gelip yatma yeri değil. Hepimiz askerlik yapıyoruz. Terör bir beladır. Güvenlik mücadelesi sürerken şüphesiz zaman zaman şehitlerimiz oluyor, olacaktır ama bunu istismar edenler oluyor. Ben, sorumluluk mevkiinde olan bir insan olarak bu gerçeği sizinle paylaşmaya mecburum." şeklinde sert bir cevap verme ihtiyacı duyması önemli bir gelişmedir ve tepkilerin kaale alınacak derecede önemsendiğini gösterir.

Görünen odur ki, ordunun devlet sistemi içindeki ayrıcalıklı ve yarı kudsi mevkii, önümüzdeki süreçte daha çok dikkat çekecek, yorumlanacak ve irdelenecektir. Bu gelişmeleri tehlike işareti saymanın sağlıksız bir tepki olduğunu düşünüyorum. Demokratik siyaset kültürünü hazmetmiş topluluklar, kesin inançlar dışında herşeyin içini açıp bakmayı, yönetim süreçlerinde şeffaflık aramayı, bütün yönetim süreçlerinde eleştiri haklarını kullanmayı bilen toplumlardır. Batı demokrasilerinde asker-sivil siyaset dengesi kendiliğinden oluşmadı; uzun uzadıya tafsil edilmesi gereken toplumsal ve siyasi çatışmalardan sonra kendi vâdisini buldu. Temennimiz, aynı acıları ve çatışmaları yaşamadan denge ve itidal noktasına varmakta herkesin basiret göstermesidir.

Yargılamak için değil, anlamak için

6 Eylül tarihli Radikal'de, "Atatürk İslam için ne düşünüyordu?" başlıklı önemli bir haber yayınlandı. Habere göre 1932-1933 yıllarında Ankara'da görev yapan ABD Büyükelçisi Charles H. Sherrill'in hazırladığı ve Atatürk'ün kendi ağzından dinle ilgili görüşlerini içeren

rapor Toplumsal Tarih dergisinde araştırmacı yazar Rıfat N. Bali'nin hazırladığı yazıyla günışığına çıkmış bulunuyor.

"A Year's Embassy to Mustafa Kemal" adlı bir kitabın yazarı büyükelçi Sherrill, Atatürk'ün sağlığında Türkçe'ye çevrilen raporunda Atatürk'le yaptığı uzun mülakatın dinle ilgili kısmını "Din konusundaki şahsi görüşleri hususunda söylediklerinin tamamını burada vermek hiç doğru olmaz." sözleriyle metin dışı bırakmış; Rıfat Bali ise ABD Dışişleri Bakanlığı'ndaki raporun tam metnini yayınlıyor (Tam metnini görmek isteyenler internetten okuyabilirler). Burada sadece dikkatimi çeken kısımlardan bazı pasajlar nakledeceğim.

"Sözlerinin hangi kısmının efkârı umumiye(nin) (bilgisi) için olduğunu, hangi kısmının olmadığını belirterek mevzu hakkında teferruatlı bir şekilde konuştu. Galiba, altı ve yedi yaşındayken annesi onu bir sıbyan mektebine göndermek istiyordu. Burada öğretmen Kur'an dersleri de verecekti. Bu, uzun Arapça bölümleri ezberlemek demekti. Diğer yandan babası oğlanın din eğitiminin verilmediği laik bir mektebe gitmesini istiyordu. Her ne kadar sonunda babanın sözü kabul edildiyse de annesi oğlanı Selanik'te geçerli olan geleneksel tören eşliğinde sıbyan okuluna gönderdi. Ertesi gün babası oğlanı okuldan aldı ve laik okula koydu. Buna çok üzülen annesi epey ağladı ve oğlanın teklif etmesi üzerine sıbyan okulundaki din hocası eve gelip ona Kur'an eğitimini verdi. Bu sadece bir ay sürmesine rağmen anneyi tatmin etti. Bu, ömrü boyunca alacağı tek din eğitimiydi."

(...)

"Agnostik olduğuna dair genellikle kabul görmüş inancı, kesinlikle reddediyor, ancak dininin sadece Kâinat'ın Mucidi ve Hâkimi tek Tanrı'ya inanmak olduğunu söylüyor. Ayrıca beşeriyetin böyle bir Tanrı'ya inanmaya ihtiyacı olduğuna inanıyor. Buna ilaveten dualarla bu Tanrı'ya seslenmenin beşeriyet için iyi olduğunu belirtti."

(...)

"(Bursa olaylarıyla ilgili olarak) Muhtemelen sıkıntı verecek bu siyasi hareketi basit bir dil meselesine, ezanın Arapça yerine Türkçe okunması haline dönüştürerek gösterdiği siyasi maharetten ötürü kendisine iltifatta bulundum. Bu sözlerim Kur'an'ın Arapçadan Türkçeye tercüme edilmesi için nasıl ve neden telkinde bulunduğu konusunda konuşmasına sebep oldu ve bu mevzuda yepyeni bir ufuk açtı. Türk halkının uzun zamandan beri ezberden okuduğu bazı Arapça duaların gerçek manasını anladığı zaman tiksineceğini söylüyor. Kur'an'dan alınan bir Arapça bölüm okudu. Bu duada Hz. Muhammed amcası ile amca kızının yaptıkları bir şeyden ötürü cehenneme gitmeleri için beddua eder.* "Düşünen bir Türk'ün böylesi bir duayı okumaktan elde edeceği dini ilhamı veya dine ilgi göstermesini tahayyül edebilir

misin?" dedi. Bu fikrini geliştirdikçe ben de gitgide Kur'an'ın Türkçe okunmasını teşvik etmesinin sebebinin Kur'an'ın Türkler arasında gözden düşmesi olduğu neticesine varıyorum."

(...)

"Sovyetler'in her türlü dini lağvetme fikriyle kesinlikle mutabık değil. Bellibaşlı camilerin hükümetçe muhafaza edilmeleri ve amaçları doğrultusunda kullanılmaları gerektiğinde ısrarlı. Üç büyük dinin ahlak öğretilerine dinden ziyade ahlak olarak inanıyor."

Bu ibareleri yargılamaktan ziyade, anlamaya yardımcı olacağı mülahazasıyla alıntıladım.

İrtica Vatikan'da

Papa'nın İslâm ve Efendimiz hakkında yakışıksız lâflar sarf etmesi, aktüel çerçevesinden ayrılarak değerlendirildiği takdirde sofu bir Hıristiyan'ın hezeyanından ibaret, alelâde ve hatta bayat bir retorik olarak değerlendirilebilir.

Ama Benediktus Katolik dünyasının ruhani lideri; Vatikan Devleti'nin reisi; sıfatları onu ciddiye almamızı gerektiriyor.

Yıllarca Vatikan'ın ruhânî hiyerarşisinde dirsek çürütmüş bir kişinin evvelemirde "inançlara teallûk eden" şeylerin tartışılmaması gerektiğini bilmesi gerekirdi. Nitekim bizden birileri de hemen akabinde, "siz de şu akıllara ziyan Teslis inancını izah ediniz bakalım" diye güyâ karşı atağa geçtiler.

İki yanlış bir doğru etmez. Dinlerin mahiyetini tartışmak, polemik mevzuu yapmak doğru değildir; neticesi de yoktur. "Doğru inanç" ancak bir dinin çerçevesinde tarif edilebilir; dinlerarası doğru inanç diye bir şey yoktur: "Senin dinin sana, benimki de bana!" Vesselâm.

Papa cenapları, özel odasında mahrem yakınları ile fiskos edebileceği bir meseleyi kamuoyu nezdine taşımakla hem nezâket, hem diplomasi kusuru işledi. Bu üslupla kazanabileceği bir pozisyon veya tartışma yoktur. Öyleyse niçin: Zaten mesele de oradan çıkıyor; herkes, Papa'nın sofu Hıristiyanlara mahsus şuuraltının sevk-i tabiisi ile konuştuğuna ve bir şekilde düşmanlık izhar ettiğine kail oldu. Batı dünyasında İslâm'la ilgili her nevi imaj kötülenirken, Papa'nın da bu kervana katılması, İslâm dünyasının an'anevî müdafaa reflekslerini ayağa kaldırdı.

Te'vil götürmez cinsinden bir lâf; lüzumsuz ve tehlikeli!

Mukaddes metinler ve dinler tarihi referans gösterilmek suretiyle istisnasız bütün dinler hakkında bu kabilden suçlayıcı, mahkûm edici ithamlar üretmek mümkündür; zaten şu anda bütün İslâm dünyasında yapılmakta olan şey budur; daha şimdiden Haçlı seferleri, Engizisyon

rezaletleri, Hıristiyanların yaptığı mezalim neviinden tarihî örnekler, tozları silkelenerek karşı ithamlara malzeme haline getiriliyor. "Siz de bize şöyle bir katliâmı reva görmüştünüz" yollu cevap ve ithamlar, neticede dünya çapında gerginliğe, maazallah "sahalarda görmek istemediğimiz türden" hareketlere sebep olabilir.

Müslümanlar şimdilik Papa'nın bile isteye "düğmeye bastığı"nı düşünüyor ve bu sevimsiz ithamın ardında hangi askeri, iktisadi ve diplomatik darbenin gelebileceğini hesaplamaya çalışıyorlar. Yerden göğe haklılar; çünkü ABD'nin önderlik ettiği Batılı kamuoyu, Naziler ve komünistlerden sonra Müslümanları "Public enemy", yani halk düşmanı, huzur ve barışın bozguncusu olarak tanımakta. Papa'nın densiz lâfları, bir itidâl melcei sandığımız Vatikan'ın bile (ki müteveffa Papa John Paul, hakikaten mutedil bir insandı) koroya katılması olarak yorumlandı ve Müslümanları irkiltti, tedirgin etti.

Daha vahim sayılmak üzere Müslümanlarla Hıristiyanlar arasındaki cılız ama iyi niyet dolu diyalog arayışlarını da zedeledi. Bu gibi diyaloglardan beklenen şey, nihayetinde tarafların birbiri hakkında yüksek derecede anlayış geliştirmesi değildi elbette; en azından düşmanlığın, husûmetin gündeme gelmemesiydi.

İyi şeyler böyledir, inşâsı meşakkat ve sabır ister, yıkmak ise bir "mürteci"nin iki dudağı arasındadır bazen.

Teolojik mahiyeti itibarıyla üç kuruşluk kıymet-i harbiyesi olmayan bu tartışma, bakalım Batı dünyasında sosyal demokrat v e laik ağızlardan Papa'nın ne yaman köktendinci olduğu ve Ortaçağlardan kalan bu irtica yuvasının (Vatikan oluyor) artık "irticâa meyl-i mahsus" mülahazasıyla külliyen hâk ile yeksân edilmesi gerektiği yolunda cephe salvolarına medâr olacak mıdır?

...

Azizim, dayayacaksın bunlara Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu!...

Mustafa Kutlu'yu tanır mısınız?

Tanıyanlar çoktur elbette; maksadım bu isimle daha önce karşılaşmamış olanların zihnine bir dikkat çentiği açmak.

Ben tanırım; lâkin bir mekânda beraber, yüz yüze oturmuşluğumuzun süresi, toplasanız beş-altı saati geçmez; "Bu nasıl tanışıklık öyle!" diye itiraz şerhi döşenmeye kalkışmayınız; rû be rû tanışıklığımız kısa fakat tanışıklık için ille de yüz yüze gelmek, uzun uzun dereden tepeden konuşmak, "Ahbab alışverişte belli olur." meseline muvafakaten birlikte aksâtâya çıkmak gerekmiyor.

Otuz seneden beri Mustafa Kutlu'nun yazdıklarını okuyorum; bu bir!

İkincisi Kutlu'yla pek çok müşterek dostumuz var; dedem, "Yahşi yiğit yâreninden belli olur." derdi; ortak ahbablarımız içinde çürük elma yok. Bu da çok önemli, bir kenara yazalım.

Üç: Adam Erzincanlı. Erzincan dediğiniz bağırsanız duyulacak derecede şuracıkta bir komşu vilayet; üstelik rahmetli babam, Erzincan Zelzelesi'nde DDY ekibi içinde komşularımızın yardımına koşan ekipte yer almış.

Davut Sulari de Erzincanlı; pek severim. Rahmetli Ali Ekber Çiçek de öyleydi meselâ. Bizim Lütfi Şehsuvaroğlu ise nereli olduğuna henüz karar getirememekle birlikte yarımkan Erzincanlı, yarımkan Sivaslı sayılır.

Aynı toprağın, aynı derelerin, aynı erik ağaçlarının, aynı bahçelerin, aynı havaların çocuğuyuz.

O da demiryolcu bir aileden geliyor; trenlere, istasyon binalarına âşık.

Benden biraz büyük ama, olsun, o kadarcık kusur kadı kızında da olur.

Kutlu'yu daha evvel bilmeyenler diyor ki içinden şimdi: Ee, anladık, neci bu adam?

Hikâyeci!

Hikâyeci dediysem, öykücü filan anlaşılmasın: Hikâyeci. Hi-kâ-ye-ci!

Soyunda mutlaka çok eskilerde kahvelerde bağlama çalıp destan söyleyen, hikâye anlatan birileri var.

Rahat, tekellüfsüz... Kafasında hangi hadiseyi nereye rabtedeceğim diye kırk türlü roman tekniği dolandırmadan söyleyeceğini söyleyen ama bu esnada bizi, "Acaba ardı nasıl gelecek?" merakıyla ağzının içine baktıran bir adam bu Mustafa Kutlu.

Bizden!

Bizden, yani hangi cami ahalisinin arasına karışıp namazdan sonra son cemaat mahallinde mahalle dedikodusuna karışsa, farzımuhal hocaefendiyi, işine vaktinde gelmeyip ara sıra yan çizen müezzini çekiştirse fark edemezsiniz. Çayını getiren çaycıyla, vakitsiz dökülmüş saçlarına tarak beğenmek için lâfa tuttuğu işportacıyla, ıspanak bağının içine çürük çarık sokuşturan manava homurdanan hanımteyze ile aynı dilden konuşur.

Şimdi böyle dedik diye dostumu, kıraathane meddahı filan zannetmemenizi rica ederim. Geçenlerde İstanbul'daki çalışma yerine uğradım. Aynı odada sarf-ı mesai eylediği arkadaşlarının, ziyaretine gelip sohbet mevzuu açan üniversite hocalarının isimlerini yazsam o'saat hörmet ve muhabbetiniz kat be kat ziyadeleşir; lâkin bilirim, hazetmez böyle şeylerden.

Bir de sakal bırakmış; öyle tatlı, öyle sevimli bir hâlete bürünmüş ki, al ciğerinin köşesine sok.

Hikâyeci... Lâkin vaktiyle deneme yazıları kaleme almak gibi bir arayış devri de yok değil. Hazretin dört deneme kitabı var, sırayla: Yoksulluk Kitabı, Akasya ve Mandolin, Şehir Mektupları ve Arka Kapak Yazıları.

Hikâyelerine gelince: Evvelâ "Sır"

Haydi size Sır'dan bir hikâyeyi özetleyivereyim de merakınız yatışsın biraz. Hikâyenin adı Mürid.

Anadolulu bir gariban var. Medhini duyduğu bir ulu zatı ziyaret etmek, hikmetli konuşmalarından feyiz almak, duasıyla bereketlenmek için minicik bir hediye ile İstanbul yollarına düşüyor. Varıyor o ulu zâtın dergâhına. Sohbet ediliyor, sağdan soldan lâf açılıyor vesaire...

Neticede bizim Anadolulu anlıyor ki, himmete muhtaç olan kendisi değil, ziyaretine gittiği şahıstır.

Dönüyor memleketine...

Devam ediyoruz: Sır'dan sonra Bu Böyledir geliyor; sonra Yoksulluk İçimizde, Yokuşa Akan Sular, Hüzün ve Tesadüf, Uzun Hikaye, Beyhude Ömrüm, Mavi Kuş, Tufandan Önce, Rüzgarlı Pazar ve Chef.

Ve geçen gün postadan çıkıp geliveren son kitabı Menekşeli Mektup.

İsme bak Müslüman, isme bak. Sadece şu iki kelime bile duyana kendiliğinden binbir hikâye yazdırıyor.

Kitapta üç hikâye var lâkin çıtlatırsak kitabın satışı düşmez de sizin tadınız kaçar diye tafsil etmiyorum.

Haa, unuttum. Mustafa Kutlu eben-an-ced Dergâh Yayınları'ndan neşreder yazdıklarını. Galiba kurucu heyetten olsa gerektir veya öyle bir şey.

Son zamanlarda gazetede köşe yazmaya da başladı. Yeni Şafak'ta tadına doyulmaz şeyler yazılar; hele mevzuyu allem-kalem Fenerbahçe'ye getirip bağlamaz mı?

Hasta derecede Fenerbahçeli. Taraftar dediysek, "cello" takımından Fenerbahçeli değil; futboldan anlar, üstelik bütün marifeti futbol yazmak olan çoğu kişiden daha ehildir bu mevzuda.

Ee okuyucu, bu kadar takdimden sonra artık, "Mustafa Kutlu'yu tanımıyorum." diyecek haliniz yok herhalde; esasen çoğunuzun tanıdığından da eminim; kasden tecâhül-i ârifâne san'atına müracaat ettim. İçinizde Kutlu'nun hikâyelerinden birini hâlâ okumayan biri varsa, bilsin ki ziyandadır vesselâm.

Vatikan'ın ilginç satranç hamleleri

Papa'yı İslâm camiasından özür dilemeye zorlarken Sabah gazetesinden Yasemin Taşkın'ın Roma'dan gönderdiği haberi de ihmâl etmeyelim. "Vatikan'ın çarpıcı Türkiye raporu: Türkiye'de laiklik yok" başlığı ile duyurulan haberin gazete metni ile internet nüshasındaki biçimi hayli farklı. İnternet nüshası daha kapsamlı olduğu için o metne itibar ediyorum.

Hadise şu: Papa, Türkiye'yi ziyaret etmeden evvel, başkanı bulunduğu devletin başbakanlığına emir vererek Türkiye hakkında etraflı bir rapor istiyor. Vatikan'ın resmi tarihçisi Giovanni Sale'nin hazırladığı rapor halen Papa'nın masasında durmaktaymış. Raporun adı, "Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Modern Türkiye'de Hıristiyanlar".

Gelelim, Vatikan arşivlerinden yararlanarak hazırlanan rapordaki esaslı hususlara:

"Türkiye'de demokratik ve liberal Avrupa ülkelerinde olduğu anlamda bir laiklik bulunmuyor. Rapora göre, Türkiye'de din hürriyeti bulunmadığı gibi, din kamu alanından tamamen dışlanmış durumda; laiklik ise devlet zoru ile geçerli kılınmış. Laik bir cumhuriyet olarak tanımlanan Türkiye'de aslında politik ve dini alan arasındaki ilişkiler birbirine karışacak kadar yakın. Fransız modelini taklit etmeye çalışan Türk laikliğinin, Avrupa aydınlanması ve liberal doktriniyle ilgisi yok. Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye'yi laikleştirirken, Avrupa'da olduğu gibi dini ve politik gücün yetkilerini ayırmadı, sadece dini kamu alanından dışlayarak, din işlerini devletin kontrolü altına aldı. Diyanet İşleri'nin, Sanayi Bakanlığı'ndan daha çok bütçesi var."

Nasıl fotoğraf ama?

İçinde "haksız, örseleyici, abartılı, yalan" diyebileceğimiz bir tesbit var mı?

Dünyanın en iyi ve zengin arşivlerinden başlıcasına sahip Vatikan devletinin "kurumsal ve entelektüel" hâfızasına şapka çıkarmak zorundayız. Kaldı ki Kardinal Ratzinger, papa seçilmeden önce Vatikan'ın inanç yayma ve doktrin öğreti merkezi başkanlığı görevini yürütmekteymiş. İlber Ortaylı, Ratzinger'in "zamanımızın en çok dil bilen" kişilerinden olduğunu da önemle vurguluyor Milliyet'teki yazısında. Türk rejiminin ruh röntgenini, neredeyse kılcal damarlarına kadar raporlaştıran Vatikan yönetiminin ciddiyeti karşısında Papa'nın sözleri, üç-beş adım ötesi hesaplanarak tasarlanmış bir satranç hamlesini andırıyor.

Raporda başka ilginç ayrıntılar da var ve bu ayrıntılar Papa'nın Türkiye ziyaretine ruhânî liderden ziyade bir devlet adamı gibi yaklaştığının da ipuçlarını taşıyor:

"Türk İslam'ı politik alandan dışlanmasına rağmen sivil toplumda yeşerdi. 12 Eylül darbesinden sonra askerlerin ve Amerika'nın onayı ile sufi çevrelerinden Turgut Özal'ın işbaşına getirilmesi de bu dönemde gerçekleşti. AKP, politik İslam içinde, sufi eğilimli, Arapların politik İslam anlayışından farklı bir hareket olarak yer alıyor. AKP, kendisini

demokratik ve Batı yanlısı olarak tanımlayarak ilginç bir siyasi deneyi oluşturuyor. Bu parti ile, Araplar tarafından nefret edilen "Hıristiyan" Batı diyalog kurabilir. Batı, AKP ile politikanın büyük temaları üzerine ortak bir alan oluşturabilir. İslami fundamentalistler Türk modelini en tehlikeli düşmanları kabul ediyor. Bomba gücü ile bu deneyimine (AKP deneyimi) son vermek istemeleri anlaşılır bir durum. Erdoğan modelinin Türkiye dışında da takipçileri olması ihtimali yüksek. Bu da İslam dünyası ve Batı arasında diyaloğu istemeyenler için son derece tehlikeli."

"Bir devlet raporu nasıl dışarı sızabilir?" sualini geçelim; belli ki o dahi hesaplanmış hamlelerden biridir.

Bütün mesele, satranç tahtasında Türkiye'nin hangi karede yer aldığı ve hangi figürü temsil ettiğidir; biraz da buna kafa yoralım.

Hatayı kabullenmek insanı küçültmez, büyütür

Muhafazakâr Düşünce dergisi 7 ve 8. sayısını, "tarih" anabaşlığına hasrederek ilmî tarihçilik hakkında bizlere yeni bir okuma ve düşünme heyecanı verdi. Bu vesile ile 7. sayının editörlüğünü üstlenen Mustafa Armağan ve 8. sayı editörü Ahmet Nezihi Turan'nın şahsında dergi yöneticilerine teşekkür borçluyuz.

Meraklıları ve akademisyenler camiasında bilinen derginin 7. sayısında Prof. Dr. Ali Birinci, "Tarihçilikte Meslek Ahlâkı ve Ahlâksızlığın Tarihçiliği Meselesi" konusunda hayli uzun bir tenkid kaleme aldı; Prof. Birinci bu yazıda evvela genel doğrulara ve kıstaslara işaret etmekle kalmayıp somut örnekler ve isimler vererek tarihçiler arasında eski bir tartışmayı yeniden alevlendirdi.

"Yeniden" kelimesini bilerek seçtim; çünkü bundan onbeş sene kadar önce Türkiye'de, sadece seviyeli tartışma geleneğini yerleştirmek maksadıyla bir "usûl ve tenkid" dergisi yayınlanmıştı.

'POLEMİK' DERGİSİNİN HİKAYESİ

Derginin adı 'Polemik'ti. Ankara'da, 1992 yılında, Türkiye Günlüğü'nü yayınlayan Cedit AŞ'nin himaye ve desteği ile vücut bulmuştu. Ekonomik açıdan başarısızlığa uğrayarak 13. sayısıyla bir yıl içinde yayın hayatına son veren dergi, bilebildiğim kadarıyla basın dünyamızda bir ilki temsil ediyordu; yine bilebildiğim kadarıyla Polemik'ten sonra benzeri bir dergi de yayınlanmadı. Dergi'nin yayın politikasını belirleyen "manifesto"nun bazı maddeleri şöyleydi:

-Bu dergi tenkid vadisinde herhangi bir dokunulmaz ve yanılmaz otorite tanımaz. Basılı her evrak, teorik planda tenkide açık kabul edilir.

-Edeb ve seviye sınırları içinde her tenkid sahibi bu dergide kabul görecektir.

-Cevap hakkına saygı gösterilecek, ancak miktar itibariyle cevabın tenkidi aşmamasına riayet olunacaktır.

Polemik'in yayınlanmasında benim de hissem vardı; istiyorduk ki peşin düşmanlıkların körüklediği karalayıcı tenkidlerle, hatır-gönül ilişkilerinden kaynaklanan değersiz pohpohlama gayretleri arasında sıkışan tenkidçiliğimiz bir üslûba bürünsün; genç yazarlar bu tenkidleri okurken "usûl" de öğrensinler; eser verenler ise seviyeli tenkidleri sindirmeyi bilebilsinler.

Polemik'in 13 sayısını bir araya getiren kırmızı kalın cilt, kütüphanemin en değerli demirbaşlarından biri; bu satırları yazarken masamın üstünde duruyor.

ALINGANLIKLAR...

KÜSKÜNLÜKLER...

Polemik sadece iktisadi bakımdan başarısız olmadı; tenkid vadisinde de umduğumuz çığırı açamadık. Daha ikinci sayıdan itibaren, "Sen bana bunu nasıl dersin?" yollu alınganlıklar, kırgınlıklar başgösterdi. Yakın dostların arası bozuldu; bazen bir tartışma iki taraf arasında pehlivan tefrikasına dönüşen uzun atışmalara dönüştü.

Ezcümle yazık oldu. Polemik hâlâ yayınlanabiliyor olsaydı, Ali Birinci belki de az önce zikrettiğim makaleyi kaleme alma ihtiyacı hissetmeyecekti. Netice itibariyle Prof. Birinci adını yukarda zikrettiğim makalede Hale Şıvgın, Sadık Yalsızuçanlar, Yılmaz Öztuna, Neşet Çağatay, Faruk Sümer, Ahmet Akgündüz, Fuat Köprülü, Hakkı Dursun Yıldız, Hasan Eren, Midhat Sertoğlu, Cemal Kutay, Enver Behnan Şapolyo gibi isimler yanında yayıncılıkta kusurlu gördüğü bazı yayınevlerini de eleştirdi. Esasen Ali Birinci Polemik dergisinin en dikkate değer yazarlarından birisi olarak "alenen tenkid" faaliyetlerini onbeş seneden beri sürdürmektedir. Meselâ geçen sene Dîvân-İlmî Araştırmalar dergisinin 19. sayısında (2005-2) yayınladığı "Sultan Abdülhamid'in Hatıra Defteri Meselesi" başlıklı tenkid makalesi, bu vadide kaleme alınmış en güzel eleştiri örneklerinden biridir. Bu dikkat çekici hikâyeyi size kısaca özetlemek isterim:

ABDÜLHAMİD'İN SAHTE FAKAT 'MAKUL' HATIRATI

1919 senesinde haftalık Utarit dergisinde, "Hâtırat-ı Abdülhamit Hân-ı Sânî" başlığı ile bir dizi tefrika edilmeye başlanır. Nedense yarıda bırakılan dizinin yazarı zikredilmemiş, ancak ölümüne yakın yıllarda yaşadığı Beylerbeyi Sarayı'nda kaleme aldığı bazı notların dergi tarafından ele geçirildiği bilgisi verilmekle yetinilmiştir. 1922'de bu defa dergide yayınlanan yazılar Cihan Kitaphanesi tarafından bazı alelade ilavelerle kitap şeklinde yayınlacaktır. Kitabın yeni harflerle ilk yayını, 1946'da Bursa'da İsmet Bozdağ tarafından yapılmış ancak iyi dağıtılamamıştır; bunun üzerine Sebahattin Selek 1960 yılında bu hatıraları küçük ilavelerle yeniden neşreder, ardından Osman Yüksel Serdengeçti, 1964'de kitabı, "Abdülhamid

Anlatıyor" başlığıyla bir daha yayınlar. 1975'de ise İsmet Bozdağ, "Leipzig'de Kolze yayınevinde hatıratın orijinal nüshasını buldum" iddiasıyla hatıraları önce Tercüman gazetesinde, ardından Kervan yayınları arasında kitap haliyle bir kere daha bastırır.

Meselenin aslı şudur: 1919 Yılında Süleyman Nazif, devletin düştüğü feci durumun müsebbibi olarak gördüğü İttihatçılar'dan bir nevi intikam almak gayesiyle bu hatıraları kaleme alıp Utarit dergisinde yayınlamaya başlamış, ancak devrin otoriter tarihçilerinden İbnülemin Mahmud Kemal İnal Bey'in ikazı üzerine diziyi yarıda kesmiştir!

Ali Birinci, çok kısaltarak özetlediğim bu hikayeyi, delilleri ve referans bilgileri ile anlatmış bu yazısında; öyle ki, yer yer bir polisiye roman okuduğunuz hissine kapılıyorsunuz. Aksiyon'un 613. sayısında Muhsin Öztürk'ün yaptığı dosyadan okuduklarımıza göre İsmet Bozdağ, konuyla ilgili olarak "resmî" bir açıklamada bulunmak istemediğini belirtmiş bulunuyor. Oysa ki en azından "gayrıresmî" bir açıklama ile durumu kendi açısından vuzuha kavuşturabilirdi.

HATA BEŞER İŞİDİR; HATAYI KABULLENMEK İNSANI KÜÇÜLTMEZ, BÜYÜTÜR

Muhafazakâr Düşünce'nin 8. sayısında, Ali Birinci'ye doğrudan veya imâ ile verilen cevaplar, Polemik dergisinde rastlamaya alışık olduğumuz türden müdafaanamelerdi; bunlar arasında en çok dikkatimi çeken Sadık Yalsızuçanlar'ın cevabı oldu. Yalsızuçanlar, bugüne kadar hiç alışık olmadığımız bir tavır sergileyerek hatasını kabulleniyor ve beni çok sevindiren bir tesbitte bulunuyor; aynen iktibas ediyorum: "Birinci Hoca'nın eleştiri ve ikazlarında da hem ilmi ahlakı hem de emeğe duyduğu saygının gereğini muhtevi bir iyiniyet ve samimiyeti görmemiz gerekiyor. Bu ikazları için kendisine darılmak değil teşekkür etmek durumundayız (...) Bu vesile ile (...) bir şekilde bu soruna ilgi duyan herkesten, 'niyetimizin halisiyeti'ni şefaatçi yaparak özür ve helallik diliyorum."

Hatanın ne olduğu, Ali Birinci'nin Yalsızuçanlar'ı ne sebeple eleştirdiği bir noktaya kadar önemli ama bu raddeden sonra yaptığı samimi açıklaması ile Sadık Yalsızuçanlar gözümde küçülmedi; tam aksine gıyabında kendisine duyduğum saygı ve sevgi arttı.

Kendisini alenen tebrik ediyorum.

ALİ BİRİNCİ'NİN MAKSADI NE?

Kendi sözleriyle yazıyı tamamlayalım. Prof. Birinci bakınız, kendisini meslektaşları arasında sevimsiz gösteren bunca gayreti niçin sarfetmektedir: "Hemen söyleyeyim, gayem ahlâka katkıda bulunmak veya tarih yayıncılığına bir kalite katmak değil. Son zamanlarda bu iş müesseseleşti, okullaştı, adeta aptal insanlar muamelesi görmeye başladık. Bir kere ben bu yazıları geçmişteki ve şimdiki kalem erbabının hakkını savunmak için yazdım. Bu yazı, yaptıklarınızı yutmuyoruz, zannettiğiniz kadar aptal değiliz demek içindir."

Takım ruhu transfer edilebilir mi?

Bazı şeylerin hatırlanması değil, unutulması daha hayırhah olabiliyor: 17 Eylül 2006 tarihi, o meş'um Kayseri-Sivas karşılaşmasının tam 40. yıldönümüydü.

Kırk yıl, insan hayatında bir buçuk nesle tekabül ediyor. Dün akşam 4 Eylül Stadyumu'nu dolduran binlerce kişinin bu zalim nükteden bihaber olması güzeldi.

Fenerbahçe'nin Sivas deplasmanı, şehir hayatına sıra dışı bir hareketlilik ve canlılık getirmişti; ama sahadaki Fenerbahçe yarattığı rüzgârın farkında değilmiş gibi oynadı. 17. dakikada Kezman'ın golü dışında Fenerbahçe, UEFA maçının yorgunluğu içinde göründü. Sivasspor ise ideal kadrosundan ve önemli oyuncularından mahrum çıktığı maçta yediği gole kadar kanadı kırık kuşlar gibiydi. Golden sonra FB'nin hiç de göründüğü kadar olmadığını fark ederek inançla yüklendiler ve ilk inançlı ataklarında da golü buldular.

Fenerbahçe ikinci yarıda daha hareketli görünmesine rağmen sanki "içimizden biri nasılsa bir şeyler yapıp golü bulur" havasında gibilerdi. Lugano'nun kırmızı kart görmesinden sonra Fenerbahçe paniğe kapılarak şuursuz ataklar geliştirdi; ama bunlar inançsız ataklardı; o dakikalarda takımı adına arkadaşlarını şevke getirecek, oyunun liderliğini üstlenecek bir oyuncunun yokluğu fark edildi. Biraz Appiah, sadece o kadar.

Sivasspor ise ikinci yarıya skoru korumak için çıktığını hemen hissettirdi. İleride tek başına Fenerbahçe savunmacılarını meşgul etmeye çabalayan Balili, çırpınmasının semeresini Lugano'yu safdışı bırakmakla alsa da, ne kendisinin ne arkadaşlarının inancı, dün akşam Sivasspor'un FB'yi yenmesine yetecek kadar güçlü değildi. İşin tuhaf tarafı Sivasspor taraftarının da beraberliği çok başarılı bir netice olarak kucaklaması oldu; halbuki Fenerbahçe, ikinci yarı boyunca defansını santra çizgisine kadar çıkararak yumuşak karnını işaretleyip duruyordu. Sivasspor'un biraz cür'etkâr bir atak planıyla dün akşam üç puanı kazanması işten değildi; ama belli ki Sivasspor'un Konya'da aldığı kadro darbesi, görünenden daha vahim boyutlardaydı.

Seyircilere gelince; takımlarını desteklemek açısından FB taraftarları ile Sivassporlular, sahanın iki ucunda yaklaşık 500'er kişilik bir grup halinde maç boyunca hareketliydiler; ama büyük kitle sessiz ve sâkin kaldı; böylece Sivasspor kendi evinde ev sahibi olmanın avantajından mahrum oynadı. Sivas'ın seyircisi bu haliyle biraz "iyigün dostu"nu andırıyor. Sadece işler iyi gittiği sürece varlıklarını hissettiriyorlar.

Fenerbahçe'de işler aksadığı zaman elini taşın altına sokacak gayreti eksik gördüm. Galiba buna "takım ruhu" diyorlar. Maç başlamadan önce ısınma hareketleri yaparken seyrettiğim Fenerbahçe, sahada futbol oynamaya çalışan 11'den çok daha pırıltılı bir vitrin sergiliyordu.

Nedim'e mektup

Aziz kardeşim,

Dün bu sütunlarda yer alan yazında Cumhurbaşkanı'nın "dogma ve boş inanç" kavramından ne anladığını sorgulamışsın.

Benim de aralarında bulunduğum kimileri için Cumhurbaşkanı'nın söyledikleri artık üzerinde durulup irdelenecek bir mâhiyet taşımıyor; zira hayli zaman sonra fark ettim ki Sayın Cumhurbaşkanımız, -kendi kelimeleriyle- "ilerlemeye ve geleceğe yönelmiş, aklın ve bilimin öncülüğünü kabul etmiş, sistemli düşünen, tartışan, üreten, barışa, emeğe, insan haklarına inanan, demokratik değerleri her şeyin üzerinde tutan" biri gibi davranıp konuşmaktan ziyade, alışkanlık eseriyle kendi dogmalarını seslendirmeyi tercih etmektedir. Bana göre senin hassasiyetle üzerinde durduğun "dogma ve boş inanç" tâbirini de, müşarünileyh, mâhiyetini derinlemesine didiklediği ve üzerinde hakiki bir kanaat geliştirdiği için değil, yaygın retoriğe ilticâ rahatlığıyla tekrarlamaktadır.

Şimdi bu tezimi, bizzat Cumhurbaşkanımızın 17 Eylül 2006 tarihinde, Cumhurbaşkanlığı makamının resmi internet sitesinde () yayınlanan açıklamasını tahlil ederek savunacağım.

Şöyle:

Bakalım TDK'nın Türkçe sözlüğü'nde "dogma" nasıl anlamlandırılmış: Doğruluğu sınanmadan benimsenen, bir öğretinin veya ideolojinin temeli yapılan, sav, nas, inak. Belli bir konuda ileri sürülen bir görüşün sorgulanamaz, tartışılmaz gerçek olarak kabul edilmesi

Nokta.

Şimdi düşünelim; Cumhurbaşkanımız, eğitim yılının başlaması dolayısıyla verdiği demeçte, "dogmalarla ve boş inançlarla çocukları ve gençleri etkileme amacı güden okulların ve kursların varlıklarını sürdürmeleri engellenmeli" dediğine göre kendisi de dogma ve boş inançlara karşı çıkan birisi olmalıdır.

Mantık hatası var mı? Yok; devam.

Bu durumda Cumhurbaşkanımızı, her nevi fikriyatı, öğretiyi veya ideolojiyi "sorgulamaya ve tartışmaya" bile değer bulmayan fanatik dogmatiklerden birisi sayılamaz hükmüne ulaşıyoruz.

Görebildiğim kadarıyla bu hükümde de bir mantık yanlışı bulunmuyor.

Sual şu; acaba Cumhurbaşkanımızın zihninde olgunlaştırdığı ve sistematik bir bütün haline getirdiği hayat felsefesi çerçevesinde sorgulamaya ve tartışmaya bile yanaşmadığı herhangi bir mesele var mıdır?

Bir düşünelim...

Meselâ, aynı konuşmada sarf ettiği şu cümle, Cumhurbaşkanı'nın zihin dünyasında en azından bazı dogmatik kompartmanların mevcudiyetine delil sayılabilir mi? İfade aynen şöyle:

"Eğitim, kesinlikle devlet denetiminde ve gözetiminde, Atatürkçü düşünceden ve laiklik temelinden ödün verilmeden yürütülmelidir."

Hatam varsa sen düzelt veya gramerciler ikaz etsinler; yukardaki ibare bir temenniyi değil, bir gerekliliği seslendiriyor; mânâ kuvvetlensin diye üstelik "kesinlikle" zarfı ile te'kîden vurgulanmış. Bu durumda Cumhurbaşkanımızın cümlenin aksi istikametinde tartışma ve sorgulama gayretlerini hoşgörüyle karşılamayacağını çıkarabilir miyiz?

Evet çıkarırız.

Yani Cumhurbaşkanımız, kendi kaleminden çıktığına asla şüphemiz bulunmayan bu cümlesiyle bir "dogma"yı seslendirmiş olmakta mıdır?

Eh, evet olmaktadır!

İşte böyle sevgili Nedim kardeşim, sözün hakikatinden koptuğu bir zihin ikliminde, gayriinsiyâkî ve garip bir tarzda, söylenenlerin gramatikal tahlili ile medlûlü arasındaki uçurumu hesaplayarak konuşuyor ve iletişiyoruz. Eğri namlulu bir tüfekle hedefi vuran atıcılara benzemiyor muyuz bu halimizle?

Selam eder gözlerinden öperim.

Bütün kamu ajanları dogmatiktir: Sezer de dahil

Efendim, dogma kavramının lügât manâsını geçen yazıda vermiştik. Şimdi birkaç örnek vererek meseleye vuzuh kazandıralım.

Meselâ her samimi Marksist için Marksizm bir dogmadır. "Ama nasıl olur, Marksizm bilimsel bir inşâ değil midir?" diye itiraz edenler olabilir. Karl Marks, fikriyatını o zamanlar pek popüler durumdaki ütopyacı sosyalistlerden ayırmak için yaptıklarına "bilimsel sosyalizm" adı vermişti. Marksistler, tarihi diyalektiğin bilimsel bir yönteme, deney ve gözlemlere dayanıp doğrulandığına, toplumsal değişimlerin, tabiatta olduğu gibi belli kanunlara bağlı olduğuna inanırlar. Böylesine esaslı kanunlara bağlı olan şey, kendiliğinden bilimsel sayılacaktır.

Ee, Marksizm bilimsel midir peki?

Hayır değildir, nitekim başka bilim adamları, Marks'ın gözlemlediği hadiseleri yeniden gözden geçirerek, teorideki yanlışları işaretlemişlerdir. Marksizm, özellikle XIX. yüzyıl ekonomi-politiğini kavramak için değerli bir teorik çerçeve sunar ama günümüzde bu inşânın "bilim" olduğunu ileri sürenlere artık tuhaf nazarlarla bakılıyor.

Ama adam "illâ ki ben Marksist'im" diyorsa, yapacak bir şey yok; zevkler, renkler ve dogmalar tartışılmaz.

Dogma'ya başka hangi örnekleri verebiliriz?

Bütün dinler otomatik olarak "dogma" kapsamına girerler; herhangi bir dinin mahiyetini sorgulayabilir, benimser veya reddedersiniz ama reddedenler olduğu gibi reddederler, benimseyenler de "öyle olduğuna inandıkları" için kabullenirler.

Dogmaların içini açıp bakamayız; dogmalar bizden şüphe veya eleştirel akıl değil inanç talep ederler. Dinlerin inşâ ettiği bütün, bilimin bilinen metodlarıyla anlaşılıp incelenemeyeceği için dinleri dogma kapsamına alabiliriz.

Birilerinin de kasdettiği dogma tam tamına buydu galiba; ama zannımca bütün dinler meyânında İslâm'ı daha dogmatik buldukları gibi yaygın kanaat oluştu. Önemli değil, geçelim.

Bir başka dogma örneği daha verebiliriz; meselâ bizim Anayasamız, bazı maddeleri itibariyle dogma niteliğini taşımaktadır. Meselâ 4. madde böyledir, okuyalım: "Anayasa'nın 1'inci maddesindeki devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile 2'nci maddesindeki Cumhuriyet'in nitelikleri ve 3'üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez."

"Değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez" kaydı, meselâ temel postülaları itibariyle ayniyle dinler için de geçerlidir, Marksizm için de. Değiştirirseniz kendisi olmaktan çıkıp başka bir şey haline gelir.

Demek ki bizim Anayasa'mız da dogmatik bir koruma şemsiyesinin altında muhafaza edilmektedir.

Dahası var: Anayasa'nın beşinci kısmı'nda zikredilen 174. maddede, daha dogmatik bir koruma kalkanı ile karşılaşıyoruz. Aynen iktibas ediyorum: "Anayasa'nın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyeti'nin lâiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılâp kanunlarının, Anayasa'nın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasa'ya aykırı olduğu şeklinde anlaşılamaz ve yorumlanamaz."

Yani "filan İnkılâp Kanunu, aynı Anayasa'nın (söz gelişi) 17. maddesine muhaliftir" gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne müracaat edilemez. Hakikaten (ve üstelik bilimsel açıdan) öyle olsa bile böyle bir iddiada bulunmanızı 174. madde engellemektedir.

İşte dogma ve dogmatizm böyle bir şeydir.

Yani Cumhurbaşkanı da dahil, bir kamu görevlisi, görevine başlarken Anayasa'ya sadık kalacağına yemin ettiğinde, aynı zamanda Anayasa'nın dogmatik karakterini muhafazaya da yemin etmiş olmaktadır ve böyle bir kamu görevlisinin sağda solda, "ben her nevi dogmaya karşıyım" diye yağıp-gürlemesinin felsefî ve mantıkî açıdan iler-tutar tarafı bulunmamaktadır.

Vesselâm.

Beynamaz

Tamam aynı fıkrayı bir kere daha anlatacağım ama, durumu izah etmek için bundan daha güzeli gelmiyor aklıma.

Adam, nasıl derler, o çok kullanılan tâbirle "beynamaz".

Bu kelimenin aslî şeklini biliyorsunuz ama bilmeyenler vardır, izah edelim: "Bî namaz", yani namazsız, yani icab ettiğinde "elhamdülillah, biz de Müslüman çocuğuyuz; şimdilik fırsatımız olmadı ama dedemle ninem hacca bile gittilerdi" diye iç burukluğu geçiren cinsinden biri.

Etrafındakiler sıkıştırıyorlar;

-Koca adam oldun, ev bark sahibisin, nerdeyse boyunca çocuğun var, ayıp, artık namaza başla!

Evvelleri pek aldırış etmiyor, "O da olur inşallah; yakında düşünüyorum, üstüme varmayın, ben namaza başlayınca bırakacak takımından değilim." filân diye geçiştiriyor ama çoğumuz vaktiyle bu tür ısrarlara muhatap kalmışızdır; insanın içinde ukde gibi durur, rahatsız eder. Bakmış ki olmayacak, başlamış namaza.

Şimdi "başlamış namaza" deyince aklıma bir başka fıkra geldi. Aslında fıkra filan değil, birebir aynısının tıpkısı neviinden hakiki bir hâtıra.

Yalnız okuyucu, burada dikkat isterim; fıkrayı yarıda bölüp bir diğerine başladık ama siz buraya bir balmumu yapıştıracaksınız, bitince tekrar bu noktaya dönmek için.

Anlaştık mı? Peki öyleyse!

Hadisenin kahramanlarından birisi arkadaşımın babası. Hayli sene önce rahmetli oldu, diğeri ise onun bir arkadaşı.

Bunlar, vaktiyle etrafında orman bulunan bir köyde yaşıyorlar. Gayrı tarla mı açıyorlar, yoksa yaklaşan kış için yakacak mı tedarik ediyorlar bilmem.

Küreği, kazmayı, baltayı alıp kök sökmeye gidiyorlar.

Ben görmedim; arkadaş dedi ki; "Belâlı bir iştir, insanın burnundan getirir. Ağaç dibinin etrafını daire şeklinde kazacaksın, yolunu kesen kökü keseceksin, iyice derine gideceksin ki sökebilesin; zor iştir yani."

Neyse, sabahın köründe başlıyorlar kök sökmeye. Bir, iki derken kuşluk vakti geliyor; biraz istirahat edip yeniden kazmaya sarılıyorlar. Arkadaşın babası bir ara güneşe bakıyor,

-Oo, diyor; "güneş batıya yıkılmış nerdeyse, öğle geçmiş, haydi Mahmut şu derede abdest alıp da namazımızı kılalım!"

Adamın adı Mahmut filan değil, meselâ dedik yani. Mahmut, kasketi arkaya yıkıyor; ağrıyan belini dinlendirmek istercesine arkaya doğru kaykılıp çatırdattıktan sonra yağlığı ile terini silip önündeki yarısı sökülmüş köke bakıyor,

-Hele sen git de diyor, ben şu kalan iki kökü daha söker gelirim!

-...?

Arkadaşın babası, yeni bir şevkle kazmaya sarılan Mahmut'a şöyle bir bakıyor,

-Ulan köftehor, diyor, "Şurada dört rekât namaz kılmak, iki kök sökmekten daha mı zor?"

Şimdi geçiyoruz öteki hadiseye; balmumu yapıştırdığımız yere. Siz bu arada bir kere daha bakınız.

Bizim beynamazın hadisesi işte bu esnada, yani hısım akrabanın "artık namaza başla" diye çıkıştığı günlerde geçiyor.

Konu-komşudan birkaç kişi camiden çıkarken bakıyorlar ki, "a", bizim beynamaz arkadaş; tâdil-i erkâna pek münasip tarzda namazını kılmakta; cemaat çıkarken namazda olduğuna göre, ya biraz gecikti veya geçmiş zaman borçlarının kazâlarını edâ ediyor.

Pek bir seviniyorlar, kapı ağzında başlıyorlar fiskosa,

-Maaşallah bak ne güzel kılıyor namazını...

-Zaten, 'Başlayacağım' diyordu, aferin, sözünde durdu.

-Pek de güzel olmuş canım; yüzüne nur gelmiş...

-Yaa, Müslüman evlâdı ne de olsa; onca sene beynamaz gezdi ama bak doğru yolu buluverdi...

Bizimkiler kapıağzında konuşadursunlar, adamımız her bir şeyden haberdar, kulağının birini kapıağzına vermiş zevkle dinliyor, gururlanıyor, bir kibirleniyor, bir göğüsleri kabarıyor...

Secdeden kalkıp ikinci rekâta başlamak üzere doğrulurken dönüyor kapıya, kapıdakilerle göz göze geldikten sonra diyor ki,

-Üstelik oruçluyum haa!..

Devam ediyor namaza!

Efendim oruçluluk hali böyledir biraz; karşıdan kolay kolay sezilmez. İçe kapalı, derûnî bir ibâdet. İşin hoş tarafı oruç tutmak için sûretâ bir şey yapmak gerekmemesidir; bir şeyleri yapmamak yetişir. Bu yüzden oruç ibadeti, halk arasında "tutmak" fiili ile beraber zikrediliyor; görünmeyeni, hissedilmeyeni biraz daha somutlaştırabilmek için.

Bugünden tezi yok, senenin sair zamanında namaz kılmaktansa "iki kök daha sökmeyi" tercih eden necib matbuatımız, siz değerli okuyucularına "üstelik oruçluyum haa!" makamından neşriyata başlayacak, evvelâ kesif bir "oruç en iyi ne ile açılır?" münakaşası başlattıktan sonra dinibütünlüğü kimselere bırakmayarak bir ay, başında namaz takkesi, elinde tesbih, ayağında takunya ile gezecektir.

Olsun; yine de güzel. Bir düşünün, ya kalan on bir ayda da böyle dinibütün olsalardı ne olurdu?

"Ne olurdu" dedim de bakınız aklıma ne geldi?

Beynamazın biri, bir mecliste konuşulanlara kulak misafiri olmakta; sohbet, "gece namazı"nın yani yatsının geç saatlerde kılınmasının daha faziletli olduğu hakkında. Bizimki, namazı geciktirmenin güzel bir şey olduğu zehabına katılarak atılıyor:

-Siz yatsıyı sabah namazına yakın kılıp büyük sevap kazanıyormuşsunuz; ben hiç kılmadığıma göre kim bilir nasıl ecir kazanıyorum?

Ramazan'ınızı tebrik ederim efendim; bu gönül, dualarınızda hatırlanmak ister!

Siz gidin. Ben gelmiyorum!

Kanun, "hakaret etmeyeceksin" diyor, "eleştirmeyeceksin" demiyor.

Hiç kimse kusura bakmasın, bugünlerde "âkıl" olmak bakımından insanda şüphe uyandıran bir kısım muhitlerin tekelindeymiş gibi görünüyorsa da Türklük, sabah erken kalkanın hakarete yelteneceği, dahletmeye kalkışacağı bir tükürük hokkası değildir. Her mensubiyet

sıfatı gibi Türklük de -saygı değil- ama hakarete uğramama mâsuniyetini hak ediyor. Kanunun rûhu da budur.

Bazı arkadaşlar, "edebiyat yaparken ayağıma takılıyor; entel pullarım dökülüyor" polimi çekiyor diye 301. madde kalksıncılar otobüsüne binecek değilim. Bu çığırtkanlık artık mide kaldıracak raddelere geldi. Ben gelmiyorum, siz gidin; giderken kapıyı da çekin iyice...

...

1. madde lâzımdır; hiç işletilmese bile orada durmasında fayda vardır; bazı şeylerin altını çizmektedir çünkü.

Latin, Anglo-Saxon, Arap, Töton gibi sıfatlar neyin alâmet-i farîkası ise Türklük de bizim alâmet sıfatımız; iyidir-kötüdür, hoşunuza gider-gitmez, sizin bileceğiniz iştir. Eleştirebilirsiniz de ama hakaret edemezsiniz.

Etimolojik bakımdan değişime uğramışmış da, eskiden başka şekilde tesmiye olunurmuş, var mıymış-yok muymuş.. önemli değil bunlar: Yerkürenin bir yerinde yaşadığımız bir yer var; kimseye pasaport gösterip vize istemeden seyahat edebildiğimiz yegâne ülke. Evet iyi yönetilmedi, halen de iyi yönetildiği söylenemez; orada yaşayanlar dünyanın en asil, en güzel, en akıllı insanları da sayılmazlar pek; iyisi iyidir, kötüsü de kötü. Lâkin Türklük bu topluluğun ve yerin siyasi, hatta dini ve medeni familya ismidir.

Hakarete yelteneceksen, ayağını denk atacaksın yani... O yüzden her benzeri gibi o da asgari derecede saygıyı hak eder; kanunun muhafaza ettiği de budur: Hakaret fiilleri dünyanın dört yanında hangi gerekçeyle cezalandırılıyor ise gerekçesi odur.

Günlerdir, "Kaldırın bu ayıbı, ülkem buna layık değil, dünyaya rezil olduk" yollu medya kampanyasının, berbat bir kanaat terörünün baskısı altındayız. Bazılarımızda, hafiften "aman ben de koroya katılmakta gecikmeyeyim bari" telâşı bile hissedilir oldu.

Tırsmayınız arkadaşlar! Sakin olunuz, bu patırtıdan bir Dreyfus Davası boyutu çıkmaz. Zaten diyorlar ki, "estağfurullah; ben demedim, kahramanım dedi"; hâkim de, "tamam hakaret kasdın yok, serbestsin" diyor. Bitti.

"Evet hakaret kasdım var; hakaret ettim" denilse ne olacaktı peki? Hakim, "aman be evladım, hakaret edilmedik bir kulağımızın arkası kalmıştı; hangi çağda yaşıyoruz, ağzına sağlık" mı diyecekti?

Kim kendi nefsine ve cinsine hakaret ettirmekte mütekâmil bir lezzet buluyorsa kendi bileceği iştir; ben kendi nefsime rıza göstermem; 301. madde bu memlekete lâzımdır ve aynen yerinde durmalıdır.

Hatta fiilen işe yaramasa bile.

Nitekim Türklüğü sever ve müdafaa eder gibi davrandıkları halde, nihai tahlilde Türklüğe daha beter fenalık edenleri bu madde kapsamına sokmak mümkün olsaydı, savcıların başında saç kalmazdı; ayrı fasıl. Neticede herkes karnındaki derdi punduna getirip bir şekilde seslendiriyor.

Birisi bana desin ki, "benim çok önemli ama çok tehlikeli bir fikrim var ve ben Türkiye'de bu fikri seslendiremiyorum; çünkü kanunlar engelliyor". Var mı böyle bir fikir, duydunuz mu, mümkün mü? Lâf bütün bunlar. Bizdeki en derin ve tehlikeli fikirler üçe ayrılır: Şeriat gelsin, ülke bölünsün yarısı Kürdistan olsun ve katil Türkler Ermenileri kesti!.

Sahi, son 301 mağduresi arkadaş hangi ithamdan beraat etmiş idi bakayım?

Taraftarlığın otopsisi

Zaten bilinenleri tekrarlayarak söze başlamak mânâsız; çoğumuzun gönül ilişkisi, aklî sebeple izah edilemeyen bir tercih olarak algıladığı taraftarlık, öteki çehresiyle bütün dünyayı etkileyen ve müşteri haline getiren bir endüstridir. Bu yüzden nihai kertede taraftar, ticari kimliği öne çıkmış, bilançolarında kâr-zarar hesabının fevkalade ciddiye alındığı bir firmaya gönüllü destek veren bir tüketici durumunda görünüyor. Sezon sonu değerlendirmesi itibariyle bir futbol takımı, taraftarına sadece "başarı" veya "zafer" kavramıyla tarif edilen gayrimaddi bir ürün sunmakta, buna mukabil taraftar çeşitli ürünleri satın alıp destekleyerek (forma, bayrak, maç bileti, futbol programlarının seyirciliği vb.) takımına maddi katkılarda bulunmaktadır.

Yani bir alış-veriş süreci olarak düşünüldüğünde taraftarlık hiç de rasyonel olmayan bir ilişki gibi görünüyor; insanın irrasyonel yanına hitab ediyor. O yüzden bir insanın hayatında ne kadar gerekli olup olmadığını tartışmak zor.

Takım gözle görülür, somut bir ekiptir; taraftar ise ancak maç esnasında tribünleri dolduran kalabalığın içinde somutlaşan ama asla şahsîleşemeyen bir soyut kavram. Son yıllarda taraftar dernekleri, internet siteleri ve grupları oluşturmak suretiyle taraftarın da görünür hale gelme çabası içinde olduğunu görüyoruz. Yine de çokluğun azlığa duyduğu ilginin temelinde romantik unsurların ağır bastığı bir gerçektir. Taraftarlığın kökünde romantizm yatıyor; bütün taraftarlar için belki söylenemez ama bir takımın taraftarı olmak, özellikle gençler söz konusu olduğunda şahsiyeti ilgilendiren, hatta biçimlendiren bir etki yapıyor. Kişi, kendini takımının özellikleriyle tarif edip, onda kimliğini bütünleyen bir unsur buluyor. Bu durumda taraftarla takımı arasındaki romantik ilişki, hayal kırıklığı anlarında çok sert tepkilere dönüşebiliyor.

Aşağıdaki paragrafı, taraftarlığın hangi boyutlara eriştiğini farkedebilirsiniz düşüncesiyle iktibas ediyorum. Bir taraftar sitesinden alınan bu pasajdaki takım ve şahıs isimlerini kasden sansürledim. Çünkü okuyucular arasında bu gibi konulardan alınganlık hissesi çıkaranlar da var:

GÖKTEN ZEMBİLLE İNMEDİNİZ; SİZE EMEK VERDİK

"100. yılımızı yaşıyoruz. Bunu, futbolcu ıslıklayıp, küfür eden, sinemada film seyreder gibi statta boy gösteren kitle için hatırlatma babında söylüyoruz. Hatırlatırız baylar, bayanlar bu yıl bizim ... yılımız. Gelip maç seyrettiğiniz yer farkında mısınız ama bizim mabedimiz. Orada sizin terbiyesizliklerinize asla yer olmadı ve olmayacak. O mabed takıma her şart ve zeminde destek olmak için, rakiplere cehennemi yaşatmak için yapıldı. Siz orayı kendi futbolcularımıza cehenneme çevirin diye değil.

Biz ... taraftarıyız.Yıllardır verdiğimiz koşulsuz destekle herkese örnek olduk, örnek gösterildik. Biz ne ... ne .... taraftarına benzeriz. "Hep destek, tam destek" ilkesi bizim tribünlerin bağrından çıkmıştır ve yıllardır buna uymanın nice yararlarını gördük. Bizim stadımızda böyle şeyler olmaz. Bindiğimiz dalı size kestirmeyeceğiz.

Biliyoruz bu hale gelişiniz, bu derece çoğalmanız yıllardır süre gelen bir süreç sonucu. Bir anda gökten zembille inmediniz. Yönetimin taraftarla kopukluğu sizleri bu derece palazlandırdı. Çoğaldıkça cesaretlenip, takım kaptanımıza, yılların emektarı büyük kalecimiz .... 'ye ve daha nicelerine küfür edecek kadar küstahlaştınız. Buna kimsenin hakkı yok."

TAKIMIN MABEDİ?

Önceleri yazının taraftarlık terbiyesi veya üslûbu hakkında yönlendirici bir metin olduğu zehabına kapılıyor insan ama öyle imâlar var ki şahsen okurken tüylerimin diken diken olduğunu hissettim; kendi yandaşlarını suçlarken, "Biliyoruz bu hale gelişiniz, bu derece çoğalmanız yıllardır süre gelen bir süreç sonucu. Bir anda gökten zembille inmediniz" ibarelerini kullanabilen bir taraftarlık anlayışının, başkalarına karşı ne kadar kırıcı olabileceğini tahmin etmek zor değil.

Bu duruma göre taraftar hep onca zaman, emek ve para harcayarak "takımın mabedine" gelecek ama orada sıradan bir seyirci gibi oturup oyunun zevkini çıkarmak gibi bir hataya kapılmayacak, amigoların yönlendireceği tezahüratlara iştirak edecek, hiç durmayacak ve susmayacak; bir ordunun neferi imiş gibi tribün liderlerine itaat edecek.

Neyse ki bu yazıyı okuyan taraftarların önemli bir kısmı, "Ne yani dilediğimiz gibi maç seyredemeyecek miyiz?" şeklinde tepki göstermiş; ama futbol endüstrisinin cirosu büyüdükçe "ılıman taraftar" tipinin giderek ufalacağı, hatta stadyumlardan tamamen kopacağını tahmin etmek zor değil. Tribün iktidarını kontrol etmek isteyenler herhalde, bu örnekte görüldüğü gibi yeni suçlama maddeleriyle iktidarlarını sağlama almaya çalışacaklardır.

Futbolda, stadyumda ve saha içinde şiddeti önlemek için yeterli kanun ve yönetmelikler mevcut fakat aşırı taraftarlığı (hooliganizm) törpüleyip, meseleyi galîz çizgiden uzak tutacak olanlar (ilk planda basın ve kulüpler) ellerini taşın altına sokmaktan çekiniyorlar. Kendi takımına duyduğu sevgiyi, başkalarına yönelttiği nefretle isbat edeceğini zanneden taraftar tipi

hızla yayılıyor. Taraftar sitelerinde galîz ve ağıza alınmaz hakaretler sıradan şeyler haline geldi; toplum içinde geçerli terbiye kodları, taraftarlık söz konusu edildiğinde hatırlanmaz oluyor.

Bu konuda basına büyük iş düştüğü açıktır; esasen yazılı ve görüntülü basının spor servislerini yönetenler bu konuda doğruyu ve yanlışı iyi bilen, tecrübeli kişiler fakat futbolun ticari ve endüstriyel tarafı onları da büyük baskı altına aldığı için, yorumcu adı altında neticede işi birbirine hakarete kadar vardıran futbol meddahları, amigo yazarlar meydan bulabiliyor ve bu gibi yayınlar taraftar kimliğine sahip gençler üzerinde çok fena tesir yapıyorlar.

Yanlışı bilip gereğini yapamamak çok acı.

TSK'nın arayışı

Kara Kuvvetleri Komutanı Başbuğ'un Harbokulu konuşması ve Hakkari'de Dağ Komando Tugayı'ndaki askerlerin ve ailelerin yaptığı pankartlı eylemi yan yana koyup resme bakınca ne görüyorsunuz?

Bu iki hadiseyi değerlendirirken şöyle düşünüyorum: Konuşma metnindeki irtica ile ilgili kısımlar "lâzım-ı gayrı müfârık" addedilmelidir, yani "onsuz olamayacak, olmazsa olmaz cinsinden gereklilikler". Resmi yazışmalarda kullanılması âdet hükmündeki elkab ibâreleri vardır hani; tek başlarına pek bir şey ifade etmezler ama zikredilmemeleri fark edilir, ayıpsanır, öyle bir şey. Ne denilmek istenildiğini anlamak ve asıl mesajın mahiyetine erişmek için laiklikle ilgili elkab ibârelerini geçip sair kısma bakmak gerekiyor.

Elbette her iki hadisenin, yani gösteri yürüyüşü ve Harbokulu konuşmasının mûtad emir-komuta hiyerarşisi dahilinde yönlendirildiğini varsayarak konuşmak lazım. Benim gördüğüm şeyin adı "arayış"tır. Silahlı Kuvvetler, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tam da merkezinde tuttuğu yerin, içerden ve dışardan gelebilecek sorgulama taleplerine karşı savunmasını yapmak, yeni bir meşruiyet çizgisinde tutunmak için ses ve üslûb idmanı, strateji belirlemek için zemin etüdü yapıyor.

Orgeneral Başbuğ'un konuşmasında işaret ettiği hususlar, geleneksel askeri diskurun tekrarı gibi görünse de dikkat çekici ayrıntılar taşıyor, "askerin tek başına mücadelesi yetmez; devletin tüm kurumları ve sivil toplum kuruluşları da mücadeleye katılmalıdır" meâlindeki cümleden anlaşılması gereken, AB kaynaklı eleştiriler karşısında ordunun yalnız bırakılmaması gerektiğidir; nitekim bu talep şöyle seslendiriliyor: "Silahlı Kuvvetlerin (...), anayasal düzenin üç temel niteliği olan, ulus devlet, üniter devlet ve laik devlete yapılan saldırılara kayıtsız kalmasını istiyorlar. TSK'yı, başka ülkelerin ordularıyla karıştırarak, farklı sonuçlar üretmeye çalışanlar, Türk toplumunun tarihini de, gerçeklerini de bilmeyenler ya da kendilerine yabancılaşmış olanlardır. TSK, laik devletin korunmasında her zaman taraf olmuştur ve olmaya da devam edecektir."

Hakkari'deki toplu askerî eylem ise, moda tabirle bir ilk; Tugay komutanı ve karargâh subayları, eş ve çocuklarının oluşturduğu toplulukla birlikte daha iyi ve yeterli belediye hizmeti almak için pankartlı yürüyüş yapıyorlar. Bu eylem, doğrudan belediye başkanı yerine Hakkarililere hitab etme ihtiyacını hissettirmesi bakımından dikkat çekicidir, bir nevi halkla ilişkiler çalışmasını andırıyor bu durum. Toplum desteği taleb etmesi bakımından da Org. Başbuğ'un konuşması ile örtüşen bir boyutu söz konusu.

Bilindiği üzre önceki Genelkurmay Başkanı Sayın Hilmi Özkök, askerin sistem içindeki yeri konusunda daha demokratik profil gösterdiği için sevmeyenlerince hayli eleştirilmiş ve atla darıyı dövüştürmek konusunda kabiliyetli gazeteci esnafı tarafından giderayak, Cumhurbaşkanı'na bir güzel azarlattırılmıştı! Bu çevreler hayli zamandır "çok serttir, konuşursa kötü yapar, vurduğu yerden ses getirir" gibi imâlarla ordunun yeni yönetimini adeta bir şeyler yapmaya zorluyor gibiydiler. Nitekim necib basınımızın önlibero tayfası, konuşmayı "sert yaptı" serlevhasıyla duyurmayı tercih ettiler. Oysaki bu sertliğin hemen arka planında duran tereddüdün fark edilmemesi çok zordu. Konuşmanın böyle bir anlam boyutu da yok değil.

Müneccim değiliz fakat bundan sonra vukuu muhtemel olan şey, TSK'nın AB normlarına göre dönüşmesi yerine, sistemin eskisi gibi TSK merkezli yapısında direnmesi ve AB'ye katılma sürecinin garip mayın tuzaklarına çarpmasıdır.

Evet, duruş mütereddid görünüyor ama bu raundu AB yanlıları zor alırlar!

Ayaküstü röportajı

- Ortopedi ve Travmatoloji Profesörü Dr. Emin Alıcı'nın, branşı dışında bir alana girerek fikir beyan etmesinden rahatsızlık duyuyor muyuz şahsen?
- Hayır!
- Peki, sayın Alıcı'nın, "Karşıyaka Toplantıları" adı verilen toplantılarda Dokuz Eylül Üniversitesi rektörü sıfatıyla konuşmasında bir terslik var mı?
- Yoo, son derece olağan ve sıradan bir faaliyet bu.
- Peki, Emin Alıcı'nın, bu toplantıda "Ah keşke Anadolu halkı 250 sene önce Müslüman olmasaydı." şeklinde bir söz sarf etmesi skandal mıdır?
- Niye olsun ki? Değildir, çünkü bu sözün bilimsel bir kıymeti yok, temenni!.. Temennisinin niteliği de kendisini bağlar ve tarif eder; bizi ilgilendirmez yani.
- Prof. Alıcı, daha sonra bu sözlerini reddederek, "akıllı olan böyle lâflar etmez" demiş ama ardından konuşmaya dair ses kaydı internetten yayınlanınca, Vatan Gazetesi muhabirine, "Ben Hıristiyan'ım. Bu sözlerim Papa'nın Müslümanlara sarf ettiği sözler kadar etkili olur.

Sonuçları da benim için iyi olmaz" şeklinde konuşmuş. Bu durumu nasıl değerlendirmek gerekir?

- Şimdi işler çatallaştı; elmalarla armutları karıştırmamak için sırayla gidelim. Biir, konuştuklarını reddetmesi, nasıl denir.. "şık" değil ama kendi bileceği iş neticede, ikii, bu itirazı esnasında "akıllı adam böyle lâf etmez" cümlesini kurması bence mâkul fakat nihai tahlilde sahibini bağlayan bir ifadedir. Üç, konuşmanın ses kaydı yayınlanınca niçin durup dururken, "Ben Hıristiyan'ım" demek ihtiyacına kapıldığını anlamıyoruz. Şüphesiz arada başka cümleler de vardır ama haber editörleri gereksiz gördükleri için kısaltmış olabilirler; dolayısıyla bu ifadeyi ihtiyatla karşılamak lazım fakat, Sayın Alıcı'nın dini kimliğini ifşa etmesi, olayı karmaşıklaştırmaktadır çünkü neticede akıllı adamların sarf etmeyeceği türden lâflar söylemek hiçbir din mensubunun imtiyaz ve tekelinde değildir. Bu küçük saptama, ya kayıt ve editör hatasıdır ya da dikkatleri başka yöne sevk etmek için yapılmış bilinçli bir şaşırtmaca hamlesidir. Her hâl ü kârda mânâsız. "Bu sözlerim Papa'nın Müslümanlara sarf ettiği sözler kadar etkili olur" cümlesini ise abartılı bulduğumu belirtmeliyim; bir insanın kendisini bu kadar önemsemesi, neticede bu gibi garip tezahürlere ve değerlendirme yanlışlarına yol açabiliyor demek ki?
- Peki, "sonuçları benim için iyi olmaz" sözünü nasıl anlamak lâzım?
- Peeh peeh... Prof. Alıcı bu cümleyle rektörlüğünün ve ilmi kariyerinin risk altına gireceğini imâ ediyorsa, yaşadığı ülkenin politik ve entelektüel aurasını henüz tanıyamamış demektir. Bence lâflarının önemini fazlaca abartmaktadır.
- Yani?
- Yani bir şey olmaz; çünkü ortada ciddiye alınması gereken bir cürüm, kabahat, itham, söz, eylem vesaire yoktur. Topluluk önünde mırıldanma kabilinden bir şey. Bunun ciddi sonuçlara yol açacağını sanmıyorum.
- Peki, bu rektörü atayan Cumhurbaşkanı açısından bir değerlendirme ihtiyacı duyulur mu?
- Soruyu tam anlayamadım ama Cumhurbaşkanı'nın bu olaydan ötürü kendine şahsi bir alınganlık veya suçlanma hissi çıkaracağını sanmıyorum; üstelik doğru da değil. Bilim adamlarının yanılabilirliği en muhteşem imtiyazlarıdır; yanılmaları halinde bir, isabetlerinde iki sevap kazanırlar bilirsiniz.
- Ne yani, ortada bir şey yok mu diyorsunuz; niçin konuşuyoruz öyleyse biz?
- Haa, belki şu kadarı söylenebilir; Prof. Alıcı'nın sözlü spekülasyonunda ciddiye alınır bir entelektüel kalite eseri görmüyoruz; üstelik yanlış bilgiye dayanan fikir jimnastikleri bunlar. Kalite bakımından eleştirilebilir ama bu gayret ve emeğe değer mi sormadan edemiyor insan...

- Teşekkürler, demek bir şey yok ha ortada?
- Bir şey değil canım, evet, gerçekten bir şey yok!

Ekim

Şaşkın

...Ya Rabbi nasıl bir ülkedir bu, inanmıyorum yaa...

Ramazan mı kaldı kardeşim; takvime bak ne yazıyoo? 21. yüzyıldayız. Adamlar Ay'a gidip geleli elli sene oldu nerdeyse, bizimkiler hâlâ Ramazan triplerinde ayol...

Bıraksak hani, direnmesek gece gündüz davul çaldırır bu taşralılar valla; güzelim, insanlar sabah erken kalkacak mesaiye yetişecek, naapıyoo, sahura kalkmıyoo, vurup kafayı yatıyoo. Sen de gelip adamın tepesinde iki saat davul çaldırıyosun, adam çılgına dönüyoo...

Davulcu kaybolunca biraz kafasını yastığa koyacak, nerdee? Bu defa sabah ezanı başlıyoo. Olmaz böyle bişii ya, inanmıyoruuum..

Eminim ki Ortadoğu ve Balkanların birçok yöresinden duyuluyordur o ezan sesi. Nasıl cihazlar bunlar kardeşim, Rock konserlerindeki amfiler filan amatör kalır yanında...

Müezzin buradan bir öhhö öhhö diyo, karşı yakada ahali yataklarından dışarı uğruyo, ne oldu baskın mı var diye... Ardından bir de mikrofona üflemezler mi, "püff püff", sonra o âlete tıklamalar felaan... âdet, püflemezse hatırımız kalır sanki...

Alın amfilerinizi gidin kardeşim köyünüze, bırakın da iki saatçik uyuyalım değil mi?

Saatiniz yok mu sizin çalar saatiniz; o yoksa cep telefonunun alarmını kurup yatsana kardeşiiim?..

Akşam olur, zooonk diye top atarsın!... Yaa lütfeen, bir şeyi gürültüsüz yapamaz mısınız arkadaşlar; illa her şeyi görünür duyulur hale getirmeniz mi gerekiyoo? Anladık Ramazan, biz de Müslüman'ız galiba burada birazcık değil mi?

Reklâmlarda bir iftar muhabbeti, gizli gizli oruç ve Ramazan motifleri işlemeler felaan; herkes Ramazan'a göre alışveriş etmek zorunda mı değerli reklamcı kardeşim; bu ülkede ramazan sektörünün dışında kalan tüketiciler de yok mu? Diyelim adam oruç tutmuyo, mazereti var veya inanmıyoo da tutmuyoo, olamaz mı?

Bak bu çok zoruma gidiyor benim; devlet işlerine dini karıştırmıyoruz; çok güzel bu bence, peki ticari işlerde dinin ne yeri var arkadaşlar, lütfen yaani?

Yoğurt satıyorsan adam gibi sat kardeşim, bu yoğurt iyidir de, ucuzdur de veya pahalıdır ama kalitelidir; gücü yeten alsın filan de ama meseleyi getirip iftara, oruca bağlama; adı üstünde yoğurt bu, Müslüman da yer, Musevi de sever, ateist de tüketir.

Yoğurt diyorum yoğurt... Yumurta değil, nerden çıktı yumurta?

Yoğurdu dine, yok dini yoğurda âlet ediyorsunuz diyorum, hiç mi utanmıyorsunuz diyorum, anlamıyo musuun?

O iftar ve sahur programlarını hatırlatma şimdi bana; ay, baygınlık geçirecek gibi oluyorum düşündükçe. Her televizyonda baş köşede bir "ayarcı vaiz" oturtmuşlar, demirbaş, nöbetçi hoca. Televizyon kanalının logosu gibi adamlar yahu, gördükçe gülesim geliyor inanmazsın... Veya ne derler.. Termos gibi. Lazım olunca düğmesine basıp soğuk su alıyorlar, "Hocaam, sevgi ve paylaşmak çok önemli kavramlar diil mi hocaam; siz ne diyorsunuz bu konuda hocaaam?" O da zembereği kurulmuş gibi başlıyor; yüzünde önceden çalışıldığı besbelli bir teatral ifade, "Çok güzel temas buyurdunuz Nazifaanım, yüce dinimiz bu konuda buyuruyor ki..."

Hele bir de Ramazan şairleri türemiş şimdi, gördükçe bunaltı basıyor beni. Bööyle boyunlarını yana yatırıp kamera merceğinin içine baka baka kendi yazdıkları abuk-subuk şeyleri okurken arkadan da müzik çaldırmıyorlar mı, illet oluyorum; beni bu halimle dışardan gören der ki, bu kadında hiç dini hassasiyet kalmamış, din düşmanı olmuş filan zanneder. Öyle değil mi ayol, adam şiir okudukça, ızdıraptan sabırdan aşktan bahsettikçe beni burda gülmeler tutuyor, ardından haykıra haykıra ağlayasım geliyor, hayır heyecandan değil be, sinir krizine girmiş oluyorum o esnada.. ondan.

Ay az biraz dinimiz imanımız vardı, o da Ramazanlarda ufala ufala yağmurda kalmış sabuna döndü kardeş. Hani diyorum imanımızın azlığından mı acaba? Malum biz öyle küçük yaşlarda Kur'an kurslarına filan gitmedik, biraz ne bileyim serbest yetiştik ondan mıdır? Tamam biz de Müslüman evladıyız ayol, geçen sene birlikte gitmedik mi Telli Baba'ya Sirkeci Dede'ye felaan kıız... Benim bir babaannem vardı, inanılmaaaz bir şeydi, böyle başörtüsünü örter pembe atlastan, camın kenarına oturur, hacca da gitmişti biliyorsun dedemle.. Bazen namaz kıldığını filan da görürdüm galiba ama öğleleri yemekten sonra bir çorba kaşığı kanyak yuvarlamayı ihmal etmezdi bak. Müthiş bir kadındı, o başka bu başka derdi hep.

Geçen sene tuz evliyasına gitmiştik Meral'le. Ben başımı örttüm tabii türbeden girerken. İçerde bir kadın, "Bacım başörtüsünü de iki paralık ettiniz, öyle baş örtülmez, çıkın gidin bu mübarek yerden!" deyince tepemden aşağı bir kazan kaynar su dökülmüş gibi oldum ayol. Bunu bana öğretenin ellerine baksan bakamazsın, bakımsıızz kir pas içinde, gelmiş bana din öğretiyor. Tuzcu Baba evliyasına dedim ki içimden, "Hey mübarek, bak kimlere kaldın."

Şekerim kapatıyorum bak, öyle öyle... ateşte ayva var, haşlanıyor, tatlı yapacağım akşama. Sen ne pişiriyosun bugün? Hmm, bizimkiler hayatta yemezler, yemek seçiyorlar ayol, dinimizde var mı yemek seçmek?..

Şimdi de kapı çalınıyor, şekerim Kadir günü buluşur Ekmekçi Dede'ye gideriz tamam mı; öptüüüm, kendine iyi bak şekerim, baaay...

Size kitap listesi tavsiye edemiyorum; çünkü...

Genç okuyuculardan veya öğrencilerden gelen, "bugüne kadar fırsatım olmadı; ne okumalıyım, hangi sıra ile nasıl okumalıyım, bana vereceğiniz listenin öncelikleri nelerdir?" mâhiyetindeki mektupları, cevaplamakta her defasında zorlanıyorum; hepsine değilse bile bazılarına verdiğim cevapta, bir gence kitap listesi tavsiye etmenin ne kadar ağır bir sorumluluk olduğunu hissettirmeye çalışıyorum fakat aradaki yaş ve kuşak farkı sebebiyle bu tedirginliğin karşı tarafça iyi anlaşıldığından şüpheliyim.

Zorlukların başında tanımak geliyor; yakınızdaki bir gence, huyunu, karakterini, eğilimlerini, heveslerini bildiğiniz bir insana, taleb edilmesi halinde bir şeyler tavsiye etmeniz mümkündür. Elbette ki bu tavsiye, özellikle kitaba dair ise küçük yönlendirmelerden ibaret kalacaktır zira bir gence kitap listesi vermek, onun dünya görüşünü belirlemek ihtimâlini de taşıyor. Gençlik yıllarımızda, başkalarının nasıl düşünmesi ve davranması gerektiği yolunda ne kadar rahat ve düşüncesiz davranabildiğimizi hatırladıkça tüylerim ürperiyor. Bir başkasının nasıl "olacağına" karar vermek ağır sorumluluktur; inananlar için iki cihanı birden kaplayan bir sorumluluk.

İkinci müşkilat konusu, velev ki tavsiye edilen kitapların lâyıkıyla anlaşılması meselesidir; netice itibariyle her kitapta kendimizi okur, yani kitapta okuduklarımızı kendi mânâ iklimimizde anlamlandırırız. Belki de herhangi bir kitapta sizin kasdettiğiniz şey, okuyanın bünyesine uygun düşmeyecek, belki ayrıca izahı ve şerhi de lâzım gelecektir. Kitap tavsiye etmek, benzetme yerinde ise usta bir terzinin sipariş üzerine diktiği elbiseye benziyor; iyi bir elbise dikmesi için terzinin, en azından müşterisine dair fiziki özellikleri bilmesi gerekecektir. Halbuki kitap, doğrudan şahsiyetin derûnuna yönelen bir tesir yapıyor. "İyi kitap" kavramı, "doğru davranış" gibi izâfi bir anlam taşıyor; ne idüğünü izah etmek için başkaca izahlar da gerektiren bir kavram; benim için iyi olan, sizin için olmayabilir!

İşte kitap tavsiye ederken duraksamak için bir sebep daha.

Böyle tavsiye taleplerinin temelinde eğitimimizin yetersizliği var. Eğitim sistemimiz ne yazık ki öğrencide okuma zevki ve okuma bilgisi uyandırmak bakımından kifayetsizdir. Ders esnasında ödev kabilinden tavsiye edilen kitaplarla bu açık kapatılmış olmuyor. Bazı özel okullarda idealist öğretmenlerin işi ciddi tutarak okul süresince öğrenciyi yakından takib ederek özel yönlendirmelerde bulunduklarını meselâ servis aracında geçen zaman esnâsında

bile kitap okuttuklarını duyuyor, memnun oluyorum. Elbette bu gibi kişiye yönelik özel programlarda kasdedilen nihai amaç, öğrenciye hayat felsefesi kazandırmaktan ziyade kitap ve okuma zevki kazandırmak noktasında yoğunlaşmalı, öğretmen, öğrencisine kendi dünya görüşünü telkin etmekten kaçınmalıdır. Zira nihai planda öğretmen bakımından erişilmesi gereken hedef, öğrenciyi, edindiği ön bilgilerle kitaplar dünyasında kendi zevkine ve eğilimlerine uygun kitapları tanıyacak ve onları arzulayacak duruma getirmek olmalıdır. Burada ne kasdettiğimi "teşbihte hata olmaz" sözüne sığınarak şöyle misallendirebilirim: Öğretmen (veya kitap tavsiye eden kişi), öğrenciye kendi yemek zevkini ve beslenme alışkanlığını telkin etmek yerine, ona doğru ve sağlıklı beslenme alışkanlığı kazandırmalı; kitapların seçimi ise öğrenciye bırakılmalıdır.

Bu görüşü bazılarımızın hoş karşılamayacağını tahmin edebiliyorum; haklı olarak şöyle düşüneceklerdir: "Eğitim esasen bir yönlendirme, hatta dayatma eylemidir ve dünyanın her yerinde öğrencilere bazı kitaplar, fikirler, teoriler ve çözümler telkin edilir; öyleyse çocuklarımıza niçin doğru bildiğimiz şeyleri telkin etmeyelim?" Doğrusu bu hayli tartışma götürür bir mesele; okulda verilen eğitimin, bütün tarafsızlık iddiasına rağmen öğrenciyi belli görüşler istikametinde şartlandırdığı, öğrenme eyleminde öğrencinin tamamen edilgen bir vaziyette tutulduğu gerçektir.

Bir başka olguyu daha hesaba katmanın yeridir. Otuz-kırk sene öncesine göre Türkiye'de daha fazla sayıda kitap yayınlanıyor; miktar itibariyle net bilgi vermem mümkün değilse de şu kadarını söyleyebilirim; gençliğimizde yayınlandığı halde gözümüzden kaçan kitabı nâdirattan sayardık; bugün, farkedebildiğimiz kitap miktarı nâdirat zümresine düştü. Kitap bolluğu elbette hayırlı bir gelişmedir ama okuyucu kitlesinin düne göre daha çok kitap uzmanı gibi davranması gerektiği de âşikârdır; üstelik kitapların mühimce bir kısmı ambalaj içinde satışa sunuluyor; özellikle marketlerde, sayfalarını karıştırarak kitap beğenme faslı sona erdi sayılır. Bugünün kitap tüketicileri, satış listelerine bakarak kitap satın almayı tercih ediyorlar; yarının dünyasında kitabın nasıl bir endüstriyel şekil kazanacağını bilemeyiz. Dolayısıyla okuyucunun kendi çapında bir kitap eksperi nitelikleri kazanması gerekiyor. Aynı rafta, aynı anabaşlık etrafında yazılmış yüzlerce kitap arasında kendisine en uygun olanını seçmeyi bir şekilde öğrenmek gerek. Kitap seçmenin okulu yok; böyle bir eğitim verilmiyor, bu alışkanlığı veya kabiliyeti deneye-yanıla öğreniyoruz ve öğrenmek zorundayız. İşten anlayan biriyle kitapçı dükkânına gitmek iyidir ama her zaman ele geçmez; iş başa düştüğünde size yarayışlı kitapla lüzumsuzunu birbirinden ayıracak önsezileri siz bizzat geliştirmelisiniz.

"Hasarsız zafer olmaz" sözü doğrudur; ama kitaptan anlar hale gelmek uğruna, sizin için isabetsiz kitaplara para ve zaman tahsis etmek, israftan sayılmaz. Hatalarımızdan da öğreniriz, elbette tekrarlamamak şartıyla.

Bu fikir jimnastiğinden neticede, "başkalarının tavsiyesine kulak kapayalım" anlamı çıkmaz tabii; hatta öyle zaman gelir ki, birinin size tavsiye ettiği kitaptan yola çıkarak o kişinin

kitaptan ne anladığını bile kestirebilirsiniz. İnsanlar da kitaplar gibi raflarda sınıflandırabilir bir noktada: Okunduktan sonra hemen unutulması veya çöpe atılması gerekenler kadar, başucunda tutulacak kitaplar da vardır; ve ikisinin arasında belki onlarca farklı kategori daha. Kitaplarla haşır-neşir olmak, işte böyle zevkli, heyecanlı, sürpriz ve hayalkırıklıklarıyla dolu canlı bir tecrübedir.

Bu durumda bütün safiyeti ile, "hangi kitapları okumalıyım" diye sual eden bir gence verilecek cevabın zorluğunu hissedebiliyor musunuz?

İFTARLIK:

'SEN BENİM KALBİME BAK'ÇI ARKADAŞLARA KÖTÜ HABER!

"Kulluk, düşünce ve mânâdan ibaret olsaydı, bize oruç ve namaz lüzumlu olmazdı/ Bağlılık ve sevgiden bir eser olsun diye dostlar birbirine armağan sunarlar/ O armağanlar bağlılığın ve sevginin şahitleridir, yani onlarda samimiyet ve beraberlik gizlidir. (...) İnsanın namaz kılmayı arzu edişi, oruç tutuşu, hep Hakk'ın kulunu kendine çekişindendir."

Bir okuyucu, Mevlânâ'nın oruç hakkındaki şiirlerinden derleme yapıp göndermiş; göz gezdirirken dikkatimi çekenler sizlerle bölüşmek istedim. İftarlık niyetine...

Dikkat buyrulduğunda farkediliyor ki "abdesti namazı boş ver, sen benim kalbime bak" yollu yeni tuhaf Müslümanlık yorumlarına Hz. Mevlânâ hiç pabuç bırakmamaktadır.

'Sen benim kalbime bak'çı arkadaşlara duyururum.

Cemil Meriç'in Kırk Ambar'ına ne oldu?

Aksiyon dergisinin 615. sayısında (18 Eylül 2006) Muhsin Öztürk ilginç bir kitap hikâyesi kaleme aldı. "Bu bir Jurnaldir" başlıklı yazıda Öztürk, Cemil Meriç'in Kırk Ambar isimli eserinin oğlu Mahmut Ali Meriç tarafından "yeniden yayına hazırlama"sını ele alıyor, kitabın yeni baskısında M. Ali Meriç'in eleştirel bir yaklaşımla metinlere müdahale etmesini, ilgililerin görüşlerine müracaat ederek irdeliyordu.

"İlgililer" içinde sadece bir isim görüş belirtmekten kaçınmıştı: Aksiyon dergisi adına yapmayı kabul ettiği mülakata bir gün kala görüşmenin "süresiz ertelendiğini" belirten Mahmut Ali Meriç, gerekli tüm açıklamaların 'önsöz'de yapıldığını ileri sürmüştü. Diğer ilgililerin görüşleri ise birbiriyle pek uyuşmuyordu. Cemil Meriç'in sekreterliğini yapan Halil Açıkgöz'e göre Mahmut Ali Meriç'in yaptığı, babasının eserlerini bugün yeniden okunur hale getirme çabasıydı ve önemli bir emek mahsulü olduğu için takdir edilmeliydi: "Tek kelimeyle müdahale etmeye hakkı var." diyordu Açıkgöz ve ardından şu garip mantık mütalaasını zorla yürütmeye çabalıyordu: "Metin meydana çıktığı anda başlı başına müstakil bir şahsiyet hüviyetine kavuşur (burası doğru/ATA.) Bu, her türlü müdahaleye, yani anlamaya, anlamlandırmaya, çözümlemeye, etik ve kanuni haklar içerisinde kullanılmaya, müdahaleye

açık olmak demektir (ikinci cümlenin hiçbir hükmü doğru değil, ATA.)" Açıkgöz'ün hukuk mantığına göre eserlerin nasıl yayımlanacağı konusunda hak, çocuklarına sulben gelmekteydi ve buna hakları vardı!

Cemil Meriç'in kızı Prof. Dr. Ümit Meriç de yapılan işten pek hoşnut olduğunu gizlememişti. Ağabeyinin titiz çabasından ötürü ona teşekkür ediyor, babasının da memnuniyetini hissettiğini ileri sürüyordu. Ağabeyinin yaptığı çalışmanın Cemil Meriç'in rızasına "tamamen uygun" olduğu kanaatindeydi. Babası yaşasaydı, bundan daha farklı bir metin ortaya çıkmayacaktı ve bundan Ümit Meriç olduğuna emin olduğu kadar emindi. Alev Alatlı'nın hükmü ise netti: "Ölümünden sonra külliyatın düzeltilmesi küstahlık"tı. Cemil Meriç bir şeyi onaylayıp basılmasına izin vermişse, onu o haliyle bırakmak gerekirdi.

Bu konuda belki de hiç sesini çıkarmaması gereken ilgililerden biri olan İletişim yayınları ise, Mahmut Ali Meriç'in sağlığında babasının editörlüğünü yaptığını, bu sıradışı emeğin Cemil Meriç okumuşlara düşünce sistematiğinin evrimini ve tefekkür dünyasının zenginliğini görme imkanı sağladığını savunurken Mustafa Armağan ve Dücane Cündioğlu, Mahmut Ali Meriç'in yaptıklarını ilmen ve vicdanen doğru bulmadıklarını açıklamışlardı.

Yeri gelmişken Muhsin Öztürk'ü, hazırladığı güzel haber dosyasından dolayı tebrik etmeliyim. Bu dosyayla ilgili olarak benden de görüş istemiş olmasına rağmen henüz kitabı görmediğim gerekçesiyle söz söylemenin gereksizliğini belirtmiştim. Dergideki dosyanın yayınlandığı gün, kitap da postadan çıkıverdi.

Bu halefin selefine yaptığı...

Önce o meşhur önsözü okudum, ardından Kırk Ambar'ın 1980 yılında Ötüken tarafından yayınlanan ilk ve (son) orijinal nüshasını kütüphane rafından çekerek Mahmut Ali Meriç'in neyi nasıl yaptığını anlamaya çalıştım. Tesadüfen seçtiğim örnek, asıl nüshanın 417. sayfasındaki, "Felsefenin paslı kilidi: Hürriyet" unvanlı makaleydi ve bu yazı, Mahmut Ali Meriç nüshasının 349. sayfasında yer alıyordu.

Hayrülhalef editör, yazının henüz ikinci satırında Cemil Meriç merhumun "sözde aydınlar" tamlamasındaki "sözde" sıfatını budayarak, babasının nitelemesini sadece "aydınlar"a indirgemekte beis görmemişti; aradaki anlam kaymasını hissedebilmeniz için her iki cümleyi sırayla iktibas ediyorum:

Asıl nüsha: "Determinizm çelik bir korsa. Daha girift, daha esrarlı, daha cihanşümul bir gerçeğe sözde aydınların taktığı ad."

Hayrülhalef nüshası: "Determinizm çelik bir korse. Daha girift, daha esrarlı, daha cihanşümul bir gerçeğe aydınların taktığı ad."

Düzeltmen, babasının inşâ tarzını beğenmemiş olacak ki, tek paragraflık giriş kısmını üç paragrafa bölmüş. Mâsum bir müdahale mi; bence değil. Paragrafın başladığı ve bittiği yer

dahi üslûbun muvacehesindedir çünkü, paragraf vurguyu da ihtiva eden önemli bir şekil unsurudur.

"Ezelî Sır: Kader" arabaşlığı ile mukayeseye devam ediyor ve yine küçük bir virgül, büyük bir anlam temizleme müdahalesi ile karşılaşıyoruz. Cemil Meriç'in cümlesi şöyle: "Kader, ezelden ebede kadar câri ahval ve hâdisata hâkim olan küllî ilâhî hükümdür."

Hayrülhalef nüshasında bu cümle şöyle "düzeltilmiş": "Kader, ezelden ebede kadar câri, ahval ve hâdisata hâkim olan küllî hükümdür."

Evvela virgülün yerini berkitelim. C. Meriç, cümlesinde kaderin, ezelden ebede kadar câri (geçerli, hükümfermâ) bir hüküm olduğunu nitelerken câri kelimesinden sonra virgül koymaya lüzum hissetmeyerek doğru tercihte bulunuyor. Oğul Meriç ise zâhir, "babam ihmâl etmiş" diye atıyor virgülü ve anlamı rekâkete uğratıyor.

"Külli hüküm" ile "külli ilâhî hüküm" arasındaki anlam farkı ise, olsa olsa oğulla babanın arasındaki anlam içtihadı farkı olsa gerektir.

Hemen sonraki cümlede Cemil Meriç, "Kader, ölçüp biçip hüküm vermek; kaza ise.." derken oğlu, yarım cümleyi şöyle yorumlamış: "Kaderi ölçüp biçip hüküm vermek; kaza ise..."

İlki üslûptan işaret veriyor, ikincisinin böyle bir mazhariyeti ve meziyeti yok çünkü cümlenin gramer yapısı bozuk. Sakın sehiv olmasın?

Bir sonraki cümlede bir başka müdahale. Cemil Meriç, "..yani ezelde verilen hükmü ademden fiil haline getirmektir" derken oğlu "ademden" kelimesini, zâhir biz cahiller anlamayız diye apostrofla bölüyor: "adem'den"

Alttaki cümlede bir başka virgül cinayeti daha: "İslâm'da her şeyin takdir-i ilâhî ile yani kadere tevfikan vücuda geldiğine inanmak şarttır" cümlesini "düzeltmen editör", tam da tevfikan kelimesinin böğrüne münasebetsiz bir virgül saplayarak katlediyor. İki satır sonra küçük bir Cemil Meriç paragrafının, düzeltmen tarafından beğenilmeyerek budandığına şahit oluyoruz. Ardından, Said Nursî'den Cemil Meriç'in yaptığı iktibas özetinin yerine Kader Risalesi'nden yapılmış uzun iktibasları görüyoruz.

Bir başka gariplik daha: Asıl nüshada Cemil Meriç ısrarla "irade-i cüz'iyye" imlâsını kullanmış, oğul Meriç ise bir başka ısrarla bu ibareleri "irâde-i cüzziye" ile değiştiriyor (s.354-360). Bütün lugatlerde bu terkibin imlâsı Cemil Meriç'in tercih ettiği şekildedir ve oğul Meriç'in 'cüzziye" tâbiri hiçbir lugâtte yer almamaktadır.

Uzatmayalım; son örnek, aynı makaledeki "Hürriyetçi Nazariyeler" altbaşlığından. Evvela baba konuşuyor: "Sartre'a göre hürriyet insan hayatının temel gerçeği, 'insan seçen bir hürriyet. Hür olmamak elinde değil, mahkûm hürriyete.' Hürriyetin içine fırlatılmışız, Hürriyet insanın alın yazısı âdeta"

Sonra oğul sazı alıyor eline: "Sartre'a göre, hürriyet, insan hayatının temel gerçeği. İnsan her istediğini seçmekte hür; ama hür olmayı, var olmayı seçemiyor, çünkü 'hürriyete mahkûm', çünkü 'içine fırlatılmış' hayatın. Tamamen hür ama hürriyetinden vazgeçme hürriyeti yok."

Tahmin edebileceğiniz üzere, "Bakalım Mahmut Ali Meriç, babasının eserine nasıl katkılarda bulunmuş ve onu zenginleştirmiş" düşüncesiyle giriştiğim karşılaştırma ameliyesini burada terk ettim; çünkü okumaktan korktum. Sinirlerim bozuldu desem yeridir.

Dur okuyucu, biraz bekle ve dinle...

Sözün nihayetinde, bir mevtânın fikrî eserine vârislerinin nasıl ve hangi ölçüde müdahalede bulunabileceği yollu bir tartışma kalemi açmak niyetinde değilim. Oğlu da, kızı da yapılan işten memnun ve müsterih olduğuna göre işin hukuki münakaşasını yapmak bana düşmez. Babalarının eseridir, dilediklerini yaparlar; yapmışlar da zaten.

Benim sözüm, "Cemil Meriç'in eseri yayınlanmış, alıp da istifade edelim" diye düşünen genç okuyuculara.

Dur okuyucu, dur; biraz bekle ve beni dinle. Cemil Meriç'in Kırk Ambar'ında yazılanları merak ediyorsanız, çaresiz 1980 Ötüken nüshasına müracaat edeceksiniz; biliyorum, basılalı neredeyse otuz sene geçmiş, bulunmuyor ama başka çareniz yok. Zira Kırk Ambar Cilt 2 nâmıyla yayınlanan eserde Cemil Meriç'in fikirlerine ancak ana hatları itibariyle temas edebilme imkânınız var, yani "rü'yâda taaşşuk" gibi bir şey. Yeni baskıda Cemil Meriç'in vurgularını, üslûp keskinliğini, hatta cümlesini bulmak, muharref İncil'in içinde Cenab-ı Hakk'ın vahyini bulmak kadar meleke isteyen, muğlak ve hâyide bir gayret olacak çünkü.

Mahmut Ali Meriç'in, babasının te'liflerini düzeltmek veya "rahmetli de olsaydı böyle düzeltirdi" mantığıyla metinlerini başkalaştırmak gibi bir hakkı yoktur; en azından ilmen ve vicdânen bu böyledir. Düzeltmen eğer bu konularda kalem oynatmaya meraklı ise, kendi ismini taşıyan te'liflerini yayınlaması beklenir. Yapılanı mâzur görenlere gelince...

Ne denir bilmem ki; ne denir?

Sen Türk isen ben değilim arkadaş!

"Duvarı nem, insanı gam yıkar" derler; doğru mudur, bu lâfın ilmî bir kıymeti var mıdır; vardır! Sağlıklı bir bünyeye mütemadiyen moral bozucu haberlerle yüklenirseniz direncini düşürürsünüz; sonra sıradan bir mikrop veya virüs, daha önce yapamadığı tahribatı kolayca icra eder.

Lüzumundan fazla ideoloji tartışıyoruz ve bu tartışmada bir arpa boyu mesafe alabildiğimiz yok. İrticâ lâfı gündemimize 1909'da girdi; pek sevdik, pek benimsedik; hazret 100 senedir maymuncuk gibi, askerinden siviline herkesin elinde ve dilinde çok fonksiyonlu İsviçre çakısı gibi iş görüyor.

Bu nasıl bir ülkedir ki kuvvet komutanları, peşi sıra sosyal bir mesele hakkında ilmî içtihadda bulunurlar? Oysa biz onları askerlik mesleği ve sanatı ile ilgili pistlerde görmek isterdik daha çok; resmi görevleri de o zaten. Askerliğe hasretmeleri gereken zamanda oturup sosyal ilim mi tahsil etmişlerdir, yoksa ülkenin rektörlerine bakıp da, "biz onlardan daha iyi sosyoloji ve bilim felsefesi okuturuz" diye mi düşünmeye başlamışlardır?

E, irticâ yok mu peki? Daniskası var; üstelik nasıl denir, "damardan" hakîkisi, âlâsı var; lâkin bu ihbar sistemi ile irticâ ne teşhis edilir ne de engellenebilir. Püf noktası da orası zaten. Düşünün, bir mucize olmuş, irticâ tehlikesi ortadan kalkıvermiş... Kimler işsiz, kimler suskun kalır; kimler oyuncağı elinden alınmış çocuk gibi me'yus ve mükedder olur, kimler konuşmaya lâf bulamaz?

Hâsılı eğlenceli bir vaziyettir; düşün düşün gül.

...

Azınlık vakıfları konusunda, Türkiye Cumhuriyeti'nin gayrimüslim vatandaşlarını talep ve dâvâlarında yerden göğe haklı buluyorum; bu derece ürküntü, bu derece hesâbilik, bunca küçük fantirifinton numaraları devlete yakışmıyor. "Gaflet edilirse Ayasofya bile elden gidebilirmiş?" Peki, şimdi "elde midir" yani? Korkusuz bir günümüz geçmez mi bizim? "El Hakkü yâ'lû velâ yû'lâ aleyh" (Hak en yüksek değerdir ve hiçbir şey onun üstünde olmaz) düsturunu çok ciddiye almış bir dedenin torunlarına böyle vehham "mütekabiliyet" ayakları hiç yakışmıyor hiç! İşte bu yüzden Etyen Mahçupyan'ın "Vatandaşını hazmedemeyen Cumhuriyet olur mu?" başlıklı yazısına, sıkça tekrar ettiği "tekabüliyet" kavramı hariç tamamen iştirak ediyorum: Kulağıma sakîl geldi, merak edip baktım; lugâtlerde tekabüliyet diye bir tasrif şekli yok, hep "mütekâbiliyet" diye kullanılmış.

Hakkı teslim edeceksin; aleyhinde olsa bile, velev ki Ayasofya'ya malolsa bile. Ayasofya'yı katlayıp dâr-ı bekaaya götüremezsin ve değmez üstelik ama Hakk'a itaat, Ayasofya'nın bütün mânâlarından daha âlî bir değerdir; hiç şüphe etme, hiç!

...

Dünkü gazetelerden birinde köşe yazarının biri, Başbakan'ın aile nüfus kütüğünü ele geçirmiş. "Devletin resmi belgesi" diye kasıla kasıla diyor ki, "baba tarafından çeşitli kimselerin anneleri arasında şöyle isimler geçiyor: Felankes, fülankes, filankes..." Sonra da diyor ki, "bizim aklımızdan insanların soyunu sopunu araştırmak, oralardan sonuç çıkarmak, bunları siyasal amaçla kullanmak asla gelmez. (...) Her uygar insanın yapması gereken de budur." Yuh! Fikir neresinde, haysiyet neresinde bu tutumun; ucuz kurnazlığın, belden aşağı vurmanın adı ne zamandan beri köşe yazarlığı olmuş? Bu gibilerle aynı zeminde yazıyor olmak, insanın yaşama sevincini körletiyor. Aklınca DE Rektörü'nün dini mensubiyeti hakkında ileri geri konuşanlardan intikam alıyor.

İnsanın şöyle diyesi geliyor bu yazara: Seninle aynı milliyet ve etnisite hanesine yazılacaksam, o milliyeti ve etnisiteyi reddediyorum; tesadüfen seninle aynı dine mensub isem, o dinden de vazgeçiyorum; hâsılı sen ne isen, ben o değilim arkadaş! Meraklılarına söyleyim; bu adamın şu eciş-bücüş fikri kadar Türklüğe hakaret ve 301 kapsamına giren bir fiil daha yoktur gözümde.

Niçin hep karşı devrimciler seçim kazanıyor ki?

Dünkü yazısında, "Bir yanda, laik güçler, CHP, TSK ve Sezer, öte yanda AK Parti iktidarı" cümlesiyle siyasi hayatımızda yeni bir cepheleşmenin başladığını öne süren Mehmet Ali Birand, sözlerini "Artık cepheler oluşmuştur" hükmüyle bitirdi.

Bu tahlil eleştirilebilir, eksik veya abartılı bulunabilir ama bir yerlerden tüten dumanın sebepsiz olmadığı âşikârdır; Sezer ve yüksek komutanlar, üç aşağı beş yukarı aynı argümanları kullanarak, hükümeti örtülü-açık tarzda görev ihmaliyle suçlayan konuşmalar yaptılar. Birbirine benzeyen bu konuşmaların ortak dramatik unsuru, sosyal ilim bakımından çok zayıf verilere yaslanmasına mukabil ideolojik vurgusunun yüksek olmasıydı.

Meşhur fıkradaki, "suyumu bulandırıyorsun" ihtarında da aynı tonlamayı hissedebilirsiniz; bilimsel bakımdan zayıf bir iddiadır fakat ideolojik açıdan müthiş bir etkileyiciliğe sahiptir; çünkü tehdid cümlesidir; mantıklı olması gerekmez pek.

Bu arada merak ettim; eski kitapları yeniden karıştırdım. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Tek Parti, hasseten Atatürk devrindeki etki ve faaliyet derecesine baktım (William Hale'in 1789'dan günümüze Türkiye'de Ordu ve Siyaset isimli kitabından özetliyorum, Hil Yay, İst. 1996). Durum şu: 20'li yılları takib eden yirmi sene zarfında Türk Ordusunun siyasi rolü "ender bir sükûnet dönemi" olarak adlandırılıyor. Milli Mücadele kazanılıp 1924'te muhalif intibaını veren "Me'bus paşalar" tasviye edildikten sonra genelkurmay başkanlığına Mareşal Çakmak'ın tayiniyle başlayan sükûnet dönemi, bütün tek parti dönemiyle anlamlı tarzda örtüşmektedir! Ordunun Atatürk Cumhuriyeti'ne sadakatini sağlamakta Çakmak Paşa'nın çok önemli bir rol ifa ettiği anlaşılıyor, zira Mareşal'in, devrin mevzuatı uyarınca genelkurmay başkanlığı kabineden ayrı olmasına rağmen, bakanlar kurulu toplantılarına düzenli olarak katılacak derece yönetimle iç içe geçtiğine şahit oluyoruz. Böylece ordu, Çakmak'ın başkanlığında hükümetlerden neredeyse müstakil ama aynı derecede siyasetten kopuk bir kompartımanda bloke edilmiş vaziyettedir. W. Hale, Mareşal Çakmak'ın iki kusurunu (dinî ve meslekî bakımdan muhafazakârlığını) sayarken, uzun görev süresindeki hikmeti de imâ etmiş oluyor.

Aynı yazar, aynı dönemde askerî modernizasyonun ihmâl edildiğini, ordunun tehlikeli ölçüde eskidiğini, Hazine'den askerî harcamalara yeterli ödeneğin ayrılmadığını, bu durumun eski komutanlarla 1950'lerde üst rütbeye yükselecek genç subaylar arasında bir nesil çatışmasına yol açtığını da ilave ediyor.

Uzun sözün kısası, Tek Parti devrinde ordu komutanlarının birer gün arayla basına açık açıklamalar yaparak rejimle ilgili endişeler izhar etmesi, kimsenin havsalasından geçmeyecek bir şeydi; o kadar ki 15 Ocak 1949'da CHP hükümetinin emriyle ilk imam-hatip kursları açıldığında ve aynı yılın 4 Haziranı'nda bir ilahiyat fakültesi açılması için kanun kabul edildiğinde, Milli Şef denetimindeki ordudan "irticâ"ın arttığına dair en küçük bir imâ bile duyulmamıştı!

Bu kadarını sosyal bilim uzmanı komutanlarımız da söylüyorlar zaten, "karşı devrim"in 1950 yılından sonra başladığını imâ etmeleri sebepsiz değil.

Genç okuyucular, "1950'de ne oldu ki?" diye sorabilirler;

Aslında önemli bir şey olmamıştı; ilk defa çok partili serbest seçimler yapılmış, Tek Parti devrinin yegâne tek partisi CHP sandığa gömülmüş, yerine gizli oy açık tasnif esasına göre seçimi kazanan DP gelmişti.

Meraklısı için bir not daha; "Karşı devrim", bir kısım komitacı tarafından1960'ta darbeyle sona erdirildi ama o tarihten beri bu karşı devrimciler, mütemadiyen halkın oyuyla iktidara gelip duruyorlar.

Olay budur, artısı filan da yoktur!

Kaptanınız beş dakika irtica molası vermiştir!

Başbakan, "irticâı önce bir tarif edelim; gerisini diyalogla hallederiz" demiş. İlk bakışta mâkul görünüyor; kitabına uygun, hatta resmen ve alenen bilimsel yaklaşım.

Beni pirelendiren de bu oldu zaten; "belî, söz bilmeziz amma biraz irfânımız vardır" meselince hepimiz gayet iyi öğrenmişizdir ki devlet adamları, siyasi işlerde ilmi verilere ve bulgulara itaat etmekten nefret ederler; eğer, "sözü bilim adamlarına bırakalım" diyorlarsa anlamalıdır ki o mesele salamuraya yatırılmakta, pişip erginleşmesi bir başka bahara ertelenmekte, hatta çözümünden ümit kesildiği ima edilmektedir.

Aslında başka bahara gerek yok; önümüzdeki bahara ertelense kâfidir; öyle görünüyor. Başbakan zaten giderayak, "Cumhurbaşkanlığı seçimlerini nisana kadar konuşmayalım." dememiş miydi?

İrticâ var mıdır, yok mudur bilmem; hele bu meseleyi yüksek komutanlar kadar bilebilmem imkânsız ama bir şeyi komutanlardan da reisicumhurdan da iyi bildiğimi zannediyorum:

Efendim, sizler irticâ dedikçe, "nerede kaldı yahu şu seçimler; bir elime geçirirsem ne yapacağımı biliyorum ben" diye sandığa davranmaya yeltenenlerin adedi gittikçe artıyor. O esnada eline bir seçim sandığı geçirirse oy pusulasına mağdurun adını yazıp atacak zarfı içeriye.

Mağdur kim; AK Parti. Problem şurada, peki AK Parti hakikaten mağdur mu? Hayır, aksine gayet memnun görünüyor. Ekonomide, sosyal yatırımlarda başarılı olup olmamalarının önemi yok, seçimlere yakın bir irticâ kampanyası daha açılırsa, lâakal 6-8 puanlık oy artışı garanti oluyor çünkü.

Kamuoyu nezdinde Başbakan'ın bütün hırçınlıkları, dil sürçmeleri, acemilikleri, hatâları, her yeni irticâ suçlamasında yerini sempatiye terk ediyor. "Askerlik yan gelip yatma yeri değildir." derken kaybettiğini, boynu bükük irticâ mağduru görüntüsüyle bir çırpıda telafi ediveriyor.

Mesela bakınız kıytırık bir haber; Merkel'i kabulünde Cumhurbaşkanı, otuz saniye içinde Devlet Bakanı Babacan'ı fırçalamış ya; bu târizin haksız veya haklı olması önemli değil, Babacan mağdur, Devlet Başkanı ise tam tersi bir imaja bürünüyor ahalinin gözünde: Hırçın, gergin, aksilenmek için bahaneye bakan...

Devletin en merkezi ve yüksek bürokratları galiba bu hususu bilmiyorlar; hatta bu noktadan hareketle memleketi ve ahalisini de pek tanımadıklarını tahmin ediyorum; bilebilseler kamuoyuna karşı bu acıklı laiklik ve irticâ tiradlarını tekrarlamak yerine, içerden işin gereğini yaparlardı.

Öyle yapmıyorlar nedense; mesajlarını ille de televizyon aracılığı ile çiftvuruş tarzında kullanmayı tercih ediyorlar.

Onlar da tribüne hitab etmeye bayılıyorlar yani.

İyi de, tribünler hep karşı devrimci arkadaşlarla dolu; görmüyor musunuz? Tribündekiler oy verirken kimin ne olduğuna, ne dediğine, programında neler yazıp yazmadığına aldırış etmiyorlar; size bakıyorlar. Sizin sempatiyle baktığınızın üstünü çizip hışım yağdırdığınıza basıyorlar imzayı.

Hükümetin eksiğini gediğini siz telafi ediyorsunuz; TMO'ya prensip kararının aksine fındık aldırıp kimseyi memnun edemeyen, 301. maddenin ardında durmaktan pirelenen, belediyelerde ağır eleştirilere muhatap kalan, memur maaşlarında memuru sızlatan, öğretmen atamalarında onca ah alan hükümet, taraf-ı devletlerinizden ne vakit "irticâ" eleştirisi yükselse, oh deyip rahatlıyor, kendine geliyor.

"Biz devletin çekirdeğiyiz, kurucu iradenin yaşayan temsilcileriyiz; onca çalışıp uyanık duruyoruz, çabalıyoruz, ahali bizi takmıyor bile" diye düşünmeyiniz lütfen; ahali sizi çok önemsiyor, misalini yukarda gösterdim. Sizler bu toplum için pusula gibisiniz. Mâlum,

pusulanın ibresi hep kuzey-güney hattında sabitleşir ama ister istemez öteki yönleri de gösterir.

Burada güreşler düzenleyiniz!

Bugün sizlere ancak Türkiye'de veya onun daha da doğusunda yer alabilecek bazı ülkelerde misaline rastlayabileceğiniz cinsten bir hadise nakletmek istiyorum.

Hürriyet gazetesinin kültür yazarı Doğan Hızlan, 28 Eylül'de, "Aspendos'ta yağlı güreş" başlıklı bir köşe yazısı kaleme alarak Antalya'daki Aspendos tarihi tiyatrosunda güreş müsabakaları düzenleneceğini duyurdu. Elbette ironik bir duyuruydu bu; "Yapılacak" yazarken, "yapmayın ha" demeye getiriyordu!

"Aspendos Tiyatrosu'nun sahnesinde opera sanatçıları yerine yağlı güreşçileri seyredeceksiniz. Orkestra şeflerinin yerini de Aspendos ağaları alacak" cümlesiyle başlayan yazıyı okuyunca anlıyoruz ki bu tarihi mekânda 1. Uluslararası Aspendos Kültür ve Sanat Festivali düzenlenmesine karar verilmiş; düzenlenecek faaliyetler arasında halkmızın ruhuna hitab eden bilcümle programlar mevcut: Mehter konseri, atlarla geçiş, halk ozanları, yağlı güreş, hatta Urfa sıra gecesi bile var.

Kültür ve Turizm Bakanlığı da festivale destek veriyormuş; Doğan Hızlan da diyor ki, "Aa, olur mu efendim, böyle tarihi mekânlarda mehter davulu dövdürülür mü, koca koca kolonlarla yüksek desibel üreten konserler verilir mi, böyle mekânları koruyalım; bazı şeyleri başka mekânlarda da yapabiliriz; hele yağlı güreşin Aspendos'ta ne işi var?"

Buraya kadar her şey makul seviyede seyrediyor. Mahalli bürokratlar bir şenlik tertiplemişler, bir yazar da, "İnsaf, yer mi kalmadı?" diye tenkid görevini yerine getiriyor.

Siz öyle zannediniz bakalım!

Aynı yazar 2 Ekim günü, yani festivalin başlayacağı gün, konuyla ilgili bir yazı daha yayınlayarak şaşkınlığını dile getirdi. Kendisi "şaşırdım" demiyor elbette, yazdıklarından hareketle bu mânâyı biz çıkarıyoruz:

Efendim, Aspendos'ta yağlı güreş yapılması, Atatürk'ün bizzat emri imiş. Öyle kulaktan dolma, üfürükten rivayet değil, şahitli ispatlı!

Atatürk 9 Mart 1930 tarihinde Aspendos'a kadar gelmiş, o zamanlar daha bir harabe halde bulunan tiyatroyu gezdikten sonra yanındakilere demiş ki:

-Bu tiyatroyu restore ediniz; ama kapısına kilit vurmayınız. Burada temsiller veriniz, güreşler düzenleyiniz!

Doğan Hızlan'a bu bilgiyi okuyucuları e-mektupla ulaştırıyor. Hızlan da "yok canım, öyle şey olur mu, bir de ben araştırtayım bakalım" düşüncesiyle gazetesinin Antalya muhabirini

Aspendos'a gönderiyor. Muhabir gidip tiyatroyu geziyor ve kapıda asılı duran koca mermer levhada neler yazıldığını yazara bildiriyor.

Bilgi doğru, aynen böyle yazıyormuş mermer kitabede:

"Burada temsiller veriniz, güreşler düzenleyiniz!"

Bre aman, altında kocaman Kemal Atatürk imzası, kaç kanun gücünde olduğunu kimseler tahmin edemez, hatta Anayasa'dan da üstün desek bile pilavın su götürür tarafı var. Yazar şimdi ne desin tahmin ediniz bakalım; "Atatürk böyle demişse bir bildiği vardır, çaresiz getirin zeytinyağı kazanlarını, vurdurun davulları, pehlivanlar çıksın er meydanına, antik mermerler üzerinde birbirlerine paça-kasnak dalıp boyunduruktan kündeye geçedursunlar" mı diyecek, yoksa "nereden bulaştık bu işe" diyerek er maydanından savuşup çekilecek mi?

Bakınız ne diyor:

"Şimdi bu festivale destek mi verelim yani? Atatürk'ün emrini yerine getireceğiz diye, şekilsel açıdan bunu uygun mu bulalım? Sanırım tartışma yeni bir boyut kazanacak. Okurlarımın ve benim düşüncemi öğreneceksiniz, bir başka yazıda."

Siz bu satırları okurken festival de neredeyse yarılanmış olacak; dolayısıyla Atatürk'ün açık direktifine itaat edilerek Aspendos'ta güreş tutulup tutulmadığını henüz bilmiyoruz. Galip ihtimalle festivali yürütmekle görevli olanlar, son anda başlarına iş almaktan çekinip güreşleri yaptıracaklardır.

Doğrusu Doğan Hızlan'ın yazısını başından itibaren şaka havası içinde algıladım; öyle yazılar vardır bilirsiniz; sonunda yazar hadisenin bir latifeden ibaret olduğunu haber verir bize, ama neticede meselenin ciddiyetini fark edince pek şaşırdığım söylenemez; çünkü bu ülkenin neredeyse dağı taşı Atatürk'ün vaktiyle söylediği ileri sürülen vecizelerle dolu; kimse de bu sözlerin yerine, zamanına, zeminine, vesilesine göre ne derece ciddiye alınması gerektiği hakkında yorum yapmaya cesaret edemiyor ve böylece "Gördüklerimden çok memnun kaldım" (bir askerî okulun girişinde yazılı olduğu ileri sürülüyor), "Sinemaya gerekli ehemmiyeti vermek icap eder" (Ankara'da bir sinemada asılı olduğu ileri sürülüyor), "Havza kaplıcalarında şifayab oldum" (Bu iddia filan değil, ben de gözümle gördüm; Havza'nın hemen her yerinde görebilirsiniz bu vecizeyi) ve ayrıca "Milli birlik her türlü vasıta ile sağlanmalıdır" gibi sahiciliği hakkında kâmil bir fikre varmamıza kolay kolay imkân bulunmayan sözler tedavülde dolaşıp duruyor.

Benim samimi kanaatim, Atatürk'ten vecize bulmak gayretinde zaman zaman işin tadınının kaçırıldığıdır. Şu Aspendos vecizesini ele alalım; yanılması imkânsız şahitler huzurunda söylenmiş olsa bile, o zamanın hissiyatını dile getiren bir temennîdir ve literal anlamıyla değil geniş çerçevede yorumlanarak değerlendirilmesi gerekir.

Söyleyenden çok söyletene dikkat kesilmek lazım, çünkü Atatürk'ten vecize bulmak gayreti, nihai tahlilde Atatürk'ün manevi şahsiyetini incitebilecek espriler üretilmesine zemin hazırlıyor.

Görünürlük, dinî bir mesele midir; tartışalım!

'Bir inanç nasıl görünür hale getirilebilir' sorusunu bir kağıda yazarak üzerinde düşündüğümüzü farz edelim: İnanç, adı üzerinde zihnî, yani kolay kolay görünmeyen kabullerden oluşuyor, en azından biz istemezsek kolay kolay cisimleşmeyen kabuller bunlar.

İnancın şekle dair unsurları yok mu; olabilir. Bazı inanç sistemleri görünür olmayı önemsedikleri için belli sembollerle, renklerle, kıyafet ve alâmetlerle tecessümü tercih etmişlerdir.

Şimdi bu ölçüler çerçevesinde İslâm'ın görünür olmak hakkında nasıl prensipler koyduğuna bakalım.

Daha önce başka bir dine mensup (veya inançsız) birinin Müslüman olmasını düşünelim; bu işlem herhangi bir şekil şartına bağlı mıdır? O kişinin illâ bir müftü, imam, hoca karşısına çıkması, bir mercie müracaat etmesi, birtakım libaslar giymesi, birtakım törenlerden geçmesi gerekiyor mu? Hayır, İslâm bu konuda son derece sade ve hiç şekil gerektirmeyen bir derûnî şart ile bir harici şart getiriyor; yani Kelime-i Şehâdet getirip zihin dünyanızda İslâm dairesine geçersiniz ve bu geçiş, şahit ve şahitler tarafından bilinir hale getirilir. Şahit bulunamaz ise eylem eksik kalmaz, yine de tamamlanmış olur. Bu işlemin herhangi bir deftere yazılması, kayda alınması da gerekmez. Bu kişinin giyim tarzını değiştirmesi gerekir mi: Müslümanların özel bir giyim tarzı yoktur; giyimde riayet edecekleri hadler (ölçüler) vardır. İslâm'ı temsil eden özel bir başlık (serpuş) cinsi de yoktur. Renklerden hiçbiri İslâm'ın sembolü değildir ama Müslümanlar bazı renkleri sevmiş, çokça tercih etmişlerdir, ayrı fasıldır ve dinin kendisini değil, kültür tarihini ilgilendiren şeylerdir.

Müslümanlar ibadet için özel bir mekâna muhtaç değillerdir; elbette mescidleri, câmileri vardır ama olmadığı yerde Efendimiz'in, "bütün yeryüzü bana namazgâh ve sebeb-i tahâret kılındı" nüktesince arzın herhangi bir yerinde veya mekânında ibadet edebilirler.

Temizlik şartı vardır sadece; şekle bağlı olmayan bir şart.

Müslümanların mescidleri için uyulması mecburi bir mimari tarz, mimari eleman yoktur. İçinin ve etrafının temiz, kıblenin belli olması yetiyor. Bugün bize olmazsa olmaz gibi görünen şekli unsurlar, minber, kürsü, mihrap vb. sadece "âdet" olduğu için öyledir.

Müslümanların evlerinde, yollarında, şehirlerinde, İslâm'a dair özel bir şeklî alamet bulunması da gerekmiyor; hep 'had'ler vardır, şekiller değil. Şekil görünür bir şeydir, had ise ölçüdür, soyuttur, kolay görünür hale gelmez.

Efendimiz Müslümanları sadece farklı inanç mensuplarının görünür alâmetlerini taklid etmemeleri için ikaz etmiştir; o ikaz dahi belirli şekil emretmiyor.

O yüzden ibadetlerin icrasında da bir ölçü vardır elbette: Bir ibadet, utanılacak bir işmiş derecesinde gizlenmez; iftihar edilecek bir şey derecesinde abartıyla sergilenmez. Tabii olunur, tabii davranılır. Sadaka verilirken bu nükte bütün haşmetiyle belirmektedir meselâ; sağ elle verilenden sol elin haberdar olmamasında, sadakadan farklı bir terbiye boyutu daha vardır.

Oruçluluk hali ile tersi arasında zahirde fark yoktur; oruçlu olanın göğsünde, "ben oruçluyum" yaftası ile gezmesi kadar gülünç ve oruç ruhuna aykırı ne olabilir? Oruçlu, zorlanmadıkça oruç ibadeti ile hemhal olduğunu açıklamaz, çünkü bu derûni bir eylemdir, aç kalmaktan ibaret olmadığını herkes bilir. Derûni işler ise derûn denilen yerde kalmalıdır.

Ama dikkat!

Bir toplulukta oruçlu olmak zillet kabul ediliyorsa, çoğunluğa uyup sükût ile yetinmek seciyeyi tahriş edebilir; çok istinai bir hâl fakat meselenin ruhunu özetliyor.

Görünürlüğün en ziyade hissedildiği ibadet Hac'dır; orada semboller, özel mekânlar vardır ama bir ferd-i vahid olarak herhangi bir hacının diğerinden tefriki mümkün olmaz; orada da bir nevi görünenler içinde görünmez olmak nüktesi işlemektedir sanki.

BİR KİTAPTAN DAHA SOYUT BAŞKA NE OLABİLİR?

İslâm'ın soyut, şekli dışlayan bir inanç olduğunu ileri sürmek, başkaca bir şekilcilik unsuru sayılabilirse de şu kadarını söyleyebiliriz; İslâm'ın önceki dinlerle en mühim farkı, insanın yüksek soyutlama kabiliyetine hitab ediyor olmasıdır ve bu soyutlamanın en yüksek ifadesi Kur'an-ı Kerim'dir.

Bir kitap, sadece bir kitap.

İçinde, diğer kitaplarda olduğu gibi satırlar, harfler, kelimeler ve sayfalar bulunan bir kitap. Müslüman için bu kitap, şekli boyutunun dışında 'söz'dür. Söz soyuttur; ancak insan havsalasıdır ki soyut sözün muhatabıdır ve böyle bir insan, inanca muhatab olabilme, inanç ehliyeti bakımından en mütekâmil yaratıktır.

Eğer bir Müslüman, Kur'an'daki 'söz'ü, soyut ifadeleri hakikaten hâmil ise o tek başına bir ülke, tek başına bir ümmet, tek başına bir mâbed, tek başına bir vatandır. Benim kanaatimce Kur'an'da, dağların bile kabulden imtina ettiği halde insanın kabul ettiği ima edilen emanet (Ahzab; 72) budur; bunun ne kadar önemli ve değerli bir sorumluluk olduğunu anlamak için meselâ, Allah'ın gönderdiği peygamberlerin sahiciliğini sınamaya kalkışan, ondan kozmik çapta mucizeler getirmesini isteyen ve yine de inanmakta mızıkçılık eden kavimlerin ve insanların haline bakmalıdır. Asasıyla denizi yaran ve içinden kavmini geçiren

Peygamberlerinin mucizesi ile yetinmeyen, yetinemeyen bir topluluğun inancı taşıyabilmek bakımından ehil olduğunu söyleyebilir miyiz? Onlarda eksik bir taraf vardır; beş duyunun ve aklın doğruladığı mucizelere şahit olduğu halde, Allah'ın yolladığı soyut söz mesajını (mucizelerin müşahhastan mücerrede doğru evrilmesi) hazmedemiyor olmak, inançta geriliğin alametidir. Onlar hep görünür alametler istemişler, ama gönderilen görünür mucizelerin hiçbiri ile yetinememişlerdi; inançlarını da görünür sembol ve alametler üzerinden yürütmelerine rağmen, imanın en temel kriteri "gaybe iman" noktasında ehil dereceye çıkamadılar.

İnsanlar, gaybe iman etmek esasında tarihî bir değişikliğe uğramış olsalar gerektir; belki bir nevi manevi evrimdir bu; nitekim kronolojik sıraya bakıldığında Peygamberlere gönderilen mucizelerin giderek azalması ve neticede en soyut mucize saymamız gereken Kur'an'la en mütekamil biçimine kavuşması, bana bir manevi evrimin varlığını işaret ediyor. İnsan manevi bakımından, inanç altyapısı itibariyle olgunlaştığı için artık kozmik çaplı veya daha ufak ölçekteki mucizelere değil, bu defa sadece bir kitaba ve onun içindeki haberlere imanla teklif olunmuştur; bu sıralamada basitten mürekkebe doğru bir istikamet var.

Öyleyse "görünürlük" ihtiyacının aslında neye tekabül ettiğini, bir sonraki yazıda incelemeliyiz.

'Hayatın kendinden' ve damardan bir tarif

Bir moda gösterisinde veya bir mağaza açılışında veya bir festival kapsamında "Mevlevî semâı" gösterisi icrâ edilmesi, artık laikliği ve devlet-i cumhuriyyemizin temel prensiplerini rahnedâr eden "kötü" ve "kaka" faaliyetler zümresinden sayılmıyor.

Evvelâ niçin Mevlevî semâı tabirini tercih ettiğimi izah edeyim; efendim "semâ etmek" şekliyle âyin icrâsı, ekseriyetle Mevlevîliğe mahsus bir âyin tarzı olarak biliniyor ise de bu kelime Anadolu Aleviliği'nde el'an "samah, semah" ismiyle yaşamaktadır. Mevlevî semâı gibi Alevi samahı da artık dinî ve itikadî boyutlarından ziyade müzik ve raks vecheleriyle algılanan birer sanat gösterisi haline gelmiş bulunuyor. Bu dahi, cumhurî idaremizin esasen -hâşâ huzurunuzdan, affedersiniz- dinsiz veya din muhalifi olmadığını alenen gösteren bir keyfiyettir; nitekim bakınız câmiler beş vakit açıktır, isteyen namazını tutar, orucunu da kılar, ayrıca evliya türbelerine gidip adak adamak, horoz kesmek, gelene geçene sirke dağıtmak gibi eylemleri de yapabilmektedir. Nitekim CHP'nin 15. kutlu sene-i devriyesi münasebetiyle ilkteşrin 38 tarihinde neşredilmiş bulunan Onbeşinci Yıl Kitabı'ndaki laiklik tarifi de bu mânâyı mutazammındır. Buyrunuz, huşû ile kıraat edelim: "Türkiya Cumhuriyeti dinlerden ve dinlerin koyduğu naslardan değil, hayatın kendinden ve onun müsbet icab ve ihtiyaçlarından mülhem olarak işleyen bir devlet mekanizmasıdır. Devlet ve dünya işlerinde dinin hiçbir tesiri yoktur. İşte bu prensibe laiklik derler."

Meseleyi yetmiş sene evvel arslanlar gibi halletmişiz efendiler fakat şu bizdeki aymazlığa bakınız ki hâlâ yeni tarifler ihtiyacı ile kafa karıştırmakla iştigal eyliyoruz; hele hele şu tarifteki "hayatın kendinden" lâfzına dikkat isterim! Mesele budur efendiler, bir mefhum ancak bu kadar güzel tarif olunabilirdi ve olunabilmiştir. Türk aydınlanması işte böyle bir şeydir, asla iskolastik değildir, nitekim böyle muvaffak ve muhalled bir tarif için 70 sene daha dün gibidir; müsbet ilim ve fenn mütemadiyen ilerleyebilir fakat bilfarz şu laiklik tarifi, aynen bir kutup yıldızı gibidir; parlar, parlar, parlaar...

Meseleyi biraz dağıtmışız fakat ziyanı yoktur. Mevlevî semâı ve Alevi semahı "etkili dinsel dozu" düşürülmüş ve estetize edilmiş sanat olaylarıdır diyorduk; şimdi diyeceksiniz ki, "semâ ve semah dinî âyin ise Rüfailerin Bürhan zikrini kanun niyçün suç addediyor?" Ah aziz kaarîlerim, bıdı bıdı yapıyorsunuz ama haberi doğru dürüst okumaktan imtinâ edeyorsunuz. Haberde deniliyor ki, Harran ilçesinde tertib olunan Rıfai ayininde resmen ve alenen şiş ve kılıç gibi kesici ve delici silahlar ibraz olunup bunlarla müridlerin muhtelif yerleri delindiği için eylem 6136 sayılı ateşli silahlar kanununa muhalefetten kovuşturulmuştur.

Bakınız kanunlar açık, laiklik tarifi berrak; kafa karıştırmaya, birtakım önyargılı imâlarla "devlet felân tarikatlara iltimas yapıyor da berikilere övey evlat muamelesi reva görüyor" tarzında kinâyeli lâflar çakmaya gerek yoktur. Adam oklava gibi şişi almış eline, "haşırt" diye şaapıyor. Biraz estetik katılsa, olay biraz polifonize edilse, kareografik şeyler düzenlense filan fevkalade güzel bir gösteri olabilir, turistler de bayılır ama o kılıçların, şişlerin, zincirlerin stilize edilmesi şart bir kere; öyle olmaz.

Nitekim bakınız Mevlânâ ne diyor, "gel, gel, gel" diyor, "dostluk, barış, sevgi" diyor; "devleti ancak Müslümanlar idareciler ve İslâm şeriati ile yönetmek lâzım" diyor mu? Bilakis Mevlânâ olsun, Hacı Bektaş, Yunus Emre filan olsun bunlar, "hayatın kendinden ve onun müsbet icab ve ihtiyaçlarından mülhem" şeyler söylüyorlar, biz de istifade ediyoruz, eyi oluyor.

Gülerek cezalandıralım

Reklamda iki yaşlı adam var, oturmuş televizyon seyrediyorlar. Seyrettikleri program her neyse bitmiş olmalı ki, ev sahibi durumundaki yaşlı (Eşref Kolçak), misafirine (Halit Akçatepe),

-E, artık gidersin, durmazsın herhalde, diyor; öteki ise işi biraz pişkinliğe vurup, "ne münasebet yau, mis gibi yer..." makamında bir cevap veriyor.

Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye bakışı aynen bu reklam filmindeki anafikire benzemeye başladı; sitemler imâya, imâlar serzenişe, serzenişler tahkire dönüşüyor yavaş yavaş. Nâm-ı hesabıma hayal kırıklığına uğramış değilim; veri okumayı bilen herkes, işin neticede "ne onlar alırlar, ne de biz gireriz" noktasına varacağını biliyor zaten; henüz o yere gelmedik ama yakındır.

Becerebilsek de Fransa'nın çıkarmayı düşündüğü o komik kanuna gülebilsek; "Ahlaksızlığı gülerek cezalandırıyoruz" meâlinde bir gülüşten bahsediyorum; hayır, biz sadece kendimizden bekleneni yapıyor ve karşı-kanun çıkarmaya bakıyoruz.

Demek ki Türk parlamentosundaki basiretin üst seviyesi, Fransız parlamentosunun basireti ile sınırlıdır. Her saçmalığa misliyle cevap yetiştirmek zorunda değiliz ki. Bir de müstağnî duruş var; muhatabı ilgisizliğin en yüksek derecesi ile ezmek, cevaba bile lâyık görmemek, yok gibi davranmak. Sokaktaki adamın, "Biz Osmanlı'nın torunuyuz" cümlesiyle sığındığı melce'dir orası.

Müstağnîliğin ne olduğunu bilseydik, AB ile ilişkilerimiz bu kadar nefis örseleyeci noktaya varmak bir kelime, başlamazdı bile. Geldiğimiz şu noktada bile benim şahsi düşüncem Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye büyük ihtiyaç duyduğu (ve duyacağı) ve bizi birliğe almak için üste politik ve ekonomik rüşvet vermeye bile hazır bulunduğudur. İstiğna makamının hakkını veremeyişimiz yüzünden Avrupa Birliği'nin pek demode ve gecikmiş (anakronik) bir proje olduğunu bile doğru dürüst fark edemedik. Bize düşen, birlik yolundaki Avrupa'ya başarılar dilemek ve iyi komşuluk geliştirmek için gerekeni yapmaktı; o istiğnâ noktasına yükselemediğimiz için bu gibi olguları görmek mümkün olmuyor.

Karşı kanun çıkarmak bir tenezzüldür; çocukça bir çaresizliğin eseri; kat'iyyen tevessül edilmemeli, yanlışı başka bir yanlışla onarmaya kalkışmamalı!.

Lâkin, soykırımın lâfzı bile, bizim için psikolojik eşik mesâbesinde; değil resmen kabul etmek, velev ki üstüne tazminat bile ödesek AB denilen pinpon emekliler birliği nezdinden kabul görmeyeceğimiz açıktır. AB'nin ve onun yerli dostlarının 301. madde üzerinde niçin bu kadar ısrarcı davrandıkları herhalde bazı sadedilân tarafından sezinlenmektedir; 301. madde psikolojik bir eşik haline getirilmiştir ve hükümet, düvel-i muazzama donanmasının Çanakkale'de siperlerimize açtığı yoğun bombardımanı andıran entel salvolardan pek çabuk ürküp yılgınlık getirerek madde üzerinde yeniden durulabileceği mesajını göndermiştir. Ne var ki hükümetin AB politikası, maazallah "yangında ilk terk edilecek" siyasi araçlardan birini teşkil ediyor.

Okumaya niyeti olana alâmet çok: Güvenlik sektörünün parlamenter denetimi konusunda bağımsız ve sivil bir kuruluşun hazırladığı rapora ordunun gösterdiği orantısız tepkinin anlamını herkes bir kenara yazdı; merkezî bürokrasi, AB'ye tam üyelik halinde, alışageldiği "santrfor" mevkiinden vazgeçmek zorunda olduğunu iyi biliyor. Şu kadarcık hesap bile AB muhaliflerinin, hîn-i hâcette AB taraftarlarını rahatlıkla dövebileceğini göstermekte.

Bu vasatta dahi Avrupalı dostlarımızın yerli yersiz, "eh artık gidersin herhalde" yollu imâları, çocukça kanun taslakları ile Türkiye'yi aşırı tepkiler vermeye zorlamaları, esasen samimiyetsiz olduklarını gösteriyor. Bari anlayan çıksa!

Keyifli bir sensörlü musluk analizi

TDK'nın 2005 tarihli sözlüğünde "gerici" tarifi aynen şöyle: "Bir organı germeye yarayan kas"! Yok yahu, bu anatomi tabiriymiş, aradığımız o değil şu: "Toplumda çağdaş değerlere, yeniliklere önem vermeyen, her yönüyle eskiyi özleyen ve eski düzeni getirmeye çalışan (kimse veya görüş), ilerici karşıtı, mürteci."

İtirazı olan var mı arkadaşlar; kurum sözlüğünün tarifi üzerinden hareket ediyorum, herkes hazırlıklı bulunsun.

Benim cübbeli adaşımın (ne yapalım, bu ülkede Ahmet çok; inşallah bir gün Ahmediyyet de çoğalır) gericiliği üzerinde herkes müttefik görünüyor, lakin buyrunuz analitik davranalım; bakalım ne kusurlar işlemiş:

Villada oturuyormuş, eşine pahalı saat almış, yurtdışına turistik geziye gitmiş, jet-ski gezintisi yapmış, civarında üryan hâtunların bulunduğu leb-i derya muhitlerde deniz hamamına girmiş vesaire vesaire!..

Arkadaşlar lütfen; bunlar taş gibi çağdaş değerler değil mi; villasının musluklarına sensörlü batarya taktırmasını irdeleyelim meselâ; bu noktadan hareketle Cübbeli Ahmet Hoca için, "çağdaş değerlere ve yeniliklere önem vermiyor" diyebilir misiniz? Veriyor, musluğa atfettiği önemden belli bir kere.

"Sensörlü musluk çağdaş değer sayılmaz" diye homurdanmayınız: Binek diye deve veya katır kullanmıyor ki müşarünileyh, sizin gibi otomobile, hatta Mercedes'e biniyor. "Ahir zamanda binâ ve zinâ artacak" kavliyle Şile sahillerinde çöl filmlerinin çekildiği tabii platoya çadır kurup münzevileşmiyor, bilakis villada oturuyor, ayrıca çok katlı binaların yapılmasını da teşvik ediyor (bakınız Cübbeli'nin külliyeleri).

"Ben zinhar Evropa'ya gitmem; üryan hanımları görünce gözümün nûru eksilir, şekerim artar. Gayrı dizimi kırıp Fatih'in Çarşamba'sından taşraya adımımı atmam" demiyor; bilakis çağdaş değerlere ve yeniliklere önem veren her ilerici yurttaş gibi muasır medeniyyet seviyesinin izini sürerek her fırsatta soluğu Evropalarda, deniz hamamlarında, kayak tesislerinde alıyor; geziyor, tozuyor, ibret alıyor. Hastalandığında, "Ben frenk tebâbetine güvenmem, bana illâ ki nefesi keskin bir üfürükçü getirin" demiyor. Hocanın modernite alâmetlerine karşı muhalif bir tavrı yok, sanki daha ziyade, "Allah ne nimetler halketmiş, istifade edip şükredelim" der gibi geliyor bana.

Bizim ilericilerimiz kilise gezer mi? Kiliseyi bile ziyaret ediyor adam (bakınız, "mermerlerini muazzam yapmış herifler" monologu).

Üstelik, vebâli söyleyenin boynuna, galiba "seviyeli birliktelik" içinde olduğu bir başka hayat arkadaşı daha mevcut imiş...

Ee, sizin yaptığınız hemen her şeyi yapmış; üstelik lâf olsun diye değil, hoşlandığı, zevk aldığı için kerrât ile yapmış. Belli ki ilk fırsatta yine yapacak!

Cübbeli Hoca resmen ezber bozuyor. Nitekim "dinci olmayan" bir kısım basınımız da Hoca'yı muttakî olmamakla, takvâya riayet etmemekle, "hevâ vü heves"ine tâbi olmakla itham ediyorlar... Bre amanin bu gerici lafızlar, bu irticai ağızlar bizim ağızlarımız değil mi arkadaşlar.. sizin değil ki;

Geliniz sâkin kafa ile şu işin adını koyalım: Cübbeli Hoca'nın kılığına kıyafetine bakıp uzaktan hüküm veriyorsunuz ama bu adam -affedersiniz- resmen "ilerici" arkadaşlar! Kusura bakmayınız, fıkıhta hüküm zâhir iledir, mâlumunuzdur. Matbuatımızın ilerici ve "dinci olmayan" kanadı olmanız hasebiyle, ilerici Ahmet Hoca'yı "muttakî ve muhlis" olmamakla suçlamanızın çok eğlencelik bir hadise teşkil ettiğini fark ediniz lütfen.

Ben şahsen çok eğleniyorum; gizli kamera görüntülerinin karşısına geçip elinde değnekle, Ahmet Hoca'nın "dokuz kusurlu hareket"ten birini daha nasıl yaptığını izah eden kaşarlanmış medya starlarını seyrederken, -Türkçe'de nasıl diyorlar?- "büyük keyif alıyorum".

Direklerarası yıkıldı ama bir kısım medya sağ olsun, aratmıyor o eski Ramazan eğlencelerini!

İftar vakti lokantalar dolu oluyor

Yazı şöyle başlar:

Oruçlu değilsiniz; nasıl derler... Bu işlerle pek aranız yok, akşamüstü lokantaya gidiyorsunuz: Aaa!..

"Bu eğilim daha önceden başlamıştı da ben mi yeni fark ediyorum acaba, yoksa gerçekten yeni mi? İftar vakti, lokantalar dolu oluyor. Normal akşam yemeği vaktine yakın düştüğü için mi başladı? Sanki eskiden herkes evine gider, orucunu orada bozardı. Bu yıl, birkaç seferdir oluyor, gittiğim yerleri bayağı tıka basa dolu buluyorum. Yalnız, bu dediğim, normal olarak içkili lokantalar. Herkesin öncelikle içkili bir akşam yemeği için seçtiği yerler. Ama bu dediğim müşteriler, belki başka zamanlarda onlar da içkili yemeğe gelmekle birlikte, bu ay durum böyle değil. Bütün masalarda ayran ve Coca- Cola şişe ya da kutuları duruyor. Lokanta, Ramazan münasebetiyle, içki vermeyi büsbütün kesmiş değil. Ama bir 'rejim değişikliği' de var. Birinde, 'Azıcık bekleyin' dediler. 'Ne kadar?' Sekiz buçuğa doğru başlayacaklarmış. Anlaşılan o zamana kadar iftarcıların çoğu gidiyor. Ama sonra bunu dert etmeyip hemen içkiyi getirdiler. Ötekine -vaktinde akıl edip- telefon ettim; 'Saat dokuzdan sonra' dediler. Vazgeçtim gitmekten, tabii. Bu yıl da böyle bir moda!"

Yukarıdaki paragrafta çift tırnak içine aldığım ifadeler bana değil, bir başka yazara ait. İsmini zikretmemde mahzur yok ama yanlış anlamasını, incinmesini istemiyorum. Eleştirdiğim filan da yok; tam aksine zevkle okudum, samimi buldum, hatta "aa, bu olgu başka bir açıdan

demek böyle görünüyormuş" tecrübesini kazandırdığı için hoşuma bile gitti. Devam edelim mi alıntıya; edelim. O kadar mâsum ve hoş bir mantık takib ediliyor ki, kapılıp gidiveriyorsunuz:

"Şimdi, söylediğim gibi, bu lokantalar (kebapçı vb.) aslında içkili yerler. Adam yemeğini beğeniyor, orada iftar etmek istiyor da geliyorsa, bunu da bilerek geliyor olmalı. Bu durumda, iftara gelen müşterinin talebi üstüne mi 'Saat bilmem kaçtan sonra' diyor müessese, yoksa ortada böyle bir talep olmaksızın kendi mi böylesini uygun görüyor? Formüllenmiş, noter tasdikli, mühürlü bir talep olmayabilir, olmaz da zaten. Ama herhalde lokanta sahibi bir şey seziyor, havadan bir nem kapıyor ki, böyle bir uygulamaya geçiyor. Ama bu da tuhaf bir şey. Bir baskı, sonuç olarak. İçkili olduğunu bildiği yere iftar açmaya gelen kişi, orada içki içen insanlar görmeye de hazır olmalı. Buna karşı bir rahatsızlık belirtmeye hakkı yok. Ve o böyle bir rahatsızlık belirtirse, lokanta adına konuşan kişi ona bu cevabı vermeli. Yoksa, 'irtica tehlikesi' dedikleri şey bu mu? Başta dediğim gibi, yeni görmeye başladığım bir durum bu. Gerçekten yeniyse, bir 'değişim'i işaret ediyor demektir. Öyleyse değişimin yönü nereye doğru? 'İrtica' ise 'geri'ye doğru olmalı. Öyle mi?"

Yazarı alınmasın ama benim aklıma şöyle bir manzara geliyor; Yazar, o gün merak edip oruç tutmuştur; vakit ikindi sularıdır ve gazeteden âcilen yazı beklenmektedir. Yazarımız ise biraz da oruç keyfiyle el menziletü beyn'el menzileteyn makamında tatlı bir istiğrak halindedir ve yazmak için hiç de havasında değildir. Bu ahvâlde iken dün akşam gittiği lokantayı ve oturduğu masanın üstündeki kola ve ayran şişelerinin dramatik anlamını hatırlar.. bunlardan pekâlâ bir yazı çıkarabileceğini düşünerek...

Biz en eyisi yine yazara bırakalım sözü:

"Yıllardan beri konuşuruz, her Ramazan'da, daha önce olmadığını düşündüğümüz bir şeyler tespit ederiz. Şimdi hatırlıyorum, birçok içkili yer, örneğin Kör Agop'un meyhanesi gibi, 'meyhane' kimliğiyle tanınan yerler kapanırdı. Kapıya da 'Ramazan münasebetiyle kapalıyız' diye yazarlardı. Bu onların 'Ramazan saygısı'ndan çok, gerçekçi bir hesaba dayanırdı çok zaman. Ramazan'da müşteri iyice azalır, belki içmeye devam edenler bile bunu dışarıda yaparken görünmek istemezdi. O zaman kapatmak ve gereksiz masrafa girmemek daha akıl kârı görünürdü. Ayrıca, bu gibi yerlerde gerekli olan onarım, yeniden düzenleme, yeni dekorasyon gibi işler için de Ramazan uygun gelir, bunlar yapılırdı. Böyle şeyler mutlaka gene oluyordur, hatta çoğunluk buradadır, ama dediğim gibi, açık duran ve ayran ve Coca-Cola refakâtinde iftar açılan yerler de görülmeye başladı. Bu da bana biraz daha hoşgörülü bir hayat tarzı kurmaya elverişli bir durum olabilir gibi görünüyor. Ama gerçekten öyle olabilmesi, bir tarafın isteklerinin öbür tarafı susturmamasına, sindirmemesine bağlı. Yerleşik alışkanlıklarımıza pek uymayan bir anlayış gerektiriyor."

Vallahi billahi eleştirmek kasdında değilim; hangi ortamda yazılmış olabileceğini belirtmiştim ya az önce; tam onu andıran bir hâlet içindeyim şu an. Vakit ikindi, bir tatlı uyku bastırmakta, gazete elimden düştü düşecek ama yine de bitireyim diyorum. Sanki Ahmet Rasim üstadın "Muharrir bu ya" isimli eserinden çifte kavrum gül lokumu nefâsetinde bir fıkra kıraat etmekteyim. Makalenin satırları sona doğru, gittikçe derin bir uykuya doğru kaykılan şuur katında periler gibi dansederek boşluğa yükseliyor. Masanın üstündeki ayran şişesine bozuk atıp, lokantacıyla laik hayat tarzı üzerine candan bezdirici bir tartışma açmak isteyen yazarın alınganlığı, cama vuran yağmur taneleri gibi zihnimde tatlı ve muttarid bir tesir haline dönüşüyor.

İtiraf ediyorum; bu Ramazan boyunca okuduğum en tatlı Ramazan yazısı buydu...

Sağol üstad; izinsiz iktibas ettiğim için de affet.

Ekleştireceksin taşı alnının çatına!

İsmini ve unvanını aklımda tutamadım; galiba bir meslek odası başkanı olacak; Fransa'yı protesto için gazetecileri çağırmış. Kameramanların yarısı makam odasında, bir kısmı makam odasının bulunduğu binanın dışında pencere dibinde beklemekteler.

Diyor ki,

-İşte ben de Fransa'yı kınıyorum; Fransız malı kullanmayın arkadaşlar!..

Sonra, içinde miadı çoktan dolmuş, tüpünden başka iç organı kalmamış hurda televizyonu pencerenin kenarına getirip aşağı fırlatıyor. Son saniye içinde televizyon cihazına odaklanan kamera bize üç önemli gerçeği bağıra çağıra ihtar ediyor. Biir, televizyon Fransız malı filan değil, markası bile sökülmüş (nitekim haber spikeri, âletin muhtemelen Alman markası olduğunu belirtmeyi ihmâl etmiyor). İkii, televizyonun kumanda tablosu yok; sökülüp bir başka televizyonu tamir için kullanılmış. Üüç, bu muhterem sivil toplumcu başkanımızın kırmaya kıyabildiği televizyon o kadar eski ve hurda ki, uzaktan kumanda cihazının henüz yaygınlaşmadığı bir zamanda imal edilmiş.

Şöyle olur değil mi; böyle anlarda başkan sekreterini çağırır; "bulun bir yerden bir eski televizyon kutusu, kıracağım" der; Sekreter ise, "aman başkanım, şöyle kırılmaya layık eli yüzü düzgün bir cihaz için en az elli lirayı gözden çıkarmak lazım ama.." diye mızıklanır. Başkan, Fransa'yı kınamakta kararlıdır, "Anlamam, gidin hurdacıdan, çöplükten bulup elini yüzünü silin, getirin bir şey" diye gürler...

Böyle olmuştur üç aşağı-beş yukarı.

Bu iptidailik, bu seviyesizlik artık canımızı acıtmaya, içimizi kanatmaya başladı; ne zaman bir Avrupa ülkesi ile aramız şekerrenk olsa, hıncımızı ürünlerinden çıkarmaya kalkışıyoruz; tam bir irticâ manzarası! II. Meşrutiyet'in ilk günlerinde İttihatçılar, "Düvel-i muazzama bu güzel

hareketimizden ötürü bizi kucaklayıp tebrik edecek" diye beklerken Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhak ettiklerini görünce yine böyle mosmor kesilmiş ve hınçlarını Avusturya'dan ithal edilen fesleri yere çalarak çıkarmaya kalkışmışlar ve başta fes olmak üzere Avusturya mahreçli mallara ticari boykot başlatmışlardı. Neredeyse bir asırlık hâdise bu; içtimai refleksimiz bir asırdan beri gelişme kaydetmek yerine "tereddî" edip yerinde saymış. Kızınca ya fesimizi yere çalıyoruz ya da hurdacıdan çürük bir televizyon getirtip pencereden atarak artistlik yapıyoruz. Şâyân-ı dikkat husus şu; bu ucuzluk, bütün renkleri aynı hızla kirletiyor. Bu bir asır zarfında kaydettiğimiz onca terakki, yapılan bunca inkılâp, devrim, reform vesaire işe yaramamış.

Bundan kaç sene önceydi tam hatırlamıyorum; batı Anadolu civarlarında (Kütahya, Afyon?) UFO görüldüğü haberleri yayılmıştı ortalığa. Haberciler, uydurma olduğunu bile bile bu tür haberleri görmezden gelemezler; onlar da ara-sıra eğlenmeye hakları olduğunu düşünürler. Bu haberin diğerlerinden farkı, uzaylı gördüğünü iddia eden bir kısım köylülerimizin ilk tepki olmak üzere yerden bir taş alarak uzaylılara (yaratıklara!) atmaları olmuştu. Asparagas haber yaparken meselenin içine, "yerden taş kaparak belâ defetmeye kalkışan köylü" motifini yerleştirmeyi akleden haber editörüne o sene ödül verilmiş midir bilmiyorum ama kesinlikle hak ettiğini söyleyebilirim.

Bir yanda küreselleşme edebiyatı yaparken öte taraftan canının yandığı ilk dakikada bakışlarını tehditkâr bir cevvaliyetle sağa sola çevirerek rakibin alın çatına "ekleştirecek" irice bir taş arayan iptidai millîciliğimizin (ulusalcılık da diyebilirdik ve mânâdan hiçbir şey eksilmezdi!), bir yerlerde hâlâ bir miktar kalmış olması gereken hikmet-i hükûmetimizi ne ölçüde etkilediğini ibretle seyredeceğiz bu günlerde.

Belki de şu anda sağa sola bakıp Fransızlara ekleştirecek şöyle okkalı bir taş arıyordur birileri...

Müslümanlığın alâmetleri "görünür" şeyler midir?

Dinde görünürlük meselesi, insan tabiatının en temel eksikliklerinden biriyle yeniden yüzleşmemizi gerekli kılıyor: Yani Allah'a iman. Allah'a iman etmek, bütün dinlerin en anlamlı müştereği olsa gerektir. Diğer dinlerde Allah'a imân meselesinin insanlara nasıl sunulduğuna dair ancak üstünkörü bilgilere sahibiz ama İslâm'ın meseleye nasıl baktığını biliyoruz. Müslümanlar 'gayb'e, yani görünmeyene, hakikati hakkında doğrudan bilgi ve rü'yet sahibi olunamayan şeye iman etmekle yükümlü kılınmışlardır. Bu esnada daha kolay ve katıksız imana erişebilmek için insanların ötedenberi ihtiyaç duydukları "görünmeyeni görünür kılıcı" sembollere, ara kesitlere, bağlantı istasyonlarına yani putperestlik sayılacak şeylere kesinlikle müsaade edilmemiştir. Görünür ve bilinir olan Yaradan değil, yaratılandır; ve böylelikle insanlara da yaratılandan hareketle Yaradan'ı algılamak görevi teklif edilmektedir.

Öyleyse en geniş mânâsıyla "El din", yani İslâm, şöyle bir tarza sahiptir diyebiliriz: İslâm, hayatın ta içinde, çerçevesiz ve işaretlenmeksizin akan şeydir; görünürlükle, sembollerle, işaretlerle, renklerle, kalıp ve çerçeveyle işi yoktur ve tahdid edilmez; derûnîdir, şekille, sembolle değil davranışla zâhir olur; o yüzden temelde mekânı ve maddeyi değil davranışları, ruhu, ahlâkı düzenlemek gayesindedir. Nitekim Efendimiz'in sahih hadislerinden çıkarılacak umdelerden başlıcası budur; Onun tevazuu, sadece zenginlik ve şöhrete karşı tercih edilmiş bir imsâk ve mahviyetkârlıktan ibaret değil; o tevazû arayışında mümkün olduğunda az görünür olmak, buna mukabil mânâyı öne ve yükseğe çıkarmak arzusunun izleri de var. Bu nokta bizi ister istemez İslâm sanatları meselesine götürecektir çünkü sanat görünürlük talebinin en yüksek derecede tecelli ettiği bir saha. Buna göre seçilmiş ve tercih edilmiş şekil, mekân, renk, çizgi, serpuş, elbise, sancak, form mânâsında bir İslâm sanatından bahsetmek mümkün olmayacaktır; ancak bir sanat eserinde İslâm'ın dışladığı ve ayıpladığı şeylerin dışında kalan (mubah) yerde yapılan sanatkârâne eylemlere "İslâmî" demek mümkün. Bu yüzden meselâ "İslâm mimarlığı" kavramı, bence yanlış bir kavrayışı ifade ediyor, İslâmla ilgili bütün sanat dallarında İslami olan şey, onların mubah alanında gerçekleştirilmiş olmasından ibaret; geriye kalan ise sadece bu eserlerin Müslüman kimliği ile bilinen kimseler tarafından vücuda getirilmişlikleridir. Bu bakış açısı, olup biteni izah etmeye kafidir ve bütün sanat dalları için açıklayıcıdır.

Gerektiğinde daha etraflı şekilde bu konuya dönmek üzere tekrar görünürlük meselesine dönüyoruz.

Dinî hayat ve tecrübenin şüphesiz vecd (istiğrak, gaşy) boyutu vardır ve bu hal son derece enfüsî, derûnî, şahsî ve elbette tabii bir tecellidir; hiç şüphesiz utanılacak ve gizlenecek bir şey olmamasına rağmen samimi mü'minler bu gibi hallerini başkalarına sergilemekten hoşlanmazlar; halbuki, görünürlüğün tesir uyandırdığı bir dünyanın parçası olalıberidir Müslümanların görünür olmak arzuları hayret verici derecede artmış bulunuyor; bu arzunun en aşırı hallerini modern medyalarda (yani televizyon, dergi, radyo, gazete, reklam panoları vb.) farketmek için yorulmak gerekmiyor; özellikle Ramazan boyunca muhtelif medyalarda sergilenen ve pazarlanan şeyler aslında bir takım şahsî ve mahrem kalması gereken 'dinî haller'dir. Dinî bir şiir okunurken sunucunun gözlerindeki yaşı görünür hale getirmek için kaş ve kirpik detaylarına kadar zoom yapan kamera hareketi, bunun belki en aşırı örneği ama binlerce benzerinden sadece biri. Kanallar arasında hızla gezinirken, birbiri ardınca görünüp kaybolan görüntülerin ortak özelliğini kolayca farkedebiliyorsunuz; bunca dinî görüntü arasında ihlâstan pek az eser vardır ve esasen ihlâs görüntülenemez bir haldir; olup biten sadece dinin ve dinî hüviyet atfedilen malların ambalajlanması ve sanayi standartlarına uygun tarzda hızla çoğaltılarak satışa arzedilmesidir.

Ramazan boyunca radyo, televizyon ve sair medyalarla şöyle bir göz atmanın bendeki tesirini, dinî semboller üzerinden dinin kendisine karşı soğukluk peyda olması gibi bir ifadeyle

açıklayabilirim. Buradan hareketle, "bazı din düşmanları dini görünür hale getirip dinin toplumdaki itibarını sarsıyorlar" imâsında bulunmuyorum; tam aksine, "dine hizmet ediyorum" zannıyla dini hâl ve şeyleri görünür kılmaya kalkışan samimi insanların bilmeden işledikleri fenalığa dikkat çekmek istiyorum. Dinî ve dine dair şeyleri görünür kılmak için oturup bir dil, bir lisan icat etmeye kalkışmak, neticesinde din aleyhtarı bir faaliyet olarak okunacaktır çünkü böylelikle dini olanla olmayan arasındaki en mühim fark, yani 'gaybî'lik farkı ortadan kaldırılmaktadır; insanın soyutlama kabiliyeti körletilmekte, insan, âdeta Tanrı'nın görünürlüğünü Nebilerinden ısrarla taleb eden uzak atalarının geri pozisyonlarına doğru itilmektedir.

Dine dair sembollerin gündelik hayatta giderek daha fazla yer tutması, bana göre dini mesajı güçlendirmekten ziyade nihai tahlilde çürütmeye yarayan bir tesir yapıyor. Din, esasen modernitenin muhatabı değildir ancak "görünür hale getirilmeyen anlaşılmaz ve değer bulmaz" prensibini dayatmasından itibaren modernite, dine muhalif bir mevziye giriyor; buna mukabil dinin verdiği cevap, bizatihi dinin kendisini görünür hale getirmesi olmamalıydı; modernite ile aynı seviyeye inmeyi kabul ettiği anda din dahi bir modernite kurumu haline gelmiş oluyor. Asırlardan beri Hıristiyanlığın başına gelen musibet buydu ve Hazret-i İsa'nın getirdiği haber, kilise ve kilise babaları tarafından cismanileştirildiği andan itibaren İncil'in İslâmî râyhası buharlaşıp kayboldu.

Fikirlerimin kolay anlaşılabileceğini beklemiyorum; hatta gelenekle ilgili pek çok unsuru nakzetmesi bakımından yanlış anlamaya son derece müsait hususlar ihtiva ettiğinin de farkındayım. Müslümanlar, dinin cisimleştirilmediği, görünür hale getirilmesinden herkesin çekindiği bir iklimi tahayyül etmekte zorlanacaklardır zira tarihin önümüze getirdiği tecrübeler (hatta din tarihi denilen disiplin), dinin cismanileştirilmiş sembolleri etrafında yürütülen faaliyetler olarak görünmektedir. Daha anlaşılır ifadeyle Müslümanlar ibadethanelerini minareli, mihraplı, yeşile boyalı, kubbeli, şadırvanlı görmek isteyecekler, Ramazan'ın geldiğini şehrin en tenha kaldırımından en kalabalık meydana kadar bütün mekanlarda solumak ve hissetmek arzusu gösterecek, çoğunlukta oldukları yeri kendi renklerine boyamayı, azlık kaldıkları yerlerde nüvelerini muhafazayı misyon kabul edeceklerdir.

Şekil unsurları hakkında kendilerine yakıcı ve dayanılmaz gelen bir tenkidi duyduklarında Müslümanlar, dinin asıl sahibi ile kendilerinin arasındaki ilişkiyi (iman-inkar) düşünmeliler; o ilişkiyi doğrulamak veya yanlışlamak için kendilerine görünür (visual) hiç bir delil yardımcı olamayacaktır; O'na ancak zihnî, derûnî ve gaybî bir muhakeme ile erişebilir veya erişemeyiz; dinin sembollerle tahkim edilmesine İslâm'ın temel itirazı, işte bu gaybî düşünce ve muhakeme faaliyetini sekteye uğratmamasına yöneliktir.

Aksi takdirde dünyanın bütün patates dinleri şekil unsuruna yeteri kadar ehemmiyet vermektedir zaten; İslâm'ın sair benzerlerinden "Allah indinde din" olarak ayrıştığı yer de budur.

Hikâye

Bugün size bir hikâye anlatacağım; kısa bir hikâye.Hani bazı filmlerin başında, "Bu hikâye tamamen yaşanmış bir hadiseye dayanmaktadır" diyorlar ya; aynen öyle. Hattâ lüzumundan fazla realist, belki biraz da sersemletici.

Kahramanlar gerçek hayattan alınmış filan değil; düpedüz gerçek.

Hikâye mutlu bir düğün sahnesiyle başlıyor.

Genç çiftin evliliği üzerinden daha birkaç ay bile geçmeden erkek talihsiz bir felç geçiriyor ve hareket imkânını tamamen kaybederek yatağa çivileniyor.

<!--more-->

Doktor, hastane, ilâç, tedavi.. derken, anlaşılıyor ki genç adamın artık iyileşme ihtimâli yoktur.

Genç eşi, kocasını taburcu edip eve getiriyor, yatırıyor, bakıyor, yediriyor, içiriyor, temizliyor, giydiriyor; her hizmetini yerine getiriyor.

"Allah ele avuca düşürmesin" diye bir hayır dua vardır ya, işte bu talihsiz adamcağız "ele avuca" düşüyor düşmesine ama, düştüğü el nâmert değil hayırlı çıkıyor.

25 yıl geçiyor; genç kadın için bu 25 senenin nasıl geçtiğini biz bilemeyiz, o bilir.

Ve geçenlerde felçli adam vefat ediyor; artık genç olmayan evli çiftin beraberlikleri ve müşterek çileleri nihayet buluyor, acılar diniyor, ertesi gün güneş yeniden doğuyor.

Kadın baba evine dönüyor; niçin dönüyor bilmiyoruz.

25 sene her hizmetini gördüğü, her cevrine katlandığı adamın evini niçin "evim" diye sahiplenemediğini bilemiyoruz. "Yorgan gitti kavga bitti" hesabınca meflûç hasta vefat edince, kadın, koca evinden ayrılıp erkek kardeşlerinin yanına taşınıyor. Halbuki 25 sene merhamet ve sevgiyle hizmet ettiği adamın evini, artık evi bilip ölünceye kadar terk etmeyecek gibi beklenti oluşuyor hadiseyi dinleyenlerde.

Kahrından, usancından terk etmiyor evi; lüzumundan fazla basit bir miras meselesi yüzünden gidiyor.

Ve sahne kararıyor; son yazısı beliriyor.

Hadise gerçek; mekân, Konya'nın Cihanbeyli ilçesinin Damlakuyu köyü. Kadının ismi Fatma Üçler.

"Artık böyle şeyler kaldı mı?" diye sormayacağınızdan eminim; bu gazeteyi okuyanlar, bu gibi hadiseleri işitince veya bizzat şahit olunca, "aa, bu zamanda böyle kadınlar kalmış mı ki?" diye hayrete düşmeyen bir hayat tarzına ve dünya görüşüne sahip kişilerden oluşuyor genellikle. Tam aksine çoğunuzun, buna benzer olaylar yaşadıklarını ve şahit olduklarını zannediyor, biliyorum.

Bizim için "insanlık vazifesini yapmış.., sütünün gereğini yerine getirmiş.., helâl olsun sâliha hatun imiş..." deyip geçebileceğimiz bu hadise, başkaları için daha farklı anlamlar taşıyabilir; çağın yükselen değerleri artık başka türlü bir dünya görüşü telkin ediyor insanlara; ki o insanlar, "böyle şeyler filmlerde olur ancak" diye düşünüyorlar.

Modern hayat tarzının düzeni ilginç; insanı insana yük etmiyor görünüşte; bazı kurumlar, bazı kavramlar vicdan üzerindeki toplumsal baskıyı kolayca hafifletiveriyor. Nedir bunlar: Hastane var, huzurevi var, kreş var, okul var, senatoryum var, hemşire var, bakımevi var... Ayrıca avukat, psikolog, mahkeme, terapi, seans, nafaka gibi başka başka kavramlar da...

Fatma Üçler, 25 sene önce, "kimse kusura bakmasın, ben felçliye bakmak için yuva kurmadım" deyip yolunu o gün ayırsa, kim ayıplayabilirdi onu? Bugün davranışı alkışlıyoruz ama kendimize karşı dürüst olalım; o yaman yol ayrımında bugün, hangimiz Fatma Üçler'in tercihini taklid ederdik? Kardeşlerimiz, evlatlarımız için böyle bir evliliği revâ görür müydük?

...

Sual şu; son 25 yıl içinde dünyaya bir kere olsun o hanımın nazarıyla bakmayı denemiş miyiz; meselâ şu Fransız meclisinin beberuhiliğini lüzumundan fazla ciddiye alan hariciyeci tavrı ne anlam ifade eder ki Fatma Hanım'a?

Ve bütün anlamlar nasıl da değişiverecektir o zâviyeden?

Şekerim düştü yerlere

"Bilmem ne Belediyesi Bereket Konvoyu" Batı Trakya'da iftarlık dağıtıyor; üzerime garip bir atâlet çökmüş, öylece seyrediyorum. Bir başkası bir başka Balkan vilayetinde faaliyet halinde. Kimse ses çıkarmadığına göre zâhir matluptur, isabetlidir, huysuzluk eden benim galiba diye düşünmekteyim.

Derken konvoyun içinden iki gösteri sanatçısı çıkıyor; biri ağzında ateş söndürüyor, öteki tennuresini yeldire yeldire CD player refakatinde tek başına semâ yapıyor. Aklıma "At bir gazel hoca efendi, parasıyla değil mi" fıkrası geliyor, gülemiyorum, içim acılaşıyor.

Demokrasi, denetim, şeffaflık derken belediyeleri mini sultanlık haline getirmenin usûlünü bulmuşuz. Radyoda Ferdi Tayfur ağabeyimizin sohbetinde irad buyurduğu hikmetleri dinliyorum; "Belediyeler iyi çalışıyor abi" diyor, "çalışanı takdir etmemiz lazım". Spiker nazik çocuk, boş kaleye gol atmıyor, "hakkaten öyle Ferdi Baba" filan deyip geçiştiriyor. Bu arada siyasi partilere devlet hazinesinden yapılan yardımın üç kat artmasını öngören tasarıyla ilgili haberi okuyunca, genel merkez binası diye Balgat'a dikilen entel mimarlık fantezilerini hatırlıyorum, canım sıkılıyor. Aynen belediyeler gibi, temelde doğru ve insaflı bir fikre dayanan bir uygulamayı sağından solundan kanırtıp sevimsiz hale getiriyoruz. Siyasi partiler üç kuruş için kötü niyetli zenginlerin, mafyanın eline düşmesin diye yardım kanunu yapmışsınız ama kanun tez zamanda partileri "ihyâ etme" projesine dönüşüvermiş. Bazı siyasi partiler resmen ve alenen faizcilik yaparak işletiyorlar o paraları: Ayol hakkını verin hakkını...

Sonra da "tüyü bitmemiş yetim" makaraları...

Belediyeler kanununu yaparken geniş kapsamlı düşünürsün; adam tutar eğitim faaliyeti diye Osmanlıca kursu açar; burada Osmanlıca kursu açmayı hizmet kapsamında sayan belediyenin, biraz ilerde, "tabii kaynaklar, madenler ve santralları da biz işletelim" sululuğuna cesaret bulması ise son derece sıradandır. Hele bir de "yerel parlamento" filan diye babalanmaları vardır ki bunların; tüylerim diken diken olur.

Hangisi samimi sizce; "petrolü belediye olarak biz işletelim, sizden para da istemeyiz, kanun da" diyecek olan mı, yoksa, "kekliği düz ovada avlayalım/ kanadını kanadına bağlayalım" türküsüyle albüm listelerini altüst eden öteki politikacı türü mü? İnsanın, "üçüncüsü yok mu bunların?" diye ağlayası geliyor (Burada "başka kurtaran yok mu?" fıkrasının tam yeridir ama bazı okuyucuların humour duygusuna güvenemediğim için "bilen bilmeyene anlatsın" deyip geçmek zorundayım).

Ve insanın dudaklarını uçuklatan derinlikli analizler okuyoruz bu "kekliği düz ovada avlayalım" buluşunu yapan siyasetçinin derin firâseti üzerine, pek saygıdeğer köşelerde...

Vay be diyoruz, "vaay" demek bu işler böyle yürüyor ha!

Sonra düşünüyorum, ben lider olsam, başımdan talihsiz bir iş geçse, korumalarım beni arabaya kilitleyip daha sonra inşaatlardan balyoz aramaya koşuşsalar, partili milletvekillerinden biri de, mübarek gün yemeyip içmeyip o balyozu satın alıp gazetecilere haber uçurarak, "işte manevi değeri pek yüksek balyoz" diye resim çektirse, ben bu adamı önümüzdeki seçimde listeye koyar mıyım, koymaz mıyım?

Tahmin ediniz bakayımdır? Cevabı 4 Kasım 2007'den önce öğreniriz; seçimlerin tarihi belli oldu, hazine yardımları üleştirildi. 100 bin yeni personel daha alacağız kamuya; bütçe dengelerini de seçim sonrası hükümeti denkleştirsin!

...

Yazdıklarıma şöyle bir baktım da tipik bir kan şekeri düşüklüğü belirtisi şeyler yahu; yine de Ramazan boyunca iyi idare ettik sayılır. Neyse ki "Başbakan da oruç tutmasın" diye yazan sivri akıllıyı örnek alıp, "abi sen Ramazan'da yazı yazma kurbanın olayım" diyen birileri çıkmıyor.

Sonu en kötü Türk filmi: Eşkıya Halil

Ramazan'ın kaçıydı acaba; sahur vakti televizyonda yerli film seyredeceğim tuttu. Daha doğrusu sofranın kaldırılması işlemleri esnasında ayak altında dolaşmamam için sert şekilde tehdide uğradıktan sonra salondaki televizyonu açtım.

Siyah-beyaz bir yerli film ama belli ki filmi iyi koruyamamışlar; tonlar bozulmuş, görüntü küflenmiş, tam da başka kanala geçecekken baktım bizim Cüneyt Arkın eşkıya rolünde. Üstadın polisliğini, ajanlığını, mafya patronluğunu biliriz de eşkıyalığına şahit olmamışız... Merak ettim: Cüneyt abimizin filmdeki adı Halil. Halil abimiz bir köyün sokaklarında döneleyip duruyor; sırtında ellili yıllarda giyilen türden geniş yakalı, harmaniye gibi bir asker kaputu var. Bir ara sokağın birinde yavuklusu ile karşılaşıyorlar. Piraye Uzun, vaktiyle balık kız diye bilinen bir hanım sanatçımızdı. Köylü güzeli diye Piraye ablamızı uygun görmüşler ama ablamızın sırtındaki Trakya kız folklor ekibi kıyafetini ve başlığını saymazsanız, az önce Nişantaşı'ndaki kuaföründen çıkmış gibi gayet bakımlı bir havası var. "Allah cezanızı vermesin, neresi köylüye benziyor bu kızcağızın" diye öteki kanallara geçmek üzereyim fakat içimden bir ses, "dur, bu film diğerlerinden farklı; sabret ve seyret" diyor. Nitekim beklediğime değdi. Kötü adamlar Cüneyt abiyi kırsalda yakaladılar, bir yerinden vurdular; neresi olduğunu bilemiyoruz çünki Cüneyt Abi ah deyip düştü. Sonra yolun ortasında etrafını çevirip tüfek dipçiği ile dövmeye başladılar. Normal şartlarda kafasına yediği ilk dipçik darbesi ile ölmesi gereken Cüneyt Abi bir türlü ölmüyordu ama hain adamlar bunun farkında değillerdi. Öldü diye bırakıp gittiler.

Ben zannediyorum ki kötü bir bağlama sesi ile kamera genel plana doğru gerilerken ufukta son yazısı belirecek filan...

Yoo, kamera yakına girdi, Cüneyt Abi'nin kanlı eli kıpırdadı. Halil az sonra ayakta idi; meğer ayağından vurulmuş, seke seke yürüdü gitti. Bir de baktık bir köy düğünündeyiz; üç kahve masasını yan yana koyup örtü sermişler, iki rakı şişesi, üç bardak, etrafta az önce Cüneyt Abi'yi çok kötü döven kötü adamlar var ve pis pis bakıyorlar. Masaların önünde ise Trakya halk oyunları ekibi oynamakta. Masada üç kişi var; sağda Erol Taş rahmetli, kötü adamların reisi, pîri, gurusu. Onun yanında Ali Şen; Kravatlı kötü adam olarak ün yapan Ali Şen alçak, rezil, tefeci bir karakter çiziyor ve belli ki Piraye Hanım kızımızı hile ve para gücü ile sümsük oğluna almak üzeredir. Sümsük damat rolünü ise henüz yirmili yaşlarını süren Müjdat Gezen'e vermişler.

Kasting kusursuz, o kadar olur yani!

Neyse tam bunlar hi ho ho diye kötü adam gülüşü yapıp rakıları zıkkımlanırken bu Eşkıya Halil sektire sektire geliyor düğün yerine. Erol Taş bozuluyor, çünkü az önce Cüneyt abimizi o kadar dövmüşlerdi ki öldü diye bırakıp ağaya müjde vermişlerdi. Bir anlamda Erol Taş, "kötü mütayit" durumuna düşüyor.

Abi uzatmayalım, bunlar Cüneyt abiyi yine ortalarına alıyorlar; bir dövüyorlar, bir dövüyorlar ki artık herkes "tamam bu defa ölecek ve film son diyecek" diye bekliyor.

Cüneyt abi o bir kamyon dayağı yedikten sonra Piraye ablamız "Halil, Halil" diyerek üzerine kapanmak istiyor ama hainler engelliyorlar. "Artık bu defa kesin son yazar" diye bekliyorum aaa, o da ne? Cüneyt'in yine sağı solu kımıldıyor. Netekim otuz saniye sonra Cüneyt Abiyi, Piraye Ablayı kaçırırken görüyoruz. Yav bu nasıl aşk gücüdür arkadaş; adamın üstünden tanker geçse yine bir şey olmuyor.

Bu defa arkalarından gelenler jandarma. Meğer esas oğlan asker kaçağı imiş (bakınız sırtındaki kaput!) Neyse bizimkiler kaçıp deniz kıyısına geliyorlar. Deniz kıyısı filmi bitirmek için ideal yer; iki sevgili kucaklaşırlar. Kamera bunları uzaktan görür ve batmakta olan güneşe pan yapar; üzerine son yazısı biner!

Ne mümkün efendim, yeniden müsademe başlıyor. Cüneyt abi atlıyor zıplıyor, keklik gibi acemi jandarma neferi avlıyor ve bu esnada bolca vuruluyor ama Cüneyt abinin vurulmasına artık eskisi gibi aldırmıyoruz çünkü neticede kurşun israfı gibi bir anlama geliyor ve Cüneyt abi bir türlü ölmüyor.

Bir ara Piraye ablamızla göz göze geliyorlar; ikisi de vurulmuş, ellerini birbirine uzatıyorlar, "kesin final sahnesi bu" diyorum; "filim bitti". Olamaz, film bitmiyor; bunlar birbirine yaslanarak ıhlaya tıslaya ayağa kalkıyorlar, yürümeye başlıyorlar...

"Öldür şunları yönetmen, öldür de işimize gücümüze bakalım" diye öfkeleniyorum; ayrıca o alışılageldik tarzda davranmayı bırakıp her filimde mağdurları ve kahramanları tutmak yerine Ali Şen'i, Erol Taş'ı ve Jandarmaları desteklemeye başlıyorum. Az sonra Erol Taş, kötü adamları toplayarak yeniden Cüneyt'i takibe başlıyor...

"Tüh reziller, güzelim Yeşilçam geleneklerini de berbad ettiler" diye sinirlenip filmi ben bitiriyorum çünkü tahminime göre bu filmin öğleye kadar filan devam etmesi gayet mümkündür. "Kimdir bu sakar ve garip yönetmen?" diye başlıyorum araştırmaya.

Adı Alp Zeki Heper'miş. 1939 doğumlu, Galatasaray mezunu, Fransa'da Paris Yüksek Sinema Enstitüsü'nü bitirip kısa filmlerle sinemaya atılan bir entel yönetmen tipi. Ö. Lütfi Akad'ın yanında yardımcılık da yaptıktan sonra kendi şirketini kurup, "Soluk Gecelerin Aşk Hikayeleri" adlı ilk uzun metraj filmini yapmış lakin sansür heyeti müstehcen olduğu gerekçesiyle filmi reddedince Zeki Heper, "Aşk hiçbir zaman müstehcen olmamıştır. Aşka

karşı tutumdur müstehcen olan" diyerek ikinci filmi "Dolmuş Şoförü"nü çekmiş; ne yazık ki bu film de ticari başarısızlığa uğrayınca son kozunu 1968 yılında kırsal bölge filmi "Eşkıya Halil/Haydut" ile denemeye karar vermiş.

Bizim film oluyor bu Eşkıya Halil.

Uzatmayalım; hikaye hazin. Dağıtıcılar Zeki Abi'nin sinema dilini sevmemişler, Üç sene sonra sinemayı bırakmak zorunda kalmış (1974) ve kahırlanıp filimlerini de evinin önünde yakmış. 1984 yılında intihar ederek hayatına son veren Zeki Heper'in hayatı sinemamızın buruk hikayelerinden belki en dramatik olanı.

Merak iyi bir şey değil aslında; "Cüneyt abi filmin sonunda niçin bir türlü ölmüyor?" diye başladığımız araştırma böyle kötü bir finalle sona erdi.

Bu defa artistler değil, yönetmenin kendisi ölmüştü çünkü.

Ramazan'ın sultanı onbir aylar başlıyor!

Bugün bayramın biri ama, zihnimin bir yerlerine hâlâ ebedî Ramazan'ın biriymiş gibi bir not iliştirilmiş sanki. Onbir ayın sultanı Ramazan değilmiş de, geride kalan onbir ay Ramazan'ın sultanı imiş gibi bir algı!

Sahi, mankenler niçin Kadir gecesi o tekke senin, bu cami benim diye dolaşıp duruyor hiç düşündünüz mü; herkesten akıllılar da ondan! Bir sene boyunca yağlı kebab yiyorsun farzımuhal; sonra o gece geliyor ve bütün kolesterolleri sıfıra müncer kılıyorsun. Kim yemez öyle kebabı? Nasıl olsa her sene, defteri tertemiz edecek bir resetleme gecesi geliyor. Zâhir ondandır, elâlem Mevlâna'yı, Yunus Emre'yi okurken "iç şarâbı, ye kebâbı" meâline mâsadak liberal nasihatlar bulurken ben ne zaman hazerâtın âsârından tefe'ül etsem, vinç kuvvetiyle beli bükülmez kavî şer'i hükümlere tosluyorum? Sahi, "benim kalbim temiz" deyip zekât vermesek nasıl olur meselâ; gönlüm zengin sadaka vermeyim; içim temiz namaz borcundan düşeyim, yetmişiki millete aynı nazarla baktığım için oruç borcum da sâkıt olsun... Hani elinden gelse, "neme gerek Müslümanlık, ben hepten kalbi temiz biriyim, dinlerüstüyüm, insanlığın ruhu bende tecessüm ediyor" filan denilecek. Demek ki yobazlık hakikaten var ve tam da böyle bir şey (kimse üstüne alınmasın, kendimden söz ediyorum burada). Efendim, yaz Ramazanlarından birinde iki amele göle giriyorlar serinlemek için; biri suya her dalıştan sonra "ooh" çekiyor" öteki ise oh demek bir yana daha bir hararetlenmekte. "Yav" diyor, "sen nasıl dalıyorsun ki, oh deyip ferahlamaktasın da benim alevim kulaklarımdan çıkmakta?" Cevap güzel; "sen dummasını bilmiyorsun oğluu" diyor beriki; "suyun içinde ağzını açık tutacaksın!"

Fıkranın zamanı değil, sadede dönelim; bir ay boyunca din'e dair hemen her şeyi görünür (paketlenir, pazarlanır, etiketlenir, alınır, satılır) hale getirmek için yırtındıktan sonra geride

kalan onbir sıradan ay, hepimize ilâç gibi gelecek vallahi. Ramazan bu hâli ile bir ay daha devam etse muhtemelen ne olurdu? Bana kalsa mürtedlik vak'aları artar gibime geliyor zira bir kısım medya, Ramazan ayının özel bir pazarlama süreci olduğunu farkedeli beri işin suyu çıktı, tadı kaçtı. Bence misyonerler cepheden İslâm'ı yereceklerine birer televizyon peydahlayıp Ramazan'da program yapmalılar; netice kesin, herkesi temin ederim.

İlahiyatçı televizyon starlarının onbir ay boyunca etkisiz ve kameralardan uzak bir ortamda kürsülerine dönmeleri, onbir ayın en manidar faziletlerinden biri değil mi; son derece açık ve berrak. Onbir ay, Ramazan'ın sultanı!

Mübarek onbir aylar esprisi daha önce kerrât ile yapılmıştı lâkin kimse, bu nükte hakkında bu derece ciddi bir esbâb-ı mucibe lâyihası kaleme almamıştı; bundan eminim. Bayramın kuşluk vaktinde, ilk kahvaltıdan sonra bu satırları okurken, "keh keh, yine yazarımızın tansiyon şekeri düşmüş, neler de aklına geliyor bu adamın" diye gülümsemeniz için yazmıyorum; son derece ciddiyim. Ramazan, sair onbir ayın kadr ü kıymetini bilelim diye üzerimize farz kılınmış bir aydır ve geçen bir ay zarfında kendini zorlayıp melâikeler gibi güzel huylu davranan kardeşlerimize kötü haberim şudur: Mademki bir ay melaike gibi davranabiliyorsunuz, o halde bütün sene aynı rolü oynayabilirsiniz demektir bu. No escape! Ramazan, filmin fragmanı gibi bir şey; bugün reklâmlar bitti ve filim başlıyor; filim yani hayat.

Yemin ederim ki daha eğlenceli şeyler yazmayı planlamıştım; meselâ camilere bayrak asalım diye tutturan tuhaf bir yazarla, onu ciddiye alan bir Diyanet İşleri başkanına hayalî düet yaptıracaktım, arada kaynadı; sonra bugünlerde lâfı evirip çevirip, "Nobel aldık, niçin sevinmiyorsunuz ulan?" diye milleti iz'âç eden müz'iç yazarlara bulaşacaktım yer kalmadı. En iyisi kestirmeden bayramınızı tebrik edip bir kere daha hatırlatayım:

Çok müteessirim arkadaşlar, fakat Ramazan az önce bitti; şimdi hayat başlıyor!

Ne demek Anadolu Hümanizmi?

Geçenlerde küçük partilerden birinin lideri, herhalde diğerlerinden farkını izah etmek için olsa gerek, partisinin temsil ettiği hareketi "Hümanizm" kelimesi ile özdeşleştirerek tarif etti. Öteden beri Hümanizm, okumuşundan yarı okumuşuna kadar gerçek mânâsı pek bilinmeden uluorta kullanılan talihsiz kavramlardan biridir. Bu yanlış kavrayışın temel sebebi, Hümanizm'in anlam katmanlarından en yalapşap ve en harcıâlem olanının, yani "insan sevgisi, insana saygı göstermek" karşılığının bilinmesi ve tercih edilmesidir.

O zaman, "adı geçmeyen" o parti liderinin Hümanizm sözünü nasıl ve hangi anlamda kullandığına daha yakından bakalım,

"... ... düşüncesi, Anadolu hümanizmidir. O nedir? Yunus, Mevlana, Hacı Bektaş ile başlayan ve Atatürk ile devletleşen Anadolu hümanizminin çağdaş değerlerle kucaklaşarak devletleşmesidir. Biz bunun takipçisiyiz. Ben ne solcuyum ne sağcıyım. Benim siyasetim bunların birikimidir. Biz Anadolu hümanistiyiz. Anayasamızın ikinci maddesinde gösterilen istikamette sosyal demokratız. Ama ideolojik manası yok. Anadolu hümanizmi, çağdaş değerlerle kucaklaşmasından doğan bir sosyal demokrasidir."

Aslında bu politikacının ne demek istediğini anlamak o kadar zor değil fakat Hümanizm kavramını matah bir şey zannederek bir paragraf içinde tam dört kere tekrarladığı için kısaca "milli ve manevi değerleri, çağdaş değerlerle adam gibi uzlaştırmak istiyoruz" diyeceğine, bilmeden başka şeyler imâ etmekten kaçınamıyor.

Öyleyse Hümanizm'in ne olduğuna ve ne olmadığına eğilelim. Önce tesbit etmemiz gereken şey, Hümanizm'in muhtelif anlam katmanlarından meydana gelmesine rağmen "Doğu hümanizmi, Batı hümanizmi" şeklinde tasnif edilemeyeceğidir. Bu bâtıl görüşü kısaca özetleyelim: Hümanizm başlangıçta her şeyin insandan sâdır olduğu fikrine dayanır; öyleyse Tanrıya ihtiyaç yoktur. Tabiat, insanların ayaklarına serilmiş bir tarladır ve insan onu tasarruf etmeyi öğrendiğinde her ihtiyacına karşılık bulabilecektir. Buna mukabil bizde revaç bulan (doğulu, Anadolulu) hümanizm tarifi şöyle: Bu hümanizm, insanı onun yaratıcıya olan acziyetini düşünerek insanlığı sevmektir. Nitekim Mevlana "ne olursa ol, gel" derken, Yunus Emre "Yaratılanı severiz, Yaratan'dan ötürü" derken işte bu türlü bir yerli Hümanizmin temellerini atmış olmaktadır. Yaratıcıyı sevmekten kaynaklanan bir sevgidir bu.

Ve sosyal bilim literatüründe böyle bir Hümanizm yer almamaktadır!

Hümanizm'in doğru tarifini Cemil Meriç'ten (Kırk Ambar) dinleyelim öyleyse:

"İmanını kaybeden bir çağın dini. Sözünü dinletmek isteyen her felsefe bu kaftana bürünmek zorunda. Marksizmden Egzistansiyalizme kadar Avrupa'nın tüm düşünce akımları Hümanist. Kavramdan çok kılıf; kelime değil bukalemun: Demokrasi gibi, Sosyalizm gibi. Hümanizm genç bir kavram, batı dillerini 1850'den sonra fethetmiş. Ama müstağriplerimiz hemen benimsemiş kelimeyi, onlara göre Yunus'lar, Mevlana'lar, Hacı Bektaş Veli'ler su katılmamış birer Hümanist. Hümanizm nedir, kimsenin tarife yanaştığı yok."

"Kelimenin iki ayrı manası var : 1) Antikite hayranlığı. (...) Bir egzotizm, bir yeni boyut ihtiyacı. Kilisenin yasaklarından kurtulmak isteyen Orta Çağ insanı Eski Çağ edebiyatlarına kaçtı. (...) Nas'ların çelik korsasından kurtulup kilisenin duvarları dışına fırlamak hem cazip hem de tehlikesizdi. Kendi mazisine sığınıyordu batı; manevi mirasını yeni baştan inceliyor, o metruk hazineden el değmemiş mücevherler derliyordu. (...) Böylece batı aydını çeşitli tahriflerle tanınmaz hale gelen Hıristiyanlığı bir yana bırakacak ve giderek kendi kendini tanrılaştıracaktır. (...) Hümanizmin ikinci manası insanlık dinidir. Kilisenin abesleriyle bunalan serazad zekalardan kimi, "tabiatta Tanrı yoktur, Tanrı'yı yaratan insandır. Toplum

kendi değerlerini gökkubbeye aksettirmiş, beşeriyi ilahileştirmiştir", dedi; kimi, "insanlığı kurtaracak tek kılavuz ilimdir"; ne Rab ne ibad. İnsanın yabancılaşmasıydı din, bir çeşit afyondu. (...) Hümanizm, Avrupalı için kaybettiği dinlerin, yıktığı inançların yerini alan bir put. Hümanizm bir aydın hastalığı ama kimse bu izmin hudutlarını çizemiyor. Diyorlar ki hümanizm, insanı mükemmelleştirmek, varabileceği en yüksek irtifaa yükseltmek yani gerçek insan, kamil insan yapmak. (...) Hümanizm, saltanatının sarsıldığını anlayan kilisenin de bayrağı. (...) Katolik bir tarihçi, "Hıristiyan hümanizmi, Yunanlıların dini ideali ile İncil arasındaki kaynaşmanın eseridir, diyor."

Bu noktada başa dönersek denilebilir ki, "bir partinin lideri, gelecek sene yapılacak seçimlerde diğerlerinden farkını vurgulamak için Anadolu Hümanizmi diye bir garip kavram icadetmiş. Üzerinde durulmaya değer mi?"

Değer, çünkü bu parti lideri, "Ben tasavvuf tarihi ve felsefesi profesörüyüm. İşim bu benim, ben hukukçuyum. Bunu benden iyi bilecek bir adam bu coğrafyada yok." diye hayli üst perdeden böbürlendikten sonra işi getirip 'Anadolu Hümanizmi'ne bağlayacak derecede özgüven sergiliyor. Özgüven gösterisi, kalabalıkları etkileyen bir duruştur; buna itirazımız yok ama bu duruşun arkaplanını hakkıyla doldurmak kaydıyla.

Ve son olarak 13. yüzyılın Anadolusu'nda yükselen İslâmî pırıltının ismini niçin 'hümanizm'le bağdaştırma ihtiyacı duyduğumuzu tahlil edelim; İslâm kelimesi, bu olguyu çerçevelemekte ne zamandan beri yetersiz kalıyor ve hangi küçüklük kompleksiyle "İslâm" sıfatını gözlerden nihân etmeye kalkışıyoruz?

AKLINIZDA BULUNSUN: ANAMIN AŞI, TANDIRIN BAŞI

Halkbilim araştırmacısı Eczacı Müjgan Üçer, yıllardır sürdürdüğü sabırlı ve titiz derlemelerini "Anamın Aşı, Tandırın Başı-Sivas Mutfağı"(*) adıyla yayınladı. Sivas ve yöresindeki yemek kültürünü tanıtan bu araştırma, o bildiğimiz yemek tarifi kitaplarından değil; Anadolu'da yemekle ilgili herşeyin, her geleneğin, malzemenin, kabın ve âdâbın tarihî derinlik içinde nasıl mayalandığını ve şekillendiğini anlatan bu eser, yemekle insan arasındaki ilişkiyi de başarıyla resmediyor. Bu ilişkinin en iyi gözlemlenebileceği yerlerden birisi de Sivas; çünkü bu yöre, tarihî yolların göç istikametlerinin kavşağında yer alması bakımından sadece kendisini değil, yakın ve uzak çevresini de izah edebilme kabiliyetine sahip.

Kitabı, İstanbul'da Sivas'la ilgili birikimi kahramanca bir kararlılıkla yayınlayarak adım adım bir "Sivas Kitaplığı" kurmaya başlayan Mehmet Varış yayınladı ve "Kitabevi" adı, daha şimdiden saygıdeğer bir kültür markası haline gelmiş bulunuyor.

Yazarına ve yayıncısına, kültürümüz namına şükranlarımızı sunarız.

(*) Müjgan Üçer, Anamın Aşı Tandırın Başı- Sivas Mutfağı" Kitabevi, İstanbul, 2006, 770+52 s.

Mülakat

Günün en dikkate değer haberi, YÖK'ün, yeni rektör adaylarına mülakat tekniği uygulaması bence. Bundan önceki uygulamaya göre her üniversite bünyesinde öğretim üyeleri, adaylıklarını koyan arkadaşlarına oy veriyorlar, çoktan aza doğru ilk altı sıradaki adayın ismi YÖK'e bildirildikten sonra YÖK, altı aday içinden üçünü seçerek Cumhurbaşkanlığı'na gönderiyordu.

Habere göre bundan böyle üniversitelerin seçtiği ilk altı aday, Ankara'da mülakata alınarak sayıları üçe indirilecekmiş.

Bu değişikliğin esasında hiçbir kıymet-i harbiyesi bulunmuyor, çünkü YÖK mensupları bundan sonra dosya üzerinden yürüttükleri "altıyı üçe indirme" işlemini, bundan ba'de mülakat uygulayarak tamamlayacaklar; buradan hareketle şöyle bir sonuca varmak mümkün olabilir; demek ki rektör adaylarının YÖK'te mevcut dosya bilgileri yetersiz görülmektedir ve YÖK'ün seçkin seçicileri, dosyadaki iki boyutlu bilgileri mülakatla "holistik" (çok boyutlu) bir bütünlüğe kavuşturmayı düşünmektedirler.

Elbette büyüklerimiz bu gibi şeyleri herkesten iyi bilir ve düşünürler; bu mülakat işinin de hiç şüphesiz bilmediğimiz çok önemli bir esbâb-ı mucibesi vardır. Vâkıa yazarınız daha önce bu hususta kaleme aldığı birkaç yazıda rektörlerin seçim usulü ile atanmasının beyhude yere gerginlik ve küskünlük yaratmaktan başka bir işe yaramadığı, bizim idari sistemimizde memurların kendilerine müdür seçmesi gibi bir usûlün yürümeyeceğini, en iyi yolun YÖK'ün "harbiden" her üniversiteye birer müdür, pardon rektör tayin etmesi olacağını ve dilediği zaman sair daire müdürleri gibi görev süresi şartına bakılmaksızın değiştirebilmesi gerektiğini belirtmiş idi. Bu teklifin bugüne kadar ciddiye alınmamasını kendi nâmıma esefle karşılıyor ve yükseköğretim sistemimize son bir katkı olmak üzere mâhut mülakat imtihanında işe yarayabileceği mülahazasıyla birtakım hazır sorular takdim ediyor, sorulara geçmeden evvel bizim sınav sistemimizde mülakatın hangi anlamlara geldiğine dair bir açıklama yapmayı ise fevkalâdeden zaid addediyorum!

Mülakat sorularını arz ediyorum; şöyle ki:

- Bilim ve siyaset ilişkileri hakkında en son hangi eseri okudunuz?
- Girdiğiniz sınav, sistemik bütünlük itibariyle akademik özerkliğin neresinde durmaktadır?
- Bilimsel verilerle devletin resmi ve âlî verileri çatıştığında, Ankara'da görüş alabileceğiniz makamların telefon numaraları ezberinizde mi?
- Türkiye'de kamu alanı kapsamına girmeyen bir yer tasavvur edebiliyor musunuz; meselâ?
- Niçin rektör olmak istiyorsunuz; bilimsel çalışmalarınızın size yeterince zevk ve heyecan vermediğini mi düşünüyorsunuz?

- Nasıl bir üniversite hayal ediyorsunuz; hayal ettiğiniz üniversite için iyi bir rektör olabileceğiniz fikrine sizi kim ikna etti?
- "Bilim olanı inceler; olması gereken ise değerler alanına girdiği için bilimin ilgisi dışında kalmalıdır" safsatasını şöyle güzeeelce bir irdeleyiniz.
- Hayalinizdeki üniversitede sabah içtiması ve akşam taadatı için uygun kapalı veya açık alanınız bulunuyor mu?
- Sonuçta bizi tercih etmezsek, sağda-solda dedikodu yapar mısınız?
- Tıp biliminin diğer sair bilimlere üstünlüğünü, bilmeyenlere nasıl izah edersiniz?
- Baharatlı yiyecekler yenildiğinde gidilmemesi gereken mekânlar nereleridir?
- Farz ediyoruz: Makam odanızda monitörü YÖK'e bağlı kameraların çalışması sizi rahatsız eder mi?
- Milli Eğitim Bakanlığı ve Başbakanlık'ın YÖK'e bağlanması fikrini anayasamızın ruhuna uygun bulur musunuz; irdeleyiniz.

Gündüz farı meselesi

Mersin Emniyet Müdürlüğü'nün web sitesi, "görmek ve görünmek için gündüzleri de farlarınızı yakınız..." diyor; buna mukabil Bitlis Emniyeti'nce bu tavsiye biraz değişik, "Trafikte görmek kadar görülmek de önemlidir.

Gündüz de olsa yağışlı ve sisli havalarda farlarınızı yakınız." Bir başka sitede durum şöyle: "Görüş azaldığında mutlaka farlarınızı yakınız." Bir başkası, "Gece ve görüşün zayıf olduğu gündüzleri mutlaka kısa farlarınızı yakınız." Hukukta bu gibi ihtilaflara "doktrinde tartışmalı durumlar" derler. Bu tavsiyelerden hangisini ciddiye almak gerektiği pek sarih değil.

Problem şuradan kaynaklanıyor; gündüz gözüyle farları açmak henüz uyulması mecburi bir kural değil, bir tavsiye, ama çok değerli, çok faydalı bir tavsiye. Bir yol kenarında geçen otomobilleri sayınız, onda dokuzu gündüz farı uygulamasına aldırış etmez. Niçin biliyor musunuz; sürücülerin mühimce bir kısmı, far yakmanın aküyü azalttığını, motoru zayıflattığını düşünüyorlar çünkü!.. Kezâ dünyanın en beceriksiz sürücüleri arasında ilk üçe giren asil Türk şoförleri, neredeyse yatsı vakti girene, göz gözü görmeyinceye kadar far açmamakta yiğitçe bir edâ buluyor ve böylece, "gözlerim şahin gözü gibi keskin!" mesajı vermiş oluyorlar. Halbuki açık far tedbirinin esprisi açık, "fark etmekten çok fark edilmek!"

Sarıyer Belediyesi bundan yedi sene önce semt sakinlerine yönelik kampanya açmış ve bez afişlerle halka ikazda bulunmuş: "Gündüzleri far yakmanın kazaları azalttığı bilimsel olarak ispatlanmıştır. Farlarınızı yakınız." Avrupa görenlerimiz biliyorlar; artık oralarda gündüz farı uygulaması kural haline geldi. Üstelik bazı otomobil firmaları, kontak açıldığı anda

kendiliğinden yanan ve söndürülemeyen far düzeneği ile fabrika çıkışı yapıyorlar. Batı'dan hüccet getirmeye gerek yok aslında; aklı başında her sürücü bu tedbirin faydasını biliyor ve uyguluyor zaten.

Ünlü rallicilerden İskender Atakan, yedi yıl önce gündüz far açmanın "esbab-ı mucibe"sini şöyle izah etmiş:

Bizim insanımız arabayı refleksleriyle kullandığını sanıyor. Oysa araba refleksle değil beyinle kullanılır. Sürücü kendi farını yaktığı zaman kendi kendini uyarmış oluyor, dikkatini ayakta tutuyor.

Karşısındaki otomobil farını yaktığı zaman ise sürücü o arabayı daha kolay seçiyor. Özellikle güneşli günlerde açık renk otomobiller gri asfaltta görünmüyor. Daha doğrusu görünse bile beyin tarafından algılanmıyor. Gündüz farı bunu önlüyor.

Gündüz farı, öndeki araca da kendinizi göstermenizi sağlıyor. Öndeki araçtaki sürücünün dikkati dağınık olsa bile dikiz aynasından ister istemez sizin varlığınızı hissediyor.

Far yakanlar çoğaldıkça görünürlülük, dikkat ve uyum çabası artıyor. Kurallara uygun, dikkatli sürüşü özendiriyor.

Geçenlerde devlet memuru bir şoförle bu konuyu konuşuyorduk, niçin far açmadığını sordum, "öyle bir tamim gelmedi, onun için açmıyorum" dedi. Halbuki İstanbul'da 1. Ordu'ya bağlı askerî araçlar yıllardan beri uygulamaya riayet ediyormuş.

Emniyet Genel Müdürlüğü, artık açık far uygulamasını tavsiye olmaktan çıkarıp mecburiyet haline getirmeli ve denetlemeli. Ne var ki ne zaman denetimden söz açılsa emniyetçiler araç ve personel yetersizliğinden söz açarlar; ben bu izahı inandırıcı bulmuyorum çünkü gözünün önündeki ihlali seyreden trafik zabıtası görüntüsü ülkemiz için istisna değil, neredeyse kural haline geldi. Ufağından irisine ihlâller azalmak yerine artma eğilimi gösteriyor. Halbuki devlet başkanımızın Ramazan Bayramı mesajında bile ihmal etmediği "Cumhuriyet aydınlanması" diye bir şifâlı tesir mevcut olsaydı, en azından 84 senede trafikte birbirimize karşı saygılı olmayı öğrenmiş olurduk!

Öyleyse sözü aynı minval üzre bağlayalım: Vatandaş özellikle gündüz farlarınızı açınız; aydınlanınız ve aydınlatınız; fark ediniz ve fark ediliniz.

Akademik muharip

Ankara'nın yüksek rakımlı tepelerinden birinden (tabii burada Mamak veya Keçiören civarındaki yüksek rakımlı tepelerden bahsetmiyoruz) ve askerî çevrelerle arası iyi olan (mâlumunuz bulunduğu üzere bu ülkede herkesin askerlerle arası iyidir veya onlar öyle zannederler ama askerlerin herkesle arası iyi değildir; dedikodu yapmıyoruz, bakınız. Genelkurmay'ın birtakım basın kuruluşlarına uyguladığı akreditasyon uygulamasından söz

ediyoruz) birtakım çevrelerden sızan (aslında burada "sızmak" fiilini tercih etmek doğru değil; nitekim aşağıda okuyacağınız bilgiyi bir günlük gazeteden derlemiş bulunuyorum) bilgilere göre Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları arasında lisans sonrası eğitimli subay (yedek subaylar galiba bu listeden sarfınazar edilmişlerdir; yani liste muvazzaf subayları kapsıyor) durumu aynen şöyledir:

Yurtiçi yüksek lisansını tamamlayan subay sayısı 4 bin 900, yüksek lisansa devam eden subay sayısı 4 bin 740, yurtdışı yüksek lisansını tamamlayan subay sayısı 590, yüksek lisansa devam eden subay sayısı 87, profesör subay 130, doçent subay 227, yardımcı doçent subay 200, doktora yapan subay sayısı 274.

Bu duruma göre orduda takriben on bin civarında yüksek lisanslı subay görev yapıyor demektir. Akademik unvan sahibi diğer subayları göz önüne alacak olursak halen bin civarında da doktoralı subay mevcut.

Şimdi vaktiyle doktora yapmış birisi sıfatıyla mevcut durumu iki farklı açıdan nasıl değerlendirebileceğimizi izah edeceğim ve siz neticede subayların akademik kariyer yapmasının faydalı veya zararlı olduğuna karar vereceksiniz.

1- Birinci hipoteze göre orduda akademik eğitim ve kariyer yapan subayların mevcudiyeti ve sayılarının artması son derece olumlu bir gelişmedir, çünkü:

a- Çünkü TSK, dünyanın en modern eğitimli subaylarına sahip olacaktır.

b- Elleri silah tutan kurumlarda komuta kademelerinin bu şekilde eğitimli olması hem Türk demokrasisi hem de dünya barışı için bir katkıdır; çünkü eğitim iyi bir şeydir ve bu uğurda ne söylense azdır. Dünya görüşü olan eğitimli komutanlar iyi barış yaparlar.

c- Akademik kariyerli subaylar aynı mantıktan hareketle gerektiğinde iyi de savaşırlar. (Son iki şıkkı, basınımızın güzide başyazarlarından birinin "TSK ile övünüyorum" başlıklı başmakalesinden almış bulunuyorum; akademik ilkeler icabınca kaynağımı ima ediyor; ancak gazetecilik prensiplerine göre kaynağımı sisleme hakkını kullanıyor(*)um.)

d- Sosyal bilimler neyse ama her ordunun sağlık, teknoloji, iletişim gibi sair konularda yetişmiş ve akademik eğitim görmüş uzmanlara ihtiyaç duyması, çağdaş bir gerekliliktir.

Yukarıda da görüldüğü gibi bu hipotez temelde basit bir kabulden gücünü alıyor; "iyi barış yapmasını bilenler, iyi de savaşırlar". Bu kaziyye temelden tartışmalıdır zira bu durumda iyi barış yapmasını bilen sivil kimlikli şahsiyetlerin aynı zamanda yaman birer muharip olduğunu kabul etmemiz gerekecektir. Bu can sıkıcı ayrıntıyı görmezden gelmenizde hiçbir sakınca yoktur.

2- İkinci hipoteze göre orduda akademik eğitim ve kariyer yapan subayların mevcudiyeti ve sayılarının artması hiç de hayırhah bir gelişme sayılmaz, çünkü:

a- Akademik eğitim ve kariyere sahip kişiler, her faraziyenin ıcığını-cıcığını çıkarmadan, defalarca mıncıklayıp sağlamlığını kontrol etmeden, hipotezi taştan taşa vurmadan, doğruluğunu sınayıp kaynak araştırması ve analizi yapmadan harekete geçmemek üzere eğitilmişlerdir (mesela bu yazı ve onun yazarı).

b- Ordular temelde, görevli personelinin "muharip" kimliği ile övünür ve askeri eğitimi de esasen muharip tabiatı keskinleştirmek için gerekli görürler. Akademik eğitimin tabiatı, muharip ruhunu bozabilir (Bkz. "Kodun mu oturtacaksın arkadaş" edebiyatı).

c- Orduda akademik eğitim ve kariyer yapmış subayların çoğalması, zamanla emir-komuta zincirinde tatsız tartışmalar yaşanmasına sebep olabilir. Bu konuda bazı örnekler vermek gerekirse;

- Komutanım üzgünüm fakat, emrinizi uygulamadan önce size İnsan Hakları Evrensel Sözleşmesi'nin bazı maddelerini hatırlatmak isterim, zira verdiğiniz emir yaşama hakkını hiçe saymakta ve...
- Komutanım çok özür dilerim ama, bu emrin referanslarını göstermeyi ihmal etmişsiniz; bu duruma göre emrinizi bilimsel bir çerçeveden ziyade edebi bir deneme olarak algılama ve eleştirme hakkımı kullanmak istiyorum; şöyle ki...
- İyi ama komutanım siz henüz çiçeği burnunda doçentsiniz; ben ise iki yıl önce profesörlük unvanımı kazanmış bulunuyorum!..
- Komutanım, ateş emrinizi yerine getiremeyeceğim; çünkü tatbikatta kullanacağımız fosforlu bomba türü, Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'nun filanca maddesi gereğince çevrenin aura ve faunasına geri dönülmez şekilde zarar vermekte olup...
- Komutanım, bu emriniz ilgili taburumuzun anabilim dalı akademik grup toplantısında yaptığımız tartışma uyarınca şöyle sakıncalar doğabilecektir; bu mesele doktrininde o kadar çok tartışılmıştır ki, bir kere daha düşünmenizi rica etmek zorundayım. Kaldı ki emrinizin bir bölümü fikir ve sanat eserleri haklarının intihal kapsamına girmektedir. Genelkurmay'daki Profesörler Senatosu'nun yazılı kararı olmadan emrinizi uygulamaktan kaçınacağım gibi, şahsınıza karşı ileride açacağım dava konusunda bütün haklarımın saklı tutulmasını saygıyla arz ederken...

d- Vesaire, vesaire, vesaire (kabul ediyorum, böyle esbâb-ı mucibe maddesi olmaz ama siz bu akademisyen takımının fincana kulp uydurmakta ne kadar üretken ve şaşırtıcı bir zekâya sahip olduğunu asla bilemezsiniz; onlar bu vesairelerin içini öyle bir dolduracaklardır ki, hayalinizden bile geçiremezsiniz.)

Zannederim ki, ileride doğması muhtemel ciddi mahzurlardan bir kısmını bir nebze olsun hatırlatmış bulunmaktayım. Bu satırların yazarı olarak yukarıda sıraladığım iki ana şıkkın henüz bir başlangıç olduğunu da ifade etmem gerekiyor; zira her akademisyen, iki alt başlık

altında sıralanmış bir analitik durumun, en azından bir alt başlık daha gerektirebileceğini gayet iyi bilir ve bu ihtimali kurcalamaktan vahşi bir zevk duyar. Üstelik sıra, ana başlıkların alt başlıklarına henüz gelmiş bile değildir.

İşin en fena tarafı akademik eğitim ve kariyer yapmış kimselerin koliler dolusu farklı görüş üretebilme kabiliyetlerine karşılık bu görüşlerden herhangi birini benimseme konusunda kolayca "bilimsel tarafsızlık" mevzilerine sığınma hakkı konusunda son derece katı ve muhafazakâr davranabildikleridir. Bu duruma en iyi örnek olarak kendimi ve bu bilimsel yazıyı sunuyorum. Ben şahsen şöyle bir toparlayıp analiz ettiğim ve muhtelif görüşlere yer verdiğim bu etüdümde henüz herhangi bir görüşten yana kanaat belirtmiş değilim ve kanaat belirtmeyi de düşünmüyorum. Saygıyla arz ederim; mütalaam emir ve görüşlerinize hazırdır komutanım!

(*) ...ama "hiçbir hakikat kalmasın âlemde nihan" prensibi gereğince bu kaynağın, Akşam başyazarı Sayın Serdar Turgut olup olmadığı hakkında son kararı yine de muhterem kamuoyumuzun takdirlerine bırakıyorum.

Geçiyoruz, geçmiyoruz

Sinoplu Diyojen, hayatının herhangi bir gününde, içinde yaşadığı fıçıyı tabanını yere getirip de üstüne çıkmış mıydı? Bütün temsili resimleri, Diyojen'i fıçısının içinde gösterir lâkin heykeltıraş, "her heykele bir kaide lazım" fikrinden hareketle Diyojen'i elinde feneri ile bir madenci veya bir "aydınlanma neferi" gibi kahramanca bir edâ içinde tasvir etmiş. Önemli mi; yoo, değil ama maksat Diyojen'i tanıtmak ise söyleyelim, heykelin vücut dili yanlış seçilmiştir.

Geçiyoruz.

İlle de devlet büyükleri mesaj yayınlayacak değil; benim Cumhuriyet mesajım şöyle: Ey Türk milleti, Cumhuriyet lâfzı, devleti tesmiye ettiği için mânidardır; bir idare şekli olarak Cumhuriyet'i tebcil edip yüceltmek, sanki bu ülkede Cumhuriyet'e muhalif olanlar varmış gibi uydurma bir düşman cephesi yaratmaya hizmet ediyor ki, şahsen bu fikri tasvib etmiyorum. Her 29 Ekim'i ben, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş gününün bayramı olarak anlıyor ve değer veriyorum.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti halkıyla, teşkilatıyla, yeryüzünde mânidar bir parantez teşkil eden coğrafyasıyla pâyidar ve mes'ud olsun!

Geçiyoruz.

Bayramda camilere bayrak asılması yolundaki ısrarlı teklife (yoksa tehdid mi demeliydik?) itaat eden Diyanet, psikolojik açıdan edilgen duruma düşmüştür. Bu teklifi yapanların maksadı, "bu dinciler nasıl olsa camilere bayrak asmazlar, şeriatçı damarları kabarır,

efelenirler" fikriyle Diyanet'i baskı altına almaktı. Bu ülkenin ahalisi ve cami cemaati bayrağından gocunmaz, Türk bayrağının iffet ve onurunu korumakta titizliğini vaktiyle bütün cihana isbat etmişti; şimdi ise bu husustaki samimiyeti kendinden menkul bir köşe yazarının kurnaz sualine açık düşmemek için "halecan" içindedir.

Bunu da geçiyoruz.

Sabah gazetesi dün "Orhan Pamuk'a dosttan kazık" başlığı altında ilginç bir haber verdi. Ermeni soykırımını savunan tezleriyle tanınan Taner Akçam, ABD'de yayınlanan kitabının arka kapağında, Nobel ödüllü Orhan Pamuk'un vaktiyle kendine yazdığı mektuptan bir alıntı koymuş; bu alıntı şöyle imiş: "Bu kitap, hayatını, olayları tarihsel kayda geçirmeye adamış cesur bir Türk akademisyen tarafından yazılmış ve Osmanlı Ermenilerine yönelik organize yok edişin kusursuz bir muhasebesidir." Taner Akçam, Sabah'ın haberini doğrulayarak muhabire kitabı için niçin "Bir utanç eylemi" adını tercih ettiğini şöyle izah etmiş: "Atatürk bunları 24 Nisan 1920 tarihinde Meclis'in kapalı oturumunda söylemiştir. Bir gerçeği dile getirmiştir. Benim de inandığım bir söz olduğu için de isminin Atatürk'ün sözlerinin olmasını istedim."

İşte bunu geçmiyoruz!

Eğer Taner Akçam, M. Kemal Paşa'nın 24 Nisan 1920 günü (24 Nisan 1336 Cumartesi, 4. celse, saat 16.05) yaptığı konuşma metnini bizim ve diğer Türk okuryazarlarının henüz bilmediği bir kaynaktan almadı ise, ya yalan söylemekte veya söylenen sözleri çarpıtmaktadır. 1. Meclis'in kapalı oturumda yapılan konuşmalar, TBMM desteği ile İş Bankası tarafından 1985'te yayınlanmıştır. Bu satırları yazmadan önce 4 cilt tutan bu zabıtlarda adı geçen konuşmayı bulup satır satır taradım. O celsede Ankara mebusu Mustafa Kemal Paşa'nın konuyla ilgili söyledikleri aynen şöyledir:

"Biz İngilizleri, Amerikalıları, aleyhimizde tahrik etmemek için ve her nasılsa harb-i umumide yapılmış olan vak'anın tekerrür ve tevalisine dair hiçbir zan ve şüphe vermemek için..." (A.g.e., s. 4)

M. Kemal Paşa bu uzun ibarede "bir utanç eylemi"nden bahsetmiyor, "her nasılsa harb-i umumide yapılmış olan vak'a" diyor. Arada çok mühim bir fark var; bu farka en hafif tabirle çarpıtma, daha ağır bir deyişle iftira derler.

Taner Akçam, gizli Meclis zabıtlarını TBMM neşriyatından daha sağlıklı bir kaynaktan okudu ise biz de bilmek isteriz; yoksa müfteri durumunda kalacaktır ve hakiki "Shameful fact" budur!

Oryantalist cübbeler içinde modernlik; gülünç ve hazin!

Ellili yıllarda Batı sinemasının hayalhânesindeki Doğu, bir önceki yüzyılın oryantalist tasavvurlarıyla süslüydü. Kısaca hatırlayalım: lacivert atlastan bir gökyüzüne asılmış gibi duran altın yaldıza bulanmış yıldızların ve hilâlin altında biteviye uzanan çöl dekoruna iliştirilmiş soğan biçimi kubbeler, sütunların üzerine dizilmiş Arap kemerleri, daracık sokaklar, cepheleri sağır duvarların arkasına gizlenmiş evler; iç mekânlarda rengarenk tüller ve perdeler, buhurdanlar, nadide halı ve kilimler, yastık ve divanlar; divanlara uzanmış şalvarlı, bol sakallı, sarıklı, nargile içen adamlar, ortalıkta dans eden rakkaseler, uçan halılar, Alaaddin'in sihirli lâmbası ve 1001 gece masallarının dekoru. Kısaca ecnebilerin zihnine "Arabian Nights" yani Arabistan geceleri diye nakşolunan sahte imajlar zinciri. Bu tablolardaki insanların ortak özelliği dikine (şâkulî" değil) yatay vaziyette (amûdî) yani bir yerlere uzanmış durumda resmedilmeleridir; çünkü Şark tembeldir; hayatı, yanı üstüne yatmakla geçer!

Ne gariptir ki Arabian Nights tarzı mimari ve tezyini unsurlar, XX. yüzyıl içinde Şark dünyasında bir kültür kalıbı hâline gelerek şarklılar tarafından da sahiplenilmiş bulunuyor. Bu haksız ve yanlış imaj kaykılmasında Oryantalist cereyanın etkisi büyüktür. Oryantalizm ise Batılıların Doğu'da gördükleri değil, görmek istedikleri egzotik, tuhaf ve yabancı unsurların bir araya geldiği bir inşâ biçimidir. Tüketici ve sıradan kalabalıkların nezdindeki Doğu ve İslâm fikri, işte bu gibi unsurlarla ete kemiğe bürünüyor.

Son günlerde modern hayat tarzı ve tüketim alışkanlıkları ile manşetlere çıkan popüler bir "hoca"ya yönelen dikkatler, fotoğrafların ön planında değil de arkada yer alan birtakım ayrıntıları yeniden yorumlamamıza sebeb oldu. Önce fotoğrafları hatırlayalım: Evin en geniş salonunda (eski tabirle divanhane), "u" şeklinde mekâna yayılmış, parlak ve altın izlenimi veren kumaşla kaplı bir sedir. Sedirin muhtelif yerlerine konulmuş silindir biçimli, ucu püsküllü yastıklara ilaveten tam cephede duvardan duvara uzanan altın yaldızla boyanmış, gülünç denecek ölçüde abartılı bir sedir arkalığı. Kemerli ve merkezî kubbeli profili ile bir cami manzarası veren bu arkalığın tam merkezinde tuğra şeklinde istif edilmiş kabartma bir besmele ve kenarlarda hilal şeklinde beş tane alem yer alıyor.

Tam Arabian Night dekoru yani!

Bu fotoğrafta geleneğe uygun ve mutedil yegâne tezyini unsur, duvarlardaki hat levhaları.

Haftalık bir popüler dergide yayınlanan fotoğrafların bir diğerine geçiyoruz; "... hoca" belli ki evinde namazgâh diye tahsis ettiği yerin önünde, Arabkâri entarisi ve siyah takkesi ile poz veriyor. Arka planda bir mihrap nişi yer almakta. Mihrabın etrafı altın ve gümüş taklidi boyalarla renklendirilmiş süslerle bezeli. Üstte ise camilerde görmeye alıştığımız "mihrab âyeti". Mihrabın sağında ve solunda iri pirinç şamdanlar.

Öteki fotoğrafta geniş bir pencereden görünen çimle kaplı bir bahçe var. Pencerenin bu tarafında gayet modern bir koşu bandı var, bu aletin hemen yanındaki duvarda ise sunta plaka

üzerine çalışılmış bir âyet istifi görünüyor. Bu bir levha değil, çünkü levhanın kenarsuyunu teşkil eden bezemelerin girintileri dekupaj testeresi ile oyularak hiç rastlamadığımız türden bir garip yenilik icad edilmiş.

Vesaire vesaire...

Bu fotoğraflarda benim gördüğüm mânâ şudur; Belli ki bu şahıs, evini istediği gibi tanzim edip süsleyecek gelir seviyesini yakalamış biridir ve evini de dilediği gibi dekore ettirmiştir; yani imkansızlık sebebiyle henüz elde edemediği bir dekor unsuru yok gibi görünüyor. Böylece "hoca" kendisini ait hissettiği iki dünyayı evinde bir araya getirmeyi denemiş, kendince bir terkib yapmıştır. Bu terkibde zevkinin vardığı yer "zevk-i selim"den çok uzakta, ama "Arabian Night" atmosferinin tam orta yerinde bir mevkidir. Bu bir terkib değil aslında, başarısız bir "kolaj". Kolaj, bir sanat tabiri olarak bir çeşit resim tekniğine verilen isimdir; burada anlatmak istediğim üsluba "eklektik" tabiri daha çok yaraşıyor; sözlük karşılığı şöyle: "Felsefe ve sanatta belirli bir inancı olmayıp çeşitli fikirler ve üsluplar içinden kendine uygun gelenleri seçen kimse." İsim ve şahıs önemli değil; önemli olan şu: İçimizden biri veya birileri; parası, imkânı, zamanı var fakat dünya görüşünü dışarıya görünür alâmetlerle aksettirmeye kalkıştığında ulaşabildiği yer sadece kırk yamalı bohça neviinden garip bir "el menziletü beyn'el menzileteyn" mevkiidir. Hem modern, hem Müslüman kimliğini tebarüz ettirmeye kalkışırken ne modern, ne İslâmi olabilen bir şaşkınlık, insanın içini ezen bir arayış hâli.

Ve bu hâl, sadece filanca veya falanca 'hoca'yı tarif etmiyor. Modern hayat tarzından kopuş ve vazgeçiş fiilen imkansız olduğuna göre "İslamî" denilen kavramı gündelik hayatında görünür kılmak isteyen herkeste, pek çok imkân sahibinde aynı mevkisizliğin alâmetleri var; ucundan, kenarından hepimiz aynı şaşkınlıktan hissedârız. Şaşkınlığımızın temel sebebi, inançlarımızı yaşadığımız çevrede kuvvetle görünür ve görüntüsüyle hissedilir hâle getirme arzusundan kaynaklanıyor. Ancak görünebilen şeylerin anlam ve ağırlık taşıdığı farz edilen bir dünyada inanç unsurlarını görünür hâle getirmek aslında bir kaçış hâlet-i ruhiyesidir. Anlamlı bir örnek teşkil etsin diye bizden öncekilerin hayat tarzına baktığımızda, onların gündelik hayatında görünür hâle getirdikleri şeyleri fark edip, onların taklidine yeltenmekle hata ediyoruz; oysa ki doğru olan şekli unsurlardan ziyade, o forma ilham ve istikamet veren fonksiyon ve anlama erişmektir. Bir evin İslâmi tarzda tezyin edilmesi için, illâ Binbir gece masalları dekorunda olduğu gibi tezyin unsurlarına, mimari elemanlara yüklenmek gerekmez ama onların icra ettiği fonksiyon pekâlâ İslâmi kılınabilir. Yurtdışındaki işçilerin satın alarak mescid hâline getirdikleri kiliselerde bu espri son derece berrak tarzda ortaya çıkıyor: Mekân temizlenir, teslis alâmetleri kapatılır, kıble istikameti düzeltilir ve orası Müslümanların mescidi olur. Kilisenin sair tezyini ve mimari unsurları artık tâli derecede önem taşır. İslâm şekilden ziyade mânâ ve fonksiyondur; İslâm'ın rûhu böyledir çünkü. Bir Müslümanın zenginliği de servetinin fonksiyon ve mânâsıyla tezahür eder ve etmelidir. Aynı minval üzre gidersek meselâ divan

dediğimiz mobilya tarzının kendi başına İslâmi veya sair inançlara dair bir anlamı yoktur; keza yukarda bahsettiğimiz fotoğraflar arasında yer alan çifte alafranga tuvaletli, duş kabinli, çanak tarzı lavabolu banyo düzenlemesinde aslolan şekil unsurundan ziyade fonksiyondur ve 'hoca'nın 'villa'sında bana göre dekorasyon anlayışında en tutarlı mekân banyo müştemilatından ibaret.

Eşyayı tanzim, dengeyi tutturmak bakımından hayli birikim gerektirmesine rağmen belki de işin kolay tarafı; asıl zor olan insan ilişkilerinde İslâmî dokuyu, anlamı ve fonksiyonu tahakkuk ettirmek.

Hayalhânemiz bile Batılı, keşke gerekince dönebileceğimiz bir Şarklı kimliğimiz olsaydı!

Düzelti-yorum

Pazartesi günü yayınlanan "Geçiyoruz, geçmiyoruz" başlıklı yazıyı şöyle tamamlamıştım: "Taner Akçam, gizli meclis zabıtlarını TBMM neşriyatından daha sağlıklı bir kaynaktan okudu ise biz de bilmek isteriz; yoksa müfteri durumunda kalacaktır ve hakiki 'shameful fact' budur!"

Aynı gün Sabah gazetesi Taner Akçam'ın ABD'de yayınlanan kitabı hakkında bir haber daha yaptı; bu haberin bizi ilgilendiren kısmında İÜ Öğretim Görevlisi Mehmet Perinçek, Akçam'ı "Atatürk'ün sözlerini aradan bir cümle çekerek çarpıtmakla" suçluyor ve Mustafa Kemal Paşa'ya izafe edilen "bir utanç eylemi" ibâresinin, Kaynak Yayınları arasında basılan Atatürk'ün Bütün Eserleri serisinin 8'inci cildinde yer aldığını söylüyor.

Bir şey anlamadığınızdan eminim; öyleyse konuyu başından ele alıyoruz.

Mustafa Kemal Paşa, Ankara'da TBMM'nin açıldığı günün ertesinde, yani 24 Nisan 1920 günü Meclis'te üç defa söz alarak uzun konuşmalar yapıyor. İlk (ve açık) celsede yaptığı konuşma Mütareke'den Meclis'in açılmasına kadar geçen zaman zarfında cereyan eden siyasi olaylar hakkındadır; Paşa bu konuşmasında Padişah tarafından görevlendirilmesinden itibaren Samsun, Havza, Sivas, Erzurum, yeniden Sivas ve Ankara güzergâhındaki siyasi ve askeri faaliyetlerini izah ederek Milli Mücadele'yi nasıl meşru bir zemine oturtmaya gayret ettiğinin hesabını veriyor. Kuşluk vakti sularında verilen arayı müteakiben ikinci celseye geçiliyor, M. Kemal Paşa aynı konuya devam ettikten sonra öğle yemeği fasılası veriliyor. Meclis, saat üçte yeniden toplanararak üçüncü celseye geçiyor. Bu celse de açık surette icra ediliyor. Taner Akçam'ın M. Kemal Paşa'dan alıntı yaptığı meşhur pasaj, işte bu açık celsede söylenmiştir; aynen şöyle:

"İkinci teklif ki (İtilaf devletleri tarafından Osmanlı Hükümeti'ne yapılan tekliften söz edilmektedir) memleket dahilinde katliam yapılmaması. Ermenilere karşı bu gayri varit idi. Memleketimiz hepimizce malumdur. Hangi kıtasında Ermenilere karşı katliam yapılmıştır

veya yapılmaktadır? Harb-i Umumi'nin başlangıç safhalarından bahsetmek istemem ve zaten İtilaf devletlerinin de bahsettikleri, bittabii maziye ait fazahat değildir. Bugün memleketimizde bu gibi faciaların icra edildiğini iddia ederek bundan vazgeçmenizi talep ediyorlardı..." (Atatürk'ün bütün eserleri, Kaynak Yayınları, Cilt 8. s. 64)

M. Kemal Paşa'nın bu konuşmasından sonra Meclis'te "Hükümet teşkilatı hakkında teklif" maddesi tartışılıyor ve dikkat, daha sonra Meclis gizli celseye geçiyor. M. Kemal Paşa yine kürsüdedir ve "dahili ahval hakkında" açıklamalarda bulunuyor. O gün Meclis'in son faaliyeti, M. Kemal Paşa'nın meclis başkanlığına seçilmesi ve akabinde yaptığı teşekkür konuşmasıdır.

Taner Akçam, gazete haberinde M. Kemal Paşa'nın gizli celsede "fazahat" kelimesini sarfettiğini ileri sürmüştü. Bu bilgiyi doğru kabul ederek ben de gizli celse zabıtlarını taradım ve o anlama en çok yaklaşması muhtemel ibareyi sizler için iktibas ettim. Halbuki içinde "fazahat" geçen cümle, gizli celseden bir önceki açık celsede söylenmiştir. Akçam'ın verdiği hatalı referans, beni ve dolayısıyla sizleri de kısmen yanıltmış oldu.

Gelelim meselenin can damarına. M. Kemal Paşa, Akçam'ın ileri sürdüğü gibi, o dönem Osmanlı Hükümeti'nin "utanç verici eylem" yaptığını söylemekte midir?

Gizli ve açık bütün celse zabıtlarını okudum. M. Kemal, gün boyunca yaptığı muhtelif konuşmalarda Ermeni meselesine defalarca değiniyor ve mezalim iddialarını reddediyor; ne var ki, 70 küsur sayfalık konuşma metni içinden cımbızla çekilen yukardaki alıntıyı gözönüne alıp, onu sadece kendi bağlamı içinde değerlendirirsek, "mâziye ait fazahat" tâbiriyle M. Kemal Paşa'nın zımnî bir kabulde bulunduğunu söylemek mümkün olabilir fakat bu zımni kabul, genel çerçeve ile bağdaşmıyor.

Pazartesi günkü yazıyı okuyanlar arasında yanılttıklarım varsa, onlardan özür dilerim. Yanıltıldım ve kısmen yanıldım; ancak bugün size daha doğru bilgi verdiğim için müsterihim.

Batman-Kyoto hattında çevrecilerimiz

Öğle haberlerinde sonuna yetişmiş olmalıyım ki, bu değerli aktivistimizin ismini kaydedemedim. Konuyu özetliyorum: Güneydoğudaki sel haberleri üzerine spiker hanım, meselenin "küresel ısınma"dan kaynaklandığına hükmederek bir uzman görüşüne başvuruyor (Uzmanlar, hani şu modern zamanların nefesi kuvvetli hocaları!). Uzman arkadaşımız, "evet" diyor.

"Küresel ısınma artık katlanılmaz boyutlara ulaştı; biz de zaten yarın bir miting yapacaktık!" Tesadüfün bu kadarına ne denir? Uzmanımız devam ediyor: "Yarınki mitingimiz Türkiye'ye Kyoto Sözleşmesi'ne imza koyması için baskı yapmak amacını taşıyor!" Kyoto Sözleşmesi de ne ola diye düşünenleri ise şöyle aydınlatıyor: "Bu sözleşme sera etkisine yol açan gazların üretim ve tüketimi sınırlandırmayı amaçlayan uluslararası bir anlaşma." Ve yine ilave ediyor:

"Artık Türkiye de sera etkisine yol açan gaz üretimindeki artış hızıyla atmosferi ciddi surette kirleten ülkeler arasına girdi. İlk yirmideyiz."

Ee?

"Eeesi şu" diyor uzmanımız, "bilinçli yurttaşlar olarak Türkiye'yi bu sözleşmeye imza atması için zorlamalıyız. Bunun için miting yapıyoruz; mitingde şarkıcılar da olacak!"

Kelimeler farklı olabilir ama mesaj aynen bu. İyi de, Batman'daki sel nire, Kyoto nire?

Kyoto Sözleşmesi 16 Şubat 2005'te Rusya'nın da ikna edilmesiyle resmen yürürlüğe girdi. Peki kimler imzalamadı diye merak ederseniz söyleyim; dünya üzerinde sera etkisi yapan gaz üretiminin neredeyse yarısını üreten ABD, Çin ve Hindistan.

Peki, diyelim ki Türkiye sözleşmeye imza koydu ve çevreci aktivistlerimizin başı göğe erdi; nasıl yaptırımlarla karşı karşıya kalacağımızı biliyor muyuz?

Söyleyelim: Atmosfere salınan sera gazı miktarı yüzde 5'e çekilecek. Endüstriden, ulaşımdan, ısıtmadan kaynaklanan sera gazı miktarını azaltan mevzuat yeniden düzenlenecek. Daha az enerji ile ısınma, daha az enerji tüketen araçlarla uzun yol alma, daha az enerji tüketen teknoloji sistemlerini endüstriye yerleştirme, ulaşımda, çöp depolamada çevrecilik, temel ilke olacak. Atmosferdeki metan ve karbondioksit oranının düşürülmesi için alternatif enerji kaynaklarına yönelinecek. Fosil yakıt yerine, bio dizel yakıt kullanılacak. Çimento, demir çelik ve kireç fabrikaları gibi yüksek enerji tüketen işletmelerde atık işlemleri yeniden düzenlenecek. Güneş enerjisinin önü açılacak. Nükleer enerjide karbon oranı sıfır olduğu için dünyada bu enerji ön plana çıkarılacak (Bu noktada bizim çevrecilerin nükleer enerjiye karşı olduklarını hatırlayın lütfen!). Fazla yakıt tüketen ve fazla karbon üretenden daha fazla vergi alınacak.

Uzaktan okuyunca, "ne güzel, keşke..." dediğinize eminim; ama kazın ayağı pek öyle değil. Eğer Türkiye, atmosfere saldığı gazların küresel ısınmayı ciddi surette artırdığını zımnen kabul ederek sözleşmeye imza koyarsa, daha az enerjiyle yetinmek zorunda kalacağı gibi, şimdiki fiyatların en az iki katını ödemek zorunda kalacak. Kullanacağı her türlü endüstriyel ürün pahalanacak. Ama bu esnada üç endüstriyel dünya devi atmosfere harıl harıl gaz salmaya devam edecek. Bu arada hakkını yemeyelim, ABD, Kyoto Sözleşmesi'ne imza koymamakta direniyor ama bahaneleri şâhâne: Beyaz Saray'a göre ABD, gaz azaltma konusunda kendi çalışmalarını yürütmekte imiş!

Bizim çevreci aktivistler, "önce biz kapımızın önünü süpürelim!" yaklaşımını savunuyorlar; doğrusu pek ahlâkî, ne derler hani, "pek etik, pek şık" bir tutum! Türkiye'nin atmosfer kirliliğine katkısının kaç hopta bir hop olduğunu söyleyen yok.

Yorumcular diyor ki, gelişmiş ülkeler, çevreci doktrini (veya "din" de diyebiliriz buna), gelişmemiş ülkeleri gelişmesini baskı altında tutmak için geliştiriyorlar (Türkçe bozuk ama anlamı oturaklı). Kısacası kirleten onlar, derdi ise bizim gibi ülkeleri germekte.

Binin yarısı beşyüz, çakalım şu Kyoto Sözleşmesi'ne bir imza; efkâr-ı umumiye de "helâl be Türkiye" desin, lakin problem şurada, "bizi bu tip aydınlardan kim kurtaracak?"

Masanın bacakları

Masanın bacaklarını yere koyalım.

Bundan on sene kadar önce, İslâmi şirket veya yeşil sermaye diye bilinen sermaye transferi olgusunu doğru değerlendirelim.

On sene önce gerek yurtiçinde, gerek Avrupa'da para toplamaya çıkan kişiler ne dediler?

"Arkadaş, paranı Batıcı sistemin finans kuruluşlarına yatırıp haram faize tâlib olma; biz Türkiye'de sizin ana südü gibi ak ve helâl birikimlerinizle fabrikalar, işletmeler kuracağız" dediler.

Bir şey daha söylediler; "Bize teslim ettiğiniz paraları, resmi faizin çok üstünde bir rakamla nemalandıracağız" dediler. "Onlar (meselâ) % 14 veriyorsa, biz % 20 veriyoruz" dediler. Ama dikkat, "Bankalar % 14 veriyor ama biz o kadar riske giremeyiz; biz % 12 vereceğiz; iki puanlık faiz için günaha girme" demediler!

Faiz yemekten korkan vatandaşlar da hayrettir, "resmi bankacılık sistemi % 14 verirken sizin % 20 vaat etmeniz çok garip; bu iş aritmetiğe aykırı" demediler.

İçlerinden bazıları, "iyi de neticede bu da faiz değil mi yahu?" diye minik itirazlar seslendirdiler ve ardından hemen "kat'iyyen" cevabını aldılar, "bizimki faiz değil; kâr payı". "Biz paranızı işleteceğiz, helâl ticaret ve endüstri yatırımlarına dönüştüreceğiz; resmi sistemin verdiğinden daha fazla kazanacak, size de bu kazancı aksettireceğiz" dediler.

İşte bunun üzerine, "haa, o zaman durum başka; bu iyi bir şey" diye düşündü bazı katılımcı vatandaşlarımız.

O günleri hatırlıyorum. Böylesine câzip rakamlara ve izahlara dayanmak için hafif tertip deli filan olmak gerekiyordu galiba. Bazı tanıdıklarım, olanca birikimini yatırdı bu firmalara. İçlerinde, evini arabasını satıp yılda % 20'nin altına düşmeyen döviz cinsinden garantili gelire bağlayanlar oldu.

Hem döviz cinsinden, hem garantili!

Arkadaşın biri anlatıyor: "O günlerde böyle para toplayan birinin yazıhanesinde idim. Vatandaş para yatırmak için kuyrukta bekliyor. Para toplayan ise paraları tomarla alıp

çekmeceye atıyor, karşılığında uyduruk bir makbuz veriyor. Dayanamadım, yaptıkları işin usulsüz olduğunu söyleyecek oldum. Bir dayak yemediğim kaldı!"

Masanın bacakları yere değsin ki üzerine doğru şeyler koyabilelim.

Parayı toplayanlar suçlu; kendi rızasıyla götürüp teslim edenler de, böyle yapmakla, "haram faiz yememiş oluyorum ama ne kadar akıllıyım ki daha fazlasını helâl yoldan döviz üzerinden garantiye bağlıyorum" tarzında bir şark kurnazlığına kapılanlar da suçlu; kimlerin, kimlerden hangi hakla ve hangi usule göre para toplayabileceğini kayda bağlamayı akıl edemeyen devlet de suçlu.

İçlerinde, "ben kâr ortaklığı beklentisi içinde değildim; benim heyecanım sadece yurt kalkınmasına katkıda bulunmaktı" diyen varsa, o kişileri eleştiriden ayrı tutuyorum ama bana göre suç sıralamasında birinciliği, "parayı veren" alıyor.

Aynı filmi daha önce banker rezilliğinde görmemiş miydik dostlar? Lakin devrin bankerleri, "vatan, millet, helâl kazanç" demeyi henüz öğrenememişlerdi.

Madem günün modası, haydi ben de itiraf edeyim; tam da "kâr payı" gelirinin, mutedil ve mütedeyyin gönülleri hırsa sürüklediği günlerde, bir otomobil alacak kadar birikmiş param vardı. Parayı bankaya yatırmadım, "ihtiyacım olursa bir ay önceden haber veririm, ödersin" şartıyla bir esnaf tanıdığıma borç verdim.

Bu alışverişten kâr beklediğim yoktu ama anaparadan bir miktar zarar ederek ve birazcık da üzülerek o hesabı kapattık ama hiç üzülmüyorum; son zerresine kadar helâl olsun!

Öyle olmasaydı bugün masanın bacaklarını yere değdirmek kolay olmayacaktı!

'Bağımsız' vekil açmazı

Size bir arkadaşımdan bahsedeceğim. Geçenlerde sohbet esnasında siyasete girmeyi düşündüğünü söyledi. Parti ismi zikretmiyorum; ciddiye dönüşmesi muhtemel bir teklif almış. Fikrimi sordu.

Ne söyleyeceğimi, nasıl cevap vereceğimi şaşırdım desem yeridir ama neticede şu mealde şeyler söyledim: "Sen işini son derece ciddiye alan bir insansın; dikkatli bir kitap okurusun; meseleleri teorik planda çabucak kavrayabilmek ve tahlil edebilmek yolunda değme akademisyenden daha eğitimli bir zihni yapıya sahipsin. Bir bürokrat olarak ehliyetini defalarca isbat ettin. Bu vasıflarından ötürü parti disiplinine itaat etmekten çok bağımsız kalmayı tercih eden bir yapın var. Senin gibilerin siyasi hayatı, ya başlamadan bitiyor veya başlangıç safhasında tıkanıp kalıyor. Korkarım ki buna benzer bir âkıbetle karşılaşacak ve sonraki zamanlarda bir siyaset küskünü olarak yaşayacaksın."

Bir şey söylemedi. Karşılıklı düşünmeye, sükûneti öğütmeye başladık.

"Ama" dedim, "az önce güzel kelimelerle tavsif ettiğim özelliklerin, seni kendiliğinden siyasete en ehil kişilerden biri haline getiriyor. Böyle özellikler taşıyan birinin siyasi hayattan uzak kalmasını istemenin haksızlık olduğunu da kabul ediyorum. Bu bir açmaz."

Sükût devam etti. İkimiz de biliyorduk ki Türkiye'de seçilme yeterliğine sahip bir şahsın bağımsız olarak vekil seçilmesi, istisnai bir hâldir. Kağıt üstünde mevcut gibi görünen bu imkân, aslında imkânsızlıkla mâlul. Bir parti listesinden vekil seçilmek ise, asgari siyasi nezaket ölçülerine göre parti ve grup disiplinine itaat etmeyi gerektiriyor. Denilebilir ki, "Parti ve grup disiplinine riayet etmek, neticede bir vekilin siyasi alanda kendini ifâde arzusuna kısıtlama getirir mi?" Bu soruya "evet" demek, bütün partili vekilleri, şahsi bağımsızlıklarından peşinen vazgeçtikleri yolunda bir töhmet doğurur; fakat siyasi sistemin genel işleyişi itibariyle söyleyebiliriz ki, partisinin yanlışlarını dillendirmeye devam eden bir vekilin siyasi geleceği pek parlak olmuyor. Sistem, bir vekilin siyasi kanaatlerini lider ve grubun iradesine bağlı tutmayı emretmiyor elbette ama pratikte cereyan eden üç aşağı beş yukarı bundan ibarettir. Neticede liderler, seçimden önce vekil adaylarını gözden geçirirken "uyumluluk" adı altında vekilin, grup içindeki muhtemel davranışlarını hesaba katmaya çalışıyorlar; bu açıdan bakıldığında parti ve grup disiplini, bir siyasi heyet olarak partinin varlığını devam ettirmesi için asgari derecede gerekli görünüyor. Zaten "güçlü ve istikrarlı grup" tabiri de, vekillerin sayısından ziyade biraz da liderin ve partinin kararlarına itaat eden grup anlamına geliyor.

Konuşmamızı bir karara bağlayamadan sonuçlandırdık ama önümüzdeki seçimlerin ve daha uzun vadede demokrasimizin temel açmazlarından birini teşkil eden bu meseleyi askıda bırakmamalıyız. Mevcut liderlerin, bu saatten sonra gerektiğinde "bir ağaç gibi tek ve hür", gerektiğinde ise "bir orman gibi kardeş" nitelikler taşıyan bir grup tasarlamalarını beklemiyorum. Kendilerince haklı olarak liderler, zahmetsiz ve fazla enerji gerektirmeyen yönetimi kolaylaştıracak isimleri tercih edeceklerdir. Problem çıkarması muhtemel, icabında grup kararına ihtirazi kayıt koyması beklenen, şahsi niteliklerini partili kimliğinin içinde eritmeye rıza göstermeyen vasıftaki adaylar, (hele bir de potansiyel liderlik özellikleri hissedilmiş ise) aday adayı listelerine girmekte yine zorlanacaklar.

Seçimlere bir yıl kaldı; esasen siyasi partiler ve seçim kanunlarında -hep şikayet edilegelen- değişiklikleri yapmak için yeterli zamana sahibiz ama zannediyorum ki mevcut kanunlarda kıl kadar değişiklik yapılmadan (seçilme yaşını 25'e indiren değişikliği ciddi bulmuyorum) seçimlere bu minval üzre gideriz.

Liderlerimiz demokrasiyi çok seviyorlar; keşke onun yarısı kadar parti içi demokrasiyi de sevmiş olsalardı.

'Oğlum, bugün yine, bizi yaktın!'

Mademki hayat tarzlarımızı Atatürk'ten seçtiğimiz hatıra, vecize ve sözlerle savunup meşrulaştırmak âdet olmuştur, ben de size rahmetli'den bazı hâtıralar nakletmek istiyorum.

"Ramazanların Atam için çok büyük önemi vardı. Ramazan gelir gelmez incesaz heyeti Çankaya Köşkü'ne giremezdi. Kandil geceleri de saz çaldırmazlardı. Sadece beni huzurlarına çağırır, Kur'an-ı Kerîm'den bazı sureler okuturlardı. Ben okurken gözleri bir noktaya takılır, derin bir huşû içinde dinlerlerdi. Ruhen çok mütelezziz oldukları her halinden anlaşılırdı (...) Peygamber Efendimiz'den de büyük takdirle bahsederlerdi. O devirler için hep, 'Hz. Peygamber'in zaman-ı saadetlerinde' diye saygı kelimeleri kullanırlardı." (Hafız Yaşar'ın ifadesi; Gottard Jaesche'nin "Yeni Türkiye'de Kur'an-ı Kerim Kursları" isimli makalesinden)

Bedir Savaşı hakkındaki değerlendirmesi:

"Hz. Muhammed'in bir avuç imanlı Müslüman'la mahşer gibi kalabalık ve alabildiğine zengin Kureyş ordusuna karşı Bedir meydan muharebesinde kazandığı zafer, fâni insanların kârı değildir. O'nun peygamberliğinin en kuvvetli delili işte bu savaştır." (Ahmet Gürtaş'ın "Atatürk ve Din Eğitimi" adlı eserinden, s. 24 vd.)

Fransız gazeteci Maurice Perno'ya verdiği mülakattan:

"Türk Milleti daha dindar olmalıdır, yani bütün sadeliği ile dindar olmalıdır demek istiyorum. Dinime, bizzat hakikate nasıl inanıyorsam, buna da öyle inanıyorum. Şuura muhalif, terakkiye engel hiçbir şey ihtiva etmiyor." (Sadi Borak, Atatürk ve Din, s. 85-86)

Bu iktibasları, Prof. Dr. İsmail Yakıt'ın, Ötüken Yayınları'ndan neşrettiği Atatürk ve Din isimli kitaptan naklediyorum (İst. 2006, 84 s.) Bu mealde çok iktibas var kitapta ama en çok hoşuma gideni, sona sakladım.

Sene 1916, Ocak ayı, Edirne. Çanakkale cephesinin yorgun ama muzaffer birlikleri, istirahat maksadıyla Edirne'ye alınmıştır. Ünlü hattatlarımızdan Kemaleddin Batanay da o esnada 16. Telgraf Bölüğü'nde hesap memuru (yedeksubay) olarak vatani vazifesini görmektedir. Bir cuma günü namaz için erkenden Üç Şerefeli Camie gider; esasen hâfız da olduğu için içinde Kur'an kıraat etmek arzusu uyanır, müezzin mahfiline gidip görevlilerden izin aldıktan sonra Kur'an okumaya başlar, ardından müezzinlerin ısrarı ile iç ezanı da okur. Namaz dağıldıktan sonra bir er yanına yaklaşarak "kumandanım sizi istiyor" deyince Kemâl Bey, "Eyvah, subay kıyafetiyle Kur'an ve ezan okuduğum için usule aykırı iş yaptık" endişesiyle neferi takib eder. Maiyetiyle avluda bekleyen kumandan Anafartalar'ın muzaffer askeri Mustafa Kemal Paşa'dır:

-Oğlum, terbiye görmüş güzel bir sesin var. Okuduğun ezanı çok beğendim ve duygulandım. Seni tebrik ederim!

Adını sorar, adaş olmaları dikkatini çekmiştir ve sonra, "Edirne'de bulunduğum zaman zarfında ben hangi camiye gidersem sen de o camiye gelecek ve iç ezan okuyacaksın." emrini alır.

Bir hafta sonra yaveri Hâfız Kemal Bey'i arayarak M. Kemal Paşa'nın cuma namazı için Selimiye'ye gideceğini haber verir. Kemâl Bey erkenden camiye giderek kendisini müezzinbaşına tanıtır; görevlilerin haberi vardır, buyur ederler. Kemâl Bey, o muhteşem mâbedde bulunmanın verdiği hazla okuyuşta daha bir özenir. Namaz çıkışı yine avluda maiyeti ile bekleyen Mustafa Kemal Paşa'ya selam verir, elini öper. Paşa der ki,

-Oğlum, bugün yine bizi yaktın. Gelecek hafta hangi camiye gidersem sen de oraya geleceksin!

Kemal Bey, ertesi hafta Eskicami'ye gitmesinin emredildiğini kaydetmiş. (Muhittin Serin, Türk Hat Üstadları 3, Kemal Batanay, Kubbealtı Neşriyat, s. 31-32)

Eyvah, emeklilik! Yaşasın emeklilik!

Emeklilik hakkını elde edeli beridir, emeklileri, emeklilik çağı gelmiş olanları daha bir dikkatle izlemeye başladım. Bu dikkatin sebebini kestiriyor, daha doğrusu iyiden iyiye hissediyorum: Korku! Emeklilik korkutuyor; o günün sabahında işe gitmek için erkenden yataktan sıçrayıp keyifsiz bir suratla tıraş olmak, ayaküstü bir şeyler atıştırıp yollara düşmek yerine kuşluk vaktine kadar şekerleme yapıp, kahvaltı sofrasında günün gazetelerini gözden geçirmek, televizyonda kanal kanal dolaşıp en esaslı dedikodu programını bulmak için zaplayıp durmak, evin yegâne, hakiki ve mutlak hâkiminin azar ve ikazlarından mâsun bir köşe bulmak için çaresizce sağa sola bakınmak ve neticede, "az sonra komşular mercimek köftesi gününe gelecekler; onlarla birlikte oturmak istemezsin değil mi?" yollu çakıştırmalardan yılgınlık getirerek canı sokağa atmak ihtimâli fena korkutuyor.

Kendimce çaktırmadan anket yapıyorum, soruşturuyorum; emeklilerin çoğu halinden memnun. Kahve, cami, çarşı müsellesinde günü akşam edivermek zor gelmiyor galiba onlara. Özellikle kışkırtmak için en favori sualimi sona saklıyorum: "Ömür boyunca, emekli olunca nice zamandır erteleyip durduğum şu projeyi uygulamaya başlayacağım dediğiniz bir hayâliniz yok muydu?"

Ne demek istediğimi anlamazmış gibi bakıyorlar; "Yoo" diyorlar. "Niye olsun ki, yok öyle bir proje!"

Çoğu torun bakıyor, tahsildeki çocuklara harçlık yetiştirmek, eski borçları emekli ikramiyesi ile kapatmak derdinde. Emeklilik günlerini ise senelerce cami, çarşı, kahve üçgeninde uysalca ömür tamamlamak gibi düşünmüşler.

Elin İngiliz'i emekli olunca birikmiş parası ile Didim'den, Marmaris'ten, Bodrum'dan mülk edinip âhir ömrünü günlük-güneşlik iklimlerde geçirmeyi planlayacak derecede bir emeklilik vizyonu çizebiliyor kendisine. Adamların parası değerli; bizim sosyal güvenlik sisteminde emeklilik, ancak "emekli psikolojisi"ni tamamlayacak derecede bir gelir sunuyor.

İyi ama, "emeklilik cüzdanını cebine koyan dünya turuna çıksın" demedik ki henüz. Ayrıca çok para harcamak gerektirmeyen emeklilik projeleri de vardır bir yerlerde. Meselâ ne bileyim orta halli bir digital fotoğraf makinesi tedarik edip amatör fotoğrafçılığa başlanabilir. Digital fotoğrafın masrafı, zahmeti yok. Çekilecek konu ise kıyamet gibi.

Lâf aramızda ben olsam, işe "tek top ağaç"ların fotoğraflarını çekerek başlardım!

Sararmış fotoğrafları elden geçirip sıraya koyarak bir aile, hatta sülâle tarihi kaleme alamaz mı emeklimiz; birkaç müsvedde yaptıktan sonra dört başı bayındır bir halde temize çekip gelecek kuşaklarına zarif ve faydalı bir hediye bırakamaz mı? Halk kütüphanelerine gidip, "bakalım içeride neler var" merakıyla en ucuz, en zahmetsiz ama en harikulade emeklilik projesini tahakkuk ettiremez mi?

Alırsın bakkaldan bir okul defteri, "beğendiğim şiirler" diye bir başlık koyarsın ilk sayfasına, oturur kendi antolojini yaparsın; iştir, üstelik önemli, çok emek gerektiren ve mânidar bir iştir.

Okumak bize hep zor gelmiştir, yazmak daha da zor; o yüzden "her emekli oturup hatıralarını yazmalı, en sıradan hayatta bile bir başkasının dikkatini çekecek mühim ayrıntılar gizli olabilir" demeyeceğim ama el insaf, emeklilerimiz arasında son derece basit gözlem cihazlarıyla astronomi sahasında amatörlüğe soyunanımız çıkmış mıdır dersiniz? Her amatör astronomun ille de Hubble veya ondan daha ufak çaplı bir teleskop edinmesi gerekmiyor. İddia ediyorum, yüksek tahsillilerimiz arasında bile gökyüzünde bir takım yıldızın adını, yerini ve özelliklerini bilenimiz çıkmaz. Misâl ben!

Gezebiliriz efendim; ille de pasaport çıkarıp vize kuyruklarında çile çekip avuç dolusu döviz harcamak gerekmez ki; bineriz bir trene, düşeriz yollara. Türkiye'nin tarihi ve turistik güzellikleri değme emeklinin gezmekle bitiremeyeceği kadar boldur çok şükür.

Sırada müzeler var; müzelerimiz Batı'da olduğu kadar zengin ve iyi tertiplenmiş olmayabilir ama öyle olup olmadığını anlamak için evvela şöyle bir ziyaret etmek gerekir.

Misal; İstanbullu okuyucularımız samimiyetle cevap versin; Siz hiç İstanbul Arkeoloji Müzesi'ni gezdiniz mi? İstanbul'da kaç müze, kaç sanat galerisi bulunduğundan haberiniz var mı?

Gemi maketçiliğine ne buyrulur; ya uçak maketi ile uğraşmak? Goblen diye bir dokuma sanatından haberiniz oldu mu ey hanım emekliler? Goblen ki "kralların sanatı" diye biliniyor. "Goblen gâvur işi, bize ne?" diyenlerin kaçacak yeri yok; sırada kanaviçe var çünkü.

Bir şeyi hayâl edip yapmak elbette bir nimet, ama işin en mühim safhası hayâl etmek, kurgulamak. Eğitiminin ve işinin, çeşitli sebeplerle onu uzak düşürdüğü meşgalelerin peşinde en faal yıllarını geçirdikten sonra günün birinde fırsat çıktığında harekete geçebilmek.

Okumak, yazmak, biriktirmek, gezmek, tanımak, tanıtmak, anlatmak, incelemek, bakmak, görmek, tasnif etmek, değerlendirmek, işitmek, dinlemek, boyamak, birleştirmek, anlamak; bir emeklinin ömrünün kalan kısmını değerlendirmek için harekete geçirebileceği pek çok fiil sıralamak mümkün. Fiillerin fiili ise merak etmek. Pencerenin kenarına oturup sokaktan geçen arabaların istatistiğini tutmak bile bir iş, bir zevk olabilir pekâlâ. "Ne işime yarayacak" diye sual ederseniz aylık ve yıllık istatistik sonuçlarını karşılaştırarak kendinize göre birtakım sonuçlara ulaşabilirsiniz. Bilim de böyle işliyor zaten.

Sizin emeklilik için paylaşmak istediğiniz daha güzel fikirleriniz ve projeleriniz varsa yazınız. Emekliliğin niçin insan hayatında en üretken dönemi teşkil ettiğini âleme isbat edelim.

Laikçiler haklı; laikliğe sahip çıkalım!

Herkesin bildiği ama herkesin her zaman hatırlamadığı bir gerçekten bahsedelim: Uygun zamanda, uygun yerde toplanmış, önceden hazırlıkla birkaç yüz kişinin sesi, cirminden fazla yankılanmaya müsaittir. 28 Nisan 1960 günü Beyazıt Meydanı'nda toplananlar "gençliğin sesi"ni temsil etmiyorlardı.

Darbeden birkaç gün önce İzmir'de Menderes'i kucaklayan on binlerin sevgi gösterisini de Menderes yanlış yorumlamıştı. Kalabalıklar nihai kertede ve uzun vadede efektif olmuyor. 27 Mayıs sabahı Menderes'in yanında o on binlerden, yüz binlerden bir ferd-i vâhid yoktu. Askere dalkavukluk ederek darbeye kışkırtan drijan-entel takımının gücü ise, darbenin meşruluğunu yirmi sene bile korumaya yetmedi.

Siyasi duruma ve dengelere bir bakınız: Ordunun anayasal düzene, siyasi hayata, çok partili hayata müdahale etmesini gerektiren bir hâl var mı? Bazı vesilelerle generallere alkış tutup sevgi gösterisinde bulunurken, genel ve serbest oyla seçilmiş siyasilerin gözünün içine baka baka "Türkiye laiktir laik kalacak" sloganı atmanın ne menem bir "sivil gelenek" teşkil ettiğini bize kim izah edecek?

Halk iktidardan memnun değilse, önümüzdeki kasımda gereğini yapar; sistem böyle. Sistemi beğenmeyenlerin, Türkiye'nin daima askeri vesayet altında "derin bürokratlar" tarafından yönetilmesini isteyenlerin yapabileceği hiçbir şey yok. Anayasa'nın ilk üç maddesinde vasıfları belirtilen devletin tarzını değiştirmeye kalkışmak 4. madde ile yasaklanmıştır ve ikinci madde Türkiye'nin sadece laik değil, demokratik bir devlet olduğunu da âmirdir. Demek ki Anayasa'nın ilk dört maddesi, vara yoğa laiklik imâsında bulunan bir kısım arkadaşlarda fena halde moral bozucu etki uyandırıyor olmalı ki, demokratik sistemin legal

unsurlarından ziyade, "ah paşam, kurtar bizi bu gericilerin elinden" mânâsına gelen romantik niyazlarda bulunuyorlar.

Geriye sadece "Acaba gürültüye getirip bir darbe yaptırabilir miyiz?" homurtusu kalıyor böylece.

Anayasa'ya göre kadr ü kıymeti pek âlî Cumhurbaşkanı'nın giderayak daha bir sertleşerek yerli yersiz laiklik maddesine atıfta bulunmasına gelince, sistemin sağlığından endişeli bir devlet başkanı görüntüsü vermek en azından hoş bir şey değil. Cumhurbaşkanı gidişattan memnun değilse her münasip vesile ile topluma hazımsızlığını aksettirmek, kinayeli sözlerle iktidarı yermek yerine, "yürütmenin başı" sıfatıyla gereğini yerine getirmelidir.

Gelelim plağın öteki yüzüne...

Türkiye laiktir; eğer laiklik yeryüzünden kazınmış olsaydı bunu bizim icad ve ihdas etmemiz gerekirdi; laik kalması da elzemdir çünkü din, fikir ve vicdani hürriyetlerin korunmasında laiklik kullanışlı bir araçtır. Türkiye laikliği, tarihi gelişimi içinde hakkıyla iktisab edip kabullenmiştir ve isabet etmiştir. İsabetli olmayan şey, kendi zuumlarınca "aydınlanmış" olduklarını varsayan despotların evdeki hesabın çarşıya uymamasından doğan rahatsızlıklarıdır; çünkü onlar "halkın dini"ni tayin etmeleri gerektiğini zannediyorlar. Halbuki laiklik, Robespierre ve benzeri entel despotların hortlağından emin olmaları için halkın biricik güvencesidir. Niteliği ve muhtevası ne olursa olsun dinin, din benzeri şeylerin, kutsal görüntüsü verilmiş mistik unsurların, mistifike edilmiş ideolojilerin tasallut ve diktasına karşı bir emniyet yeridir. Bazılarının zannettiği gibi devletin gâyesi ve mânâsı değildir; vicdan zorbalarına, kutsallık pazarlamacılarına, her nevi inanç tacirlerine karşı son derece etkili bir yönetim aracıdır.

Sahip çıkalım; anlayalım, bilelim; sivil otoriteye karşı darbe şakşakçılarıyla aynı şeyi söylüyor olma riskine rağmen laikliği artık hararetle savunalım zira kim ki inanç ve değerlerinden ötürü sistematik tâcize uğruyorsa, kelimenin bütün mânâsıyla laiklik, onların derdine merhem olacaktır.

Siyasi hayatımızın en büyük ve mutlu aşk hikâyesi

Ecevitlerin Türk siyasi hayatına en değerli katkıları, her ânı ve satırı karşılıklı sevgiyle dolu geçtiği belli olan bir aşk hikâyesidir. Âşık Veysel'in aşkı şöyle târif ettiğini söylerler: "Seversin, alamazsın, aşk olur." Ecevitlerinki kavuşamayanların değil, kelimenin bütün mânâlarıyla bir ömür boyu aynı yastığa baş koyanların aşkıdır.

Sevenler kavuşmuş ve aşk olmuştur.

Siyasi hayatımızda eşler, genellikle liderin arka planında silik, flu ve vefâkâr bir hemşire gibi durmayı tercih etmişlerdi. Onlara biçilen vazife buydu; belki de onlar en doğrusunun böyle

olduğunu düşünmüşlerdi, "her başarılı erkeğin arkasında bir kadın vardır" sözünün isâbetini doğrulamaları gerektiği öğretilmişti belki. Bu klasik şablona baş kaldıran ilk Türk 'first lady'si Latife Hanım oldu. Latife Hanım'ın siyasete ve kamu işlerine ilgisi, Rahşan Hanım'ın aktif partili lider eşi portresi ile mukayese edilebilecek belki tek örnektir. Talihsiz boşanmalarında Latife Hanım'ın, devrin şartlarına göre pek alışılmamış derecede liderin yanında kendi varlığının altını çizmek içgüdüsünün hissesi olsa gerektir. Liderin sahnesinden rol çalmayı hatırlatan bu aktivite, ne gariptir ki Türkiye'de modernliğin öncüsü sayılmak lazım gelen Mustafa Kemal Paşa'nın bile pek hoşuna gitmemiş, kezâ, Gâzi'ye insanla Tanrı arasında bir rol biçerek karizmasının boşluklarından yararlanmak isteyen "Tüfekçi takımı" tarafından da fena halde yadırganmıştı.

İsmet İnönü'nün eşi Mevhibe Hanım, fiilen Cumhuriyet'in ilk klasik first lady'sidir. İffeti, ismeti ve siyasi işlere alakasızlığı ile dikkat çeken Mevhibe Hanım, eşinin arkasında gölgede duran hanım portresinin en kusursuz örneği oldu. Celâl Bayar ve Adnan Menderes'in eşleri de, resmî davet ve protokolün gerektirdiği anlar dışında fotoğraf karelerine girmediler. Menderes'in eşi Berrin Hanım'ı Türk kamuoyu, 27 Mayıs Darbesi'nden sonraki acılı yıllarında ketum ve vakur tutumu ile şöyle böyle tanır fakat Bayar'ın eşi Reşide Hanım hemen hiç bilinmez. Cemal Gürsel'in eşi Melahat ve Cevdet Sunay'ın eşi Atıfet Hanım da hemen hemen aynı çizgide lider hanımı rolünü ifa etmişlerdir. Fahri Korutürk'ün eşi Emel Hanım, seleflerine göre biraz daha iyi tanınmasına mukabil Kenan Evren'in rahmetli eşi Sekine Hanım da gölgede kalmayı ve tevazuyu tercih eden bir eş görüntüsü çizmeyi tercih etmişti. Turgut Özal'ın eşi Semra Hanım, Türk siyasi hayatında Latife Hanım'dan sonra en çok basın objektiflerine ve satırlarına takılan isim oldu ve kabul etmeliyiz ki kendini ifade etme tarzı kamuoyu tarafından çok yadırgandı ve eleştirildi; işin ilginç tarafı Semra Özal'ın, muhafazakâr ve dindar kimliğiyle çok sempati toplayan bir cumhurbaşkanı ve başbakanın eşi olmasıydı. Süleyman Demirel'in eşi Nazmiye Hanım da, 1965'den beri hep eşinin gerisinde ve evinde kalmayı tercih eden bir isim olarak genel ortalamayı takib etmiştir.

Şimdiki Cumhurbaşkanımızın eşi Semra Hanım da geleneksel lider eşi görüntüsünü sürdürüyor.

Bülent Ecevit'in siyasi çizgisi, Rahşan Hanım'dan ayrı takib edilemez. Onlar neredeyse her fotoğraf karesinde beraber idiler ve aralarındaki muhabbete, yakınlığa belki onbinlerce fotoğraf karesi şehadet etmektedir. Siyasi hayatımız için bu alışılmadık bir sevgi manzarasıdır zira Türkler, sadece siyasi hayatta değil, gündelik hayatlarında da eşlerine duydukları sevgi ve yakınlığın izharından kaçınırlar. İşin ilginç tarafı bu muhabbetli alâkanın, siyasi hayatımızın sağ veya sol geleneğinde tekrarlanmamış olmasıdır. Sol geleneği temsil eden liderlerle, muhafazakâr geleneğin temsilcileri arasında bu hususta sanki gizli bir mutabakat var gibidir; eşler evlerinde oturacak, lidere yoğun ve yıpratıcı görevleri esnasında sadakat ve anlayışla hizmet edecekler ama gerekmedikçe ortalıkta görünmeyeceklerdir. Sanki bir lider eşi olarak

kadınların ortalıkta fazla görünmemesi, hatta siyasi işlerle karışmamaları, tâ Turhan Sultanların, Kösem Sultanların ve Valide Sultanlar devrinin zihinde bıraktığı kötü izlerden bu yana bir devlet ve siyaset geleneği halini almış gibidir. Nitekim CHP çizgisindeki partilerde liderlik görevinde bulunan Necdet Calp, Aydın Güven Gürkan, Murat Karayalçın, Hikmet Çetin, Erdal İnönü ve hatta Deniz Baykal bile eşlerini siyaset ve kamu alanlarından uzak tutmak yolunda geleneksel ve muhafazakâr davranmışlardır.

Bu tesbitleri hatırlarken Rahşan Ecevit'in siyasi hayatta yapıp ettiklerinden hoşnut olduğumu söylüyor değilim. Bülent ve Rahşan Ecevit'in siyasi kararları, genellikle isabetine inanmadığım, güvenmediğim, eleştirdiğim nitelikte şeylerdi ama bu iki insan arasındaki karı-koca bağlılığının ve muhabbetinin bir ömür boyunca hep elele, yüzyüze, gözgöze devam etmesinde siyasetçiler de dahil, hepimizin öğreneceği şeyler olduğunu düşünüyorum. Bülent Ecevit artık Hakk'ın rahmetine kavuştu ve eğrisiyle doğrusuyla amel defteri kapandı; Rahşan Ecevit'in de bundan sonra eski siyasi hareketliliğini devam ettirmesini bekleyemeyiz. Onlar artık birer hâtıra unsuru haline gelirken bize önemli bir şey öğrettiler; Otobüslerde, miting meydanlarında, sokakta, parkta, partide, konserde, seyahatlarde ve nihayet hastahane odalarında Ecevitler hep elele idi ve birbirlerine sevgi ile bakıyorlardı.

Onların siyasi kariyerleri aslında bir aşk hikayesiydi; bu hikayeye hepimiz uzun yıllar boyunca şahit olduk, kızdık, destekledik, sevdik veya yerdik ama bu aşk hikâyesi hep devam etti.

Siyaseti, tarihi bir tarafa bırakalım; kim evladını, kardeşini, bir yakınını evlendirirken, "Allah bu gençlere Bülent Beyle Rahşan Hanım'ın muhabbetini ihsan etsin" duasına gönülden "âmin" demez ki?

Bülent Ecevit'e rahmet, çok sevdiği eşi Rahşan Hanım'a başsağlığı diliyor ve bu iki insanın binlerce kere sınandığı halde hep parlayarak yükselen büyük aşkları önünde saygıyla eğiliyorum.

Büyük aşkların sonu yoktur, çünkü Efendimiz'in müjdesi var; "Sevdiklerinize haşrolunacaksınız."

AKLINIZDA BULUNSUN: DEM BU DEM

Mehmet Üçer tarafından yönetilen ve Musiki sanatçılarımızdan Muzaffer Ertürk tarafından takdim edilen "Dem bu Dem" isimli halk musikisi programı, bana göre bugünlerde TRT'nin en yüz ağartıcı yapımlarının başında geliyor. Perşembe akşamları saat 18.30'da TRTTÜRK'te, Cumartesi günleri 22.10'da ve Pazar sabahları 7.05'de TRT 2'de yayınlanan bu programı kaçırmamanızı özellikle tavsiye etmek isterim. Bu yapıma emeği geçen herkesi ve sanatçı misafirlerini da can ü yürekten tebrik ediyorum.

Arabistan'a gidin Arabistan'a!

Öğle haberlerinde yarım kulak CNN Türk'ü dinliyorum. Çiğdem Anat, bilmem hangi vesile ile evlat edinme hizmetlerinden yararlanabilecek ailelerin niteliğini sayıyor, hâlâ yarım kulak seviyesinde ilgiliyim haberle.

Derken o maddeye sıra geliyor, evlat edinmek için bir ailenin Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun hayat tarzına sahip olması şartı gibi şey.

Bütün dikkatimi habere yöneltiyorum ama televizyon yayını bu, ucunu kaçırınca yapılacak bir şey yok. Neyse ki internet var. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun sitesini arayıp buluyorum, sonra "Evlat Edinme Hizmetleri" sayfası geliyor karşıma (http://www.shcek.gov.tr/portal/dosyalar/hizmetler/cocuk/hizm_ee.asp). Duyduğum doğru imiş meğerse. O meşhur madde aynen şöyle: "Sosyal ilişkiler açısından toplumun norm ve değerlerine aykırı düşmeyecek özellikler taşıması, kılık kıyafet, yaşam tarzıyla çağdaş görünüm ile Atatürk ilke ve inkılaplarını yaşamında uygulayabilecek düşünce yapısına sahip olması..."

Tabii tek şart bu değil, buna ilaveten hayli kabarık bir şart listesi sıralanıyor; hepsi de mâkul ve ortak aklın onaylacağı türden şartlar. Devletin, kendisine emanet edilmiş çocukları bir aileye teslim ederken elbette ince eleyip sık dokuması, kılı kırk yarması gerekiyor; âmenna. Fakat sair şartları yerine getiren bir aile, eğer ilgili memur tarafından, yukarda iktibas ettiğim maddenin kapsamına aykırı bir görüntü sergilerse iş orada bitiyor.

Ret!

Evlat edinme mevzuatı, Medeni Hukuk'un 305-320 maddeleri ile genel müdürlüğün hazırladığı 2002 tarih ve 145 sayılı Evlat Edinme Yönergesi ve 1 Eylül 2004'te yürürlüğe giren "Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun" çerçevesinde yürütülmekte imiş. Üstelik çocukların korunmasına uluslararası standart getiren Lahey Sözleşmesi'ni kabul etmiş ve 1 Eylül 2004'ten itibaren yürürlüğe koymuşuz.

Bu şart Lahey Sözleşmesi'ne de uygun mudur bilmem ama bu madde ile ne kastedildiği açık; ilgili memura imâ ile deniliyor ki, "Aman ha, şalvarlı, sarıklı, evinde masa iskemle, TV bulundurmayan garip insanlara çocuk emanet etmeyin!" Eyvallah etmesinler ama SHÇEK'in memuru, ailenin düşünce yapısını nasıl anlayacak? Mesele sadece kılık-kıyafetten ibaret değil ki, "düşünce yapısı" söz konusu...

Ne yapacak memur? Kompozisyon mu yazdıracak, sorgu-sualden mi geçirecek, ailenin fotoğraf albümüne mi bakacak, neye, nasıl karar verecek, verdiği kararı nasıl belgeleştirecek?

Birinin düşünce yapısının ne idüğünü hangi test ile sübûta erdireceğiz; bu maddeyi koyan bürokrat, onaylayan yasama uzvu açıklasın da bilelim.

Diyelim ki tam da aranan "düşünce yapısı"na aykırı bir aile söz konusudur; bu duruma göre ilgili ana-babanın sair kanuni haklarının iptali gerekmeyecek midir? Düşünce yapısı bozuksa adama sürücü ehliyeti vermek de bir nevi cinayet sayılmaz mı; oldu olacak vatandaşlıktan da çıkaralım, pasaportunu da yırtalım, kamu hizmetlerinden men edelim, belediye hudutlarından dışarı çıkaralım. (En iyisi İran'a veya Suudi Arabistan'a yollayalım; eski cumhurbaşkanlarımızdan birisinin aklına gelen en parlak fikir buydu meselâ!)

En iyisi Mümtaz'er Türköne'nin önceki gün bu sütunlarda yayınlanan "Düşünce Sistemleri" başlıklı yazısının son paragrafını, özellikle, "Devlet katında felsefî düşünceyi savunmak, Anayasa'nın 10. maddesine göre suç teşkil etmektedir." cümlesini yeniden okuyalım; belki o vakit, ne yaman bir çelişki içinde yuvarlanıp gittiğimizi daha iyi fark ederiz.

Lise

"Türkiye'de lise eğitimi diye bir şey yok ki. Maalesef bu söylediğim doğru. Üç yıl olmuş, dört yıl olmuş, hiç fark etmez. Sorun ÖSS'dir. ÖSS'yi halletmediğiniz sürece lise sorununu çözemezsiniz.

Çocukların hepsi sınava hazırlanabilmek için lise birden itibaren dershanelere gidiyorlar. Bari kapatsınlar liseyi herkes doğrudan dershaneye gitsin. Olacak şey mi yani? Liselerimiz kanayan bir yaradır eğitim sistemimizde. 4 yıla çıkardılar. Bu dershane problemini ortadan kaldırıyor mu? Belki lisenin ilk bir yılını kurtarmak için bu yolu seçtiler."

Bu sözler Prof. Dr. Üstün Ergüder'e ait.

Temel eğitimin üstüne lise niçin okutulur? Cevabını yine Sayın Ergüder'den dinliyoruz: "Soru sorabilen, etrafını eleştirebilen ve demokratik bir ortamda iş yapabilen çocuklar yetiştirmemiz gerekiyor. Fikir alışverişinde bulunan, etrafındaki tartışmalara katılan, takım oyununa girebilen çocuklar olmalılar." Bu tarife göre lise, bir nevi entelektüel fideliğidir ve bu tarif bana göre doğrudur. Batı dünyasında lise eğitiminin nasıl mevzilendirildiğine de bakalım: "Batılı vasat bir insanın eğitimi, içinde yaşadığı toplumun kültürel kimliğinin ayrılmaz bir parçası olarak görülen Eski Yunan ve Roma uygarlıklarına göre biçimlendirilir; Hıristiyanlık bu kültür kapsamında örgütlenmiş üçüncü bir ortak payda olarak bu kimliğe eklenir." diyor Prof. Dr. Sencer Şahin. "Hümanist lise" kavramının muhtevası üç-aşağı beş yukarı böyledir. Hıristiyanlık, batılı lise eğitiminde bir kültür arkaplanı olarak bütün müfredata rengini ve dokusunu nakşetmiştir. Batı geleneğinin taşıyıcıları olarak Yunanca ve Latince dilleri de bu müfredat kapsamındadır. Prof. Dr. Sencer'e göre Türkiye, iki dünyanın kavşak yerinde tutunduğu için Avrupalı bir aydının üstlenmesi gerekenden en az iki kat daha ağır bir manevi uygarlık sorumluluğunu taşımaktadır. Bunun açık anlamı şudur: Gerçek bir Türk aydını klasik

batı dillerinin (Eski Yunanca ve Latince) yanı sıra klasik doğu dillerine de (Arapça ve Farsçaya) aşina olarak eğitilmek zorundadır. Bu değerli makalenin tamamını iktibasa imkanım yok ama anlamak isteyene yeterince vuzuh vaadediyor bu cümleler (tamamı için bkz: http://www.akdeniz.edu.tr/fenedebiyat/eskic/turkce/personal/sencer/makale.htm)

Bizde lise eğitimi batılı hümanist lise karakteri göz önünde tutularak biçimlendirildi ama o günlerde biz hararetli bir redd-i miras davası sürdürdüğümüz için doğuyu ve batıyı kucaklayacak geniş fikirli bir müfredat ve eğitim yaklaşımının uzağında kaldık. O dönemde din eğitimi de yasaklanmış olduğu için sonradan imam-hatip liseleri adıyla, klasik liseye paralel ama duruşuyla ona alternatif bir başka kurum icad ettik. İlk eksik inşâ kadar ikinci çare de yanlıştı. Bugün ise, liselerin birer entelektüel fideliği tarzında biçimlenmesi gerektiğini tartışmaktan çok uzaklardayız; liseler, tamamiyle bir nevi üniversiteye hazırlık kursları haline geldi; kurs ama öğrencilerin ve velilerin pek de itibar etmediği bir kurs. Lise eğitimimizin fiiliyatta bugün en iri aksâmı özel dershanelerdir.

Dolayısıyla katsayı meselesi etrafında koparılan toz-duman, aslında son derece tâli bir mesele. Hükümet, imam hatipleri meslek lisesi kapsamından çıkaracak küçük bir kararla, meslek liselerinin katsayı mağduriyetini giderebilir ve imam hatipli çocukların meselesini daha dürüst bir düzlemde samimiyetle ortaya koyabilir.

Ana probleme nisbeten cirmi pek hafif bir konu bu bana göre. Niçin derseniz tek cümleyle izah edebilirim: Bugünkü üniversite mezunlarımız, dört başı bayındır manasıyla henüz bir klasik (veya hümanist) lise mezunu sayılmaktan hayli uzakta bir vasıf sergiliyorlar. Döne döne düşünmemiz ve çare aramamız gereken asli mesele budur.

Keşke bütün derdimiz katsayı olsaydı.

Teşhir

Seyrettiğiniz eski filimlerden birinde bu sahneyi mutlaka hatırlarsınız: Bir alana kare şeklinde sıralanmış askerî birliklerin tam ortasında bir asker kişi hazırolda beklemektedir. Subaylardan biri öne çıkar ve elindeki kağıdı yüksek sesle okumaya başlar. Kağıtta, adı belirtilen (ve orada esas duruşta bekleyen) kişinin işlediği suç sebebiyle rütbelerinin söküleceği belirtilmektedir.

Sonra trampetler çalar. Görevli subay sert adımlarla suçluya yaklaşır ve daha önce terzi tarafından dikişleri gevşetilmiş olması gereken rütbeleri tutarak söker.

Çok dramatik bir andır bu.

Eğer bu uygulamayı siz de dramatik buluyorsanız "iyi haber"i verebiliriz. Anayasa Mahkemesi geçenlerde bir karar alarak, bundan böyle erbaşlara topluluk önünde rütbe sökülmesi cezası verilmesinin işkence kapsamına girdiğine hükmetti.

Nasreddin Hoca'nın "çarşıda bir tepsi baklava götüren adam" fıkrasında olduğu gibi "sana ne, bana ne" diyeceksiniz değil mi?

Öyle değil, biraz sabrediniz lütfen

Kararı okuyunca aldı beni bir düşünce...

Meseleye iyimser nazarla bakarsanız bu karar da sevinmeyi, geleceğimiz için ümitvar olmayı gerektiren güzel bir bakış açısını hemen görebilirsiniz.

Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli kararında deniliyor ki, rütbenin geri alınması cezası (yani halk arasında rütbe sökmek diye bilinen uygulama) bu şekilde infaz edilirse, aynı zamanda cezalının teşhir edilmesi sonucunu da doğuracaktır. Halbuki suçlunun teşhir edilmesi, modern ceza hukuku anlayışıyla bağdaşmadığı gibi Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan; kimsenin insan onuruyla bağdaşmayan bir ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı yolundaki ilkeye de aykırıdır.

Hazır lâf açılmışken hukuk sistemimiz içindeki ikili yapıdan bahsetmemek olmaz; malumunuz üzre Türkiye'de asker kişilerin hukuki durumlarını düzenleyen farklı bir yapılanma var. Türk Ceza Kanunu'ndan ayrı bir de askerî Ceza Kanunu, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve elbette ilk mahkeme olarak görev yapan askerî mahkemeler, askerî hakimler ve savcılar mevcut bulunuyor. Bu ikili yapının varlık gerekçesini, askerî hizmetin sair hizmetlerden farklı bir mantıkla yürütülmesi oluşturuyor. Mesela buna göre Askerî Ceza Kanunu'nda yer alan ve milli savunmaya ve ülke menfaatlerine karşı siviller tarafından işlenen suçları işleyen siviller de askerî yargıda yargılanıyor. Kıta önünde rütbe sökmek ise bilebildiğim kadarıyla en az bir asırdan beri sürdürülen askerî bir gelenek idi.

Şimdi bu geleneğe son verilmiş olunuyor. Demek ki bundan sonra rütbe sökme cezası törensiz ve teşhirsiz uygulanacak. Ne var ki Anayasa Mahkemesi'nin kararı sadece asker kişileri değil, sivilleri de kapsayacaktır.

Şimdi beni düşündüren şeylerden birisi şu: Diyelim ki öğretmen bir hafta önce verdiği ödev konusunda öğrencileri yokluyor. Öğrencilerden birisi sırf dalgacılık ve haylazlık sebebiyle ödevini yapmadı ise öğretmeni artık eskisi gibi,

- Arkadaşınız ödevini yapmadığı için kendisini kınıyor ve ona bir sıfır veriyorum! diyebilecek midir?

Benim anladığıma göre arkadaşlarının önünde ödevini yapmayan öğrenciyi kınayan ve onu notla (veyahut diyelim ki kulağını çekerek) cezalandıran öğretmen, Anayasa Mahkemesi'nin içtihadına ve Anayasa'mızın 17. maddesine göre, eylemi "teşhir" maddesine girdiğinden en

azından hoş olmayan bir fiil işlemiş olmaktadır. Kıta önünde rütbe sökmekle sınıfta bir öğrenciyi, arkadaşlarının huzurunda cezalandırmak aynı kapsama giriyor çünkü.

Bir ara vergi ödemekten kaçınan mükelleflerin gazeteler aracılığı ile veya defterdarlık kapısına liste asılarak teşhir edilmesini öngören bir düzenlemeye gidilmişti. Hâlâ geçerli midir bilmem, bu uygulama da artık sona erecek demektir.

Çünkü bakınız Anayasa Mahkemesi, gerekçesinde ne diyor: "Bu kavramın gelişmesi ve yerleşmesi çok uzun bir zaman almıştır. Prangabentlik (pranga cezası), teşhir, boyunduruk, dayak gibi cezaların kaldırılması bu sayede mümkün olabilmiştir. Bu bağlamda, örneğin, işlediği bir suç nedeniyle bireyin dayak, teşhir gibi bedensel ceza ya da muamelelere maruz bırakılması insan onuruyla bağdaşmaz. Keza, aleni infaz uygulaması, suçlunun ıslahını hedef alan modern ceza siyaseti anlayışı çerçevesinde demokratik hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmaz."

Yani "aleni infaz" yok artık.

Misafirliğe gittiğiniz evde, çocuğunuzu uygun bulmadığınız bir hareketinden ötürü tekdir etmeye yeltendiğinizde bir kere daha düşünmenizi tavsiye ederim. Çocuk iki şahit ve bir tutanak ile aleyhinize "redd-i vesayet" davası açabilir.

Gerekçe, "aleni infaz": "Davalı durumdaki annem, beni Ayşe teyze, Gül teyze ve Naciye teyzenin hazır bulundukları apartman sırası toplantısında, bakkaldan şampuan almam için verdiği 20 liranın artakalanını çilekli gofrete yatırmam üzerine acı bir dille azarlayıp bedensel bir cezaya uğratarak teşhir fiilini işlemiş bulunduğundan, davalının durumuna uyan.... maddelere ve özellikle Anayasa'nın 17. maddesine muhalefet suçu ile tecziyesini talep ederim, isim ve imza!"

-...

-Yok canım, daha neler demeden önce biraz daha düşünmenizi tavsiye ederim.

Üretim televizyonculuğu ve bir Digitürk eleştirisi

Siyah-beyaz ve tek kanallı televizyon yayını başlayalı kırk sene bile olmadı. Ankara'da öğrenci iken TRT televizyonu haftada ancak üç gün yayın yapıyordu; bugün küçük bir yatırımla şifresiz yayın yapan binlerce dünya kanalı seyredilebiliyor. Yayıncılık ve iletişim tekniğindeki göz kamaştırıcı gelişme ise maalesef, yayının muhteva kalitesiyle orantılı değil.

Televizyon yayıncılığı bakımından benim zevkime en uygun tarz, tâbir caizse ihtisas kanalları. Türkiye'de Digitürk platform şirketinin pazarladığı yayın paketi sistemi içinde yer alan ihtisas (veya özel zevklere hitab eden yayın türü) kanalları, televizyon yayıncılığında bugünün ve yarının tarzını haber veriyor. Başta sinema kanalları var, ardından haber ağırlıklı yerli ve yabancı kanallar geliyor, sonra spor ve müzik. Digitürk yayınında pop müzik tarzı

kanalların yanında sadece klasik batı müziği yayını yapan Mezzo üzerinde durmak lâzım. Fransızca yayın yapan Mezzo'da müzik röportajlarının ve sunuşların en azından Türkçe alt yazı ile zenginleştirilmesi gerekiyor. Digitürk, Türkçe dublaj uygulamasını Avrupa'dan yayınlanan bazı spor programlarında başarıyla gerçekleştirdi. Spor kanalları içinde Sailing de Türkçe seslendirme hizmetinden nasipsiz kanallardan birisi. Üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada mevkiindeki ülkemizde denizcilik, bizim gibi kara adamlarının ana meşgalelerinden biri haline gelemedi ama zaten televizyon, yaşayamadığımız güzelliklerin ve hayatların sergilendiği bir hayal kutusu. Eminim ki Sailing yayınları Türkçeleştirildiğinde seyircisi de artacaktır.

Moda kanalları da var Digitürk'te; daha önce kanal sayısı bir tane iken, -zâhir umumi arzu üzerine- ikiye çıkarıldı ve eğer yanılmıyorsam bu kanallardan biri Türkçe dublaja kavuştu. Benim asıl üzerinde durmak istediğim kanal türü, Digitürk listesinde "eğlence ve yaşam" başlığı altında yer alan hobi ve belgesel kanalları. Bundan yıllarca önce sanat tarihi ağırlıklı yayın yapan Leonardo kanalını, -dilini anlamasam da- zevkle seyrediyordum. Nedendir bilinmez bu kanalı daha sonra görmez olduk, bunun yerine Digitürk platformu Alice kanalını tercih etti, ardından Alice de birkaç paket program dışında sırra kadem bastı ve yerini Home Tv aldı. Dekorasyon, sanat tarihi, mimarlık, mutfak kültürü, peynir, şarap, zeytinyağı imalatı gibi konularda bilgilendirici belgesellerine tam alışkanlık peyda etmek üzereyken Home Tv de muhtevasını hızla değiştirerek, mânâsız ve alemünit Amerikan mutfağı üzerine ev kadınlarına hızlı yemek hazırlamayı öğreten stüdyo tarzı yayıncılıkta yoğunlaştı. Bu kanalda benim neredeyse abonesi olduğum ve seyrederken adeta dünya ile ilgimi kestiğim program, David J. Marks isimli Amerikalı bir ince marangozun yirmi dakikalık marangozluk belgeseliydi. Zannımca Bay Marks'ın hazırlayıp sunduğu az sayıdaki program tükenince tekrar be tekrar yayına sürüldü; buna rağmen zevkli seyrediyor, tekrarından bıkkınlık getirmiyordum. Derken günü birinde yayınına tamamen son verildi. Artık Home Tv'ye bakmıyorum bile.

Aslında sözü getirmek istediğim yer, seyredenlere bir şeyler öğreten, onları bir konuda üretken olmaya sevkeden, yeni beceriler ve meraklar kazandıran tipte yayıncılığın bizde niçin taklit edilmediği veya revaç bulmadığıdır. Vaktiyle Bob Ross adlı bir ressam öğretmenin TV 2'de yayınlanan "Resim sevinci" isimli yarım saatlik programının nasıl ilgi uyandırdığını hatırlayacaksınız. Programı Türkiye'de meşhur olduğunda Bob Ross'un çoktan vefat etmiş olduğunu biz sonradan öğrenmiştik ama seyirciler, Ross'un eğlenceli resim programlarını soluk bile almadan seyrediyordu. Böyle bir programı seyredip zevk almakla herkesin yağıboya resim takımı düzüp kırkından sonra ressamlığa başlaması gerekmiyor. Benim naçiz tesbitime göre seyirciler, ekranda bir şeylerin üretildiğini seyretmekten zevk alıyorlar; bu belki sıradan insanların üretim süreçlerinden uzaklığından hâsıl olan zihnî bir açlıktır. Yüksek üretim teknolojisi, üretimde insan emeğini azaltıyor ve giderek daha az sayıda insan üretici vasfını koruyabiliyor; buna mukabil tüketicilik günün yirmidört saatinde kışkırtılan bir vasıf

haline geldi. Şimdilik izlenme rekorları kıracağını ileri sürmek iyimserlik olur ama insana üretici vasıflarını hatırlatan yapımlara büyük ihtiyaç duyulmaktadır.

Digitürk platformunki belgesel kanallarından da bahsetmeliyiz; bugünlerde en çok dikkat çeken yapımlar, yine üretim ağırlıklı belgeseller bana göre. Motosiklet yapımı veya eski model arabalardan yenisini üretmek (modifiye diyorlar) anafikri üzerine kurulan programlar, benim fikrime göre motosiklete veya Hot Rod tipi arabalara duyulan ilgiden değil, üretim süreçlerinin ekrana başarıyla yansıtılmasından ötürü dikkat çekiyor. Nitekim yerli NTV kanalında otomobil modifiyesi üzerine bir program başladığını hatırlıyorum ama zannımca üretim heyecanından çok, otomobil sporları ile ilgilenen seyircilere hitab ediyordu. Yerli kanallarımız "üretim televizyonculuğu" kavramı üzerinde pek durmadılar. Yaz sezonunda hayalet gibi görünüp kaybolan dekorasyon programları pek uzun ömürlü olmadı. Halbuki yerli kanallarda yayıncılığı çok iyi bilen kaliteli insanlar çalışıyor ve eğer rating endişesinden âzâde kalabilseler, üretim televizyonculuğunun en âlâ örneklerini gösterebilecek durumdalar. Televizyon yayıncılığında bütün dikkatler, günübirlik izlenme oranları hesabına göre yönlendirildiği için, televizyonun akış şemasına en düşük zevkli ama çoğunluğu teşkil eden seyirci profili yön veriyor.

Digitürk platformunun avantajı tam da burada işte; onlar yayınlarını parayla satıyorlar ve değişik zevklere hitab edebilme imkânına sahipler. Yayınlarını parayla satmalarına rağmen program aralarına ticarî reklam almalarını görmezden gelebiliriz ama işlerini dört dörtlük seviyede yaptıklarını söylemek zor. Doğru bir fiyat, pazarlama ve yayın siyaseti üzerinde karar kılmış olsalar, küçücük bir sabit yatırımla binlerce dünya televizyonunu seyretmek imkanı satın almasına rağmen fiilen hemen hiçbirini seyredemeyen uyducu kitleden büyük bir kesimini celbetmeleri işten bile olmayacak.

Ağustos böceği gibi yaşamak arzusu hepimizin içinde var; bu bizim süfli tarafımız ama gerçek mutluluk karınca gibi çalıştıktan sonra dinlebilmek zevkindedir. Televizyon yayınlarını yönetenlerin bu fikre bir an önce gelmelerini bekliyoruz.

Kahvaltı keyfi

Birkaç haftadır yol üstüne konulmuş reklam panolarında, içinde "milliyetçilik" kavramı geçen büyük afişler görüyorum; ilki AK Parti'nin ikincisi bir başka partinin kongre afişleri; bu hadise iki açıdan vahim: Birincisi, milliyetçilik kavramının yeniden yükselişe geçmesidir ve önümüzdeki seçimlerde milliyetçilik üzerinden bol bol kavga ve polemik göreceğimize işaret eder.

İkincisi daha tehlikeli; sürücülerin okuması için yol kenarlarına dikilmiş büyük reklam panoları (güya 'billboard' demedim ama 'reklam panosu' da Türkçe değil; ee, ne diyeceğiz bu

olguya şimdi?); Tehlikeli, çünkü otomobil sürücülerinin dikkatini dağıtıyor. Başta belediyeler olmak üzere trafikten sorumlu zabıta görevlileri bu sakıncalı duruma aldırış bile etmiyor.

Pazar kahvaltısı esnasında televizyondan naklen kongre görüntüleri seyrediyoruz; ilk intibâm şöyle: Salondaki dinleyici ve seyirciler, sahalarda görmek istemediğimiz türden bir hareket yapmışlar, lider de fena kızmış; verip veriştiriyor, azarlıyor, dövmekten beter ediyor. Çok sinirlendiği için olmalı diksiyon ve vurgu bozukluklarına düşüyor sık sık. Dinleyiciler ise haşarı fakat saygılı lise son sınıf talebeleri gibi zımni bir tasdik tavrı içinde dinliyorlar. Neyse ki bir ara slogan atıldı da kongre seyrettiğimizi hatırladık.

Tamamını dinlemedim ama özeti şu galiba; AK Parti her işi kötü yapıyor, biz tek başına iktidara gelirsek düzeltiriz!

AK Parti kongresi, genel başkanın ve parti yönetiminin yetkilerini artıran tüzük değişikliği ile dikkati çekmişti; bu haliyle iktidar partisi, kurulduğu günlerdeki demokrat ve paylaşımcı çizgisinden çok uzaklara düşmüş göründü bana; tüzüklerini satır be satır incelemiş değilim fakat iç işleyişi itibarıyla AK Parti'nin diğerlerinden pek farkı kalmadı galiba. "Genel başkan neyi uygun görürse doğru odur"

Âmin!

Bir taze fikir, bir farklı projeksiyon, heyecanlandırıcı bir bakış açısı yok. Cem Uzan, maç aralarında "mazot 1 lira olacak" diyor; buna inanan köylü var mıdır bilmiyorum ama en azından mesaj, sadeliği ve ana fikri ile dikkat çekiyor; derken ikinci parlak fikir: Fındık 8 lira olacak. Niye on değil de 8 diye düşünmeye başlıyorum ve sonra inceliği kavrıyorum. Küsuratlı rakamlar daima, üzerinde çok hesap yapıldığı intibâı verir de ondan.

Bakalım fındık açık artırmasına "benden beş fazlası" diye katkıda bulunan biri çıkacak mı? Beri taraftan kahvaltı masasında gazete keyfine devam ediyoruz (Yemek esnasında gazete okumak, bilinen bütün görgü ve sağlık kurallarına aykırı ama bu kötü alışkanlıktan belediyeler sorumlu değil ne yazık ki!) Akşam'da Deniz Gökçe'nin attığı başlığı görünce içime sıcak bir tebessüm yayılıyor; "Rahmetli kim ne verirse beş eksiğini verirdi!" diyor Deniz hoca. Milton Friedman ölümünü değerlendiren hoş bir yazı; bize kimi hatırlatıyor dersiniz?

Ha, şimdi ne ilgisi var diyeceksiniz: Perşembe günü Hıncal Uluç, babasının kendisine okuma zevki aşıladığını anlatırken söz arasında "Abdülhak Hamid'in Taifler Geçidi'ni de oku ama" diye ikazda bulunduğunu yazıyor. İçimden "bu işte bir yanlışlık olmalı" diye düşünüp Hâmid'in eserleri listesine bakıyorum. Aa, "Taifler geçidi" değil elbette, "Tayflar geçidi". Taif, Mekke civarında bir şehir. Tayf'ın ise iki anlamı var: İlki hayal, hayâlet; ikincisi, ışığın prizmadan geçtikten sonra yedi ana renge bölünmüş hali, spektrum. "Bunca devrin yazarı... sehven olmuştur" diye geçtim ama hata, aynı yazıda iki kere tekrar edilmiş. "Ertesi gün tashih

eder; hem kim bilir kaç kişiden ikaz gelmiştir" diye aldırış etmiyorum ne var ki yazarın müteakip yazılarında "özür ve düzeltme" notu yok.

Çok mu önemli diyeceksiniz; evet çok önemli; niçin önemli olduğunu hatanın sahibi, geziden döndüğünde okuyucularına izah edecek mı bakalım?

Top, bomba, karakol...

Önce haberi okuyalım:

"AKP Gençlik Kolları İzmir İl Başkanı Zafer Kürkçü, Yayla'yı konferansa görüşlerini bilmeden davet ettiklerini söyleyerek, 'AKP olarak panelistlerin söyledikleri sözlerin sorumluluğunu almayız. Onu bir söz üstadı olarak davet ettik. Ancak sözlerine dikkat etmeliydi' dedi. AKP İzmir İl Başkanı Ali Aşlık da, Yayla'nın sözlerini dehşetle izlediğini ve panelin sonunu beklemeden salonu terk ettiğini belirtti."

Sonra bir başka haberi daha okuyalım:

Gazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kadri Yamaç, GÜ. İİBF. Öğretim Üyesi Prof. Dr. Atilla Yayla'nın Atatürk ile ilgili yapmış olduğu konuşmalarının, üniversitenin tümünde infial yarattığını belirterek, "Bu öğretim üyesi, bugünden itibaren ders vermekten uzaklaştırılmıştır. GÜ, Atatürk tarafından kurulan çağdaş bir üniversitedir. GÜ'nün tümü, cumhuriyetin temel niteliklerine derinden bağlı olup şu andaki yönetim de bu yönde eğitim öğretim yapmaktadır. Bu yöndeki politikamızdan da asla taviz vermeyeceğiz. Cumhuriyetin kurucusu büyük Atatürk'e 'bu adam' diye hitap edecek derecede 'terbiye azlığı' gösteren bu kişi, hepimizde infial yarattı (...)Bu öğretim üyesi bizden önceki yönetim sırasında profesör olmuştur" dedi ve fakültesinin izni olmadan İzmir'e gittiği tesbit edilen Prof. Yayla hakkında soruşturma açıldığını belirtti.

Ve son olarak aynı gazeteden bir haber daha okuyoruz (Dünkü Hürriyet'ten).

Prof. Dr. Atilla Yayla, "Türkiye'yi 1950 öncesi ve sonrası olarak iki devrede inceleyince, ilk devre daha geridedir" diyerek şunları söyledi: "Ben akademik bir analiz yaptım. Söylediğim her şey ifade özgürlüğüne girer. İşim gücüm okumak, konuşmak ve yazmaktır. Bu tür tahlilleri yaptığım için değil, yapmadığım için ayıplanmam gerekir. Yapmazsam ilme, akla saygısızlık yapmış olurum. İdeolojik bir yaklaşımı değerlendirdim. Kimsenin ismini vermedim. Bu görüşlerin yanlış olduğuna ikna edilirsem, gerekirse değiştiririm. Benim görüşlerimi çürütsünler."

İlk haber, elindeki futbol topunun bomba olduğu zehabına kapılarak alelacele karakola seğirten siyasetçi tipini resmediyor. Tahlile değmez.

İkinci haber bir bilim adamının, bir başka bilim adamının akademik hürriyeti ve şahsi görüşü hakkında ne derece saygılı olduğunu gösteren bir başka örnek. "Gel bakalım Rektör Bey, sizin

üniversitede neler oluyor, kim bu profesör, buna nasıl ders verdiriyorsunuz bakalım?" yollu tarizlerin önünü çevirmek için başvurulmuş güzel bir bürokratik tedbir.

Üçüncü haber, müthiş bir medyatik linçin yıkıcı darbeleri karşısında tek başına ayakta duran bir bilim adamına dair; "İşim gücüm okumak, konuşmak ve yazmaktır. Bu tür tahlilleri yaptığım için değil, yapmadığım için ayıplanmam gerekir" diyen bir adam.

Fikirlerini beğenmeyebilirsiniz, eleştirebilirsiniz, mahkemeye verebilirsiniz ama hain diyemezsiniz. "Hain" lâfının edildiği yerde değil akademik hürriyet ve dokunulmazlık, mantığa ve itidale dair hiçbir şey kalmaz.

Gazetecinin haber, siyasetçinin zılgıt, bürokratın sorumluluk endişesine kapılarak linçperver efkar-ı umumiyenin önüne bıraktığı bu adam, bugün fikri ve içtihadı ne olursa olsun her kalem ve fikir erbabından destek görmelidir. Sözlerinde kanunlara aykırı bir ibare varsa hukukçular son sözü söyler; fikirleri yanlışsa meslektaşları onu düzeltirler, bu arada isteyenler selamı sabahı da kesebilirler ama yargısız infaz yakışık almıyor. Netice itibariyle Prof. Yayla'nın tesbiti ilmi bir içtihattır. Bir bilim adamına bu muamele reva görülürse bürokratıyla, gazetecisiyle, siyasetçisi ile, okur-yazarıyla hiç kimse fikir selâmetine sahip olduğunu ileri süremez.

Önce usule riayetle güzelce nişan alınız arkadaşlar; daha sonra gerekirse ateş edersiniz!

Çalış be kuzum, çalış be devridaim makinesi!..

Kabil değil, böyle bir fenomen 3 bin 500 vuruşla anlatılamaz; halbuki editörlük yetkilerinde biz yazarları gaddar bir disipline tabi tutan gazete yöneticileri, "derdinizi 3.500 vuruşta anlatıp bitireceksiniz" diyor.

Daha şimdiden yazılı basında bir ansiklopedi cildi tutarında malzeme birikmiş durumda, o yüzden darı ambarına düşmüş aç tavuklara döndük; bu "şey" meselesi, bir yıl yazılsa bitmez derece zengin mizah malzemesi ihtiva etmekte.

Travmanın ciddiyetini şuradan anlayınız ki Genelkurmay bile açıklama yaparak, "bizim o şeyden haberimiz yoktur" demek ihtiyacı hissediyor.

Hakkını teslim edelim; bu ko nu hakkındaki en güzel espriyi Yeni Şafak gazetesi yaptı: "General Motors". Bu nüktenin Yeni Şafak yazıişlerindeki mucidinin elinde patlaması için bir ihtimâl var; o şey çalışır, cihandaki bilcümle geleneksel enerji türüyle çalışan motorları demir yığını haline getirir; Türk ekonomisi "şey"in patent haklarından sağlayacağımız ekstra gelirle şahlanır ve bu arada termodinamiğin birinci kanunu da hurâfeler mezarlığındaki çukuruna yuvarlanmış olur. Birinci kanun bu surette telef edildikten sonra, bir kısım ekşisözlük yazarlarınca "rakılar daima soğur ve köfteler daima ısınır" teşbihiyle ifade olunan ikinci ve üçüncü termodinamik kanunların kıymet-i harbiyesi kalmayacaktır ne de olsa.

"Şey"in fos çıkması, (yani A Planı!) herkesin beklediği, beklemekten öte emin olduğu bir faraziye, ama dikkat; bir faraziye. Biz, fos çıkma ihtimâlini bir yana bırakıp devridaim makinesinin çatır çatır çalışması durumuna kilitlenerek derhal bir B planı hazırlamak zorundayız.

Makine çalışırsa artık çağdaş uygarlık seviyesini takib etmek için kendimizi helâk etmekten kurtulacağımız muhakkaktır, çünkü muasır medeniyetler bugüne kadar ancak termodinamik kanunlarına itaat eden makineler yapabilmişlerdi; bizim icat sadece bedava enerji sağlamakla kalmayıp bütün Batılı bilim birikimini yerle bir edecek ve "Gâvurlar da yapıyor azizim" aforizmasını hükümsüz kılacaktır. Bugüne kadar ayakta kalabilen en muhkem bilim kanununu kütürdettiğimiz anda, bilumum sair bilim birikimi de otomatikman müthiş bir güvensizlik bunalımına girecek ve psikolog kapılarına düşecektir.

Artık norm takib edici değil "norm koyucu" ülke statüsüne gireceğiz demektir bu: O'ssaat AB müzakerelerini keser, NATO'dan çıkar, BM merkezini Ankara'ya naklederiz. Kendi devlet ve hükümetini Batılı normlara uymadıkları için "kesmeyi" meslek edinen bir kısım entelijansiyamız ise meşrep değiştirerek Batı ülkelerindeki hak ihlâllerini izleme komiteleri biçiminde çalışmaya başlar. Bu arada yamrı-yumru demokrasimizi, dünyanın en iyi sistemi ilan ederek bütün ülkelere dayatmaya başlarız, çünkü devridaim makinesini ortaya koyan bilim gücü, bu rejimin sübjektif atmosferinde neşv ü nemâ bulmuştur!

Merkez Bankası'nın civarındaki boş arsaları da istimlâk eder, o kadar parayı istifleyecek yeni döviz depoları inşa ettiririz. Bu tarihten sonra her bir Türk, dehâsını sıradan işlerde ziyan etmeye yanaşmayacağından kıraathane standartlarında baş döndürücü bir yükselme kaydedilmesi de kaçınılmazdır. Her kahvede mûcitler için özel ve yalıtılmış bir "derin fikir" odası ihdâs etmekle işe başlayabiliriz. Bugüne kadar dişe dokunur bir fikir ortaya koyamayan felsefecilerimiz de artık biraz utanıp, "Atâlet felsefesi" veya "Aylaklığın öngörülmeyen devingenliği ve gizilgücü" gibi konularda yeni felsefi ekollerin temellerini atarlar.Mektepleri de kapatırız, çünkü eğitime filan lüzum kalmamıştır. Zaten beceremiyorduk bir türlü eğitim denilen mereti!

...

Çalış be kuzum, çalış be devridaim makinesi, n'olur çalış!

Dövmek istediğim yazarlar

O replik hangi filmdeydi; halim-selim bir adam var, birilerine kızmış, diyor ki, - Bana ninjalık yaptırmayın laynn, dağıtırım buraları...

Kesinlikle bilirsiniz ki, "bana ninjalık yaptırmayın" diye etrafına korku salmaya çalışan birisi, vermek istediği intibâın tam tersi yaradılıştadır ama gittiği her karate filminin her dövüş

sahnesinde, "yahu ben de böyle vurduğu yerden ses getiren birisi olsam ne güzel olurdu; elbette önüme geleni dövmezdim ama istediğim herkesi dövebilecek kadar güçlü biri olmanın tadını çıkarırdım en azından" diye düşünüp hayal kurmaktadır.

Neyse ki ben öyle biri değilim; hamdolsun memleketin en saygıdeğer Karate, Aikido, Kungfu mekteplerinden almış olduğum üstün başarı sertifikalarını asacak yer bulamadığım için bir mukavva koliye tepip bodruma indirdim. Benim gibiler bu hissi bilirler, hani övünüyormuş gibi olmak anlamına geliyor bu diplomalar, sertifikalar, başarı şiltleri, madalyalar filan. Ne var ki bizim gibilere dövüş sanatları mekteplerinden mezun olurken sıkı sıkıya tekrarlanan bir öğüt vardır; öğütten çok bir kanun, hatta bir anayasa...

- Sakın dövüş sanatında elde ettiğiniz kabiliyetleri kullanmayınız; eğer canınızı tehlikeye sokacak bir tehditle karşılaşırsanız, onlara sadece dövüşüp kimseye zarar vermek istemediğinizi, şiddet kullanmanın hiçbir problemi çözmeyeceğini, medeni insanların konuşa konuşa anlaşabileceklerini ihtar ediniz. Tehdit yine devam ediyorsa bu defa sizi tehdid edenlere vücudunuzun her yeri ile kolaylıkla bir saldırganı sakat bırakabileceğinizi hatırlatıp, kuşağınızın rengini söyleyiniz.
- Peki hocam, ya adam yine de bulaşıyorsa ne yapacağız?..
- O zaman Çekirge, sükunetle rakibinizin saldırısını beklemeli, asla aynı şiddetle mukabelede bulunmamalısın. Yapabileceğin tek şey, saldırganı üstün savunma teknikleriyle etkisiz hale getirmektir!..
- Nasıl yani hocam, etkisiz hale getirmek ne demek; gözünün üstüne vurup bayıltsam mesela, saldırganı etkisiz hale getirmiş sayılır mıyım?
- Ah çekirge ah... Bari fazla hasar vermeden yap o işi...

Bugünlerde bazı delikanlı yazarlar, birtakım başka meslektaşları hakkında "görürsem iki tane çakacağım; tek üzüntüm, bu esnada birilerinin benden evvel davranmasıdır" diye güzel demeçler veriyorlar. Ben ise tâbir yerinde ise hasedimden buracıkta çatlıyorum adeta.

Niçin diyeceksiniz şimdi?...

Çünkü bir fikir ihtilafını şiddet yoluyla sona erdirmekten daha kısa vadeli bir çözüm olamaz. Televizyon tartışmalarının lisanslı horozlarını hatırlayınız mesela. Nedir öyle saatler boyunca, hatta sabahlara kadar "bıdı, bıdı, bıdı" yapmalar?

- Size katılmıyorum, çünkü demokrasi...
- Okuyun, biraz daha okuyun, eksik okumuşsunuz...
- O sözden o anlam çıkmaz, vaktimiz var mı sayın yönetici, yarım saat verseniz yeter...

Yeri geldi, söyleyim bari; yıllardan beri televizyon tartışması seyretmiyorum, çünkü televizyon stüdyolarında tartışmacıların fizik güç kullanmalarına imkan tanınmadığı için bütün tartışmalar neticede yarıda kalıyor. Halbuki yarıda kalmış, vuzuha erememiş bir tartışma kadar sinir bozucu başka ne olabilir ki?

Sadede gelelim; yazar diyor ki, "bunlar seviyeli tartışmadan anlamıyorlar; yazıyla cevap veriyorum dalga geçiyorlar, yapmayın ayıptır diyorum üsteliyorlar, ee, bunlara anladığı dilden konuşmak lâzım."

Açık söyleyim, son zamanlarda hiçbir basın polemiği bu kadar ilgimi çekmemiş, bu kadar hoşuma gitmemişti.

Fikir tartışması dediğiniz böyle olur; güç kullanılmasıyla sonuçlanır ve mesele orada biter.

Mesela siz hiç babanızla tartıştıktan sonra onu ikna ettiğinizi hatırlıyor musunuz, veya işyerinde patronunuzla bir fikir tartışmasına girişip kazandığınızı?..

Bu tip tartışmalar çabuk ve net bir şekilde sonuca ulaşır; kaybedersiniz çünkü otorite ve güç kazananı belirler.

Kısacası aziz okuyucular, basın erbabının sadece kalem ve fikir kuvvetiyle belirli konuları didiklemeleri ve sonunda da sanki sahiden bir şey yapıyorlarmış gibi, kararı okuyucuya bırakmaları benim hoşuma gitmiyor. Yazar dediğiniz biraz dövüş sanatlarından anlayacak (bu tarif size kimi hatırlattı şimdi?), çıtkırıldım, kalem efendisi olmayacak, külhanbeyi âdâbını ve jargonunu bilecek; haftada en az beş gün body salonlarına gidip kas yapacak, halter kaldıracak, barfiks çekecek. Sütunların üzerindeki baygın ve süzgün fotoğrafları yerine her yazar kendi pazusunun, atlet altından fışkıran adaleli kaslarının fotoğrafını koyacak.

Tamam, siz şimdi "bu adamın başına saksı düştü" filan diye meraklanmaya başlamış olsanız gerektir. Hayır, düşmedi; çok ciddiyim. Ciddi olmadığım tek konu, dövüş sanatları konusundaki parlak kariyerimin aslında bir hayâlden ibaret olduğudur.

Fakat bir de öyle olduğunu düşününce keyiften dört köşe oluyorum; böyle anlarda hemen kağıdı kalemi önüme çekip döveceğim yazarların listesini yapmaya başlıyorum!

Fakat ne yazık ki o esnada kimse aklıma gelmiyor!

Bağlayalım: 21. Yüzyıl'a geldik hâlâ koca koca devletler birbiriyle savaşıp duruyor, üstelik her sene daha iyi silah almak için çoluğun çocuğun rızkından kesip silah tüccarlarına yatırıyorlar. O koca koca devletler güç yoluyla problem çözerken sesiniz çıkmıyor da, ben "yazar dediğin yumruğuna phek olacak arkadaş" deyince mi şaşkınlığa düşüyorsunuz?

Meselâ yani!

Ohh deme, ahh de!

"Ahlak ayrı şey din ayrı şeydir. Evrensel ahlak kuralları ile İslam dini ahlak kuralları örtüşür. Din dersleri zorunlu olmaktan çıkarılmalıdır. Evrensel ahlak kuralları ayrı bir ders olarak okutulmalıdır."

"Aklı başında herkes kendine sorsun. % 20'si Alevi olan bir toplumda -ki Aleviler namaz kılmaz- zorunlu olarak sûre ezberletilmesinin mantığı var mı? Sûre öğretmek isteyen göndersin çocuğunu. Ama Aleviler çocuklarına bilgisayar, matematik, biyoloji, edebiyat öğretmek istiyor."

"Benim çocuğumun da girmesini istemiyorum, kendisi de istemiyor. Bunun yerine bilim tarihi konsa ne güzel olur, bilimin önündeki en büyük engelin dinler olduğu anlatılsa ama nerdee... Bunlar dinle bilimi birleştirmeye çalışıyorlar."

"Karar olumlu; ama seçmeli veya değil, din dersi yerine genel ahlak kuralları dersi daha olumlu ve birleştirici olurdu."

"Laik devletimizin kamusal okullarında bu tür bir ders olmamalı. Bu yaştaki çocuklara namaz sûreleri ve dogmalar değil sorgulayıcı, araştırmacı bir kişiliğe sahip olmalarını sağlayacak dersler verilmelidir. Seçmeli/seçmesiz hiçbir şekilde devlet okullarında din dersi verilmemeli. Camileri din için kullanalım okulları değil."

"Ohh bee ohhhh! Bir Alevi olarak bu kararın alınmasına çok çook sevindim. Çocuğuma zorla başka bir dinin öğretilmesi resmen zulümdü bana. Umarım bir an önce son bulur bu zorlama."

"Şimdiye kadar beklemeniz bile hataydı. Bilim nerdee din nerde. Çocuğunu eğitmek isteyen göndersin Kur'an kursuna, imam hatipte yer mi yok? Milli eğitimin amacı din öğretmek değil, iyi vatandaş yetiştirmektir ama nerdee. Milli Eğitim Bakanı alıp da milli eğitimin amaçlarını okusa iyi olur."

...

Din derslerini mecburi olmaktan çıkaran mahkeme kararı üzerine yapılan okuyucu yorumları böyle sürüp gidiyor; eğer bu yorumları Alevi kamuoyunun sesi diye kabul edersek mahkeme gerçek bir probleme parmak basmış demektir.

Yorumlarda dikkatimi çeken şey, dinle ahlakın birbirinden ayrı olduğu zannının yaygınlığı idi. "Benim çocuğuma evrensel ahlak kurallarını öğretin, ayrıca İslâm ahlâkına veya dinden türemiş ahlâka gerek yoktur" kanaati, anlamlı şekilde tekrarlanıyor. Bu varsayım doğru değildir ve içi boştur. Laik veya Hümanist ahlak zannedilen prensipler bile, bir şekilde din mahreçlidir. Evvela bunu tespit edelim. Yani, İslâm'ın Sünnî akidelerini beğenmeyenlerin alternatifi, bir başka dini doktrinin ahlak kurallarını benimsemektir. Böyle olduğunu bilerek İslâm ahlâkını tercih etmeyenlerin seçimini saygıyla karşılarım; fakat yukarıdaki yorumları okuyunca çok üzüldüğümü de itiraf etmeliyim; üzüntüm İslâmi akîde ve umdelerin reddinden doğan bir avukatlık içgüdüsü değil, bilakis Alevilerin içinde bulunduğu kaotik zihni

durumdan kaynaklanıyor; bilindiği gibi bu kaosun zirve noktası, Aleviliğin İslâm harici (Ali'siz), Hümanist ve Seküler bir hayat tarzı gibi kabul edilmesidir. Alevilerin mühim ekseriyetince bu zorlama yorumun kabul gördüğünü zannetmiyorum; kaldı ki kendini böyle tarif edenlere de saygı göstermek zorundayız. Ne var ki bu istikametin varabileceği mânidar bir çıkış yoktur benim fikrimce. İnsanların manevi ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaçlar, belli bir zaman içinde mutlaka yeniden dini formlara dönüşür ki bu çerçevede bizatihi Atezim dahi din sûretine bürünmektedir.

Din eğitiminin gönüllülük esasına dayanmasını doğru bulanlardanım; ama seviyesi yüksek ve kaliteli din eğitimi, bütün toplumlar için ihtiyaçtır ve zaten uygulanmaktadır. Okullarda mecburi din eğitimine muhalif Alevi kardeşlerimiz -ve tabii Sünniler de-, tenkitlerini doğrudan "din"e veya İslâm'a yöneltmek yerine eğitimin kalite ve muhtevasına yöneltmiş olsalar bu kaostan hepimiz daha kârlı çıkarız gibime geliyor.

Siyasi tarihimizde bir ilk: Kastamonu mebusu Halit Akmansü

Birinci ve ikinci Meclis'te Kastamonu mebusu olarak görev yaptı. Halit Bey'in Halk Fırkası'ndan ayrılmasına sebep olan hadise hilâfetin kaldırılmasıdır.

Bugün size Cumhuriyet Halk Partisi'nden (O esnadaki adıyla Halk Fırkası) istifa eden ilk mebusun hayat hikâyesinden bahsedeceğim. Bu şahıs Kurmay Albay Dadaylı Halit Bey'dir (Akmansü). 1884 Yılında Kastamonu'nun Daday kazası yakınlarındaki Kelebek köyünde doğmuş. 1897 Osmanlı-Yunan Harbi'nde kazanılan zafer sebebiyle yapılan geçit resmi esnasında askerlerin yürüyüşü çok hoşuna gittiği için asker olmaya karar vermiş. Evvela Askerî Rüşdiye'yi, ardından Bursa Işıklar Askerî İdadisi'ni bitirerek Mekteb-i Harbiye'ye girmiş (İnternet'in "özgür" ansiklopedilerinden birine göre bu okul Mühendishane-i Berr-i Hümayun diye geçiyor. Kesinlikle yanlıştır!). Halit Bey'in askerlik kariyeri üstün başarılarla dolu. Sadece şu kadarını zikretmek yeterlidir: Sivas Kongresi'ni engellemek isteyen Elazığ Valisi Ali Galib'i engellemesinin yanısıra Sakarya Harbi'nde ve Dumlupınar Meydan Muharebesi'nde Kafkas tümenlerine komuta etti ve Yunan Başkumandanı Trikopis'i esir aldı. Hayatı hakkında en geniş ve doğru bilgiyi, yeğeni Ziya Göğem tarafından kaleme alınan "Dadaylı Halit Akmansü, 2. C., İstanbul, Halk Basımevi, 1954-1956, 467 s. isimli eserde bulmak mümkündür.

Millî Mücadele'nin bizim için ilginç taraflarından biri de cephede çarpışan yüksek rütbeli askerlerden çoğunun, aynı zamanda BMM'de mebus olarak görev yapmış olmalarıydı. Halit Bey de bu asker-mebuslardan biriydi. Birinci ve ikinci Meclis'te Kastamonu mebusu olarak görev yaptı. Birinci Meclis'in son aylarında askerî zafer kazanıldıktan sonra Meclis dahilinde oluşan gruplardan 1. Grup içinde yer almıştır. Halit Bey, 1923 yazında yapılan seçimlerde yeniden Meclis'e girmiş, bu yılın Aralık ayında patlak veren "ordu mensuplarının siyasetten

ayrılması" hadisesinde askerî görevinden istifa ederek mebus olarak siyasete devama karar vermişti.

Halit Bey'in Halk Fırkası'ndan ayrılmasına sebep olan hadise Hilâfetin kaldırılmasıdır. 3 Mart 1925 günü Meclis'e verilen kanun teklifine göre o esnada görevde bulunan Türk Hükümeti, "dünyevi ve uhrevi bilcümle vezaifi mütevecciheyi ifa ile mükellef bir hükümeti İslamiye" teşkil ettiği için ayrıca hilâfetin sürdürülmesine lüzum kalmamıştı. Çoğunlukla gözden kaçmış bir orta malı bilgiyi de bu vesileyle hatırlatmış olalım: Türkiye, 1923'ün 29 Ekim'inden 3 Mart 1924'e göre "halifeli bir cumhuriyet" olarak devam edegelmişti.

HF Mebusu Halit Bey, bu teklif Meclis'in genel kuruluna gelmeden önce yapılan grup toplantısında söz almak istemiş; ancak yapılan görüşmelerin yeterliliğine dair bir önergenin kabulü üzerine söz alamamış ve canı sıkılmıştı. Bunun üzerine parti tüzüğüne uygun olmamakla birlikte ertesi gün yapılacak genel kurul görüşmelerinde konuşmaya karar verdiği anlaşılıyor. Meclis'in bu oturumu, Türk siyasi hayatında çok önemli bir yer işgal etmesine rağmen pek bilinmez.

Şimdi biraz daha ayrıntıya girebiliriz.

Oturum başlarken kanunun aleyhinde söz almak isteyen Gümüşhane Mebusu Zeki Bey'i (Kadirbeyoğlu), tatlı dille ikna etmek için Recep Peker'in yanıbaşında oturarak engellemeye çalıştığı, buna rağmen dikbaşlılığı ile tanınan Zeki Bey'in kürsüye gelerek şöyle konuştuğu anlatılıyor (Göğem, C.1, s.262): "Arkadaşlar bendeniz mutedil, liberal, bununla beraber müthiş bir ittihadı İslam taraftarıyım. Tarihin bu azametini kendi milletimde görmek isterim. Benim gayem budur. Bunun içindir ki memleketin hem iç, hem de dış siyaseti noktainazarından hilâfetin ilgasını kabul edemem... Hilafetin ilgasını kabul ederek bugünkü vaziyet dahilinde bu müthiş kuvveti düşmanların veyahut diğer hükümetlerin kucağına atmayalım". Bu konuşma üzerine mecliste sıra kapaklarına vurulup, lâf atılarak Zeki Bey'in sözü kesilmeye çalışılmış, Zeki Bey ise aynı şiddette karşılıklar vererek tansiyonu iyice yükseltmiş, bunun üzerine Meclis Başkanı Fethi Bey (Esener) Zeki Bey'in HF'ye mensup olmadığını, bağımsız mebus olduğunu bu yüzden söylediklerinin sükunetle dinlenmesi gerektiğini ihtar etmek zorunda kalmıştı.

Zeki Bey, henüz yayınlanmamış hatıralarında bu hadiseye açıklık getirerek, sataşmalarla kesilen konuşmasının Meclis zabıtlarına düzeltilerek konulduğunu ileri sürüyor. Zeki Bey'e göre hanedan mensuplarının cumhuriyet için bir tehlike teşkil etmeleri muhal ihtimaldir. Bunlar, Ankara'da birkaç apartman içinde topluca iskan ettirilerek, çocukları resmî okullarda okutulur, işe yarayanları devlet hizmetinde çalıştırılmak suretiyle yarım asır içinde halk içinde eritilebilirdi. İşte bu esnada sataşmaların başlamış olduğu anlaşılıyor. İstanbul Mebusu Ali Rıza Bey, Zeki Bey'i sarayın hafiyesi olmakla itham edince Zeki Bey, muhatabını yalancılıkla suçlar ve muhatabının Umumi Harpte Levazım Reisi İsmail Hakkı Paşa'nın sağ kolu

olduğunu, vazifesinde dürüst davranmadığını ima eder. Daha sonra Kozan Mebusu Ali Saip Bey araya girerek, "Zeki Bey, hanedan mensupları bu müdafaanı görseler seni damat yaparlardı" diye lâf atar. Zeki bey bunun üzerine "damad-ı şehriyari olmak (saraya damat) elbette bir şereftir. Burada kalmış olsalar sizlerden kimseye sıra kalmazdı. Değil damad-ı şehriyari olmak fırkanızın edib-i muhteremi muhterem Celal Nuri (İleri) bey, sarayın soğancıbaşılığına çoktan talip çıkmıştı" cevabını verir. Ardından Topçu İhsan'a (Eryavuz) da cevap yetiştiren Zeki Bey'in sert tarizleri genel kurulda soğuk bir hava estirir. Verilen arada Zeki Bey, kendisini Başvekil İsmet Bey'in (İnönü) bir pusula göndererek Meclis binasındaki başvekalete tahsis edilen odaya çağırttığını söylüyor. Odada İsmet Bey yerine Halit Paşa'yı (Deli Halit diye bilinir. 1925 yılında Meclis'te çıkan bir çatışmada vurularak öldürüldü) görerek şaşıran Zeki Bey, iki adım atınca kapı arkasından kapanır ve Rize Mebusu Rauf, İstanbul Mebusu Ali Rıza ve Topçu İhsan (Eryavuz) kapı arkasından ortaya çıkarlar. Zeki Bey bunun bir tertip ve pusu olduğuna hükmederek belindeki çifte silahını çıkarır ve odanın köşesine giderek sırtını sağlama alır. Bunun üzerine "silaha ne lüzum var, biz sadece konuşacaktık; bize hırsız dedin, senden özür bekliyoruz" cevabını alır. Zeki Bey sert bir dille özür dilemeyeceğini belirtir. Neticede Zeki Bey'in Meclis'teki arkadaşları yokluğunu farkederek oda kapısına gelir ve kapıyı vururlar. Zeki Bey de elinde silahları ile dışarı çıkar ve kendi ifadesine göre "pusu"yu savar.

Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'ta Hilafet'in kaldırılması meselesine değinirken, "İlk itiraz Kastamonu Mebusu Halit bey tarafından vaki oldu. Müzakerenin cereyanı esnasında, Halit Bey'e bir iki zat daha iltihak etti" (Nutuk, C.2, s.849, TDTE basımı, 14 b., 1982) diyor. Zeki Bey, burada imâ ile geçilen o birkaç kişiden biridir. 2. TBMM'ne bağımsız sıfatıyla giren yegâne mebus Zeki Kadirbeyoğlu idi. Henüz basılmayan hatıralarında 1923 yazında Gümüşhane'deki seçimlerin nasıl cereyan ettiğine dair ilginç hadiseler nakleden Zeki Bey, ismi 1926'da İzmir Suikastı sanıkları arasına da karışmış ama beraat ederek siyasi hayatını noktalamıştır.

Halit Akmansü'nün hilâfetin ilgasına hangi gerekçeyle itiraz ettiği ve neticede ne sebeple partisinden istifa ederek, Türk siyasi hayatında bir ilk teşkil ettiğini, inşallah gelecek haftaya bırakıyorum

2500 şınav!

Çekirge: Papa cenaplarını Türkiye'ye kim davet etti ki usta?

Ustası: Papa, Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı tarafından resmen davet edildi evladım.

Ç: Papa siyasi bir figür mü, yoksa sadece ruhani bir lider mi?

U: Papa hem bir siyaset adamı, hem Katolik dünyasının dinî lideri. 1929'da İtalya devleti ile Papalık arasında imzalanan anlaşmaya göre Vatikan bir devlettir. Papa da, bu devletin devlet başkanıdır çekirge.

Ç: Vatikan laik bir devlet midir usta?

U: Değildir, Vatikan bir ruhban sınıfı tarafından yönetilen teokratik bir devlettir; daha doğrusu teokratik bir monarşi.

Ç: Yani usta, Vatikan bir din devleti mi oluyor yoksa?

U: Aynen öyle çekirge. Zaten Teokrasi kavramı, yani ruhbanlar ve din adamları tarafından yönetilen devlet biçiminin ifade edildiği kavram, varlığını Katolik Kilisesi'ne borçludur. Ne kadar meraklısın sen bakayım böyle?..

Ç: Vatikan ciddi bir devlet midir; uluslararası ilişkilerde ağırlığı da var mıdır acaba?

U: Şekil şartları itibariyle Vatikan tam bir devlettir fakat yüzölçümü 44 bin metrekareden oluşan, daimi nüfusu bini bile bulmayan bir devlet. Hükümranlık alâmetleri kullanırlar. Vatikan devletinin doğrudan veya dolaylı olarak kontrol ettiği 200 civarında dergi ve gazete, yüzden fazla radyo istasyonu, 50 civarında televizyon kanalı bulunmaktadır.

Ç: Üff, peki bu devletin maddi kaynakları nereden gelir?

U: Dedik ya Çekirge; başta Katolik inancına mensup olanların ödediği kilise vergisi olmak üzere, aidatlar, bağışlar, şirket gelirleri, hisse senedi, bono, tahvil gibi iştiraklerden elde edilen gelir, hediyelik eşya satışları, basın kuruluşlarından temin edilen gelir ve bankacılık faaliyetlerinden sağlanan para ile Vatikan, geçim sıkıntısı, ekonomik bunalım çekmeyen nadir devletlerdendir.

Ç: Roma'da bulunan birisi, diyelim Norveçli bir turist, isterse Papa'yı uzaktan da olsa görebilir mi?

U: Çok zor çekirge. Papa genellikle çarşamba günleri Vatikan'da, yazın ise Castel Gondolfo nam mahalde kabul günleri düzenlemektedir. Bu törenlere katılmak için önceden müracaat edilip izin alınması gerektiği gibi, Katoliklerin de bağlı oldukları kiliseden bir ikametgah ilmühaberi getirmesi gerekmektedir. Yani senin hiç şansın yok!

Ç: Bu son derece normal; peki bu törene katılmak için başka şart var mı?

U: Elbette var. Kadınlar uzun kollu, başı kapalı olmak ve sade, koyu renkli, dikkat çekmeyen elbiseler giyinmek zorundadır. Erkekler ise koyu renk takım elbise ve kravatlı olurlar.

Ç: Hmm, bu durumda Papa'ya bir radikal dinci diyebilir miyiz?

U: Bakış açına göre değişir oğlum; meselâ Türkiye'de dinci veya radikal dinci sayılmak için bu sıfat ve özelliklerden çok daha azını taşımak yetmektedir.

Ç: Peki, laik bir devletin başkanı, Katoliklerin ruhani ve siyasi önderini resmen kabul etmekle laikliği çiğnemiş olmaz mı?

U: Uluslararası ilişkilerde, iç hukuktan türetilmiş kavramlar her zaman işe yaramayabilir çekirge; dolayısıyla endişelenme, laikliğe bir şey olmaz!

Ç: Son soru ustacığım; Papa yerine, bir başka dinin veya mezhebin, diyelim ki Şiilerin en muteber Ayetullahı Türkiye'yi ziyaret etmeye kalkışsa, aynı derece hoşâmedi görür müydü?

U: Görmezdi çünkü böyle bir ziyaret başlamadan sona ermiş olurdu... Hayırdır, bakıyorum dalıp gittin?

Ç: Aklım karıştı be Usta, ben en iyisi 2500 şınav daha çekeyim.

U: İyi olur oğlum, haydi başla!

Aralık

Üstelik şişman!

Olacak iş değil, mümkün değil, inanılmaz, olabilemez! Türkiye'de şike olmaz; çünkü eşyanın tabiatına aykırıdır. Spor toplumu içinde futbol camiası, hassaten, neredeyse bir asırdan beri üstün ahlak kriterleri, centilmenlik ruhu, kanunlara ve evrensel hukuka bağlılığı ve yüksek karakter standardı ile gözümüzün nuru, ciğerimizin köşesi, herbir şeyimizdir.

Böyle bir güneş, nasıl balçıkla sıvanabilir ki?

Futbol kulüplerimiz şike konusunda o kadar hassas, o kadar alıngandır ki, sırf dedikodu olmasın diye kazanılan maçtan sonra alınan 3 puanı bile onlara kabul ettirmek için destani mücadeleler verilmiş ve neticede "bütün dünyada kazanan takıma 3 puan veriliyor; biz almazsak yanlış anlaşılırız, ayıp olur" mülahazasıyla bu uygulama kerhen kabul edilmiştir.

Nitekim bütün mahkeme kayıtları ortadadır; bugüne kadar Türkiye'de şike yaptığı gerekçesiyle hiçbir takım, yönetici veya futbolcu ceza almamıştır; çünkü ülkemizde şike gibi veya teşvik primi gibi ahlâksız bir teklifi yapacak veya yapılan teklifi kabul edecek kadar düşük bir ferd-i vahid tasavvur etmek bile imkânsızdır.

Öyle fakat, küçük, sevimsiz bir iddia ile karşı karşıya bulunduğumuz da pis bir gerçektir. Zaten çok kötü, bednam, dalavereci, şantajcı, yalancı, güvenilmez, şöhret düşkünü ve üstelik ticarette başarısız ve ailevi ilişkileri de pek matah sayılmayan bir müfteri ortaya çıkarak, bir asırdan beri namuskârlığı ve bükülmez karakteri ile dünyaya nam salan güzide futbol kulüplerimizden bir kısmına ve bazı futbolculara karşı şen'i, mel'un, menfur, asılsız ve insafsız bir çamur atmak gafletinde bulunmuştur.

Üstelik bu şahıs şişmandır.

Bu iddia, saygıdeğer futbol toplumunda derin bir inkisar, vahim bir sukut-ı hayâl, elîm bir teessüre yol açmıştır; yazıktır, ayıptır, günahtır.

Ne var ki denizin kıyısına oturup yemek kaşığı ile denizin sularını azaltmak nasıl mümkün değilse, -velev ki- Türkiye'de futbol camiasının bazı mensuplarına şike töhmetinde bulunmak da o kadar faydasız, câhilâne ve imkânsız bir mezbûhâne gayrettir.

Evet, cennet ülkemizde başka bir takım sektörlerde hırsızlık, cinayet, gasp, nitelikli ve niteliksiz dolandırıcılık, organize suç çetesi kurmak, nüfuz ticareti yapmak, kaçakçılık, bazı bürokratlarla işbirliği yaparak devlet malını ve arazisini talan etmek, banka kurup içini boşaltmak neviinden basit ve ufak-tefek olumsuzluklara rastlanmadığını söyleyemeyiz; böyle olaylar ne yazık ki seyrek de olsa görülüyor; ama şike?..

"Niçin olmasın, şike de diğerleri gibi ahlâksız, kanun dışı bir eylem; birini yapan ötekine de tevessül eder pekâlâ" tarzında bıdı-bıdı yapmayı zihninden geçirebilecekleri ciddiyetle ve unutulmaz bir Müslüm Gürses repliği ile uyarmak isteriz. Filmde kendisine birini öldürmesini teklif eden kötü adama Müslüm Ağabey şu unutulmaz cevabı vermişti:

-Bi dakka, bi dakka... Sen beni tanımamışsın; hırsızlık, cinayet tamam ama adam öldürmekte ben yokum arkadaş!

Siz bu repliği pekâlâ, "hırsızlık, cinayet tamam ama şike işinde ben yokum arkadaş" şeklinde de okuyabilirsiniz. Bu anlamlı örneği burada açıkça zikretmemin sebebi, bir kanunsuz ve menfur eylem tipi olarak "şike"nin, milli tabiat ve hasletlerimize ne kadar aykırı ve "olabilemez" olduğunu hatırlatmak maksadına müteveccihtir.

"Şike var" iddiasında bulunan bedhahlar, bu elîm iftirayı bizatihi isbat etmek zorundadırlar; edemeyen müfteridir, şişmandır. Nitekim şimdiye kadar bu gibi iddialar isbat edilememiş, hatta bu yüzden, ünlü bir Türk büyüğü tarafından sarf edilen, "Rüşvetin belgesi mi olur ulan" sözü Türk Kriminoloji literatürüne altın harflerle şeyedilmiştir.

Üstelik unutmayalım; şike iddiasını ortaya atan adam şişmandır.

İstanbul'un ormanları nasıl kurtulur: Az sonra!..

Bir defasında uçak, Yeşilköy Hava Limanı'ndan, "bir iki tur atıver de öyle gel; şu an çok yoğunuz" mesajı almış olmalı ki, pilotumuz bizi en doğusundan batısına İstanbul üzerinde birkaç tur attırınca manzarayı daha net şekilde görebilmiş ve çok şaşırmıştım. İstanbul'un dağı taşı altın değil fakat ormandı.

"O senin bahsettiğin orman ancak uçaktan görülür; biz bunca yıllık İstanbul sâkiniyiz, orman filan görmeden geçti ömrümüz" diye homurdanacakları anlayışla karşılıyorum. Bahsettiğim orman, elbette ki Karadeniz Bölgesi'ndeki ormanlarla mukayese kabul etmez, küçük ölçekte bir ağaç yeşilliğidir ve tahminimce Ormanlar Kralı Tarzan, o meşhur ağaçtan ağaca sarmaşık

dalıyla uçma numarasını İstanbul ormanlarında tekrarlamaya kalkışsa soluğu derâkab ortopedi servisinde alacaktır.

Anlayacağınız İstanbul ve orman kelimeleri, zihnimizde birbirinden o kadar uzak tedailere bölünmüş durumda bulunuyor ki, Dersaadet'i kuzeyden kuşatan orman örtüsünü görünce, "yok daha neler" demekten kendimi alamamıştım. İlk şaşkınlığım daha sonra gitgide derinleşen bir hayrete dönüşecekti: Acaba nasıl olmuştu da sevgili mütayitlerimiz, göz hizasından değilse bile uçaktan kabak gibi görülebilen İstanbul ormanlarındaki o derin kooperatif ve villa potansiyelini fark etmemişlerdi? Birkaç dakika sonra yanıldığımı fark edecektim; bal gibi fark etmişlerdi ve orman arazisi içine çil çil serpilmiş villalar, bir kısım mütayitlerimizin de İstanbul'u uçaktan alıcı bakışıyla seyrettiklerini ortaya koyuyordu.

O zaman aldı beni bir düşünce; niçin bazı orman arazisi içine villa, site, bilmemne kent benzeri yapılaşmalar konduruluyordu da bazı ormanlar yapılaşmadan henüz uzak kalmıştı?

Bu soruyu bugünlerde hepinizin sorduğuna eminim; cevabını, hukuk sistemimizin içinde yer alan "bilirkişi" kurumu biliyor. Orman işinden anlayan bir bilirkişinin "ormanlık alan" ile "orman vasfını kaybetmiş alan" arasındaki farkı tayin edebilmesi için mutlaka elle tutulur, maddi kıstaslar vardır. Bizim gibi sıradan insanlar bu teknik incelikleri bilmediği ve asla bilemeyeceği için lâfı uzatmak anlamsız. Bize düşen sadece ve ancak uçak penceresinden hırsızlama bir bakış fırlatabileceğimiz ormanlık arazideki yapılaşmaların ardında müthiş ve vahşi bir güç mücadelesinin yattığını tahminden ibarettir.

Ve bugün artık iyice farkındayız ki -meselâ- Gülhane Parkı içindeki yüksek ağaçların arasında, birbirine uygun aralıklarla yerleştirilmiş 20-30 villanın birkaç ay içinde mantar gibi yükselivermesi, aslında olmayacak işlerden değildir; sadece "uygun bilirkişi"lerin ve sair bazı gerekli kişilerin bir araya getirilmesi problemidir.

Bu arada İstanbul çevresinde, trafikten, gürültüden uzak, havası temiz, eli yüzü düzgün bir evde oturmak isteyenlere mesken inşa edip satan sektör mensuplarının, niçin ormanlık alan tercih ettiklerini de sorgulamalıyız; varlıklı insanlar, yeşillikler içinde bir evde oturmak istiyor olabilirler (hepimiz isteriz bunu); o zaman çaresi kıraç ve imara uygun bir arazi satın alıp yeşillendirmek daha doğru değil midir? Bilemediniz 7-8 senede hızlı büyüyen ağaç cinsleriyle ağaçsız bir araziyi şenlendirmek mümkün iken bazı mütayitler, niçin ille de devlet koruması altındaki yeşilliklere göz dikmektedirler?

Bunlar naif, -nasıl denir?- lüzumundan fazla safça sorular, farkındayım; yeniden başa dönelim en iyisi. İstanbul'u kuzeyinden kuşatan yeşil dokunun beni ne kadar şaşırtıp hayrete düşürdüğünü söylemiştim az önce. Her şeyden önce bu varlığı bugüne kadar koruyan, bakımını yürüten ve sahiplenen kamu görevlilerine teşekkür borçlu olduğumuzu ihmal etmemeliyiz. Neticede ormancılarımın içinden çok küçük bir kısmı, gayrımeşru işlere tevessül

ederek gözükara inşaatçı takımıyla işbirliği yapmayı kabul ederken kaahir ekseriyet vazifesini hakkıyla yerine getiriyor ve kutlanmayı hak ediyorlar.

Gelelim esas meseleye.

Bu yılın yaz aylarında Beykoz sırtlarında villalarla gecekondu tipi apartmanların dudak dudağa yaşadığı bir semtte (mahallenin adını bilmiyorum ama Anadolu Hisarı sırtlarında bir yerdi) birkaç gün misafir kaldım. Kaldığım evin penceresinden ikinci köprü viyadüğü ve çevresindeki yeşil arazi gayet güzel görülebiliyordu. Manzaranın tadını çıkarırken, orman ağaçlarının tıraşlanmasıyla kazanılmış bir arazide buldozerlerle yıkılmış on-onbeş civarında villa gördüm ve ev sahibine sebebini sordum. Meğer bu villalar askerî mıntıka dahilinde veya askerî alana komşu vaziyette imiş.

O anda Cumhurbaşkanımızın "Türk aydınlanması" deyip durduğu şeyin varlığını kafamın içinde hissettim!

İstanbul'un ormanlarını korumak basitti aslında! Onları askerî mıntıka haline getirip etrafına dikenli tel çekerek yüz metre aralıkla "askerî mıntıka, değil girmek veya villa yapmaya kalkışmak, fotoğraf çekmek bile yasaktır" levhaları asmak kâfi.

Bakımını yine ormancılarımız yapsın gerekirse, bu arazileri 50'şer 100'er, 200'er yıllığına silahlı kuvvetlerimize kiralayıp kurtulalım; aynı fikri İstanbul'un içecek suyunu sağlayan havzaların çevresinde de tekrarlayabiliriz pekâlâ.

Bu fikrim İstanbul'a ve İstanbullulara armağan olsun. Takdir filan da beklemiyorum ama "bu ne militarist kafadır" diyeceklere şehirlerimiz ve çevresindeki yeşil alanların niçin hep "askerî mıntıka" içinde kaldığını da hatırlatmak isterim.

Ciddiye alınması gereken bir Cemil Meriç eleştirisi

Dücane Cündioğlu'nun, 'Bir Mabed Bekçisi' ve onun hemen akabinde yayınladığı 'Bir Mabed İşçisi: Cemil Meriç' adlı çalışmaları üzerinde durmalıyız; çünkü 'fikir arkeolojisi' denilebilecek bir türe giren bu tarz çalışmaların benzerine pek rastlamıyoruz; alıştığımız biçimiyle bir monografi sayılmaz, tam manasıyla biyografi de değil. Fikir arkeolojisi belki en doğru karşılık.

Arkeolojik çalışmalar, daima bir 'yeniden inşa' maksadına yönelir. Büyük masraf ve emekle yürütülen alan çalışmasında elde edilen bulgular, kurulan faraziye çerçevesinde farazî yerlerine konularak sabırla biriktirilir ve yeterli veriye ulaşıldığı kanaatine varılınca yeniden inşâya (reconstruction) girişilir. Dücâne Cündioğlu'nun çalışması, aşağı-yukarı buna benzer safhalardan oluşuyor. Evvelâ Cemil Meriç'in yayınlanan bütün yazılarını, ilk müptedi denemelerden defalarca restore edilmiş kitap baskılarına, kitaplarının üzerine kendi el yazısıyla koyduğu özel ithaf yazılarından hangi hâletle sarf edildiğini bilmemize pek imkân

bulunmayan sohbet anekdotlarına kadar ulaşabildiği bütün evrakı, tarih sırasına göre fişleyip tasnif ettikten sonra, esaslı bir mukayeseye tabi tutarak yazarın fikir dalgalanmalarındaki seyri titizlikle takib etmiş.

Bu gayreti tebcil etmeli ve saygıyla eğilmeliyiz, zira benzeri çalışmalar pek azdır ve bu tür araştırmalar, sahibi açısından pek 'tiraj, şöhret, takdir' neviinden ödüller de vaadetmez. İhtiramdan sonra şu sualin cevabını bulmak hakkını ediniyoruz: Araştırmacı, böyle bir zahmetli çalışmayı niçin üstlenmiştir ve maksadı nedir? Cündioğlu, bu soruları şöyle izah ediyor: Balzac romanlarına merak sardırdığı bir esnada bir dostu ona Balzac'ı Cemil Meriç tercümelerinden okuması gerektiğini hatırlatıyor. Bu tercümeleri gözden geçirirken sayfa dibine düşülen mütercim haşiyeleri dikkatini çekiyor ve burada daha evvel tanıyıp bildiği Cemil Meriç'in 'mütercim' tarafı ile de karşılaşıyor; merakını gidermek için araştırma halkasını genişletince, o günlerde (40'lı yıllar) yoğun bir tercüme faaliyetine sahne olan fikir ve edebiyat ikliminde Cemil Meriç'in tercüme tenkidleri kaleme aldığını da fark ediyor. Bu, münekkid Cemil Meriç'tir. Mütefekkir ciheti ise Cemil Meriç'in en ziyade bilinen ve takdir edilen tarafıdır. Bu durumda Cündioğlu bir karar vermek mecburiyeti hissediyor.

Fincancı katırlarını ürkütmek...

"Bir mütercim ve münekkid olarak takdir ettiğim bu fikir işçisinin tezatlarla dolu mütefekkir yönüne temas etmem halinde, fincancı katırlarını ürkütmek hadi bir yana, Meriç'ten, Meriç'in zengin ve çok yönlü dünyasından (...) istifade edecek genç okurlarını ister istemez hayal kırıklığına uğratmak gibi sevimsiz bir duruma da sebep olmak söz konusuydu." (s.12) Yazar, bilinen, tanınan, 70'li, 80'li yılların Meriç'ini "yâra da ağyâra da hoş görünmek ihtiyacı hisseden, inişlerle çıkışlarla dolu hâlet-i ruhiyesinin imkân verdiği nisbette itidali arayan ve nadiren de olsa bulan" biri olarak niteledikten hemen birkaç satır sonra kararını şöyle açıklıyor: İnceleme, Meriç'in sadece mütercim ve münekkid ciheti ile sınırlı tutulmayacaktır, "çünkü önce 70'li ve 80'li yılların Meriç'iyle ilgili kemikleşmiş snop kavrayışları silkeleyip sarsmak ve vıcık vıcık müdahene kokan yıllanmış gevezeliklerin bir an evvel son bulması amacıyla, çürüme emareleri gösteren bu yaraya hiç beklemeden neşter vurmak, bana daha sağlıklı ve ahlâklı bir tutum gibi görünmüştü."

"İhsâs-ı rey" gibi görünse de okuyucu, bu noktada dürüst ve şeffaf davrandığı için Cündioğlu'na şükran duymalıdır; bu hüküm mütereddid bir hipotezden çok "cerh ve tadil" kararlığını imâ ediyor olsa bile.

Med-cezir manzaraları

Cündioğlu, şimdilik iki cildi yayınlanan ve kısa zamanda üçüncüsünü yayınlamasını beklediğimiz çalışmasında, Cemil Meriç'in fikir hayatındaki med-cezir manzaralarının izini sürüyor. Bazen anlayışla karşılasa da çoğunlukla, karşılaştığı tutarsızlıkları acı bir dille yermekten kaçınmıyor. Problem, Meriç'in yazıları ve fikirleri arasında zaman zaman

tutarsızlık fark edilmesinden kaynaklanmıyor; düşünen, yazan ve yayınlayan herkes, benzer tenakuzlardan sıyrılamaz ve işin güzel tarafı, sıyrılması da gerekmiyor. Çelişkiler, müridleri rahatsız eder, doktrine edilmiş kişiler, fikri med-cezirlerden rahatsızlık duyarlar. İşin 'fikri serüven' kısmını merak edenler için çelişki pürüz teşkil etmez, aksine serüveni daha renkli ve anlaşılır kılan detaylar faslındandır.

Cerh ve şerh

Dolayısıyla Cemil Meriç'in fikirleri arasında tenakuzlar bulunmasını kendimce her zaman tabii bir hak olarak kabul ettim; bu tenakuzlara dair ipuçlarını Cemil Meriç, eserlerinin en çok itibar gördüğü zamanlarda, yani 70'li, 80'li yıllarda ifşadan kaçınmamıştı; kaldı ki ifşa etmese bile öyle bir hakkı zaten vardı. Hâlâ vardır. Kitaplarını basan, okuyan ve kıymet veren kitle ile ruhen ve zihnen ne kadar uzak olduğunu kendisi biliyordu elbette; biz okurları da böyle bir mesafenin varlığından haberdardık; ama doğrusu o günlerde hiçbirimizin aklına, günün birinde dikkatli bir müdekkikin Meriç'in 40'lı yıllarda yayınladığı makale ve tenkidlerini dosyalayarak, zamanında hayli yankı uyandırmış fikirleri cerhedeceği gelmemişti, zira bizim klasik geleneğimiz nice zamandan beri cerhden ziyade şerhe yönelmiştir.

Cemil Meriç 'bizden' biri değildi; bu açıktı; ama 'kimlerden' olduğunu merak ettiğimizde yolumuz hemen onun fikir serüveni tarafından kesiliyordu; doğrusu pek de önemli görmüyorduk vaktiyle solcularla düşüp kalkmasını, hatta kendini hâlâ Marksist saymasını. Vücudunun enkazına sıkışıp kalmış bir adamdı o; bazı şeylere hakkı vardı.

Biz, o enkaz manzarasını, ancak Meriç'in Jurnalleri, mirasçıları tarafından yayınlanıp kitapçı vitrinlerini süslediğinde fark edebilmiştik. Cemil Meriç'in fikri ihtilaflarını, sadece kendisini ilzam eden bir serüven olarak kabul edip defteri kapatmak fikrine, Jurnalleri okuduktan sonra karar vermiştim. O, hepimizin sıradan motivasyon sebepleriyle iliştiği hayata fikri cehdinin kanayan tırnaklarıyla tutunmuştu. Bana göre bu tavır, sadece anlaşılmakla iktifa edilmeliydi lâkin meşhurdur, 'meydâne düşen kurtulamaz seng-i kazâdan'. Cündioğlu'nun nokta-i nazarı farklıdır ve bundan böyle Cemil Meriç'i okuyanlar, Dücâne Cündioğlu'nun kendince haklı ve makul sebeplerle epey hırpaladığı bir Cemil Meriç imajından hareketle okuma eylemine başlayacaklardır.

Evet tutunduk; hâlâ tutunmuyor muyuz?

Dücane Cündioğlu, bir noktada haklıdır çünkü, 'Bu Ülke'nin Ötüken tarafından yayınlanmasıyla birlikte sağ cenah, Cemil Meriç'in şahsında kendi vicdan ve kanaatlerini ibrâya ehil, varlığını meşrulaştırmaya müsait, sıradışı bir fikir adamı figürü fark etti ve ona tutundu. Cündioğlu, Cemil Meriç'in "o cephenin beklentilerine ve alışkanlıklarına uygun davranmak için elinden geleni yaptığını" ileri sürmekte hatta bir adım daha ileri giderek onun, yeni rolünü, "hidayet bulmuş bir mühtedi psikolojisiyle içselleştirdiğini" (s. 72-73) söylemektedir. Cündioğlu, Meriç'in daha önceleri uzun uzadıya üzerinde titizlendiği roman ve

şiir gibi meselelerle uğraşmayı 70'li yıllarda terk ederek sosyal ve siyasi meselelere daldığını, muhafazakâr kamuoyunda ise bu dönemde yayınladığı yazılarıyla itibar bulduğunu (s. 78) ve bu intibanın Cemil Meriç hakkında bütünü kucaklamak bakımından elverişsiz olduğunu da belirtiyor; yani Cemil Meriç bu beklenmedik sağ cenah desteğini fark edince sair işlerini bırakıp bu cenahın gönlünü hoşnud edecek doktriner kılıklı şeyler yazmaya yönelmiştir! Sağ cenahta, soldan gelen misafirlere öteden beri hep sıradışı bir nezaket ve muhabbet gösterilir; bu noktada misafirleri yermek yerine, aynayı kendi suratımıza tutmak daha faydalı olmaz mı diye düşünürüm hep.

Yazarlara ruhumuzu satmıyoruz; sadece okuyoruz...

Benim Cemil Meriç okumalarından aklımda kalan şey, keskin aforizmalar ve yalınkılıç hükümler değil, beynini lime lime edercesine öğrenmek merakı, fikirlerini defalarca ve döne döne tashih ederek gerçeği arama arzusudur; o esnada yanılıp yanılmadığı, az ilerde çelişki istasyonlarına uğrayıp uğramayacağı pek de mühim değildir. Neticede referans notlarında tarih bilgisine de yer veririz, o kadar.

Bu açıdan Cündioğlu'nun ikinci ciltteki "Üstad'la Kâtibi Arasındaki bir Tartışma" başlığıyla verdiği (Bir Mabed İşçisi, s. 223 vd.) uzun alıntıyı zevkle okuduğumu söylemeliyim. Cemil Meriç 1977 yılının Ağustos'unda, kâtipliğini yapmakta olan Halil Açıkgöz'e 'Aydının Kaderi' başlıklı yazısını yeniden yazdırmaya karar verir. Yazı, "Ârif, mürşid, velî... aynı burcun yıldızları, İslâm'da ilim kudsiyetle hâlelidir." cümlesiyle başlamaktadır. Genç kâtip bu cümledeki nitelemeye itiraz eder; Cemil Meriç tereddüde kapılır. Bunun üzerine gün boyu iki insan aynı konu etrafında tartışılırlar. Bu metni okuduktan sonra Cemil Meriç'i daha iyi tanımaya başladığımı hissettim; çünkü benim zihnimdeki Meriç görüntüsü ile örtüşen bir adamdı bu.

İma edildiği kadarıyla Cemil Meriç'in kendine göz nurundan doktriner yanılmazlık zırhı örmeye kalkıştığını hiç zannetmiyorum; aksine böyle şeylere gülüp geçmeyi, ciddiye almamayı ondan öğrendik. Doktriner gevezelik ve zırvalık kalabalıklarından sıyrılan fikrin kendine mahsus geometrisini onun yazılarında fark ettik; neticede okuyucunun muhatap olduğu şey, bir kitap sayfasındaki bir paragraflık veya birkaç formalık bir metindir. Yazarlara ruhumuzu satmıyoruz. Dücâne Cündioğlu'nun iki ciltlik fikir arkeolojisi çalışması, özellikle genç okuyuculara, okudukları metnin ardında nasıl tereddüdlerin durduğunu fark etmeleri bakımından faydalı olacaktır; buna hiç şüphem yok.

Hasbi tefekkür denilen şey, bu değilse nedir ki?

Sadede gelelim: Dücane Cündioğlu'nun hazırladığı "Bir Mabed Bekçisi"ni ve "Bir Mabed İşçisi"ni zevkle okudum, istifade ettim. Ramazan gecelerimin çoğu saatleri bu kitabın etrafında geçti. Cemil Meriç'i bu kitap sayesinde biraz daha yakından tanıma imkanı buldum; şimdi aynı diziden yayınlanacağı belirtilen son cildini de merakla bekliyorum. Bu seri kitap

hakkındaki samimi beklentim, yazarının nihai tahlilde, 'yanlışları düzeltiyorum' edasından ziyade, 'malzemeye ışık tutuyorum; size zengin tercih imkanları sunuyorum' tavrına yönelmesidir. Dücane Cündioğlu'na teşekkür etmeliyiz, çünki netice itibariyle bu takdir edilmesi gereken zihni emeği tamamen 'hasbi tefekkür' motivasyonu ile harcadığı aşikardır ve üstlendiği görev, neredeyse bir enstitü tarafından desteklenmesi gereken çapta ağır bir vazifedir. Dilerim ki ömrü ve mesaisi bereketli ve hayırhah geçer.

Şu jurnal meselesi...

Herhalde her dikkatli okuyucu gibi Dücane Cündioğlu da, Cemil Meriç'in fikri ihtilâç ve tereddüdlerinin izini sürebileceğimiz çok sayıda ayak izi bırakmış olması meselesini önemle hatırlayacaklardır. Cemil Meriç'in ardında bu kabilden deliller bırakmamak noktasında titizlenmediğini de mefhumun muhalifinden hareketle kabul edebiliriz; aksi olsaydı, ardında jurnal bırakmak gibi bir ihtiyatsızlığı ihtiyar etmezdi. Biz Türkler jurnal tutmayız, Cemil Meriç tutmuştu: Farklıydı. Konya yolculuğundaki o genç adam trende öyle söylememiş miydi zaten; "sen bizden değilsin, farklısın." Aynı fikir arkeolojisini bir başka "edib-i şehir" hakkında tatbik etsek, meselâ aynı ameliyeye Necib Fazıl merhumu tâbi tutsak neler çıkardı kim bilir? Üstadın jurnalleri var mıydı; olsa, evlâtları yayınlar mıydı? Jurnal meselesinde tarif edici bir hususiyet saklı. Jurnal tutmuş bir adam, inhiraflarını gizlemez, gözden kaçırmaya kalkışmaz.

Binikinci Gece

Milli Mücadele kahramanlarından emekli Orgeneral Fahrettin Altay (1880-1974) , "Görüp Geçirdiklerim, 10 Yıl Savaş ve Sonrası 1912-1922" isimli hatıra kitabında (İnsel Yayınları, İstanbul, 1970, 544 s.) anlatıyor.

Tarih 1934'ün Haziran'ı. Orgeneral Altay, aldığı emir üzerine Türkiye'yi ziyaret eden İrah Şahı Rıza Pehlevi'ye mihmandar tayin ediliyor.

Okuyoruz (bazı noktalama işaretlerini ben düzelttim / ATA.):

"Atatürk'le beraber İstanbul'da gezerken Suadiye plajına gittik. Orası daha yeni yapılmış güzelce bir yerdi. Deniz kenarında boylu boslu genç ve güzel bir kadın mayo ile dikilmiş duruyordu, kendisine yaklaşıldığı sırada güzel bir atlayışla denize daldı ve yüzmeye başladı. Kadınlarımız henüz erkeklerle bir arada denize girmeye yeni başlamışlardı. Bunun bir Türk kızı olduğunu öğrenen Şah, Atatürk'e,

-Maşallah ne güzel yüzüyor hanımlarınız, yeniliği çok çabuk kabullenmiş görünüyor... gibi ifadelerde bulundu.

Dönüşümüzde Atatürk beni çağırıp,

-Bu gece Beylerbeyi Sarayı'nda Şehinşah'a hususi bir ziyafet veriyoruz, hariçten kimse bulunmayacaktır. Kendileri mihmandarlardan yalnız senden başka kimsenin bulunmasını istemiyorlar. O da yalnız bir nedimini getirecektir. Ali Sait Paşa'ya haber gönderdim. Şehinşah'ın bütün maiyeti ile mihmandarlara ve hariciye memurlarına Park Otel'de bir yemek verecektir; sen oraya gitme, bizimle gel ve kimseye bir şey söyleme, buyurdular. Gece motorla Dolmabahçe Sarayı'ndan Beylerbeyi Sarayı'na geçtik. Başbakan ile Meclis reisi de vardı. Sarayın kapısında gayet güzel ve ağır giyinmiş on beş kadar kadın bizi bekliyordu ki, bunlar o zaman İstanbul'un saz, şarkı ve dans artistleri idi, başlarında Suadiye'de plajda gördüğümüz C. Hanım bulunuyordu. Hepsi diz çökerek hükümdarı selamladılar ve Şah'a takdim olundular. O da gülerek iltifatta bulundu.

Saray içinde güzel bir mermer havuz vardır. Sular şakırdıyor. Gerilerde bir orkestra ve mükemmel bir büfe. Saray kısaca gezildi, üst kat tamir ediliyor ve Şehinşah'ın geceyi orada geçirme ihtimaline karşı fevkalâde yatak odaları hazırlanmış bulunuyordu. Havuzun başına bir masa ve koltuklar o şekilde konulmuşlardı ki büfe ve orkestra burayı göremiyordu. Şah'a ikramlarda bulunuldu, kendisi bir kadeh şarap alarak önüne koydu. Bu sırada artistler güzel şarkılar okumaya ve gösteriler yapmaya koyuldular. Şah meclisin sıcaklığını bozmamak için arada bir yudum alıyordu. Numaralar gittikçe açılıyor ve serbestleşiyor. Şah bunları gülümseyerek seyrediyor fakat ciddiyetini hiçbir şekilde bozmuyor. İki genç kız havuza atladılar, sularla oynamaya ve dans etmeye başladılar. Bu sırada 'Ş' adındaki çıplak genç artist Şah'ın önüne yaklaştı ve, elleri önünde, başı eğik havuzun kenarında ve ayakta dikildi. Şehinşah kızın başını okşayarak,

-Çok maharetlisiniz, genç ve güzelsiniz. Allah bağışlasın, haydi kızım içeri girin de giyinin, üşürsünüz...

Şehinşah'ın o geceki durumu, ağırlığı, meclisin neşesini bozmaksızın hiçbir hafiflik göstermemesi dikkati çekiyordu. Gece yarısına doğru Dolmabahçe'ye dönmek arzusunda bulundular ve hep birlikte kalktık gene motora binerek saraya gittik.

Binbir gece masallarını binikinci gece yapamadık vesselam..." (s.465-466)

CHP'den istifa eden ilk milletvekili: Halit Akmansü (2)

Halit Akmansü bir Millî Mücadele kahramanıydı. Kurmay Albay rütbesiyle mücadelenin en mühim askerî harekâtlarında büyük birliklere komuta etmiş ve o günlerde kaçınılmaz bulunan bir ihtiyaçtan ötürü, çoğu meslekdaşı gibi asker kimliğine ilaveten Meclis üyeliğini de yürütmüştü. Birinci BMM'nin çok önemli bir özelliği vardı; son derece yoğun ve sert tartışmalar yaşanmasına rağmen Meclis'te muhalif bir grup veya parti oluşmamıştı. O günlerin Meclis'ini, sonraki yıllarda hep söylenen ve temennî edilen "millî birlik ve beraberlik" kavramı tek başına anlatabilir. 1922 yılının sonlarına doğru, askerî zafer kazanılmış olduğu

için Meclis çalışmalarında diplomatik ve siyasi faaliyetler, askerî meselelerin önüne geçmeye başlayınca eski görüş farkları yeniden belirginleşmişti. Önce Gazi Mustafa Kemal Paşa ve yakın arkadaşları, Anadolu ve Rumeli Müdafaayı Hukuk Cemiyetleri (ARMCH) teşkilatı nüvesi etrafında bir grup teşkil ettiler; bu grubun dışında saydıkları mebusları ise "İkinci grup" diye adlandırdılar. Meclis çoğunluğunu elinde bulunduran ARMHC grubu, kısa zamanda "Halk Fırkası" adıyla resmileşti. 1923 yılının kış ve bahar ayları Meclis'te çetin tartışmalarla geçti. İkinci grup, Lozan'da yürütülmekte olan barış konferansının gidişatını şiddetle eleştirmekteydi. Bunun üzerine Halk Fırkası reisi M. Kemal Paşa, Meclis'in tarihî görevini yerine getirdiğini ileri sürerek seçime gitme kararı aldı. İkinci grup mensupları bu karara "askerî mücadeleyi biz yürüttük, barışı da bu Meclis'in yapması lazımdır" gerekçesiyle karşı çıktılarsa da başarılı olamadılar. Seçim 1923'ün yaz aylarında yapıldı; seçimi, bir istisna dışında Halk Fırkası'nın adayları kazandılar. (Tek istisna Gümüşhane'den bağımsız seçilmeyi başaran Zeki Kadirbeyoğlu idi. Bu seçimin hikayesini gelecek hafta sizlere sunacağım).

Kurmay Albay Halit Bey, işte bu seçimlerde de Halk Fırkası saflarında seçime katıldı ve Kastamonu mebusu oldu.

Halit Bey, Halk Fırkası'na mensup olmasına rağmen dünya görüşü itibariyle mazbut, dindar ve ılımlı bir insandı. Halk Fırkası'nın bir nevi kuruluş bildirgesi olarak ilan ettiği "9 umde"yi ciddiyetle incelemiş ve kabullenmişti. 9 umde'nin maddelerinden ikincisi şuydu: "Saltanatın kaldırılması kararı (1 Kasım 1922) değişmeyecekti ve TBMM'ne dayanan Halifeliğin beynelislâm yüksek bir makam olduğu kabul edilmişti. 3 Mart 1924 günü Hilafetin lağvını emreden kanun Meclis gündemine geldiğinde Halit Bey, gruptaki müzakerelerde söz söyleme imkanı bulamayınca genel kurulda söz almış ve parti disiplinine uymasa da fikirlerini dile getirmekten kaçınmamıştı. Halit Bey'in bu konuşması gerek Meclis zabıtlarında, gerek yeğeni Ziya Göğem tarafından yayınlanan (Dadaylı Halit Akmansü, 1954, s.263 vd.) isimli kitapta mevcuttur.

Halit Bey'in itirazı, kanun teklifinin birinci maddesinin ikinci fıkrasındaki "Hilâfet, Hükümet-i Cumhuriye'nin mefhumunda mündemiç olduğundan makam-ı hilafet mülgadır" ifadesinde yoğunlaşıyordu. Halit Bey özetle diyordu ki: Şimdiki hali ile Hilafet hakikaten bir heyûlâdan farksızdır ve hiçbir siyasi ve dinî otoritesi bulunmayan bir kuru temsil makamı haline gelmiştir. Halbuki biz Millî Mücadele esnasında 'Halifeyi kurtaracağız' vaadinde bulunduk. Ben hilafeti muhafaza edelim ve Osmanlı hanedanında bırakalım demiyorum. Ama altı, kadar önce hepimiz 9 umdeyi kabul ederek buraya geldik ve dedik ki, 'TBMM, Makam-ı Hilâfetin istinatgâhıdır ve makam-ı hilâfet beynel'islâm bir makam-ı muâllâdır'. O makam bir makam-ı muallâ değilse, neden ilan etmeği lüzumlu gördük. Binaenaleyh bendeniz böyle makam-ı hilafet mülgadır demeği doğru bulmuyorum. Bu sözü şer'an değil, siyaseten büyük bir mahzur telâkki ediyorum. BMM'nin şahsiyeti maneviyesinde deriz. Doğrudan doğruya mülgadır demek hatâlıdır."

Halit Bey'in bu sözleri, Zeki Bey'in aksine sükunetle dinlenmiş olmasına rağmen, ondan sonra söz alan Saruhan mebusu Vasıf Bey, bolca demogojiye müracaat ederek yaptığı konuşmasında Halit Bey'i bir irticâ figürü halinde resmettiği Patrona Halil'e benzetmişti. Daha sonra Başvekil İsmet Paşa, daha ılıman bir konuşma yaparak ortamı yumuşatmış ise de yapılan oylamada kanun aynen kabul edilince Halit Bey, kendisi için en dürüst tutumun, partisinden istifa etmek olacağı kararına varmış ve hemen dilekçesini oracıkta kaleme almıştı.

Halit Bey'in Halk Fırkası'ndan istifa dilekçesi aynen şöyledir:

"Halk Fırkası Grubu Riyasetine,

Fikren, ruhen Halkçı'yım. İntihabat için ilan edilen umdelere sadıkım. Umdelere mugayir olarak fırkanın takib ettiği siyaset, kanaat-ı vicdaniyeme mugayirdir. Fırkanın muvaffakiyetini temenni ederim. Fırkadan istifa ettiğimi maal'ihtiram arzeylerim efendim 3. 3. 1340 (1925) - Kastamonu mebusu Halit."

Bu dilekçe, Cumhuriyetle yaşıt CHP tarihinde bir mebus tarafından kaleme alınan ilk istifa mektubudur. Nitekim istifanın üzüntü yarattığı, Fırkanın umumi reisi M. Kemal Paşa'nın dört mebusla haber göndererek, "Kanaatı her ne olursa olsun fırkadan ayrılmasın, dilekçesini geri alsın" ricasında bulunduğu anlaşılıyor. Halit Bey buna mukabil, "Halk bize ilan ettiğimiz umdelere göre oy verdi, biz işe o prensiplere aykırı işler yapıyoruz. Millete verdiğim söze sadık kalacağım. İstifam kesindir. Bir siyasi partinin üyeleri ise fikren dayanışma içinde olmalıdır. Görüşlerinize aykırı birini fırkada tutmanız doğru olmaz. Gazi'ye hürmet ediyor, başarılar diliyorum." diyerek kararını pekiştirmiştir.

İstifadan sonra Halit Bey'in 2. TBMM'de bağımsız çizgide kaldığını, fakat 17 Kasım 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması üzerine bu fırkaya geçtiğini biliyoruz (Mete Tunçay, TC'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması, Cem yay., İst., 1992, s. 108) fakat bu konu, yeğeni tarafından kaleme alınan kitapta suskunlukla geçiliyor. Halit Bey'in, TCF'ye katılmasına rağmen, bu parti mebuslarının İzmir suikasti sebebiyle tutuklanarak İzmir'e sevkedilmesinden istisna tutulması son derece önemlidir. Nitekim Halit Bey, Meclis'te artık faal bir görevde bulunmamış, mebusluk görevinin bittiği 1927 yılından sonra emekliliğini istemiştir. Sonraki yıllarda mali açıdan çok sıkıntı çekmiş olmasına rağmen yeğeninin ifadesine göre Tek parti yöneticilerinin teklif ettiği resmî görevleri reddederek (Ziya Göğem, s.338 vd.) fikri bağımsızlığını (ve elbette maddi sefaleti) tercih etmişti. Nitekim 1946 ve 50 seçimlerinde kendisine yapılan mebusluk tekliflerini de kabul etmemiştir.

Halit Bey'in hikâyesi, Cumhuriyet tarihi ile örtüşen ama onun gizli kalmış yönlerini açığa çıkarıp tamamlayan bir nitelik taşıyor. Halit Bey gibi şahsiyetli bir adamın unutulmaması ve Cumhuriyet devri tarihçiliğine yapacağı katkı bakımından Ziya Göğem'in Dadaylı Halit Akmansü isimli eserinin bir an önce yeniden yayınlanmasını temenni ediyorum.

Linçperverliğin lüzumu var mı?

Konu hassas ve çarpıtılmaya son derece müsait; onun için kelimeleri tartarak sarf etmek lazım: Çocuk tacizi vakalarında basın kuruluşları iyi imtihan vermiyor. Bir haberi işlemenin onlarca farklı yolu var; bizimkiler en kötüsünü, en canhıraş olanını, en beterini seçerek ve bu gibi haberlere magazine uyguladıkları tarifeyi tatbik ediyorlar. Sorsanız, "ibret olsun diye meseleyi gündeme getiriyoruz" diyeceklerdir.

Nesi ibret olacak ki; çocuk tacizi az görülen bir sapıklık; artma eğilimi gösteriyorsa o yolda teklifler yapılır, aileler, ilgili kurumlar uyarılır ama neredeyse ballandıra ballandıra hikâye edilmez.

Bunlar, "elemin zikri de başka elemdir" nüktesini bilmezler mi?

Hakim, "toplumun bilmesinde yarar var" diye duruşmayı açık tarzda yürütmüş. Söz konusu olan zaten tüyler ürpertici, inanılması çok zor bir vaka. Üstelik yeteri kadar şüyû bulmuş. Duruşmayı ahaliye açmak, elemin zikri değil midir? Karar duruşması olsa haydi neyse...

Birkaç hafta evvel cuma hutbesinde bile bu mesele işlendi; hem de nasıl bir üslûpla; "Çocuk tacizinden uzak duralım ey cemaat" kabilinden! Cami cemaatinin potansiyel suçlu farz edilmesinden artık gınâ geldi. AIDS'le, alkolizmle mücadele haftasında bile paparayı hep cami cemaati yer nedense.

Bu hususta çok makul düşündüğümü ileri sürmüyorum, belki yanılıyorumdur fakat istisnai hadiseleri her gün haberlere taşıyıp lüzumundan fazla dallandırarak toplumun gidişatını düzeltemezsiniz, suç istatistiklerini ıslah edemezsiniz. 80 senedir bu ülkenin okullarında, gazetelerinde, kürsülerinde milli birlik ve beraberlikten bahsedilir; halimize bir de bu nazarla bakar mısınız!

Abartı başka, hakkın tahsisi başka. Bu kadar sık manşete getirilen çirkinlikler, acaba bir şekilde toplumsal linç histerisini kışkırtmamakta mıdır? Şırnak'ta hastane basılmış, bazı kaynaklar iki ölü olduğunu söylüyorlar, 75 de güvenlik görevlisi yaralı. Konuyu terör örgütüne bağlayanlar da yok değil ama bu rezalet kolayca kapatılabilecek türden değil.

Şeyh Sait İsyanı bastırıldıktan sonra konuyu soruşturan İstiklâl Mahkemesi, İstanbul basınından bazı muhalif gazetecileri kışkırtma suçuyla olay mahalline sevk etmiş ve adeta anasından emdiklerini burunlarından getirmişti. O yaklaşım biçimini doğru bulmam fakat linç psikolojisini kışkırtan her haberin, her manşetin, her yorumun artık "azmettirme" kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini düşünmeye başladım.

Hukuk devletine inancımız filan yok bizim; aslında hukuk devletinin nasıl bir şey olduğunu da bilmiyoruz. İncelik şurada; şu anda bütün deliller aleyhinde gibi görülen sanık mâsumsa ne

yapacağız? Olamaz mı; olmuyor mu? Parçalanmış bir vücudu, lime lime edilmiş bir iç dünyayı nasıl onarabileceğiz?

Aslında kimsenin bu gibi derslere ihtiyacı yok; hepsi bilinen şeyler. Dramımız bildiklerimizle yapmamız gereken şeyler arasındaki küçük menfaat uçurumlarından kaynaklanıyor. Dinibütün olanlar bunun için dua ederler işte; doğru bildiklerini günün birinde az bir menfaat karşılığında satıyor durumuna düşmemek için irade ve idraklerini kolaçan edip gözden geçirirler; dua, bu noktada son derece aktif bir eylem biçimidir. Şahsiyet de bu aralıkta varlık bulur veya ufalanır gider. Herkese dinibütün olmasını tavsiye ediyor değilim; velev ki seküler hayat tarzını tercih etmiş olunuz, yine de şahsiyetinizi doğru bildiklerinizle yaptığınız şeyler arasında inşâ etmeye mecbursunuz.

Sâkin olacağız; patolojik hadiseleri, sapıklık diye adlandırdığımız menfur şeyleri, linç histerisinin odağına koyarak tedavi edemeyiz, baskı altına alamayız; bu tarz ile sadece bugüne kadar böyle iğrenç işlerden haberi bile olmayanların muhayyilesine lüzumsuz katkılarda bulunmuş oluruz. İlle de bir şey yapmak lâzımsa şifâ, aile değerlerindedir; linçperver matbuatımız bir de aile değerlerine nasıl yaklaştığına baksın.

Fantezi

Mayıstaki cumhurbaşkanlığı seçimlerini artık bir başka nokta-i nazardan merak ve heyecanla bekliyoruz; hatta bu yeni nokta-i nazar o kadar ilginç ve aydınlık sonuçlar vadediyor ki, kimin cumhurbaşkanı olacağı veya olamayacağı konusu bile daha şimdiden pörsüdü sayılır.Fantezi şu:

A.N.Sezer devlet başkanlığından ayrıldıktan sonra, bir kısım gazetelere göre- solu toparlamak için harekete geçiyor; Ankara'da karargâh haline getirdiği apartman dairesi, yoğun bir ziyaretçi trafiğine sahne oluyor. Yeni bir parti mi kurulsun, mevcut partilerden biriyle mi mutabık kalınsın, yoksa amiral gemisi mevkiindeki CHP'ye mi tevessül edilsin tartışmaları yaşanıyor. Bu trafikte matbuatımızın "âkıl" sol kalemşörleri, eski tâbirle "müdîr" mevkiinde rol oynuyorlar ve Sayın Sezer'e gerektiğinde -benim tahminime göre günde birkaç defa- yörünge düzeltici telkin ve tavsiyelerde (ayar) bulunuyorlar. Aradan bir hafta, on gün geçtikten sonra Sayın Sezer'in kafası karışmaya başlıyor. Türkiye'nin onuncu sâbık cumhurbaşkanı olmak sıfatıyla henüz popüleritesi yerindedir fakat, devlet başkanlığı süresi içinde ulusalcı takımı indinde çok takdir edilen hukukçu-bürokrat kafa yapısına pek uymayan gelişme ve dedikodulardan tedirgin olmaya başlamıştır. Özellikle sol cephenin CHP kanadından gelen haberleri bir dala kondurmakta büyük müşkilat çekiyor. Onun beklentisi Deniz Baykal'ın bilmem kaçıncı olağanüstü bir CHP kurultayı toplayarak izzet ü ikbâl ile genel başkanlık koltuğundan kalkması ve Sayın Sezer'in, solu toparlayıcı en muteber ve saygıdeğer bir isim olarak bu koltuğa lâyık görülmesidir fakat o günlerde Deniz Baykal'ın ve CHP kurmaylarının gerçekte tam olarak ne istediklerine anlam vermekte zorlanıyor. Neticede

kendisine CHP içinde biçilen rolün, vaktiyle bir 'İlahiyat Profesörü'ne atfedilen fonksiyonla üç aşağı beş yukarı aynı pozisyon olduğunu fark edebiliyor. CHP kurmayları telmihen Sayın Sezer'e diyorlar ki, "siz, değerli bir hukukçu, yılmaz bir aydınlanmacı, saygıdeğer bir Atatürkçüsünüz fakat siyasi tecrübeniz -yedi yıl devlet başkanlığı yapmış olmanıza rağmen- henüz tıfl-ı ebcedhan mertebesindedir. Sizi bu "deneyimsizliğinizle" solun amiral gemisinin kaptanlığına getirmek, sefere çıkarken geminin dibine iri bir delik açmaktan farksız olur. Siz, engin deneyiminiz ve saygıdeğer kişiliğinizle bir sembol isim olarak kurmay heyetimizde yer alınız, mitinglerde boy gösteriniz; gemi azıya almış giden sağcı partilere haddini bildiriniz ama genel başkanlık için henüz çok erken vs. vs..."

Böyle bir role Sezer rıza gösterebilir mi? Apple şirketinin kurucusu Steven Jobs'un dediği gibi, "donanmada kaptan olmaktansa denizde korsan olmak yeğdir" deyip kendi partisini kurmaya kalkışsa, bu teşebbüsün bilcümle emeklilik ikramiyelerini sıfıra münçer kılmaktan gayrı netice vermeyeceği açıktır. Sair küsurat partilerinde sıra neferi olmayı kendine uygun bulmayacağına göre Sayın Sezer'in sol politikanın kıta sahanlığında sismik sondajlarda bulunması nasıl bir finalle neticelenebilir ki?

"Neler ister bu gönül, söylesem şikâyet olur" demiş şair; benim gönlümde yatan aslan, Sayın Sezer'in CHP'nin başına geçmesi, o mümkün olmazsa (ki, balığın kavağa çıkması daha elverişli bir ihtimâldir), kendi partisini kurarak değerli fikir ve mütalaalarını halka arz etmesidir; böylece laik ve demokrat halkımız, Sayın Sezer'in görevi boyunca siyasi iktidarlara karşı tek başına yürüttüğü laik ve aydınlanmacı hukuk muhalefetine ne kadar muhtaç bulunduğumuzu anlayacak ve 1950'de DP'nin kazandığı seçim başarısını bile kıskandıracak bir teveccühle Türk tipi çağdaşlaşmayı altından zafer çelenkleriyle süsleyecektir.

Ve şair diyor ki: Zehî hayâl-i muhâl, zehî tasavvur-ı bâtıl!

...

Okuyuculara önemli not: Bir aydan beri tamamen benden kaynaklanan teknik sebeplerle okuyucu mektuplarına cevap veremiyorum. Herkesten özür dilerim. ATA.

Biiiiiip!

-Değerli arkadaşlarım, şirketimizin daraltılmış olağanüstü genel kurul toplantısını açıyorum; bildiğiniz gibi toplantının tek gündemi var; o da geçen ay basına ilan ettiğimiz devridaim motorunun bir nevi fos çıkmasıdır. Büyük itibar kaybettik arkadaşlar...

- Bir saniye sayın başkanım; katılmıyorum, makinemiz fos çıkmadı, makine takır takır çalışıyor...
- Evet takır takır çalışıyor; ama fişini prize taktığımız zaman çalışıyor!

- Sayın başkanım bari siz anlayışlı davranınız, bazı parçalar henüz tornacıdan gelmemişti, o haliyle basının karşısına çıkarsaydık, maazallah Devrim otomobilinin akıbetine dönebilirdi...
- Netice itibariyle aynı şey oldu sayılır sevgili mucidimiz; cümle alem bizi makaraya sarıp duruyor. Neyse ki bugünlerde biraz unutuldu da rahatladık. Evet, şimdi mesele şu: Kaybettiğimiz şirket itibarını nasıl düzeltebiliriz? Size söz vermiyorum değerli mucit arkadaşımız, başka söz isteyen?.. Siz, buyrun...
- Efendim, ben şirketi stratejik, jeopolitik, jeostratejik ve politik araştırmalar alanına yönlendirmeyi teklif ediyorum; en iyi yol budur!
- İyi de arkadaşlar, biz sanayi alanında keşif ve geliştirme şeysileri yapmak için kurulmuş bir şirketiz, nizamnameye aykırı bir kere?
- İsterseniz bir dinleyelim arkadaşı sayın başkan; belki faydalı bir fikirdir?
- Pekâlâ buyrunuz efendim.
- Sayın başkanım, bir kere tüzük değişikliği kolay, genel kurulda karar alıp ticari sicil gazetesine bir ilan veriyoruz, tak; işlem tamam. İkincisi bu jeostratejik araştırmalar işinde öyle aman aman sermaye yatırımına filan gerek duyulmuyor. Netice itibariyle lâf üretmiş oluyoruz bir şekilde...
- İstirham ederim sayın konuşmacı, çok ayıp oluyor; yönetim kurulu üyesi arkadaşlarımızın neredeyse tamamı şurada burada bu tip kuruluşların yönetiminde görevli bulunuyor. Ben şahsen itiraz ediyorum; sözünü geri alsın sayın başkanım.
- Tamam özür diliyorum; ama bakınız birkaç tane genç akademisyen istihdam ediyoruz; o da tam gün değil, part-time dedikleri cinsinden. Ardından gelsin raporlar, anketler vesaireler... Basın toplantısı ile duyuruyoruz, büyük sükse yapıyor...
- Teklifi oylamaya koyuyorum; kabul edilmemiştir!
- Ama oylamadınız ki sayın başkan?
- Oyladım efendim, başka söz isteyen var mı?
- Başkanım, bu son devridaim motoru hadisesinden sonra bilmem ciddiye alınır mı? Fakat ben de 28 Şubat'tan beri enteresan bir makine üzerinde çalışmaktayım efendim, ilgi duyarsanız... belki...
- ....?
- Yine mi makine? Arkadaşlar, makine işinin bizi ne hale getirdiğini görmedik mi?

- Başkanım dinleyelim sayın üyeyi, evvela ne makinesidir bir anlayalım, belki faydalı bir icattır?..
- Pekâlâ, otuz saniyede toparlayınız sayın üye, süre başlamıştır...
- Teşekkür ederim sayın başkan! Değerli arkadaşlarım, şirketimizin...
- Teşekkür ederim, süreniz sona erdi, öteki maddeye geçiyorum.
- Başkanım olmuyor ama; tamam burada en kıdemli olanımız sizsiniz ama artık sivil hayata intibak etmek zorundayız.
- Ne yani, itiraz mı ediyorsunuz?
- Evet ediyoruz, hepimiz itiraz ediyoruz, değil mi arkadaşlar (evet, evet sesleri, homurdanmalar...)
- Öyleyse ilaveten iki dakika daha veriyorum süre olarak, buyrunuz.
- Bu makine tamamen irticâ ile ilgili bir araçtır arkadaşlar...
- Nasıl, ne yani?..
- Sürem bittiği için artık konuşamam, bu kadarı ile yetininiz lütfen...
- Bi saniye bi saniye... İrtica söz konusu olunca zamanaşımı filan gözetilmez değerli genel kurul üyeleri, teklif sahibine sonsuz süre verilmesini teklif ediyorum, kabul edilmiştir!
- Evet, nasıl bir makine bu dostum?
- İzah edeyim efendim; bir defa bu makine enerjiyle çalışıyor...
- Oh be oh yahu, nihayet aklı başında bir icatla karşı karşıyayız galiba..
- Evet efendim, kapalı alanlarda dalgalı elektrik akımıyla besleniyor; açık alanlarda ise bir aküden gelen doğru akımla; arada transformatör devresi var, akımın cinsini değiştiriyor,
- Güzel, irtica ile ilgisi nedir?
- Efendim makine henüz tamamlanmış değil; ama çok olumlu gelişmeler kaydetmekteyim. Şöyle oluyor. Makinenin çanak anten türü dalga yayıcı ve toplayıcı antenleri var. Bununla etrafına birtakım şualar yolluyor ve yolladığı elektromanyetik dalgaları yeniden toplayarak analiz ediyor.
- Ee, bir nevi radar yani?
- Öyle de denebilir. Bu akımların analizi neticesinde çevrede veya kapalı alan içinde mürteci, yani gerici olup olmadığını kulaklıktan bize bipleyerek haber veriyor!
- Haarika, müthiş... ee, randımanı nasıl randımanı, yine madara olmayalım da?

- O hususta şüpheliyim ve sizden araştırmamın desteklenmesi konusunda mali ve teknik destek talep ediyorum.
- Nasıl yani?
- Şöyle; odada bir veya birkaç gerici varsa, bunları açıkça gösteriyor; ama kalabalık çoğaldıkça sinyaller bozuluyor, karmaşıklaşıyor. Mesela geçenlerde cihazı benim dörtçeker jipin bagajına koyup semt pazarı civarında park ettim. Alet başladı mütemadiyen ıslık çalmaya...
- Hani bip yapıyordu?
- Bip yapıyor ama ortamda gerici çok olursa bipler ıslığa dönüşüyor!
- Hmm şimdi anladım!
- İsterseniz hemen bir koşu alıp getireyim, hâlâ arabanın bagajında duruyor; bir denemiş oluruz burada böylece...
- Bu kadarı yeter arkadaşlar; makineyi buraya getirmeye gerek yoktur. Zaten anladığım kadarıyla doğru dürüst çalışmıyormuş da. Kifayet-i müzakere teklif ediyorum. Kabul edilmiştir.
- Ama başkan bu makine...

Yumuşak ge senaryosu

Olup bitenler hakkında son derece mâkul bir teorim var; ciddi bulmayabilir, beğenmeyebilirsiniz fakat biraz insafla düşündükten sonra, "keşke bu doğru olsaydı" diye temennide bulunacağınızı zannediyorum: Mâlum, Türk sineması son birkaç yılda atağa geçti; eli yüzü düzgün filmler yapılıyor; sinema salonlarında Amerikan filmlerinden daha iyi seyirci toplamaya başladılar.

Yakın zamanlarda dünya sinemalarında seyredilecek önemli eserler yapılacak Türkiye'de. Öte taraftan televizyonlarımız cümleten bir "dizi" cinneti geçirmekteler; çok dizi çekiliyor, çok emek veriliyor, demek ki bu muazzam sektörün ardında çok iyi metin yazarları var. İyice kanıksandığı için artık kaldırımlarda satılmaya başlanan fantastik roman dalında ise o kadar iyiyiz ki, yazarlık yaşı bugünlerde onaltıya kadar inmiş bulunuyor. Metin işlerindeki başarımızın bir ucu Nobel'e kadar uzandı. Hâsılı elde ciddi bir senaryocu rezervimiz mevcut. Teorim kısaca şöyle: Devletin tepesindekiler, son MGK toplantılarından birinde, kaliteli bir metin yazarları topluluğuna "yönetilebilir bunalım senaryoları" işi vermek üzere mutabakata varırlar. Ciddi derecede devlet sırrı sayılacağı için ihâle, gayri resmi tarzda tamamlanır, ücretler örtülü ödenekten karşılanır ve zeki çocuklardan oluşan bir yazar kadrosu kampa alınarak, tercihan turistik mıntıkalarda bulunan askerî tesislerden birinde çalışmaya başlarlar.

Kendilerine sipariş edilen ilk konu şudur: "Otuz senedir elimize yüzümüze bulaştırdığımız şu Kıbrıs meselesinde, Rumları ve AB'yi faka bastıracak ama statükoyu değiştirmeyecek tarzda nasıl inisiyatif elde ederiz?" Metin yazarı çocuklar şöyle bir hikaye yazarlar: AB, ille de limanlar diye bastıracağına göre hükümet kanadı, sözlü bir teklif tekniği ile Finlandiya'nın kucağına bombayı bırakır. Haber birkaç gün sonra patlar. Türkiye'de anamuhalefet derhal, "ayıptır, satıyorsunuz bari bir haber verin" diye ilk sinyali çakar. Ardından Rum kesiminden beklenen mızıkçılık sesleri yükselir. Akabinde Genelkurmay başkanı, "yazılsın diye söylüyorum; bizim haberimiz yok. Bunlar kendi başlarına iş yapıyorlar" mealinde bir ayaküstü demeç verir. Gazeteler bu demecin üstüne atlarken bazı gazetecilere, "haber verilmez olur mu, hem de çifte müsteşar yolladık Genelkurmay'a" bilgisi sızdırılır. Kamuoyu şaşkına döner. Bu esnada iç ve dış basında "altın gol mü, muz orta mı?" tartışmaları yapılmaktadır. İşte tam o esnada Cumhurbaşkanlığı'ndan beklenen açıklama duyulur; "Bize de haber verilmedi!". Laikçi basın, "bu kadarı da olmaz yani" diyerek bu hükümetle seçime gidilemeyeceğini imâ ederken Başbakan "Çankaya'ya mı soracağız?" diye manşetlere çıkan bir beyanat patlatır. Bu esnada anamuhalefetin yeğeni mevkiindeki muhalefet partilerinden birisi, "Kıbrıs'ı sattınız, tatile çıkabilirsiniz" diye sert çıkar, herkesin ödü patlar. Genelkurmay ise, "müsteşarlar zaten veda ziyaretine geldilerdi" sözleriyle hükümeti tekzib eder. Artık her kafadan bir ses çıkmakta, Ankara'daki yabancı misyon şefleri, saat aralığı ile çoğalan demeç bombardımanı arasında hangisini ciddiye alıp hükümetlerine bilgi verecekleri konusunda saç-baş yolmaktadırlar. Senaryocu gençler şimdilik iyi iş çıkarmışlardır. Onlara verilen ihâle şartnamesi de zaten bu sonuca yönelik maddeler ihtiva etmektedir. "İçerde gerilim var gibi gösterelim fakat AB'nin ve özellikle Rumların aklı karışsın; neticede Kıbrıs meselesinde önceki ve -ebedî- statü devam etsin! E, öyle oluyor zaten! Tahminime göre askerî tesiste kampa alınan metin yazarı gençler şu anda, Türkiye'nin AB'ye girmemesi, ama ordudan bürokrasiye, hükümetten muhalefete kadar bütün kesimlerin AB'ye girmek için kendini helâk ediyormuş gibi görünmesi için A harfinden başladıkları taktik planlar listesinde yumuşak ge'ye kadar gelmiş bulunuyorlar. Benim teorim bu; beğenmeyenler haberleri yine yüzünden okumaya devam edebilirler!

1923 seçimlerinden bir hatıra: İlk bağımsız mebus nasıl seçilmişti?

Zeki Kadirbeyoğlu, seçimleri 1919 sonbaharında ülke çapında yapılan son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda Gümüşhane mebusu olarak görev yapmış, bu meclisin aldığı en anlamlı karar olan Misak-ı Milli belgesinin hazırlanmasına katkıda bulunmuş ve 16 Mart 1920 tarihinde Meclisin İngiliz baskınına uğrayarak kendini feshetmesi üzerine Ankara'daki BMM'ne katılmak üzere Anadolu'ya geçmeye karar vermişti. Deniz yoluyla İnebolu'ya geçen Zeki Bey'in, iskelede kendisine bir isim karışıklığı neticesinde fena davranan polis memurunu dövmesi üzerine İnebolu ile Ankara arasında bir dizi telgraf görüşmesi yaşanmış, neticede yanlış anlama düzeltmişti; yanlış anlaşılan husus, Zeki Bey'in Damat Ferit Paşa tarafından

yayınlanan Milli Mücadele aleyhtarı bildirileri dağıtmak üzere gönderildiği şeklindeydi. Zeki Bey Ankara'ya gelerek yolda uğradığı kötü muameleden ötürü Meclis Reisi Mustafa Kemal Paşa ile görüşerek kendisine tarziye (özür) verilmesini, aksi takdirde mebusluktan istifa ederek memleketine döneceğini belirtmişti. M. Kemal Paşa ise, "yanlış anlamaların düzeltileceğini, biraz istirahat etmesini ve asabi tabiatını terketmesini" söylemişti. Zeki Bey bu açıklamayı yeterli görmeyerek, "bu meclise hiçbir vakit girmeyeceğim, ta ki maruz kaldığım hadiseden ötürü bana tarziye verilmedikçe" cevabını vererek neticede memleketine dönüp, yeniden ticaretle uğraşmaya başlamıştı.

1923 yılında yeniden seçim kararı alınınca Zeki Bey, siyasetle uğraşmamak niyetinde olmasına rağmen ikinci seçmen durumundaki hemşehrilerinin ısrarı ile mebusluğa adaylığını ilan etmek zorunda kalmıştı. Gümüşhane'den aday gösterilen üçüncü kişinin fazlaca sevilmeyen biri olması bu kararını etkilemiş olmalıdır. Hemşehrileri ile yaptığı görüşmede Zeki Bey, Hükümet'in bağımsız aday seçilmesine izin vermeyeceğini, daha evvel mebusluk yaptığını, asabi tabiatı yüzünden başının dertten kurtulmadığını, muhtemelen kendini seçenlerin neticede siyasi baskı altında tutulacağını anlattığını söylüyor.

Ne var ki Gümüşhane'de Zeki Bey'i sevenler kadar sevmeyenlerin de varlığı hissediliyor. Nitekim 29 Mayıs 1923 tarihinde Zeki Bey'in muhalifleri adına Belediye Reisi Osman Ankara'ya şu telgrafı çekmiştir:

"Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine,

İkinci seçmenlerin seçimi sona ererek bu hafta içinde Liva'nın her tarafında mebus seçimlerine başlanacaksa da grup namzetleri (Halk Fırkası grubu kasdediliyor) aleyhine yürütülen muhalefet pek güçlüdür. Durumun gerektirdiği tarzda merkez ve kazalara etkili duyurularda bulunmanızı arz ederiz." (Ben sadeleştirdim /ATA.)

Durum giderek ilginçleşmektedir. Zeki Bey Temmuz ayında Trabzon'da bir seçim bildirisi bastırarak çarşı ve sokaklara astırır, kaza ve köylere gönderirse de az önceki telgrafı çeken yakın akrabası Reis Osman Bey ve mutasarrıf elele vererek bildirinin toplatılması için savcılığa müracaat ederler. Savcı ise bildiride toplatmayı gerektirecek bir şey olmadığı gerekçesiyle talebi reddeder. Osman Bey bunun üzerine söz konusu bildiriyi ekte sunarak Zeki Bey'i "Halk Fırkasının adayları aleyhine çalıştığı" gerekçesiyle yeniden Ankara'ya şikayet eder. Aynı zamanda Gümüşhane Müdafaayı Hukuk reisi de olan Osman Bey, sonraki telgrafında adaylığını duyuran Zeki Bey'in teşkil ettiği tehlikeyi şu kelimelerle izah eder:

"Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine,

Zeki, Liva intihabatından akdem te'bid edilmedikçe galebe mümkün değildir. 9 Temmuz 339 (1923)"

Zeki Bey, durumun çetrefilleştiğini görünce seçmenlerini, ilerde karşılaşacakları güçlükler hakkında uyarır ama kendisine verilen desteğin devam ettiğini de görmektedir. Gümüşhane haricinde yurdun her yanında seçimler sonuçlanmıştır. Bu arada garip bir gelişme yaşanır; Kelkit ve Dorul kaymakamları merkez tarafından azledilerek yerlerine vekaleten jandarma zabitleri tayin edilir. Bir başka ilginç gelişme ise Mustafa Kemal Paşa'nın Gümüşhane'deki ikinci seçmenlere hitaben yazdığı telgraftır. Telgraf çoğaltılmış ve altına Gümüşhane Müdafaayı Hukuk Cemiyeti'nin mührü basılarak ilgililere dağıtılmıştır:

"Gümüşhane Müdafaayı Hukuk Cemiyeti Riyasetine,

Her yerde Müdafaayı Hukuk Cemiyeti namzetleri ihrazı ekseriyet ettikleri halde, maateessüf livanızda Zeki ve Celal Beylerin kazanacakları anlaşılmıştır. Her neye mütevakkıf ise, Müdafaayı Hukuk Cemiyet namzetlerinin ihraz-ı ekseriyet etmeleri kat'iyetle matlub ve mültezemdir.

G. M. Kemal"

Ertesi gün çarşıda olağanüstü bir asker kalabalığı farkedilir. Kısa bir soruşturma neticesi bu taburun Trabzon'dan Gümüşhane'ye sevkedildiği öğrenilir. Tabur yarım saatte bir çarşıda gösteri yürüyüşü yaparak şehri baştan başa katetmektedir. Ayrıca bir başka seyyar jandarma taburunun Erzincan'dan Kelkit'e geçtiği öğrenilir.

O günlerde seçimler, her kazada ayrı günlerde yapılmaktadır. Kelkit'teki ilk seçimde seyyar jandarma taburunun kaza merkezini çevirir, tabur kumandanı da seçimlerin yapılacağı belediye binasına girer. Seçmenler, seçimin selametle yapılması için jandarma kumandanlarının odadan çıkmasını rica ederler, zabitler ise "biz buraya seçimleri gözlemek için geldik, her seçmenin yazdığı pusulayı göreceğiz. Hükümetin istediği adamlar dışında kimseye oy verilmeyecektir" derler. Bunun üzerine oy kullanacak kişiler, "öyleyse biz oy kullanmıyoruz, siz odada istediğiniz kadar oturunuz" diyerek çekip giderler. Jandarmalar şaşırırlar ve durumu telaşla Ankara'ya bildirirler. Belediye reisi Hacı Alaaddin Bey telgrafhaneye çağrılır. Telin öteki ucunda M. Kemal Paşa bulunmaktadır. Paşa, Alaaddin Bey'e Fırkanın adayları seçilirse kendisinin çok memnun olacağını, Zeki Bey'e ise anlamlı görevler verileceğini bildirir. Alaaddin Bey ise Zeki Bey'i seçeceklerini, eğer istenmiyor iseler "bizim birer kağnı ve bir massamız vardır, yer gösterin oraya göçelim" cevabını verir. Mustafa Kemal Paşa, "massa" tabirini anlayamaz, sorar, orada hazır bulunan zabitler, hayvanları gütmek için ucuna çivi takılı bir değnek olduğunu söylerler.

Biraz zaman geçer, M. Kemal Paşa zabitleri makine başına çağırır, "Çekiliniz ve intihabı serbest bırakınız; bu nisbette azimkâr olan bir halka fazla tazyik yapılamaz" diyerek gerginliği sona erdirir.

Bunun üzerine ikinci seçmenler yeniden belediye binasına toplanarak oylarını kullanırlar.

Benzer hadise Dorul ilçesi seçimlerinde de yaşanır. İl merkezindeki seçimde ise ikinci seçmenler topluca tevkif ettirilir ve aldatılırlar.

Ayrıntıları hayli uzun bu hikaye neticesinde Zeki Bey ve arkadaşları her şeye rağmen seçilip Ankara'ya gelirler; ancak seçim mazbataları hâlâ ortada yoktur. Neticede Dorul seçimlerinde Zeki Bey'in tehditle seçmenlere telkinde bulunduğu iddiası ile karşılaşılır. Yakın arkadaşları Zeki Bey'e istifa etmesini teklif ederse de şiddetle reddeder ve Meclis'in mazbatayı iptal etmesini taleb eder. Ne var ki ilgili komisyonlar, "yukardan" işaret gelmedikçe hareket edemeyeceklerini açıkça belirtirler. O gergin günlerde "yukardan" nihayet 'olur' çıkar: "Zeki'nin geri dönmesi daha fena tesir yapacaktır, keşke bir müstakil mebus yerine beş on tane olsaydı, seçimlerin serbestisine delalet ederdi" sözlü emri üzerine mazbata genel kurulda kabul edilir.

İşte Cumhuriyet'in ilk meclisinin ilk bağımsız mebusunun seçilme hikayesi.

Barfiks

-Üstadım, geçenlerde kitapçı dükkanından 2 liraya bir anayasa aldım, neler varmış diye incelerken bazı şeyler dikkatimi çekti; bir de size sorayım dedim.

-Ben anayasa hukukundan anlamam ama yine de sor bakalım çekirge...

-Mesela 117. maddede, "Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetler'in yurt savunmasına hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur" diyor...

-Eee, ne var ki bunda oğlum?

-Bitmedi hocam, maddenin devamında garip bir cümle daha var: "Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakan'a karşı sorumludur" lâfını da anlayamadım.

-Valla çekirge, sen bu gidişle daha çok şınav çekeceğe benziyorsun, senin için çok üzülüyorum.

-Niçin üstadım, benim de herkes gibi okumam yazmam var; okuyorum, okuyorum anlayamıyorum; çünkü kitapta yazılanlarla olup bitenler birbirini tutmuyor.

-Ne gibi meselâ?

-Meselâ ben genelkurmay başkanının başbakana karşı sorumlu olduğunu bilmiyordum; eğer hakikaten böyle ise, bir memur âmirine hitaben, "niçin bana haber vermeden kendi kendinize iş çeviriyorsunuz" diyememesi lâzım.

-Ah çekirge, senin için ciddi surette endişelenmeye başladım şimdi. O maddeyi aslında, "Başbakan, genelkurmay başkanından sorumludur ama genelkurmay başkanı başbakandan sorumlu değildir" şeklinde anlaman gerekirdi.

-O zaman niçin öyle yazmamışlar hocam?

-Çünkü oğlum, her şeyin açıkça yazılması gerekmez; ârif olan anlar.

-İyi ama sizin söylediğiniz çok karmaşık, her anlama çekilebilecek lastikli bir ifade oluyor.

-Öyle olması gerekir, zira bizde askerlerin siyasi irade ile, hükümetle ilişkilerini gerçekte olduğu gibi kanunlara yazsak ele güne karşı ayıp olur. Bu yüzden olması gerekeni yazar, olana itaat ederiz.

-Ne yani, şimdi genelkurmay başkanı, başbakanın astı mı oluyor şimdi?

-Valla duruma göre değişir çekirge. Hem öyledir hem değildir. Mesela bizde cumhurbaşkanı sık sık hükümet icraatından şikayet eder ama dilediği zaman bakanlar kurulunu toplamak ve başkanlık etmek yetkisi vardır; üstelik Milli Güvenlik Kurulu'nu toplantıya çağırmak da onun yürütme yetkilerindendir ama görüyorsun ki, bunu yapmak yerine gazetelere beyanat yollamayı tercih ediyor.

-Belki masraf olmasın diyedir hocam; hani iktisadi durumumuz pek parlak sayılmaz ya, ondandır!..

-Olabilir çekirge, bunlar sonuç itibariyle ancak yüksek hukukçuların akıl erdirebileceği şeylerdir. Bizim gibi sıradan insanların canı sıkıldıkça anayasa okuyup, "niçin şu şöyle, bu böyle olmuyor" diye sağa sola horozlanması doğru bir şey değildir. Hele senin gibi, henüz acemi bir Kung-Fu talebesinin böyle şeylere merak sarması hiç hayra alâmet sayılmaz.

-Peki hocam, nedir bu sekiz maddenin askıya alınıp müzakerelerin devam ettirilmesi filan gibi şeyler. Neticede biz AB'ye girecek miyiz girmeyecek miyiz?

-Evladım, sabrımı taşırıyorsun; söylesem de anlamazsın zaten...

-Siz hele bir anlatın hocam, belki anlarım.

-Bak şu kerataya; peki öyleyse cevabım şöyle: Ne gireceğiz, ne girmeyeceğiz. Ne alacaklar, ne almayacaklar. Ne razıyız, ne değiliz. Ne istiyoruz, ne istemiyoruz!

-Kusura bakmayın ama hocam ben hiçbir şey anlamadım.

-Ben de onu söylüyorum zaten ama inad ediyorsun. En iyisi sen şimdi ceza olarak şu ağacın dalında kırk bin barfiks çek bakayım; belki anayasa hukukunda ilerleme kaydedersin!

Çekirgeliğin sonu!

-Hocam, çok özür diliyorum, kırkbin kere barfiks çekerek cezamı tamamladım; gerekirse bir kırkbin barfiks daha çekerim ama zihnim allak-bullak oldu, size bir şey sormama izin veriniz lütfen...

-Yine gazete okudun değil mi çekirge; sen adam olmayacaksın!

-Affedin yüce efendim, süflî eğilimlerime engel olamıyorum; evet, hem gazete okudum, hem de yine anayasayı karıştırdım...

-Pekâlâ sor bakalım, nedir derdin?

-Efendim, meşhur Türk büyüklerinden biri şöyle bir demeç vermiş: "Türkiye AKP tarafından kaosa sürükleniyor. Bu süreci demokratik şekilde durdurmanın çözümü erken seçimdir. Anamuhalefet partisi başta olmak üzere TBMM'de temsil edilen siyasi partiler seçimi zorlamalıdırlar. CHP erken seçim isteyip istemediğini kamuoyuna açıkça deklare etmeli. Gerekirse Meclis'ten çekilmeli. Muhalefetsiz kalan AKP mecburen seçime gider."

-Oğlum, yanlış hatırlamıyorsam Türkiye hâlâ demokratik bir ülke olacak, isteyen dilediğini konuşur; ne var bunda?

-Ama hocam, demeye getiriyor ki, CHP'li vekiller toptan istifa ederlerse iktidar muhalefetsiz kalacağı için erken seçime gitmek zorunda kalır...

-Eee, bana ne bundan; hem sana ne?..

-Arz ediyorum hocam; anayasayı didik didik ettim. Hükümeti erken seçime zorlayacak anayasal bir kapı aralığı yok. Ara seçimin zamanı çoktan geçti çünkü seçimlere bir seneden az zaman kaldı. Bu durumda CHP'li vekiller istifa ederlerse, sadece bir senelik maaş, ek gösterge vesaire gibi özlük haklarından mahrum olduklarıyla kalacaklar...

-İyi ama çekirge, bu durumda hükümet manevi baskı altında kalmış olmaz mı? Hani muhalefetsiz meclis görüntüsü hoş olmaz da onun için soruyorum?

-Valla hocam, öyle saysak bile ha deyip erken seçim kararı alsanız en azından nisanı buluyor. Üstelik CHP'li vekillerin istifasının yürürlük kazanması, iktidar vekillerinin oylarına bağlı.

-Hmm vaziyet karışık görünüyor, ne diyorsun?

-Bence bunlar lâf hocam, bu plan yürümez.

-Peki, Cumhurbaşkanı istifa etse, hükümet zor durumda kalmaz mı?

-Niye kalsın ki hocam; anayasanın maddesi açık; meclis kırk gün içinde yenisini seçer. Üstelik o zaman zarfında meclis başkanı, devlet başkanlığına vekâlet edecek. Hükümet düğün-bayram eder.

-Sahi be! Yahu çekirge, senin kitapçıdan 2 liraya aldığın bu anayasada neler yazılı olduğunu bu ünlü Türk büyükleri bilmiyor mu ki bu tür lâflar ediyorlar?

- Bilmez olurlar mı üstadım; bilirler elbet; lâkin hesap başka?
- Yaa, nedir o hesap?
- Hesap şu hocam; Türkiye seçim sath-ı mâiline girdiğinde diyecekler ki: "biz vaktiyle söyledik ama, CHP de iktidarın günahlarına ortak oldu; korktular, birkaç ay maaş alamayız, yeniden seçilmek ihtimâli derede balık, bir sürü borcumuz harcımız var; en iyisi bir sene daha göreve devam etmek diye düşündüler. Siz en iyisi bize oy verin"
- Vaay çekirge, bu akıllar nasıl bir akıllar; oğlum senin durumun artık şınavla-mekikle ıslah olacak raddeyi aştı. Senden ne Kung-fu ne de ninja talebesi olur...
- Aman hocam!
- Amanı yamanı yok çekirge; içim kan ağlayarak da olsa seni okuldan kovmak zorundayım.
- Yalvarırım hocam, ben artık ne yaparım; isterseniz bir milyon kere mekik çekeyim!
- Artık faydasız evladım; eşyanı topla ve okulu terket. Hatta defol! Çünkü beni bile siyasete bulaştırdın; git, siyasete atıl, anayasa hukuku hocası ol veya gazetelerde köşe yazarlığı yap ama Kung-fu kariyerin ebediyyen sona ermiştir.
- Bunu yapmayacaktınız hocam; şimdi üzülerek sizin hakkınızda Tevhid-i tedrisat kanununa aykırı okul işletmekten ve devrim kanunlarına muhalefetten suç duyurusunda bulunmak zorundayım.

-Nee, hınk!

Turhallı

70 yaşlarını geçkin olmalıydı; yağışsız ama ayazlı bir kış gününde, soluk güneşinin değmediği kuytu dükkân köşesinde ısınmaya çalışan üç-beş kişiden biri de oydu. Pek lafa karışmıyor, ara sıra soğumaya bıraktığı açık çayından küçük yudumlar alıyordu. Bir ara söz dönüp dolaşıp defineciliğe gelince, bakışlarında "benim anlatacağım çok şey var" anlamında bir canlanma sezdim,

- Ben bu işe vaktiyle bugünün parasıyla milyarlar yatırdım, diye sohbete girişti, "Gençtim, gücüm kuvvetim yerindeydi; param da vardı. Öyle olunca insan rahat durmuyor tabii. 'Filan mahallede iki ev arasındaki boş arsada gömü varmış.' dedi ahbabın biri. Bu işe bayağı merak salmış olmalı ki Turhal'dan nefesi kuvvetli bir cindar çağırtmış. Adam geldi, bizim tayfa hep beraber arsaya gittik. Arsa dediğim yer, bizim evin bir sokak kadar yakını zaten. Adam suya bakıp anlatmaya başladı. 'Çok iri mertekler görüyorum.' dedi. 'Birinin boyu sekiz metre kadar var, derinlerde duruyor. Onu alacaksınız, sonra irice

potaya benzeyen bir kap var; ama içinde bir şey yok; boş. Daha sonra L şeklinde bir Horasan duvar parçası çıkacak, onun dibinde su var. Suyun nereden geldiği belli değil, o suyu aşabilirseniz birkaç basamak inip bir kapıyla karşılaşacaksınız. Ardında salon gibi kapalı hücre duruyor. Odanın ortasında göğsünde yeşil boyalı bir şeyler bulunan bir adam heykeli var. Az ötede ise sabun kalıbı gibi altınlar duruyor. Ben diyeyim, üç dört kamyon getirseniz ancak kaldırabilecek kadar çok altın var. Fakat siz altınları boşverin, heykeli alabilirseniz, dünyalık olarak size yeter, altından çok daha değerli bir şey o heykel..."

Kuytu ve soğuk dükkânda ancak kendini ısıtabilen sobanın etrafındakiler, nefes bile almadan dinliyorlardı. Daha önce kim bilir kaç defa dinlemişlerdi. Herkes hikâyenin sonunu biliyor; ama yine de detaylardaki çekiciliğe kapılmadan edemiyorlardı.

- Adamın dediğine göre burada Selçuklular'dan evvelki padişahlardan birinin darphanesi varmış lakin 'altını boşverin, heykele bakın asıl' deyince keyfimiz yerine geldi. Teşkilatı kurmaya karar verdik. O esnada rençberlikle uğraşıyorum, pek çok tarlayı ekip biçtiriyorum. Oradan kazma kürek getirttik, amele tuttuk. Müzeye haber verdik ki ben gizli saklı iş görmeyi sevmem. Arsanın iki yanı ev olduğu için mecburen kazdıkça sağına soluna toprak uçmasın, ev yıkılmasın diye destek veriyoruz. Kazılan toprağı yukarı nakletmek için çukurun içine kademe kademe iskele kurdurdum. Haylice param gitti, gerçi birkaç arkadaş ortağız ama daha çok benden çıkıyor para. Öyle bir heyecan bastı ki bizi, üç beş kuruş parayı gözümüz görmüyor. Ha sen vermişin, ha ben. Heykeli boşverdik, kamyonla altın külçesi mevzubahis.
- ...
- Adamın dediği çıktı, potaya benzeyen demir bir kap bulundu. İçinde bir şeyler eritilmiş, fakat nedir? Daha evvel söylediği ardıçtan mertek de çıktı. Orada toprak çürük olduğu için binanın temeline ardıç mertekler koyup öyle duvar örmüşler. Her buluntuda Turhallı'ya itimadımız artıyor. Suya bakıyor söylüyor, biz görmüyoruz ama o görüyor. Sonra L şeklindeki yıkık Horasan duvarını da görünce içimden dedim ki, ben bu altunları burdan çıkarırım, yolu yok. Fakat duvarla beraber Turhallı'nın dediği bir su peyda oldu. Evvela aldırış etmedim, tarlada kullandığım dört inçlik pancar motoru var ki ırmağı bile kurutur neredeyse. Onu getirttim, suyu çekiyoruz, tahliye ediyoruz, tam iki kazma vuracak iken bir başka yerden yine su sökün ediyor, yine çekiyoruz bu defa başka yerden başlıyor; öyle gürül gürül de değil, sızıntı gibi fakat bir anda çukuru dolduruyor. İnat ettik, biz motorla su çektik, su geldi, biz çektik su eksilmedi. Geceleri neredeyse orada yatıyoruz. Âlemimiz yerinde; cümbüşler, klarinetler... Yiyiliyor, içiliyor fakat Turhallı ağzına içki sürmüyor.
- Eee..
- Bana kalsa bir sene oradan su çekeceğim, yine parayı alacağım fakat bir sabah yandaki ev güm diye bizim kazdığımız yerin üstüne çöktü. 'Bu işte bir belâ var üstüne gitmeyelim' dedi arkadaşlar, zaten gidecek halimiz de kalmamıştı. Kazdığımız toprağı doldurup

kapattık çukuru... Orada bir sürü malzemem, kerestem gömülü kaldı. Çıkarmaya değmez fakat çok da para harcadımdı.

- Peki dedim, "Orası hâlâ duruyor mu, yoksa sonradan kazıldı mı?"
- Yoo duruyor, diye cevap verdi. Hatta geçenlerde kenarına bir apartman inşaatı başlattılar. Müteahhite gidip haber verdim, böyle böyle dikkatli olun, burada bir şeyler var diye, ne oldu bilmiyorum.

Dalıp gitmişti, etraftakiler, "Turhallı'nın ilmi kuvvetliymiş, televizyon gibi görmüş vaziyeti" diye fikir yürütüyorlardı. Kulağına eğildim,

- Şurada sağlam bir gömü var, beraber çıkaralım diye biri teklif etse ciddiye alır mısın, yine bıraktığın yerden başlar mısın? diye fısıldadım.
- O tarihten sonra çook yerlere gittik, bırakmış değilim ki... diye gülerek cevap verdi. "Benim kızdığım husus, arkadaşların ortaklığa riayet etmemesi oldu. Tamam ortağız diyorlar, paralar benden gidiyor. Bir şey bulamayınca hesap sırtımda kalıyor. Şimdi eğer öyle bir şey olsa, benim verdiğim miktar kadar para koyan ortakla yine giderim kazıya..."

Güneş ikindi sularına doğru iyice eğilmeye başlamış, çay molası da bitmişti. "Ben artık gideyim, akşam oldu nerdeyse" diye davrandı, cemaate "eyvallah" dedi. "Güle güle" dedik.

AB'ye giremezsek radikal İslamcılar Türkiye'yi ele geçirir mi?

Her yıl belirli bir takvime göre basın-yayın kuruluşları günlerce Avrupa Birliği konusu etrafında duruyor, tartışmalar açıyor, yorumlara, tahminlere yer veriyorlar; kamuoyu ise ister istemez bu gelişmelere paralel olarak Avrupa Birliği üzerine kilitleniyor.

Türkiye'de olup bitenleri izlemekle görevli bir dış gözlemci bu durumu olağanüstü diye niteleyip şaşırmakta haklıdır çünkü Avrupa Birliği meselesi, Türkiye'de hâlâ bir ölüm-kalım meselesi olarak algılanıyor. Hamlet'in ünlü tiradını hatırlatırcasına "olmak veya olmamak" noktasında imişiz gibi konuyu abartmaktayız. Oysa ki her iki ihtimâlde de Türkiye'nin esaslı bir değişime uğraması beklenmiyor. AB'ye üye kabul edilmek, Türkiye'nin göğüslemek zorunda olduğu meseleleri mucizevî bir çözüm getirmeyecektir; kezâ ebediyyen birliğin dışında kalmak ihtimâli söz konusu olduğunda ülkemiz Sevr benzeri ağır bir siyasi bunalıma maruz kalmayacaktır.

Elbette AB'ye katılmanın avantajları, dışında kalmanın kısmî mahzurları vardır ama bu avantaj ve mahzurların, sanılanın veya takdim edilenin aksine hayati derecede önem taşıdığını ileri sürmek tarafgirlik olur. Bu noktada özellikle, "Ey Avrupalılar, Türkiye'yi AB'ye kabul etmezseniz, onlar da radikal İslamcı akımların kucağına düşerler" yollu tahminler, muhtevası itibariyle fevkalade aşağılayıcı imâlar taşımaktadır. Ne yazık ki son günlerde bu fikrin sıkça

seslendirildiğine şahit olmaktayız; belli ki bu cümle, özellikle AB taraftarlarınca pek parlak ve tesirli bir fikir zannediliyor.

Türkiye, Osmanlı geçmişi de dahil olmak üzere hiçbir zaman radikal dinî akımlar paralelinde zihniyete sahip insanlar tarafından yönetilmedi; bu topraklarda Teokrasi hiç vücut bulmadı; bilakis, -özellikle Osmanlı geçmişini kasdederek ifade ediyorum- devrin şartlarına göre Türkiye'nin yöneticileri muasırlığa büyük önem verdiler ve devlet siyasetinde rakiplerinden geride kalmama düsturunu daima gözönünde bulundurdular; bu siyaset, bugün "çağdaşlık" diye adlandırdığımız şeyin ta kendisidir. Osmanlı Avrupası'ndan geriye doğru çekilmeye mecbur kaldığımız yıllardan itibaren muasırlık veya çağdaşlık, Osmanlı yönetici sınıfının neredeyse "fikr-i sâbiti" haline gelmişti. Türkiye'de modernliğin ilk önce saray ve çevresinden başlaması tesadüf değil, aksine çok mânidar bir olgudur ve Osmanlı tarihinin son asırları hakkında fikir yürütmekten hoşlanan ve Osmanlı Devleti'nin dinî baskı ve endişelerle yönetildiğini zanneden "ilerici" muhitler, bu olguyu nedense hep görmezden gelmeyi tercih etmişlerdir. Nitekim Osmanlı yönetiminde Batılılaşma izleri (veya modernleşme de diyebiliriz), evvela Sarayın ve elbette Sarayın kararlarını meşrulaştırmakla görevli dinî fetva makamlarının onaylamasıyla hayat bulmuştur. Batılı gelişmelere ilk olarak kucak açan kurumun Osmanlı ordusu olması da bir başka dikkat çekici noktadır. Kara ve deniz mühendishane mekteplerinin açılması ve bu hamleyi hemen Askerî Tıbbiye mektebinin takib etmesi fevkalade manidardır. Şüphesiz ki Osmanlı yöneticileri, bu cesur adımları atarken Batı'yı taklit endişesinden ziyade, "en az düşman kadar kuvvetli olmak" fikriyle yeniliklere rıza gösteriyorlardı. Kadim olanın terkedilmesi, şüphesiz her toplumda olduğu gibi Osmanlılarda da hoşnutluk doğurucu değil, acı veren, katlanılmak zorunda kalınan gelişmelerdi; buna rağmen devlet ve toplum olarak kimliklerini, varlıklarını, hayatiyetlerini korumak için Batılılaşmaya rıza gösterdiler ve bu yoldan sapmadılar. Batılılaşmayı belirli sektörlerle sınırlayıp, tesirlerini bütün topluma yaymamak için gayret gösterdikleri doğrudur; bu, onların henüz layıkınca tahlil edemeyecekleri bir gelişmeydi. Askerî sektördeki modernlik alâmetleri ister istemez haberleşmeden ulaştırmaya, eğitimden sanayiye kadar pek çok sektörde kendini hissettirecekti ve hissettirmiştir. III. Selim'den itibaren Batılılaşma siyaseti tâ Cumhuriyet'e ve hatta zamanımıza kadar bükülmez bir çizgi takib etti. Bu çizginin en mânidar yerinde Sultan II. Mahmud yer alıyor. II. Mahmud, Türkiye'de laik toplum ve siyasetin altyapı çalışmalarını başlatan adamdır ve henüz Türkiye imparatorluk modeli ile idare olunmakta iken, devleti "ulus devlet" modeline doğru dönüştüren çok ciddi ve kalıcı adımları atmaktan çekinmemiştir.

Son dönem Osmanlı padişahları, şahsen mazbut ve muhafazakâr bir kafa yapısına sahip olmalarına rağmen Türk modernleşmesini teşvik eden ve güçlendiren siyasetleri inatla takib ettiler. Abdülmecid ve Abdülaziz zamanlarında devletin merkezileşmesi, modern vatandaşlık hukukuna geçiş, ordunun Batılı usullere göre tertip ve eğitimi duraklamadan sürdürüldü. Bu siyasetin en kararlı takipçisi ve destekçisi ise, aleyhinde üretilen onca çirkin ve asılsız iddiaya

rağmen II. Abdülhamid olmuştu. Sadece Batılı tarzda eğitim yaygınlaşması ve güçlendirilmesi için attığı adımlar bile II. Abdülhamid'i, "şahsen muhafazakâr ama devlet siyasetinde modern" bir yönetici ilan etmeye kâfidir. Mustafa Kemal Atatürk'ün Batıcı reformları, Türk tarihinde bir ilk değildi; bilakis Atatürk, temelleri çoktan atılmış modernleştirici dayanaklar üzerinde bu defa kararlılıkla modern bir devlet inşa etmiş olması bakımından seleflerinin takipçisi olmuştur.

Bu durumda AB'ye kabul edilmekliği bir ölüm-dirim meselesi haline getirerek aksi takdirde radikal dinî akımların kucağına düşeceğimizi ileri sürmek, iddia sahiplerinin tarih cehaletini gösterir; ikinci olarak Türk toplumuna ve Atatürk'ün inşa ettiği modernleştirici siyasetlere inançsızlık ve hakaret anlamına gelir.

Türkiye, AB'ye kabul edilsin veya edilmesin yoluna devam edecek özgüven ve iç dinamiklere sahip bir ülkedir. AB'ye kabulü halinde bir ivme kazanacağı muhakkaktır, ancak bu ivme, abartılı beklentileri karşılayacak derecede önemli olmayacaktır.

AKLINIZDA BULUNSUN: "ÖNGÖRÜ" ÜZERİNE BİR MEKTUP VE TUNCER GÜNAY

"Öngörüldü", karar alındı, uygun bulundu, tahmin edildi.

"Öngörüsü yanlış", Tahmini, kehaneti, sezgisi yanlış.

"Öngörülerinizi alalım", Tavsiyelerinizi, tahminlerinizi, tekliflerinizi alalım.

Öngörü veya öngörmek, herkesin 2-3 senedir ağzına yapışan bir kelime haline geldi; ve böylelikle az on tane aktif ve fonksiyonel kelimeyi yuttu. Tahmin, teklif, tavsiye, kehanet, uygun görmek, kararlaştırmak, istemek, sezgi ilk aklıma gelenler... Bu kelime ve deyimlerin yerine kullanılan öngörü kelimesini ne zaman duysam hastalığım sanki yeniden azıyor"

...

Kısacık bir mektup; yazarı Tuncer Günay. Şimdiye kadar 11 kitaba imza koyan Günay, şu günlerde ciddi bir rahatsızlık geçiriyor. Sizlerle paylaştığım mektubu ise, hasta haliyle bile Türkçe'ye, daha doğrusu milli varlık ve kimliğimizi ne kadar sahiplendiğinin belgesi hükmünde.

Öngörü, fena bir kelime değil; onu aspirin gibi anlam yakınlığı olan kelimelerin yerine kullanmakla dilimize ve kendimize fenalık ediyoruz.

Tuncer Günay'a âfiyet ve şifâlar diliyorum; eminim ki sizler de bu temennime dualarınızla iştirak edersiniz.

Solcular, artık büyüseniz iyi olacak!

Bugünlerde yeni bir Aczmendi eylemi, yeni bir Müslüm-Fadime figürü, bir Hizbullah fecaati çok iş yapar. Meselâ birileri Almanya'da Hollanda'da bir apartman dairesi kiralayıp kapısına "Anadolu İslâm Hilafeti Devleti" yazsa çok makbule geçer. Şimdilik böyle majör haberler patlatılamadığı için, "müflis tüccar veresiye defterini karıştırır" meselince eski haberleri ısıtıp milletin yüreğini ağzına getiriyorlar.

Yok kadının biri kendini peygamber ilan etmiş, yok müridlerine leblebi fıstık yedirip muhabbet tılsımı yapıyormuş; akla, dine, mantığa ziyan bir kampanya daha; meğer işin mâhiyeti başkaymış: Kütahya'daki üniversitede rektör seçimi yaklaşınca, hayli zaman önce vuku bulan bir hadisenin solungaçlarını kırmızıya boyayıp yatırmışlar tezgâha.

Haberi baştan sona dikkatle okudum; bir kısım saf gönüllü (!) vatandaşın önce aldanıp, sonra ne hikmetse intibaha gelerek, "bizi kandırdı" şikayetinden gayrı suç unsuru göremedim; siyasi boyut taşımaktan ziyade ruhiyatçıların incelemesi gereken garip bir vaka. Nitekim bu haberin "irticai" boyutu ilgi çekmeyince meseledeki aşk ilişkileri üzerinde durulmaya başlandı. Hâsılı sahte kadın peygamber haberi pek patladı sayılmaz ama benzerlerinin derin soğutucuda veya mercimek fırınında demletilmekte olduğunu tahmin etmek için keskin ferâset gerekmiyor.

Bu esnada irkilmemiz ve ürpermemiz gereken husus şudur: Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde postu, devletçi bürokratların haricinde bir isme kaptırmamayı bir ölüm-dirim meselesi haline getirenler açısından "harpte hile mubahtır" düsturu, kınından çekilmiş bulunuyor. Görünürde erken seçimi izah edecek mâkul ve zorlayıcı bir sebep olmamasına rağmen pireyi deve, habbeyi kubbe yaparak tansiyonu germekten çekinmeyecekleri anlaşıldı. İktidar mücadelesinde centilmenliğin esâmisi okunmayacak; bu açık! Vaktiyle rahmetli Ecevit de tribündekileri saha içine davet ederek siyasi mücadelenin aslında kuralsız bir dövüş tekniği olduğunu göstermişti.

Oysaki demokrasi, önceden konulmuş centilmenlik kaidelerine itaat kültürüdür; ne pahasına olursa olsun iktidarı kaybetmemek, demokratik terbiyenin icabı değil. Bu noktada basına büyük sorumluluk düştüğü âşikâr. Batı Avrupa'nın son üç asrında basın, demokrasi kültürünü korumak ve desteklemekten yana sarsılmaz bir tavır takındı; bizim basınımız krizden tiraj çıkarmak gibi bir anlayışı takib ediyor. Üç-beş gazete sahici tavır takınsalar, Türk siyasetinde taşlar yerine oturur, iktidar ve muhalefet "mış gibi yaparak" bedavadan siyasi rant sağlama kolaycılığına tevessül etmezler. Tam aksini yapıyor, atla arpayı dövüştürerek sahteciliğin tabii bir şey gibi görünmesine hizmet ediyorlar.

Misâl ister misiniz; 68'liler, "Kenan Paşa ve 12 Eylül darbecileri yargılansın" diyorlarmış; uzaktan bakınca mâkul ve demokrat bir talep gibi görünüyor ama "bazı darbeler iyi, bazıları kötüdür" yaklaşımını temsil ettiği için hiç de sempatik değil. "Bütün darbeler kötüdür ve sorumluları, zamanaşımı söz konusu edilmeksizin yargılanmalıdır" denilse daha âdil olurdu.

Siz bu ülkede basınımızın "27 Mayısçılar yargılansın; siyasette darbeler dönemini açarak sonraki kuşaklara kötü örnek oldular" fikrini dillendirdiğini gördünüz mü hiç?

Türk solu bunun için çocukluk çağından bir türlü kurtulamıyor ve sahicilikten uzaktır. Altmış yaşında hâlâ biberonla beslenen, tahta atla oyalanan bir solumuz var bizim. Asıl mesele şu, Türkiye'de demokratik kültürü tartışılmaz hale getirmek için sağın gayreti yetmez, solun desteği şarttır; çünkü onların, -nereden edindikleri meşkûk-, "meşrulaştırıcı" bir fonksiyonları var.

Onun için, XIX. yüzyıl modeli despotik ve ideolojik aydınlanmacılığı desteklemek yerine şu arabaya (yani düpedüz burjuva demokrasisine) bir el atsanız iyi olacak solcu dostlarımız; hem siz, hem memleket için çok iyi olacak!

"Nuri Demirağ Havaalanı" meselesi

Geçen cumartesi günü, Sivas Havaalanı'nda yapılan pist genişletme çalışmalarının kutlama töreni yapıldı. Törene, projenin sahibi ve yürütücüsü sıfatıyla Ulaştırma Bakanı ve müsteşarına ilaveten Tarım Bakanı Mehdi Eker ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdüllatif Şener de katıldı.

Sivas'ta kamuoyu, bu yenilenme çalışması vesilesiyle Sivas hava meydanına "Nuri Demirağ Hava Meydanı" isminin verilmesinden yanaydı. Aylar öncesinden bu konuda yayına başlayan Bizim Sivas gazetesi yanında Yeni Ülke, Memleket, Hakikat gazeteleri de haberleriyle bu temenniyi seslendirdiler; mahalli televizyonlar teklifi destekledi.

Teklif, desteklenmeyecek gibi değildi, çünkü Nuri Demirağ Türkiye'de uçak sanayii kurulması denilince akla gelen ilk isimdi. 1936 yılında başladığı Hava Sanayii yatırımlarını 1946'ya kadar ısrarla devam ettirmiş, kendi ismiyle markalaştırdığı "Nu D" uçaklarından düzinelerce üreterek uçurmuş, son derece ciddi fabrika ve tesisler kurup pilot ve teknik uzman yetiştirmiş, hatta doğduğu ilçe Divriği'ye bile kısa bir pist yaptırarak bundan tam 70 sene önce, havacılıkta nasıl ileriyi görebildiğini isbat etmişti. Yaşadığı bazı talihsizlikler yanında siyasi irade tarafından yeterince destek görmeyişi neticede Demirağ'ı pes ettirmiş ve siyasete atılmaya zorlamıştı. Demirağ'ın Milli Kalkınma Partisi ile başlayan siyasi serüveni, havacılık arzularıyla aynı akibeti paylaştı; başarılı olamadı.

Sivas Havaalanı'nın açılma töreninde herkes Nuri Demirağ isminin resmen ilanını bekliyordu; Ulaştırma Bakanlığı daha önce bilgilendirilmişti, Vilayet durumdan haberdardı; hatta bu arzuyu seslendiren mahalli gazeteler küçük bir deste halinde tören esnasında Ulaştırma Bakanı'nın ve Devlet Bakanı Abdüllatif Şener'in görüşlerine sunulmuştu.

Olmadı! Törende konuşma yapan bakanlar, merkezi bütçeden tek kuruş kaynak tahsisi gerektirmeyen bu küçük cemileyi Sivaslılardan, ama daha önemlisi Nuri Demirağ'ın hâtırasından esirgemeyi tercih ettiler; bu mevzuudan hiç bahsedilmedi.

Törene katılanlardan edindiğim izlenime göre Ulaştırma Bakanlığı yetkilileri, havaalanına Nuri Demirağ isminin verilmesi kararını, siyasi nezaket gereğince Bakan Abdüllatif Şener'e bırakmışlardı. Bakan Şener'in Nuri Demirağ ismi meselesini duymazdan gelircesine başka konulardan bahsetmesi, meseleye sıcak bakmadığı yolunda yorumlara sebep olmuş ister istemez.

Bu izlenimlerin ne derece doğru ve sahih olduğunu bilmiyorum fakat bir vilayette yaşayanların dileğini gerçekleştirmek konusunda nihai sözün yöreden seçilmiş vekillere bırakılmasını "siyasi nezaket" dairesinde kabul ediyorsak, bu arzunun kabulünü de siyasi nezaket kapsamında saymamız gerektiğini düşünüyorum.

Devlet Bakanı Abdüllatif Şener, "Nuri Demirağ Havaalanı" ismini sakıncalı görüyorsa bu bilgisini en azından seçmenleri ile paylaşmak zorundadır; böylece bu satırların yazarı da dahil, teklifi destekleyenler, Nuri Demirağ hakkında bilmediklerini öğrenme fırsatı bulacaklardır.

Hemen belirtmeliyiz ki, Nuri Demirağ isminin bugüne kadar bir hava meydanına veya havacılık tesisine verilmemiş olması, ulaştırma politikamızı yürütenlerin unutkanlığı, hatta ihmâlidir. Nuri Demirağ hiç şüphesiz en az, ilk kadın pilotumuz Sabiha Gökçen kadar hatırlanmayı ve hatırlatılmayı hakkıyla iktisab eden bir havacılık önderiydi. Bu teklifi destekleyenlerin Nuri Demirağ ile bir akrabalık veya menfaat ilişkisi bulunmuyor. Yüzde yüz hasbî ve yüzde yüz sivil bir tekliftir bu.

Sözün geride kalan kısmını, vakti gelince tamamlarız artık!

Not: Kamuoyunun pek iyi tanımadığı Nuri Demirağ hakkında Dr. Fatih Dervişoğlu tarafından kaleme alınan ayrıntılı bir çalışma, Ötüken Yayınları tarafından yakın zamanda okurlarıyla buluşacaktır.

Dön sine-i millete; gör gününü!

"Sine-i millete dönelim" sözünü her duyduğumda beni bir gülme tutar, sinirlerim gevşer, güzel bir Cem Yılmaz seyretmiş olmanın hemen ertesindeki o iyimser ruh hâletine bürünürüm; içim açılır.

"Sine-i millete dönersek, görürsünüz gününüzü" tehdidini gözümde şöyle bir sahne ile canlandırırım: Milletimizin sînesi, memleket uğruna bütün fedâkarlıklara katlanmaya hazır milletvekilleri ile lebâleb dolu bir hangar gibidir. Bu hangarın kapısı beş senede bir açılır ve 550 talihsiz vekile, "haydi bu cennetten çık, git beş sene mahrumiyet ve meşakkatlere katlan;

demokrasiye katkıda bulun; bu uğurda çekeceğin acılara milletin hatırı için tahammül et" denilir. Vekiller de, cepheye giden askerler gibi kabarmış bir yürekle, ayyuka çıkmış epik hislenişlerle milletin sinesinden çıkıp parlamento dediğimiz meşakkat evine doğru yola koyulurlar. Ama hani içlerinden birisine, "yahu tamam sen gitme, gel; senin yerine bir başkası gitsin" denilse derin bir oh çekip yeniden sine-i millete dönmeye hazırdır.

Sine-i milletten ayrılmak zorunda kalan her vekil, sanki gül bahçelerini özlercesine yeniden ait olduğu yere dönmek için ruhunun derinliklerinde dayanılmaz bir iştiyak duyar; hatırladıkça gözleri nemlenir, "ah sine-i millet; keşke sana bir an evvel dönebilsem" diye içli içli ağlar.

Edebiyatına bakılınca zâhirinden sine-i milletin öyle bir şey olduğuna hükmediyoruz!

Hâlihazırdaki vekillerimiz ve daha evvel bu meşakkate katlanmış olanlar "sine-i millet" denilen yerin tam da böyle olup olmadığı hakkında daha doğrusunu bilirler elbette: "Sen ne anlatıyorsun kardeşim, senin sine-i millet dediğin yerden çıkıp da Meclis'e girebilmek için anamızdan emdiğimiz süt burnumuzdan geldi, bir sürü masrafa katlandık, birçok heyecanlar çektik, dağ tepe dolaştık. Çıkmak için o kadar uğraştığım bir yere bir daha aklım başımda iken girer miyim?" diye itiraz edebilirler pekâlâ.

Ayrıca bu sine-i millet edebiyatını köpürtmeden önce hesaplanması gereken durumlar vardır; meselâ bazı vekillerimizin, "sine-i millete dönmek iyi ama, ya yerimizi başkaları kaparsa" endişesini ciddiye almak gerekir; zira milletin sinesinde, "yahu biz şu memleketin evladı değil miyiz; biraz da biz ölelim" merakıyla bekleyen hatırı sayılır miktarda namzet bulunmaktadır.

Kaldı ki bazı vekiller açısından sine-i milletin hiç de öyle koşa koşa atılacak bir yer olmadığını da hatırlatmak gerekir. "Sine-i millete dönüyorum; oh, kuş kadar hafifledim" diye istifayı basan bir milletvekilinin, sine-i millete doğru yaklaşırken, "oo, sen hoş geldin, biz de seni bekliyorduk zaten" diye diş gıcırdatıp kemer tokasını gevşetmeye başlayan bir zümreye toslaması hiç de küçümsenecek bir ihtimâl sayılmamalıdır.

Bir başka minik ihtimâl ise istifa eden vekilin, sine-i millete doğru koştukça, sine-i millet denilen şeyin "eyvah yine üstüme geliyor" diye kaçacak delik aramaya başlaması olacaktır; kezâlik, "madem sine-i millete bu kadar meraklıydın, niçin vaktiyle bu mübarek mevkii terk ettin" azarlarına katlanmak da cabasıdır.

...

Bu sine-i millet tâbiri boş bir lâftır; inanmayan bir vekil bulup sorabilir.

Bu bir benzetme ise eğer, benzeyen ve benzetilen unsurlar yakışıksızdır. Önümüzdeki sene seçim olacak hayırlısıyla; sine-i milletten kopup Meclis'e girmek için boğuşmaya âmâde onca evlâd-ı vatanı ayıplayacak mıyız yani?

Ya öyleyse bu siyasi partiler niçin Meclis'e vekil sokabilmek için kendini helâk edip durmaktadır; hazır milletin sinesinde arslanlar gibi rahatlarına bakmak dururken niçin tatlı canlarını eziyete sokmaktadırlar?

En iyisi herkesin önündeki yoğurdu yemesidir; konuyla ilgili fıkrayı bilenler bilmeyenlere anlatsın; çünkü yerim kalmadı.

Buba, bak teyyare geçiyor!

Aralığın ikinci yarısını devirmek üzereyiz: Tık yok! Bir ara ufuk bulutlanıyor, yarım yamalak kararmış bulutlar sanki bir şey yapabilirmiş gibi alçalıp birkaç kar tanesi döktükten sonra dengini toparlayıp savuşuveriyor. Ardından gelsin güneş, doğsun yıldızlar.

Ayıptır söylemesi, bu gibi durumlarda hep eskilerin, "kış kışlığını bilmeli, kuş da kuşluğunu" sözünü hatırlıyor, tedirgin oluyoruz. Güzün ekilen tarlaların bağrı, aklı bir karış havalardaki delikanlılar gibi açık; ya ayaz kavurursa!

Küresel ısınma sebeb oluyormuş. Bu izahı, "Ne ısınması yahu, biz burda hâlâ tir tir titriyoruz" diye yorumlayan vatandaşın meseleyi kavrama şeklini saygı ve anlayışla karşılıyorum. Yeryüzünün bütün fabrikalarında ve çevreyi kirletici şeyler püskürten bilumum tesislerinde, iklimin huyunu bozacak derecede büyük ve etkili bir faaliyet yapılabildiğini havsalam bir türlü kabul etmiyor. Meselâ vaktiyle, "sprey kullanmayın, içindeki gazlar atmosferi deliyormuş" dedilerdi. Rivâyete göre biz spreyin düğmesine bastığımızda çıkan gazlar, gidip Kuzey Kutbu'nun üstündeki ozon tabakasında birikiyor ve oradaki koruyucu kalkanı tahrib ediyormuş.

Diyelim ki hakikaten böyle oluyor; peki niçin bu kötü gazlar Güney Kutbu'na doğru gitmiyor da illâ ki Kuzey'e yöneliyor, veya şöyle soralım; niçin atmosferin herhangi bir yerine değil de Kuzey Kutbu'na kafayı takmış durumda? Kuzey Kutbu, dünyanın bacası mı; eğer öyleyse niçin kötü gazlar, o bacadan hazır açılmış bulunan delikten çıkarak uzay boşluğuna karışmıyor?

Ben bilim düşmanı birisi değilim, fakat medyatik olmaya fena halde heves sardıran bilim adamlarının her dediğini gerçek zannederek sayfalarına taşıyan magazinci basın yüzünden bu türden haberlere artık ihtiyatla yaklaşıyorum. Bunların yüzünden pek çok insan kafayı yedi, aklını oynattı. Beş-altı yaşındaki el kadar kız çocukları, miniminnacık akıllarıyla diyet yapmaktan "peyhiz"den bahsetmeye başladılar. Sağlıklı ürün tüketmek meselesi, çoğumuzda saplantı haline geldi. Yirmi sene öncesine kadar "Beyazsaray" veya "Hacıbayram" edebiyatına giren, cami avlularında, çerçilerin sandığında satılan şifalı bitkiler kitaplarının yeni sürümleri, satış rekorlarını kırıp geçirmekte. Her gün müthiş bir icatla sarsılıyoruz. Amerika'da yaşayan doktorlarımızdan biri fındığı keşfediyor, ertesi gün bir başka bilim adamı ceviz diye bir yemişin varlığından haberdar ediyor bizi. "Vay canına yav" diyoruz! Soyanın

sağlığa ne kadar faydalı olduğunu anlatan yazı dizileriyle, zararlarından bahseden uzman demeçleri aynı sayfaları paylaşıyor. Sağlıklı diye bilmediğimiz otları kaynatıp içiyor, sebze kırığı manzarasını andıran salata övünleriyle kifaf-ı nefs ediyoruz. Kırk yıllık margarinin bile "kalp dostu" versiyonu türedi. Büyük alışveriş merkezlerinde "sağlıklı ürün", bölümleri açılmaya başlandı, her şeyin "light"ı çıktı. İnsanlar bir araya gelince, sanki Mekteb-i Tıbbiye'de senelerce dirsek çürütmüşler gibi sağlık mevzuları üzerine birbirlerini aydınlatıyorlar. Gazete editörleri, muhabirlere, "aman ne yapın edin, bize sağlık haberi yapın" diye çocuklara olmadık ortaçağ işkenceleri reva görmekteler!

Uzmanlara derin hürmetimiz ve inancımız var; "sağlık endişesi çekmemek için en iyisi ölünüz" deseler, birilerinin bu öğüdü bile ciddiye alacağından şüphe etmeye başladım; kaldı ki "sıfır beden olacağım" diye metabolizmasını bozup sakat kalan, ölen kızların hikâyelerini bilmeyen yok.

İmdi bu küresel ısınma meselesinin de bu cinsten bir küresel efsane olup olmadığı hakkında ciddi şüphelerim var; elbette bu şüpheleri zihnimde evirip çevirirken suları, toprağı, havayı hababam kirleterek bize "sağlıklı" ürünler sunan sanayi tesislerinin faaliyetlerini hoşgördüğüm mânâsı çıkarılmamalıdır; hatta sınai üretimin sınırlandırılmasını ve tabii kaynaklarının insafsızca sömürülmesini yasaklayan Kyoto Sözleşmesi'ni desteklediğimi bile açıkça ifade etmek isterim. Bu noktada bana enayi yerine konulduğumuzu hissettiren husus, büyük devletlerin azgın bir iştiha ile babadan kalma usulle üretimini sürdürürken, bizim gibi kıyı-kenar ülkelerine tahditler getirmeye kalkışmalarıdır. Bu yüzden Türkiye'nin Kyoto Sözleşmesi'ni imzalaması için kampanya açan çevreci entel takımıyla aynı hissiyat içinde bulunmadığımı ehemmiyetle vurgulamak istiyorum.

Mesele şudur: İnsan eliyle üretilen kirlilik, atmosferde hakikaten sera tesirine yol açarak güneş ışıklarının dünyayı daha fazla ısıtmasına yol açmakta mıdır; eğer öyleyse bu dünyayı bizden daha çok seven Batılı ülkeler, kendilerinin bile inanmadığı dandik sözleşmeler yazıp altına imza atmaktan imtina ederken küresel ısınmanın derdi niçin bizi germektedir?

Varsın kışlar biraz daha sıcak geçsin; fakir fukaranın sırtı ısınır, daha az yakacak masrafı yaparlar diye düşünmekteyim; yanlış mı düşünmekteyim?

Bu arada, eski tabirle "leb-i derya", yani sahille dudak dudağa yerlerde ev yapan bir kısım vatandaşlarımızın, biraz daha tepelere doğru yerleşmesi gerekebilir; zira ısınma, kutuplardaki buzları erittiğinden (buyrunuz bir küresel efsâne daha!) denizler yükselmekte imiş. Bu durumda nesillerden beri yaylaları mekân tutmuş bizim gibi gariban takımının öyle fazlaca endişelenmesi gerekmiyor demektir. Bakınız işte bu, Amerikalıların dediği gibi "iyi haber"in ta kendisi değil midir?

Toparlıyor ve bu konuyu, gayet iyi bildiğiniz bir fıkrayı hatırlatarak kapatıyoruz.

Kırklı yıllarda bir köylü vatandaş oğlu ile tarlada çalışmaktadır. Bir ara çocuk, babasına sesleniyor,

-Buba, bak, bak; teyyare geçiyor!

Köylü elindeki küreği bırakıp gözlerini yukarı dikerek tayyareye bakıyor ve omuzundaki yağlığı ile terini sildikten sonra çocuğuna şöyle cevap veriyor:

-Elleme geçsin oğlum, biz işimize bakalım!

Aslan!

"Allah" diye kükreyen aslan haberini okuyunca koltuktan düşmeme ramak kaldı (koltuğun bilyeli tekerleği zaman zaman çıktığı için takılıyor, insan koltuktan düşecek gibi oluyor) Goliath isimli aslan vecde gelip kükrediği esnada civar kafeslerde bulunan sair aslanların zikrettiğini okurken artık koltuğun dengesini sağlayabilmeme imkân kalmadı.

Masayla duvar arasındaki o daracık boşlukta dengemi sağlamaya çalışırken yere yuvarlandım. Bereket bu tehlikeli düşüş esnasında bir yerime bir şey olmadı. Gürültüyü duyup yardıma koşanlar hâliyle garip bir manzara ile karşılaşmış olmalılar: Odada kimse yok, masanın bulunduğu yerden bir kahkaha sesi geliyor ama kimin neye güldüğü belli değil. Biraz daha dikkat edince, yer darlığından ötürü kendi başına doğrulup ayağa kalkmasına imkân olmadığı için öyleye biçimsiz bir tarzda yatan ve gülmeye devam eden birini görüyorlar. O kişi benim!

Hayır, koltukta otururken yere düşebilmeyi becerdiğim için kimseyi suçlamıyorum ama kabul etmelisiniz ki bu zannedildiği kadar kolay bir hareket değil; sizin denemeye kalkışmanızı hiç tavsiye etmem. Biçimsiz bir düşüş, kalıcı hasarlara yol açabilir ama "bir kısım medya" haberlerini okurken emniyet kemeri takmanız gerektiğini hatırlatmak isterim.

Televizyon haberlerinde evrile-çevrile defalarca tekrarlanıp internet sitelerinde videolarının yayınlandığına göre haberi size özetlemenin anlamı yoktur. Sadece bir ayrıntıya dikkat çekeceğim.

Efendim bu Goliath denilen aslanı 3 sene önce ihtiyarladığı gerekçesiyle Moskova Sirki, İzmir Hayvanat Bahçesi'ne hediye etmiş. Ben bu haberi yazan kişinin yerinde olsaydım, bu önemli arkaplan için mutlaka yan tarafa bir kutu açar, meselenin ideolojik boyutuna da dikkat çekmeyi ihmâl etmezdim: "Goliath, SSCB'nin Sosyalizm'den vahşi Kapitalizme geçtiği o sancılı günlerde dünyaya gelmişti. Bu travmatik yılların minik Goliath'ın zihninde ve vicdanında ne türlü yarılmalara yol açtığını kim bilebilir? Yıllarını sirkte gösteri yapıp kırbaçlanarak geçiren Goliath, çalıştığı kozmopolit ortamda kendi kimliğinin köklerinin izini sürmek için amansız bir çaba içindeydi. Nihayet günün birinde sirkin yolu Türkiye'ye düşünce yaşlandığı gerekçesiyle yöneticiler onu İzmir Hayvanat Bahçesi'ne armağan ettiler ve

Goliath'ın 'ben kimim, nereden geldim ve nereye gidiyorum?' sorularıyla başlayan kimlik bunalımı, yerini aradığını bulmuş olmanın kararlılığına terketti..."

Vesaire, vesaire...

Hayvanat bahçesi yetkilileri, "bu saçma söylentiden ve halkımızın gösterdiği yoğun ilgiden bunaldık" demiş olsalar da Hürriyet gazetesinin (22 Aralık) hiç de aynı kanaati paylaşmadığını, haberin altına koyduğu iki önemli haber linkinden anlıyoruz. Haberler şöyle: "İnsan yüzlü balık şaşırttı" ve "Bir Allah diyen de Bakü'de". Habere göre Bakü'de yaşayan bir aslan da aynı belirtileri göstermekte imiş fakat bu habere gömülü ideolojik imâyı, Hürriyet editörlerinin nasıl atladığını doğrusu anlayamadım: Bakü'deki aslan 1999 yılında İran tarafından Azerbaycan'a gönderilmiş. İran'ın kendi rejimini komşularına ihraç etmek için nasıl çalışıp didindiğini herkes biliyor; kim bilir bu aslanı eğitmek için yeraltındaki nükleer tesislerde yüzlerce uzman nasıl yıllarca çalışmışlardır?

En iyisi lâfı bir aslan fıkrasıyla bağlayalım: Adamın otomobili dağ başında bozulunca çaresiz motor kapağını açıp arızayı aramaya başlamış, derken arkasından bir ses, "Buji başlıklarına baktın mı; meme yapmış olabilir?" Adam dönüp bakmış bir aslan. Haliyle şaşırmış tabii. "Ne aval aval bakıyorsun bujileri kontrol etsene" demiş aslan. Adamcağız bunun üzerine ürküp deli gibi oradan kaçmaya başlamış, yolda rastladığı eşek, "hayırdır hemşerim kimden kaçıyorsun?" deyince adam, telaş içinde başına gelenleri anlatmış. Eşek gevrek gevrek gülmüş,

-Aldırış etme sen ona, demiş, "dizelde fena değildir ama benzinli motordan çakmaz!"

"Müslüman" ve "sol" kavramlarının başına gelenler

Müslüman solcu' sıfatlarını taşıyan bir yeni parti kurulacağı haberi basında yankılanmaya başladı; bu haberin gündemde yer tutması, konuyla ilgili bazı kavramların yeniden gözden geçirilmesine vesile olduğu sürece anlamlıdır; kaldı ki, böyle bir partinin -velev- kurulmuş olsa bile, Türk siyasi hayatındaki âcil bir boşluğa tekabül edeceğini düşünmüyorum.

Öyleyse kavramlardan bahsedelim ve tek başına ayrı ayrı "Müslüman" veya "sol" nitelikler taşıyan partilerin başarısızlığının veri kabul ederek işe koyulalım. Siyasi hayatımızda "Müslüman parti" diye nitelenebilecek birden fazla teşekkül gördük. Yetmişli yılların başından itibaren yüzyılın sonuna kadar geçen otuz sene içinde birbirine teselsül eden partiler kuruldu ve hemen hepsi Anayasa Mahkemesi'nin kararıyla kapatıldı. Demokratik ve laik kamu düzeni içinde, üyeleri belirli bir dinin mensuplarından ibaret bir parti düşünmek mümkün değildir. Nitekim Millî Nizam Partisi'nden Refah'a kadar uzanan zincir içinde muhtelif isimlerle ortaya çıkan partiler, tüzük ve programlarında açıkça zikredilmese de sözlü ifadelerle ve eylemlerle ortaya çıkan niyetleri bakımından mahzurlu görülerek kapatıldılar. Hemen belirtelim ki Batı Avrupa'da benzeri bazı partilerin mevcut bulunması, Türkiye için

uygun bir örnek teşkil etmiyor; Türkiye için doğru örnek, Müslümanların bir parti kurarak dinî talepler nokta-i nazarından siyaset yürütmesi değil, mevcut partilerin seçmen kitlesinin inanç, kültür ve değerlerini gözönünde tutarak siyaset geliştirmeleridir. Tek Parti yıllarından itibaren laikliğin berbat ve yanlış bir tarzda uygulanması, laiklik politikalarının zaman zaman İslâm aleyhtarı sûretlere bürünmesi yüzünden Türkiye'de dindar kitlenin kendini mağdur hissetmesi, kabul edilmesi gereken bir olgudur. Sürekli aynı temalarla beslenen mağdurluk hali, sağlıklı bir duruş yeri değildir ve ne kadar haklı sebeplerden hareket etmiş olursa olsun kitlede "Rövanşizm", bir nevi intikamcılık hissi doğurur. Millî Nizam'la başlayan zincir halkaları, açıkça bu mağdurluk hâletini siyasi güce çevirmek arzusunu yansıttığı için sağlıklı ve mâkul bir esasa yaslanmamıştı; nitekim bu siyasi çizginin sözcüleri, çok doğru şeylerin yanında çok yanlış söz ve eylemler de ortaya koyarak esastan "duruş" yanlışlığını isbat ettiler. Bu siyaset çizgisinde yetişerek siyaseti öğrenmiş genç kuşak, 2001 yılında kurdukları AK Parti ile söz konusu "duruş" eğriliğini düzeltmeye kalkıştılar ve nisbeten başarılı oldular. Başarılı oldukları nokta, kısa sürede seçim kazanmak ve savunulabilir bir demokratik tecrübeyi hayata geçirmektir; başarısız oldukları yer ise, parti içi demokrasiyi işletmekte diğer partilerden daha önde olacaklarını vaad etmiş olmalarına rağmen zamanla sıradanlaşmaları ve ötekilere benzemeleri oldu.

Millî Nizam çizgisindeki partiler, zaman zaman açıkça ifade edilmesine rağmen hayli radikal sayılabilecek "sol" programlar ve retorikler de seslendirmişlerdi; bu nokta önemlidir ve hatırlanması gerekir.

Neticede bu uzun tecrübede olan "Müslümanlık" kavramına olmuştu; bütün acı hatıralarına rağmen 28 Şubat tecrübesi, bu hükmü doğrular.

Türkiye'de sol partilerin müşterek kaderi, desteğini istedikleri kitlelerle samimi ve sahici bir beraberlik kuramaması idi. O yüzden program ve retoriklerinde halkın yanında değil, karşısında yer alan parti suretinde göründüler ve radikalleşmekten kurtulamadılar. Onlar halkın bir şekilde dönüştürülmesi gerektiğini düşünüyor ve kendilerini bu işle vazifeli sayıyorlardı; ne var ki bu niyetleri anlaşıldıktan sonra ise seçim kazanmak için en küçük şansları bile kalmıyordu. Bu durumda sol partilerin kaderi, Cumhuriyeti kuran öncülerin partisi durumundaki CHP ile aynileşiyordu. CHP, Türk toplumunun hızlı bir şekilde bir halden bir başka hale dönüştürülmesini öngörmüş, bunun için 23 yıl süreyle uyguladığı zecri politikalarla halkın antipatisini kazanmış ve ilk demokratik seçimden bu yana tek başına iktidara gelmeyi adeta unutmuştu. CHP dışındaki sol partiler, ister istemez CHP ile aynı misyonu, yani "toplumu eğitmek, adam etmek, dönüştürmek" görevini üstlenmek zorunda kalınca Türkiye'de sol kelimesi anlamını kaybetti. Cumhuriyet tarihinin en sağcı, en muhafazakar siyaset anlayışını temsil eden CHP, 60'lı yılların ortalarında kendini 'ortanın solu'na tayin ederken, öteki sol partiler ise CHP'nin devletçi ve resmî ideolojiden yana tavrını paylaşmaya mecbur kaldılar.

Solun bir başka talihsizliği ise basın-yayın hayatında köşebaşlarını elinde tutan burjuva sözcülerinin kendilerini "solcu" diye tanıtmalarıydı. Bu şöhreti ile basının ağır topları Türkiye'de kendilerini "kamu vicdanı" gibi takdim ettiler ve bu sıfatlarından ötürü meşrulaştırıcı bir mevki elde ettiler. Eğriyi doğrudan onlar ayırıyor, anayasaya neyin uygun olup olmadığına onlar karar veriyor, gerekirse orduyu, üniversiteyi, hatta bağımsız yargıyı bile etkileyebiliyorlardı. Bu bakımdan 'sol'un en talihsiz kariyeri, 27 Mayıs Darbesi'ni desteklemek ve meşrulaştırmak olarak hatırlanacaktır.

Olan 'sol'a oldu. Böylece toplumun çoğunluğu, "faydalı ve doğru olan, solun işaret ettiği yönün tam aksidir" gibi bir önyargı geliştirdi. Bu önyargı pratikte doğru sağlama vermiş olsa bile teorik açıdan yanlıştı ve Türk siyasetini, sanat ve edebiyat dünyasını, fikir hayatını 'sol murakabe'den mahrum bıraktı. Solun Türkiye'de "dinsizlik, Moskofçuluk, komünistlik, Rus uşaklığı" gibi menfur sıfatlarla lekelenmesinde sağ propagandistlerin emeği, kendini solcu zanneden fikir babası ve eylemcilerin gayreti yanında devede kulak mesâbesindedir!

Dolayısıyla Müslümanlıkla solculuğu hakkıyla bünyesinde birleştirebilmiş bir parti, Türk siyasetinin gerçek ihtiyaçları listesinde belki de ilk sırayı almaya namzettir; ne var ki her iki kavramın sabıka listesi hayli kabarık. Bu projenin başarıya ulaşması için evvelemirde basının son derece dürüst ve ahlaki bir yaklaşımla destek vermesi, saniyen sabırla ama israf edilmeden doldurulması gereken hayli uzun bir olgunlaşma döneminin tamamlanması lâzımdır zannındayım.

AKLINIZDA BULUNSUN:

PAKİSTAN'I GÖRMÜŞ GİBİ OLMANIZ İÇİN BİR KİTAP

Sular seller gibi zevkle okunabilen, hemen her sayfasında konuyla ilgili birbirinden ilginç fotoğraf ve tesbitlerle zenginleşmiş bir kitap arıyorsanız, sizi hayal kırıklığına uğratmayacak bir eser tavsiye edebilirim.

Yıllarca Pakistan, İran ve Afganistan coğrafyasında gazetecilik mesleğini sürdüren Harun Çelik, bugünlerde "Uzaktaki Yakın Ülke: Pakistan" ismiyle bir kitap yayımladı. Gazetelerin dış politika sayfalarında bölgeyle ilgili haberleri daha iyi anlamanızı ve hatta paylaşmanızı sağlayacak değerli bilgiler ihtiva eden bu çalışmanın ilk baskısı, Ankara'da Aktüelya tarafından yapıldı. Baskı sayısı şimdilik sınırlı tutulduğu için elinizi çabuk tutmanız gerekiyor.

Bilgi için Tlf: 0312 434 52 50

Çekirgenin dönüşü

-Çekirge! Sen... Nasıl girebildin içeriye; kovmamış mıydım ben seni?

-Hocam, lütfen affediniz; gençliğimin ve cehâletimin kurbanı oldum; söz veriyorum, artık siyasetle ilgilenmeyeceğim. Anayasa kitapçığını da 1 lira eksiğine kitapçıya iade ettim. Ben hata ettim efendim affediniz!.

-Hmm bu kolay olmayacak Çekirge; beni ve okulu savcılığa ihbar etmen öğretimiz açısından çok sarsıcı oldu. Neyse ki Savcı Bey, burada sadece Kung-fu öğretisi ile meşgul olduğumuzu anlayınca takibattan vazgeçti ama maliye memurları bizi hayli terletti. Meğer iki seneden beri defterdarlığa vergi beyanında bulunmamışız yahu...

-Ne söyleyeceğimi bilemiyorum hocam; hep o Anayasa kitapçığı yüzünden oldu bunlar...

-Suçu Anayasa'ya atman hoş değil çekirge, önce kendi nefsinle yüzleşmelisin!

-Zaten öyle yapıyorum hocam. Anayasa'nın sonundaki 174. madde yanılttı beni.

-Bak hâlâ aynı terâne üzerindesin...

-Öyle demeyiniz hocam; bu maddeye göre okulumuz, 174. maddenin 3. şıkkında zikredilen 30 Teşrinisâni 1341 tarih ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerin seddini âmir İnkılâp Kanununa mugayir bir vaziyet gösteriyordu.

-Ne demek bu şimdi; ne ilgimiz var bizim tekkeyle zaviyeyle?

-Neticede tekke denilen yer de, bizim okula benzeyen bir kuruluş hocam; onların da öğretisi var, bizim de; üstelik zikir ve âyine benzeyen ritüellerimiz de var; uzaktan bakılınca âyin gibi görünüyor!

-Savcı öyle demedi ama, sporla uğraştığımızı görünce yakamızı bıraktı.

-Vaktiyle okçuların da tekkesi vardır hocam; onlar da spor kulübüydü ama takk!

-Ee?

-Eesi şu hocam; ben sandım ki 174. maddede değiştirilme teklifi bile yasaklanarak korunan İnkılap kanunları halen mer'iyettedir; lakin gördüm ki İnkılap kanunları fiilen uygulanamıyor!

-Nasıl yani, olur mu öyle şey, inanmam!

-Alın mesela 671 sayılı Şapka iktisası kanununu; Cumhurbaşkanından Meclis başkanına, Başbakandan YÖK başkanına kadar bu şapka ahkâmına uygun serpuş iktisâ eden birini gördünüz mü?

-...?

-Meselâ Tekkeler; Tekke adını kullanmamak kaydıyla her türlü tekkesel faaliyet serbest hocam. Bu ülkede vakıfların tamamına yakını tekke gibi çalışıyor.

-Yaa!

-Bitmedi; Türbelerin de kapalı tutulması gerekiyor; Siz hiç kapalı türbe gördünüz, duydunuz mu acaba?

-...?

-Daha ilginci de şu: Bu anayasa maddesinde zikredilen ay isimleri bile mevcut kanunlara aykırı hocam; meselâ Teşrinisani, Kânunuevvel diye bir ay ismi, 1341, 1335 diye bir takvim yılı mevcut bulunmuyor resmen, ama anayasada var; değiştirilmesi de yasak!

-Sahi be; hakkaten öyle galiba!

-Diyelim genelkurmay başkanını imâen "Büyükanıt Paşa" dediniz; Anayasa suçu hocam; cezayı müstelzim bir cürüm!

-Benim aklım karıştı iyice; oğlum neticede ben seni kovmamış mıydım; sen de gidip okulumuzu savcılığa şikayet etmemiş miydin?

-Hık-mık... evet ama hocam, bakınız sizin şer sandığınız o hadiseden nice hayırlar tevellüd etti. Okulumuzu kapanmaktan, öğretimizi unutulmaktan kurtardım!

-Evet, yani şeey... ama bizi çok incittin Çekirge.

-Bütün okulu sabunlu sularla yüz kerre yıkasam, üstüne de bir ay süreyle çivili yatakta yatsam beni affeder misiniz hocam, ne olur?

-Bir düşünelim bakalım; sen bu arada getirdiğin baklava tepsisini arkadaşlarına götürüver; bana da bir anayasa getir; bakalım dediklerin doğru mu?

Otuzikibinyüz-kırkdokuuz!..

-Yav çekirge, şınav çekmeyi bırak da biraz gel bakalım yanıma; sana soracağım şeyler var...

-Emriniz olur hocam; buyrun!

-Oğlum nedir bu Cumhurbaşkanlığı seçimi için 3/2 çoğunluk meselesi?

-Aman üstâdım; ben tövbeliyim; bu işleri bıraktım, artık sadece Kung-Fu çalışıyorum.

-Anladık oğlum, ama nazlanmanın zamanı değil; bak koca koca hukukçular her gün yeni anayasa hukukunun derinliklerinden yeni bir delinmemiş inci çıkarıp ortalığı karıştırıyorlar. Senin görüşün nedir?

-Hocam, tövbeliyim ama yazılı emir verirseniz elbette fikrimi söylerim.

-Al sana yazılı izin! Konuş bakalım; neler oluyor?

-Hocam olan şu: Resmen ve alenen bazı hukukçular göz göre göre ipe un diziyorlar. Anayasayı bile bile çarpıtarak yorumluyorlar. O çarpıtma ve esnetme derecesi, anayasanın hangi maddesine uygulansa tam tersi anlam çıkarılabilir.

-Yani?

-Güzel hocam, biliyorsunuz 12 Eylül askeri darbesinin bir sebebi de, cumhurbaşkanı seçiminin çıkmaza girmesiydi. Askerler yeni anayasayı sipariş ettiklerinde bu meseleyi gözönünde tuttular ve 102. maddeye öyle bir şekil verdiler ki, kriz çıkmadan bu iş kolayca ve hızla tamamlansın!

-Hmm, ilginç!.. Peki, üçte iki çoğunluk işi nedir öyleyse?

-O madde aynen şöyle hocam: "Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir." 102. maddede oturumun açılış yeter sayısına dair başka kayıt yok, olamaz da; çünkü anayasayı yapanlar, seçimler çıkmaza girsin diye değil, bilakis süratle tamamlansın diye yazmışlar o maddeyi.

-Diyelim ilk gün meclise sadece 350 vekil geldi; ne olacak?

-Arzedeyim üstadım: Diyelim 350 kişi mevcut adaylara oy kullanacak; oturum açılacak, oylar kullanıldıktan sonra sayılacak, 3/2 çoğunluk, yani 367 oy sağlanamadığı için aynı usulle üç gün sonra ikinci oylama yapılacak. Yine olmazsa üç gün sonra üye tam sayısının salt çoğunluğunu yani 276'yı bulan aday kazanacak... O da olmazsa dördüncü turda en çok oy alan iki aday arasında son tur yapılacak, bu turda salt çoğunluğu, yani 267'yi alan aday devlet başkanı olacak, kesin!

-267 yine de bulunmazsa...

-Derhal seçime gidilecek; ama bu ihtimalin gerçekleşmesi için AK Partili vekillerin adaylarını veto etmesi lâzım; muhâl ihtimal yani.

-Peki oğlum; sen şu kısacık aklınla, çerden-çöpten bir Kung-Fu talebesi olarak bu kadarına akıl erdiriyorsun da, saçını hukuk değirmeninde ağartmış onca kıdemli hukukçu bu kadarcığını bilmiyor mu?

-Hocam, kusura bakmayın fakat çok safsınız; onlar, elbette benim gibilerini hukukta yüze katlarlar. Sizin saflığınız şurada; siz hukukun lâfzıyla rûhuyla bir anlama delâlet ettiğini düşünüyorsunuz, halbuki hukuk, gereğinde birbirini nakzeden onlarca mânâya gülümser ve hukukçu, onlardan duruma uygun herhangi birini öne çıkarır ve geçerli görünmesini sağlar.

-Bunlar ağır sözler Çekirge; seni yeniden cezalandırmak isterdim ama söz verdiğim için yapamıyorum. Sen önceki cezana kaldığın yerden devam et bari!

-Ağır fakat gerçek hocam; bu ülkede işler böyle yürüyor maalesef... Otuzikibinyüzkırksekiiz, otuzikibinyüzkırkdokuuz, otuzikibinyüzellii...

Not: Okuyucularımın Kurban Bayramı'nı ve yeni yılını, hayra ve saadetlere vesile olması dileğiyle tebrik ederim.

Yayın toplantısı

Arkadaşlar, günlük yayın toplantısını açıyorum. Eksik var mı? Bakın bu konuda şakam yok; ilkinde ihtar, ikincisinde maaş kesintisi, üçüncüsünde yallah koyarım kapının önüne!..

Kültür servisi müdürü arkadaşımız bi zahmet yoklama yapıversin, böylece ara-sıra bir işe yaramış olur... Keh keh şaka yav şaka... Kültür bizim her şeyimiz; evet belki bir kültür sayfamız yok ama hiç kimse bizim kültür haberlerine yer vermediğimizi söyleyemez. Yok mu bugünlerde heykellere saldıran filan; bakın, kolaçan edin, araştırın. Bugünlerde böyle haberler çok prim yapar arkadaşlar. Ha, bu arada fotoğraf servisindeki arkadaşları da uyarın; kırık heykel fotoğrafını babam da çeker. Asıl iş, herifi heykele baltayla saldırırken görüntülemek. Tabii saldırgan kırdığı heykelin önünde baltasıyla poz verirse daha iyi olur. Sakallı olmalı, cübbeli filan olmalı. Sakal cübbe dedim de, bizim Çarşamba muhabirinden ses çıkmıyor epeydir. Ne? Tarikata mı girdi, olmaz öyle şey, kovun hemen... Hmm tırışkadan girdi öyle mi, peki, güzel bir dosya patlatsın söyleyin bari... Böyle şeylere bakalım, araştıralım. Gerekirse yardımcı olalım. Anlaşıldı mı; güzel!

Değerli dostlarım, bu testis haberi elimizde patladı. Evet çok uğraştık, haberi destekledik, sağolsun televizyon kanalındaki arkadaşlar da kurumsal bir destek verdiler ama olmadı. Ana fikir güzeldi ama, çağdaştı: Testis! Hem cinsel içerikli hem de irticai boyutu var. Yine de ben bu haberi yenilgi hanesine yazmıyorum gazete adına ama haberci arkadaşların yeniyıl hediyelerinde önemli bir kesinti yapacağımı üzülerek belirtmek zorundayım. Her sene hediye sepetinin içine koyduğumuz kaliteli şarap yerine bu sene köpeköldüren cinsinden ucuz bir şey ayarlamalarını söyledim. Bir tadına bakarsanız, ölen olursa haber yaparız...

- ...!
- Nasıl espri ama; güzel di mi? Neyse, gündeme geçelim; gündem hareketsiz arkadaşlar; manşetlik haber akmıyor bugünlerde. Sıradan şeyleri allayıp-pullayıp itekliyoruz birinci sayfaya. Diyeceksiniz ki, haber yoksa yaratacak mıyız? Yav arkadaşlar, elli defa eğitim semineri yaptırdık kurum içinde. Bu ülkede binlerce cami var, onbinlerce Diyanet görevlisi var, ilahiyatçı hocalar var, takkeliler var, hacılar var; izleyecek bir açıklarını bulacaksınız. Bu cumhurbaşkanlığı seçimleri yüzünden tıknefes olduk. Başbakan umulandan çetin çıktı. Cumhurbaşkanı ise hepimizi hayal kırıklığına uğrattı. Bir türlü erken seçimi forse edemedik grup gazeteleri olarak. Muhalefet derseniz hayhayı gitmiş vayvayı kalmış, durmadan konuşup güya gündem yapmaya çalışıyorlar ama okuyucu fırça

çekiyor bunları haber yapınca. Okuyucu haklı arkadaş. Bunların dilinden bıdı bıdıdan başka bir şey çıkmıyor. E, gelsin basın, gelsin laik cephenin gazeteleri, yurtsever gazeteciler estek, köstek... Anlayacağınız işimiz zor. Üstüne üstlük ligler de tatile girdi. Yok mu spor servisi şöyle bomba gibi transfer haberleri, istifalar filan? Yok mu? Yoo, masaya oturup takım tertibi yapmak yok, falanca satılsın filanca alınsın temennilerini kimse yemiyor. Baksana, eski yöneticileri kışkırtın biraz... Nasıl mı dedin? Yahu onu da ben mi öğreteceğim, gidersin kulağına dersin ki filanca var ya, senden için şöyledir böyledir diyor diye fısıldarsın; dayarsın teybi ağzına...

Bu çayları kim ısmarladı yav; arkadaşlar biraz elegant olun; nedir bu, eskinin Topkapı otogarı mı burası; çay çay... Zevklerinizi yükseltin biraz. Götür oğlum, topla götür şu çayları; şimdi iki saat şıkır şıkır çay kaşığı senfonisi dinleyeceğiz işimiz yoksa...

Aslan haberini yapan çocuğa prim tahakkuk ettirdik değil mi; güzeel! İşte benim haberde yaratıcılık, yapıcılık dediğim olay bu. Dinliyor musunuz beni uzakta oturan arkadaşlar; nedir o önünüzdeki kâğıda not alıyorum ayağından dalgın dalgın bir şeyler çiziktirmeler filan... Hemen de alınıveriyorsunuz be! İş istiyorum iş; ister alının, ister darılın. Birinci sayfaya koyacak palamut gibi ekşın haberleri lazım bana her gün. Bakın kadın peygamber davasını on gündür işliyoruz, artık baymaya, hatta kokmaya başladı, üstelik yeni bir şey değilmiş değil mi? Amerikalılar bu durumda ne derlerdi Hasan, aklıma gelmiyor bir türlü, neydi o neydi o?.. Amerika dedim de aklıma geldi; gidenler bilir, oralarda adım başı tarikatler filan vardır, öğrenciliğimde parasız kalınca ben de saf gariban ayaklarında bunlardan birkaçının hafta sonu Potlatchlarına gider karnımı doyururdum. Potlatch şu demek; bunlar hafta sonu bir yerde bir araya gelir, evlerinden yemek getirip sofra kurarlar, hediyeleşirler filan. Hasan, sen de Kilise'nin imarethanesine giderdin değil mi bir aralar? Hey yavrum hey, gençtik be, zımba gibiydik...

Yav şu kadın evliya mıdır nedir; onu bulup konuşturamaz mıyız; şöyle özel ifşaatlar filan. Mesela desin ki, Tayyip Bey'i cumhurbaşkanı yapmak için büyü yaptım, öyle bir şeyler alsak ne güzel olur, bir ilgilenin siz olur mu?

Erken seçim için fazla bastırmayalım; patronlar homurdanmaya başladı; muhalefetin erken seçim isteyen haberini içerde 35. sayfanın eteğinden filan görürüz artık. Efendim? Anladım... Valla bilmiyorum, aslında federasyon başkanını tutmamız lazım, seçilerek geldi ama Bakan'ı desteklemek de gerekiyor; açık tavır almayalım, yesinler birbirlerini. Meclis Başkanı'nı izleyen muhabirimizde taze bir şeyler var mı? Yok. Geçiyoruz... Efendim?.. Anladım, abi biz bu çocuk tacizine son kampanyasını destekleyelim iyi de, bizim arka sayfa güzellerini nasıl izah edeceğiz millete; aynı şey değil elbette ama yine bir görüşelim onu ayrıca...

Haydi gidin şimdi, toplantı bitti, yorulduk yav!